Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

HERODO-
TI HALICARNASSEI
HISTORIAE LIBRI IX.
Interprete Laurentio Valla.

EIVSDEM HERO-
DOTI LIBELLVS DE
uita Homeri, Interprete Conrado Heresbachio.

VTRIVSQVE TRANS-
LATIONEM EMENDA-
uit Sebastianus Castalio.

Bibliothecae Scheftlarienſis

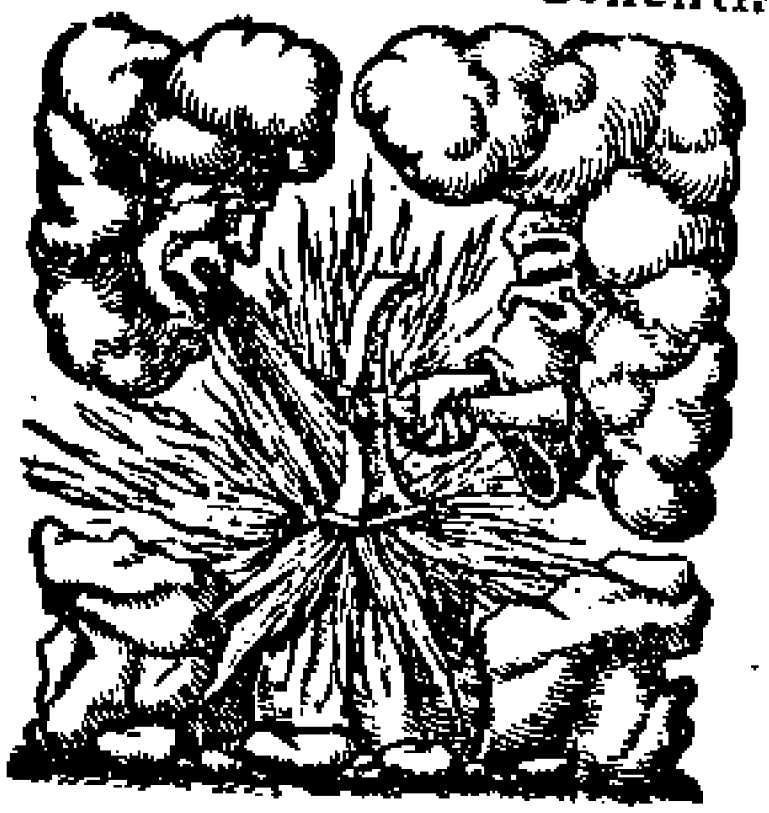

Cum gratia & priuilegio Cæſareæ Maieſt.

BASILEAE.
1541.

BIBLIOTHECA
PARIS

SEBASTIA-
NVS CASTALIO
DE HERODOTI
editione hæc dicit.

Aurentij Vallę translationem, librariorũ culpa uitiatã, repurgauit ante nos Conradus Heresbachius, ut ipsemet scribit: prętereà nouẽ circiter folia, quę deerant, primo libro adiecit, à se in Latinum ex Gręco translata. Ipse Homeri uitam transtulit. Ego rogatu Henrici Petri totũ opus recognoui: nec solũ librariorum errata (quę fuêre plurima) correxi, uerùm etiã in ipsa translatione innumeros locos, & maximè difficilimos quòsq; (quando in his maximè labi solent interpretes) ad mentem authoris ex Græco castigaui: nonnullos etiam ipse totos conuerti.

HERODOTI VITA E SVIDA.

HErodotus historicus ex Halicarnasso claris ortus parentibus, nempe patre Lyxo, matre Dryone, fratrẽ etiam habebat Theodorum. Relegatus in Samum à Lygdame Halicarnassẽorum tyranno, ibi & Ionicam linguam didicit, scripsitq; ea lingua libros historiarum nouem, exorsus à Cyro, & Candaule Lydorum rege. Postea reuersus Halicarnassum, ubi exosum se popularibus suis uidisset, ultrò Thurium concessit Italiæ oppidum, iam tum Atheniẽsium coloniam, ubi reliquum uitæ finiuit. sepultus in foro, ut aliqui memorant. Sunt qui tradant eundum in Pella obijsse. Claruit anno ab Vrbe condita trecentesimo, ut scribit Plinius libro duodecimo. Idem tradit Thurijs historiarũ libros cõdidisse, quas Musarum nominibus inscripserit. Ipse alibi scribit Homerum, & Hesiodum, quadringentis non amplius annis ante se claruisse. Scripsit & Homeri uitam, & testatur idem Suidas ἐν τῷ ὁμήρῳ.

OMNI.

OMNIBVS NOBILI-
TATIS, VIRTVTVMQV'E OR-
NAMENTIS CVMVLATISS.

viro, D. Ioanni Gograuio, principis Cliuensis consiliario, Conradus Heresbachius S.

HErodotus Halicarn. præter nouem historiarum libros, quos Musarum nominibus inscripsit, compendium quo que reliquit, quo Homeri uitam complexus est, id quod Suidas eiusdem poë tę uitam succinctè, suoq; more perstrin gens testatur. Nempe ὡ δ' ὅμηρος ad finem, ἡρόδοτος, inquit, ὁ ἱστορικὸς ἔγραψε βίον ὁμήρου, μᾶλλον δὲ τοῦδε ἀρμοδιώτερον. Hunc libellum cum nuper latinum à me factum Herodoto apprimendum curassem, uisum est quantulum id cunque est tuis uirtutibus consecrare, cùm alijs plerisq; causis adductus, tùm quòd tu pro exactissimo tuo iudicio, proq; auita atque innata integritate nõ nisi castissimos autores diligas ὐκ ἀλε-

φασκόπιᾳ Homero omnis uirtutis, eruditionisq; parenti (ut Iustiniani uerbis in Pandectis præfantis utar) tantũ tribuas, adeoq; eius poëtę ingenio delecteris, ut identidẽ laxandi animi causa, Homeri carmina ad testudinem decantare cõsueueris: maximè uerò, quo dicamentũ aliquod atq; μνημόσυνον extaret necessitudinis nostrę iã olim inter parentes nostros coalitę: sed quã nos iã inde â pueritia domi atq; peregrè linguarũ, meliorũq; studiorũ cõmilitio firmatam, etiamnum in eandẽ Principis nostri aulã asciti religiosè fouemus. Nã uti nihil tũ in omnibus obeundis negocijs, tũ in aulis maximè principũ suauius, magisq; necessariũ, quã fidus, & syncerus amicus: ita nulli sunt fermè amici, uel constantiores, magisq; fidi, minusq; fucati, quã studiorũ similitudine copulati. Bene uale, & hanc nostrã qualemcũq; opellam boni cõsule, meq; quod facis mutuiter amare perge. Ex Hamboech,

Nonis Nouemb.

M. D. XXVI.

HERO-

HERODO-
TI HALICARNASSEI
DE GENERE, VITAQVE
Homeri libellus, à Conrado Heresbachio latinitate donatus.

HErodotus Halicarnasseus, de genere, uita, atque adeò ætate Homeri studens quàm uerissima referre, hæc tradidit: Cum ueruſta illa Aeolicorum urbs Cuma primum conderetur, eodem cùm aliæ permultæ, omnisque generis conuenæ confluxerunt, tùm è Magnesia illuc plerique commigrarunt: inter quos fuit Melanopus Ithagene Crithonis filio genitus, homo fortunæ non perinde amplæ, attamen expeditæ. Hic Homyretis Cumani filiam duxit uxorem, procreatque è legitimo toro fœmineam prolem, cui nomen indidit Critheidi. Moxque ipse Melanopus unà cum uxore uita functus est, commissa interim filia Cleonactis Argiui tutelæ, quo familiarissimè uti consueuerat. Porrò tempore interiecto, accidit fortè, ut puella ista è furtiuo concubitu prægnans deprehendere-

Cuma.

Melanopus.

Critheis.

tur: id quod pauliſper ſuppreſſum, dum Cleonax reſciuiſſet, uehementer rei indignitate commotus, Critheida ſeorſum ad ſe accerſitam, acerbè obiurgauit, commemorans commiſsi apud populares ſuos infamiam. Poſtremò, huiuſmodi quidpiam quò illam excuteret, comminiſcitur; Cumani iam tum in Hermei ſinus receſſu ædificantes, ubi Smyrnam urbem extruxiſſent; Theſeus autem uolens uxoris ſuæ memoriam relinquere, ab uxoris nomine Smyrnam appellauit: quippe id uxori nomen erat. Theſeus autem è primarijs Theſſalorum fuit, qui Cumam ædificabant, ab Eumelo Admeti filio ortus, uitæ facultatibus apprimè inſtructus. Hoc loco Cleonax per occaſionem Critheida obtruſit Iſmeniæ Bœotio, ex his, qui coloniam illuc duxerant, in primis ſibi amico. Progreſſu deinde temporis, Critheis cum alijs mulieribus ad feſtum quoddam egreſſa, iuxta fluuium Melitem, ut quæ partui iam uicina eſſet, Homerum peperit, non cœcum, ſed uidentem, nominatquè eundem Meleſigenem, à fluuio uidelicet, ad quem editus eſſet. Etiam num apud Iſmeniam ſe Critheis continebat: à quo poſtea digreſſa, manuaria induſtria ſe, filiumquè alebat, aliunde alia ſumens opera: unde filium quoq; quantum

Hermeus ſinus.

Smyrna.

Theſeus.

Meleſigenes.

tum potuit, honestis disciplinis erudiuit. Erat autem eo tempore Smyrnæ quidam, nomine Phemius, qui iuuentuti illic literas, musicenque tradebat. Hic cum citra uxorem uiueret, Critheidem conduxit, quæ lanam illi exerceret, quam à discipulis mercedem acceperat. Illa uerò industria multa atque elegantia freta, Phemio cœpit impense placere, adeò, ut tandem Phemius eam uerbis ad coniugium solicitaret, referens cùm alia quibus ei fidem facere confidebat, tùm præcipuè, quòd Melesigenem in filium esset adoptaturus, liberaliterque simul aliturus, instituturusque. Siquidem hunc cernebat iam miram quandam, & ingenij, & indolis spem de se polliceri. Persuasa igitur Critheis, Phemio assentitur. Melesigenes cùm naturæ bonitate præstans, tùm cura accedente, institutioneque, continuò omnes sui ordinis adolescentes facilè præuertit: atque non ita multò pòst eruditionis auctibus crescens, nihilo ipso Phemio in disciplinis factus inferior. Et cum Phemius uita functus, uniuersa ei legasset, paulò pòst, Critheis quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo præfectus, suique iam iuris effectus, in magna fuit hominum admiratione, non apud suos modò, uerùm apud externos etiam, qui peregrè frequentes illuc

Phemius.

mercatus gratia conuenerant. Erat enim Smyrna emporium celebre, unde frumenta, quæ eodem è uicinis agris abundè conuecta, à peregrinis coëmebantur. Externi autem, cum ab opere cessarent, Melesigeni libenter uacabant. Commodum inter *Mentes.* hos Mentes fuit nauicularius, qui è finibus Leucadis soluens, nauem meritoriam in eius usum comparauerat, qua frumenta Smyrna deueheret, uir (quantum illa ferebant tempora) & eruditus, & multarum rerum usu exercitus. Hic Melesigeni persuasit, ut relicto ludo secum nauigaret, accepturus, & mercedem, & quæ ad profectionem essent necessaria. Ad hæc Melesigenes quandiu iuuenis esset, urbes, regionesque spectaret, operæpretium fortè ducebat sibi, qui conscribendæ poëseos iam argumentum in animo concepisset, qua nimirum occasione potissimum cum arbitror pellectum. Proinde relicto ludo cum Mente nauigabat Melesigenes: quoquecunque locorum appulit, studiosè uniuersa rimatus, contemplabatur si quid esset loci alicuius peculiare, ac uernaculum, me- *Commentarij profectionis Homeri.* moratuque dignum, adeò, ut appareat commentarios eum profectionis suæ descripsisse, eorumque, quæ quoq; loco lustrando didicerit. Porrò cum ex Hispania, Thusciaq;

delati

delati in Ithacam deucherentur, contigit Melesigenem oculis iam ante parum ualentem, extremè laborare: ita, ut Mentes negociorum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem, Alcimi filium Ithacensem reliquerit, hominem sibi uehementer amicum: multis precibus adigens eundem, quo Melesigenis curam haberet tantisper, dum è Leucade reuerteretur ipse. Mentor uerò ægrotantem Me- *Mentor.*
lesigenem sedulò curauit, uir nimirum facultatibus pollens; quique ob egregiam æquitatem, hospitalitatēq; inter cæteros Ithacenses maximè prædicaretur. Atque hic accidit, ut de Vlysse multa Melesigenes percontando cognosceret. Narrantq; ipsi Ithacenses, tum ulsum eum amisisse ibidem. Atqui ego affirmare non dubitem, tum eum conualuisse, ac postea apud Colophonem prorsus cæcum factum, id quod ipsi quoque Co- *Homeri cæcitas.*
lophonij mecum fatentur. At uerò Mentes è Leucade Ithacam reuersus, Melesigenem recepit, cum quo iam inde diu ultrò citroque nauigauit, donec Colophonem appulso euenit, ut in ueterem morbum recideret: quem ubi effugere non daretur, uisu priuatus. E' Colophone iam cæcus Smyrnam reuersus, ad poëmata conscribenda

da animum conuertit. Tempore deinde interiecto, cum Smyrnæ uictu, necessarijsque destitueretur, constituit Cumam proficisci. Hermique campum transiens, ad eum locum peruenit, qui appellatur Nouus murus, Cumanorum coloniam. Qui locus post Cumam habitabatur annis octo. Hic memoratur primum Melesigenes pro coriarij officina consistens, carmina hæc pronunciasse:

Nouus murus

κὰι λαὸν ξυνίωμ πιχρημένον, ἠδὲ λόμοιο,
οἳ πόλιν αἰπινὴν πυμὴν ἐρῑώπιδα πύξ ἰων
ναίετε, Σαρδίνης πόδα νίκτορ ὑψικόμοιο,
ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θείης τεταμοίο
ἔρμω δινήε]ϛ, ἰρ ἀθάνα]ϛ τίκτε]ο ζεύς.

Sardana. Sardana, cuius hic commeminit, mons est ad Hermum fluuium, Nouumque murum situs. Coriario nomen erat Tychio, cui continuo auditis uersibus uisum est hominem recipiendum, commiseratione nimirum motus, cum uideret oculis tam miserè mulctatum, iussit præsentibus secum frui. Melesigenes ingressus sutrinam, considentibus illic poëtim suam ostendit: Amphiarai in Thebas expeditionem, atq; hymnos in deos à se scriptos. Et cum inter fabulandum crebras sententias in medium, multamque eruditionem afferret, in magna habitus est ab auscultantibus admiratione. Atque iam

Tychius.

Amphiarai expeditio.

Hymni deorum.

tum

tum apud Nouum murum agens, è poëſi uſ ctus ſubſidia habebat. Oſtenditur ad noſtra uſque tempora ibidem locus, ubi Meleſige nes ſedens, carmina ſua exhibuerit. Qui lo cus in magna illic habetur ueneratiõe ab in colis, memoraturq; populus arbor ab Ho meri aduentu in eodem loco enata. Porrò egeſtate poſtea adactus, cum uix alimẽta ha beret, ſtatuit in animo Cumam ad feliciorẽ ſucceſſum reuerti. Iturusq; hæc pronuncia uit carmina:

αὖ ψα πόδες με φέρουσι Κυδοίων πόλιν ἀνδρῶν.
τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων, οἱ μῦτις ἀρίστη.

Proficiſcens igitur Cumam è Nouo mu ro, per Lariſſam iter fecit, utpote compen dioſiſsimum. Vbi, ut Cumani narrant, ſta gitante ſocero, epigramma hoc ſcripſit Mi dæ Phrygum regi Gordij filio, id quod e tiam nunc in Gordij cippo inſcriptum uiſi tur:

Χαλκῆ παρθένος εἰμὶ, μίδης δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι,
ἐς τ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃσι, καὶ ἀένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπῃ, λαμπρόν τε σελήνη,
αὐτῆ τῆδε μένουσα ποληλαύτῳ ἐπὶ τύμβῳ
ἀγγελίην παρίουσι μίδης ἔτι τῆδε τεθάπθαι.

Reuerſus autem Cumam, in ſenum paſſim conuenticulis carmina ſua, quæ fecerat, oſtendit, colloquijq́ue ſuauitate auſcultan tes in ſui admirationem facilè protraxit.

Intelli-

intelligens igitur Cumanos poëſim ſuam recipere, pergit eoſdem conſuetudine ſua oblectare, ac poſtremò, huiuſmodi conditionem proponere, ut ſi publicè eum alere uellent, urbem Cumanorum celeberrimam ſe redditurum. Qui præſentes hæc audierant, inſtitutũ probabant: addentes ſe quoque adiuturos, ſi petitionem ſuam ad ſenatum referret, ut uoris ſuis fieret ſatis. Meleſigenes his uerbis erectus, collecto ſenatu in curiam proceſsit: rogatoq; eo cuius muneris erat, ut in ſenatum duceretur: ille nihil recuſans, ubi opportunum uidebatur, hominem deduxit. Hic conſiſtens Meleſigenes, eadem uerba habuit in ſenatu, quę paulò antè in conuenticulis de alimentis præſtandis propoſuerat. Vbi dixiſſet, egreſſus pro curia ſedebat. Interim dum ſenatores agitarent, quid'nam par eſſet homini reſpondere, uiſumq; eſſet tum ei, qui deduxerat, tum alijs omnibus quotquot in conuenticulis Meleſigenem audierant, petitionem admittendam: unus tantum è ſenatoribus refertur Meleſigenis poſtulatis calculo ſuo repugnaſſe, interq; alia multa, hæc quoq; commemoraſſe: Si ſemel ὑμέρας, hoc eſt, cœcos, alendos ſuſcipiant, futurum ut continuò turbam habeant, & multam inutilem. Atque

que hic primum Homeri nomen Meleſige- *Homeri no-*
nem inditum, à cœcitatis, uidelicet, calami- *men.*
tate. Nam Cumani cœcos ἐμήρους appellant. Iamque inde, qui prius Meleſigenes, nomen obtinuit Homeri. Breuiter hæc ſententia euicit, perque prætorem fuit approbata, qua contendebatur non alendum Homerum. Hæc cum illi nunciata eſſet, uehementer commotus, his uerſibus calamitatem ſuam deplorabat:

εἰμὶ μ' ἐΐσην Λίδνης πατὴρ ſεῦς πόρμα γενέσθαι
πήπιον ἀλλοίης ἀπὶ γένεσι μητρὸς ἀτάλλων,
ἤμυ ποτ' ἐπέργασαν βουλῇ Διὸς ἀγχόχοιο
λαοὶ φρικωδὲς μάργον ἐπιβήτορες ἵππων,
ἐπλόσιροι μαλεροῖο πυρὸς πρίνουſις ἄρμα,
ἀιολίδα σμύρνην ἀλιγέτεια πολυιάνακτος,
ἤμυ τε δὶ ἀγλαὸν ὕδωρ ἱεροῖο μίλητος,
ἔνθεν ἀπορνύμενοι πόρε μοι Διὸς ἀγλαὰ τέκνα
ἀθελίτην πλαίσαι λίπα χθόνα, κοὐ πάλιν ἀνδρῶν.
οἶδ' ἀπανηνάσθαι ἱερὴν ὅπα φημὶ ἀοιδήν:
ἀφραδίην τῶν μέν τε παθὼν τις φράσεται καὶ ὀπίσσω,
ὅς σφιν ὀνοσσαίμην ἐμὸν λιτομειδὲς πότμον.
πῆρ δ' ἐγὼ τοὶ μοι βιὸς ὤπασε γειομένῳ περ
τηΐσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότι θυμῷ.
ἀλλά μοι φίλα γυῖα μένειν ἱεροῖς ἐν ἀγυιαῖς,
πύματα ὀρμαίνοντι. μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
δῆμον ἐς ἀλλοδαπὸν ἰέναι, ὀλίγον περ ἐόντα.

Cuma abiens ad Phoceam contendit, imprecans interim Cumanis neminem unquam

quam fore clarum poëtam, qui tam ſtupidos celebraret. In Phocea autem eodem modo ſibi uictum parauit, in conuenticulis, uidelicet, paſsim carmina ſua oſtentans.

Theſtorides. Erat autem eo tempore in Phocea Theſtorides quidam, qui pueros illic litteras docebat, homo fidei parum probatæ. hic ſubodorata poëſi, huiuſmodi uerbis Homerum adoriebatur: Paratum ſe inquiens, & miniſtrare ei, & uictum ſuppeditare, ſi carmina, quæ meditatus eſſet, deſcribere pateretur, & alia ſubinde faciens, ad ſe deferret. Homerus iam miniſterij alicuius, atque adeò neceſſariorum indigens, recipiendam hanc conditionem putauit. commoratusq; apud Theſtoridem,

Ilias minor Homeri. minorem illam fecit Iliadem, cuius initium eſt:

Ἶλιον ἀείδω, καὶ Δαρδανίην εὐπωλον.

Ἣν περὶ πολλὰ πάθον Δαναοὶ θεράποντες Ἄρηος.

Phocaidem quoq; quam uocant, Phocenſes apud ſe conditam ab Homero aſſerunt. Iam uerò Theſtorides, ubi Phocaidem atque alia pleraque ab Homero communicata deſcripſiſſet, conſtituit è Phocea diſcedere, Homericq; poëſim pro ſua uenditare. Vnde factum, ut cum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Theſtoridem huiuſmodi ſit uſus diſticho:

Θεσπίδης θυητοῖσι λιμὸν πολλῶν πιὼν

ἀλίη

ἓλίῳ ἀφραστότερον πέλεται νόος ἀνθρώποισι.

Et Theſtorides quidem relicta Phocea in Chium conceſsit, ubi erecto ludo, carmina illa pro ſuis euulgans, egregiam ſimul & laudem ſibi parauit, & fructum haudquaquam uulgarem. Porrò Homerus ſuo eodemque more uiuere pergebat apud Phocenſes, nimirum è poëſi victum, ubique habens. Tempore deinde non ita multò pòſt, uiri aliquot è Chio eruditi, audientes eadem carmina, quæ iam ſæpius in Chio à Theſtoride pro ſuis recitari audierant, indicabant Chio hæc ipſa à quodam ludi magiſtro pro ſuis cum magno fructu oſtentari. Homerus intelligens continuò Theſtoridem eſſe, magno ſtudio properabat in Chium tranſmittere. Et cum portum adiiſſet, neque offendiſſet nauem, qua traiiceret, eſſent autem, qui pro lignis deuehendis in Erythræam ſoluere pararent, bellè conuenire uidebatur, ſi per Erythræam iter faceret. Accedens igitur nautas, flagitauit, ut comitem ſe nauigationis reciperent, multis blandiſque uſus uerbis, quibus quod poſceret, perſuaderet. Nautæ admittentes hominis preces, iuſſerunt nauem eum conſcendere. Quo impetrato, Homerus confidens in naui, his uerſibus nautis bene

precatur:

πλῆθι νοσφισθέων μεγαλοδινέες ἀνεμοίγαι,
εὐρυχόρῳ μεσσάῳ, ἠδὲ ζαθέῃ ἐλεγείῃ.
ὡς δ' ἔρον καλὸν, καὶ κτήματα νόστον ἰδέσθαι
ναύτῃσι, οἵνεκ' ἔπειτα καὶ ἀρχοὶ ἔασι.
ὡς δὲ καὶ ἐς ὑπόρειαν ὑψιμήκεα μίνανθα,
αὐτὸν μ' ἐλθόντα βρίθων ὠσίῳ γενεῇσιν.
φῶτά τε τισάμενον, ὅς ἐμὸν νόον ὑπεροπεύσας
ὠδύσατο ξύνακτα ξείνιον, ξεινίῃ τε πραπίδῃ

Erythræa. Vbi uerò secundo uento Erythream appulissent, Homerus in naui id temporis fabulabatur. Postero die nautas rogauit, ut aliquæ præberent, qui ad urbem eum perduceret. Illi obsecuti, ducem itineris unum è suis permiserunt. Cumq; iam pergendo ad Erythræ appropinquasset, deprehendissetq; urbem asperam, atque montosam, in hæc prorupit carmina:

πόντιαι γὴ πάνδωρε, λότερα μιλίφορε θάλασσα,
ὡς ἄρα δὴ τοῖς μὲν φωτῶν εὐοχθέες ἐνθάδε ναῖον.
τοῖσι δὲ δύσβωλοι καὶ τρηχεῖαι ἔσαν ἐλεγεῶναι.

Ingressus deinde Erythræorum urbem, percontatur de naui. Et cum fortè quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocea uidisset, ab hoc contendit, ut secum dispiceret, sicubi nauis appareret, qua in Chium transmitteret. Atque ubi in portu, naualibusq; nullum reperiretur traiectitium nauigium,

ille

ille Homerum ad eum locum ducit, ubi pi-
ſcatoriæ nauiculæ ſtationem habebant. Et
fortè fortuna incidit in quoſdam, qui in Chi
um erant traiecturi. Hos adiens precatur, ut
Homerum transportarent. Verùm illi nul-
lis precibus permoti, non recepto Homero
ſoluerunt. Homerus autem hæc cecinit car-
mina:

νεῦται πουλοπόροισιν ἐπ' ἰχθύσσι ἄνακτες,
πλεῦσαι ἀθηναίοισι βίου ἀνύσαλον ἔχοντες,
ἀλλὰ θεὸς ξεινοῖς Διὸς εἰβάσι ἵμερόεντος·
ἀλλὰ γὰρ μέτοπις ξεινὸς Διός, ὅστις ἁλίτηται.

At uerò in altum iam prouectis contigit, ut aduerſo uento rapti, eodem unde ſolue-
rant, recurrerent, ubi etiam dum Homerum in littoris crepidine conſidentem offende-
runt. Qui cognito nauis recurſu, hunc in modum eos alloquitur: Vos, ô peregrini, uentus inuaſit aduerſus. Verùm nunc ad-
huc me accipite, & ſecundo uento naviga-
bitis. Piſcatores autem pœnitentia ducti, quòd prius hominem non receperant, com-
pellato eodem, iubent conſcendere (ſi uelit) nauem. Recepto Homero, rurſus uela faci-
unt. Cumque exacto itinere littus appu-
liſſent, piſcatores ad ſua quiſq; opera digreſ-
ſi, Homerum in littore ea nocte relinquunt. Vbi diluxit, iter ſe accingens, oberransq;,

Pinus locus. ad eum locum peruenit, qui appellatur Pinus: illicq; quiescenti noctu pini fructus incidit, quem aliqui στρόβιλον, alij κῶνον, appellãt, Homerus uerò hos cecinit uersus:

ἄλλα τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴησιν
ἴδμεν ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοέσσης,
ἔνθα σίδηρος ἄρειος ἐπιχθονίοισι βροτοῖσι
ἴσσεται εὖ τ' ἄν μιν κεβρίνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

Cebrenia. Eo enim tempore Cumani Cebrenia ad Idam montem ædificare parabant, ubi ferrum tum effodiebatur. Cæterùm, illinc abiens Homerus, uocem caprarum, quæ ibidem fortè pascebantur, secutus, in canes incidit pastorales: qui cum ferocius eum adorirentur, uociferabatur. Quod audiens *Glaucus.* Glaucus, id enim erat caprario nomen, ac currit festinanter, compellatosq; canes ab Homero excussit. Atque ubi diu multumq; admiratus fuisset, quod nimirum cæcus existens eo locorum peruenerit, tandem accedens rogabat, quisnam esset, & cuius rei indigens, quibusque modis ad inhabitata illa, uastaque loca diuerterit. Homerus omnem suam calamitatem commemorans, ad commiserationem Glaucum pertraxit. Siquidem homo erat (ut apparet) cordatus. Excipiens igitur Homerum ad suum deduxit tugurium, incensoq; igne cœnam instru-

instruxit: quæ apposita iussit cœnare secum hospitem. At uerò cum canes à cibo abstinentes non cessarent suo more cœnitantem adlatrare, Homerus Glaucum his uersibus alloquitur.

γλαῦκε τέπων ἐπιὼν τοῦ ἕπος τὸ ἐνὶ φρέσι θύσω.
πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείοισι θύρησι
δῶναι ὃς γὰρ ἄμεινον, ὃ γὰρ κὴν πρῶτον ἀνήῃ,
ἀνδρὸς ἐπερχομένου, κὴν ἐς ἑρκεα θηρὸς ἰόντος.

Hæc audiens Glaucus, lætatus est admonitione illa, habuitque in magna hominem admiratione. Post cœnam mutuis colloquijs oblectabantur. Nam Homerus ubi errores suos, urbesque quas adijsset, enarrasset, Glaucus hæc audiens præ admiratione stupebat. Eratque iam tum cubandi tempus, & quieti se dederunt. Postero die Glaucus cogitauit ad herum suum proficisci, animo hæc de Homero indicandi. Proinde commissis socio capris pascendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens se quàm festinantissimè iturum. Degressus ad Bolissum (id erat uicino huic loco nomen) heroque suo adito, narrauit de Homero, quemadmodum res habebat, quod nimirum pro miraculo hominis aduentum duceret, demum rogat quid facere conueniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, *Bolissus.*

cœpit cum Glauco expostulare, qui quos libet citra delectum errones, mutilosque recipiret, aleretque: tamen præcepit, ut hospitem ad se perduceret. Glaucus uerò ad Homerum reuersus, ea narrauit, iussitque sequi se in urbem: fore enim hæc ei ad felicem fortunæ successum. Quibus non grauatim assentiens Homerus, caprarium sequitur. Hic Chius, Glauci herus, ubi in colloquium cum Homero uenisset, reperissetque hominem esse cordatum, multaque rerum peritia instructum, cœpit suadere ei, ut apud se commoraretur, liberorumque, quos habebat, adolescentes formandorum curam susciperet. Ille accepta conditione, pueros sibi concreditos erudiuit. Interim Cercopas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, & alia omnia, quæcunque iuuenilia, ludicraque huius poëtæ extant, apud Chium illum condidit in Bolisso. Hincque cœpit per urbem inclarescere. Iam uerò Thestorides, ut primum intellexit, Homerum adesse, nauigans è Chio fugam capessit. Deinde progressu temporis Homerus impetrata ab hero Chij uisendi copia, urbem adijt, ludumque illic instituit, & pueros carmina docebat. Id cum magna felicitate Chijs facere uideretur, multos sibi admiratores conciliauit,

Homerus apud Chiũ

Cercopes Batracho myomachia. Epicichlides.

eiliauit. Hinc igitur uictum parans tolerabi- *Homeri*
lem, uxorem duxit, è qua duas suscepit filias: *uxor &*
quarum una decessit innupta, alteram uiro *filiæ.*
Chio elocauit. Enimuerò hic poëti manum
admolitus, gratiam habuit bene meritibus.
Et primum quidem Mentori Ithacesi in O- *Mentor.*
dyssea, ut qui laborantem ex oculis sustinue-
rit in Ithaca: cuius beneficij gratia eundem
ampliter poëti suæ inferciens, Vlyssis fingit
socium, cuius fidei Vlysses Troiam nauigãs,
domum, familiamq; concrediderit, tãquam
Ithacensium præstantissimo, atque æquissi-
mo. Alijs etiam plerisq; locis eundem laudi-
bus uehit. Siquidem Mineruam, quoties cũ
aliquo humana specie congredi fingit, Men-
tori identidem tradit assimilatam deam. Ad
hæc Phemio præceptori, simul, & eruditio- *Phemius.*
nis, & nutricationis gratiam in Odyssea recu
lit, in hæc uerba:

νῦν δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περιμέλπε' ἀοιδή *Odyssea 1.*
φημίῳ ὅς τε πολὺν ἐπικίνυτο πάντας ἀείδων.

Et rursum:

αὐτάρ ὁ φορμίσσων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν.

Meminit & nauicularij, in cuius comitatu ul
trò citroq; nauigans, urbes, locaq; plurima
collustrauit. Huic nomen erat Mentæ. cuius *Mentes.*
commeminit his uersibus:

μέντης ἀγχιάλοιο ἄνακτος εὐχόμενος εἶναι *Ibidem.*

ἦος, ἀτὰρ τυχίοισι φιλήρετμοισιν ἀνάσσων.

Tychius. Habuit etiam Tychio coriario gratiam, nimirum qui uenientem ad sutrinam apud Nouum murum hospitio exceperit. Hunc Iliadi inserit his uersibus:

Iliad. 7. ἄιχε δ' ἐγγύθεν ἦλθε φέρων σάκος ἠύγε πύργον,
χάλκειον, ἐπταβόειον, ὃ οἱ τύχιος κάμε τεύχων,
σκυτοτόμων ὀχ' ἄριστος ὅλη ἐν οἰνίῃ ναίων.

A poëſi uerò hac inclareſcens Homerus, non per Ioniam ſolum celebrabatur, ſed in ipſam uſque Græciam multus de eodem ſermo perferebatur. Et cum iam eruditionis exiſtimatione augeſcentem multi uiderent, inciderunt fortè qui ſuaderent, ut in Græciam ſe transferret. Quod conſilium admittens, impenſe cupiebat adornato itinere illuc demigrare. Commodumque intelligens Argos

Argos.

Athenæ ab Homero celebratæ.

multis egregijsque elogijs celebratum, Athenas non item, proinde hanc poëſi ſuæ effingens, in maiori Iliade, nempe nauium catalogo, Erechtheum his uerſibus magnificè laudibus uehit:

Iliad. 2. Ἀθηναίων ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

Mneſtheus. Mneſthea etiam prætorem Athenienſium, tradit in exercitu tam pedeſtri, quàm equeſtri ordinando peritiſsimum, idque his carminibus:

τῶν

τῶν ἄνωθ' ἡγεμόνευεν ὑὸς Τελαμωνιάδαο. Ibidem.
τῷ δ' ὕπαω τις ὁμοίῳ ἐπιχθονίῳ γένετ' ἀνὴρ
ποσμῶσαι ἵππους τε, καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

Aiacem uerò Telamonium ipsosq; Salami- Salaminij.
nios, Athenienſibus in nauium nomencla- Aiax.
tura adnumerauit, ſic ſcribens:

αἴας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἄγεν δυοσκαίδεκα νῆας Iliados 2.
στῆσε δ' ἄγαρ ἵν' ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.

Poſtremò in Odyſſea Mineruam, poſtquam cum Vlyſſe in colloquium uenerit, ad Athenienſium urbem, quam præcipuè colebat, conceſsiſſe fingit:

ἵκετο δ' ἐς μαραθῶνα, καὶ ἐυρυχόρους ἀθήνας. Odyſſeæ 7.
δῦνε δ' ἐρεχθῆος πύκινον δόμον,

Hæc ubi hunc in modum meditatus compoſuiſſet, animo in Græciam traiiciendi, profectus Samum appulit, contigitq; fortè, ut eodem tempore Samij Apaturia feſtum agerent. Hic Samius quidam agnito Homero, utpote quem iam antè in Chio uidiſſet, ſodales ſuos aggreſſus, indicauit tanti hominis aduentum. Illi audita multa hominis prædicatione, ſubebant adducieum. Conuenit igitur Homerum Samius, & quandoquidem, inquit, hoſpes Apaturiorum feſtum agit ciuitas, inuitant te, tribules ad idem feſtum concelebrandum. Homerus affuturum ſe dicit, & comitatur Apaturia.

inuitantem. Porrò cum iam illuc, quò uocatus erat, pergeret, in mulieres impegit, quæ
Curotrophus. in triuio Curotropho sacra facerent. Sacrificia ex occurſantis aſpectu indignata, exclamat: Vir, inquiẽs, faceſſas à ſacris. Homerus dictũ illud in animo uoluens, rogabat, quis'nam eſſet, qui loqueretur, & cui deo ſacrificaret? Dux eius indicauit mulierem eſſe, quæ Curotropho ſacrificaret. Quod audiens Homerus, huiuſmodi carmina illius ſacris accinebat:

κλυοὶ μοι ἰὺχομένῳ πορτροφε, λὸς δὲ γυναῖκας
τὴν δὲ νέων μὲν ἀνήνασθαι φιλότητα καὶ ἐυνήν,
αὖτ' ἐπιτερπέσθω πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
ὧν ὄφρα μέν ἀπαμβλύνηται, θυμὸς δὲ μενοινᾷ

Phœtria. Vbi uerò ad ſodalium collegium acceſsiſſet Homerus, iamq; in limine ædium conſiſteret, in quibus conuiuium inſtructum erat: aliqui narrant, iam tum ardente igne pœtam cecinisſe: alij poſtea accenſum, quàm carmina iſta canere inciperet:

ἀνδρὸς μὲν φρένας, πάϊδες, πύργοι δὲ πόλης,
ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ πόσις, νῆες δὲ θαλάσσης.
χρήματα δ' ἄνδρα οἶνος, ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες
ἔμμεναι ἐν ἀγορῇ πόσις τ' ἄλλοισιν ὁρᾶσθαι,
αἰδομένῳ δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶνος ἰδέσθαι.

Ingreſſus autem, reclinatusq;, cum cæteris epulis fruebatur, in magno honore, admira-

mirationeque ab accumbentibus habitus, ibidemque ea nocte cubile sibi parauit. Postero die conspicati eum figuli, qui ad uiam in figlina laterunculos, tegulasque coquebant, cum intellexissent, hominem esse eruditum, compellatum iusserunt canere, pollicentes, cum tegulas, tum alia, qualia cacunque essent, quae haberent, se illi daturos. Homerus haec illis cecinit carmina, quae uocantur Caminus, id est, fornax: Caminus Homeri.

εἰ μέν δώσετε μισθὸν, ἀείσω ὦ περικαλλές.
δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπείροχε χεῖρα πανίνῃ.
ἢν δὲ μελανθείῃ πόρτυλοι, καὶ πάντα μάλ' ἁρὰ
φρίχθῃναί τε καλῶς, καὶ τιμῆς ὦνον ἀρέσθαι.
πολλαὶ μέν ἐν ἀγορῇ πωλεύμεναι, πολλαὶ δ' ἀγῦιαι,
πολλαὶ δὲ περδῶνται, ἐμὶν δὲ λὶ ὥς φρονέουσαι.
ἤν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθείσης ψεύδηι ἄρηαι,
συμπαλίω δ' ἤπειτα πανίνῳ διηνεκέως (πον,
σύν τε βίβ' ὁμῶς μάραγόν τε, καὶ ἄσβεστον, ἀλίην' ἅβα-
ὠμόδαμον θ' ὃς τῇ δὲ τέχνῃ πεπὰ πολλὰ πορίζει.
πείθε πυρωθῆσαι καὶ δώματα, σὺν δὲ πανίνῳ
πᾶσαι πυκνωθεῖεν πεφαμίαι μέγα κωκυούσῃ,
ὡς γυνὴ ὑπτιάσσα βρύκει, βρύκοι δὲ πάμπαν,
πάντ' ἐνθοῦ' αὐτὰς περαμικὰ λεπτὰ ποιῆσαι.
δεῦρο καὶ ἠελίου θυγάτηρ πολυφάρμακε κίρκη,
ἄγρια φάρμακα βάλλε, πάσι δ' αὐτούς τε καὶ ἔργα.
δεῦρο δὲ καὶ χείρων ἀγέτω πολίας κανλαύκης,

ἐπὶ

εἰθ' ἡρακλείας χεῖρας φύγοι, οἵτ' ἀπόλοντο,
τύπτοιμι τάδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κἀμεῖνον.
αὐτοὶ δ' εἰμὶ ξόντας ὁρόασ το ἔργα πονηρά.
γνθήσω δ' ὁρόων αὐτῶν κακοδαίμονα τέγνην.
ὃς δὲ χ' ὑπερνύσει περὶ τοῦτα πᾶν τὸ πρόσωπον
φλιχθείη, ὡς πάντες ἐπίσαιμ' τ' ἄσιμα ῥίζαν.

At uerò in Samo hybernans Calendarum festo, potentiorum ædes ostiatim adiens, strenam accipiebat. Canebat autem ea carmina, quæ Eresione, hoc est, ramalia, uocantur: ducente eum, comitanteque undecunque frequenti puerorum indigenarum choro:

Δῶμα προσπεπόμεθ' ἀνδρὸς μεγα δυναμένοιο,
ὃς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει ὅλβι@ ἀνεί.
αὐτὰρ ἀνακλίνεσθαι θύραι, πλοῦτ@ γὰρ ἐσεισι
πολλὸς, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνη τεθαλυῖα
εἰρήνη τ' ἀγαθὴ, ὅσα δὲ ἄγγεα μισγὰ μὲν ἔστι.
πυρβαίη δ' ἀνεῖ πα τὰ παροίτερ ἐρποι μάζα.
τῇ παιδὸς δὲ γυνὴ πα τὰ λιφρὰ λα βέσ τω ὕμμιν.
ἡμίονοι δ' ἄξουσι πρα τὰ πόδε δῶμα.
αὐτὴ δ' ὑφαίνοι ἐγὼν ἐπ' ἠλέκ τρῳ βιβαυῖα.
νεῦμά σει νεῦμα ἐναίσι@, ὄψε χελιδὼν
ἔαρ μ' ἐν προθύροισι, καὶ εἰ μέν τοι δώσεις, εἰδὲ μὴ
ἦχ ἐρέξομεν, ἦκ γὰρ συνοικήσουτ' ἐνθάδ' ἤλθομεν.

Atque hæc carmina postea in Samo diu à pueris decantabantur, quoties ad Apollinis festum collecti conueniebant. Ineunte deinde

deinde uere, moliebatur Homerus è Samo Athenas proficiſci: ſubuectusque unà cum popularibus quibuſdam ad Ium appulit, ubi ſtationem non ad urbem, ſed in littore habebant. Hic contigit Homerum grauiter ægrotare. Egreſſus igitur è nauí in crepidine littoris iacebat ægrotus. Atque ubi diutius illic ob nauigandi difficultatem in portu remorarentur, ſubinde pleríque ex urbe Homero uacabant, eumque audientes reuerenter obſeruabant. Iam uerò nautis, cæteriſque aliquot, qui ex urbe conuenerant, illic apud Homerum conſidentibus, fortè piſcatorum miniſtri eodem appulerunt: qui è nauicula egreſſi, hæc uerba habuerunt: Agite uerò peregrini, audite nos, nunquid eorum, quæ proponemus, explicabitis? Ibi è præſentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, nos inquiunt, quæcunque cepimus, reliquimus: quæ uerò non cepimus, nobiſcum portamus. Et cum nemo id ænigmatis interpretari poſſet, piſcatores explicabant: ſignificantes nimirum ſe, cum piſcium nihil capere poſſent, deſidentes in ſicco pediculos uenatos: Et horum quotquot cepiſſent, abieciſſe: quos non inueniſſent, domum retuliſſe. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina:

Piſcatorum ænigma.

τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐγεγάατο,
ὅτε βαθυκλείρωμ, ὅτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.

Atqui ex ægritudine hac extremum diem clausit Homerus in Io, non autem (ut arbitrantur aliqui) ænigmatis perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus uerò in Io Homerus, à comitibus suis, atque ciuibus, qui ex urbe in colloquium cum eodem uenerant, in littore ibidem honorificè sepelitur. Cuius sepulchro multò pòst tempore Ienses, ubi poëtis eius iam publicata ab omnibus celebraretur, huiusmodi inciderunt elegiacum:

ἐνθάδε τὼ ἱερὴν περαλὴν παλαὶ γαῖα καλύπτει
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον.

Homerus Aeolicus. Porrò quòd Aeolicus fuerit Homerus, & non Ionicus, neque Doricus, partim è iam dictis perspicuum esse poterit, partim etiam his coniecturis deprehenditur. Siquidem poëtam tantum, qui hominum peculiares mores in suam poësim transferre studuerit, par est, aut laudatissimos excogitasse, aut patrios commemorare. Iam uerò carmina eius expendentes, indidem pronunciabitis. Nam cum sacrificij ritum huiusmodi quendam referat, aut ipse eundem tanquam probatissimum excogitauit, aut quod cum patrijs institutis conueniret. Sic enim

BSB

enim inquit:

αὐρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἐσφαξαν, καὶ Ἀμφὶ μηρὸς τ' ἐξέταμον, καλά τε κνίσῃ κάλυψαν, δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δὲ ὠμοθέτησαν.

In his uersibus de Illibus nulla mentio, quibus in sacrificijs tamen utebãtur cæteri, præterquam unam Aeolicam gentem, quæ Ilia non concremabat. Indicat preterea his quoque uersibus, quòd Aeolicus cum esset, suæ gentis ritibus usus sit:

καῖε δ' ἅπαι σχίζης ὁ γέρων, ἐπὶ δ' ἄνθρακας εἶνον πεῖβε νέοι δὲ πάρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσίν.

Aeoles enim soli intestina quinque ueru- *Aeolum mos.*
bus defixa torrebant, reliqui Græci tribus. Etenim πέμπας dicunt Aeoles, pro πέντε. Atque hæc sanè de genere, uita, interitúq; Homeri, à nobis relata sint. Cæterùm, ætatem Homeri, si quis diligenter, rectequè ratiocinetur, ex hisce facilè deprehendet. Nempe ab expeditione Græcorum, quam Agamemnon, & Menelaus in Ilium habuerunt, annis centum pòst, atque triginta, Lesbus oppidatim habitari cœpit, cum antea nullam prorsus haberet urbem. Pòst Lesbum habitatam annis uiginti, Cuma Aeolica, & Phricotis, appellata, condita est. Porrò à Cuma annis duodeuiginti, in Smyrnam Cumani colonias transtulerunt, quo *Homeri ætas.*

tempore

tempore natus fuit Homerus. Ab Homero uerò nato anni sunt sexcenti, uiginti duo, ad Xerxis usq; in Græciam traiectum, qui uidelicet iuncto Hellesponto pontibus cum exercitu ex Asia in Europam penetrauit. Ex his igitur facilè fuerit calculo colligere tempus ei, qui prætorum Atheniensium rationem habuerit. Nam à Troiano bello claruit Homerus annis centum sexaginta octo.

VITAE HOMERI PER HERODOtum traditæ finis, interprete Conrado Heresbachio.

RERVM ET VERBO-RVM MEMORABILIVM, in Herodotum locupletiſsimus INDEX.

Baris fabula l.4 f.270
abæ oppidũ li.8 f.548
abolẽdamonarchia l.3 f 221
abſinthij li.6 f.199
abydus capta l.5 f 384
aces amnis l 3 f.236
acephali l.4 f.328
achea Cyrꝛe l.5 f 358
aceratus prophetæ lib.8 fol.550
achæmenis conſilium li.7 fol.535
acinacis Martis ſimulachrũ l.4 f.279
achilleus curſus lib 4 f.277.284
accipitres quatuordecim, uultures quatuor uellicãt lib 3 f.220
acrephia oppidũ l.8 f 589
adamantus l.8 f 539
adimanti dictum l.8 f.557
admonitio Cræſi l.3 f.300
adyrmachidarum mores li. 4 f.320
adraſtus ſeſe transfodit li. 1 f.19
adratus Atym occidit ib.
adraſtus Atym in cuſtodiã ſuſcipit l.1 f 18
adraſtus Gordij filius lib. 1 f.16
adria l 5 f 336
aduerſus culices remedium l.2 f.140
aër plumis oppletus lib. 4 f 268
aaci fanum lib. 5 f.350
æaces Samius lib. 6 f 372
ædificatio Argus lib. 4 f.323
æoles l.1 f 12
æoles ad Cyrum legatos mittunt de deditione lib. 1 f 67
æoles à Cræſo ſubacti

l.1 f.4
æolicæ urbes l.1 f.71
æolũ legati à Spartanis auxilia petunt l.1 f.72
ærei uiri l.2 f.170
æschrionia tribus l.3 f.195
africa l.4 f.271
africa arboribus nuda l.4 f.322
afri pastorales l.4 f.326
agaristæ proci l.6 f.436
agathyrsus l.4 f.261
agathyrsorum mores l.4 f.296
agrianæ l.5 f.339
agrianes fluuius l.4 f.291
ægeti uxor l.6 f.410
ægina l.5 f.366
ægis unde appelletur l.4 f.327
ægicores l.5 f.360
æginetæ ab Athenienſibus ſuperantur l.6 f.423
æginetarum mulierũ chori l.5 f.368
æginetarum odia in Athenienſes l.5 f.367
æginetarum ſtrenuitas l.8 f.572
æginetarum in Athenienſes odiorũ principiũ l.5 f.370
ægyptius quidam uocaliſſimus l.4 f.309
ægyptij ulciſcũtur Phanem l.3 f.187
ægyptij dij l.2 f.118
ægyptij cadauera ſaliunt l.3 f.191
ægyptij cadauera non cremant l.3 f.190
ægyptij piſces l.2 f.139
ægyptij duodecim reges creant l.1 f.166
ægyptij quid primum inuenerint l.2 f.103
ægyptij primi annum comperere l.2 f.102
ægyptiorum mores l.2 f. 116. 117
ægyptiorum bis mille truncantur l.3 f.189
ægyptiorum lex de feris l.2 f.129
ægyptiorum uictus l.2 f.133
ægyptiorum ceremoniæ l.2 f.117
ægyptiorum rex Hamaſis l.1 f.36
ægyptiorum feſtum Bacchi l.2 f.123
ægyptiorum facilis uictus l.2 f.138

ægyptiorum ſacrorum ritus l.5 f.118
ægyptiorum à Perſis defectio l.7 f.444
ægyptiorum medici l. 2 f.135 ueſtitus ib. funera l.2 f.135 136 opinio de animæ immortalitate l.2 f.155 genera ſeptem l.2 f.175 rex Apries l.4 f.317
ægyptijs piſces ſacri l.2 f.132
ægyptijs ſacer crocodilus l. 2 f.131
ægyptijs cur dura capita l. 3 f.187
ægypti rex Pſammetichus l.2 f.101
ægypti regina Nitocris l 2 f.142
ægypti rex Rampſinitus l 2 f.151
ægypti rex Chephrenes l.2 f.157
ægypti rex Seſoſtris l.2 f.143
ægypti rex Cheops l.2 f.155
ægypti rex Anyſis cæcus l 2 f.162
ægypti rex Pſammis l.2 f.173
ægypti rex Aſychis l.2 f.161
ægypti rex Necus l.2 f 172
ægypti rex Menes l.2 f.141
ægypti rex Apries l.2 f.174
ægypti rex Mœris l.2 f.142
ægypti rex Micerinus l.2 f.158
ægypti rex Sethon lib.2 f.163
ægypti rex Amaſis lib.2 f.177
ægypti natura l.2 f 103. 104.105
ægyptiæ pyramidis conſtructio l.2 f.156
ætates deorum lib.2 f.265
ætionis filius cur Cypſelus dictus l.5 f.374
æthiopiæ rex Sabacus li.2 f.162
æthiopia l.3 f.235
æthiopis reſponſum ad Cãbyſem l 3 f.192
æthiopes longæui l.3 f.192
æthiopum uictus li.3 f.193

æthiopum uita longissima l.3 f.193
aheni Exampæi l.4 f.287
ahenum Samiorũ l.4 f.314
aiax Telamonius l 8 f.559
alazer l.4 f.219
album littus l.7 f.459
albæ columnæ l.5 f.384
alcæus poeta l.5 f.376
alcæus Herculis filius li.1 f.4
alcmæonis filius Megacles l.1 f.215
alcmæonidæ an scutũ Persis prodiderint l.6 f.434
alcmæonidarum generis claritas l.6 f.435
alati serpentes l.3 f 233
aleæ Mineruæ templum l.9 f.628
aleæ quando & à quibus inuentæ l.1 f.46
alexander Priami filius Helenam rapit l.1 f.2
alexander ad Athenienses l.9 f 617
alexander ad Proteum ductus l.2 f.148
alexander Macedo aureus l.8 f. 584
alexander Helenam rapit lib 2 fol.147
alexandri adhortatio l.8 f.592
aliarchus l.4 f 317
alizones l 4 f.276
altercatio Athenienſium & Theagetarum de loci dignitate l.9 f.607
amasis donaria l.2 f.181
Amasis institutum l.2 f.178
amasis opera l.2 f.179
amasis Aegypti rex l.2 f.177
amasis cum uxore rem habere nequit l.2 f.181
amasis pugna cum Aprie l 2 f.176
amasis ad Polycratem literæ l.3 f.202
amasis cadauer contumelia affectum l.3 f.190
amasis solertia l.2 f.172
amasis in Aprieni rebellat l.2 f.174
amasis Græcorum studiosus l.2 f.180
amasis commentum l.4 f 331
amasis mors l.3 f.187
amazones l.4 f.197
amazonum cum Sauroma-

tis

As coniunctio l.4 f.299
amaxonum sedes ib.
ameſtris crudelitas in Maſiſtæ uxorem l.9 f.647
amentes Athenienſes reddũtur l.5 f.368
amentium eſt, raptis fœminis ulciſcendis operam dare l.1 f.2
ameſtris Xerxis uxor l.9 f.645
amicus ſolers precioſiſimũ omnium poſſeſſionum l.5 f.343
amici Craſi Lacedæmonij l.1 f.4
amici deploratio l.3 f.189
amicitia inter Agathyrſos communis l.4 f.296
aminoclis fortuna l.7 f.519
amores Xerxis l.9 f.465
ammonius cur Iupiter dictus l.2 f.120
ammonij Iouis templum in cenſum l.3 f.194
amnis Halys l.1 f.3
amnis Hermus l.1 f.37
amnis Phaſis l.1 f.2
amphyctiones l.5 f.358
amphyctionum ſedilia l.7 f.522
amphion l.5 f.571
amphiarai oraculum l.8 f.589
amyntas l.5 f.340
anacharſis l.4 f.284 & l.4 f.274
anacharſis ſedes l.4 f.285
anchimolius l.5 f.359
anchimolij cædes ib.
anaxandrides l.5 f.349
anaxandridæ uxores l.5 f.350
androphagi l.4 f.264
androphagorum mores l.4 f.296
androcratis fanum l.9 f.606
animus in auribus hominum l.7 f.464
anima immortalis l.2 f.155
anima relicto uno corpore in aliud migrat l.2 f.155
annum primi reperere Aegyptij l.2 f.103
appollinis fons l.4 f.316
aprijs mors l.2 f.177
ante Græſi imperium Græ-

ci fuêre liberi l.1 f.4
antichares l.5 f.350
antipater Orgis filius l 7 f.488
amysis Aegypti rex cæcus l. 2 f.162
aper eximiæ magnitudinis l 1 f.16
aphetæ locus l.7 f.520
apis à Cambyse uulneratur l.3 f.196
apis apparitio l 3 f.195
apis figura ibid.
apries rex Aegyptiorum l.2 f 174 & lib.4 f.317
apris filia Nitetis l 3 f.183
apollo Ismenius l.5 f.357
apollinis simulacrum lib.6 f.433
apollinis oraculum lib.4 f.315
aphrodisias insula lib.4 f.321
ara uentorum l.7 f.514
ara Aristei Proconnesij l. 4.f.263
ara Dianæ l 4 f.290
ara Iouis forensis l 5 f.352
arabes quo pacto dent fidē l.3 f.186
arabicus sinus l.2 f.105
arabicæ oues l.3 f.234
aratores Scythæ libro 4 f.276
araxes fluuius libro 1 f.94
arion Delphino insidet l.1 f.10
aryadicum argentum li. 4 f.320
ariandes l.4 f.319
arborea lana l.3 f.232
arcem occupat Pisistratus l. 2 f.25
arcesilaus eijcitur lib.4 f.318
arcesilaus Cyrenem recuperat l.4 f.319
arcesilai regnum libro 4 f. 317
arcesilai mors l.4 f 319
archilochus Parius poëta, carminis Iambici inuentor l.1 f.6
archidemus l.6 f.414
archidice meretrix libro 2 f.161
arcus Herculis libro 4 f.260
ardys patri succedit in regnum l.1 f.7

ardyis

ardyis gesta ibid.
ardys Sygis filius ibid.
arena aureacea quibus modis diripiatur l.3 f.231
arenis obruti milites lib 3 f.195
argadeus l 5 f.360
argathonius rex l.1 f.77
argentum, & æs Scythæ in usu non habent lib.4 f.282
argentum Aryandicum li. 4 f.320
argis l 4 f.269
argi lucus l.6 f.418
argippæi l.4 f.266
argiui Xerxi subdi malunt, quam Lacedæmonijs esse inferiores l.7 f.501
argiui musici l 3 f.243
argiui tondent capita l.1 fol 39
argiuorum cum Spartiatis contentio de agro lib.1 fol.38
argiuorum cum Persis affinitas l.7 f.502
argiuorum oraculum l.7 fol.500
argos l.1 f.1
argos omniũ ciuitatũ Græciæ clarissima ibid.
argos à seruis occupatur l.6 f.418
argon Sardium rex lib.1 folio 4
argus ædificatio l 4 f.323
arma illata Smirnæ lib.1 fol.7
arma inferuntur Mileto l.1 fol 7
arion decantat carmen Orthium l.1 f.10
arion in custodia tenetur l.1 folio 11
arion Corinthum pergit l.1 folio 10
arionis donarium in Tenaro l.1 f.11
aristagoras l.5 f 377
aristagoras sapiens lapsus l. 5 f 354
aristolaidi filius Lycurgus l 1 f.25
ariston rex l.6 f.409
aristeus corinus l.4 f.263
aristeus uersificator l 4. f 262
aristeo de mira narratio ib.
aristodicus Heraclides l 1 fol 75
aristodici æstus ibid.

arimaspi unde dicti lib.4 f 267
arimaspi l.3 f.135
arimaspei uersus l.4 f.293
aristagoræ mors l.5 f 387
aristidis facinus l.8 f.572
arizanti l.1 f.49
arx Atheniensis occupatur l.5 f 363
ariabanus regio ornatu induitur l.7 f.454
ariabani grauis sententia l.7 f.450
ariabani somnium lib.7 f.456
ariabazus Pharnacis l 8 f.585
ariabazi fuga l 9 f.636
ariabazi de ineundo prælio sententia l.9 f 615
ariabazi mors l 8 f.586
ariaphernes l.5 f.376
ariaphernes Sardium prætor l.5 f.364
ariaphernes Ionibus uectigal imposuit l.6 f.403
ariaphernes l 7 f 475
artaynta Darij uxor l.9 f.645
artayctes suspensus l.9 f.650.
artemisiæ pugna gloriosa l.8 f.569
artembares l.9 f.650
artemisiæ consilium lib.8 f.561.575
artemisiæ capiendæ præmium l.8 f.571
artiscus amnis l.4 f.291
artybius l.5 f.382
artybij cædes l.5 f.383
artybij equus l.5 f.383
arte recuperat tyrannidem Pisistratus l.1 f.26
asia unde dicta l.4 f 273
asia ib.
asia potiuntur Scythæ l.1 f.50
asopus l.5 f.366
asopi filiæ ib.
asychis Aegypti rex l.2 f.161
asychis pyramis l.2 f.161
asychis lex de mutuo accipienda ib.
assyriæ rex Senacharibus l.2 f.163
aschij liquoris genus l.4 f 266
assyriæ natura l.1 f.90

assyriorum ornatus lib.7 fol.473
asbystæ lib.4 fol 321
astyages à Cyro victus capitur lib.1 fol.62
astyages regno amotus lib.1 fol.63
astyages Crœso quo modo affinis li.1 f.33
astyages lib.1 fol.51
astyages Cyaxaris filius li.1 fol.20
astyages Harpago ipsius filij carnẽ apponit l.1 f.58
astyages magos de Cyro cũ sulit ibid.
astyages Cyrum Persidem mittit lib.1 fol.59
astyages quot annos regnauerit lib.1 fol.63
astyages Cyrum agnoscit li.1 fol.56
astyages crudelitatẽ ulcisci conatur Harpagus lib.1 fol.60
astyagis somnium de filia l.1 fol.51.52
astus Aristodici l.1 f.75
astus Rampsinitii l.2 f.152
astu opprimit Cyrus Massagetas lib.1 f.98
astutia Thrasybuli l.1 f.9
athenagoras l.9 f.636
atlas mons l.4 f.326
atlantes l.4 f.329
atlantes unde appellati l.4 f.326
atossam sanat Democedes l.3 f.244
atossæ consilium apud Darium è suggestione Democedes ibid.
athos mons l.7 f.458
athenis pulsi Pisistradæ l.5 f.360
athenis potitur Xerxis l.8 fol.559
athenis electus Clisthenes l.5 f.363 electus Onomacritus l.7 f.446
athenis electi piaculares l.5 f.463
athenarum incendium l.9 f.601 arx incensa l.8 f.556
athenarũ tyrãni l.5 f.558
athenas proficiscitur Mardonius l.9.f.596
athenienſis magistratus l.6 f.430
athenienſis arx occupatur l.5 f.363

athenienſis tyrānus Piſiſtratus l 1 f.25
athenienſis nuncij reſponſio ad Gelonem l.7 f.506
athenieſis clypeus l.6 f.432
athenienſis cuſtos ſerpens l. 8 f.552
athenienſis exercitus ordo l. 6 f.431
athenienſes amentes li.5 f.364
athenienſes Aeginetas ſuperant l.6 f.423
athenienſes Græciæ liberatores l.7 f.496
athenienſes numquam ſolum uertere. l 7 f.507
athenienſes tyrannis liberati l.5 f.360
atheniēſium origo l.1 f.24
athenienſium naues ad Ariſtagoram l 5 f.378
athenienſium legatio ad Lacedæmonios l.9 f.598
athenienſium rex Codrus l. 5 f.365
athenienſium, & Tegeatarum de loci dignitate altercatio l.9 f.607
athenienſium præſtantia l. 5 f 366
athenienſium reſponſum l. 8 f.594
athenienſium Imperio potitur Piſiſtratus l.1 f.25
athenienſium uxores raptæ l.6 f.441
athenienſium uictoria l 9 f.626
athenienſium legislator Solon l.1 f.12
athenienſium in Marathone uictoria l.9 f.608
athenienſium uirtus in propugnanda arce l.8 f.555
atys l.1 f.16
atys datur Adraſto in cuſtodiam l.1 f.18
atys aprum aggredi cupit l. 1 f.17
atys ducit uxorē l.1 f.16
atym occidit Adraſtus l.1 f.19
atys ſepultura ibid.
atys mors ibid.
aureæ compedes l.3 f.243
aurum ſacrum l.4 f.259
author hanc hiſtoriam cur ſcripſerit l.1 f.1
authoris hiſtoriæ ratio l.1 fol.13
autores diſſenſionum inter Græ-

Græcos, & Barbaros exti
tere Phœnices l.1 f.1
auſes l.4 f.323
auſes aratores l.4 f.238
auxeſiæ ſimulacrũ l.5 f.367
auxilium Lacedæmoniorũ
poſt bellum l.6 f.434
aziriſtus locus l.4 f.316

B

Babylon ſecundò capta l.3
f.255
babylonis opes l.1 f.89
babylonis deſcriptio l.1 f.83
babylonem obſidet Darius
l.3 f.252
babylone potitur Cyrus l.1
fol 89
babyloniꝝ proceres patibulis
affixi l.3 f 255
babyloniꝝ rebellantes muli-
eres ſtrangulant l.3 f.252
babyloniorum lex de ſcorta
tione l 1 f.93
babyloniorum ueſtimenta l.
1 f.91
babyloniorum lex de ægro-
tis l 1 f.29
babyloniorum tyrannus La
bynetus l.1 f 36
babyloniorum lex coniuga-
lis l.1 f.92
babylonicũ talẽtũ l.3 f.226
babyloniæ rex Labynitus l.
1 f.88
bacidis oraculum l.8 f.545
565 & l.9 f.616
bacchi feſtum l.2 f.123
bacchantium uox l.8 f.560
bacchanalis Dionyſij ſacra
l.4 f.286
bacchanandi conſuetudo
ibid.
badra l.4 f.320
bagæus l.3 f.241
bagæi induſtria ibid.
barba ſacrificè ominoſa l.8
f.576
barbara lingua uſi Pelaſgi
l.1 f.24
barbari & Græci cur diſſi-
deant l 1 f.2
barbarorum uociferatio l.
9 f.623
barca uicus l.4 f.333
barca oppidum l.4 f.317
barcæ expugnatio l.4 f.332
barcam Perſæ obſident l.4
fol.331
barciorum fœdus libro 4.
folio 332
branchidicum oraculum l.
1 f.74.

battus l.4 f.313
battus claudus l.4 f.317
batto nomen unde institutū l.4 f.315
beatus quis l.1 f.15
baccus panem dicunt Phrygæ l.2 f.102
beli templum l.1 f.84
beli Iouis puluinar libro 3 f.255
bellum infert Crœsus Ephesijs l.1 f.11
bellum quinquennale inter Lydos, & Medos l.1 f.34
bellum infert Cyrus Massagetis l.1 f.95
bestii l.7 f.486
bias Prienæus l.1 f.11
bias Ionibus consilium dat l.1 f.79
bibli quid Ionibus l.5 f.357
bito cur beatus l.1 f.13
bitonis & Cleobis matrem in templum uehunt li.1 fol.14
bitonis gemmæ l.1 f.13
bitonis mors l.1 f.14
bithyni l.1 f.12
bizantium l.4 f.290
bogis insigne factum li.7 fol.485
bogis lauder ibid.
bosphorus Cimmerius l.4 fol.262
bosphorus l.4 f.289
borysthenes l.4 f.276
borysthenitarum emporiū l.4 f.263
bubastis templum l.2 f.162
bubaris l.5 f.342
bubulci filius pro Cyro exponitur l.1 f.35
budi l.1 f.49
budinorū mores l.4 f.296
busæ l.1 f.49

C

Cabales l.4 f.321
cadauera cur non cremantur l.3 f.190
cadauer Amasis affectū contumelia ibid.
cadauera ubi non cremantur ibid.
cadmus l.5 f.357
cadmi institia l.7 f.508
caduceatorem mittit Halyattes Miletum l.1 f.9
cadmeæ literæ l.5 f.357
cædes Cimonis libro 6 f.427
caldæorum sacrificia lib.1 fol.85

Charileus l.3 f.249
chalybes l.1 f.12
calamitosus homo libro 1 fol.14
callias l.5 f.351
calliæ filiæ l.6 f.434
callimachi cædes l.6 f.432
callipidæ l.4 f.264
caluiciei causa l.3 f.188
calui à natali l.4 f.265
clades Maratonis libro 6 fol.432
claritas generis Alcmæonidarum l.6 f.435
classica pugna l.1 f.78
classis Xerxiana libro 7 fol.516
classis Græcorum aduersus Xerxem l.8 f 538
classis Græcorum summa l. 8 f. 567
claues Cypri l.5 f.382
clazomenæ inuaduntur l.1 fol.7
cambyses Cyro succedit l.2 fol.101
cambyses legum cõtemptor l.3 f.201
cambyses uiolentus lib.3 f.199
cambyses sororem occidit l.3 f.198
cambyses parricida lib.3 fol.197
cambyses Apim uulnerat l. 3 f.196
cambyses dominus lib.3 fol.226
cambyses à seipso uulneratus l.3 f.213
cambyses sororem ducit in uxorem l.3 f.198
cambysis mors libro 3 fol.214
cambysis filius lib.1 fol.20
cambysis satelles Darius l.3 fol. 247
cambysis in Aegyptum expeditionis causa lib.3 fol.183
cambysis expeditiones lib.3 fol.191
cambysis dona ad regem Aethiopum libro 3 fol.192
cambysis ad Persas oratio l.3 f.213
cambysis crudelitas lib.3 fol.199
cambysis temeritas lib.3 fol 194

cambysis somnium l.3 f.197
canuli forma l.3 f.231
campus Thriasius libro 8 f.559
campus Crisæus l.8 f.549
candaules Sygi uxorem suã nudam ostendit l.1 f.4
candaules in lecto occiditur l.1 f.6
candaules Lydorum rex l.1 f.4
candaulis mortem ulciscei conantur Lydi l.1 f.6
candaule occiso Gyges regno potitur ibid.
caput Onesili supra portas suspenditur l.5 f.384
caput tondent Argiui l.1 f.39
caput sine sutura libro 9 f.634
capita cur Persis fragilia l.3 f.187
capita quercus l.9 f.614
capita cur dura Aegyptijs l.3 f.187
capitur Miltiades libro 6 f.400
capitur Smyrna libro 1 f.7
capitur Carystus libro 6 f.425
capitur ui Colophon lib.1 fol.7
capitur Eretria libro 6 f.426
captus Alexander libro 2 f.148
captus Crœsus ad Cyrũ ducitur l.1 f.40
capripedes l.4 f.266
carmen Orthium l.1 f.10
carne humana uescuntur Indi l.3 f.230
cares fugati l.5 f.385
caria capta l.6 f.396
caria uestis l.5 f.370
cares l.1 f.12 & l.1 f.80 & l.6 f.395
carnia festa libro 7 f.524
crater in ostio Ponti li.4 f.287
crastia Minerua libro 5 f.35
carum cum Persis prælium l.5 f.385
carystus capta lib.6 f.425
casambus libro 6 f.415

caſiæ collectio l.3 f.233
caſpium mare l.1 f.94
catalogus Ionicarum nauiũ l.6 f.390
caſtratio iuuenum li.6 f.399
cauſa expeditionis Cambyſis in ægyp. l.3 f.183
cauſa caluitiei libro 3 f.188
cauſa euerſionis Sami li.3 f.247
cauſæ diſſenſionum inter Græcos, & Barbaros li.1 folio 1
celtæ l.4 f.275
cæcitas Epizeli li.6 f.433
cæcus ſanatus lotio fœminæ l.2 f.147
cædes Maliſtij l.9 f 605
cædes Perſarum in conuiuio l.5 f.341
cædes magorum libro 3 f.221
cædes Steſagoræ l.6 f.401
cædes Anacharſis libro 4 f.285
cædes Anchimolij libro 5 f.359
cædes Callimachi lib.6 f.432
cædes Mardonij libro 9 f.625
cædes Chiorum l.6 f.393
cædes Arrybij l.5 f.383
cædes Minois l.7 f.502
cædis Polycratis occaſio l.3 f. 238
calorum cœnaculum l.4 f.270
chemmis oppidum li.2 f.137
chemmitani ludis Græcanicis utuntur libro 2 f.137
cheops Aegypti rex lib.2 f.155
cheops filiam proſtituit l.2 f.157
chephrenes Aegypti rex ibidem.
cleander uates libro 6 f.419
cleobis genus l.1 f.13
cleobis, & Bito matrem in templum uehunt l.1 f 14
cleobis cur beatus libro 1 f.13
cleobis mors l.1 f.14
clcombrotus l.5 f.350 & l.8 f.563

eleombrotus l 8 f.563
eleombrotus l.5 f.350
elementia Persarũ erga deuictos l 3 f 190
eleomenes rex Spartæ l 3 f.251
eleomenes arcem Atheniensem occupat l.5 f.363
eleomenes natus l.5.f 350
eleomenes seipsum laniat l. 6 f.416
eleomenes lucum Argiuum incendit l.6 f.417
eleomenes rex l.6 f.405
eleomenis ad Aristagoram responsio l.5 f.354
eleomenis insania l 6 f 415
eleomenis regnum lib.5 fol.352
eleomenis insania unde l.6 f.419
ceremoniæ Aegyptiorũ l 2 f.117
ceres Achea l 5 f.368
cereris Amphictyonidis fanum l.7 f.522
cereris initiatio l.2 f.177
cereris delubrum l.4 f.277
certamen non pecuniarum, sed uirtutis l.8 f.547
certamina Isthmi lib 9 fol 613
creatur Darius rex l 3 f.225
creta l.1 f.81
cremnij l.4 f.265
cretensium oraculum lib.7 f.510
chilodi aqua Xerxianis copijs non suffecit libro 7 f.491
chilon Lacedæmonijs lib 1 fol 25
chilonis consilium ibid.
chij l.1 f.8
chiorum constantia l.6 fol.393
chiorum cædes ibid.
cilices unde l.7 f.479
clisthenes Athenis ejectus l. 5 f.303
cimmerius Bosphorus li.4 fol 292
cimmerij ex Asia exigunius l 1 f 7
cimmerij l.4 f.261
cimmerij muri libro 4 folio 262
cimmeriorum aduersus Iomam expeditio libro 1 folio 4
cimons cades libro 6 folio 427

cinnamomi collectio l.3 f.234
cineas rex l.5 f.359
cinyps flumen l.4 f.322
cinypis facūditas l.4 f.330
cnidij l.1 f.82
cippi Darij in Bosphoro erecti l.4 f.280
cippi inscriptio l.4 f.291
ciuitatum totius Græciæ Argos clarissima l.1 f.1
circulus rerum humanarū l.1 f.96
crisæus campus l.8 f.549
crius l.6 f.415
cyaneæ insulæ l.4 f.289
cyaxares l.1 f.33
cyaxares puerum pro ferina carne mandit l.1 f.34
cyaxares Medorum rex l.1 f.50
cyaxaris filius Astyages l.1 f.20
Cymmerij in Asiam transeunt l.1 f.7
cynips l.5 f.350
cynocephali l.4 f.328
cypri claues l.5 f.382
cypri in seruitutem redigun tur l.5 f.384
cyprioru marium genus libro 7 folio 479
cypriorum oratio l.1 f.382
cyrenaicæ regionis fœcunditas l.4 f.331
cyrenæarum fœminarū ob Isidem superstitio l.4 f.326
cyrenensium distributio l.4 f.317
cyrenæi l.4 f.314
cynægyrus l.6 f.432
cypselus unde appellatus l.5 f.374
cypselus tyrannide occupat Corinthum l.5 f.374
cypseli filiu. Periāder l.1 f.9
cypselo succedit Periander filius l.5 f.374.
cyranis insula l.4 f.374
cyranis insula l.4 f.329
cyrus Cambysis filius l.1 fol.20 bubulcis imperat l.1 f.55 Astyagen uictum capit l.1 f.62 Massagetas bello petit l.1 f.95 Crœsum consulit de puniendis Lydis l.1 f.73 Persas ad defectionē pellicit l.1 f.61 ab Astyage agnoscitur l.1 f.56 Gyndem inmultos riuulos diuidit l.1 f.88

cyrus in Labynitum ducit exercitum l.1 f.88 Babylone potitur l.1 f.89 Græsum soluit l.1 f.42 astu Massagetas opprimit l.1 f.98 pater l.3 f.226 infans traditur Harpago enecandus l.1 f.52
cyri natiuitas l.1 f.52
cyri cum Græso prælium l.1 f.35.37
cyri responsum ad legatum Lacedæmoniorum l.1 f.72
cyri sententia l.9 f.651
cyri loco exponitur bubulci filius l.1 f.55
cyri somnium l.1 f.97
cyri mors l.1 f.99
cyri mortui caput in utrem cruore plenum demittitur ibid.
cyro succedit Cambyses l.2 f.101
cyro mandato mittit Tomyris l.1 f.96
cyrum Astyages Persidem mittit l.1 f.59
cythera insula l.7 f.534
codrus Atheniensium rex l.5 f.365
coes l.5 f.293.337.348
choaspe flumen l.1 f.88
chanices l.6 f.408
chorus iuuentum pestilentia absumptus l.6 f.397
chori Aeginetarum mulierum l.5 f.368
coitus inpropatulo l.3 f.230
colæus l.4 f.313
colchis regio l.1 f.2
colchorum rex petit de raptu pœnas ib. reposcit filiã suam Medeam ib.
colchorum origo l.2 f.143
colonia Lydorum l.1 f.46
colonia Thericorum l.4 f.314
collectio Casiæ l.3 f.233
collectio Cinnamomi l.3 f.234
collis Gratiarum l.4 f.322
collis salis l.4 f.325
colophon ui capta l.1 f.7
colon l.6 f.412
colus cum fuso fœminæ tractanda l.4 f.318
colloquium Xerxis & Artabani l.7 f.467
columnæ albæ l.5 f.384
colũnæ Herculeæ l.4 f.313
commeniũ Amasis l.4 f.331
commentum Themistoclis lib.8

lib.8 fol.544.464
cõmentũ Oebaris l.3 f.224
comœdia Phrynichi l.6 f.395
concupiscere multa, malum est l.7 f.456
conflictus anniuersarius uirginum l.4 f.314
coniurati ad Magos occidendos irrumpunt l.3 f.220
coniugalis lex Babyloniorũ l.1 f.92
concaua regionis l.6 f.397
cœna Tyrta l.9 f.464
cœnaculum Cœlorum l.4 f.270
consilium dat Thales Ionibus l.1 f.80
consilium festiuum Scythæ cuiusdam l.4 f.258
consilium dat Bias Ionibus l.1 f.79
consilium septem Persarum de occidendo mago l.3 f.217
consilium Gobryæ de reuertendo l.4 f.305
consilium Lamponis l.9 f.631
consilium Achæmonis l.7 f.535
consilium uxoris de occidendo marito l.1 f.6
consilium Græcorum de cõspirando l.7 f.498
consilium Chilonis l.1 f.25
consilium Zopyri l.3 f.253
consilium Cræsi super mandato Tomyris l.1 f.96
consultatio Græcorũ de insequendo Persa l.8 f.578
cõsultationis usus l.7 f.451
constantia Chiorum l.6 f.393
consuetudo bacchandi l.4 f.286
constructio Ecbatanorum l.1 f.48
conuiuia Persarum l.5 f.340
contadesdus flu. l.4 f.291
copiarum Xerxianarũ summa l.7 f.516
coriacea nauigia li.1 f.91
coria humana lib.4 f.280
corinthia uestis l.5 f.369
corinthij nautæ insidiantur Arioni l.1 f.20
corinthij tyrannus Periander l.1 f.10

corinthiæ mulieres denudatæ l.5 f.375
corinthum pergit Arion l.1 f.10
corobius purpurarius l.4 f.313
cornua quibus in locis cur maturius proueniant aut serius l.4 f.268
corruptio Themistoclis l.8 f.539
corcyræorum ad Xerxem oratio l.7 f.510
corys fluu. l.3.f.186
cotylæ l.6 f.408
crocodilus l.2 f.130.131
crocodilus sacer Aegyptijs l.2 f.131
Crœsus à Cambysis furore seruatus l.3 f.200 captus ad Cyrũ ducitur l.1 f.40 Spartam mittit nuncios ad ineundam societatem l.1 f.31 scisciatum mittit oracula ad Persas inuadẽdos l.1 f.10 primus Græcorum tributum exigit l.1 f.3 Ephesijs bellum infert l.1 f.11 à Cyro soluitur l.1 f.42 strui impositus Solonem ter inclamat l.1 f.41 luget filium l.1 f.20 expugnat Sardis l.1 f.39 mittit exprobratum Apollinis fraudem oraculorũ l.1 f.43 quos subegerit l.1 f.4 succedit Haliatti in regnum l.1 f.11 in suã potestatem quos redegerit l.1 f.12
crœsi genus l.1 f.4 de filio muto oraculum l.1 f.40 pecuniæ l.5 f.348 cũ Cyro prælium l.1 f.35.37 salsum ad Cambysem dictũ l.3 f.199 exercitum Thales Milesius traijcit l.1 f.35 consilium Cyro datum l.1 f.42 somnium l.1 f.16 donaria l.1 f.21.22 gesta l.1 f.5 consilium super Tomyris mandato l.1 f.96 sacrificium l.1 f.21 filius à patre ueniam petit aprũ aggrediendi l.1 f.17 filij l.1 f.16 cum Solone congressus l.1 f.12 libera admonitio l.3 f.200 amici Lacedæmonij l.1 f.4
crœso Astyages quomodo affinis l.1 f.33 redditum oraculum l.1 f.20.21.23

cræso obiectum porentum l.1 f.36
cræsum qui seruant à Cambyse trucidantur l.3 f.201
cræsum consulit Cyrus de puniendis Lydis l.1 f.73
cubitus quid l.2 f.168
culicibus quomodo imponatur l.2 f.140
cruci suffixus Sataspes l.4 f.272
cruci suffigitur Polycrates l.3 f.240
crudelitas Pheretimæ in Barcæos l.4 f.332
crudelitas Amestrie in Massiæ uxorem l.9 f.647
crudele factum Darij l.4 f.288
cuniculi deprehensio l.4 f.331
cursus Achilleus l.4 f.277

D

Damarati genitura lib.6 f.409
damiæ simulachrum l.5 f.367
darius rex creatur l.3 fol.225
darius Cambysis satelles l.3 f.247
darius pedem luxat l.3 f.242
darius Democedem accersit l.3 f.242
darius Indagathyrso l.4 f.304
darius lorum innodat l.4 f.202
darius ad styloſontem l.3 f.248
darius in Scythia urbes condidit l.4 f.302
darius Babylonem obsidet l.3 f.252
darius institor l.3 f.226
darius cippos in Bosphoro erigit l.4 f.289
darius res omnes quæstui habet l.3 f.216
darius Xerxis filius uxorem ducit l.9 f.645
darius sagittam ad Iouem excutit l.5 f.280
darius Macedonios subigit l.6 f.403
darius regni res constituit l.2 f.226
darij legati in puteum coniecti l.7 f.493

darij propositum l 3 f.244
darij celebre de Zopyro elo gium l 3 f.256
darij in Scythas expeditio l.4 f.257
darij oratio pro monarchia l.3 f.223
darij simulachrum lib.3 f.225
darij liberi de imperio disce pantes l.7 f.444
darij crudele factum l.4 f.288
darij moneta l.4 f.320
darij obitus l.7 f.445
dario respõdet Indagathyr sus l.4 f.304
dario tributa qui pendant l.3 f.226.227
datis l 6 f.424
datis ad Delios oratio l.6 425
dardanus urbs capta l 3 f 384
deditio Ephesiorum l.1 f.11
defectio Medorum ab Assy riis l 1 f.47
defectio Aegyptiorũ à Per sis l.7 f.444
defecit à Cyro Pactyas libro 1 folio 73
deflagrat Mineruæ templũ l.1 f.8
deioces Medus tyrannidem ui affectat l.1 f.47
deioces iudex incorruptus l.1 f.49
deioces in regem eligitur l.1 f.48
deiocis Persarum regis insti tuta l.1 f.49
deiphonus uates l.9 f.639
delphicum oraculum l.1 f.6.20.21.22
delphos mittit Gyges dona ria l.1 f.7
delphis posita sella Midæ l.1 fol.7
delta locus l 2 f.106.107
delos tremuit l.6 f.425
delphica miracula l 8 f.551
delphino uehitur Arion l.1 f.10
delphorum indigenæ hero es l.1 f.551
deliæ puellæ sacræ l.4 f.269
deliberant Ioues de põte Da rij deserendo l 4 f 308
delubrum Laij l 4 f.308
delubrũ Oedipode l.4 f.312

dema-

demaratus l.6 f.405
demaratus quid significet l. 6 f.411
demaratus rex Spartiatarū l.5 f.364
demaratus regno deponitur l.6 f.412
demarati elogiū l.6 f.414
demarati pugillares l.7 f.536
democedes captiuus l.3 f.242
democedes à Dario accersitur ib.
democedes in Græciam cū exploratoribus ablegatur l.3 f.245
democedes Atossam sanat l.3 f.244
democedes splendidis muneribus donatus l.3 f.243
democedis in medicina profectus ib.
deorum æres uindictæ l.4 f.333
deorum natura l.2 f.125. 126.127.128
deorum ætates l.2 f.165
deorū origo l.2 f.125.126. 127.128
deorum uindicta l.8 f.577
depastio mutua militum l.3 f.195.
descriptio Babylonis l.1 f.816
deucalion rex l.1 f.24
dianæ ara l.4 f.290
dianæ regiæ sacra l.4 f.269
dienecis præstātia l.7 f.531
dignitas formæ in Xerxe l. 7 f.518
dij Aegypti l.2 f.118.119
dionysii Bacchanalis sacra l.4 f.286 Phocensis oratio l.6 f.391
diuersitatis in sententijs dicendis utilitas l.7 f.450
diuinādi modus l.4 f.280
disputatio de Nili natura l. 2 f.109.110.111
dissensionū causæ inter Græcos & Barbaros l.1 f.1
dictū mirū puellæ li.5 f.355
drymon urbs incenditur l.8 f.549
dobetæ l.5 f.339
doloncorum oraculum l.6 f.399
dolus Græcis l.3 f.239
domus ex sale libro 4 f.326

donarium Arionis in Tenaro l.1 f.11
donaria Amasis l.2 f.181 182
donaria Crœsi l.1 f.21.22 & 44
donaria mittit Gyges Delphos l.1 f.7
dona Cambysis ad regem Aethiopum l.3 f.192
doricus l.5 f.350
dores l.1 f.12.24
dores à Crœso subacti l.1 fol.4
doris anaxãdrides l.7 f.505
dorienses l.1 f.69
dorici mors l.5 f.352
doricũ uestimentũ l.5 f.369
doridis podion l.3 f.549
dorienſium principum origo l.6 f.407
dorus Hellenis filius l.1 f.24

E

Ecbatanorum conſtructio l.1 f.48
elbo inſula l.2 f.163
ecclipſis ſolis l.7 f.417
electio regis l.3 f.224
eleuſina l.1 f.13
elegium Megabyzi l.4 f.310
elorus fluuius l.7 f.504
epigramma Megiſtiæ l.7 f.532
epiceli prodigioſa cæcitas l.6 f.433
epheſinum templum l.2 f.167
epheſii ſeſe dedunt l.1 f.11
epheſis infert bellum Crœſus ib.
ephori l.5 f.349
equus Artybij l.5 f.383
equus fluuialis l.2 f.132
equa leporem enixa l.7 f.471
equæ Theſſaliæ l.7 f.524
equi ſyluestres candidi l.4 f.276
equeſtrium Perſarum copiarum numerus l.7 f.478
eraſinus flu. l.6 f.416
eretria l.1 f.27
eretria capta l.6 f.426
eridanus l.3 f.235
erythræi l.1 f.8
etoarchus l.4 f.314
euphorbus proditor lib.6 f.326
euridane l.6 f.414
euripus

euripus l.5 f.365
euristhenes l.6 f.406
euristhæi genus l.5 f.349
europa l.4 f.271.273
europa unde appellata li 4 f.273
europa regis Tyri filia rapitur l.1 f.2
europæ extrema l.3 f.235
europæ elogium l.7 f.446
euryanactes l.9 f.600
euenio excæcatur l.9 f.638
euenius uates l.9 f.639
euhesperides l 4 f.321
euhesperitæ l.4 f.330
euelthon l 4 f.318
euerriculatio l.6 f.398
eunuchi in precio habiti l.8 f.576
euphrates flumen l.1 f.84 & l.5 f.355
exampæus locus l.4 f.287
exampæi ahenum ibid.
exemplum ultionis l.3 f. 189. & l.4 f.442
exemplum temeritatis l.3 f.194 uindictæ iudicis corrupti l.5 f.243
exemplũ iustitiæ l.7 f.508
exercitus ordo l.7 f.464
exercitus Græcorum ordo l.9 f.609
exercitu donari apud Persas eximium l.9 f.645
exercitia Phœnicum l.1 f.1
eximiæ magnitudinis aper l. 1 f.16
expeditio Cimmeriorum aduersus Ioniam l.1 f.4
expeditio Psyllorum aduersus austrum l.4 f.322
expeditio Spartanorum in Samum l 3 f.205
expeditiones Cambysis l.3 f.191
expiandi modus apud Lydos l.1 f.16
euxinum mare l.1 f.3

F

Fabula Abaris l.4 f.270
facinus Intaphernis l.3 f.236
facinora Lemnia l.6 f.442
facultates Pythij l.7 f.460
falsus Smerdes l.3 f.211
falx Vulcani l.8 f.573
flamma è Iunonis simulacro l.6 f.318

fames mira Xerxianos cruciat l.8 f.582
fames mira l.9 f.649
famuli regum Scytharum l.4 f.284
fanum Androcratis l.9 f.606
fanum Veneris depeculati sunt Scythæ l.1 f.51
fanum Aeaci l.5 f.370
frater marito præfertur l.3 f.237
fatum fugere etiam Deo impossibile l.1 f.43
factio Gygiana l.1 f.6
felis l.2 f.130
fœcunditas Cyrenaicæ regionis l.4 f.331 *Cimypis* l.4 f.330 *leporis* l.3 f.233
fœdus fraudulentum l.4 f.332
fœdus Barcæorum ibid.
fœderis ineundi modus apud Scythas l.4 f.281
fœlicitas humana l.1 f.3
fœmina semiuipera l.4 f.260
fœminæ lotio cæcus sanatus l.2 f.147
festum Bacchi l.2 f.123
festa Carnia l.7 f.524
fidem Arabes quo pacto det l.3 f.186
fiducia Xerxis l.7 f.499
figura Apis l.3 f.195
filius Cypseli Periander l.1 f.9 *Gygis Ardys* l.1 f.7 *Aristolaidi Lycurgus* l.1 f.25 *Alcmæonis Megacles* ibid. *Psammenit obtruncatur* l.1 f.189 *Pythij dissecatur* l.7 f.464 *Hellenis Dorus* l.1 f.24 *Herculis filius* l.1 f.4 *Cyaxaris Astyages* l.1 f.20 *Priami rapit Helenam* l.1 f.2 *Cambysis Cyrus* l.1 f.20 *Cræsi petit à patre ueniam apri aggrediendi* l.1 f.19 *Gordij Adrastus* l.1 f.16
filij Cræsi ibid. *Cræsi mors* l.1 f.19 *Herculis* l.4 f.260 *Darij de imperio disceptant* l.7 f.444
filium luget Cræsus l.1 f.20
filia Zopyri l.4 f.272
filia Cheopis prostituta l.2 f.157

filia Aprijs Nitetis l.3 f.183 Rampsiniti prostituta l.2 f.154
filiæ Æsopi l.5 f.366 Micerini sepultura l.2 f.158 Calliæ l.6 f.434 Lydorum meretricantur l.2 f.45 Polycratis somniũ l.3 f.230
fimbriæ mulierum Gindanarum l.4 f.322
frigoris mira uis l.4 f.267
fons Apollinis l.4 f 316
fons Gargaphius l.9 f.619
fons Thestis l.4 f.317
fontis mirum l.3 f.193
fontes Nili l.4 f.277
fontes Teari l.4 f.290
fontes Nili l.2 f.112. & 114
formæ in Xerxe dignitas l. 7 f.518
formicæ Indicæ l.3 f.230
fortitudo Sophanis l.9 f. 630
fortuna Polycratis l.3 f.202
fortunatus quis l.1 f.15
fuga Pactyæ l.1 f.74
fuga Ionum l.5 f.379
fuga Artabazi l.9 f.636
fugere fatum deo etiam impossibile l.4 f.43
funera Aegyptiorum l.2 f.135.136
funera regum Lacedæmoniorum l.6 f.409
fluuius Corijs l.3 f.186
fluuius Tyres l.4 f.288
fluuius Hermus l.1 f.37
fluuius Phasis l.1 f.2
fluuius Halys l.1 f.333
fluuius Euphrates l.1 f.84
fluuius Erasinus l.6 f.416
flumen Gyndes l.1 f.88
flumen Tearus l.4 f.290
flumen Ister l.2 f.115
flumen Elorus l.7 f.504
flumen Cnyps l.4 f.322
flumen Euphrates l.5 f.358
flumen Araxes l.1 f.94
flumen Strymon l.5 f.338
flumina Scythiæ l.4 f.274
fluuialis equus l.2 f.132
frugalitas Lacedæmoniorũ l.9 f.633

G

Garamantes l.4 f.322. & 325
gargaphius fons l.9 f.619
gratiarum collis l.4 f.322
grauida Io abducta l.1 f.3

græca medicamenta l.3 f.242
græca gens dexterior Barbara l.1 f.26
græca oracula l.1 f.20
græcanicis ludis utuntur Chemmitani l.2 f.137
græciæ restituitur Ionia l.9 f.643
græciæ liberatores Athenienses l.7 f.496
græciæ laudes l.7 f.482
græci, & Barbari cur dissideant l.1 f.1
græci Medeam rapiunt l.1 f.2
græci in Asiam proficiscuntur l.1 f.3
græci Xerxem uincunt l.7 f.508
græci priores in Asiam, quã Barbari in Europam copias duxêre l.1 f.2
græci repetunt Helenã ibid.
græci in Asia tributum reddunt l.1 f.11
græci uniuersi liberi ante Crœsi imperium fuêre l.1 f.4
græci secundæ iniuriæ auctores l.1 f.2
græci imperium euertunt l.1 f.3
gela oppidum l.7 f.502
gelonus l.4 f.261
gelonis responsio l.7 f.505
gelonis magna imperandi libido l.7 f.506
gelonorũ mores l.4 f.297
gemma ad Polycratem refertur in pisce l.3 f.203
gemmam abiicit in mare Polycrates ibid.
genealogia Leonidis l.7 f.523 Leutychidis l.8 f.588
genera septem Aegyptiorũ l.2 f.175
genitura Indorum atra l.3 f.230
gentes quæ circuncidantur l.2 f.144.
gẽtes quot in Media l.1 f.49
genus Crœsi l.1 f.3 & f.4 Eurysthæi l.5 f.349 Bitonis l.1 f.13 Cleobis ibid.
geometriæ origo l.2 f.146
gephyræi l.5 f.257
geryonis uaccæ l.4 f.259
gerris Persica l.9 f.624
græcorum studiosus Amasis l.2 f.180
græcorũ solertia l.8 f.542

græcorum præda è Persarũ clade l.9 f.632 exercitus ordo l.9 f.609 cum Persis naualis pugna l.8 f. 542 uictoria ibid. uirtus l.7 f.531 ad Plataeas exercitus summa l.9 f. 610 consultatio de insequendo Persa l.8 f.578 Persam opperientium enumeratio l.7 f.522 de conspirando consilium l.7 f. 498 mores l.7 f.535 classis summa l.8 f.567 legati ad Gelonem l.7 f.505 sepulchra l.9 f.635 classis aduersus Xerxem l.8 f.538
gesta Crœsi l.1 f.3
gesta Phraortis l.1 f.50
gesta Ardyis l.1 f.7
getæ l.4 f.291. & l.4 f. 300.
gigamæ l.4 f.321
gindanes l.4 f.322
gindanorum mulierum fimbriæ ibid.
grinus Theræ rex l.4 f.312
gigea l.5 f.342
gygiana factio l.1 f.6
gygeus lacus l.1 f.45
gygis filius Ardys l.1 f.7
gyges donaria mittit Delphos ibid.
gyges Candaulem obtruncat quiescentem l.1 f.6
gyges occiso Candaule regno potitur ibid.
gyges Candaulis satelles l.1 f.4 Candauli acceptus ibid.
gyges Dascyli filius ibid.
gygi ostendit uxorem nudam Candaules rex ibid.
gyndes flumen l.1 f.88
gyndem in multos riuulos diuidit Cyrus ibid.
gobryæ consilium de reuertendo l.4 f.305
gordij filius Adrastus l.1 f.16

H

Halicarnassus à sacris remouetur l.1 f.69
hamasis l.1 f.12
hamasis Aegyptiorum rex l.1 f.36
harpagus Phocæam obsidet l.1 f.77
sufficitur Mazari mortuo l.1 f.76
Medus l.1 f.37

harpagus Cyrum accipit enecandum l.1 f.52 inclusas lepori literas mittit ad Cyrum l.1 f.60 in Astyagem uindictam molitur ibid.
harpago ipsius filij carnē apponit Astyages l.1 f.58
halys flumen l.1 f.3 & l.7 f.459
haliattes l.1 f.7
haliattes ægrotat l.1 f.8
haliattes Lydiæ rex l.1 f.3
fciscitatur oraculū l.1 f.8
ex morbo cōualet l.1 f.9
mittit Miletum caducea-torem ibid. moritur l.1 f.11
haliattis gesta l.1 f.8
haliattis industria ibid.
haliattis sepulchrū l.1 f.45
haliatti succedit in regnum Crœsus l.1 f.11
hebrus flumen l.4 f.291
hecatæus l.5 f.348
hecatæi sermones l.6 f.441
hegesistratus l.9 f.636
hegesistrati interitus l.9 f.614
hegesipyla l.6 f.402
helena rapta l.1 f.2, & l.2 f.147
helena rapetitur l.1 f.2
helenæ templum in Aegypto l.2 f.147
helenæ templum l.1 f.410
heliopolitani Aegyptiorum solertissimi l.2 f.102
helus l.5 f.351
helles sepulchrū l.7 f.471
hellenis filio Dorus l.1 f.24
hellespontus ibid.
hellesponto compedes Xerxes iniecit l.7 f.462
hellespontij uiri dictum l.7 f.470
hellespontias uentus l.7 f.518
heraclides Aristodicus l.1 f.75
heraclidæ l.1 f.4
heneti l.5 f.336
heri Scytharum l.4 f.304
heraclides l.5 f.381
hermus amnis l.1 f.37
herodotus historiam hanc cur scripserit l.1 f.1
herodoti historiæ ratio l.1 f.1.3
heroicum conditorium l.6 f.413

herculeæ colũnæ l.4 f.313
hercules l.2 f.120.121
hercules ab Iasone relictus l.7 f.520
herculis filius Alcæus l.1 f.4
herculis filij l.4 f.260
herculis arcus ibid.
hercylis uestigiũ l.4 f.288
hermippus l.6 f.388
hermus l.5 f.379
hipparchus l.5 f.356
hipparchi insomnium ibid.
hippias à Lacedæmonijs accersitur l.5 f.371
hippiæ responsum l.5 f.375
somnium l.6 f.428
hippiæ reditus ibid.
hippocrates l.5 f.360 Gelæ tyrannus l.6 f.396
hippocratis filius Pisistratus l.1 f.25
hirus mons l.1 f.37
histiæus l.5 f.342
histiæus ablegatus l.5 f.381 captus l.6 f.398 Darij hostis l.6 f.388 ad Scythas l.4 f.308 in uincula coniectus l.6 f.388
histiæi callida oratio l.5 f.381 literæ produntur l.6 f.388
histiæi sententia de ponte Darij non deserendo l.4 f.308
histiæotis ora l.7 f.513
histiæa urbs capitur l.8 f.546
hybla urbs l.7 f.504
hydarni regem adorare nolunt l.7 f.494
hymeæ obitus l.5 f.386
hyperborei l.4 f.262
hyperboreorum sacra l.4 f.268
hysiæ occupant Oenoen Bœotij l.5 f.364
homo calamitosus l.1 f.14
hoplæ l.5 f.360
humana felicitas l.1 f.3
humana coria l.4 f.280
humanarum rerum circulus l.1 f.96

I

Iasoni l.4 f.323
iatragoras l.5 f.348
ibis l.2 f.133
incendium Athenarum l.9 f.601

inceditur Mineruæ templũ l.1 f.8
Ichthyophagi l 3 f.191
indagathyrſus Dario l.4 f.304
indagathyrſus l 4 f.301
indi à Dario ſubacti li.4 f.273
indi humana carne ueſcuntur l.3 f.230
indorum mores l 3 f.229
indiæ ſinus ibid.
induſtria Halyattis l 1 f.8
induſtria Bagæi l.3 f.241
ignauior muliere l.9 f.644
ignis deus l.3 f.190
ignis belua ibid.
ilium l 2 f.150 151
ilienſis ager l.5 f.376
immolatio ſuis l.2 f.122
imperium recuperant Medi l.1 f.51
imperium Priami Græci euertunt l.1 f.3
imperium amittit Piſiſtratus l 1 f.26
imperio Athenienſium potitur Piſiſtratus l.1 f.25
iphigenia apud Tauros colitur l.4 f 295
iones à Scythis homines ignauiſsimi iudicantur l. 4 f.309
ionum legati à Spartanis petunt auxilia l.1 f.72
inachi filia, Io l.1 f.2
incommoda tyrannidis l 5 f.372
inimicitiæ Aeginetarum in Athenienſes l.5 f.367
initiatio Cereris l.2 f.177
iraſa locus l.4 f.316
is urbs l.1 f.84
iſſedonum mores l.4 f. 266
iſmenius Apollo l.5 f.357
iſter ſemper par l.4 f.275
iſter fluuius l 2 f.115
iſthmus l.6 f.400
inſidiæ nautarum aduerſus Arionem l.1 f.16
inſomnium Hipparchi li.5 f.356
inſomniorum ludibria l.7 f.455
inſtituum Amaſis l.2 f.178
inſtituta Deiocis Perſarum l.1 f.49
inſula Aphrodiſias l 4 f.321
inſula Cyrania l.4 f.329
inſula Oeóre l.9 f.620

insula Elbo l 2 f.163
insula Naxus l.5 f.345
insula Phala l.4 f.323
insula Leros l.5 f.386
insulæ Cyaneæ l 4 f 289
insulæ Oenusæ l.1 f 77
itanus opp. l.4 f.313
intaphernis uxor l 3 f 237
intaphernis facinus l.3 f.236
intemperantia Scytharum l 6 f. 419
intemperantia meri ib.
intercalationis ratio apud Græcos Aegyptios q̃ l.2 f.103
inter Græcos & Barbaros dissensionum causæ quæ l 1 f.1
interitus Hegesistrati l 9 f.614
inuentores uariarum rerum Aegyptij l 2 f.103
inycum oppid l.6 f.396
io qua ratione abducta iuxta sententiam Phœnicum l.1 f.3 grauidam se comperit ibid. uoluntari cum Phœnicibus naulgat ib. parentes ueretur ib. rapitur l. 1 f.2 cum nauclero rem habuit l 1 f.3 uehitur in Aegyptum l.2 f.2 filia Inachi l 1 f 1
ionia regio l 1 f. 4.
ionia rursus Græciæ restituta l.9 f.643
ioniæ rebellionis occasio l.5 f.344
ioniæ translatio l 9 f.644.
ioniæ situs l 1 f 68
iones l.1 f.12 à Crœso subacti l.1 f.4 ad Cyrum legatos mittunt de deditione l. 1 f.67 laborum insueti l. 6 f.392 tertiò in seruitutem redacti l. 6 f 399
ionum appellatio l.7 f 480
ionum præstantia l 8 f 570
ionum deliberatio de ponte Darij deserẽdo l.4 f.308
ionum fuga l 5 f 379
ionicarum nauium numerus l.6 f 290
ionibus consulit Thales l.1 f.08 ab Artapherne uectigal impositũ l.6 f.403
consulit Bias l.1 f.79
iouis Ammonij simulacrum l.4 f.324
iouis sorensis ara l.5 f.352

Iouis Ammonij templum in cẽſum l.3 f.194 Beli pului̇nar l.3 f.255 templum l.1 f.84

iudex incorruptus Deioces l.1 f.49

iudicis corrupti uindictæ exemplum l.5 f.243

iunonis templum l.9 f.620

iunicea uela l.2 f.140

iupiter Thebanus l.1 f.85

iupiter cur dictus Ammonius l.2 f.120

ius ſucceſſionis l.7 f.445

iuſiurandum Scytharum l.4 f.281

iuſiurandum per aquam Stygis l.6 f.415

iuſtitia Cadmi l.7 f.508

iuuenes caſtrati l.6 f.399

L

Labda l.5 f.372

labdæ filius primum enixus ridet l.5 f.373

lada l.6 f.390

labynitus rex Babyloniæ l.1 f.88

Labynetus Babyloniorum tyrannus l.1 f.36

labyrinthus l.2 f.167

lacedæmonius Chilon l.1 f.25

lacedæmonij l.1 f.28 in Argiuos prandentes, impetũ faciunt l.6 f.417 amici Cræſi l.1 f.4 multo auro à Cræſo donati l.1 f.32 in Tegeatas conſulunt oracula l.1 f.30 accerſunt Hippiam l.5 f.371 Samũ obſident l.3 f.209

lacedæmoniorum poſt bellum auxilium l.6 f.434 uirtus l.7 f.482

lacedæmoniorum lex l.6 f.428 regum funera l.6 f.409

lacedæmoniorum frugalitas l.9 f.633

lacedæmoniorum mos in ſumendis noctu ſupplicijs l.4 f.312

lactis emulgendi modus apud Scythas l.4 f.258

lacus Stymphalius l.6 f.416

lacus Gygæus l.1 f.45

laij delubrum l.4 f.312

lampito l.6 f.414

lamponis conſiliũ l.9 f.631

lana arborea l.3 f.232
lancearum coronæ l.7 f.465
languentium cura apud Babylonios l.1 f.92
laos l.6 f.395
lapidum aceruus à Dario congestus l.4 f.292
latonæ oraculum in Aegypto l.2 f.171
lauragoras l.5 f.348
laxij l.4 f.205
legatio Atheniensium ad Lacedæmonios l.9 f.598
legati non violandi l.7 f.494
legati Ionum & Aeolum à Spartanis auxilia petunt l.1 f.72
legati Darij in puteum conjecti l.7 f.493
legislator Atheniensium Solon l.1 f.12
legislator Lycurgus l.1 f.28
legum uis l.3 f.201
legum contemptor Cambyses ib.
leo lapideus l.7 f.531
leonum natura l.7 f.496
leonidis genealogia l.7 f.523
leonidis mors l.7 f.531
leonides truncatus, in crucẽ tollitur l.7 f.536
leonides Spartiatarum rex l.7 f.523
leonides l.5 f.350
leonidæ cædis uindicta l.8 f.581
lemnia facinora l.6 f.442
lemnos capta l.6 f.443
leporis fœcunditas l.3 f.238
leros insula l.5 f.386
leucon l.4 f.317
leutychides Demarato in regno succedit l.6 f.418
leutychidis inimicitiæ cum Demarito quare l.6 f.418
leutychidis oratio de depositio reddendo l.6 f.420
leutychidis mors l.6 f.415
leutychidis genealogia l.8 f.588
leutychidis stratagema l.9 f.640
lex Argiuorum de non alenda coma l.1 f.39
lex Persarum de feris l.2 f.129
lex Lacedæmoniorum l.6 f.423

lex Babyloniorum de scortatione l.1 f 93 de ægrotis l.1 f.92 coniugalis ib.
lex domina l 7 f.464 à mulieribus Caricis lata l. 1 f.70 Asychis de mutuo accipiendo l.2 f.161
libatio Xerxis l.7 f.470
libertas omniũ maximè tuenda l.7 f.494
liberator Neptunus l.7 f.519
liberi Darij de Imperio disceptant l.7 f.444
liberi Ocbazi l.4 f.288
libya unde dicta l.4 f 273
ligneus murus l.9 f.626
lignea mœnia l.4 f.302
lingua Barbara usi Pelasgi l.1 f.24
linus l 2 f.134
literæ Themistoclis ad Ionas lapidib.incisæ l.8 f 545
literæ impressæ capiti l.5 f.347 capiti impressæ l. 6 f.347 Cadmæ l.5 f.357 Amasis ad Polycratem l. 3 f.202 apud Græcos ex Phœnicibus l.5 f.357
literarum mira occultatio l.7 f.537 per sagittã trãs missio l.8 f.586
literas lepori inclusas mittit Harpagus ad Cyrum l.1 f.60
lycidas lapidatus l.9 f.597
lycurgus Aristolaidi filius l. 1 f 25 legislator l.1 f.28
lydi ulcisci conantur Candaulis mortem l.1 f 6
lydi l.1 f 12
lydorum rex Candaules l.1 f.4 filiæ omnes meretricantur l.1 f.45 mores & colonia l.1 f.46
lydos inter Medos & bellum quinquennale l.1 f 34
lydiæ populus, antè Mæon uocatus l.1 f.4
lydiæ rex Haliattes l.1 f 3
lygdamus l 1 f.27
locus Delia l.2 f 106.107
locus Aziristus l.4 f 316
locus Iraſa ib.
longæui Aethiopes l.3 f.191
lotio fœminæ sanatus cæcus l.2 f.177
lucinæ tributum l.4 f.269
lucus platanorum Iouis militaris templum l.5 f 385
lucus Argi l.6 f.418
ludibria insomniorum l.7 f.455 ludis

ludis Græcanicis utuntur Chemmitani l.2 f.137
luget Cræsus filium l.20
lupi ex hominib. l.4 f.296
luna Persarũ præses l.7 f.463
lustratio regij cadaueris l.4 f.282
luxus Persarũ l.9 f.633

M

Macæ l.4 f.322
Macedonij à Dario subacti l.6 f.403
magi l.1 f.49
magorum cædes l.3 f.221
magos consulit Astyages de Cyro l.1 f.58
magna cum periculis suscipiuntur l.7 f.468
magistratus Atheniensis l.6 f.430
mandrocles l.4 f.289
mandroclis monumentum l.4 f.290
manilia Scytharum l.4 f.280
manus regum longæ l.8 f.592
mardonius l.6 f.403
mardonius Athenas profi. cisciturl.9 f.596
mardonius à præfectura semotus l.6 f.424 uulneratus l.6 f.403
mardonij postulata l.8 f.592 in Lacedæmonios obiurgatio l.9 f.618 de ineundo prælio sententia l.9 f.615 sententia l.7 f.448 cædes l.9 f.625 sepultura l.9 f.634
mardus l.1 f.39
marathon l.1 f.27
maratonis clades l.6 f.432
mariandini l.1 f.12
mare Euxinum l.1 f.3
mare rubrum l.1 f.1
mare Sardonium l.1 f.78
mare Caspium l.1 f.94
marito præfertur frater l.3 f.237
martis simulachrum Acinacis l.1 f.279
mascamis elogium l.7 f.484
massagetæ l.1 f.94
massagetæ senes immolant l.1 f.100
massagetarum mores l.1 f.99.100
massagetarum mos sacrificandi l.1 f.100

massagetas Cyrus astu opprimit l.1 f.98
massagetas bello petit Cyrus l.1 f.95
masistius l.9 f.604
masistij cædes l.9 f.405
masisti iubet Xerxes uxorem repudiet l.9 f.646
mastyes l.5 f.337
maxyes l.4 f.328
mazares l.1 f.74
mazares moritur l.1 f.76
mazari mortuo sufficitur Harpagus ibid.
meceſtes l.5 f.361
medi regibus seſe subjiciunt l.1 f.48
medi imperium recuperant l.1 f.51
medorũ ornatus l.7 f.473
medorum rex Cyaxares l.1 f.50
medorũ ab Assyrijs defectio l.1 f.47
medos inter Lydosq; bellũ quinquennale l.1 f.34.
medea rapitur l.1 f.2
medea à patre reposcitur l.1 f.2
medeæ raptus ibid.
medicamenta Græca l.3 f.242
medici Aegyptiorum l.2 f.135
medici clari l.3 f.243
medimnus l.6 f.408
mæandrius Sami procurator l.3 f.248
megabyxus l.5 f.342
megabyxus in Pæones exercitum ducit l.5 f.338
megabyxus Perinthios superat l.5 f.335
megabyzi oratio pro oligarchia l.3 f.222
megabyzi elogiũ l.4 f.310
megacles l.1 f.26
megacles Alemæonis filius l.1 f.23
megacles Alemæonis filius, gener Cliſthenis factus l.6 f.438
megacreontis elegans dictũ l.7 f.488
megiſtiæ epigramma l.7 f.552
megiſtiæ extiſpicia l.7 f.528
melampus l.9 f.618
melanchæni l.4 f.265
melanchænorum mores l.4 f.296
melanthius l.5 f.377

melissa Periandri uxor l 5 f.375
menalippus Astaci filius l.5 f. 361
menes Aegypti rex l.2 f.141
mensa Solis l.3 f.191
mermnadæ l 1 f.4
mermnadæ obtinent tyrannidem l 1 f.7
meretrix Rhodopis l.2 f.160
meretrix Archidice l.2 f.161
meri intemperantia l.6 f.419
metallum salis l 4 f 326
metiochus l.6 f.402
midæ sella Delphis posita l. 1 f.7
miletus capta l.6 f.394
milesii fugati l.5 f.385
milesiorum tyrannus Thrasibulus l 1 f.9
milesios quomodo corrigât Parij l.5 f.344
mileto armaillata l.1 f.7
milites imperatoris uirtute meliores l.7 f.483
milites arenis obruti l.3 f.195
militum mutua depastio ib.
milo Crotoniates luctator l.3 f 246
miltiades l.4 f.409 accusatur l 6 f.440 capitur ib. ob Cræsum solutus l.6 f.402
miltiadis sententia de ponte Darij deserēdo l.4 f.308
obitus l 6 f.440.401
minerua Crastia l.5 f.351
mineruæ templum l 1 f.8
mineruæ templum restaurat tur l 1 f.9
minerua protemplaris l.8 fi551
mineruæ templū deflagrat l.1 f 8
minois cædes l.7 f.510
minÿæ l.4 f.310
minÿæ uxorum commento liberati l.4 f.311
miracula solis l.2 f.164
miracula Delphis facta l.8 f.551
mirum dictum puellæ l.5 f.355
mitradatis filius pro Cyro exponitur l 1 f.55
mitradates bubulcus l.1 f 53
mycales pugna l.9 f.642

mycale promontorium l 1 f.71
myrcinus l.5 f.337
mycerinus Aegypti rex l.2 f.158
mycerini filiæ sepultura ib.
mycerini pyramis l 2 f 160
myrtinus l.5 f.342
myrsilus l.1 f.4
myrsilus Sardium tyrannus l.1 f.4
myſi l.1 f.12. & l 7 f.476
medorum rex Phraortes l 1 f 49
modus uenandi l 4 f.265
modus expiandi apud Lydos l.1 f.16
molles uiri ex regionib. mollibus l 9 f.651
monarchia abolenda l 3 f 221
mons Atlas l 4 f.326
mons Parthenius l.6 f.427
mons Hirus l.1 f 37
mons Athas l.7 f 458
mons Pangæus l.5 f 339 & l.7 f 487
monumentum Mandroclis l.4 f.290
monumentum Rhodopis l. 2 f.160
mœnia lignea l.4 f.302
mœris Aegypti rex l.2 f 142
mœrios ſtagnum l.2 f.168
morbo infeſtantur Scythæ ob ſacrilegium l.1 f.51
moræ compendia l 7 f.451
mors Ariſtagoræ l 5 f.387 Leonidis l 7 f.531 Arcesilai l.4 f.319 optatiſſimum perfugium ærumnoſæ uitæ l.7 f 466 Artabazi l.8 f.586 Cambyſis l.3 f.217 Amaſis l.3 f.187 Pſammenitii l.3 f.190 Darici l 5 f 352 Scylis l.4 f.287 Cyri l.1 f.99 Atys l 1 f.19 Darij l.7 f.445 Apryes l.2 f. 177 Plymeæ l.5 f.386 Oneſili l.5 f 383 Bitonis l 1 f.14 Cleobis ib. Cimonis l.6 f.427
mos Scytharum in hoſtes l. 4 f.279 ſacrificandi apud Maſſagetas l.1 f.100
mores Scytharum l.4 f. 274 Adyrmachidarum l.4 f 320 Naſamonũ l.4 f 321 Græcorũ l 7 f 535 Iſſedorum l 4 f.266
mores Aegyptiorum lib.2 fol.

f.126.117
mores Thracum l.5 f.335 Taurorum l.4 f.295 Indorum l 3 f.229 Lydorũ l.1 f 46
mola mulum peperit l.7 f.471
mulæ partus l.3 f.252
mulæ uulnerantur à Pisistrato l.1 f 25
mulier ex turpissima speciosissima l.6 f 410
muliere ignauior l.9 fó44
mulieres Corinthiæ denudatæ l 5 f.375
mulieres stuprando extinctæ l 8 f.549
mulos apud Helienses non gigni l.4 f.268
munera Scytharum ad Darium auis, mus, rana, sagittæ l.4 f 302
munerum Scytharum interpretatio l.4 f.305
mures Aegyptiorum seruãt l.2 f.164
muriũ tria genera l.4 f.329
muri Persarum expugnatio l.9 f.627
muri loricati l.7 f 496
murichides l.9 f 597
murus ligneus Persarum l. 9 f.626
musici Argiui l.3 f 243
musæi sortes l.7 f.436
mutilat sese Zopyrus l.3 f.253

N

Nomades l.4 f.324
narratio mira de Aristeo l. 4 f.262
narratio de Arione l.1 f.10
nasamonũ mores l.4 f 321
natiuitas Cyri l.1 f.52
natura Assyriæ l 1 f.90 deorũ l.2 f.125.126.127. 128 Aegyptij l.2 f.103. 104.105
naturæ solertia l 3 f.232
nauclerus cũ Ione rem habuit l.1 f.3
nautarum insidiæ cõtra Arionem l 1 f.10
naualis Græcorum cũ Persis pugna l.8 f.542
nauigia coriacea l.1 f.91
nauigatio Nili l.2 f.141
naues spinaceæ l.2 f.140 quinis drachmis additæ l 6 f.422 Athenienſium l.5 f.378 Xerxis submersæ l.7 f.519

natiũ Græcarum summa ad Salaminem l.8 f.554
nauium Ionicarum numerus l.6 f.390
nauigationibus longinquis Phœnices incumbunt l.1 f.2
naxus l.5 f.345
naxus insula l.5 f.345
naxi obsidio l.5 f.347
necus Aegypti rex l.2 f.172
neleus Codri filius l.9 f. 640
neptunus liberator l.7 f.519
neptuni templum apud Potidæatas l.8 f.587
neuri l.4 f.264
neurorum mores l.4 f.296
nex Aprys l.2 f.177
nicodromus l.6 f.422
niger sinus l.6 f.402
nili fontes l.2 f.112.114. & l.4 f.277
nili de natura disputatio l.2 f.109.110.111
nili nauigatio l.2 f.141
niteris Aprijs filia l.3 f.183
nitocris l.1 f.86
nitocris Aegypti regina l.2 f.142
nitocris reginæ gesta l.1 f.86.87
noas l.4 f.275
nodis innodat lorum Darius l.4 f.293
nomades l.4 f.264 & l.7 f 477
nonacris oppidũ l.6 f.415
nudum uirum conspici probro est apud Barbaros l.1 f.5
numerus copiarum Xerxis l.7 f.472
nuru sua potitur Xerxes l.9 f.465

O

Oaxus l.4 f.314
obitus Hymeæ l.5 f.386
obitus Miltiadis l.6 f.440
Scylis l.4 f.287
obiurgat Mardonius Lacedæmonios l.9 f.618
obsidio Babylonis l.3 f.252
obsidio Naxi l.5 f.347
obsidetur Sestus l.9 f.648
obtruncat Gyges Candaulem in lecto quiescentem l.1 f.6
occasio cædis Polycratis l.3 f.238
octamasades Scytharũ rex l.4 f.287

occidit

occidit Adraſtus Aym l.1 f.19
occiditur in lecto Candaules l.1 f.6
oculos in pectoribus geſtantes l.4 f.328
occupat arcem Piſiſtratus l.1 f.25
odia Aeginetarum in Athenienſes l.5 f.367
odomanti l.5 f.339
œbaris cõmentũ l.3 f.224
œbares ibid.
œdipede delubrũ l.4 f.312
œnoe Beotij occupatur l.5 f.364
œnuſæ inſulæ l.1 f.77
œilycus unde appellatus l.4 f.312
œobazus l.4 f.288
œobazi liberi ibid.
œroe inſula l.9 f.620
œrimi l.1 f.12
œffa ſalſuræ reſilijt l.9 f.650
olea in arce Athenienſium l.8 f.556
olen Lycius l.4 f.270
oliatus l.5 f.348
olorus rex l.6 f.402
olympicũ pmium l.8 f.547
olynthus expugnatur l.8 f.586
ones Arabicæ l.3 f.234
oneſili dolus l.5 f.380 caput l.5 f.384 mors l.5 f.383
onochonus fluuius defecit Xerxi l.7 f.321
onomacritus Athenis ejectus l.7 f.446
opera Samiorum memorabilia l.3 f.211
opera Amaſis l.2 f.179
opes Siphniorum l.3 f.210
opes Babylonis l.1 f.89
oppidum Gela l.7 f.503
oppidum Barca l.4 f.317 Platæa l.4 f.316 Chemmis l.2 f.137 Itanus l.4 f.313 Phocia l.1 f.37 Acrephia l.8 f.589 Abæ l.8 f.548
opis l.4 f.269
opinio Aegyptiorum de immortalitate animæ l.2 f.155
orbis partitio l.4 f.270
ornatus Aſſyriorum l.7 f.473
ornatus Perſarũ l.7 f.472
ornatus Medorum l.7 f.473

oraculũ Thebanis redditũ l. 5 f.366 Branchidicũ l.1 f.74 de Crœsi filio muto l.1 f.40 Delphicũ l.1 f.20 .21.22 Pythiæ l.1 f.20 Pisistrato redditũ l.1 f.27 redditũ Bacchiadis l.5 f. 372 Spartiatarum l.7 f. 529 Cypselo redditũ l.5 f.374 Apollinis l.4 f. 315 Siphnijs editũ l 3 f. 210 sciscitat Halyattes l. 1 f.8 Cretensiũ l.7 f.510 promiscuum l.6 f.394 Aetioni redditũ l.5 f.372 Amphiarai l.8 f.589 Latonæ l.2 f.171 Argimorũ l.7 f.500 Doloncorum l. 6 f.399 Bacides l.8 f. 545.565
oracula sciscitatur Crœsus ad inuadendos Persas l.1 f.20 Græca ibid.
oratio Xerxis de bello Græcis inferenda l 7 f.447 Dionysij Phocensis l.6 f.391 Leutychidis de deposito reddendo l.6 f. 420 Cypriorũ l.5 f.382 Daris ad Delios l.6 f. 425 Otanis de abolenda monarchia l.3 f.221 Corcyræorum ad Xerxem l. 7 f.510 Megabyzi pro oligarchia l.3 f.222 Darij pro monarchia l.3 f.223 Cambysis ad Persas l 3 f.213 Sosiclis l.5 f. 372 Xerxis ad Persas l.7 f.469
ordo exercitus Græcorum l.9 f.609
ordo exercitus Atheniensis l.6 f.431
ordo exercitus Pausaniæ l.9 f.618
ordo copiarum Persæ ad Plataeam l.6 f.610
oreslis ossa Spartam portata l.1 f.30
orgia l.5 f.358
origo tyrannidis Perdiccæ l.8 f.590 deorum l.2 f. 125.126.127.128
origo Scytharum l.4 f.258
origo Athenensium l.1 f.24
origo Geometriæ l.2 f. 146
origo Colchorum l.2 f. 143
oracles Polycratis mortem

lult l.3 f.142
oræter cruci ſuffigit Polycratem l.3 f.240
óræris dolus l.3 f.239
oræris cædes l.3 f.242
oræris ſatellitium l.3 f.241
órus l.2 f.165
orthium carmen l.1 f.10
otanes l.5 f.243
otanes Darij præceptorum oblitus l.3 f.250
otanis oratio de abolenda monarchia l.3 f.221
otanis ſententia l.6 f.403
oſſa Oreſtis Spartam portata l.1 f.30
oſſa quinq; cubitorum l.9 f.634
oſyris l.2 f.155
oſtentum l.9 f.650
oſtenta Xerxi oblata l.7 f.471

P

Pactolus l.5 f.379
pactyas Perſis traditur l.1 f.76
pactyas à Cyro deficit l.1 f.73
pactyæ fuga l.1 f.74
phala inſula l.4 f.323
phanes l.3 f.184.185
phanem uliſcuntur Aegyptij l.3 f.187
phaſis amnis l.1 f.2
phraortes Medorum rex l.1 f.49
phraortis geſta l.1 f.49.50
platanus aureo monili l.7 f.461
platanus aurea l.7 f.460
platæa oppidum l.4 f.316
platæarum pugna l.9 f.642
platæenſes l.6 f.429
pamphyli l.1 f.12
pangæus mons l.5 f.339 & l.7 f.487
paniouium locus l.1 f.71
panos templum l.6 f.428
pantaleon l.1 f.45
paphlagones l.1 f.12
papraces piſces l.5 f.339
paraſanga l.6 f.402
parentes ueretur Io l. 1 f.3
paretaceni l.1 f.49
parij Mileſios corrigunt l.5 f.344
parricida Cambyſes l.3 f.197
parthenius mons l.6 f.427

parit

parit mula l.3 f.252
partitio orbis l.4 f.270
praſias l.5 f.338.339
præda Græcorum è Perſarũ clade l.9 f.632
prælium Cræſi cum Cyro l. 1 f.37
prælium Cárum cum Perſis l.5 f.385
præmium capiendæ Artemiſiæ l.8 f.572
præſtantia Athenienſium l. 5 f.366 Ionũ l.8 f.570
prætor Sardium Artapher-nes l.5 f.364
paſſus quid l.2 f.168
pſammetius amicum deplorat non filium l.3 f.189
pſammenitus rex l.3 f.187
pſammenitus deponitur l.3 f.188
pſammetichus pueros duos curat nutriendos à mutis l.2 f.101
pſammetichus l.2 f.169
pſammetichus Aegypti rex l.2 f.101. & l.2 f.51
pſammeniti filius obtruncatur l.3 f.189
pſammeniti mort l.3 f.190
pſammis Aegypti rex l.2 f.173
patizithes magus in Cambyſem rebellat l.3 f.211
pauſanias l.5 f.346
pauſaniæ victoria l.9 f.625 reſponſum ad Lamponẽ l.9 f.632 exercitus ordo l.9 f.618
pecunia corruptus Themiſtocles l.8 f.539
pecuniæ Cræſi l.5 f.348
pedaſenſes l.6 f.395
pedaſij l.1 f.52
pæan carmen l.5 f.334
pæones ibid. & 377
pæoplæ l.5 f.338
pæſus capta l.5 f.384
pheretimæ in Barcæos crudelitas l.4 f.332
phero ſuccedit Seſoſtri l.2 f.146
pelaſgi l.2 f.124 barbara lingua uſi l.2 f.24 ſuorum filiorum matres trucidant ibid. ſuos pueros necant l.6 f.442
rapiunt Athenienſiũ uxores l.6 f.442
peleon l.5 f.360
pallis Sileni Marſyæ l.7 f.459

phe-

pheſtorus Thracum deus l. 9 f.649
peloponneſi gentes ſeptem l. 8 f.563
penio l.5 f.338
percala l.6 f.411
percores capta l.5 f.384
perdica l.5 f.342
perdicæ tyrannidis origo l. 8 f.590
pergit Corinthum Arion l. 1 f.10
periander Cypſeli filius l.9 f.10 Corinthi tyrannus l.1 f.10 Thraſybulum conſulit l 5 f 374 filiũ reuocare deſiderat l.3 f. 208 cum defuncta concubuit l.5 f.375 pueros mittit caſtratum l 3 f.205
periandri in Corcyræos inimicitiarum cauſa l.3 f. 206 in filium inimicitiæ l.3 f.207:208 tyrannis l.5 f.375
perinetades l.5 f.350
perinthij l.5 f.334
perinthij expugnatio l.5 f. 335
perſæ ueſtimenta ſcindunt l.3 f.214
perſæ ſeptem Magos occidunt l.3 f.220
perſæ criniti l.6 f 394
perſæ ſeptem conſultant de occidendo mago l.3 f.217
perſæ cadauera non cremãt L3 f.190
perſæ ad Plataeam copiarũ ordo l.9 f.610
perſæ Barcam obſident l.4 f.331
perſarum uiuendi ſpacium L3 f.193 uictus ibid. regi quicquid libet licet l. 3 f.197 rex Paiixites magus l.3 f.215 bellica arma l.5 f.377 nomen unde l.7 f.473 equeſtrium copiarum numerus l.7 f.478 cum Lacedæmonijs congreſſio l. 7 f.526
perſarum lex l.7 f.444
perſarum ornatus l.7 f. 472 ligneus murus l.9 f.626
perſarum cædes in conuiuio l.5 f.341
perſarum petulantia l.5 f.340
perſarum conuiuia ibid.

per-

perſarum cuniculi deprehen
duntur l.4 f.331 luxus
l.9 f.633 ritus l.1 f.63.
64.65.66 erga deui-
ctos clementia l 3 f.190
perſis cur capita fragilia l.3
f.187 traditur Pactyas
l.1 f.76
perſas pellicit Cyrus ad de-
fectionem l.1 f.61
perſæus Aſſyrius l.6 f.407
perſica gerris l.9 f.624
perſidæ reges unde oriundi
l.1 f.61
prexaſpes ſeſe de turri præ-
cipitat l.3 f.219
prexaſpes magnum ad popu
lum indicat ibid.
pes l.2 f.168
peſtilentia abſumptus iuue-
num chorus l 6 f 397
peſtilentia Xerxis copias ex
cipit l.8 f.582
petulãtia Perſarũ l.5 f.340
pieria l.1 f.35
piaculares Athenis electi l 5
f.363
pierum muri l.7 f.486
pigres l.5 f.337
phiala in baltheis Scytharũ
l.4 f.261
phidippides l.6 f.427
philagro proditor l.6 426
phthiotis l.1 f 24
phyſ l.1 f.26 pro Miner-
ua habetur ibid.
phyæ longitudo ibid.
phryges l.1 f.12
phrygæ panem Becus uo-
cant l 1 f 102
phrynichi comedia l.6.395
pilæ quando, & à quibus in-
uentæ l 1 f.46
pini natura l.6 f.411
piromis l.2 f.165
priami filius rapit Helenã l.
2 f.2 imperium euertunt
Græci l.1 f.3
primigenius ex lege ſuccedit
regno l.6 f.406
principatus quò ad Cræſi ge
nus peruenerit l.1 f.4
principum Dorienſium ori-
go l 6 f.407
pryenæ expugnantur l.1 f.7
piſces Tilones l.5 f 339
piſces ſacri Aegyptijs l.2
f.132
piſces Papraces l.5 f.339
piſces equis pabulo ſunt ibi-
dem.
piſces Aegyptij ibid.

piſcium

piſcium mira copia l.5 f 339
piſiſtratus arte recuperat tyrannidem l.1 f.26 arcem occupat l 1 f.25 tertium potitur tyrannide l.1 f 28 ducit uxorem Megaclis filiam l.1 f.26 Atheniensib. imperat l.6 f 400 Atheniensium imperio potitur l 1 f 25 se parq; mularum uulnerat ib. iterum tyrannide deiectus, iterum affectat l.1 f.27 tyrannus Athenienſis l.1 f.25
piſiſtrati affectio tyrannidis ibid.
piſiſtrati ſatellitium ib.
piſiſtrato redditum oraculũ l. 1 f.27
Piſiſtratidæ Athenis pulſi l. 5 f.360
pſylli l 4 f.322
pſylli arenis obruti ib.
pſyllorum aduerſus Auſtrũ expeditio ib.
pittacus Mitylenæus l.1 f.21
pix Pieria l.4 f.329
pyramis Aſychis l.2 f.161
pyramidis Micerini magnitudo l.2 f 160
pythagoras princeps l.5 f.352.386
pythia reddit oraculum l.1 fol. 6
pythia Ariſtonice l.7 f. 496
pythiæ oraculum ad Athenienſes ib.
pythiæ captioſum oraculũ Lacedæmonijs l.1 f.29
pythiæ oraculum l.1 f.20. 28.30
pythij filius diſſecatur l.7 f.464
pythij qui l.6 f.408
pythij facultates l.7 f.460
pixodoræ ſentẽtia l 5 f.385
podion Doridis l 8 f.549
pogon portus l 8 f.552
phocæa obſeſſa l.1 f.77
phocenſes ad Theſſalas l.8 f.548
phoriã opp. l.1 f.37
phœnicum exercitia l.1 f.1
phœnix l.2 f.132
phœnices & Græci indigenæ l.4 f 330
phœnices autores ſunt diſſenſionum inter Græcos & Barbaros l.1 f.1

phœnices quam regionem incolant l.1 f.1
phœnices mercatores ibid.
phœnices longinquis nauigationib. incumbunt ibid.
ad Africam cognoscendã missi l.4 f.271
phœnices rapiunt fœminas Græcas l.1 f.2
polemarchus l.6 f.430
polybus l.5 f.361
polycrates gemmam abijcit in mare l.3 f.203 gemmã abiectam recipit in pisce ibid. cruci suffixus l.3 f. 240
polycratis fortuna l.3 f. 202 cædis occasio l.3 f. 238 ultio l.3 f.240 filiæ somnium l.3 f. 239 mortem luit Oroetes l.3 f.241
phronima l.4 f.314
pœna falsorum uaticinorũ l.4 f.281
pœna de raptu Helenæ petitur l.1 f.2
pœni Aegyptijs se dedunt l. 4 f.316
pœni atq; Aethiopes indigenæ l.4 f.330
pœnorum uariæ nationes l. 4 f.320
pontus Euxinus l.4 f.274
ponti amplitudo l.4 f.289
ponticum arboris genus l.4 f.266
populus Lydiæ antea Mæon uocatus l.1 f.4
probro est apud Barbaros nudum uirum conspici l.1 f.5
proci Agaristæ l.6 f.436
proditores Euphorb. & Phi largus l.6 f.426
prodigia l.2 f.135
profugium uastum Zopyri ad Babylonem l.3 f.254
proteus l.2 f.147
protei de Alexandro sententia l.2 f.148.149
protemplaris Minerua l.8 f. 551
prouentus Thracorum l.6 f. 404
porta Semiramidis l.3 f.253
portentũ de futuro Pisistrato l.1 f.25 Cræso obiectũ l.1 f.36
potentia Babylonis l.1 f.89
potitur imperio Atheniensium Pisistratus l.1 f.25

potitur

potitur Babylonè Cyrus l.1 f.39
pueri castrandi Sardis mittuntur à Periandro l.3 f. 205
pueros duos nutriendos curat à mutis Psammetichus l.2 f.101
pugna Artemisiæ gloriosa l. 8 f.569 nauali Græcorum cum Persis l.8 f.542 classica l.1 f.78 Plataeatum l.9 f.642 Amasis cũ Apric l.2 f.176 Mycales l.9 f.642
pugnæ initium ad Salaminẽ l.8 f 568
plumis oppletus aër l.4 f. 268
prudentiũ est, pro nulla habere raptarum fœminarũ pulchritudinem l.1 f.2
puellæ mirũ dictũ l.5 f.355
puellæ sacræ Deliæ l.4 f. 269
pluuia apud Aegyptios portentosa l.3 f.187

Q.

Quatuor uultures à quatuordecim accipitribus uelitantibus l.3 f.219
quiescens Candaules à Gyge obtruncatur l.1 f.6
quinquennale bellũ inter Lydos, & Medos l.1 f.34

R

Rampsinitus ad inferos descendit l.2 f.154 filiã prostituit ibid. Aegypti rex l.2 f.151
rampsiniti astus l.2 f.152
rapit Helenam Alexander l.2 f.147
rapitur Europa regis Tyrĩ filia l.1 f.2 Io ibid.
raptæ uxores Atheniensium l.6 f.441
raptus mulierũ Græcarum l.1 f.2 Medeæ ibid. Helenæ ibid.
ratio cur sit abducta Io l.1 f. 5 qua magus deprehensus est non esse Cyri filius l.3 f.214.215.216
ratio historiæ Herodoti l.1 f.1.3
rebellionis Ioniæ occasio l.5 f.344
recuperat arte tyrannidem Pisistratus l.1 f.26
recuperant Imperium Medi l.1 f.51

redemptio apud Lacedæmonios l.6 f.417
rex Argathonius l.1 f.77
Aegypti Cheops l.2 f.155 Pſammetichus l.1 f.51.& l.2 f.101 Mæris l.2 f.142
rex eligitur .3 f.224
rex Aegypti Pſammis l.2 f.173 Apries l.2 f.174
rex Perſarum Patizites Magus l.3 f.215
rex Aegypti Aſychis l.2 f.161 Menes l.2 f.141 Micerinus l.2 f.158 Sethon l.2 f.163 Rampſinitus l.2 f.151 Seſoſtris l.2 f.143 Necus l.2 f.172 Aniſis cæcus l.2 f.162
rex Medorum Pharortes l.1 f.49
rex Aethiopiæ Sabacus l.2 f.162
rex Aſſyriæ Senacheribus l.2 f.163
rex Scytharũ Scyles l.4 f.285
rex Spartiatarum Demaratus l.5 f.346
rex Pſammenitus l.3 f.187
rex Telis l.5 f.351
rex Athenienſium Codrus libro 5 folio 365
rex Spartæ Cleomenes l.3 f.251
rex Scytharum Oſtamaſades l.4 f.287
rex Aegyptiorum Hamaſis l.2 f.36
rex Aegypti Cephrenes l.2 f.157
rex Ariſton l.6 f.409
rex Scyathes l.6 f.395
rex Spartiatarum Leonides l.7 f.532
rex Cineas l.5 f.349
rex Lydorum Candaules l.1 f.4
rex Colchorũ repoſcit filiã ſuam Medeam l.1 f.2
rex Colchorum petit deraptu pœnas ib.
rex Spartiatarum Cleomenes l.6 f.405
rex Babyloniæ Labynitus l.1 f.88
regi Perſarum licet quicquid libet l.3 f.197
reges duodecim creant Aegyptij l.2 f.166
reges Perſidæ inde oriundi l.1 f.62
regum ſepulchra l.4 f.282

regum Lacedæmoniorum funera l 6 f.409
regũ manus longæ l.8 f.592
regum Spartanorum iura l.6 f.407
regibus sc subijciunt Medi l. f.48
regiæ Dianæ sacra l.4 f 296
regij cadaueris lustratio l.4 f.282
regio Ionia l.1 f.4
regio Colchis l 1 f.2
regionis Aegypti natura l.2 f.103.104.105
regionis Assyriæ natura l.1 f.90
regionem quã incolant Phœnices l.1 f.1
regionibus ex mollibus, uiri existunt molles l 9 f.651
regina Tomyris l.1 f.95
regina Aegypti Nitocris l.2 f.142
reginæ Tomyris ad Cyrum mandatum l.1 f.96
regnum Arcesilai l 3 f.317
regnũ Cleomenis l.5 f.352
regni res constituit Darius l.3 f.226
regno amotus Astyages l.1 f.63
rhodopis meretrix l.2 f.160
monumentum ib.
remedium aduersus culices l.2 f.140
remedia contra famem l.1 f.46
repetitur Helena l 1 f.2
reposcit filiam Colchorum rex l.1 f.2
res diuinitus futuræ, signis declarantur l 9 f 641
rerum humanarum circulus l 1 f 96
responsum Cyri ad legatũ Lacedæmoniorũ l.1 f.72
Aethiopis ad Cambysem l.3 f.192 Pausaniæ ad Lã ponem l 9 f.632
restauratur Mineruæ templum l 1 f 9
restibus instructa pugna l 7 f.477
ritus sacrorum Aegyptiorũ l.2 f.118 Persarũ l1 f. 63 64.65.66
rosæ sexagenum foliorum l.7 f.591
rubrum mare l.1 f.1

S

Sabacus Aethiopiæ rex l.2 f.162

ſacra Dianæ regiæ l.4 f. 269
ſacra Hyperboreorum l.4 f.268
ſacra Dionyſij Bacchanalis l.4 f.286
ſacrificium Cræſi l.1 f.21
ſacrificia Chaldæorum l.1 f.85
ſacri ſerpentes l.2 f.132
ſacrificandi mos apud Maſſagetas l.1 f.100
ſacrilegi Scythæ morbo infeſtantur l.1 f 51
ſcamandri aqua exercitui Xerxis non ſuffecit l.7 f. 465
ſadyattes l.1 f.7
ſagitta ad Iouem excuſſa l. 5 f.380
ſalamis profugium Athenienſium l 8 f.558
ſalis collis l.4 f.325
ſalamin l.4 f.318
ſalſuræ offa reſiliſſe l.9 f. 650
ſamus Syloſonti traditur l.3 f.251
ſami euerſionis cauſa l.3 f. f.247
ſamum obſideni Lacedæmonij l.3 f.209
ſamij Siphnios uincunt l.3 f.210
ſamiorum ahenum l.4 f. 314
ſamiorum opera memorabilia l.3 f.211
ſamothraces muri l.7 f. 485
ſanacheribus Aſſyriæ rex l. 2 f.163
ſanatus exercitus fœminæ lotio l.2 f.147
ſapientes non eſſe potentes, acerbum eſt l.9 f.603
ſpargapiſes Tomyris filius à Cyro capitur l.1 f.98
ſpargapiſes ſibi mortem infert ibid.
ſpartæ rex Cleomenes l.3 f. 351
ſpartã portata Oreſtis oſſa l.1 f.30
ſpartanorum regum iura l. 6 f.407
ſpartanorum ſenatus l.6 f. 408
ſpartanorum in Samum expeditio l.3 f.205
ſpartiatarum rex Leonides l.7 f.205

ſpartiatarũ cædes ad Thermopylas l.7 f.530 oraculum l.7 f.529 rex Demaratus l.5 f.364 cum Argiuis contentio de agro l.1 f.38 rex Cleomenes l.6 f.405

ſardis expugnat Cræſus l.1 f.39

ſardis crematæ l.5 f.279

ſardis captæ l.5 f.378

ſardium prætor Artapher-nes l.5 f.364 tyrannus Myrſilus l.1 f.4 rex Argon ibid.

ſardonium mare l.1 f.78

ſataſpes cruci affixus l.4 f.272

ſatellitium Orætis l.3 f.241

ſatrapeiæ l.3 f.226

ſtadium quid l.2 f.168

ſtagnum Mœrios ibid.

ſtatua Vulcani l.3 f.201

ſtatua Sethonis l.2 f.164

ſtatua Seſoſtris l.2 f.146

ſtatura Phyæ l.1 f.26

ſauromatæ l.4 f.265

ſauromatarũ cum Amazonibus commixtio l.4 f.299

ſtratagema Leutychidis l. 9 folio 640

ſecũdæ iniuriæ autores Græci l.1 f.2

ſcæus l.5 f.358

ſedes Amazonum l.4 f.299

ſella Midæ Delphis poſita l.1 f.7

ſemiramis l.1 f.86

ſemiramidis porta l.3 f.253

ſmerdes falſus l.3 f.211

ſmerdis occiditur l.3 f.197

ſenatus Spartanorum l.6 f.408

ſenes immolant Maſſagetæ l.1 f.100

ſententia Cyri l.9 f.651

ſententia Otanis l.6 f.403

ſententia Mardonij l.7 f. 448

ſentẽtia Mardonij de ineundo prælio l.9 f.615

ſententia Protei de Alexandro l.2 f.148.149

ſententiæ plures uincunt meliores l.8 f 562

ſententias rogat Xerxes de claſſica ineunda pugna l. 8 f 561

ſepia locus l.6 f.416

ſepulchrũ Helles l.7 f.475

Sepulchrum Halyattis l.1 f.45
Sepultura Mardonij l 9 f. 634
Sepultura filiæ Micerinij l.2 f.258
Sepultura Atys l.1 f.19
Sepulturæ Thracum l.5 f.336
Serpens Atheniensis custos l. 8 f.552
Serpentes sacri l.2 f.132
Serpentes alati l 3 f.233
Serut Scytharum quare oculis orbentur l.4 f.257
Sesostris Aegypti rex l.2 f.143 *trophæa* l 2 f.144 245 *statuæ* l.2 f.146
Sesostri succedit Phero ib.
Sestus obsidetur l 9 f.648
Sethon Aegypti rex l.2 f.163
Sethonis statua l 2 f.164
Strattes Chius l.8 f.588
Stesagoræ cædes l.6 f.401
Stesileus l.6 f.432
Strenuitas Aeginetarum l. 8 f.571
Sacrorum ritus Aegyptiorũ l.2 f.118
Scidros l.6 f.395
Sciadris Mineruæ templum l.8 f.572
Scribæ regij Persarum l.3 f.241
Scythes rex l.6 f.395
Scylacis supplicium l.5 f 346
Scyles institutus à Græcis l. 4.f.285 (f.255
Scyles Scytharum rex l.4
Scylis mors l.4 f.287
Scyllias ad Græcos transit l. 8 f.541
Scyllias urinator l 8 f.540
Scytonis uia l 8 f.563
Scytha l 4 f.261
Scythæ hostes in confines pelicium l.4 f.303 *ad Haliattem fugiunt* l.1 f.34 *puerum mactatum pro ferina carne Cyaxari offerunt* ib. *Persas habent ludibrio* l.4 f. 305 *quomodo fœdus ineãt* l.4 f.281 *agricolatores* l 4 f 277 *argentum & æs in usu nõ habent* l.4 f 282 *Asia potiti* l.1 f.50 *depeculantur Veneris tẽplũ* l.1 f. 51 *morbo infestantur ob sacrilegiũ* ib. *Iones hominũ ignauissimos iudicãt* l.4 f.309

Scythæ festiuum consilium l.4 f.258
Scythæ deficiunt à Scyle l.4 f.287
Scytharum origo l.4 f.258 cum confinibus deliberatio l.4 f.300 mores l.4 f.274 rex Octamasades l.4 f.287 munerum interpretatio l.4 f.305 munera ad Darium. auis, mus, rana sagittæ ibid. mos in hostes l.4 f.279 rex Scyles l.4 f.285 intemperantia l.6 f.419 iusiurandum l.4 f.281 heri l.4 f.304 serui quare oculis orbentur l.4 f.257 mantilia l.4 f. 280
Scythia uetus l.4 f.294
Scythiæ flumina l.4 f.274
Scythissato l.6 f.419
Signa uenturæ calamitatis l. 6.f.397
Signis declarantur res quæ diuinitùs fiunt l.9 f.642
Sigynæ populi l.5 f.336
Sileni Marsiæ pellis l.7 f. 459
Simonides poëta l.5 f.379
Simulacrum Martis Acinacis l.4 f.279
Simulacrum Auxesiæ l.5 f. 367
Simulacrum Damiæ ibid.
Simulacrum cum matre Demarati l.6 f.113
Simulacrum Apollinis l.6 f. 433
Simulacra ex oleis l.5 f.367
Smyrna capitur l.1 f.7
Smyrnæ arma illata ibid.
Sinopes urbs l.1 f.35
Sinus Arabicus l.2 f.105
Siphnij à Samijs uicti l.3 f. 210
Siphniorum opes ibid.
Spicarum detruncatio l.5 f.374
Spinaceæ naues l.2 f.140
Sisamnes l.5 f.243
Sitalces l.4 f.287
Situs Loniæ l.1 f.68
Stymphalius lacus l.6 f. 416
Stymon flumen l.5 f.338
Sybaris l.6 f.395
Sybaritæ l.5 f.351
Syloson Dario largitur amiculum l.3 f.247
Sylosontis amiculum, pro-

uerb. l.3 f.247
Syloſonti traditur Samus l.3 f.252
Syropæones l.5 f.338
Scholæ tectum in pueros collapſum l.6 f.397
Scopaſis l.4 f.301
Scortationis ratio apud Babylonios l.1 f.93
Sol obſcuratus l.9 f.600
Sol pro mercede l.8 f.591
Sol Græcorum deus l.7 f. 463
Solis eclipſis ibid.
Solis menſa l.3 f.191
Solis miracula l.2 f.164
Soli urbs l.5 f.384
Solem execrantes l.4 f.326
Solertia naturæ l.3 f.232
Solertia Amaſis l.2 f.177
Solon Athenienſium legislator l.1 f.12
Solonis cum Cræſo congreſſus ibid.
Solonem inclamat Cræſus iã ſtruì impoſitus l.1 f.42
Somnium Artabani l.7 f.456
Somnium Cræſi l.1 f.16 Xerxis l.7 f.453.454. 456 Cyri l.1 f.97 filiæ Polycratis l.3 f.239 Cambyſis l.3 f.197 Aſtyagis de filia l.1 f.51.52 Hippiæ l.6 f.428
Sophanis præclarum facinus l.9 f.630 fortitudo ibid.
Soſiclis oratio l.5 f.372
Soſtrates l.4 f.214
Storax l.3 f.232
Succeſſionis ius l.7 f.445
Suis immolatio l.2 f.122
Sue abſtinentes l.4 f.326
Sues apud Scythas l.4 f. 279
Summa exercitus Græcorũ ad Platæas l.9 f.610
Summa copiarum Xerxis l. 7 f.516
Sunium l.6 f.432
Suſpenſus Artayctes l.9 f.650
Struchates l.1 f.49
Sutura carens caput l.9 f.634

T

Tabellionum Perſarũ curſus, & modus l.8 f.573
Thales Mileſius uates l.1 f.35
Thales Mileſius Cræſi exercitum traſicit ibid.

thales Ionibus consiliũ dat l.1 f.80
thalthybij ira. l.7 f.493
thalthybij templum ibid.
thasus l.6 f.397
thasij subacti l.6 f.403
thasiorum prouentus l.6 f. 404
thracia tellus l.4 f.294
thraces l.1 f.12
thraces aduersus tonitrua sagittas excutiunt l.4 f. 292
thracum mores l.5 f.335
thracum sepulturæ l.5 f.336
thracum uestimenta canabacea l.4 f.284
thracum deus Plestorus l.9 f.649
thracum armatura l.7 f. 475
thraciæ rex Olorus l.6 f.402
thrasicleus l.9 f.636
thrasybulus Milesiorum tyrannus l.1 f.9
thrasybulus Mileti tyrannus l.5 f.374
thrasybulus spicas detruncat ibid.
thrasybuli astutia l.1 f.9
thrasybulum consulit Periander l.5 f.374
talentum Babylonicum l.3 f.226
tartessus l.4 f.313
translatio Ioniæ l.9 f. 644
taurica gens l.4 f.294
taurorum mores l.4 f.295
taxacis l.4 f.301
tearus flumen l.4 f.290
teari fontes ibid.
teclum scholæ in pueros collapsum l.6 f.397
tenaros l.1 f.10
tegeata l.9 f.599
tegeatarum, & Atheniensium de loci dignitate altercatio l.9 f.607
theasides l.6 f.419
thebanis reddium oraculũ l.5 f.366
thebani manus protendunt l.7 f.533
thebanis regia stigmata inuruntur l.7 f.534
thebanus Iupiter l.1 f.85
thebæ l.5 f.366

themi-

themiseyra l.4 f.289
themison l.4 f.314
themistocles pecunia corruptus l.8 f 539 prudentissimus habitus l.8 f.585
themistoclis consilium l.7 f.498
themistoclis nafricies l.8 f. 579 commentum l.8 f. 544.564 cum Aristide colloquium l.8 f.566 cõsilium l.8 f.557 literæ ad Iones lapidibus incisæ l.8 f.545 cũ Aristide simultas l.8 f.566
theodorus Samius l.1 f.22
thera insula l.4 f.312
therapne l.6 f.410
thermopylarum callis l.7 f. 527
theræorum colonia l.4 f. 314
thessaliæ equæ l.7 f.521
thessali ad Phocenses l.8 f. 548
thespia urbs uastata l.8 f. 554
thestis fons l.4 f.317
teij l.1 f.79
telesarchus l.3 f.249
telli mors l.1 f.13
tellus Atheniensis cur beatus ibid.
tellus dea l.4 f.28
telys rex l.5 f.351
tempestas triduana l.7 f. 519
temerarius Cambyses l.3 f. 194
templum Sciradis Mineruæ l.8 f.572 Iouis Beli l.1 f.84 Aleæ Mineruæ l.9 f.628 Panos l.6 f.428 Neptuni apud Potidæatas l.8 f.587 Cereris Amphictyonidis l.7 f.522 Helenæ l.2 f.147. & l.6 f.410 Vulcani l.3 f.201 Mineruæ l.1 f.8 Mineruæ restauratur l.1 f.9 Mineruæ deflagrat l.1 f.8 Iouis Ammoni incensum l.3 f.194 Bubastis l.2 f. 162 Veneris Scythæ depeculantur l.1 f.51 Iunonis l.9 f.620 Ephesinum l.2 f.167 Androcratis l.9 f.606
timolus mons l.5 f.379
tenedi l.7 f.476
terra & aqua munera l.4 f.304

tesserae quando, & à quibus inuentae l.1 f.46
tigranis dictum l.8 f.547
thymiamatis genus l.4 f. 284
thriasius campus l.8 f.559
thyssageiae l.4 f.302
tilones pisces l.5 f.339
timo sacerdotissa l.6 f.439
timon illustris l.7 f.496
timesitheus l.5 f.363
triballia planicies l.4 f. 275
tribus Aeschrionia l.3 f. 195
tributum reddunt Graeci in Asia l.1 f.11
tributum Dario qui pendãt l.3 f 226.227
tributum quomodo Persarum rex reponat l.3 f.228
tributum à quo primum exactum l.1 f.4
tributũ Lucinae l.4 f.269
trierarchorum nomina lapidibus inscripta l.6 f. 393
tisameni certamina l.9 f. 613
tydeus l.5 f.361
tyrannis Periandri l.5 f.375
tyrannus Babyloniorũ Labynetus l.1 f.36
tyrannus Milesiorũ Thrasybulus l.1 f.9
tyrannus Sardium Myrsilus l.1 f 4
tyrannus Corinthi Periander l.1 f.20
tyrannus Atheniensis Pisistratus l.1 f.25
tyrannidem amittit Pisistratus l.1 f.26
tyrannidem affectat ui Dejoces l.1 f.47
tyrannidem recuperat arte Pisistratus l.1 f.26
tyrannidem affectat Pisistratus l.1 f.25
tyrannidem obtinent Mernadae l.1 f.7
tyranni incommoda l.5 f.372
tyres fluuius l.4 f.288
tyrus l.1 f.2
tycta caena l.9 f.646
thonis praefectus l.2 f.148
troglodytae serpentibus uescuntur l.4 f.325
tomyris regina l.1 f.95
tomyris regina ad Cyrum

mandatum l.1 f.96
torax Lariſſæus l.9 f.623
trophæa Seſoſtris l.2 f. 144.145
turris Babylonia l.1 f.85

V

Vaccinium non guſtantes l. 4 f.326
uates Thales Mileſius l.1 f.34
uaticinatores eum ſalignis uirgis diuinantes l.4 f. 280
uaticinorum falſorum pœna l.4 f.281
uela iuncea l.2 f.140
ultionis exemplum l.3 f.189 & l.6 f.442
uenandi modus l.4 f.265
uenus cœleſtis l.4 f.278
ueneris fanum depeculantur Scythæ l.1 f 51
ueniam petit Cræſi filius deprum aggrediendi l.1 f.17
uentus Helleſpontius l.7 f.518
uentorum ara l.7 f.514
unguentum Kiti l.2 f.139 140
urbs Dardanus capta l.5 f. 384
urbi Hybla l.7 f.504
urbs Soli l.5 f.384
urbs Is l.1 f.84
urbes Aolicæ l.1 f.71
urbes à Dario in Scythia conditæ l.4 f.302
uerſus Arimaſpei l.4 f.263
ueſta l.4 f.178
ueſtigia Herculis l.4 f.288
ueſtis Caria l.5 f.270 Corinthia l.5 f.369
ueſtimentum Doricum ibid.
ueſtimenta Babyloniorum l.1 f.91
ueſtimenta Thracum cantacta l.4 f.284
ueſtitus Aegyptiorum l.2 f. f.135
uictoria Athenienſium l.9 f.626
uictoria Athenienſiũ in Marathone l.9 f.608
uictoria Pauſaniæ l.9 f.625
uictus Aegyptiorum l.2 f. 133.134
uictus facilis Aegyptiorum l.2 f.138
ui capta Colophon l.1 f.7
uindictæ deorum acres l.4 f.333
uinũ è palmulis l.1 f.91

uipere coitus l.3 f.233
uipere partus ibid.
uirginum anniuersarius con
flictus l.4 f.324
uirum nudum cõspici apud
Barbaros probrosũ l.1 f.5
uiri molles ex . . gionib. mol
libus l.5 f.651 pro mulie
ribus exornati l.5 f.341
uiri arei l.2 f.170
uis legum l.3 f.201
uisu primatus Eueniis l.9 f.
633
uitis aurea l.7 f.460
utilitas diuersitatis in senten
tijs dicendis l.7 f.450
uiuos defodere Persicum l.
7 f.487
uociferatio Barbarorum l.
9 f.623
uocalissimus quidã Aegy-
ptius l.4 f.309 (f.3
uoluntaria abducitur Io l.1
uulcani templum l.3 f.201
uulcani statua ibid.
uxor Intaphernis l.3 f.237
uxor Pisistrati Megaclis fi-
lia l.1 f.26
uxoris consilium de occiden
do marito l.1 f.5
uxorem suam nudam ostẽdit
Candaules Gygi l.1 f.4
uxorem ducit Aiys l.1 f.16
uxores Atheniensiũ raptæ l.
6 f.441 Anaxandridæ
l.5 f.350 maritos repeten
tes unũ ab exercitu reducẽ
interficiunt l.5 f.369
uxorum macfatio ad mariti
funus l.5 f.335

X

Xanthij l.1 f.83 (645
xenagoras Praxilai l.9 f.
xerxes ad Artemisiam l.8 f.
575 sententias rogat de
classica incunda pugna l.
8 f.561 declaratur rex l.
7 f.445 Masisti iubet u-
xorẽ repudiet l.9 f.646
nuru sua potitur l.9 f.
645 uiso exercitu illa-
chrymat l.7 f.466 injo
cit Hellesponto compedes
l.7 f.462
xerxis copiæ l.7 f.457 ma
gnanimitas l.7 f.494
uisio l.7 f.457 somniũ l.
7 f.458.454.456 duo
hostilissima l.7 f.467
exercitui Scamãdri aqua
non suffecit l.7 f.465
xerxis copiarum numerus

l.7 f.472
xerxis fiducia l.7 f.499
xerxis stratagema l.7 f. 500
xerxis ridiculum l.8 f.546
genealogia l.7 f.452
naues submersæ l.7 f.519
iuuenile responsum l.7 f. 452 & Demarati colloquium l.7 f.482 festiuũ stratagema l.7 f.489
amores l.9 f.845 copias pestilentia excipit l.8 f. 582 de reditu uariè narratur l.1 f.583 & Ariabani colloquium l.7 f. 467 liberi l.8 f.576
oratio de bello Græcis inferendo l.7 f.447 ad Persas oratio l.7 f.469
imperatores l.7 f.477
xerxis libatio l.7 f.470
xerxẽ subdi malunt Argiui, quam Lacedæmoniis esse inferiores l.7 f.502
xerxi oblata ostenta l.7 f. 471
xerxem instituti pœnitet l.7 f.453
xerxiana classis l.7 f.516
xerxianarum copiarũ summa ibid.
xerxianos mira fames cruciat l.8 f.582

Z

Zamolxis l.4 f.292
zanclæi l.6 f.395
zexidemus l.6 f.414
zopyrus ipse se mutilat l.3 f.253
zopyri consilium l.3 f.253
zopyri elogium l.3 f.256
zopyri uafrum ad Babylonem profugium l.3 f.254
zopyri filia l.4 f.272
zygantes l.4 f.329.

FINIS.

HERODOTI
HALICARNASSEI
HISTORIAE PA-
rentis Lib. I.

Qui inscribitur CLIO.

HERODOTI Halicarnassei historiæ explicatio hæc est, ut neque ea, quæ gesta sunt, ex rebus humanis obliterentur ex æuo, neque ingentia & admiranda opera, uel à Græcis edita, uel à Barbaris, gloria frandentur, cùm alia, tum uere qua de re inter se bellegerauerunt. Persarum eximij memorant dissensionum auctores extitisse Phœnices, qui à mari quod Rubrum uocatur, in hoc nostrum profecti sedes & hanc incolentes regionem quam nunc quoq; incolunt, longinquis continuò nauigationibus incubuerunt: faciendisq; Aegyptiarum, & Assyriarum mercium uectoris, in alias plagas præcipuèq; Argos traiecerunt. Argos etenim ea tempestate omnib. ciuitatib regionis, quæ nunc Græcia nominatur, antecellebat. Hinc appulsos Phœnices mercimonia exposuisse, & quinto sexto ue quàm appulissent die, cunctis ferè diuenditis, fœminas ad mare uenisse cùm alias multas, tum uerò regis filiam, cui nomen esset idem, quod Græci tradunt Io. filiam Inachi. Dumq; hæ fœminæ puppi nauis assistentes ea mercarentur, quæ cuiusq; cupiditas maximè ferebat,

Dissensionum causa. Inter Græcos & Barbaros.

in eas Phœnices ſeſe adhortatos impetum feciſſe, & ipſa-
rum pleriſq; aufugientibus, Io cum alijs aliquot raptam ſu
iſſe, eisq; in nauem impoſitis, Phœnices in Aegyptum uela
feciſſe. Hunc itaque in modum Io in Aegyptum abiiſſe me
morant Perſæ, non quemadmodum Græci: & hoc iniuria-
rum principium extitiſſe. Poſt Hæc Græcorum quoſdam,
quorũ nomina non tradunt nec tenent: Tyrum apulſos, fili
am regis rapuiſſe Europam. Fuerunt autẽ hi Cretes, illisq;
par pari repenſum. Verùm poſt ea Græcos ſecundæ iniuriæ
autores extitiſſe: longa uecti naue in oram Colchidis, & ad
Phaſim fluuiũ, cum cætera tranſiiſſent, quorũ gratia uene
rant, aſportarunt illinc filiã regis Medeã. Ad quam repoſ-
cendam, pœnasq; de raptu petendas, cùm rex Colchorum
caduceatorem miſiſſet, Græcos reſpondiſſe, ut illi de rapta
Io Argiua pœnas ſibi nõ dediſſent, ita ne ſe quidẽ illis datu
ros. Secunda dehinc ætate ferunt Alexãdro Priami filio, cũ
iſta audiſſet, cupidinem inceſſiſſe uxoris ſibi per rapinam è
Græcia comparandã: certum habenti, omnino ſe pœnas nõ
penſurum, quas nec illi pependiſſent. Ita cùm is Helenã ra-
puiſſet, uiſum eſſe Græcis primùm miſsis illuc nũtijs & He
lenã repetere, & pœnas de raptu petere. Illos uerò tergiuer-
ſantes mentionem feciſſe de raptu Medeæ: & qui nec pœ-
nas dediſſent, nec rapinam repoſcentibus reddidiſſent, quo
modo uellent ipſi ſibi pœnas dari. Hactenus inter eos mu-
tuis rapinis actum. Eorum autem quæ deinceps extiterũt,
Græcos præcipuè autores extitiſſe, qui priores in Aſiam,
quàm ipſi in Europam, copias ducere incepiſſent. Se quidẽ
ſentire, iniuriorum uirorum facilũ eſſe, rapere fœminas: a-
mentiũ uerò raptis ulciſcendis operam dare: prudentiũ au-
tẽ, pro nulla habere raptarũ pulchritudinẽ. quippe quæ niſi
uoluiſſent, haud dubiè raptæ non fuiſſent. Eóq; ſuarum fœ-

minarum

minarum ex Asia raptarum Persæ negant ullam se habuisse rationem, Græcos autem Lacedæmoniæ mulieris gratia ingentem comparasse classem, deinde in Asiam profectos, imperium Priami euertisse. Atq; ex eo tempore semper existimasse sibi hostes esse Græcos. Siquidem Asiam, & quæ illam incolunt, barbaras gentes putant Persæ sibi necessitudine coniunctas: Europam uerò & Græcos à se esse disiunctos. Hunc in modum Persæ rem gestam esse memorant, & ob Ilij excidium sibi discordiæ cum Græcis extitisse principium comperiunt: cum quibus non consentiunt de Io Phœnices, quam negant se in Aegyptum adduxisse raptu usos, sed eam apud Argos cum nauclero ipsorum nauis habuisse rem: & cùm se grauidam esse comperisset, uerita parentes, sic uoluntariam cum Phœnicibus nauigasse, ne detegeretur. Et hæc quidem Persæ Phœnicesq; referũt. Ego uerò, utrum sic gesta sunt nécne nòn pluribus persequar. Cæterũ quem ipse noui primum incepisse inferre Græcis iniuriam, hunc indicabo, longius oratione pergens, tam paruas urbes ciuitatesq; commemorando, quàm magnas. Nam quæ olim magnæ erant, earum permultæ factæ sunt paruæ: rursus quæ nica memoria magnæ fuerunt, prius fuerant paruæ. Igitur cùm sciam humanam felicitatem nequaquam in eodem tenore perstare, utriusq; fortunæ mentionem habebo.

CROESVS genere quidẽ fuit Lydus, patre aũt Halyatte, earũ uerò nationũ tyrannus, quæ intra Halym amnem sunt, qui à meridie Syros ac Paphlagones interfluens, contra uentum aquilonem in mare, quod uocant Euxinum, euoluitur. Hic Crœsus è barbaris duntaxat, quos cognitos habemus, primus Græcorum alios ad tributum pen- Crœsi ge sta.

dendum adegit, alios sibi amicos conciliauit. Subegit quidem Iones, Aeoles, & qui sunt in Asia Dores. Amicos autẽ sibi fecit Lacedæmonios, cum ante eius imperium uniuersi Græci liberi fuissent. Nã Cimmeriorum aduersus Ioniã expeditio, uetustior illa quidem Croso extitit: non tamen urbes expugnauit, sed per incursiones prædas abegit: Cæterùm principatus cùm fuisset Heraclidarũ, ad genus Croesi, qui uocabantur Mermnadæ, sic peruenit: Candaules is, quẽ Græci Myrsilum nominant, Sardium fuit tyrannus, ab Alcæo Herculis filio oriundus. Siquidem Heraclidarũ primus Sardi rex extitit. Argon. nouissimus Candaules Myrsi filius, cùm ante Argonẽ, qui in ea regione regnauerant, fuissent oriũdi à Lydo Atys filio, à quo totus is populus cognominatus est Lydus eũ Meon antea uocaretur. Ab his succedentes Heraclidæ, imperium ex oraculo adepti sunt, Iarda na ancilla & Hercule geniti: idq; per quingentos & quinq; annos, duas & uiginti uirorum ætates tenuerunt, filius patri deinceps succedens usq; ad Candaulẽ Myrsi. Hic igitur Candaules uxorem adamabat, eamq; præ amore arbitrabatur omnium fœminarum esse pulcherrimam. Hoc ita esse sibi persuadens apud Gygem Dascyli filium ex satellitibus suis (erat enim is maximè acceptus, & quo ministro in rebus magis arduis utebatur) speciem uxoris suprà modũ extollebat. Ad quem nõ multo interiecto tempore (necesse nã que erat ei malè euenire) inquit his uerbis: Gyges, neq; enim uideris mihi fidẽ habere referenti de coniugis specie, quòd magis incredulæ sunt hominibus aures quàm oculi, fac illã conspicias nudã. Hic autem uehementer exclamans: Quemnam, inquit, here sermonem profers haud quaquam sanum, qui me inspicere iubes herã meam nudam? Mulier exuta tunica, & uerecundiam pariter exuit. Olim iam hominibus sunt

Ad Cræsi genus quonam pacto peruenerit principatus.

Cãdaules Gygi uxorem suã nudã ostendit.

bus sunt honesta excogitata, unde discere debemus: ex quibus hoc unum est, Quæ sua sint quenque inspicere debere. Ego uerô tibi fidem habeo, illam esse fœminarum omnium speciosissimam, teq; oro ne me ores illicita. Atq; hæc dicendo Gyges repugnabat: per timescens, ne quid sibi ex ea re mali contingeret. Cui uicissim ille his uerbis: Fidens, inquit, esto Gyges, caue timeas, aut me tanquam hoc te sermone tentantem aut uxorem meam, ne quid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim, sic ego machinabor, ut illa ne deprehendere quidem possit, se abs te fuisse inspectam. Te nanque secundũ fores domus, in qua cubamus, clim apertæ fuerint sistam. Vbi ego fuero ingressus, aderit & uxor mea in cubiculum: iuxta cuius introitum sella posita est, super quã uestes illa (ut quanque exuet) reponet, sese per multum otium spectandum præbens: quæ cum à sella cubitum perget ostendens inuicem terga, curæ tibi sit illinc ne te per fores abeuntem conspiciat. Gyges ubi effugere non potuit, fuit paratus: quem Candaules posteaquam hora cubandi uisa est adesse, in cubiculum duxit, statimq; pòst & uxor affuit, quam introëuntem, ac uestimenta deponentem Gyges intuitus, ubi aduersa fuit illa cubitum uadens, ipse è loco prorepens foras abijt, & inter exeundum à muliere conspectus est. Hæc, ut didicit à uiro quod actum esset, neque præ pudore exclamauit, neque uisa est percepisse, habens in animo Candaulem ulcisci. Apud Lydos enim, & ferè apud cæteros quoque barbaros, magno probro est, etiã uirum cõspici nudum. Ita tũc nihil aperiens mulier, silentiũ tenuit. Mox ubi dies illuxit, quos domesticorũ maximè sibi fideles intelligebat esse cùm præparasset, Gygem accersit. Hic eam nihil suspicans scire eorum quæ acta erãt, accersitus uenit: quippe qui ante solitus esset ad reginam concedere, quoties

ab ea uocaretur. Vt uenit, ad eum his uerbis mulier inquit. Nunc duabus tibi præsentibus uijs Gyges, offero electionẽ in utram malis diuertere: Aut enim me pariter ac regnum Lydorum, ubi Candaulem interfeceris, aut teipsum continuò occumbere sic oportet; ne in omnibus, Candauli obsequendo, posthac scias, quæ te scire non decet: sed aut illũ, qui ista consuluit, interire opus est: aut te qui nudam me ex cõspicatus, & illicita feciſti. Ad hæc uerba Gyges parumper obstupefactus, mox obsecrare illam, nec se ad talẽ necessitatẽ adigeret alterutrum eligendi. Vbi non persuadet, sed utiq; propositam sibi necessitatẽ cernit, aut interimendi herũ, aut per alios pereundi, elegit ut ipse superesset: atq; ita percontans illam, inquit: Quandoquidem me adigis inuitũ ad herum meum occidendum, age audiam quo pacto illum adoriemur. Excipiens illa: Ecce eo, inquit, loco adoriẽdus erit, unde ille me nudã ostendit: in sopitum impetus dabitur. Posteaquã insidias instruxerunt, & nox aduenit, Gyges nihil cunctatus est (quippe cui nulla deuitandi facultas esset, sed necesse aut perire, aut Cãdaulem perimere) mulierem in thalamũ sequitur, quẽ illa dato pugione subter easdem fores occulit. Vnde postmodum iste procedens, quiescentem Candaulem obtrũcat, uxoreq; eius & regno potitus est. Cuius rei meminit & Archilochus Parius, qui per idem tempus fuit, in iambo trimetro. Obtinuit autem regnũ Gyges atq; possedit ex Delphico oraculo. Nam cùm Lydi indigno animo ferrẽt Candaulis casum, atq; in armis essent, cõuenit inter hos ac factionem Gygianã, ut si oraculũ respondisset hunc esse regem Lydorũ, ipse regnaret: sin minus, principatum Heraclidis restitueret. Accepto pro se oraculo Gyges ita regnauit. Hoc tantum Pythia locuta est, Heraclidarum ultionem in ãtepotem Gygis esse uẽturam. Quod car-

Gyges occiso Candaule regno potitus.

men neq; Lydi, neq; ipsorum reges ullius momenti fecerunt priusquàm exitu comprobatum est. Hunc in modum obtinuere tyrannidem Mermnadæ, sublatis Heraclidis. Gyges tyrannide occupata, Delphos donaria misit non pauca, ubi quæ ex argento donata uisuntur, eorum pleraq; istius sunt. Et præter argentũ immensam uim auri dedicauit: posuitq; cùm alia, tum uerò (quod præcipua mentione dignum est) pateras aureas, numero sex, pondo triginta talentorũ, quæ in Corinthiorũ thesauro collocata sunt. Licet is thesaurus (si uera loqui uolumus) non Corinthi populi sit, sed Cypseli Eetionis filij. Ita Gyges Barbarorum, quos ipsi nouimus, primus, munera apud Delphos posuit, secundum Midam Gordij filium, Phrygiæ regem. Nam & Midas obtulit regi am sellam, in qua sedens iura solitus dicere erat, rem spectaculo dignam. Quod tribunal eodem quo Gyges obtulit loco, uocitatur à Delphis Gygadas, eius uidelicet, qui obtulit, cognomine. Is postquã imperio potitus est, arma intulit Mileto, & Smyrnæ, urbemq; Colophonem ui cepit. Nec aliud ullum præclarum facinus ab eo gestum est, cũ duodequadraginta annos regnauerit. Hũc nos his duntaxat de eo cõmemoratis, missum faciamus, Ardyis eius filij facturi mentionẽ, qui post Gygem regnauit. Hic Prienea expugnauit, Miletum oppugnauit: quo Sardium tyrannidem obtinente. Cimmerij à Scythis Nomadib. eiecti, è sedib. suis in Asiã trãsierũt, Sardisq; præter arcem cœperũt. Ardys cũ undequinquaginta regnasset annos, successit Sadyattes, regnauit annis duodecim. Sadyatti successit Halyattes, qui cum Cyaxare Deiocis pronepote bellauit, et Medis: Cimmeriosq; exegit ex Asia, Smyrnam etiam à Colophone conditam cepit, & Clazomenas inuasit: unde nõ quemadmodũ optabat, discessit, uehementer cuentu frustratus. Alia quoq; opera, cũ in

Midæ sella Delphis posita.

Sadyattes, Halyattes.

imperio fuit, digniſſima memoratu edidit quæ hæc ſunt: Bellum geſſit cum Mileſijs à patre traditum. Nã Miletũ aggreſſus obſedit in hunc modũ. Dum fruges in regione erãt adultæ, tunc exercitum immittebat procedens in expeditionẽ ad cantũ fiſtularũ fidiumq; ac tibiæ nõ muliebris quàm virilis. Cum in agrum Mileſium peruenerat non ædificia, quæ in agris erant, diruere non incendere, non fores effringere: ſed incolumes eſſe paſſim ſinere: arboribus modò, fructibuſq; regionis peruaſtatis, rurſus ſe recipiebat. Nam Mileſij mare obtinebant, ut opus non eſſet hoſtili illic conſidere. Ædificia autem idcirco Lydus non excidebat, ut & Mileſij habẽtes unde procederent, humum ſererent, colorẽtq. Et cùm hoc illi feciſſent, ipſe cũ exercitu ingreſſus, haberet aliquid quod popularetur. Hæc faciens undecim oppugnauit annis, per quos duo ingentia uulnera accepere Mileſij: Vnum in Limeneio (quod eſt ipſorum regionis) pugna cõmiſſa: alterum in campo Mæandri. Horum undecim annorum ſex adhuc apud Lydos regnabat Sadyattes Ardyis filius, qui cum exercitu terram Mileſiam tunc inuaſerat, & idem bellũ cõfiauerat. Quinq; reliquis eius filius Halyattes, bellum quod à patre receperat (ut à me ſuperius cõmemoratum eſt) intentius, adminiſtrauit: in quo bello Mileſios nulli ex Ionijs ſubleuauerunt, præter Chios qui ſoli fuêre auxilio reddentes uicẽ, quòd antea Mileſij Chijs bello, quod cum Erythræis gerebant, auxilia tuliſſent. Duodecimo autem anno incenſis ab exercitu ſegetib. hoc rei fieri contigit. Segetes ut erant incenſæ, ualido uigente uento, celerrimè peruaſerunt Mineruæ templũ cognomine Aſſeſia, quo incẽdio templũ deflagrauit. Neq; ullius momenti ea res protinus habita eſt: ſed cùm poſt exercitus reditũ Sardis Halyattes decubuiſſet, et diutius ægrotaret, Delphos miſit ad Deũ de ſua

ualetudine

ualetudine ſciſcitatum, ſiue alieno, ſiue ſuopte conſilio ad mittendum inductus. Nuntij cùm Delphos peruenissent se reddituram reſponſum Pythia negat prius, quàm templũ Mineruæ repararint, quod in terra Mileſiorum apud Aſſeſſum concremaſsent. Ita actum esse, ego apud Delphos accepi. Mileſij his illa addunt: Periandrum Cypſeli filium, cùm audiſſet oraculum Halyatti redditum, miſiſse nuntiũ ad Thraſybulum, tunc Mileſiorum tyrannum (cuius in primis erat familiaris) admonitum, ut aliquid proſpiciendo ſibi conſuleret in præſens. Et Mileſij quidem ita geſtũ memorant. Halyattes autem, ubi hæc ipſi nuntiata ſunt, confeſtim caduceatores Miletum mittit ad ineundas cum Thraſybulo & Mileſijs pactiones tamiſper, dum templum ædificaretur. Dum caduceator Mileſum uenit, Thraſybulus (ut qui omnem ſermonem planè perſenſerat, noratq; quidnam Halyattes facturus eſſet) huiuſcemodi rẽ machinatur: Quod frumenti in urbe erat, uel ſuum ipſius, uel priuatorum, id omne in forũ congerit: præcipitq; Mileſijs, ut cùm ipſe ſignũ dediſſet, cuncti potarent, & inter ſe comeſsationibus uterentur. Hæc Thraſybulus ea gratia fecit, præcepitq; ut caduceator Sardius cernens ingentem frumenti aceruũ effuſum, & homines oblectationibus uacantes, renuntiaret Halyattiquod & cõtigit. Nam ut illa conſpexit caduceator, Thraſybuloq; Lydi mandata expoſuit, reuerſus eſt Sardis. Et ut ego audio, ob nihil aliud inter eos pacificatũ eſt. Sperãs enim Halyattes uehementem penuriã rei frumentariæ Mileti eſſe, & populũ ad extremum uſq; malorum deueniſſe, reuerſo illinc caduceatore, audiebat contraria, atq; ipſe fuerat opinatus. Poſthæc inter eos ita cõuentũ eſt, ut mutuò hoſpites eſſent, ac ſocij: proq; uno, duo delubra apud Aſſeſſum ædificauit, Halyattes ipſe ex morbo cõualuit. Et q ad bellũ

Thraſybuli aſtutia.

quidem Halyattis cum Milesijs atq; Thrasybulo pertinent, ita habuêre. Periander autẽ Cypseli filius fuit, is, qui Thrasybulo indicauit oraculum, Corinthi tyrannus, cui maximum miraculum fuisse oblatum populares sui prædicant, & his Lesbij assentiuntur: Arionem Methymnæum delphino insidentem ad Tænaron fuisse euectum, qui erat citharœdorum sui seculi nulli secundus: quiq; primus hominum, quos nouimus, & fecit, & nominauit, & docuit Corinthi dithyrambũ. Hunc Arionem ferunt, cùm permultum tẽporis triuisset apud Periandrum, concupisse in Italiã Siciliamq; nauigare: rursus parta ingẽti pecunia, uoluisse Corinthum reuerti: & cùm profecturus è Taréto esset, quia nullis magis, quàm Corinthijs fideret, nauigium uirorum Corinthiorum conduxisse. Cùm alium tenerent, illos Arioni insidiatos, ut, eo deturbato, pecunia potirentur. Hoc illum intelligentem, oblata eis pecunia, mortẽ tantùm fuisse deprecatũ. Non persuadenti nauitas iussisse, aut sibi manus inferret, ut sepulturam in terra nanscisceretur: aut ilico in mare desiliret: Arionem ad hanc difficultatem redactum, obsecrasse, ut quandoquidem ipsis ita placitum esset, cernerent se omni suo ornatu coopertum stantemq; super foros, audirent cantãtem: & cùm decantasset, sibi se manus illaturum: atq; istos permittentes (inuaserat enim libido eos audiendi præstantissimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem concessisse. Illum induto sibi omni ornatu, ac sumpta cithara stantem super foros, inchoasse carmẽ, quod dicitur Orthium: eoq; decantato, sese ut erat ornatus in mare iecisse. Et hos quidẽ cursum tenuisse in Corinthum: illũ uerò aiunt à delphino exceptum, in Tænaron fuisse trãsuectum. Et cùm è delphino descendisset, Corinthum eodẽ habitu perrexisse, & ubi peruenit, negociũ omne enarrasse, et

Periander. Periandrum

De Arione narratio.

Periandrum (quia non crederet) tenuisse hominẽ in custodia, ne quò prodiret: cæterum curauisse ut nautas haberet. Eos accitos, ubi affuerunt, percontatum si quid de Arione memorarent: & referentibus, illum sospitem circa Italiam agere, fortunatumq; Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodem quo desiliisset habitu: istos terrefactos, nihil amplius habuisse, quod conuicti inficiarentur. Hæc Corinthij ac Lesbij aiunt. Extatq; in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium, super Delphinũ sedens homo. Porrò Halyattes Lydus composito cum Milesijs bello, postea cùm septẽ & quinquaginta regnasset annos, uita excessit: qui secundus ex hac domo, cùm è morbo conualuisset apud Delphos dedicauit grandem ex argento pateram: itemq; alteram ex ferro paruulam, compactilẽ, spectatione dignã, inter omnia quæ sunt Delphis donaria. Opus Glauci Chij, qui solus omniũ compactionem ferri excogitauit. Defuncto Halyatti, successit in regno Crœsus, annos natus quinque & triginta, qui primus Græcorum Ephesijs bellum intulit. Vnde Ephesij ab eo obsessi, urbem Dianæ donauerunt, fune ex æde Dianæ ad murum alligato. Est autem inter ueterem urbem, quæ nunc obsidebatur, & templũ, septẽ stadiorum interuallum. His primis Crœsus arma intulit: deinde carptim singulis Ionum Aeolorumq;, alias in alios causas prætendens, ut in quosq; maximas reperire poterat, in quosdam etiam friuola causatus. Postea uerò quã Græcos in Asia subegit, ad tributum pendendũ, tunc constituit ædificatis nauibus aggredi insulanos. Ad quas compingẽdas cum omnia in expedito essent, dicunt alij Biantem Prienæum, alij Pittacũ Mitylenæum, cùm se Sardis contulisset, interrogatum à Crœso, num quid apud Græciam noui esset: respondisse, quòd illum à compingenda classe inhibuit: inquit enim, Insulani, rex, de-

Crœsus.

rex, decem millia equorum coëmerunt, habentes in animo aduersus Sardos, atq; te, exire in expeditionẽ. Et Cræsum uera loqui ratum dixisse: Vtinam dent dij hanc insulanis mẽtem in filios Lydorum ueniendi cum equis. Atque hinc excipientem dixisse. Videris mihi, rex, cupidè optasse, ut insulanos in continente adipiscaris equitantes, haud absurdè spe. Verum quid aliud insulanos optare censes, quàm simul ac audierint constituisse te aduersus se classem ædificare, ut uecti Lydos in mari intercipiant: teq; pro his Græcis, quos tu in continente tibi adiecisti? Hac ratione delectatum admodum Cræsum, atq; inductum (est enim uisus ille perquàm scite dixisse), ut ab ædificanda classe desisteret, atq; ita cum Ionibus, qui insulas incolerent, hospitium contraxisse. Interiecto tempore subactis fermè omnibus qui intra Halym colũt præter Cilices ac Lycios, cæteros omnes Græcos in suam potestatem redegit, qui hi sunt: Lydi, Phryges, Mysi, Mariandini, Chalybes, Paphlagones, Thraces, Oetymq;: & Bithyni, Cares, Iones, Dores, Aeoles, Pamphyli. His subactis & potentia Lydorum per Cræsum aucta, contulerunt se Sardis opibus florentes, tum cæteri omnes è Græcia sophistæ, qui ea tempestate erant, pro se quisque proficiscentes, tum uerò Solon uir Atheniensis: qui cùm leges iubentibus Atheniensibus tulisset, decem annos per causam contemplandi nauigando peregrinatus est, ut ne quam legum quas cõdiderat, abrogare cogeretur. Nã hoc Athenienses ipsi facere nequibant, maximo iureiurando adacti ad eas per decem annos seruandas, quas ipsis Solon cõdidisset. Harũ itaq; legũ, ac contemplandi gratia Solon peregrè profectus, in Aegyptum ad Hamasim se contulit, & Sardis ad Cræsum. Eò cum peruenisset, hospitaliter in regiam à Cræso exceptus est, tertio aut quarto quàm uenerat die, iussu

Solonis cum Cræso cõgressus.

iussu Crœsi ministri circunduxerunt hominem circa thesau-
ros: omniáq; quæ illic inerant magna, atque beata, ostenta-
runt. Contemplatum eum cuncta, & ut sibi opportunum te-
rat intuitum, talibus percontatus est Crœsus: Hospes A-
thenienſis, quia multus ad nos rumor de te emanauit ob tu-
am sapientiam, tuamq; discursationem, qui philosophan-
do permulta uidendi gratia es peregrinatus, mihi nunc cu-
pido incessit sciscitandi te, cequem uidisti omnium beatissi-
mũ? Sperans uidelicet se inter homines beatissimum esse, i-
ta sciscitabatur. Solõ nihil admodum assentatus, sed ut res
erat respondens: Ego uerò, inquit, rex uidi beatissimũ Tel-
lum Athenienſem. Quod dictum admiratus Crœsus, instat
interrogare: Qua de re Tellum iudicas esse beatissimum? Tellus A-
Quod inquit, Tello in repub benè instituta filij erant hone- thenienſis.
sti & boni, eorumq; singulis liberi, bíq; omnes superstites: &
cùm hoc uitæ, quantum in nobis fuum est, bene traduxis-
set, obitus splendidissimus obtigit. Siquidem prælio
quod Athenienses cum finitimis gessêre apud Eleusinam,
hic cùm auxilio uenisset, hostemq; in fugam uertisset, pul-
cherrimam oppetijt mortem. Quem Athenienses quo loco
occubuerat, in eo loco publicè humauerunt, magnificéq;
honorarunt. Multa de Tello ac beata Solone referente, ex-
citatus Crœsus interrogat, Quemnam secundum ab illo ui-
disset, putans haud dubiè secundas se partes esse laturũ: Cle- Cleobis
obin, inquit ille, & Bitonem: quippe his & genus Argiuũ & Bito.
erat, & uictus suppeditabat: ad hæc corpori robur tantũ ut
& in certaminib. ambo pariter uictores extiterint, & de his
ista memorãtur. Cùm dies festus Iunonis apud Argiuos es-
set, oportereté; omnino matré horum ad templũ ferri bo-
bus iũctis, hiq; boues ex agro eis ad horã præsto non essent:
tunc iuuenes exclusi tempore, iugum subeuntes plaustrum

pertraxerunt

pertraxerunt quo mater uehebatur, & quinq; ac quadrà-
ginta per ſtadia trahentes, ad templum peruenerunt. Qui-
bus, cùm hæc feciſſent, & ab omni cœtu conſpecti fuiſſent,
optimus obtigit uitæ exitus: per quæ Deus iudicauit, ſatius
homini eſſe mori, quàm uiuere. Nam cum circunſtantes Ar
gij laudibus tollerent, uiri quidem conſilium filiorum, fœ-
minæ uerò eorum matrem, quòd tales filios haberet: ma-
ter gaudio perfuſa cũ liberorum facto, tũ famà, ante ſimu-
lacrũ ſtans precata eſt deam, ut Cleobi & Bitoni filijs ſuis
daret id, quod optimum eſſet homini cõtingere. Poſt hanc
precationem, ubi ſacrificarunt, epulatiq; ſunt, quieſcentes
in ipſo delubro, non ſunt amplius excitati, ſed hoc uitæ exi-
tu perfuncti. Quorum effigies, tanquam uirorum qui opti
mi extitiſſent, Argij factas, apud Delphos collocarunt. Et
his quidem Solon ſecundas beatitudinis partes tribuebat.
Cræſus autem conturbatus, inquit: Hoſpes Athenienſis, a-
deóne tibi quaſi nulla contemnitur noſtra felicitas, ut ne
priuatis quidem uiris nos æquiparãdos ducas? Cui ille: Me
Cræſe gnarum omne numen inuidum eſſe et turbulentum,
de rebus humanis interrogas. In diuturno enim tempore
multa uidentur, quæ nemo uelit uidere: & tolerantur mul-
ta, quæ nolit quiſpiam tolerare. Proponamus enim homini
terminum uitæ ad ſeptuaginta annos, qui anni conſtant ex
uigintiquinque millibus ac ducentis diebus, menſe intercà-
lari non poſito. Quod ſi uelis reliquum annorum ob hunc
menſem prolixius fieri, ut horæ ad id quod deeſt accedẽtes
congruant, menſes quidẽ intercalares ſupra annos ſeptua-
ginta fient triginta quinq;, dies aũi ex his menſib. mille quin
gẽti. Horũ dierũ omniũ, q̃ ſunt ad ſeptuaginta an. numero
uiginti ſex millia ducenti quinquaginta, nullus prorſus qua
lẽ alius rẽ affert. Ita igitur Cræſe omnino calamitoſus eſt
homo.

homo. Verũ tu mihi uideris & diuitijs ualde pollere, & per multorũ hominũ esse rex, sed quod me interrogasti ꝓndum te appello, prius quàm bene uita defunctũ te audiero. Neq; enim beatior est, qui magnis opib. præditus est, eo qui diurnum uictum habet: nisi eidem omnibus bonis prædito, fortuna concesserit, bene uita defungi. Etenim complures homines sunt perquàm locupletes, minimè tamen beati: complures item mediocria habentes patrimonia, fortunati. Quorum is qui diuitijs affluit, sed non beatus est. duabus tantummodo rebus antecellit fortunatum: at hic illum pluribus. Ille ad cupiditates implendas, & ad magnos casus ferendos potentior est: hic etsi illo inferior est in his duobus, quæ bene illi à fortuna denegantur, tamen excellit, quod illorum inexpertus est, quòd prospera fruitur ualetudine: quòd malorum expers, quòd bonorum liberorum parens, quòd formosus est. Qui si præter hæc diem quoq; suũ rectè obierit, is est (quem quæris) dignus qui uocetur beatus, prius tamen quàm ad obitum peruenerit. nequaquã beatus appellãdus, sed fortunatus: quæ omnia cõsequi quandiu sit homo, impossibile est. Sicut nec una regio cuncta sibijpsi suppeditat: sed aliud habens, alio indiget: quæ tamẽ habet plurima ea est optima. Quemadmodum & hominis corpus unum aliquod non est consummatum, quia aliud habet, alio uacat. Quisquis autem horum plurima perpetuò habuerit, dehinc placido animo è uita excesserit, hic apud me nomine hoc ueluti rex donari meretur. Omnis rei oportet inspicere exitum, quo sit euasura: quoniã multos Deus, quibus fortunas suppeditauerat, radicitus euertit. Hæc Solon, neq; assentãdo Cræso. neq; ullius eum momenti faciendo locutus, dimittitur. Sanè & est uisus esse indoctus, qui bonis ꝑsentib. prætermissis, iuberet omniũ rerum inspicere exitum. Post

abitum

abitum Solonis ingens deorum indignatio Crœsum excepit, id quod credibile est ei ideo accidisse, quoniam seipsum omnium hominum beatissimũ arbitratus fuisset. Ei statim quiescenti somnium oblatum est, ueritatem indicans malorum, quæ circa filium erant euentura. Erant autem Crœsi liberi duo: quorum alter qui mutus, inutilis erat: alter interæquales omni iure longe primus, nomine Atys. Hunc Atym Crœso significat somnium, fore ut ferrea cuspis traiectum interimeret. Experrectus, & secum rem uersans, somnio territus, ducit filio uxorẽ, solito præesse copijs Lydorum: postea hac ad tale munus nunquam dimittit. Iacula & hastas, omniaq; huiusce modi, quib. homines in bello utuntur, è porticibus amota in thalamos infert, ne quid suspensum in filium decideret. Cùm autem nuptias filij in manibus haberet, aduenit Sardis quidam calamitosus manibusq; non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, cùm ad ædes Crœsi uenisset, ex ri[illegible] domestico, ut sibi expiari liceret, orasset, Crœsus expiauit. Modus expiandi propemodum is est apud Lydos, qui apud Græcos. Vbi legitima peregit, Crœsus percontatus est, unde ille, quisnam foret, inquiens: Homo quis tu? & unde è Phrygia profectus, domesticus mihi factus es? & quem uirum, aut quam fœminam interemisti? Ad quem ille respondit: Gordij Mida prognati sum filius, nomine Adrastus: quia fratrẽ meũ ipsius imprudens interemi, adsum eiectus à patre, & omnibus rebus exutus. Crœsus inuicẽ ad eũ his uerbis inquit: Ex uiris nobis amicis oriundus es, et ad amicos ueniisti, hic in nostris ædibus tu manens, nullius rei indigebis. Istã porrò calamitatem quàm leuissimè ferendo, plurimum lucrifacies. Atq; ille quidem apud Crœsum domicilium habuit. Verùm per hoc idem tẽpus apud Olympũ Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis exitit, q ex

Crœsi somnium. De morte filij.

hoc mon-

hoc mõte progressus, Mysorum opera peruastabat: quemq; sæpenumerò Mysi aggressi, nihil admodũ mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum missis ad Crœsum nuntijs, ita dixêre: Extitit rex, apud nos maxima res aper, qui aggrestia corrumpit opera, quem studiosissimè sectãtes, interimere tamen non ualemus. Nunc itaq; te obsecramus, ut nobiscum filiũ tuũ, ac delectos iuuenes, canesq; mittas, quò belluam à regione tollamus. Hæc illis precantibus Crœsus somnia memoria repetens, ita respondit: Filij quidẽ nici nolite amplius facere mentionẽ: neq; enim eum uobis dimittã: Nam est nouus maritus, & nuptiæ sunt ei nunc curæ. Lydorum tamen delectos & uenatores omnes cum canibus unà mittam, mandaboq; eunibus, ut promptissimè uobiscũ belluam de regione summoueãt. Hæc Crœsus respondit. Cuius uerbis cùm continenti non essent Mysij, interuenit Crœsi filius, auditisq; quæ Mysij precarentur, & Crœso negante cũ illis missurum se filiũ, hæc inquit ad eum adolescens: Pater, quæ nobis antè hac aliquando honestissima ac magnificentissima erant, uel in bella, uel in uenationes eundo specimen sui dare, horũ utroq; nunc excluſum me tenes, nulla in me animaduersa, neq; ignauia, neq; socordia, quibusnã me oculis conspici oportet eundẽ in forũ, atq; illinc redeuntẽ, qualis ciuibus, qualis uxori recens nuptæ uidebor? cui illa uiro uidebitur nupta? Proinde me tu, aut sinas uenatum ire, aut oratione persuadeas potiora ista esse, quæ facis. Cui respondẽs Crœsus: Fili, inquit, neq; quòd ignauiã, neq; quòd aliud quippiã iniucundum mihi animaduerterim in te, hæc facio: sed uisum quod in somnis mihi oblatũ est: dixit te breuis æui futurũ, quippe ferrea periturũ cuspide. Cuius uisi gratia & has maturaui nuptias, nec ad hoc negotiũ dimitto, observans si quo pacto queam te, dum uiuo, à clade subtrahere,

Crœsi filius à patre uenãm petit aprũ aggredien di.

Filius enim unicus es. Nanq; alterũ auditu captum, pro nullo mihi existimo. Ad quẽ uicissim adolescens: Pater, inquit, tibi equidẽ ignosco agenti mei custodiam, qui talem uideris uisionẽ: uerùm tu illum non probè percipis: quam, quoniam te latet, æquum est me tibi interpretari. Ais tibi somnium ostendisse, me ferrea periturum cuspide. At uerò, quænam manus sunt, quæue cuspis ferrea, quã tu pertimescas? Nam si dẽtes dixisset, aut aliquo huius simili periturum me, deberes facere, quæ facis: nunc autem dixit, cuspide. Quare cùm non sit nobis pugna cum uiris, ire me sinas. Et Crœsus: euincis me, inquit, fili ista loquens de somno intelligendo. Quapropter ut abs te uictus, tibi indulgeo, ueniamq; do eundi ad uenationẽ. Hæc locutus Crœsus, Adrastum Phrygem accersit: eiq; ubi adfuit, talia inquit: Ego te Adraste calamitosum (non ingrato tibi hac exprobro) expiaui, & receptum dom habeo, omnem suppeditans sumptum. Nũc ergo de me, qui prior de te bene meritus sum, debes inuicem bene mereri. Custodem te opus est esse filij mei, uenatum profiscentis, ne qui inter uiam occulti grassatores in uestram perniciem prodeant. Ad hæc, tua interest eò te uadere unde splendor ex operibus extitit, quod tibi paternum est, & præterea quia robur adest. Cui Adrastus: Ego, inquit, rex in istud certamen alioqui non pergerem: quem tali calamitate affectum, nefas est ad æquales se conferre fortunatos, aut uelle inter eos adesse, à qua re & frequẽter meipsum cõtinui. Nunc quoniam tibi hoc in animo est, cui gratificari debeo, & gratiam referre pro beneficijs, istud ex æqui paratus sum: filiumq; tuũ, quem me custodire iubes, expecta incolumen rediturũ per custodẽ. Posteaq; his uerbis Adrastus Crœso respõdit, mox re apparata, uiris delectis, iuuenibusq; & canibus, disceditur. Qui ubi ad montẽ Olympum peruenêre,

nere, belluam indagant, inuentam circunfusi iaculis inceſſunt. Ibi hoſpes is, qui à cæde fuerat expiatus, & uocabatur Adraſtus, uibrato in aprũ iaculo, nõ in illum, ſed fruſtrato ictu in filium Cræſi incidit. Ille cuſpide ictus uocem ſomnij impleuit. Quod factum quidam ad Cræſo nunciandum cucurrit, peruenienſq; Sardis pugnam illi & filij necem indicauit. Cræſus morte quidem filij perturbatus, nonnihil tamen ægrius ferebat, quòd is eum necauerat, quem expiaſſet à cæde. Et cum pergrauiter cladem ſuam lamentaretur. Iouem expiatorem inuocare, teſtificans quæ ab hoſpite paſſus eſſet. Inuocare etiam hoſpitalem, & familiarem hunc eundem nominans Deum. Hoſpitalem quidem uocans, quòd in domum excepiſſet hoſpitem, percuſſorem filij ſui ignarus ſe paſcere: Familiarem uerò quòd quem pro illius cuſtode miſiſſet, eum compereric hoſtiliſsimum. Secundum hæc, Lydi aſſuerunt, qui mortuum aſſerebant, poſt ipſum interfector ſequebatur. Stans autem hic ante cadauer, ſeſe Cræſo tradebat, manus protendens, iubenſq; ut ſe ſuper cadauer mactaret, referendo tum priorem calamitatem ſuam, tũ quoniam ſuum etiam expiatorem interemiſſet, ſibi uiuendũ amplius non eſſe. Hæc Cræſus audiens, etſi in tanto domeſtico luctu poſitus, tamen Adraſtum miſeratus eſt, ad eumq; inquit. Habeo abs te hoſpes omnem ſatisfactionem, quoniam teipſum morte condemnas. Neq; uerò tu huius mihi cladis autor es, niſi quatenus id feciſti imprudens, ſed deorum quiſpiam, qui iam mihi uentura ſignificauit. Et Cræſus filium pro ſua dignitate ſepeliuit. Adraſtus autem Gordij filius, Midæ nepos, is, qui tum fratris, tum expiatoris interfector extiterat, ubi ſilentium fuit ad ſepulchrum, ignoſcentibus ei hominibus, ob quæ ipſe grauiſsimè afflictabatur, ſeſe ſuperbuſtum transfodit. Cræſus filio orbatus, ingenti in

Filij Cræſi mors.

luctu duos annos egit. Quem luctum postea finiuit Astyagis Cyaxaris filij dominatione à Cyro Cambysis filio sublata, & rebus Persarum augescentibus: atq; in solicitudinem uenit, si qua ratione posset potẽtiam Persicam prius, quàm magna efficeretur, occupare. Sub hãc statim cogitationem tentare statuit uaticinia, quæq; apud Græcos, quæq; in Africa essent, alijs aliò dimissis, quibusdam Delphos, quibusdã Dodanam, nonnullis ad Amphiaraum, ac Trophoniũ. Fuerunt qui irent ad Branchidas oræ Miletiæ. Atq; hæc sunt Græca, ad quæ consulenda Cræsus misit, oracula. In Africa uerò ad Ammonem alios responsa petituros dimisit. Omnes autem, exploratum oracula quid sentirent, ut si consentanea in uero deprehenderentur, secundo loco de suis iẽratum mitteret, nunquid in Persas expeditionem moliretur. Mittens itaq; ad oracula tentanda Lydos, hæc dedit mandata: in qua die profisciscerentur ex Sardibus, ab ea reliquum tempus supputantes quotidie oraculis uterentur, sciscitantes, quidnam faceret Lydorum rex Cræsus, Halyattis filius. Et quod singula oracula respondissent, id omne cõscriptum ad se referrent. Quid cætera responderint oracula, à nemine cõmemoratur. At apud Delphos simul atq; ingressi sunt Lydi domũ, consulturi deũ, & sciscitaturi quod sibi esset iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit:

Cræsus sciscitatũ mittit oracula ad Persas inuadendos.

Pythiæ oraculũ.

Nouũ ego quis numerus sabuli mensuráq; ponti:
Mutum percipio fantis nihil audio uocem.
Venit ad hos sensus nidor testitudinis acris,
Quam simul agnina coquitur cum carne lebete,
Qui supereſt stratus, stratum cui desuper est æs: Vel,
Noui ego arenarum numerũ spatiumq; profundi. Vel,
Noui ego arenati numerum, modios & aquai. Vel,
Aequoris est spatium, numerus mihi notus arenæ.

His ora-

His oraculis, quæ Pythia reddidit conscriptis. Lydi digressi, Sardis rediêre. Cumq; alij, quos circũmiserat Crœsus adfuissent, tunc singula aperiens, quod scriptũ esset inspexit: quorũ quidem nullum probauit. Vbi autem illud Delphicum audiuit, protinus adorauit, atq; admisit, existimans solam esse apud Delphos uaticinationẽ: quippe quæ compererat, quod ipse feciſſet. Etenim postea quàm ad petenda oracula nuntios dimiserat, obseruato ex omnibus diebus præcipuo, tale quiddam est machinatus, commentando quæ ad deprehendendũ, & ad differendum ardua forent. Testudinem pariter & agnum concisos in aheno coxit, operculo aheneo imposito. Atq; ita è Delphis Crœso respõsum est. Ex Amphiarai uaticinio quidnam responsum sit Lydis, cum in sacro illo ritè sacrificassent, non queo dicere: nã de eo nil fertur aliud, quàm quod & hoc Crœsus ucrax esse uaticinium existimauit. Post hæc ingentibus hostijs Deũ, qui est apud Delphos, exorandum statuit. Immolauit enim pecora, quæ fas est immolari, numero tria millia. Fulcra & aurea argenteaq;, ad hoc phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, sperãs aliquãto magis his rebus propitiari Deũ. Iussit etiã Lydis omnibus, sua ipsorũ quicquid tale haberet quisq;, immolaret. Quo ut ex sacrificio cũ immensa uis auri defluxisset, ex ea dimidiatos lateres deformauit, longiores (ut inscripsit) sex palmorũ breuiores trium, crassitudine palmari, numero centum decem & septem: quorum quatuor erant auri excocti, singuli pondo duorũ & dimidi talenti: cæteri uerò albidi, pondo bimum talentorũ. Fecit Leonis quoq; effigiẽ, ex auro excocto, decem talentorum pondo, qui leo dum templum Delphicũ deflagrauit, à semilaterib. decidit, super illos enim erat collocatus, & nunc in Corinthiorũ thesauro repositus est,

Crœsi sacrificiũ & donaria.

pondo sex talentorum atq; dimidij eliquatis tribus talentis ac dimidio. Hæc Crœsus ubi perfecit, Delphos misit. Cumq; eis hæc alia, duas grandi forma pateras, auream argenteamq; quarum aurea murancibus templum ad dexteram posita erant, argentea ad sinistram. Quæ ipsæ cum templum incensum est, amotæ fuerunt, aureaq; in Clanezoniorũ thesauro posita, pondo talentorum octo & dimidij, præterea minarum duodecim argentea ad suggrundam annuli templi sexcentarum amphorarum capax: in quam miscebatur uinum à Delphis Theophaniæ festo. Opus, ut Delphi aiunt, Theodori Samij, ut & ego arbitror. Non enim mihi uidetur opus temerè factum. Misit præterea dolia argentea quatuor, quæ in Corinthiorum thesauro stant. Donauit item aquiminaria duo aureum argenteumq; quorum in aureo suprascriptum est, donarium esse Lacedæmoniorum: non rectè suprascriptum quoniam, & hoc Crœsi est. Sed quidam Delphorum gratificari Lacedæmonijs uolens, inscripsit cuius nomen ego cognitum habens, non tamen promam. Verùm puer, per cuius manus fluit aqua, Lacedæmoniorum est, sed eorum neutrũ aquiminare. Alia quoq; cum his permulta Crœsus dona misit non insignia. Item fusilia ex argẽto orbi orbiculata: necnon mulieris simulacrum tricubitale, quod Delphi narrant esse effigiem pistricis Crœsi. Super hoc donauit uxoris suæ monilia à collo pẽdentia, ac zonas, quæ Delphos Crœsus trãsmisit. Amphiarao insuper, cuius & uirtutẽ audisset & cladẽ, donauit clypeum ex auro, tralũ totãq; ex auro solido cuspidẽ, & xystũ cũ suis iaculis aureũ: quæ ambo ad meã usq; memoriam apud Thebas reposita fuerunt in Ismenij Apollinis tẽplo. Hæc dona Lydis, quĩ qui portaturi ad oracula erãt, Crœsus iniunxit, ut interrogarẽt, nũquid aduersus Persas Crœsus sumeret expeditionẽ & num-

& num aliquorũ hominum auxilia ascisceret. Lydi ubi cò, quò dimittebantur peruenerunt, donarijs oblatis, oracula consultarunt, inquientes: Crœsus Lydorum aliarumq; nationum rex, ista in hominibus sola esse uaticinia sentiens, ideirco digna dona dat, uosq; percontatur, nunquid aduersus Persas proficisci debeat in expeditionem, & num quem socialem asciscere exercitum. Atq; hi quidem hæc interrogauerunt. Oraculorum autem in idem concurrebant sententiæ, prædicentes Crœso, fore ut si arma Persis inferret, magnum imperium everteret. Consulebant tamen, ut potentissimos quosq; Græcorum ad comparandos sibi socios exquireret. His responsis relatis, atq; auditis, Crœsus ita elatus animo est, ut omnino conciperet spem se eversurum esse imperium Cyri: ac rursus mitteret Delphos ad Pythiam dona in singulos uiros, quos illic multos esse audiebat, binos auri stateres. Ob quæ munera Delphi uicissim Crœso Lydisq; donauerunt primas in consulendo oraculo partes, primumq; in sedendo locum atq; immunitatem, & ius perpetuum cuique eorum uolenti adscribi in numerum Delphorum. Donis Crœsus prosecutus Delphos, tertiò uaticinium poposcit, quòd uidelicet illud uerax sibi esse comperisset. Poposcit autem, nunquid diuturnum foret imperium sibi. Cui Pythia in hæc uerba respondit.

Regis apud Medos mulo iam sede potito,
Tunc ad scruposum fugere Hermum strenue Lyde,
Nec perstare, nec ignauum te esse pudendum.

Delphi cum oraculum Crœso redditũ.

His ex uersibus, cũ allati essent, multo magis quã ex cæteris uoluptatẽ Crœsus accepit, sperãs fore ut nunq; apud Medos mulus pro uiro regnaret, & proinde nec ipse, nec posteri sui principatu abrogarẽtur. Posthæc putauit sibi curãdũ, ut potissimos Græcorũ sibi conciliaret. Idq; uestigando, compe-

Athenie-sium origo.

rit Lacedæmonios atq; Athenienses eos esse, quòd alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerét. Nam de his ita antea iudicabatur, cùm ab initio altera gens foret Pelasgica, altera Hellenica, hoc est, Græca: quarum hæc nunquam solum mutauit, illa assiduè multumq; est peregrinata. Etenim sub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, sub Doro Hellenis filio tractum, qui ad Ossam & Olympũ iacet, nomine Istiæotim, unde à Cadmæis ejecta, coluit in Pindo locũ, quẽ uocant Macednum. Rursus in Dryopidem cõmigrauit, atq; ita in Peloponesum uenit, Doricaq; cognominata est. Qua lingua Pelasgi sint usi affirmare non possum, sed cõiectura signorum licet dicere eandem, qua nunc Pelasgi utuntur, qui supra Tyrrhenos urbem Crestonem incolunt, quodam tempore finitimi eorũ, qui nunc Dores uocantur, tunc incolentes regionẽ, quæ nunc Thessalia nominatur, & Placiam, & Scylacen, cum Pelasgi habitarent ad Hellespontum, qui conterminni Atheniensiũ erant: aliaq; omnia Pelasgica oppida nomen immutarũt. Quib. signis cõiectãtes oportet dicere, Pelasgos barbara lingua fuisse usos: & si tota gens Pelasgica talis erat, genẽ Atticã utpote Pelasgicam, cum in Hellenes, id est, Græcos trãsijt, linguã simul istorum perdidicisse. Et enim neq; Crestoniatarum loquela, cum ullo finitimorum populorum cõsentit, & Placianorum ne secum quidem ipsa. Per quod declarant quã linguæ formam obtinebant, cùm in hæc loca transierunt, eandẽ se nũc retinere. At natio Hellenica, id est Græca, ex quo extitit eadẽ lingua semper est usa, ut mihi uidetur: quæ cùm esset imbecillis, quòd ex Pelasgica fuit abscissa, & ab exiguo initio profecta, mox in multas gentes aucta est, tũ aliarũ, tũ pcipuè barbararũ frequẽtia; se ad illã cõferẽte. Quæ causa mihi uidetur fuisse, cur gens Pelasgica, quòd Græca

esset,

esset, nequaquam magnos profectus fecerit. Ex his igitur gentibus Atticam Crœsus audiebat obtineri, oppressamq; esse à Pisistrato, Hippocratis filio. Hic enim ea tempestate tyrannus Athenis erat. Cuius patri cũ priuatus spectaret Olympia, ingens cõtigit portentũ. Nam cum hostiam immolasset: abena (ut imposita erãt) plena & carne, & aqua, absq; igne efferbuerunt, ita ut aqua redundaret. Quod portentũ conspicatus Chilon Lacedæmonius, qui forte aderat, suasit ei primũ, ne uxorem fœcundam duceret domum, secundo loco si uxorem haberet, ejiceret: & si quidem ex illa filiũ sustulisset, abdicaret. Huius cõsilio non persuasus Hippocrates, hũc postea Pisistratum filiũ sustulit, qui in seditione littoralĩ, quibus præerat Megacles, Alcmæonis filius, et campestrium, quibus præerat Lycurgus, Aristolaidi filius, tertiam seditionem excitauit, tyrannidem affectans, contractisq; seditiosis, per causam tutandi montanos, huiusce modi rem machinatur: seipsum ac par mularum cùm uulnerasset, agitauit illas in forum, tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere noluissent, Orare populum, ut aliquid custodiæ circa se habere permitteret, cùm prius specimen sui in expeditione declarauerit, qua contra Megareas præfuerat, capta Nisæa, aliisq; præclaris operib. editis. Populus Athenien sis ita deceptus, dedit ei quosdam è ciuibus delectos pro satellitibus, non qui hastas, sed clauas ferrent, Pisistratum sectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit, & inde Athenien sium imperio potitus est: nullas neque dignitates, quæ erant, perturbans, neque consuetudines transferens, sed constitutis adhærescens, urbem bene atque commodè exornauit. Eum tandem non multo pòst tempore milites Megaclis, & Lycurgi, qui idem senserant, ejecerunt. Hunc in modum Pisistratus primum

Portẽtũ de futuro Pisistrato.

Pisistrati affectatio tyrannidis.

mum Athenas, tyrannidemq; nondum ualde ſtabilitã amiſit: cuius electores rurſus inter ſe ſeditiones redintegrarunt: qua ſeditione Megacles agitatus Piſiſtratũ miſſo caduceatore inuitat, numquid uelit filiam capere uxorem. Accipiente conditionẽ Piſiſtrato, initur conſilium de illo reſtituendo, res ut ego interpretor longè ſtultiſſima. Quoniam inde à priſcis temporibus reſponſum erat Græcam gentem dexteriorem eſſe, quàm barbaram, & magis à ſtolidæ ſtultitiæ alienam: etſi Athenienſes inter Græcos ferantur ſapientiæ principes, ex quibus fuerunt iſti, qui talia ſunt machinati: Erat in tribu Pæanica mulier nomine Phya, tribus digitis minus ſtatura quatuor cubitorum, alioqui formoſa. Hanc mulierem omni armatura cùm inſtruxiſſent, in currumq; ſuſtuliſſent, compoſitam in eum habitum, quo uenuſtiſſima uidenda eſſet, in urbem agunt præmiſſis præconibus emiſſariis, qui cum in urbem uenirent, hæc mandata exequerentur, ut dicerent: Athenienſes, bona mente excipite Piſiſtratum, quem Minerua ipſa præcipuo inter homines honore proſecuta in ſuam reducit arcem. Et hi quidem paſſim uadentes talia prædicabant, ſtatimq; rumor emanauit in tribus, Mineruã reducere Piſiſtratũ Qui in urbe erant, credentes mulierẽ ipſam deã, fœminæ ſupplicauerunt, pariter & Piſiſtratum acceperunt. Hunc in modũ, quem dicimus, recuperata tyrannide Piſiſtratus, ex pactione, quam inierat cum Megacle, illius filiam duxit uxorem. Verùm cũ & filij eſſent ei adoleſcentes, & qui oriundi forent ex Alcmæone, dicerentur obnoxij eſſe crimini piaculari nolens ex nouo coniugio liberos tollere, haud legitimè coibat cum uxore. Quã rẽ cũ illa primùm occultaſſet, poſtea ad matrem retulit, enuntiaret id, nec ne. Mater uiro indicauit. Id iſte iniquo animo ferens, ſe à Piſiſtrato contumelia affici (ut erat iratus) mi-

Megacles. Piſiſtratus arte recuperat tyrannidem.

liter

lites homini infensos reddidit. Quæ fieri Pisistratus contra se animaduertens, regione prorsus abscessit, & ubi Eretriã peruenit, unà cum filijs deliberat. Et cum sententia Hippiæ præualuisset de tyrannide rursus recuperanda, aliquot ciuitates excitauerunt, quæ ipsis nonnihil beneuolæ erant. Et cum alijs complures pecuniæ multum contulerunt, tum uerò Thebani plurimum. Post hæc non ita multo interiecto tempore, omnia ad reditũ eis in expedito fuerunt. Nam & ex Peloponeso Argiui aderant mercede conducti, & Naxius quidam nomine Lygdamus, qui ultro aduenies, plurimum studij exhibuit, allatis & pecunijs copijs. Profecti ex Eretria, anno undecimo uertente redierunt, & primum in Attica Marathonem occupauerunt. Ad quos interea ibi castra habentes, cùm seditiosi ex urbe se conferebant, tum alij ex tribubus confluebant, quibus erat tyrannis, quàm libertas iucundior, atq; ita congregabantur. Dum Pisistratus pecuniam cogit, & Marathonem tenet, Athenienses qui intra urbem degebant, rem nullius momenti fecerunt. Ac ubi acceperunt eum ex Marathone urbem uersus mouere, ita demum ad se defendendos obuiam tendunt. Et dum isti cum omnib. copijs infesti in illos, & illi circa Pisistratum à Marathone digressi contra urbem irent, & in eundẽ locum conuenissent, perrexerunt ad Minerue Pallenidis fanum, altrinsecusq; arma posuerunt. Hic diuina pompa fungens Amphilytus Acarnan, uir ariolus, Pisistratum cui assistebat adijt, atq; hæc hexametro carmine uaticinatus est inquiens.

Pisistratus iterum tyrannide deiectus, iterũ assectat.

Est nummus proiectus, item sunt retia tenta,
Nocte meant thynni claro sub sydere lunæ.

Oraculũ Pisistrato redditum.

Hoc ille oraculum diuino afflatus spiritu reddidit: Quod oraculum Pisistratus coniectans, & se accipere affirmans, in Athenienses urbe egressos copias ducit.

At illi

Ai illi tunc ad prandium se conuerterãt, & secundũ prandium partim ad talos, partim ad somnũ. In hos impetu dato, hi qui cum Pisistrato erãt, in fugam uertunt. Quibus fugientibus solertissimum consilium Pisistratus excogitauit, ut Atheniensis nec amplius congregarentur, & dissiparentur. Pueros iussos conscendere equos præmittit, qui assequẽdo fugientes mandata Pisistrati dicerent, iuberentq; eos bono animo esse, & ad sua quenq; abire. Ea audientibus dicto Atheniensibus, Pisistratus tertiò potitus Athenis tyrannidẽ stabiluit tum auxiliariorum copijs, tum pecuniarum prouentibus, partim indidem partim à flumine Strymone comparatis. Filios quoq; eorum Atheniensium qui perstiterant, nec è uestigio fugam fecerant, pro obsidib sumptos in Naxum transtulit. Hanc enim insulam bello subegerat, Lygdamoq; permiserat. cùm ante hæc etiam Delũ insulam ex oraculis expiasset. Expiauit autem sic: Quatenus prospectus à templo ferebatur, eatenus ex omni loco mortuos effodit, & in alium eiusdem insulæ locum transtulit. Igitur Pisistratus tyrãnide potitus est Atheniensium, alijs in prælio cæsis, alijs unà cum Alemæoninis domo profugis. Hunc ita Athenien sibus imperantem ea tempestate Crœsus audiebat. Lacedæmonios quoq; magnis è cladibus ereptos, & iam Tegeatibus bello superiores esse. Quippe sub Leonte & Hegesicle, in Sparta regnãtibus, cum cætera bella prosperè gessissent, in Tegeati tamen succubuerunt. Nam iam inde ante istos ferè ex omnibus Græcis pessimè morati fuerant, tam circa se, quàm circa hospites, nullo consuetudinis, conuersationisq; commercio, quæ instituta in melius mutauere, Lycurgo inter Spartiatas probato uiro, Delphos ad oraculum profecto. Cui statim atrium ingresso Pythia hæc inquit:

Pisistratus tertiò potitus tyrannidẽ.

De Lacedæmoniis.

Lycurgus legislator

Ad meq; uenisti præpinguia templa Lycurge,

Grate

Grate Ioui. & cunctis qui tecta tuentur olympi.
Ambigo uaticiner ſis utrum uirne deúſne.
Sed multo magis eſſe deum te ſpero Lycurge.

Nõnulli præter hæc aiũt Pythiã ei diſſeruiſſe inſtituta quæ nũc à Sparciatis ſeruãtur. Ipſi tamen Lacedæmonij uolunt Lycurgũ, cũ eſſet tutor & idẽ patruus Leoboti Spartiatarũ regis, è Creta hæc attuliſſet. Siquidẽ cũ primũ tutor factus eſt, omnia iura immutauit: deditq; operã, ne quis ea præteriret. Deinde quæ ad bellũ pertinerẽt. iuſiurandũ, conuẽtus, comeſſationes, ſuper hæc inſtituit tribunos plebis, ephoros, ac ſenatores. Ita illi ad rectũ uitæ genus trãslati ſunt à Lycurgo: quẽ uiua defunctũ delubro ædificato egregie colunt. Ex quo cũ bonitate ſoli, tũ nõ exigua hominũ copia diſcurrerunt ſtatim, ac bene rem geſſerunt. Nec amplius contenti otio frui, cùm ſe Arcadibus præſtantiores eſſe arbitrarentur, de omni illorum terra occupanda oraculum Delphicum conſuluerunt. Quibus Pythia reſpondit:

Pythiæ captioſum oraculũ Lacedæmoniũ.

Me petis Arcadiam, multis petis, haud tibi tradam.
Multi apud Arcadiam ueſcentes glande uiri ſunt.
Qui te reijcient tibi ego haud inuidero quicquam.
Saltandam Tegeam planta plaudente daturus.
Vtq; queas campum metiri fune feracem.

Hæc reſpõſa ubi accepere Lacedæmonij, à cæteris Arcadibus abſtinẽtes, bellũ intulere Tegeatib. ferẽtes ſecũ cõpedes, uidelicet captioſo freti oraculo, tanq; eſſẽt ipſi reducturi Tegeatas in captiuitatẽ. Verũ cõgreſſi prælio ac fugati, quunq; eorũ uiui ſunt capti, eiſdẽ quas ipſi attulerũt cõpedib. inducti, cãpum Tegeatẽ metiti fune coluerũt. Cõpedes quib uincti fuerant, ad noſtrã uſq; memoriam incolumes fuêre, circa templum Mineruæ Aleæ, apud Tegeam ſuſpenſæ. Atq; ſuperiore quidẽ bello Lacedæmonij aduerſus Tegeatas oſtiduè ſem-

Lacedæmoniũ in Tegeatas consulũt oracula

duè, semper male pugnauerant: Croesi tamen ætate, & Anaxandridæ Aristonisq; regum suorum, longè superiores contra eosdem extiterunt, hunc in modum tales effecti: Cũ semper in bello à Tegeatibus repellerentur, missis Delphos consultoribus, oraculum sunt scisciũtati, quemnam deorum placarent, ut Tegeatum victores existerent. His Pythia respondit, id fore, si ossa Oresti, filij Agamẽnonis referrent. Cuius urnam cum nequirent inuenire, rursus ad deum mittũt, de loco sciscitatum, in quo situs Orestes esset. Hæc nuntijs interrogantibus ita Pythia inquit:

Est pars Arcadiæ Tegeæ in regione patenti,
Hic duo flant uenti ui peruehemente coacti.
Forma hostis formæ, & plagæ supperaddita plagæ.
Hic Agamennonides terra omniparente tenetur,
Quo tu sublato Tegeæ superabere victor.

Vbi hæc audierunt, nihilo tamẽ minus inuentione frustrabantur, & si omnia disquirentes, donec Liches unus Spartiatarum, eorum qui benemeriti uocantur, comperit. Sunt autem benemeriti, ex ciuib. semper militia equestri perfunctis, quini quotannis, qui quo anno ex equitibus Spartiatis exeunt, ne torpescant, alij aliò mittuntur. Ex his Lichnes cum esset, rem apud Tegeã adinuenit, fortuna pariter atq; solertia usus. Nam cum Tegeates à Lacedæmonijs hoc anno commercio mutuo adeundi essent, & iste in æràriam officinam uenisset, intuebatur ferrum dum producebatur. Quo in spectaculo admirabundũ animaduertens faber ferrarius, intermisso opere. Quanto magis Lacon, inqt hospes admirarere, si idẽ quod ego, tu nosses, q tantopere admiraris ferrariũ opificium? In hac enim corte puteũ facere cum uellem, incidi in sepulcrum septem cubitorũ: & quia incre-

Orestis ossa Spartam portata.

dulus

dulus eram omnino fuisse maiorés, quàm nunc sunt homines, aperui uidiq; mortuum æquali atq; sepulchrum lõgitudine: quam ubi mensus sum, iterum obrui. Hæc illo referente quæ uiderat, Liches considerans, cõiectauit hunc ex oraculo esse Orestem, hac uidelicet coniectura: Duos quidem quos cernebat excussoris folles, totidem comperit esse uentos. Incudem uerò & malleum formam formæ hostem: ferrum uerò quod procuderetur, plagã superinditam plagæ, hac ratione coniectabat, quòd in plagam hominis ferrum inuentum est. Hæc itaq; secum agitans, Spartam regressus, rem omnem Lacedæmonijs refert. Illi ex composito hominem ceu criminis conuictum, exilio damnant. Qui in Tegeã profectus, & calamitatem suam referens fabro conducit abeo, nolenti uendere, cortem. Ibiq; aliquandiu habitans, ubi rẽ cognouit, effosso sepulcro ossa collegit eaq; portans Spartam rediit. Ex eo tempore Lacedæmonij quoties cum Tegeatibus congressi sunt, superiores extitêre. Adeò ut multũ iam Peloponnesi eis parêret. Hæc itaq; omnia Crœsus audiens, misit nuntios Spartam cum muneribus, ad rogãdam belli societatem, iussos dicere quæ oporteret. Ii postquã peruenerunt: Nos aiunt, Crœsus misit Lydorum aliarumq; gentium rex ita inquiens: Lacedæmonij, quoniam deus oraculum reddit, ut Græcam mihi societatem adsciscerem, et uos inter Græcos antecellere audio, statui uos mihi in societatem ex oraculo prouocandos, ad ineundam mecũ quam cupio amicitiam atq; societatem, citra dolum fraudemq;. Crœsus hæc per legatos nuntiauit. Quorũ aduentu Lacedæmonij qui & ipsi oraculũ audierant, gauisi fœdus cũ eis hospitij societatisq; inierunt. Et enim iã antea intercedebãt nonnulla Crœsi in Lacedæmonios beneficia. Nã cùm illi misissent Sardis ad aurum coẽmendum, quo uterentur in id simulacrum,

Crœsus Spartã nuntios mittit ad ineundã societatem.

mulacrum, quod nunc positum est apud Laconicã in Thornace Apollinis, eo auro sunt à Crœso donati. Qua de re Lacedæmonij, quod'q; se amicos illic delegisset societatem admiserunt: & hoc denunciãti se se paratos exhibuerũt. Quod ubi fecerunt, pateram aheneam labiorum tenus frequentibus animalibus cælatam, triginta amphorarum capacem, dono afferebant, uolentes Crœsum remunerari: sed eã Sardis non pertulerunt, propter alterutram harum (quæ ferunture) causarum. Lacedæmonij quidem aiunt hanc pateram, cum ferebatur Sardis, cùm Samum appulsi essent, à Samijs fuisse interceptam. Qui cognita re, nauibus istos longis aggressi fuêre. Ipsi uerò Samij aiũt Lacedæmonios, qui pateram portabant, serò uenientes, cùm audissent Crœsum captum esse cum Sardis, illam in Samo uendidisse, uiris priuatis, qui eam Iunonis templo dedicauêre, & illos qui uendidissent. Spartam reuersos forsitã dixisse à Samijs sibi fuisse ereptam. De patera ita res se habet. Crœsus elusus oraculo, aduersus Cappadociam exercitus comparabat, spe & Cyrũ & potentiam Persicã euertendi. Cui in hac apparanda expeditione occupato, Lydus quidam nomine Sãdanis, & ante hac pro circumspecto habitus, & ob hanc quam dixit sententiam plus nominis apud Lydos consecutus, hunc in modum Crœso consuluit. Aduersus tales uiros expeditionem parat rex, qui coreacea subligacula, qui è corio reliquam uestem ferunt, qui non quibus uolunt cibis uescuntur, sed quos habent, utpote regionem asperam incolentes. Ad hæc potu non uini utuntur, sed aquæ: non ficos ad comedẽdum, nec aliud quicquam boni habentes: quibus cũ nihil sit quod eripies, si uiceris, sin uictus fueris, animaduerte quot bona amittes. Vbi gustauerint illi nostra bona, circunsistent nos, nec abigi poterunt. Equidem dijs habeo gratiam, qui non

induxerunt

induxerunt in animum Persis, ut Lydos inuaderẽt. Hæc locutus, non tamen Cræsum persuasit. Etenim Persis antequam Lydos subigerunt, nihil erat neque lautum neq; oppiparum. Porrò Cappadoces à Græcis Syri nominantur. & erant hi Syri, antequam Persæ imperitarent, ditionis Medorum, tunc autem Cyro parebant. Siquidem imperium Medicum ac Lydum disterminabãt fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primum Cilicas, de hinc Matienos, qui sunt ad dexteram, & Phrygas, qui sunt ad læuam: tum boreũ uersus tendens, Syros, Cappadoces, Paphlagonesq; interfluit: Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra perstringens. Ita flumen Halys, cuncta ferè superiora Asia à mari, quod Cypro obnoxiũ est, ad Euxinum usq; Pontum dirimit, dorsum omnis regionis longitudine quinq; dierum itineris uiri expediri. Aduersus Cappadociam Cræsus cum exercitu proficiscebatur, cupidus eũ hanc partẽ soli facundi suo adijciẽdi, tum uel magis fiducia oraculorum Cyrum ulciscendi, propter Astyagem Cyaxaris filium, Medorum regem, affinem suum, quẽ Cyrus Cambysis filius prælio uictum ceperat. Erat autem Cræso Astiages hunc in modum affinis: Apud Scythas pecuarios cum esset seditio, caterua quædam eorum secessit in terram Medicam, qua tempestate Medorum tyrannus erat Cyaxares, Phraortis filius, Deiocis nepos: qui Scythas hos tanq; supplices initio benignè alloquebatur, ac plurimi faciebat, adeò ut pueros eis traderet imbuendos, tũ lingua Scythica, tum artificio arcus utendi. Interiecto deinde tempore, cum Scythæ uenatum assiduè irent, & semper afferrent, nonnunquam tamen contingebat ut nihil caperent. Quos ita reuertentes manibus inanibus, Cyaxares (erat enim, cũ ingenti tenebatur ira peracerbus) probris insectabatur. Id illi ut se indignum à Cyaxari, pati

Halys fluuius.

Cræso Astyages quo modo affinis.

non ferentes, consilio habito decreuerunt aliquem eorum puerorum quos docerent, trucidare: instructumq; (ut feras instruere consueuerant) Cyaxari offerre quasi ferinam. Idq; cum obtulissent, quàm celerrimè se ad Halyattem Sadiattis filium Sardis conferrẽ, quod & factum est. Nam & Cyaxares & qui aderant conuiuæ: ex his carnibus gustauerunt, & Scythæ perpetrato hoc, Halyatti se supplices præbuerunt: quos postea reposcenti Cyaxari, quòd Halyattes reddere abnuerat, bellũ inter Lydos Medosq; quinquennale conflatum est. Quo in bello aliquoties Medi victores extiterunt, & nocturnum quoddam prælium gesserunt. Sexto anno signis collatis, cum æquo Marte certarent stante acie contigit, ut repẽte dies nox efficeretur. Quam immutationẽ huius diei futuram Thales Milesius Ionibus prædixerat, hunc annum præsciens, quo immutatio facta est. Lydi ac Medi ubi diem nocte fecere uiderunt, à pugnando destiterunt eoq; propensius ad pacem inter se constituendam festinarunt, autoribus conuentionis Syennesi Cilicę, & Labyneto Babylonio, qui ut iusiurandum intercederet, & reconciliatio affinitate fieret, properarunt, decernentes ab Halyatte Arienam filiam Astyagi Cyaxaris filio nuptum dandam, quoniam sine uehementi necessitate conuentiones stabiles iniri non queunt. Ineunt autem hæ gentes fœdera cum cæteratum Græcorum, tum feriendo brachia qua illa humeris connectuntur, ac mutuum sanguinem delingendo. Hunc igitur Astyagem auum suum maternum, Cyrus bello uictum tenebat, ob eam quam in sequentibus indicabo causam. Quo nomine Cræsus ei infensus, num inferret Persis bellum, ad oracula miserat. Et cum responsum reddisset haud synceruum, secum facere interpretans, in expeditionem profectus ad aduersus Persarum partem. Atque ubi ad Halym flumen

peruenit,

peruenit, tunc (ut ego quidem sentio) pontibus qui nunc sunt, copias transduxit: ut autem Græci dicitant, Thales Milesius traductor extitit. Nam cùm incertus animi Crœsus foret, qua parte fluminis traiiceret exercitum (nullos dum enim eorum fuisse ea tempestate pontes) fertur Thales qui in his castris aderat, fecisse ut fluuius, qui ad læuam exercitus fluebat, flueret etiam ad dexteram. Fecisse autem hunc in modum. Fossam peraltam exorsus supra castra, ut erant metata, à tergo amplecteretur. In quam cùm traduxisset ex pristino aluco fluuium, iterum cùm ubi exercitus traiectus esset, in suum alueum refundere. Itaque cùm celerrimè fluuius deductus esset, utrinque uado meabilis effectus est. Quidam aiunt uetere illum omnino exaruisse alueum: cui rei equidem non accedo. Quo enim modo qui rursum redierunt, illum transierunt? Crœsus exercitu traiecto uenit in Cappadociæ, locum qui dicitur Pteria, omnium eius regionis tutissimum, iuxta urbem Sinopem, ferè ad pontum Euxinum sitam. Hic stativa habens, prædia Syrorum uastat, & urbem Pteriorum expugnat, diripitque. Cœpit quoque cunctas circà urbes, Syros nihil commeritos exterminans. Hinc Cyrus coacto suo exercitu, sumptisq; omnibus qui in medio incolebant, obuiam pergit: missis tamen antequam exercitum educeret, caduceatoribus ad Iones tentandas, ut se à Crœso desicerent. Illis abnuentibus, profectus castra contra Crœsum posuit, ibidémque in regione Pteria pro se uterque alterum lacessere. Commissáque acri pugna, & multis utrinque cadentibus, ad extremum noctis interuentu dirimuntur neutri uictores. Atque hunc in modum duo exercitus dimicauerunt. Crœsus à suo exercitu incusatus quòd cum Cyri multo maioribus copijs conflixisset,

Thales Milesius Crœsi exercitum traiicit.

Crœsus cū Cyro prælium.

postero die cum Cyrus ipsum supersederet inuadere, regressus est Sardis, habens in animo euocari Aegyptios ex fœdere: quorum cum rege Hamasi ante, quam cum Lacedæmonijs societatem iniuerat: accersere etiam Babylonios, cũ quibus & ipse fœdus percussérat. Erat autem Babyloniorum tyrannus ex tempestate Labynetus. Denunciare item Lacedæmonijs, ut ad certam diem præsto essent. His & suis copijs coactis, ubi per hyemem quieuisset, initio statim uerĩs tẽdere aduersus Persas. Hæc destinans Cræsus, abit Sardis, dimisitq; caduceatores ad socios, edicens uti ad quintũ mensem Sardis conuenirent. Exercitũ uerò quĩ aderat ex militibus cõductis, qui cum Persis dimicaret, missum fecit ac dissipauit: minimè credens unquam fore, ut Cyrus, qui sic æquo marte pugnasset, Sardis copias promoueret. Hæc Cræso ratiocinante, omnia suburbia colubris impleta sunt. Quos ut existebant, equi inter ambulandum cum ad pascua irent, comedebant. Id Cræso cernenti (ut erat) uisum est esse portentum, ideoq; mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad consulẽdos Telmissas, ubi accepere respõsum, dicereq; quid sibi uellet significareq; portentum, non contigit ut Cræso renunciarent. Nam prius quàm retro Sardis reuecherentur, Cræsus est captus. Telmisses ita cognouerant exercitum exterum Cræso illuc affuturum, qui cũ asset, indigenas subigeret, quod dicerent colubrum terræ filium esse: equum, hostem & aduenam. Hæc Telmisses Cræso sunt interpretati, sed iam capto: nondum tamen gnari eorũ quæ circa Sardis ac Cræsum erant. Cyrus certior factus, Cræsum qui statim post prælium apud Pteriam gestum abscessérat, constituisse dispergere copias, consilio habito comperiebat operæprecium esse, quàm maturrimè posset, promouere exercitum Sardis, ut hostem prius, quàm ille contraheret

Portentũ Cræso obiectum.

traberet iterum Lydorum copias, occuparet. Hoc ubi probauit, executus est: properéq; ducto in Lydiam exercitu, ipse nuncius Crœso aduenit. Vnde Crœsus in magnam solicitudinem adductus, quòd præter opinionem, præterq; expectationem suam se res haberent, tamen Lydos in prælium producit. Lydorum gente in Asia nulla fuit ea tempestate nec fortior, nec magis strenua. Ex equisq; pugnabat equitandi sanè perita, hastas perlongas gestans. Campus in quo concursum est, ante urbem Sardensem iacet, magnus & editus: quem cum alij amnes interfluunt, tum omnium maximus Hermus palude interruptus, qui è monte Tiro matris Dindymenæ lapsus, infunditur mari iuxta Phociam oppidum. Hic ubi uidit Lydos ad pugnandum instructos, Cyrus eorum equitatum reformidans constituit admonitu Harpagi cuiri Medi, ita faciendum: Coactis omnibus qui ipsius exercitum sequebantur, camelis uel frumentũ uel uasa portantibus, sarcinas detraxit, uiros imposuit equestri stola indutos, quibus ornatis præcepit ut præirent cæteras copias aduersus Crœsi equitatum, peditatus ut hos subsequeretur. Post hunc collocat omnem equitatũ. Postquam omnes constituit, imperat eis ne cui cæterorum Lydorum parcerent: sed quemcunq; occiderẽt obsistentẽ, præter ipsum Crœsum, ne si captus quidé repugnaret. Hæc imperans, camelos contra equitatũ instruit hac ratione, quod camelũ equus reformidat adeò quidem, ut nec speciem eius intueri, nec odorem sentire sustineat. Id ideo cõmentus est ut equitatum Crœsi, quo ille se præualiturum confidebat inutilẽ redderet. Simulatq; in pugnam itum est, equi olfactis protinus conspectisq; camelis, retrò se auertunt, unde spes Crœsi interijt. Verũ nõ protinus Lydi ob id exterriti sunt, sed cognita re, ab equis desiliunt, ac pedites cum Persis confligunt. Multis tamen

Crœsi alterum cum Cyro prælium.

aliquandiu utrinq; cadentibus, tandem uertuntur in fugam. Muros ingressi, à Persis obsidebantur. Quam obsidionem in longiu processuram ratus Crœsus, alios nuncios è nuri mittit ad socios. Nam qui antea dimissi erant, hi conuentum Sardis ad quintum mensem indixerant. Ad hos dimittebat oratum, quam celerrima auxilia mitti sibi, utique iam obsesso. Et cum ad alios socios misit, tum uerò ad Lacedæmones. Per id tempus & ipsis Spartiatis inciderat cum Argiuis contentio, de agro qui dicitur Thyrea. Quem locum etsi terræ Argolicæ partem, tamen Lacedæmonij intercisum tenebant. Etenim Argiuorum est, quicquid regionis Malea tenus ad occasum uergit in continente: & insulæ tum aliæ, tum uerò Cythera. Cum ergo Argiui suo territorio intercisso auxilium ferrent, ibi ab utrisq; in colloquium uentum est, ut trecenti utrinq; dimicarent: & utri superiores extitissent, eorum regio foret: atq; ambo exercitus in suam uterq; terram discederent, nec permanerent dum dimicaretur, ea scilicet causa, ne si adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His cõuentis in diuersa digrediuntur. Ex utrisq; delecti uiri qui relicti sunt conflixerunt: atq; illis quidem ut æquo Marte pugnantibus, ex sexcentis tres omnino reliqui fuerunt, & id noctis interuentu, ex Argiuis duo, Alcenor & Chromius, qui tanquã uictores Argos cursu contenderunt: ex Lacedæmonijs unus Othryades, qui spoliatis Argiuorũ cadaueribus, eorum arma ad suorum castra detulit, & se in suo ordine tenuit. Postero die utrisq; re audita affuerunt, sibiq; uictoriam uindicabant. Argiui quidem, quòd suorum plures superfuissent, dicentes: Lacedæmonij uero quòd eorum qui supererant illi fugissent, suus perstitisset, & hostium cæsos spoliasset. Ex contentione tandem concurrentes pugnant, ac postquam permulti utrinque ceciderunt,

Argiuorum cũ Spartiatis contentio de agro.

Lacedæmo-

Lacedæmonij uincunt. Quo ex tẽpore Argiui tonſis capitibus, cum antea criniti eſſent neceſſario legẽ condiderunt, ſe deuouentes ne prius comã alerent, néue mulieres aurum ferrent, quàm Thyreas recuperaſſent. Eis è diuerſo legẽ tulere Lacedæmonijs, in poſterũ comati eſſent, cum antehac non fuiſſent. Othryadem, qui unus ex trecentis delectus reliquus fuiſſet, aiunt pudore Spartã reuertẽdi ob ſocios interfectos, illic apud Thyreas mortem ſibi conſciuiſſe. Cum hæc eſſet apud Spartiatas rerũ cõditio, aduenit caduceator precatũ Cræſo obſeſſo auxilia. Illi caduceatore audito ſtatuerunt Cræſo ſtatim ſuccurrendũ Quib. iam ſe apparantibus, ac nauib paratis, alius affertur nuncius, murũ Lydorum expugnatum, Cræſumq; uiuũ eſſe captũ. Sic Lacedæmonij magno ſe affectos detrimento rati, ſupерſederũt. Sardis autem hunc in modum ſunt expugnatæ. Quartodecimo q̃ obſideri cœptæ ſunt die, Cyrus miſſis paſſim equitib per ſuas copias edicit, ſe dona daturum ei qui primus muros conſcendiſſet. Poſteaq̃ id conato exercitu res non proceſſit, ibi quieſcentibus cæteris, Mardus quidã cui nomẽ erat Hyræades, id aggredi eſt auſus, à parte arcis, ubi nullus ad excubandũ erat collocatus, quia illinc ne quãdo urbs caperetur haud ſuſpectum erat, utpote loco prærupto atq; inexpugnabili: quaq; parte ſolũ ne Leonẽ quidẽ Meles primus Sardius rex circũtulerat, ex pellice ſua genitũ: qui Leo quacunq; parte murorũ circumlatus eſſet, ex ea parte Sardis inexpugnabiles fore Telmiſſes iudicauerant. Eum Meles per cæterã partẽ murorũ circunduxit, quacunq; poterat arx oppugnari, per hanc partẽ, tanquam inoppugnabilẽ atq; præciſam, circunducere prætermiſit, quæ ad Tmolum fluuium uergit. Ab hac igitur parte Hyræades ipſe Mardus conſpicatus quendam Lydum pridie deſcendiſſe ad recipiendam guleam illuc deuo-

Sardis expugnat Cræſus.

Mardus.

lutam, aduertit animum atq; considerauit dehinc ipse conscendit, & post eum alij Persæ subinde atq; alij frequenter. Ita urbs Sardis capta est atque omnis direpta. Circa ipsum autem Crœsum hoc contigit. Erat ei filius, cuius superius habui mentionem, habilis ad cætera sed mutus. In cuius uitium emendandum Crœsus pro uiribus omnia fecerat, cum alia excogitando, tum uerò Delphos mittendo ad oraculum sciscitandum, atq; ei Pythia talibus respondit.

Oraculũ de Crœsi filio muto.

Lyde genus rex multorum ualde inscie Crœse,
Nec cura gnati exoptatam audisse loquentis
Intra ædes uocem sine qua potior tibi longe,
Ille die quoniam primùm infelice loquetur.

Captis mœnib quidã Persæs in Crœsum sibi ignotũ ut occisurus uadebat. Quem inuadentẽ se Crœsus cũ uideret, tamẽ præsenti clade affectus deuitare negligebat: nihil putãs differre, an percussus oppeteret moriẽ, an non. Id ubi filius eius mutus aspexit, timens patri, erupit in uocẽ, inquiens: Homo, ne perimas Crœsum. Atq; hoc ille primùm effatus postmodũ per omne uitæ tempus uocalis extitit. Persæ & Sardibus potiti sunt; & Crœso uiuo, cum regnasset annos quatuordecim, totidemq; dies fuisset obsessus, amisso magno imperio, ut ei fuerat responsum. Eũ captũ Persæ ad Cyrum perduxerunt, quẽ ille uinctũ cõpedibus, super ingentem quam struxerat, lignorũ struem imponit, circaq; eũ bis septem Lydorũ filios, siue habens in animo primitias has alicui deo offerre, siue uolens uotum persoluere, siue cupidus sciendi num quis dæmonum liberaret Crœsum, quem religiosum esse audierat, quo minus pyræ impositus uiuus conflagraretur. Hæc quidẽ Cyrum fecisse aiunt. Crœso autem super pyram stanti, etsi in tanta calamitate posito, tamen uenisse in mentem Solonis, quod ab eo sibi nutu dei fuisset dictum, ex uiuen-

Crœsus captus ad Cyrũ ducitur.

tibus

sibus beatum esse neminem. Quod dictum ubi subijt Crœso, ferunt eũ ex uehementi defectione animi uictũ ingemiscẽtem ter Solonem nominasse: & Cyrum cum audisset iussisse interpretes eũ percontari, quemnam inuocaret. Illoś accedentes fuisse percontatos & hunc interrogatum silentium egisse. Deinde cũ loqui cogeretur, dixisse: Illum nominaui, qui ut omnes tyrannos alloqueretur ego quàm ingentem pecuniam, præoptarem. Eum non planè loquentem, rursus interrogat quodnam esset quod dixisset. Efflagitantibus atq; instantibus interrogatione, inquit quemadmodum Solon, qui esset Atheniensis ad ipsum à principio uenisset, et inuitus omnes eius opes eorũm pro inhilo duxisset. Adeò quæ de ipso dixerat, ea omnia euenisse: neq; hæc magis de se ipso quã de omni hominum genere. & de his præsertim, quĩ sibijpsis beati uiderentur. Hæc Crœso referente, iã pyra incensa ardere extrema cœpisse, & Cyrũ auditis per interpretem quæ Crœsus dixisset, pœnituisse: cum se quoq; hominem esse cognosceret, qui aliũ hominem, qui se inferior non fuisset opibus, uiuũ rogo traderet. Præterea ueritum ob id pœnam, ac reputantem nihil esse, rebus humanis stabile iussisse ignẽ celerrime extingui iam incensum, Crœsumq; deponi & quæ circa eum erant. Verùm eos qui ignem iam conabantur extinguere, non ualuisse. Ibi Crœsum cognita per Lydos Cyri pœnitentia, cùm cerneret unumquemq; extinguendo deuoluendóq; igni incumbentem, nihil tamen profici, exclamãdo inuocasse Apollinem, ut ipsi adesset, si quod ab eo donum illi gratum fuisset oblatum, ipsumq; præsenti malo liberaret. Ita cũ lachrymis Crœso deũ inuocante, nimbos repentè, cùm serenũ ac tranquillũ esset, confractos esse, imbréque erupisse, ac uehementissima aqua pluisse, & rogum extinxisse. Ita Cyrum cognito deorũ cultorem ac bo-

Crœsus structum positus Solonem reclamat.

rum uirum esse Crœsum, & pyra deposuisse, atq; hunc in me dium interrogasse. Crœse, quisnam tibi hominum persuasit, ut cum exercitu inuaderes terram meam, ex amico sis factus hostis? Cui Crœsus: Ego, inquit, rex istud feci tuo prospero, meo infausto fato, Græcorum deo authore qui me ad bellum tibi inferendum impulit. Neque enim quispiam ita amens est, ut bellum quàm pacem præoptet. Nam in pace filij patres, in bello patres filios sepeliunt. Sed ut ista fierent, dæmoni cordi fuit. Hæc Crœsus locutus est. quem Cyrus sa lutum iuxta se collocauit, ac multa sanè obseruantia habebat: intuensq; eum admirabatur tam ipse, quàm omnis circà cœtus, ille cogitabuntus silentium tenebat. Mox conuersus, ac cernens Persas Lydorum diripientes urbem: Virum debeo, inquit, rex tibi loqui quod sentio, an tacere hoc tempore? Cyrus uerò cum quæcunque liberet, audacter proloqui iussit: Tunc ille Cyrum percontatur: quidnam, inquit, tanta frequentia properet agere? Cui Cyrus: Tuam, inquit, urbem diripere, tuasq; opes absumere. Atqui Crœsus excipit: Neque urbem meam diripis, neque meas opes. Nihil enim mihi iam cum istis rebus est, sed tua ferunt, agúntque. His uerbis iniecta cura, Cyrus Crœsum semotis arbitris interrogat, quidnam in his quæ fierent, sibi constituendũ censeret? Ad quem Crœsus: quoniam me dij seruum tibi tradiderunt, iure debeo', si quid amplius animaduertero, id tibi indicare. Persæ, ait, natura proterua sunt, & ijdem inopes. Quos si diripientes tu ac potientes magnis opib. negligis id tibi ex hos credibile est euenturũ: ut quisque istorum plurimis opibus potietur, ita maximè in te rebellaturum esse expectandum est. Nunc igitur, si tibi placent hæc quo ego dico, ita facito: Siste ad singulas portas aliquot ex suis satellitibus custodes, qui uetent exportari opes, ut eorum

Cyrus Crœsum coluit.

earum decimæ Ioui necessariò reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes, ui opes eripiendo: ipsi agnoscentes se iusta agere, non inuiti facient. Hæc audiens Cyrus, maiorẽ in modum gauisus est tali admonitu, eaq; uehementer approbauit: & iussis satellitib. id exequi quod Cræsus ipsi subiecisset, his uerbis eum affatus est: Cræse, quandoquidem & facta & dicta tua egregia uiri regis sunt, pete quid muneris à me uelis in præsentiarum tibi dari. Ad quẽ Cræsus: Here, inquit, sine me gratum esse erga deum Græcorum, quem ego maximè omnium ueneratus sum, ut missis ad eum his uinculis perconter, nunquid ei fas sit bene de seipso merentes decipere. Et Cyro interroganti quidnam id esset quod incusaret, altius repetens omnem suum aperuit animum, redditaq; sibi oracula, & præcipuè donaria sua, quibus rebus fretus suscepisset aduersus Persas expeditionem. Hæc commemorando rediit rursus ad petendam uenium id deo exprobrandi. Ad quem ridens Cyrus: Et hoc, inquit, Cræse à me impetrabis, & quicquid aliud, atq; id quoties tibi opus erit. Vbi hæc audiuit Cræsus, Delphos misit quosdam Lydorum, iussos cum ad limen templi uincula deposuissent scisciari deum, nunquid eum puderet ob oracula, quibus induxisset ad bellum Persis inferendum, tamquam Cyri potentiam euersurum: unde tales primitiæ offerrentur, compedes scilicet ostendendo: sciscitari cum hæc, tum nunquid Græcis dijs foret fas esse ingratis. Lydis illuc profectis, & hæc mandata executis, Pythia fertur ita respondisse: Sortem fato destinatam defugere, deo quoque est impossibile. Cræsus quintæ retro ætatis crimen luit, hoc est abaui qui cum esset satelles Heraclidarũ, mulieris dolo inductus, dominum interemit: illiusq; dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. Verùm Apollo cum studuerit ut

Cræsus mittit ea probraturum Apollini fraude.

hæc Sar

hæc Sardium clades circa liberos Crœsi, non circa Crœsum contingeret, tamen transferre fata non potuit, sed quatenus illa permiserunt, annixus est, atq; ei gratiam retulit, utpote dilata Sardium expugnatione tres annos. Et hoc Crœsus discat, tribus annis, quam fata destinarant, serius se fuisse captum. Secundo loco quòd ipsa ardenti opem tulit. Nam quod ad oraculũ pertinet, haud rectè Crœsus incusat: quoniam Apollo prædixit, cum esse magnum imperium, si bellum Persis inferret, euersurum: de qua re ipsum consuluare volentem, decuerat mittere scisciatum, utrum ipsius Apollo diceret imperium, an Cyri. Sed cùm dictum nec considerauerit nec interrogauerit, sibiipsi acceptum referat. Quod autem ultimo responso ait Apollinem dixisse de mulo, ne hoc quidem discussit. Nam mulus hic, Cyrus erat: quippe qui duabus ex gentibus ortus est, generosiore matre quàm patre. Nam illa quidem Meda erat, Astyagis Medorũ regis filia: hic autẽ Persis & Medis subiectus: & licet omnium infimus, tamen dominam suam in matrimoniũ duxit. Hæc Lydis Pythia responsit, quæ illi Sardis reuersi, Crœso nunciarunt. Quibus auditis Crœsus suam ipsius agnouit culpam esse, non dei. De Crœsi imperio, & prima Ioniæ subactione ita res habent.

Crœsi donaria.

Porrò Crœsi nõ hæc solũ quæ iã diximus, sed alia quoq; permulta donaria in Græcia extant. Siquidẽ apud Thebas Bœoticas tripus aureus, quẽ illic Apollini nuncupauit Ismenio. Apud Ephesum quoq; buculæ aureæ atq; colũnæ pleræq;. Quin etiã in prò tẽplis apud Delphos clypeus uisitur aũreus & ingens, atq; hæc etiamnũ ad nostra usq; tẽpora supersunt, nonnulla tamẽ intercidérũt. Ac uerò quæ apud Brãchidas Milesiorũ à Crœso dedicata, põdere (quantũ intelligo) æquali fuerant his, q̃ in Delphis extant. Cæterùm ea quæ

ad Del-

ad Delphos simul & Amphiarai misit templum. hæc sibi ue luti peculiaria, paternarumq; facultatū primitias diuis con secrauit. Quandoquidem cætera donaria è faculatibus erant aduersarij, qui Crœso priusquam regno inaugurare tur, repugnans, Pantaleontis partibus impensè studebat. hunc in regni potestatem prouehere conatus. Pantaleon enim & ipse Halyattis filius, erat Crœsi frater, at non germanus matres enim habebant diuersas. Nam Crœsus matre fuit Caira Halyattis uxore: Pantaleon ex Iade fuit susceptus. Ac uerò ubi tradito à patre imperio Crœsus potiretur, hominem illum qui antè sic pertinaciter sibi restitisset, occursantē forte in fullonis officinam pertractum interemit. Bona autem eiusdem iam antè diuis destinata, dictis modis iā illuc suspondit. Atq; de donarijs intantùm dictū sit. Porrò Lydia quod scribatur, nihil sanè mirandum habet, ut aliæ regiones, præter auri ramenta è Tmolo prouenientis. Vnū tamen nobis exhibet multo maximū, prætertam Aegyptiorum, quàm Babyloniorum opera in primis admirandum. Est Halyattis Crœsi parentis ibidem sepulchrum, cuius basis è grandioribus est lapidibus, reliqua sepulchri pars aggressio terræ. Quod sepulcrū construxisse feruntur homines empticij atq; operarij, & unà cum his adiuuantes ancillæ. Ad nostrā usq; ætatē tumuli summitas quinque terminis distinguitur, quibus literæ insculptæ indicant, quod quinq; hic laboraucrint. Appareq; ancillarum opus esse maximū. Lydorum enim filiæ omnes meretricātur atq; hoc nimirum quæstu tantisper dotē colligunt, dum nobiles ipsas se elocent. Sepulcri huius ambitus stadiorum est sex, & duorum iugerum: latitudo iugerum tredecim. Continuus est eidem sepulcro lacus ingens, quē Lydi referunt esse perennē. Vocatur autem Gygæus, atq; hoc quidem sic habet.

Halyattis sepulchrum.

Lydi

Lydorũ mores & colonia.

Lydi legibus propemodum utuntur Græcorũ similibus, nisi quòd Lydi filias suas prostituunt. Hi primi eorum dũtaxat quos nouimus, nummum aureum argenteumq; ad utendum percusserunt, & primi caupones instituoresq; exiterunt. Aiunt & ipsi se ludos inuenisse, qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt, simul autẽ hæc inuenisse, & in Thyrreniam, hoc est, Thusciam colonos deduxisse id quod hunc in modum accidisse referunt: Tempore Atydis, Manis regis filij, annonæ difficultas per uniuersam Lydiam ualde grassabatur, adeò ut Lydi qui tum miserè degebant, non cessantes remedia huic malo quærere, alius aliud excogitauerint: inuentumq; tunc ab ipsẽ aleæ tesserarumq; ludum, & pilæ cæterorumq; ludorum omnium genera præterquam talorũ. Horũ enim inuentionem sibi non uendicãt Lydi. Porrò ad famem discutiendã, altera quidem dierum in tutũ lusibus occupabantur, ne uidelicet ciborum quærendorum solicitudine distorquerentur: altera uerò à lusib. abstinentes, pascebantur. Atq; hoc modo uixerunt annis duodeuiginti. Vbi autẽ malum istud magis atq; magis ingrueret, factum est ut rex Lydos bifariã diuideret: & hos quidẽ in sedibus suis permitteret, illos uerò aliquò ablegaret colonos. Ac uerò his qui in sedib. suis permanerent, rex ipse pergeret imperare: illis autẽ qui deducendæ coloniæ destinati, erant, filiũ suum perficeret, cui nomẽ Tyrrheno. Hi ẽ Lyda excedentes, primùm diuerterunt Smyrnã. Hic mox fabricatis nauigijs, nimirũ quib. ea quæ nauigationi accõmoda uidebantur, imponerent: ad uicũ sedesq; querendas oram soluisse, donec uarias nationes pertranseuntes, ad Vmbros perrnissent. Vbi ciuitatibus constructis, hactenus habitauerunt. Atque pro Lydis, propter regij filij, qui eos deduxit, nomẽclaturam, nomen quoque commutatum, nominatósque Tyrrhenos,

Tyrrhenos. Et Lydi quidem à Persis in seruitutem redacti. Hinc iam nobis exequetur oratio, cũ Cyrum qui Cresi euertit imperium, quisnam fuerit, tum Persas qui Asiam subegerunt. Igitur quemadmodũ quidam memorant Persarum, non qui res Cyri illustrare, sed prout illa se habent, referre student: ita ego conscribam, gnarus trifarias alias esse de Cyro narrandi uias. Assyrijs annis quingentis uiginti superiorem Asiam obtinentibus primi Medi ab ipsis deficere cœperunt: qui ubi cum Assyrijs forte pro libertate contenderent, strenuos se uiros declararunt, excussoq; seruitutis iugo in libertatem sese asseruerunt. Post quos & aliæ nationes idem fecerunt, quod iam successerat Medis. Cæterùm ubi iam per continentem in uniuersum proprijs uterentur legibus, hac demum occasione rursus tyrannidi sunt subiecti. Fuit apud Medos uir sapiens, cui nomen erat Deioces filius Phraortis, qui cum ad tyrannidẽ aspiraret, huiusmodi quædam excogitauit. Cum Medi per uicos passim habitarent, is Deioces cùm antè apud suos probatus, tum magis studiosius æquitatem affectitabat uenditabatq;, quòd uideret apud Medos uniuersos magnã quandam licentiam, sat scies quòd æquitati iniquitas esset inuisa. Medi uerò qui eundem habitabant uicum, intuentes hominis mores, iudicem ipsum controuersiarum sibi constituunt. Hic ut qui principatũ ambiret, rectum se, æquumq; exhibuit. Quæ cum faceret, laudem apud populares suos obtinuit haudquaquam exiguam adeò ut hæc intelligentes qui apud cæteros pagos habitabant, nempe quòd Deioces solus esset qui incorruptè iudicaret, læti undecunq; affluerunt, & quotquot prius iniquis sententijs fuerant superati, ad Deiocem & ipsi lites finiendas transferrent: postremò nulli alij prouinciam permitterent. Ac uerò ubi numerus accurrentiũ creuisset, qui cognouissent

Medorũ ab Assyrijs defectio.

Deioces Medus tyrannidem ui affectat.

sent

sent sententias iustè terminari, Deioces'q animaduerteret uniuersa in se unum incumbere, nec amplius illic considere, ubi prius ius dicere consueuerat, uolebat: neq omnino iudicare amplius. Siquidem non è re sua esse inquit, si totos dies rebus suis domi neglectis, dirimendis litibus operam impenderet. Cum igitur rapinæ scelera'q passim per uicos multò etiam impunitius quàm prius patrarentur, factum est ut Medi habito concilio, inciperent de communi rerum statu tractare. Et quantum mihi uidetur Deiocis amici ex composito in hanc sententiam loquebantur: Nequaquam hisce modis utendo, hanc nostram regionem poterimus diu habitare. Agite igitur, constituamus nobisipsis regem, ut uidelicet ditio nostra bonis legibus administretur: & nos ad sua quisque opera diuertentes, nusquam impunitate sceleratorum uiolemur. Quæ cùm sic referrentur, persuasi Medi regibus sese subijciunt. Continuo consultatum est quemnam regem crearent. Deioces adeò ab omnibus commendatus productus'q in medium, ut omnium suffragio rex comprobaretur. Ille uerò iussit ædificia sibi erigi imperio digna stipatores'q ad custodiam corporis sui adiungi. Huic Medi hæc præstiterunt eiq ædificia ingentia, probe'q munita extruxerunt, permiseruntq satellites ex uniuersis Medis quos uellet, sibi deligeret. Deioces uerò cum imperio potiretur, Medos compulit unum oppidum condere, atq hoc uno communito exornato'q aliorum non ita magnam curam habere. Ob

Ecbatanorum constructio.

sequentibus quoq hac in re Medis, mœnia construit ampla simul & ualida ea, quæ nunc Ecbatana appellantur, in quibus murus unus alteri ueluti confinis erat. Sic nimirum constitutis mœnibus, ut ambitus singuli alteris gradatim essent subliniores, solisque primis prominerent. Adiuuabat hoc loci ipsius commoditas, ut qui collis instar esset eleuatus.

Accef-

Acceſsit etiam mains quiddam data opera factum. Siquidem ambitus iſti numero erant ſeptẽ contingui, in quorum poſtremo regia erat & theſauri. Hæc mœnia cum ampliſſima ſint magnitudine prorſus illum Athenienſium æquant ambitu. Atq; ſingulæ quidem pinnæ ſuis atq; hunc in modũ diſtinctis fulgent colorib. Nempe primi ambitus pinnæ colore ſunt albi canti, ſecũdi nigro, tertij purpureo, quarti cæſio, quinti ſandaracino. Poſtremi uerò duo, alter argentatas, alter inauratas habebat pinnas, atq; hiſce munimentis Deioces ſe ſuamq; ſepiebat regiã, ac reliquum populũ iuſsit ſeorſum circumquaq; habitare. Cæterùm uniuerſis ad hũc ornatum cõſtructis, primus Deioces cauit ne quis ad regem ingredi permitteretur, ſed per internuncios cuncta tranſigerentur, adeò ut nec conſpici regem à quoquam fas eſſet. Ad hæc, ne ridere, nec exquere, propterea quòd omnibus factu deformia eſſent, coràm licere. Hæc ideo faciunt apud regẽ, ne uidelicet eum cernentes, æquales & unà cum eo educati indoleant atq; inſidientur, quin aliud potius uideatur ipſis coràm non conturnib. Vbi uerò Deioces iã adornaſſet conſtabiliſſetq; tyrannidem, in exercenda iuſtitia ſeuerus erat & incorruptus. Etenim diſceptantib. intro ad ſe accerſitis, lites terminabat, eoſdemq; rurſus dimittebat: atque hæc circa cauſas factitabat. Quantum autem ad alia attinet, ſi quem audiret iniuriũ, hunc ad ſe aſcitum indicta pro delicti modo pœna multabat, in quẽ uſum exploratores auſcultatoresq; deſtinauit per uniuerſam regionem, cui pẽrat. Deioces autẽ ſolã Medicã ſubegit nationẽ, eiq; ſoli imperauit. Cuius nationes tot numero gentes ſunt, Buſæ, Paretaceni, Struchates, Arizãti, Budi, Magi. Tot ſunt in Media gentes. Deioce defuncto q annos tres & quinquaginta regnauit filius eius Phraortes ſuſcepit imperiũ. Qui ſoli imperio Medorum

Deiocis Perſarũ regis inſtituta.

Phraortes Medorum.

dorum non contentus, bellum ante omneis intulit Persis eosq; primus in potestatem Medorum redegit. Quibus nationibus potitus, ualida utraq; mox Asiã subegit, aliam deinceps atq; aliam inuadendo gentẽ, donec ad Assyrios oppugnandos peruenit, ad eos Assyrios, qui Ninum incolebant, quondam omnium principes, sed tunc à socijs per defectionem desertos, alioqui per se bene habentes. Aduersus hos expeditione sumpta Phraortes, secundo ac uicesimo quàm regno potitus est anno, cũ pleraq; exercitus parte periit. Post obitum eius Cyaxares filius, Deioces nepos successit, qui dicitur multo quàm maiores sui fuisse præstantior, & primus Asiæ populos in prouincias distinxisse, primusq; in suũ quosque ordinem distribuisse, hastatos, sagittarios, equites, cum prius omnia promiscua fuissent atq; implicita. Hic & cum Lydis prælium fecit, quod prælium cum fieret, dies nox esse cla, & omnem trans Halym flumen Asiã sibi subiecit. Collectis omnib. quibus imperauit, castra mouit ad urbem Ninũ, simul & patrem ulturus, & urbem ipsam euersurus. Commẽdum hunc obsidentem Ninum adoritur Scytharum numerosus exercitus, cui Madyes præfuit Scytharum rex, filius Protothyæ. Hi inquam transgressi in Asiam, cũ Cimmerios ex Europa pepulissent, persequentib. deinde illis, fugam capessunt, atq; sic in Medicam penetrauerunt. Est enim à lacu Maotide ad Phasim usq; atq; Colchos, expedito uiatori iter triginta dierũ. E Colchis uerò non ita longus progressus in Medicam. Sed una duntaxat natio media est Saspires, quos ubi transieris, cõtinuo occurrit Medica. At Scythæ sanè hac non eruperunt, sed per aliã uiã longè superiorem deflectentes, ad dextram Caucasum montem reliquerunt. Hic Medi cũ Scythis congressi, prælioq; fusi, Asiæ imperiũ amiserunt. Porrò Scythæ uniuersa Asia potiti, hinc rectà in Aegyptũ contendunt,

Cyaxares Medorum rex.

Scytha Asia potiti.

contendunt. Fortè iam Syriam Palæſtinam ingreſſus Pſammitichus occurrit Aegypti rex, & muneribus precibuſq; cõtendens, effecit ne ulterius progrederentur. Scythæ ubi retrocedentes in urbe eſſent Paleſtinæ Aſcalone, bonaq; parte Scytharum nullam iniuriam inferente pauci aliquot relicti Veneris Vraniæ fanum depeculati ſunt, inter cætera (quantũ equidem ſcio) huius deæ fana uetuſtiſſimum. Siquidem quæ in Cypro eſt eiuſdem deæ ædes, ex hac nata eſt: id quod ipſi etiã referunt Cyprij. Quinetiam illud apud Cytheros delubrum ex hoc Syriæ à Phœnicibus erectum proditur. Ac uerò dea ipſa templi ſpoliatoribus, eorumq; proli-
bus morbum immiſit theliã, ut ſimul & ipſi fatẽtur Scythæ, ſe uidelicet illo morbo ob id laborare, & uidere licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos Enareas appellant Scythæ. Poſtquam uerò uiginti octo annis Aſiæ imperium Scythæ obtinuerunt, omniaq; iam penè ex negligentia, licentiaq; depopulata eſſent (nam præter tributum exactiones q; extorquebant diripiebantq; à quibuslibet quæcunque poſsidebant) tandem horum potiorem partem Cyaxares atque Medi hoſpitio acceptam inebriatámque interemerunt. Et ſic quidem Medi recuperarunt imperium, receptit ijs quibus prius potiebantur, & Ninum expugnauerunt. Vt autem ceperint, in alijs ſcriptis indicabo, Aſſyrióſque excepta Babyloniæ parte ſubegerunt. Poſt hæc Cyaxares cum quadraginta annis unà cum Scythis imperaſſet, uita functus eſt. Huius regnum ſuſcepit Aſtyages filius. Hic filiam ſuſtulit, appellauitque eam Mandanen. Quæ uiſa eſt ei per quietem tantum urinæ facere, ut omnem ipſius urbem oppleret, atque uniuerſam Aſiam inundaret. Quod ſomnium quum magis ſomniorum interpretibus expoſuiſſet, conterritus eſt, ſingula quæque ab illis edoctus.

Scythæ morbo infeſtantur ob ſacrilegium.

Medi imperiũ recuperãt.

Astyages

Ideoq; uisum hoc reformidans. Mandanen iam uiro matu-
ram, nulli Medorum qui ea dignus esset, tradendam statuit,
sed Persæ cuidam nomine Cambysi, quem compertum ha-
bebat familia quidem bona ortum: cæterùm ingenio seda-
to, gerentemq; se multo infra Mediocris Medi alicuius cõdi
tionem. Eodem quo Cambysi collocauerat filiam anno, ui-
sionem alteram uidit. Videbatur ei ex genitalib. filiæ uitis
enasci, quæ omnem occuparet Asiam. Quod uisum cũ retu-
lisset ad interpretes somniorum, filiam iam prægnantem &
partui uicinam, ex Persis accersit, eiq; cum uenisset, custo-
diam apponit, uolens quòd illa edidisset, interimere. Etenim
magi somniorum interpretes, uisionem illam portendere di-
cebant Astyagi, prolem filia pro ipso regnaturam. Hæc igi-
Cyri na tiuitas. *tur obseruans Astyages ubi genitus est Cyrus, adscito Har-*
pago familiari suo, & inter Medos fidissimo, atq; omnium
rerum suarum procuratori, hæc inquit: Harpage, negotiũ
quod tibi iniungo caue prætermittas aut ullo modo exequi
supersedeas: néue committas ut alios præponendo, postea ti-
bipsi perniciem crees. Capito quem Mandane peperit pue-
rum, in domumq; tuam ferto, atq; occidito: postmodũ quo-
quo modo uoles, ipse sepelito. Cui respondit ille: Neq; aliâs
unquam rex huic uiro rem iniunxisti ingratam, & in poste-
rum dabimus operam, ne quid in te delinquamus. Quod si
tibi cordi est hoc ita fieri, mea interest id industriè exequi.
Hæc cum respondisset Harpagus, eique puer traditus esset,
ornatus ad necem, contulit se domum flens, adiensq; uxo-
rem, refert omnem habitum secum ab Astyage sermonem.
Ad quem uxor: Quid igitur inquit, facere tibi in animo est?
Ego uerò, respondet uir, quanq; Astyages mandauit, etiam
si desipiet, eiúsque insaniet quam nunc insanit, non tamen
eius uoluntati parebo, neque ad hanc necem obsequar: idq;

multis

multis de causis, tum quod puer ipsi mihi cognatus est, tum quòd Astyages grandis natu est, & uirili prole orbus: quo defuncto, si tyrannis ad eius peruentura est filiam, cuius nunc filium per me interimit, quid aliud restat hinc mihi quàm periculum maximum? Enimuerò tutelæ meæ causa expedit hunc puerum interire, sed per aliquem ipsius Astyagis, non per aliquem meorum. Hæc locutus, euestigio nuncium mittit ad bubulcum Astyagis, quem norat pascuorum maximè idoneorum, & montium feris frequentissimorum esse gnarissimum, cui nomen erat Mitradates, cuius contubernalis & eadem conserua erat, nomine Cyno Græca lingua, id est, canis: Medica, Spaco. (nam canem Medi spaca appellant) ubi boum pascua ille habebat, montiumq; radices erãt ad uentum boream Achatanorum, & ad pontum Euxinum. Hoc enim tractu ad Sapiros uergente Media, sanè montosa est & edita, ac nemoribus frequens, reliqua uerò tota admodum plana. Hic itaque accersitus properè cum uenisset, inquit ad eum Harpagus: Iubet te Astyages hunc capere infantem, quem in desertissimo montium exponas, ut celerrimè pereat, & hæc ut tibi dicerẽ, mihi iniunxit. Et nisi hunc interemeris, ullóque pacto seruaueris, pessimo exitio te occubiturum Cui expositioni infantis inspector ego præpositus sum. Hæc ubi audiuit bubulcus, sumpto infante redijt, qua uenerat ad bouile suum. Ei dum in urbem abijt, uxor sua, quæ erat prægnans per totam diem parturiens, è uoluntate dei enixa est filium. Absente marito utrique mutua tenebantur solicitudine: hic quidem uxori parturienti metuens, illa uicissim marito timens propterea quòd præter consuetudinem ab hero accersitus esset. Vbi reuersus affuit cum uxor utpote ex improuiso cernens, prior interrogauit, quid ita exactè ipsum Harpagus accer-

fisset. Cui ille: Vxor, inquit, profectus ego in urbem, & uidi & audiui, quod nec uisum oportuit, nec agi circa dominos nostros. Harpagi domus omni luctu tenebatur. In quã ego perterrefactus simul atq; introij, uideo infantulum palpitantem uagientemque, auro ac distincta ueste ornatum. Eum Harpagus, ubi me uidit, iussit celerrimè sumere atq; asportare in efferatissimum montem ubi exponam, dicens Astyagem esse qui hæc mihi iniungeret, magnopere minatus, nisi ea perpetrassem. Ego acceptum puerum attuli, ratus alicuius illum domesticorum esse, non autem illius generis. Admirabar tamen, quòd uiderem auro uestibus que ornatum: præterea quòd planctus exercebatur in Harpagi domo. Atqui iter uiam ex omni oratione famuli, qui me extra urbem deduxit, mihi que infantem tradidit percepi eum Mandanes Astyagis natæ & Cambysis Cyro geniti esse filium, & ab Astyage iussum interfici, atque is hic est. Hæc loquens bubulcus, puerum detexit atque ostendit: quem illa intuita procerum ac speciosum, genua uiri cum lachrymis amplectitur, obsecrat ne qua ratione puerum exponat. Hic negare aliter ista fieri posse: superuenturos enim ab Harpago speculatores ad rem explorandam. Seque nisi id exequatur, miserrimè perituru. Mulier ubi uiro non persuadet, Quandoquidem, inquit, te nequeo inducere, quod secundum est facito, si modò necessitas prorsus est, aspici puerum dum exponitur, quoniam ego quoque peperi. Peperi autem mortuum. Ferto hunc, & istum ex Astyagis filia tanquam ex nobis genitum alamus. Ita neque tu iniurius in dominos esse deprehenderis, neque nobis malè consuluerimus. Nam & hic qui obijt, regale sepulchrum nanciscetur, & iste qui superest, animam non amittet. Sanè quàm commodè uisa est bubulco mulier loqui ex præsenti conditione, atque

ita continuò esse faciendum. Igitur quem necaturus attulerat, eum uxori tradidit: suum autem qui mortuus erat sumens, collocauit in eo uase, in quo alterum portauerat. Omniq; alterius pueri cultu ornatum baiulans, in uastissimo montium exposuit. Ideoq; post pueri expositionem, relicto quodam pecuariorum pro se illic uicario, in urbem se contulit & ad domũ Harpagi: aitq; sese paratum illi ostendere pueri cadauer. Harpagus missis suorum satellitum fidelissimis, rem per eos inspexit, ac bubulci filium sepeliuit. Et hic quidem infans humatus est. Alterum uerò qui postea Cyrus appellatus est, mulier sibi sumptum educauit, impositio illi nomine bubulci, alio scilicet quàm Cyro. Qui postea quam decennis extitit, huiusmodi rem quæ illi contigit palàm fecit. Ludebat in hoc pago, ubi boulia illa erant, & ludebat cum æqualibus in uia, quem inter ludendum cæteri pueri cum pro rege sibi elegissent, cognominatũ bubulci filiũ, ipse eos muniys distinguebat: ut alij domorũ structores essent, alij satellites, alius ut oculus regis, alius mandatorum renunciator, suũ singulis honorẽ imimusq; assignans. Horum puerorum quidam colluſor Artembaris filius erat, uiri inter Medos spectati, quẽ Cyrus, quòd imperata non fecisset, iussit ab alijs pueris cõprehendi, & cum illi paruissent, multis uerberib. affecit. Quæ puer tanq; se indigna passus, iniquissimo animo ferẽs ubi primum dimissus est, in urbem ad patrem perrexit, & quæ à Cyro pertulisset complorauit, nõ tamen Cyrũ nominans (nondum enim eius hoc erat nomẽ) sed filiũ bubulci Astyagis. Artembares, ui erat ira percitus, ad Astyagem ducens filiũ secũ, contendit: & rem intolerandã passũ esse inquiens eiusq; humeros ostendens: Siccine indigne, ait, accipimur rex à filio bubulci serui tui? Audiens hæc, atq; cernens Astyages, uolens ulcisci puerum, Artem-

Cyrus bubulcis imperat.

baris honoris gratia, iussit accersi bubulcum & filium. Qui cum ambo affuissent, intuens in Cyrum Astyages: Tune, inquit, hoc tale patre genitus, ausus es huius filium, uiri apud me primarij, tam indignis concidere uerberibus? Cui ille: Istud, inquit, here huic ego iure feci. Pueri enim pagani, quorum hic unus erat, me regem sium lugentes constituerant: quippe qui uidebar eis ad hoc maximè esse idoneus. At iste cũ cæteri pueri iussis obtemperarent, audiens dicto esse nolebat, ac me nihili faciebat, propter quod pœnas dedit. Quòd si ego propterea ullo malo sum dignus, hic tibi præsto sum. Hæc loquente puero, subijt Astyagi agnitio eius, uisáq; est figura oris inferre ac præsentare ipsum, & gestus esse liberalior, & tempus expositionis cum pueri ætate congruere. Hic perculsus Astyages, aliquandiu sine uoce mansit, uixq; tandem ad se reuersus uolens à se Artembarem dimittere, ut bubulcum submotis arbitris rimaretur: Ego, inquit, Artembares efficiam, ut filius quoq; tuus ob hoc nil conqueri possit. Dimisso Artembare, & eius iussu per famulos Cyro introducto, bubulcum (qui solus erat relictus) percontatur unde puerum accepisset, quisúe ei tradidisset. Ille ex ipso genitum respondere, & genitricem eius apud se esse. Astyages dicere, non bene sibi illum consuluisse, qui cuperet ad ingentes deuenire necessitates. Simulq; hæc dicens, satellitibus significauit ut caperent ipsum. Hic autem cum ad necessitates adduceretur, rẽ uti erat promit: ab initioq; exorsus uera referẽdo, deuenit ad preces, petendamq; sibi uenią, iubẽs ut eã haberet bubulco ueritatẽ elocuto. Astyages pauciora iã uerba fecit. Cæterũ cui ualde succẽsebat Harpagũ uocẽt satellitib. iubet. Quẽ ubi affuit, pcontatur Astyages: Harpage, qua nece interemisti quẽ tibi tradidi puerũ è filia mea genitũ? Harpagus (ut uidit pastorem interesse) noluit

Astyages Cyrũ agnoscit.

tergiuer-

tergiuersari mendacio ne argumentis cõuinceretur, sed ita respondit: Ego posteaquam infantem accepi rex, cogitaui quo pacto ex animi tui sententia facerem: & tamen cum apud te innoxius extitissem, ne forem aut filiæ tuæ, aut tibi ipsi carnifex, ita statui agendum: Accersito huic bubulco infantem tradidi, inquiens te esse qui iuberes illum interfici: in quo dicendo mentitus nõ sum. Tu enim ita præcepisti. Atq; huic dum pueru trado ex tuo præcepto, iussi exponeret in deserto monte, perstaretq; in eo obseruando tantisper dum expirasset, comminatus isti extrema quæq; nisi hæc effecta reddidisset. Vbi hic fecit imperata, & infani obijt, missis eunuchorum fidissimis rem cognoui: & per eosdem mortuum sepelui. Ita res habet rex, atq; hac morte defunctus est puer. Et Harpagus quidem directam habuit orationem. Astyages autẽ dissimulata qua illi infensus erat causa, ob id quod contigerat, primum rem ei enarrat, quemaddum ipse à bubulco audisset: deinde ea narrata, eo deuenit loquẽdo, quód puer uiueret, & bene haberet, quia sic actum esset. Nam ex hoc, inquit, quod gestum erat circa puerum, ægro ualde animo fui, & à filia mea insimulatus haud leuiter tuli. Igitur in bonũ conuersa fortuna, mittito filium tuũ ad puerum hunc qui recens ueni. Præterea destino pro liberatione eius dijs immolare, quibus hic honor debetur, tu mihi adesto ad cœnam. Harpagus cum hæc audisset, adorato rege, ac sibi maiorem in modum gratulatus, quòd peccatum suum commodè cessisset, & ultra bonam fortunam ad conuiuium uocaretur, domum abijt. Quam ingressus, properanter filiũ qui ipsi unicus erat, tredecim ferinè natũ annos, mittit ad domum Astyagis, iubens exequi quæcunq; ille imperaret. Ipse gestiens, quid sibi successisset, uxori exponit. Eius filiũ ubi aduenit, Astyages mactat, concisumq; membra

Astyages Harpago filij carnē apponit.

tim & partim assum, partim elixum ubi esculentum effecit, paratū habuit. Dehinc sub horam cœnæ, postquā assuerunt cùm cæteri conuiuæ, tum uerò Harpagus: conuiuis quidem alijs atque ipsi Astyagi mensæ appositæ sunt omnia referta carne. Harpago autē carne filij sui, præter caput atq; extrema manuū pedumq;, cætera omnia. Nā ea in canistro operta, separatim reposita erant. Eum postquam satis depastum illo cibo putauit Astyages, interrogat nunquid sit illis oblectatus epulis? Se uerò sanè oblectatum dicenti Harpago hi quibus negotium erat datum, afferunt caput filij cum extremis manuum pedumq; uelatum, assistentesq; iubent detegere, ac sumere quod uellet ex eis. Harpagus obtemperās, ubi detexit, cernit reliquias filij. Non tamen eo spectaculo consternatus est, sed apud seipsum fuit. Et perconti Astyagi, nū quid agnosceret cuius feræ carne pastus esset, se agnoscere respondit, sibiq; quicquid rex ageret, placere. Hoc reddito responso, receptisq; reliquijs carnium, domum abijt, eas (ut ego opinor) illinc collectas humaturus. Hac ultione Astya-

Astyages magos de Cyro cō sulit.

ges Harpagū prosecutus est. Idē de Cyro deliberās, eosdem ex magis accersiuit, qui fuerant ipsius somniū interpretati. Postquam uenerunt, scisciatur eos, quid censeāt de uisione sibi agendum. Illi necessariò fore inquiunt, ut puer si superstes esset, nec hactenus perijsset, regnaret. Atqui puer & uiuit & incolumis est. Astyages excipit: & eū ipsum ruri agentem pueri eius pagi regē delegissent, quæ faciunt, qui re uera sunt reges, ea omnia hic fecit. Nam satellitib. ianitoribus, interuncijs, ac cæteris munijs institutis, imperiū exercuit, quæ nobis quonā uidentur spectare? Si supersit puer, magi respōdent, atq; regnauit nulla ex prouidentia: confidito ob id, ac bonum habeto animum, iam non eum regnaturum iterum. Nam quædam uaticinationes nostræ in exigua reciderunt.

& uelut insomnia in imbecillum quiddam tandem redacta sunt. Ego inquit Astyages respondens, isti uestræ, magi assentior sententiæ, me somno esse defunctum, puero iam rege nominato, nihilq; mihi amplius eum esse reformidandum. Vos tamẽ probè considerantes quænam futura sint, & meæ domui & uobis tutissima consulite. Ad hæc magi, Nostra ètiam rex, inquiunt, magni interest, tuũ stare principatum: qui si immutetur, & ad hunc puerum, qui Persa est, trãseat, nos quoq; qui Medi sumus, in seruitutem redigemur Persis, & extranei nullius erimus precij. Te uerò regnãte, cuius populares sumus, cum ex parte imperamus, tum magnos apud te honores obtinemus. Quo magis per nos & tibi & regno prospiciendum est, & nunc si quid cerneremus quod timendum esset tibi aperiremus. Verùm cum in rem friuolã nunc euaserit somnium, & ipsi consedimus, & te iisdem considere iubemus, & hunc alegare puerum ab oculis tuis in Persis denuò ad parentes: His auditis, Astyages gauisus est: accitoq; Cyro hæc inquit: Fili, cum ego propter quandam haud sanam somni uisionem in te fuissem iniurius, tuo tamen ipsius fato superstes es. Nunc itaq; lætus ad Persas ito cũ his, quos ad te ducendum mittã. Eò perueniens parentes tuos offendes: patrẽ non qualis Mitradates bubulcus, & matrem non qualis uxor eius. Hæc locutus Astyages Cyrũ dimittit, quẽ ad domum Cambysis reuersus acceperunt sui parentes, & audita re uehementer amplexi sunt, ut quem statim mortem obijsse crediderant. Scisciabantur quonam modo superstes esset. Hic se uerò ait eos antea non nouisse, & ob id maximè errasse: inter uiã tamen omne suũ infortuniũ audisse, credidisse enim se bubulci Astyagis esse filiũ. Verũ in illo itinere omnẽ rẽ gestã ab his qui ipsum deduxerant, accepisse. Commemorabat autẽ se ab uxore bubulci fuisse educatũ, semper

Astyages Cyrum Persidẽ dimittit.

eam

eã laudib prosequẽs, ita ut in omni eius sermone esset Cyno. Quod nomẽ accipiẽtes eius parentes, ut diuinitus uidereiur Persis filius ipsorũ fuisse seruatus diuulgarũt à cane Cyrũ, eũ esset expositu, fuisse educatũ. Vnde hæc fabula emanauit.

Cyrus ubi in uirilem adoleuit ætatem, & inter æquales uirilissimus euasit, & idem dilectissimus constituit Harpagus ad eum dona mittere, Astyagis ulciscendi cupidus. Nã per sese qui priuatus esset, non uidebat futuram de Astyage uindictam, sed Cyrum, cuius casus similis casibus ipsius extitisset, quum eum uideret educari, sibi socium comparabat. Cæterùm ante hoc alia ab eo comparantur. Cum esset acerbus Astyages in Medos, Harpagus singulis quibusq; eorum se insinuans primoribus, persuadet oportere, Astyagum à regno summoueri, Cyro delecto. His transactis Harpagus ac paratis ita demum uolens Cyro apud Persas agenti, suam aperire sententiam, cum aliter non posset, utpote itineribus custoditis, huiusmodi rem comminiscitur. Exenterato solet ter lepore ut nihil omnino resciderelur, indidit libellum, in quoq; libuit conscripserat, resuto'q; uentre, leporẽ unà cũ retibus tradidit uenatori cuidam suorum domesticorum fidissimo, præcipiens'q; suo ore cum daret leporem, Cyro diceret ut ipse suis manibus aperiret, id'q; sine arbitris faceret, hominem dimisit in Persidem. Hæc executo nuncio, Cyrus acceptum leporem aperuit, inuentúmque libellum qui in eo inerat, legit, in hæc uerba. Fili Cambysis, quem dij respiciunt (nam aliter nunquam in tantum fortunæ peruenisses) ulciscere nunc Astyagem tuæ necis autorem. Quoniam ex huius tu quidem studio perieras, deorum tamen beneficio & meo superstes es. Quæ omnia quemadmodum circa te gesta sunt, opinor te olim iam resciuisse: & item, qualia ego ab Astyage passus sum, quòd te non occidissem,

Harpagus in Astyagẽ uindictã molitur.

Astyages insidias leporis literas mittit ad Cyrum.

dissem, sed bubulco tradidissem. Nunc si mihi auscultare uis, omni tu (cui Astyages imperat) regioni imperabis. Persas ad rebellandum cum persuaseris, ducito aduersus Medos, ad uotum tibi re successura, siue ego dux ab Astyage ad tibi occurrendũ creatus fuero, siue alius quispiam Medorũ illustris. Horũ enim primi quiq; ab illo, ad te deficientes, Astyagem conabuntur euertere. Ita tanquam cuncta tibi sint hic in expedito ista exequere sine mora. Cyrus his auditis, *considerabat quonam solertissimo modo Persas induceret ad rebellandum. Cogitando tandem comperit hunc esse appositum, ut ita faceret: Scripto libello de his quæ uolebat, consilium Persarum coëgit. Deinde resignato libello atq; lecto, ducem se inquit Persarum ab Astyage esse desi gnatum & nunc Persæ, ait, edico uobis, ut præsto mihi sitis cum singulis falcibus. Hoc Cyrus Persis præcepit, quorum complura sunt genera, eorum quædam Cyrus contraxit & à Medis ad deficiendum induxit, sub quibus alia omnia. Ea autem hæc sunt: Arteatæ, Persæ; Pasargadæ, Meraphij, Masij. Sed horum Pasargadæ præstantissimi, in quibus & Achæmenidarum cognatio est, unde reges Persidæ sunt oriundi. Alij Persæ hi sunt: Pãthelæi, Derusiæi, Germani: atq; hi omnes aratores. Alij uerò pecuarij, Dai, Mardi, Dropici, Sagartij. Vbi cuncti afferunt, habentes quod eis erat præceptum, ibi Cyrus iubet locum quendam dumosum (erat Persidis is locus circiter decem & octo aut uiginti stadiorum) totum detergant intra diem. Quo labore perfunctus Persis, iterum præcipit in posterum diem ut lauti adsint. Interim coactos in unum caprarum, ouium, boum greges patris sui mactat, atq; instruit, tanquam Persarum exercitum acceptarus uino epulisq; quàm lautissimis. Postero die conuenerunt Persæ, & ille iubet eos discumbere in prato, atq; epulari:*

Cyrus Persas ad defectionem pellicit.

epulari. Deinde cœnatos interrogat, utrum pridianã an præsentem conditionem præoptarent? Illis respondentibus, multum esse inter hæc duo discriminis: pridianam enim omnia mala habuisse, præsentem uerò omnia bona habere, excepit Cyrus, & omnem rem denudauit: inquiens: Viri Persæ, ita res uestræ habent, uolentib. uobis mihi obtemperare, & hæc & alia infinita commoda aderunt sine ullo seruitutis labore: nolentibus uerò, innumerabiles quales hesternæ ærumnæ. Nunc itaq; obtemperando mihi, efficiamini liberi, quæ bona ipse diuina quadam sorte genitus uideor in manus uestras esse allaturus, quos non arbitror inferiores esse Medis cum in alijs, tũ uerò in bellicis rebus. Quæ cum ita sint, rebellate quamprimum ab Astyage. Persæ, ut qui iampridem dedignarentur parere Medis, nacti præsidem, libenter se in libertatem uindicarunt. Hæc molientem Cyrum Astyages cũ accepisset, misso nuncio accersijt. Iste nuncium iubet renunciare, se prius illuc uenturum, quàm Astyages ipse uelit. His auditis Astyages Medos cunctos armat, hisq; aduersa nomine Harpagum præfecit, oblitus eorum quæ illi fecisset. Comparato exercitu, ubi Medorum copiæ cum Persicis prælium conseruerunt, quicunq; eorum sermonis Harpagi erant expertes præliabantur: qui uerò participes, ad Persas transibant. Plerique de industria ignauiter agebant fugamq; faciebant. Dilapso turpiter Medico exercitu, Astyages ut primũ rẽ cognouit, minitans Cyro, inquit: Ne sic quidem Cyrus gaudebit. Hactenus locutus, ante omnia eos magos somniorũ interpretes q̃ suasissẽt ipsi Cyrũ dimittendũ patibulis affixit. Deinde reliquos Medorũ qui in urbe erãt, adolescentes pariter & senes armat. Quib. eductis cũ Persis confligẽs fugatur, uinciturq; capitur, amissis quos eduxerat Medis. Ei capto assistẽs Harpagus, insultauit exprobrauitq;, cũ alia q̃ homini

Astyages à Cyro uictus capitur.

homini dolerent dicens, tũ uerò percontando eum de cœna sua, in qua ille ipsum carnib. filij pauisset. Quoniam regnũ eius ad seruitutem decidisset, eum intuẽs Astyages uicissim interrogat, nũquid ipsius foret Cyri opus: Harpagus suum uerò esse dicere, idq; meritò quoniã ipse ad Cyrum scripsisset, & Astyages eũ meritò improuidissimum atq; iniquissimum omnium hominum compellauit. Improuidissimũ quidem, quòd si facultas ei aderat, ut rex efficeretur, alteri tribuerit imperiũ, si modò illa per ipsum gesta essent: iniquissimũ uerò, quod cœnæ causa Medos in seruitutem redegisset. Si enim oportebat omnino eum comparare alteri regnum, nec sibi habere, satius futurum fuisse Medorum alicui id bonum comparare q̃ Persarũ. Nunc Medos, qui huius peccati affines non extitissent, ex dominis factos esse seruos: & Persas qui fuissent hactenus serui, nũc dominos effectos esse Medorum. Hunc in modũ Astyages cũ quinq; triginta regnasset annos, regno amotus est, ob cuius acerbitatẽ Medi subiecti fuere Persis centũ ac duodetriginta annos, omni supra Halym fluuium Asiæ dominati, excepto tempore quo Scythæ regnauerunt, idẽ sequentibus temporibus, cum horum pactorũ pœniteret, à Dario defecerunt, Sed prælio uicti iterũ subacti sunt, Persæq; qui tunc cum Cyro aduersus Astygẽ rebellauerunt, deinceps Asiæ imperitauerunt. Cyrus nullo alio malo afficiens Astyagem, penes se habuit quo ad uita excesit. Ita Cyrus genitus educatusq;, regno potitus est. Et mox Cræsum iniuriæ illatorẽ subegit, quemadmodum à me superius commemoratum est. Quo subacto, ita omnem Asiã adeptus est. Ritus quib. utũtur Persæ, tales esse cõperi: Neq; statuas, neq; tẽpla, neq; aras extruere cõsuetudo est, qui imò hoc facientib. insaniæ tribuêre. Ob id, ut mea fert opinio, quod nõ quemadmodũ Græci, sentiũt deos ex hominib. Persarũ ritus.

esse

esse ortos. Moris habent, editissimis quibusq; conscensis mõtibus, Ioui hostias immolare, omnem gyrum cœli Iouẽ appellantes, Soli, Lunæq; sacrificant & telluri, igni aquæ atq; uentis, hisq; solis sacra faciunt iam inde ab initio. Vraniæ quoq; sacrificant, sic nimirum ab Assyrijs Arabibusq; edocti. Assyrij Venerem Mylittam uocant, Arabes eandẽ Alitam appellant, Persæ Metrã. Sacrorum autem ritum circa hosce iam dictos deos huiusmodi quondã instituerunt. Per se quippe sacrificaturi nec aras erigunt, neq; ignẽ incendũt prorsus, sed neq; libamentis utuntur, aut tibijs, infulisue, aut molis. Verùm ut quisq; diuis hisce sacra facere statuit, in locum mundum victimam sistens deũ illum implorat, myrto maximè cinctam gestans tiarã. Sacrificans autẽ, non pro se solo, priuatimq; uota nuncupat, sed communiter uniuersis Persis bene precatur, in primis quidem regi: quando inter Persas omnes idẽ quoq; comprehenditur. Vbi uerò iã in minutas portiunculas membratimq; hostiam conscindit, carnibus elixis herbã substernit quàm tenuissimã, maximè trifolium. Hæc collocatis impositisq; carnibus, magis astans theogoniã accinit, siquidem hanc illi dicunt incantationem efficacissimam: citraq; magum nullum illis fit legitimũ sacrificiũ. Mox sacrificus sublatis carnibus abutitur, in quẽcunq; usum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipuè colendum censent suum quisq; natalẽ, nimirum hoc die plus alijs æquum cẽsent ciborum apponere. Et ditiores integros boues, camelos, equos, asinos, eosq; in fornace tostos isto die in mensam apponunt. Pauperes natalem minoribus pecoribus honorant: cibis utuntur perpaucis, bellarijs multis, neque ijs admodum bonis. Hinc est quòd Persæ dicant, Græcos pastos iam demum non esurire amplius. Nempe ipsis à cœna cibi apponuntur precij nullius, & si quid apponatur,

tur, non cessant quin edant. Vinum largius illis apponitur. Eisdem nec uomere coràm, nec urinam facere licet, quæ etiam nunc ita obseruantur. Poti, de rebus maximè serijs cõsultare consueuerunt. Nã si quando ipsis consultandum uidetur, tum postera die ieiunant, proponiq; is qui ædibus illis, in quibus fortè consultatur præest, & si placuerit atq; ieiunauerint, utuntur ipso: sin minus cõprobetur, abrogant: & de quibus ieiuni deliberauerint, de eisdem poti pronunciãt. Si in uia inuicẽ sibi occurrant, facile cognosces si pares sint: nam salutationis loco se mutuò osculantur. Quòd si alter fuerit hùmilior paulò, genas osculãtur duntaxat: sin autem alter fuerit multò inferior, prostratus adorat honoratiorẽ. In primis illos obseruant reuerenter, qui proximè habitant. Secundas tribuũt his, qui à primis proximi, atq; sic deinceps progredientes, quo uiciniores, hoc arctiori necessitudine iũctos existimant. Sic nimirum omnium hominum longè optimos arbitrantur. Alios uerò quò remotiores disiti sunt, hoc à uirtute magis esse alienos: atq; illos demum secundum dictam proportionem pessimos esse colligentes, qui à Persis adsint quàm remotissimè. Sub Medis imperiũ obtinentibus, pleræq; nationes quoque imperitabant: sed quibus omnibus præerant Medi, ijdem & affines, perinde atq; Persæ, colũt. Quæ gens imperij curam gerens, latè progressa fuit. Exterorum Persæ maximè omnium hominum studiosi. Nam & Medicam uestem propria elegantiorem arbitrantes, gestãt: & in pugnis thorace utuntur Aegyptico. Quin uoluptatibus etiam omnis generis quas semel senserint, frui student. A Græcis edocti, puerorum quoq; indulgent amorib. Puellas plures ducunt uxorum loco, atque præter has pleraſque pellices alunt. Secundum bellicam fortitudinem potior ducitur numerosæ sobolis procreatio. Et illi qui quàm

plurimos liberos ediderit, ex tanquam strenuum quippiam præstiterit, singulis annis munera mittit. Liberos eorum, à quinto anno incipientes usq; ad uicesimum, tribus duntaxat artibus instituunt, equitare, arcu sagittas exercere, uera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum patris non uenit, sed apud fœminas degit. Quod ea gratia sic fit, ut si inter educationem decedat, nullam hac prolis jactura patri afferat molestiam. Equidem hūc morem laudo, item illum, ne ob unā tantum causam liceat uel ipsi regi occidere quēpiam, neq; alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam exercere ob unum solum delictum: sed expendere iubetur quisq;, si plura ac magna patrarit, atq; tum demum iusta utatur indignatione. Suum aut patrem, aut matrem aiunt neminem unquam occidisse. Verùm quotquot horum fortè acciderunt, omni necessitate excussa hos tandem deprehensos tradunt aut subdititios aut spurios. Quippe uerisimile nequaquam uideri aiunt, ut hic qui uerus parens sit, à proprio filio interimeretur. Quæcunq; apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cùm ob alias multas causas, tum quòd necessum sit eundem qui debet, mendacio quoq; obnoxiū esse. Si quis è ciuilib. lepra aut uitiligine infectus sit, huic in urbē accedere non conceditur, neq; cum alijs Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos, quòd in solem peccauerint. Externum uerò qui ab ijsdem acceptus fuerit, è regione sua exigunt, atq; ob eādem causam albas columbas in regionem illam afferunt. In flumen nec immeiunt, nec inspuunt, nec manus abluunt, nec denique simile quippiam faciunt, sed flumina inter omnia religiosissimè colunt. Hoc quoque Persis accidit peculiare, quod quanquam illos lateat, nobis minimè est obscurum.

Nempe

Nempe quæcunq; apud illos nomina uel corpori, uel magnificentiæ sunt similia, ea omnia in eadem terminari litera, quam Dores San appellant Iones Sigma. Etsi animaduertas ardẽtius, deprehendes nomina Persarum non quædam, sed omnia similiter claudi. Equidem hæc probè sciens de Persis possum indubitatò affirmare. Atqui istæ quæ de mortuis produntur, obscuriora, neq; perinde certò: quòd uidelicet defunctorum Persarum cadauera non prius humentur, quam ab alite aut cane trahantur. Magos tamẽ sat scio hæc facilitare, quandoquidem apertè faciunt: mortuumq; cera inuolutum in terram condunt. Magi uerò cùm ab alijs hominib. tum à sacerdotibus Aegyptijs differunt. Siquidem hi nullius animantis occisione se polluunt, præter ea duntaxat quæ dijs immolant. Magi suis ipsorum manib. excepto homine atq; cane, quiduis occidunt: imò hoc palmarij loco ducentes si formicas serpentesq;, & breuiter, reptilia atq; uolatilia plurima necauerint. Atq; de horum ritibus hunc in modum dictum sit, nos ad institutam narrationem recurrimus. Iones atq; Aeoles ubi audierant Lydos citra negotium à Persis uictos, legatos Sardis mittunt ad Cyrum ultrò postulantes, ut ijsdem conditionibus eos admitteret, quibus Cræsi subiectos inditionem accepisset. Verùm Cyrus ad eorũ postulata per huiusmodi similitudinem atq; apologum respondit. Tibicen quidam ubi pisces in mari conspexisset, canere tibia incipiebat, ratus nimirum eos ad cantus suauitatem in terrã progressuros: at spe sua frustratus, misso in mare uerriculo, ingentem piscium uim complexus traxit. Et cum palpitantes cerneret in sicca, dixit ad pisces: Temperate, inquit, nunc mihi quæso à saltationibus, quando non libuit me canente saliendo progredi. Quæ uerba Cyrus Ionibus Aeolibúsque ideo dixit, quòd Iones prius ipso Cyro per legatos ad amicitiam

Iones & Aeoles ad Cyrũ legatos mittunt de deditione.

citiam inuitante flagitantesq; ut Cræso rebellarent constã ter recusauerant: ac iam demum rebus non ex sententia succedentibus, parati essent Cyri imperata facere. Hac occasione ira commotus, dicto responso eos dimisit. Iones his auditis, ad suas quisq; uel reuertuntur, mœniaq; communiunt. Congregabantur autem in Panionio alij omnes, præter Milesios. Quippe cum his solis fœdus inierat Cyrus, ij sdẽ conditionibus, quibus & Lydos receperat. Porrõ reliquis Ionibus communi sententia uidebantur legati in Spartam mittendi, qui simul & præsentem rerum statum nunciarent, & auxilium impetrarent. Iones uerò illi, ad quos Panionium quoq; pertinet, urbes habent cũ cæli bonitate, tum montium commoditate optimè sitas, quas nos nouerimus, adeò ut neque superior regio, neq; inferior, neq; ea deniq; quæ orientem occidentémque spectat plaga, Ioniam hac in parte æmulari possit. Siquidem hæc uel frigore riget, uel premitur aquis, illa rursus calore ac situ squalent. Lingua utuntur non eadem, sed eius quatuor proprietates ducunt. Miletus prima apud ipsos ciuitas, ad meridiem uergens: post hanc Myus, & Priene: hæ quia in Caria habitabantur, cum horum lingua conueniunt. Illæ uerò in Lydia, Ephesus Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, iam dictis sanè ciuitatibus, quantum ad linguam attinet non respondent, inter se tamen eadem sonant lingua. Reliquæ tres ciuitates Ionicæ, quarum duæ insulas habitant. Samum uidelicet, & Chium: tertia in continenti sita Erythreæ. Ex his Chij & Erythreæ eandem proprietatem sibi uendicant: Samij uerò ab his discrepantes, propriã quandam receperunt loquẽdi formam, atq; hunc in modum quatuor omnino linguarum fiunt proprietates. Ac uerò ex ijsdem Ionibus Milesij erant, qui cum Cyro metus prætextu fœdus pepigerunt. Insularibus

Ionicæ situs.

sularibus nihil diem grauius fuit metuendum, quandiu Per sis Phœnices nondum fuerunt subiecti, & ipsi Persæ naui- gijs non uterentur. Porrò hi non aliam ob causam ab Ioni- bus defecerunt, quàm quòd cùm imbecilles essent omnes alij Græci, tum Iones oppido quàm infirmissimi, & nullius pro- pemodum momenti. Si quidem præter unas Athenas, nul- lam ferè Græcia insignem habebat urbem. Iam enim alij Io nes, atq; ipsi Athenienses, Ionum nomen refugerunt, non uo lentes Iones appellatari. Quinetiam nunc pleroſq; ex illis ui deas, quos nominis istius pudeat. Cæterũ duodecim istæ ciui tates nomine ipso gloriabantur. Et ubi semel nomẽ sibi Pa- nionijs indidissent, fanum quoq; de suo nomine construxe- runt Panionium: id quod nullis alijs Ionũ permittere in ani- mum sibi induxêre, nec erant qui magnopere postularent eiusdem participes fieri, exceptis tantum Smyrnæis. Tale quippiam Doriensibus accidit, qui Pentapolim incolunt, il- lam quæ antè Hexapolis uocabatur. Hi quoq; deprehendũ- tur adeò neminem è finitimis Doriensibus ad Triopium sa- crum admittere uoluisse, ut etiam populares suos, si cubi sa- cri legẽ transgrederentur, à ludorũ communicatione exclu derent. Nam in certamine Apollinis Triopij tripodes uiclo- ribus constituebantur ærei, & quos è sacro uictorib. nõ lice- ret efferre, sed deo ipsi donare ibidẽ. At uir quidã Halicar- nasseus, nomine Agasicles, in eodẽ certamine uictoria poti- tus, ausus legem hanc uiolare, tripodemq; domum ferens si- bi asseruare. Propter quod commissum, quinq; hæ ciuitates, Lyndos, Lalyssus, Camerus, Cos atq; Cnidus, sextam ciuita tẽ Halicarnassum à sacrorũ participatione mouerunt, hac uidelicet pœna Halicarnasseos multantes. Atqui mihi sanè uidentur Iones duodecim fecisse ciuitates, nec uoluisse plu- res recipere, propterea quòd dũ Peloponnesum habitarent,

De Dorien sibus.

eorundem totidem fuerint partes, quemadmodū nunc quoque Achæorum, qui Ionas è sedibus suis exegerunt, duodecim sunt genera. Nempe prima secundum Sicyonem Pellena iacet, deinde Aegira, & Aegæ, ad quam Crathis fluuius labitur, à quo Italicus ille uocatus est. Post Aegas Buta est & Helice, quò ab Acheis bello fracti Iones confugerunt. Post hanc Aegion est & Rhyses & Partenses & Pharēses, atq; Olenus: præter hunc Pirus ingens fluuius fluit, postea Dyma & Tritæenses, qui soli mediterranea colunt. Hæ sunt duodecim Achæorum illæ portiones quæ tum quidem Ionum erant. Hæćq causa fuisse uidetur, quapropter Ionibus duodecim ciuitates constituere placuerit. Verùm quòd isti præcipuè magiśq alij sint Iones, aut præstantius quippiam gesserint, magna insania esset asseuerare, quando ex his Abantes sint, Euboicæ haudquaquam minima portio, qui tamen cum Ionum nomine nihil habent commune: & Minyæ Orchomenijs admixti, Cadmæi, quoq;, Dryopes, Phocēses, Molossi, Arcades, Pelasgi, Dores, Epidaurij atque aliæ pleræq; nationes inter se cōmiscebantur. Quorū alij ex Athenensium Prytaneo progressi, nobilissimos se Ionum existimauerunt. Hi coloniam ducentes, loco uxorum Caricas habebant mulieres, quarum iam antè parentes interemerāt: propter quam cædem mulieres Caricæ legem tulerunt, quā iureiurando inter se firmauerunt, tradideruntq; suis deinceps filiabus, quòd uidelicet cum maritis nunquam cibum sumerent, neque proprijs nominibus compellarent, propterea quòd eorum patres, maritos atque filios trucidauissent, & cum hæc patrassent, simul orbas ad concubitum uiolenter rapuissent. Hæc Mileti fiebant. Reges creauerant partim Lycios, Glauco Hippolochi filio oriūdos, partim Cauconas Pylios à Codro Melanti filio ortos, partim utroq;. Nomen

autem

autem Ionum inter cæteros maximè amplectebantur sintq; iam ueri atq; genuini Iones. Omnes tamen Ionum nomenclatura communicant, quotquot Athenis oriundi Apaturia festa concelebrant. Concelebrant autem omnes præter Ephesios & Colophonios, qui soli ex Ionibus ab Apaturijs arcentur, idq; ob cædis patratæ causam. Est autem Panionium locus Mycales sacer, ad septentrionem uergens, communiter ab uniuersis Ionibus Neptuno Heliconio dicatus. Mycale autem promontorium in continenti situm: quod quia Zephyro uento expositum est, ad Samum pertinet. Ad hunc montem collecti uniuersi Iones, sacrificium operantur quod Panionia uocant. Accidit hoc sanè non Ionum sacris duntaxat, uerùm communiter omnibus Græcorum festiuitatibus, ut in eandem literam simant, perinde atque Persarum nomina. Et hæ quidem Ionicæ sunt ciuitates Æolicæ ciuitates sunt, Cumæ, quæ & Phricomis uocatur, Larissæ, Nouus murus, Tenus, Cilla, Notium, Aegiroëssa. Pitana, Aegæa. Myrina Grynia. Atq; hæ undecim Aeolicæ fuerunt priscæ ciuitates. Vna autem Smyrna (Aeolica & ipsa ciuitas) ab Ionibus diruta fuit. Alioqui & hæ duodecim erant numero in continenti sitæ, quæ ditionem habebant Ionibus præstantiorem: quæ tamen ad illius cœli temperiem nequaquam accederent. Smyrnam uerò hac occasione amiserunt Aeoles, quòd Colophonios per seditionem è sedibus submotos recepissent, qui postea Smyrnæos obseruãtes dum extra urbem Bacchi sacra celebrarent, occlusis portis urbẽ occuparunt. Succurrentibus autem Aeolibus uniuersis, sic inter eos trãsactum est, ut si Iones utensilia bonaq; mobilia Smyrnæis redderent, Aeoles Smyrna cederent. Hanc conditionẽ cum Smyrnæi accepissent, distributæ sunt undecim hæ ciuitates, suos quæq; constituens ciues. Hæ itaq; continentis

Panionij locus.

Mycale promontorium.

Æolicæ urbes.

sunt ciuitates, exceptis ijs quæ Idam habitabant: nam illæ ad has non referuntur. Insulares uerò quinq; ciuitates, Lesbum colebant, sextam enim in Lesbo Arisbam, Methymnæi iam sibi subiecerant tanquam sanguinitate iunctam. In Tenedo una habitabatur ciuitas, & altera quædam in centum appellatis insulis. Iã uerò Lesbijs Tenedijsq; perinde atque cæteris Ionib. insulas tenentibus, cum nihil grauius esset metuendũ, reliquis ciuitatib. communiter placuit Iones sequi, quocunq; illi duxissent. Porrò ubi Ionum Aeolumq; legati Spartã appulissent, id quod factũ est properanter, ex omnibus delegerunt Phocensem quendã, cui nomen Pythermo, quĩ postulata proponeret. Hic purpurea ueste indutus, in Spartiatarum conuentum, qui ad famam legatorum collectus fuerat, processit: hortatusq; Lacedæmonios multis uerbis ad auxilium Ionibus ferendum. Illi, quanquam Ionum legatos repulerint, tamen myoparonem allegarunt, quantum ego conijcio, hominibus instructum, qui rerum Cyri Ionumq; successum explorarent. Hi Phoceam appulsi, Sardis mittunt spectatissimum ipsorum, nomine Lacrinen, qui Cyro Lacedæmoniorum mandata perferret. Cyrus audiens quæ Lacrines proferret, rogasse fertur circunstantes Græcos, quinã homines essent Lacedæmonij, & q̃ multi numero. Mox ubi hoc cognouisset, ad Spartiatã dixisse: Equidem non extimui unq̃ homines illos, quibus locus est media urbe uacuus, ad quẽ collecti mutuis ipsi sibi iuramentis imponerent. His (si modò superi me seruauerint incolumẽ) non Ionũ, sed propria sua incõmoda erunt deplorãda. Hæc in uniuersos Græcos uerba detorsit Cyrus: quia fora ampla habebãt, in quib. negotiationib. uterẽtur illi, Persæ ipsi horũ nullo destinerẽtur, neq; illis ullũ forũ. Post hæc Sardis Tabalo homini Persæ cõmisit. Crœsi aũt cæterorũq; Lydorũ thesaurum,

Ionũ & Aeolum legati è Spartanis petunt auxilia.

Cyri responsum ad legatum Lacedæmoniorum.

rum Pactyæ Lydo tradit deferendũ. Ipse uersus Ecbatana contendit, Cræsum unà secum ducens, Ionũ interim non magna habita ratione, etiamsi primi adoriendi fuissent. Quandoquidẽ Babylon ei obstaculo esse uidebatur, & Bactriana quoq; natio, itẽ Sacæ atq; Aegyptij, in quos ipse expeditionẽ facere in animo habebat: in Ionas aũt alium quempiã imperatorẽ mittere. Postquam Cyrus è Sardis Lydos exegit. Pactyas à Tabalo atq; Cyro desciscit. Et quia Lydorum thesaurũ habebat, conscensis nauib. auxiliarios mercede cõduxit, maritimisq; omnib. persuadet, ut cõmunem secũ expeditionem suscipiant. Quib. succedentib. Sardis castra admouit. Tabalumq; in arce undiq; cõclusum obsedit. Cyrus hæc ex itinere intelligens, Cræsum hũc in modum allocutus est: Quisnam, inquit, Cræse finis erit eorũ, quæ nunc mihi accidunt, quãdo nõ cessant Lydi, ut uidentur tãtisper & sibi, & mihi negotiũ facessere, dũ eos prorsus delere aggrediar? Videor equidẽ perinde fecisse atq; is, qui occiso patre, filijs pepercit. Si quidẽ ego te capto, qui pluſq; Lydorum parens es, ipsis Lydis urbem suã reddidi. Cũ hanc suam sententiã Cyrus exposuisset, Cræsus excepit, ueritus nimirum ne Sardis funditus euerteret. Rex, inquit, Cyre, quanq; prudenter tu rectéq; dixisti, moderaberis tamen furori, neq; patieris antiquam hanc urbem ita excindi, quæ cùm superiorum, tũ eorum quæ nunc acciderunt, causa non sit: nam priorum ego autor fui, id quod meopte hoc capite pẽdo: præsens factum Pactyas designauit, cui tu Sardis cõmiseras. Hic tibi pœnas det, Lydis aũt ueniam dabis. Modò hæc impera, ne uidelicet aliquando uirib. aucti, uel defectionem meditari ausint, uel molesti esse possint. Interdices illis ne arma bellica possideant, iubebisq; ut supra tunicam pallium gestent, induti cothurnos. Ad hæc ijsdem citharam cantusq; indulgebis,

Pactyas à Cyro desicit.

Cyrus Cræsum consulit de puniẽdis Lydis.

deniq; caponari liberos instituere, & mox comperies, ô rex uiros in mulieres degenerasse, nihilq; metuendum ne rebelles unquã à te desciscant. Hæc ideo Crœsus suggessit, ratus optabiliorem Lydis hanc esse conditionem, quã semel subactos populari, sat scient, ni prætextum idoneum cõminisceretur, non persuasurum ut instituũ detrectaret. Adde quòd formidabat ne in posterum aliquando Lydi si imminentem calamitatẽ effugissent, rebellantes à Persis funditus extinguerentur. Cyrus hac Crœsi admonitione gauisus, remissaq; iracundia, respondit ei se pariturum. Accersitoq; continuò Mazare homine Medo, eadem illi præcipit, quæ Crœsus suggesserat Lydis imperanda. Atq; præter hæc mandauit illos omnes sub corona uenundari, quotquot unà cũ Lydis Sardis oppugnassent: Pactyam autem uiuum ad se perduci. Et hæc quidẽ ex itinere præcipiens, Lydos compulit ad Persarum mores recipiendos. Pactyas intelligens exercitum non procul abesse, conterritus confugit Cumam. Mazares uerò nihil cunctatus, Cyri exercitus partem, quam secum ducebat, Sardis promouit. Verùm ubi Pactyam iam unà cũ suis commilitonibus Sardis abiisse cognouerat, primum Lydos adegit Cyri mandatis obsecundare. Et iam inde Lydi omnem uitæ rationem commutarunt. Deinde Mazares nuncios Cumã misit, qui Pactyã reposcerent. Cumæi uerò consilio inito statuerunt ad deũ apud Branchidas referendum, quid facto opus esset. Erat enim illi oraculũ peructũstum, quo Aeoles Ionesq; communiter uti consueuerant. Oraculum hoc in Milesiorum agro est situ ad Panormum lacum. Missis igitur ad Branchidas consultorib. rogabant quidnã faciẽdo hac in re deo gratificarẽtur. Consulentib. respõsum est, Pactyã Persis esse permittendũ. Quæ ubi relata audiuerunt Cumæi putauerunt oraculo acquiescendũ, Pactyamq; reddendum,

Pactyæ fuga.

Panchidicũ oraculum.

reddendum. Cæterùm cum huc bona pars propensa esset Aristodicus Heraclides, uir inter cæteros Cumæos clarus, seu oraculo parum fidens, siue ipsos consultore oraculi responsum non rectè perferre existimans, constãter obstabat, quo minus oraculo Cumæi obtemperarent. Vnde factũ est, ut iterum de Pactya consulturi, alij mitterentur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoq; Aristodicus erat. Hi cum ad Branchidas peruenissent, ex omnibus sciscitans Aristodicus oraculum, rogabat in hæc uerba: O rex, uenit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem fugiens uiolentam: Persæ eundem reposcentes, iubent Cumæos hominem dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamen supplicẽ tanisper reddere detrectauimus, dum intelligeremus ex te indubitatò, quid facere nos conueniret. Hunc in modum sciscitanti Aristodico, idem rursus respondebatur quod priores retulerãt, nemo, Pactyam Persis permittendũ. Post hæc Aristodicus tale quippiam de industria aggreditur: Templum circuiens, passeres aliasq; auiculas, quæ fortè in templo istic nidulabantur, è nidis exemit. Quæ cùm ille faceret, memorant uocem ex adyto auditam, quæ ad Aristodicum ferretur, atq; huiusmodi quædam sonaret: Hominum scelestissime, quænam libido te incessit, ut auderes meos supplices diripere? Aristodicum nihil dubitasse ad hunc modum respondere: Et tu, inquit, rex huiusmodi auxilium fers supplicibus, quando Cumæos iubes Pactyam tradere Persis. Cui deus respondens: Equidem, inquit, iubeo, ut impij malè pereatis, neque deinde oraculum hoc de reddendis uestris supplicibus lacessatis. Porrò ubi responsum hoc postremum referrent Cumæi, neque uolentes Pactyam Persis tradere interimendum, neque eundem penes se detinendo Cyrum, ad urbis suæ expugnationem excitare, hominem

Aristodici astus ob nõ dendum supplicẽ

minem ablegant in Mitylenam. Mitylenæi, cum Mazares subinde per nuncios Pactyam flagitaret, paciscuntur pro certa mercede mittendum: quod tamen nolim indubitatò asseuerare, quandoquidem non fuit persoluta. Cumæi cognoscentes ea quæ circa Pactyã à Mitylenæis gesta essent, misso ad Lesbũ nauigio, Pactyam deportant in Chium. Indidem nimirum ex Mineruæ tutelaris deæ templo uiolenter raptus à Chijs redditur. Reddiderunt aũt pro Atarnæi mercede, Atarneus autem locus est Mysiæ, Lesbo è regione situs. Et sic quidem in custodia Persæ habuerunt Pactyã, ut Cyro cùm primum liceret traderetur. Atq; multo iam inde tempore, Chiorũ nullus Atarneo neq; molis libauit hordeaceis deo cuiq, neq; secundæ mensæ fructibus inde decerptis utuntur. Breuiter, omnia à sacrorũ usu remouentur, quæ è prouincia illa prouenium. Postquã uerò Pactyas iam Chijs traditus fuit, Mazares mox in illos castra promouit quà eum Pactya Tabalum oppugnassent: & partim Prienenses subegit, partim Mæandri campũ incursauit, frumentationẽ militibus faciens, Magnesiam etiam pari modo. Postremò Mazares morbo correptus, uita defungitur. In defuncti locum suffectus Harpagus, & ipse Medus: nimirum quem Medorum tyrannus Astyages indignis epulis excepit, quiq; Cyrũ in regni potestatem inuexit. Hic inquam à Cyro institutus dux, simul atq; in Ioniam uenit, urbes ductis aggeribus cepit. Nam ubi mœnia ciuesq; indiq; exercitu clausisset, aggere ad murum obiecto citra negotium expugnauit: atque sic Phocæa prima Ionum ciuitate potitur. Phocenses primi Græcorũ longis nauib. usi feruntur. Adriam simul & Tyrrheniã, Iberiã atq; Tartessam occupauerunt. Nauigijs autẽ utebantur non rostratis, sed penticonteris, hoc est, lembis quinquagenum remorum. Hi cum primum Tartessum uenissent,

Pactyas Persis traditus

Mazari mortuo succedit Harpagus.

uenissent, grati admodũ fuerunt regi, cui nomen erat Argathonio, quiq; iã octogintũ annis Tartessiorũ regno præfuerat. Vixit aũt annis centũ uiginti. Atq; Phocenses Argathonio ista occasione redditi sunt amiciores: quòd uidelicet Phocenses iussit Ionia relicta in sua ditione sedes deligere ubicunq; illis liberet. Verùm ubi hoc non persuasisset Phocensibus, intelligeretq; interim Medũ in eos exercitum ducere, pecunias numerauit ad urbem muro circundandã, & quidem liberaliter numerauit. Siquidem ipsius muri ambitus non paucorum est stadiorũ, totusq; è maiusculis lapidibus, ijsq; affabrè concinnatis Et murus quidem ille hoc pacto fuit constructus. Porrò Harpagus exercitum promouens, urbẽ oppugnauit. cũ postulassent prius, si uellent Phocenses, sibi sat esse, unũ duntaxat muri propugnaculũ demoliri, ubi habitationẽ extrueret, cætera illis se permissurum intacta. Phocenses seruitutẽ auersantes, responderunt diẽ unũ, se ad consultandũ sumpturos: interim dum cõsultaretur, ille exercitum ab urbe reduceret. Harpagus aũt quanq; se scire diceret quid facturi essent, tamẽ permissurũ ut cõsultarent. Etenim simulatq; ille exercitũ reduxit, Phocenses continuò lẽbos instruunt, quib. liberos unà cũ uxorib. atq; supellectile uniuersa imponerent: ad hæc statuas quoq; & donaria, nisi quæ uel ferrea, uel lapidea, aut denique picta essent, omnia naui b. important, quib. & ipsi cõscensis soluerũt: traiecerunt q; in Chium. Phoceã aũt iam desertã hominib. occupauerunt Persæ. Phocenses aũt postq; ipsis Chij insulas, quas Oenusas uocant, licitantibus addicere nollent, metuentes ne illuc emporium transferretur, obq; hanc causam hæc eorum insula clausa fuit, concesserunt in Corsicam. Hic enim iam ante xx. annos ciuitatem ex uaticinio condiderunt, nomine Alaliã. Interea Argathonius satis concesserat. Porrò Corsicam

Argathonius rex

Harpagus Phoceã obsidet.

traie-

traiecturi Phocenſes prius diuerterunt Phocæa, præſidiúmq; illic Perſarũ, quæ ab Harpago forte cuſtodiæ cauſa relicta fuerant, trucidarunt. Quibus patratis, quotquot ex claſſica ſodalitate ſupererant, communi conſilio ſeſe mutuis execrationibus diriſq; deuotionibus aſtringunt. Ad hæc grande ſaxum in mare demergũt, iuramentoq; confirmant, nõ priuſ ſe de repetenda patria cogitaturos quàm ſaxum uadis emiſſum renarit. Commodum uerò profectionem molientibus, plus ꝗ dimidiã eorum patrem deſideriũ cepit ingens paterni ſoli, morumq; Phocenſiũ. Et plerique etiã uiolato iuramento remigrarunt in Phocæam. Alij uerò iureiurando ſatisfacientes ſoluentesq; ex Oenuſis, Corſicam rectà petunt. Quò cum appuliſſent cõmuniter habitarunt unà cum alijs colonis annis quinq;, ſacraq; erexerũt Cæterùm ubi iã uicinos circumquaq; hoſtili more popularentur, cõmuni ſententia bellum in eos adornant Tyrrheni atq; Carthaginienſes, utriq; ſexaginta nauibus inſtructi. Phocenſes ex aduerſo armati ſexaginta quoq; naues milite implent, obuiãq; illis procedunt in mare, quod appellatur Sardonium. Cõmiſſa claſſica pugna, Phocenſib. Cadmæa quædam contigit uictoria. Nã quadraginta illis naues perierunt, reliquæ uiginti contuſis roſtris factæ inutiles. Regreſſi aũt Alaliã, ſumptis liberis, uxoribusq;, atq; reliquis faculiatibus, quantum naues ferre poterant relicta Corſica demigrarunt in Rhegiũ. Verum è nauib. illis quæ perierant, quotquot homines in Carthaginienſiũ Tyrrhenorumq; manus peruenerunt (capti enim plurimi hi omnes protracti è nauibus, lapidib. obruti ſunt. Deinceps uerò quæcunq; ex Agyllenſiũ uel pecorib. uel iumentis, atq; hominib. locũ illũ acceſſerunt, ubi Phocenſes lapidati fuerant, continuò morbida fiebant ſtupore atq; igne corripiebantur ſacro. Agyllenſes Delphos miſerunt, uolentes cõ-

missum illud expiare. Pythia hæc eos iussit facere, quæ etiã nunc ab Agyllæis obseruantur. Nã & iusta illis persoluunt magnificè, & gymnicum celebrant certamen. Et Phocẽses quidem huiusmodi fato usi sunt. Illi autẽ qui hinc progressi Rhegium confugerant, ciuitatẽ condiderunt in agro Oenotriæ, quæ nunc appellatur Hyela. Atq; Phocensium in Ionia res sic habent. Simile quiddam accidit Teijs, quos simul atq; aggerum beneficio cepisset Harpagus, omnes conscensis nauibus traiecerunt in Thraciam, ibidemq; urbem condiderunt Abdera, cuius fundamenta prius fecit Temesius Clazomenius: sed nihil pro hac sua opera fructus reportans, à Thracibus explosus est, nunc tamen à Teijs apud Abdera heroum colitur honoribus. Hi igitur Ionum soli seruitutem non ferentes, patrium solũ reliquêre. Verùm alij Iones, præter Milesios, prælio superati tandem, accesserunt Harpago, sicut & illi qui defecerunt, uirosq; se strenuos declararunt, pro suis quisq; fortiter pugnans. Superati autem & capti, in sua quisq; patria remanserunt, eaq; quæ imperabantur subierunt Milesij, qui iam Cyro fœdere astricti quietẽ agebant, quemadmodum superius à me cõmemoratum est. Hũc itaq; in modum Ionia secundo in seruitutẽ redacta. Porrò ubi Ionibus ijs potitus esset Harpagus qui continentẽ habitabant, insulani horũ exemplo conterriti, ultro sese dediderunt Cyro. Iam uerò Ionibus etiamsi malè affectis, nihilominus sese ad Panionium recipientib. audito Biantem Prienæũ saluberrimũ dedisse consiliũ, cui si obtemperassent, licuisset Græcorũ omniũ felicissimos uiuere. Siquidẽ ille suasit, ut cõmuni classe soluentes, Sardiniã peterent. Ibidem una quadam urbe omniũ Ionũ cõstructa, absq; seruitute liberi feliciterq; uiuerẽt: nimirũ insula inter omnes maxima recuperata, alij imperarent. Sin autem manerent in Ionia, nullam sibi apparere

De Teõ narratio

Biantis Ionib. consiliũ dat.

parere libertatis spem. Hæc Biantis sententia ipsis Ionibus periclitantibus prodita fuit. Sanũ quoq; Thalem illud consilium, iam ante subactam Ioniam datum: nempe qui iussesset Ionas unam quandam communẽ curiã habere, camq; in Teio: propterea quod Teos in media esset Ionia. Alias autẽ urbes habitatas nihilominus huic parituras quàm aliarum urbiũ tribus, legibus parerent. Atq; hi quidem huiusmodi consilia dederunt. Harpagus subacta Ionia, in Caras exercitum traduxit, & Caunios atq; Lycios, unà ducens Ionas atq; Aeoles. Nam Cares ab his oriundi, ex insulis progressi sunt in continentem. Olim enim Minoi paruerunt, appellabanturq; Leleges, & insulas habitabant, tributum autẽ nullum pendebant, quantum equidem possum superiora repetendo è longissimo auditu coniectare. Iidem cum Minos agitabat, naues ei implebant. Ille felici usus belli successu, multos agros populatus est. Caricæ gentis omniũ quæ illis temporibus claruerunt ingeniosissimæ, memorantur tria inuenta: quippe galeis cristas imponere primi docuerunt Cares, clypeis signa adiunxere, postremò lora quoq; scutorum excogitauerunt, antea namq; citra habenas gestabãt quot quot clypeis utebantur, & balthæis duntaxat coriaceis fultos, collo sinistroq; humero sustinebant. Post Caras uerò tempore longo succedente, Dores atq; Iones ex insulis egressi, in continenti sedes posuerunt. Hunc in modũ Cretenses de Carib. referunt. Quanq; his non assentiuntur Cares, qui se Aborigines atq; indigenas esse memorant, eodemq; nomine usq; usos. Apud Mylassos Iouis Carij delubrũ ostentãt uetustissimũ, quo cõmuniter Mysi quoq; atq; Lydi utũtur, ut qui Carib. sint germani. Quippe tam Lydũ quam Mysum Caris fratrem appellant, atq; ob id eodem uti fano. Quotquot alterius sunt gentis, etiamsi Carum lingua utantur, non

Thales Ionibus consiliũ dat.

De Caribus narratio.

tamen

tamen sacro participant. Caunij, quantũ mihi uidetur, indigenæ sunt, etsi ipsi se è Creta oriundos affirmant. Linguam sanè aut ipsi ad Caricã accommodauerunt, aut Cares Caunicã edidicerunt, id quod ægrè dijudicari potest. Siquidem legib. utuntur cùm ab alijs gentibus, tum à Carum moribus multum diuersis. Nam apud illos laudatissimum habetur, iuuentutem frequenter amoris gratia ad cõpotationes conuenire, tam uiros quàm mulieres, atq; pueros. Sacra principiò sibi constituerunt externa, quorum postea pertæsi, cum patrijs duntaxat uideretur utendũ dijs, Caunij omnis ætatis sumptis armis, sacerdotem ad Calyndicos usq; montes persequuti sunt, fustib. cædentes exclamantesq; externos se exigere deos. Et huiusmodi moribus illi utebantur. Lycij è Creta ab initio originem traxerunt. Cretã enim primum uniuersam barbari colebãt: deinde contendentib. pro imperio Europæ filijs Sarpedone atq; Minoĕ, Minos superior factus expulit Sarpedonem, eiusq; gregales. Hi propulsati, Asiæ dition em occupauerunt Milyada. Et quã nunc Lycij colunt, olim erat Milyas, et Milyæ iam tunc appellabantur Solymi. His igitur imperitabat Sarpedon. Mox Termilæ appellati, quo nomine etiã uicini eos appellabant tantisper, dum Lycus Pandionis filius à fratre Aegæo Athenis pulsus, ad Sarpedonem in Temilas abijsset, factumq; esset, ut temporis progressu ad Lyci nomen Lycij uocarentur. Legibus utuntur partim Cretensiũ, partim Carum. Quanq; hoc unum præter cæteros homines pro lege habent peculiare, quòd à matrib. nomina sibijpsis indunt. Et si quis obuiũ percontetur quisnam sit, quáue familia ortus, à matribus auijsq; protinus genus suum repetet. Et si qua ingenua seruo nupserit, liberi qui ex his suscipiuntur, ingenui atque nobiles existimantur. Sin autem uir uel inter ciues primarius uxorem duxerit

De Creta narratio.

externam aut pallacam, ſuſcepti ex his liberi putantur non ingenui. Igitur illius tempeſtatis Cares nullum præclarum factum relinquentes, ab Harpago ſubacti ſunt. Nec Cares tantum uerum & uniuerſi Græci quotquot illam regionem tenebant. Tenebant enim cùm alij, tum Lacedæmoniorum coloni Cnidij, quorum regio declinat ad pontum, appellatur Triopium. Nã cum initium Byblesiæ ex peninſula incipiat, ſintq; Cnidij propemodum circunflui, eam partem, quæ boreã ſpectat, Ceraunius claudit ſinus, auſtrale uerò Symæum Rhodiumq; mare. Reliquum frontem hoc eſt, iſthmum qui perquam exiguus eſt, nempe quinq; ſtadiorũ, Cnidij tentauerunt perfodere: uolentes interea, dum Harpagus Ioniã euerteret, ſuã ditionem in inſulæ formã redigere. Eratq; hic iſthmus quem perfodere ſtatuerant, ea parte qua continentem ſpectat, Cnidia. Id iam multa manu conantibus, diuinitus arbitror aliquid repugnaſſe, quod nimirum omnes quã manum admouerẽt, læderet, cùm alias corporis partes, tum præcipuè oculos infeſtante petra. Cnidij miſsis nuncijs Delphos, rogant quidnam eſſet, quòd tantopere conatibus eorum aduerſaretur. Pythia, ut ipſi referunt Cnidij, ſenario uerſu respondit in hanc ſententiam:

De Cnidijs.

Iſthmum neq; aggerate, neque fodite.
Iupiter nanq; ipſe, ſi placuiſſet, feciſſet
Inſulam.

Cum reſpondiſſet hunc in modum Pythia, Cnidij à perfodiendo Iſthmo deſtiterunt, ſequentiq; cũ exercitu Harpago, ultrò ſeſe non commiſſo prælio dediderunt.

Pedaſij.

Pedaſij, qui mediterraneam ſupra Halicarnaſſum colunt, aliiq; uicini maximã diligentiam adhibere feruntur, ut eorũ ſacerdos Palladi ſacram barbã habeat, id quod ter illis accidiſſe putatur: hi ſoli in Caria populi Harpago diu reluctati, multum negotij exhibuerũt, montẽ extruendo, cui nomen

Lyda. Tandem tamen & ipſi expugnati. Cæterùm ubi in Xanthium campum exercitum produxiſſet Harpagus, Lycij contrà progreſsi, pauciſq; cum multis confligentes, ſtrenuè ſeſe geſſerunt. Superati autem prælio fugatiſq; in urbem ſeſe recipiunt, uxores, libros, atq; pecunias unà cum totis familijs in arcem cogunt admotoq; igne, arcem unà cum cæteris rebus incendunt. Quæ ubi feciſſent, ipſi regreſsi iureiurando ſe mutuo adſtringunt, & cum hoſtibus iterum congrediuntur, fortiterq; pugnando omnes oppetierunt.

Ex Lycijs autẽ qui Xanthij dicuntur eſſe, hi omnes præter octoginta quoſdam Iſtiæorum ſunt conuenæ. Qui octoginta eum emigrarunt, atq; ita ſuperſtites remanſerũt. Atq; Xanthum hunc in modum obtinuit Harpagus, pari modo Caunum. Nam Caunij Lycios magna ex parte imitati ſunt. Igitur inferiorem Aſiam Harpagus ſubegit: ſuperiorem ipſe Cyrus deuicit, omnem gentem euertens, nullamq; relinquens. Ego illorum geſtorum pleraq; prætermittam, & ea duntaxat prodam, quæ illi quàm plurimũ laboris exhibuerunt, & memoria digna ſunt. Igitur Cyrus ubi continentem uniuerſam ſuæ ditionis feciſſet, Aſſyrijs bellũ intulit. Aſſyriæ cum aliæ multæ magnæ urbes, tũ uerò celeberrimi nominis ac ualidiſsima Babylon illic ubi euerſa ab iſtis Nini regio extiterat, ea urbs in ingenti planicie ſita eſt, forma quadrata, magnitudine quoquò uerſus centenũm uicenũm ſtadiorum, in ſumma quadringentorũ & octoginta in circuitu quatuor laterũ urbis. Tãta eſt Babylonis urbis magnitudo, quæ ita exornata eſt, ut alia nulla earum quas nos nouimus. Xanthij.

Babyloniæ deſcriptio.

Iã primũ foſſa ambit alta atq; lata, aquæ plena. Deinde murus, quinquaginta cubitorum regiorum craſsitudine, ducentorum celſitudine. Eſt autem regius cubitus quàm mediocris tribus digitis maior. Operæ precium eſt me præter

hæc differere quemadmodũ humus è fossa sit egesta, & mu
rus effectus. Vt quidq; terræ in deprimenda fossa efferebã
ex eo lacteres ducebant, quorũ cũ magnam uim extraxeran
eos in fornacibus coquebant. Postea cæno utentes, asphalt
feruenti per tricesimũ quemq; laterum ordinem summitate
arundinũ instipatas conglutinabant: & primum labra fos
sæ, deinde ipsum murum ad eundem modũ, super quem cir
ca oras extruxerunt dictas singularias, alteras alteris obuer
sas: inter quas tantum intercapedinis relinquebatur, ut qua
driga interagi posset. Eius per ambitum centum portæ sta
bant, æreæ omnes cum cardinib. itidem postibusq;. A Baby
Is urbs. lone octo dierũ itinere abest alta urbs, nomine Is, ubi fluui
us est haud magnus eiusdem nominis, qui se deuoluit in flu
men Euphratem. Hic itaq; fluuius Is unà cũ aqua permul
tos reddit asphalti bituminis grumos, quæ asphaltus ad mu
rũ Babylonis comportabatur. Hunc in modũ Babylon ex
tructa est. Eius duæ sunt plagæ, quas interfluit fluuius no
mine Euphrates, qui magnus & altus, & celer, ex Armenijs
in rubrum mare decurrit. In hunc uerò murus lacertos ex
porrigit, eiusq; incuruæ utrinq; ripæ coctilib. laterib pro ma
ceria prætexuntur. Ipsa urbs plena domib. est ternarũ qua
ternarumq; contignationũ secta in uias rectas cùm alias, tũ
uerò transuersas, q; ad flumen pertingunt. Ad quarum sin
gulas pro numero uicorum portulæ factæ sunt in maceria,
quæ flumen sepiebat, & ipsæ areæ, & ad flumen idẽ feren
tes. Et hic quidem murus lorica est. Alter uerò interior non
multo, q; hic debilior, sed exilior. In utraq; urbis media pla
tea est murus erectus, quorũ hic regiã cõprehendit ambitu
prægrandi atq; ualido: in altero Iouis Beli templũ æreis por
tis, id quod mea etiam nunc ætate extat, duorum undecun
que stadiorum amplitudine: figura quadrata. In sacri me
dio

dio turris solida, crassitudine simul & altitudine stadij, cui alia rursus superimposita turris. & huic deinde alia, ad octauam usq. His extrinsecus scalæ sunt in circuitu adhibitæ, per quas ad singulas conscenditur turres. In medijs gradib. ductus, sellaq; in hoc factæ, in quibus ascendentes liceat sedere ac conquiescere. In postrema turri sacellum est aliud, in quo lectus est splendidè stratus, & apposita in mensa aurea. Statua in hoc sacello nulla est, neq; hic noctu cubat hominum aliquis, præter mulierem unam ex indigenis, quam ex omnib. deus delegerit, ui narrant Chaldæi huius dei sacerdotes. Narrant enim illi, tametsi mihi parũ credibilia referre uidentur, deũ uidelicet ipsum templũ ingredientem, in hoc cubili conquiescere, sicut & Thebis Aegyptiacis ad eũdem modũ in Thebani Iouis fano, si modò Aegyptijs fides habenda est, mulier quoq; cubare creditur: quæ mulieres cũ uiris non putantur habere consuetudinẽ. Idem fit apud Patara Lyciæ urbem, quãdo oraculum celebratur. Neq; enim id fit perpetuò: ubi id futurum est, uates noctu in templum concluditur. Porrò in Babylone præter hæc commemorata, aliud est sacellum inferius, quod Iouis magnã habet statuam, eamq; auream, pone mensam, & ipsam auream, simul & sustẽtaculum cum sella, omniaq; aurea, adeò ut Chaldæi octingentorum talentorũ auri opus existiment. Extra templum altare est, & ipsum aureum, & præter hoc aliud altare ingens, in quo solennes hostiæ immolantur, quandoquidẽ aureum illud non licet hostiarum sanguine polluere, præterq; lactentium. Insuper in hoc maiusculo altari Chaldæi quotannis centũ millia talentorum thuris adolent, quando huic suo deo sacra faciunt. Eratq; in hoc templo etiamnum illo tempore statua duodecim cubitorum è solido auro: quanquam ego hanc non uidi: sed ea refero quæ à Chaldæis

referuntur. Hanc statuã Darius Hystaspis filius insidiosè ca
ptans, nõ ausus tamen fuit diripere, sed q̃ postea Xerxes Da
rij filius abstulit, sacrificoq; uetabat statuam loco dimoue
ri) interempto. Atq; illud templum hoc pacto fuit ornatum.
sunt & multa priuata donaria. Huius Babylonis multi alij
reges extitêre, uerũ in exponendis rebus Assyrijs mẽtionem
faciã, qui & muros ornauerunt & templa: & inter eos duæ
fœminæ. Harũ prior, quæ quinq; ætatibus ante posteriorem
Semira- regnauit, uocata est Semiramis. Hæc per planiciem aggeres
mis. exturuit spectaculo dignos. cum ante hac flumen cã omnem
Nitocris restagnare solitus esset. Posterior regina Nitocris nomine
extitit superiore solertior. Cuius cũ alia monumenta extite-
runt, quæ ego cõmemorabo, tũ uerò hoc, quod animaduer-
tens imperiũ Medorum ingens ac pacatũ subactasq; ab his
multas urbes, & inter has Ninũ, permuniuit se omnibus quã
potuit maximè. Ante omnia fluuium Euphratem, qui
primum mediam ipsorũ urbem interfluens, rectus erat, tor-
tuosum reddidit, fossis superius depressis, adeò ut quendam
Assyriæ pagum, nomine Arderica, ter influat, & qui nunc è
mari per Euphratem Babylonem uersus subuehũtur, ter ad
hunc eundem pagũ applicent, idq; triduo. & hunc quidem
talem reddidit. Aggerem uerò ex utroq; fluminis labro ag-
gessit uisu mirandũ: tantæ est & magnitudinis & sublimita
tis. Multo supra Babylonem aliquantulũ seorsum à flumi-
ne, & fodit paludis eluuiẽ, profunditate quidem ad aquam
semper ducta: latitudine uerò eius quoquo uersus trecento-
rum uiginti stadiorũ. Hæc fossitia humus ad fluminis ripas
aggesta est, quem locũ ubi depressit, crepidinẽ ambitus eius
lapidib. induxit. Hæc duo, ut flumen flexuosum & lacuna
tota fossa esset, ideo fecit, ut fluuius per multos anfractus re
tentus, sedatior maret, & nauigationes in Babylonẽ essent
tortuosæ,

sortuosæ, & ex ipsis nauigationibus longus ambitus lacunæ exciperetur. Ad hæc quæcunq; erat regio ad inuadendũ opportuna, & cõpediaria ex Medis uia, hãc interſepit, ne Medi cõmercio Aſſyriorũ ipſius negotia cognoſcerent. Et hæc quidẽ ex profundo circũiecit. Cæterùm ex eis talem fecit cõmunitionem: Cũ ſit urbs in duas dirẽpta regiones, fluuio medio tenẽte quoties aliquis ex altera in alterã regionẽ trãſire uolebat ſub regib. ſuperiorib. is neceſſe habebat nauigio trã ſire: quod erat (ut reor) ſanè moleſtũ. Huic rei proſpexit: ſiquidẽ ubi effodit effluuiũ lacus, aliud opere eodẽ monumentũ ſui reliquit. Saxa prægrãdia præcidit, q̃ ubi in expedito fuerunt, & locus depreſſus, in locũ ipſum quẽ depreſſerat, omnẽ fluminis curſum auertit. Cũ hic locus effoſſus impleretur, interea priſtino alueo arefacto, oras fluminis intra urbẽ ac deſecẽſus, qui ex portulis ad flumẽ ferũt extruxit coctis laterib. eadẽ ratione qua muri extructi ſunt. Extruxit itẽ circa mediã fermè urbẽ põtem ex ijs quos effoderat lapidib. ferro eos ac plũbo deuinciens. Hũc ſublicijs quadratis, per quem Babylonij trãſirent, interdiu cõmittebat, caſdẽ noctu tollebat: hac uidelicet cauſa, ne pernoctẽ trãſeuntes mutua furta exercerent. Vbi lacuna repleta eſt flumine, & opus põtis exornatũ, tũc fluuiũ Euphratẽ è ſtagno in priſtinũ reuocauit alueũ: atq; ita lacus quẽ foderat, uiſus eſt utiliter factus, & põs in uſum ciuiũ extructus. Eadem regina hunc machinata eſt dolũ: Supra portas urbis celeberrimas, in loco edito atq; cõſpicuo, ſepulcrũ ſibi extruxit, atq; his literis inſcripſit. Si cui regũ Babylonis poſt me futurorũ fuerit pecuniæ penuria, aperto ſepulcro ſumat quantũcunq; libuerit pecuniæ, dũtaxat indigẽs. alioqn ne aperiat. Nõ. n. bonũ fuerit. Hoc ſepulcrũ tãdiu fuit immotum, dũ regnum peruenit ad Darium. Is indignum eſſe ratus, ſe neq; uti quippiã his portis (ideo au-

tem non utebatur, quòd supra caput ipsius transeuntis mo-
tuus situs esset) neq; sumere pecunias repositas, & eas ipsum
prouocantes, reseruauit monumentũ in quo non quidem pe-
cunias inuenit, sed literas ita dicentes: Nisi pecunia esses in-
explebilis, & turpis lucri cupidus, haud aperuisses urnas de
functorũ. Talis extitisse hæc regina memoratur. Aduersus
cuius filiũ Labynitũ, patris nomen, & Assyriæ imperiũ ha-
bentẽ Cyrus exercitũ duxit. Ducit aũt rex magnus exercitũ
probè domi cõparata re frumentaria, atq; pecuaria. Porta-
tur item aqua ex flumine Choaspe, Susa præterfluente, quo
uno ex omnib. fluminib. rex potat. Cuius Coaspis aquã de-
coctã, & in argentea uasa diffusam, ferentes permultæ ca-
rucæ quatuor rotarũ, multis trahentibus, assiduè comitan-
tur, quocunq; ille proficiscitur. Cyrus Babylonem tendens,
ubi uenit ad Gyndẽ amnem (qui in Mantienis ortus mon-
tibus, per Dardaneos in Tygrim alterũ amnem fluit, q Opin
urbẽ præterlabens, rubro infunditur mari) conabatur hunc
fluuiũ Gyndẽ traijcere, cũ non posset nisi nauib. traijci. Inte
rim ei quidã è sacris equis candidis petulanter ingressus flu
uium, transire conabatur. Hunc fluuius uorticibus contor-
quens, obruendo abripuit. Cyrus per quàm ægre ferens hãc
fluminis iniuriam, illi cõminatus est, se sic redditurum eum
tenuem, ut posthac facilè uel à mulieribus transiri posset, ne
genua quidem tingentib. Hæc minatus, expeditione in Ba-
bylonẽ intermissa, copias suas bifariã diuisit. Dehinc alueos
ad funiculum designauit centenos & octogenos, utrinq; ad
Gyndis labra omnino cõuersos, quos distributis copijs effo-
di iussit. Et opus quidem ut quod à tãta multitudine fieret,
perficiebatur tamen eo faciendo eã æstatẽ triuerunt. Cyrus
ubi Gyndem mulctauit in trecentos & sexaginta riuos didu
ctũ, & alterum uer illuxerat, ita porrò ire Babylonem per-

Cyrus in Labynitum Babyloniæ regẽ ducit exercitum.

Cyrus Gyndem fluuium in multos riuos diuidit.

git,

git, Babylonijs cum producto exercitu præstolantib. Qui ubi propius urbem ille promouit, cum eo conflixerunt, prælioq; fugati, in oppidū se receperunt. Ii tamen quia Cyrum iā pridem animaduerterant inquietū esse, uideranq; omnes pariter gentes aggredientem, cōportauerant multorum sanè annorū cōmeatus. Ideoq; tunc obsidionē nullius momenti faciebant. Et Cyrus cū iā in longo tempore nihil admodum res proficerent, inops cōsilij erat. Tandē siue alius ei anxio suggessit, siue ipsi in mentē uenit quid in rem esset, sic statuit faciendū: Instructis uniuersis copijs partim quà fluuius urbē ingreditur, partim à tergo quà egreditur præcipit, ut dū cernerent alueū posse transiri, illac urbē inuaderent. Ita instructis atq; admonitis suis, cum inutiliori exercitus parte abijt ad stagnū. Eò ubi peruenit, q̄ Babyloniorū regina fecerat apud flumen, & apud stagnū, quod erat palus, eadem ipse fecit. Nā reuocato flumine, alueū eius pristinum uado transibilem reddidit. Id tale ubi actū est, Persæ qui ad hoc ipsum instructi erant, per alueū unde fluuius Euphrates abscesserat, mediorū ferè femorū tenus gnauiter Babylonem introierunt. Quos Babylonij si factū Cyri prius aut audissent, aut sensissent, haud dubiè, contēpto eorū ingressus pessimo exitio effeciissent. Nam obseratis omnib. quæ ad flumen ferūt portulis, cōscensisq; septis ipsi pro ripis stātes illos pro gressos ueluti in cauea excepissent. Nūc ex inopinato eis Persæ astiterūt: & cū capti essent q̄ media urbis incolebant Babylonij, propter eius tamē magnitudinem nō sentiebatur (ut fertur) ab his qui circa extrema habitabāt. Sed fortè quoniā dies festus eis esset, exercēdis choreis atq; oblectationib. opera dabatur, donec planè rem animaduerterunt. Atq; ita primum capta est Babylon. Cuius urbis quāta sit potentia, cùm ex alijs multis pandam, tum uerò ex hoc, quòd cū regi

Cyrus Babylon potitur.

Babylonia opera

magno omnis plaga, cui imperat, sit distributa in ipsius atq; exercitus eius alimentū, pter tributa ex duodecim quib. annus cōstat, mensib. quatuor regio Babylonia octo reliqs eū omnis Asia alit. Ita huius regionis potētia tertiā Asiæ partē æquarat, & eius principatus quē satrapiā Persæ uocant, omniū prouinciarū lōgè est optimus, adeò ut Tritæchmæ Artabazi filio, q pro rege tributū hoc exigebat, singulis dieb. singulæ argēti plenæ artabæ penderētur. Est aūt artaba mē sura Persica, capacior q̄ Atticus medimnus trib. chœnicib. Atticis. Ad hæc erāt ei peculiares eq, pter bello destinatos, admissarij octingēti, cū equarū quib admittebātur sexdecim millib. nā singuli ad uicenas admittūtur. Præterea canū Indicorū tāta alebatur multitudo, ut adpbēdæ eis cibaria, quatuor in eadē planicie magni uici attributi essent, aliorū tributorū immunes. Atq; hæc pfidis Babylonis peculiaria erāt.

Assyriæ natura. In Assyriorū terra parū pluit. quod in ea frumēti germinat, id demū est, quod ex flumine irrigatur. Irrigatur aūt seges, & frumentū prouenit, nō quēadmodū in Aegypto, flumine sua spōte in rura ascēdēte, sed manib atq; scrobib. irrigatū. etenim Babylonica regio oīs, quēadmodū Aegptiaca, distinguitur, quarū maxima nauib. trāsiri potest, ad solē hybernū uergēs, ex Euphrate exient in Tigrim alterū flumē iuxta quod urbs Ninus sita erat. Hæc regio oīum quas nos uidimus, lōgè optima est. dūtaxat ferēdo frumento. Nā in arborib ferendis, ficu, uite, oleo, nequaq̄ de principatu cōtendit. Cereris aūt fructu procreādo adeò ferax est ut nunq̄ nō ferè ducenta reddat: & ubi pstās bonitate se uincit, etiā ad tricena, quaternū ferè digitorū latitudine triticeis atq; hordeaceis foliis. milij uerò ac sesami proceritatē instar arborū etsi mihi cōpertā tamen memorare supsedeo probè sciens, his q nunq̄ Babyloniā regionē adierūt, q̄ de frugiferis dicta sunt, pq̄ incredibilia uisum iri. Oleo neutiq̄ utūtur, nisi quod ex

sesamis

amit faciũt. Sũt eis paſsimp oẽm regionẽ palmæ ſuæ ſpõte nàſcẽtes, pleræq; fructiferæ: ex quib. & cibos & uinũ & mel cõficiũt, curãtes more ficorũ. Harũ, ut aliarũ arborũ, Græci maſculas uocãt, quarũ fructũ his q̃ palmulas ferũt alligãt, ut illinc prodiẽs culex, palmulas penetrãs cogat matureſcere, alioq occaſuras. Maſculas.n in fructu culices ferũt, quem admodũ caprifici. Venio ad id, quod ex omnib. q̃de ea regione ſecũdũ ipsã urbẽ, mihi pro ſummo miraculo eſt differendũ. Nauigia illorũ q̃ p flumẽ cõmeãt Babylonẽ, oĩa sũt orbiculata atq; coriacea, q̃ pecuarij Armenij, qui ſupra Aſſyrios incolũt, ex cæſis ſalicib. faciũt inſtruũtq; pellib. nudo illarũ extrinſecus poſito in modũ ſoli: neq; puppe diſcreta, neq; prora acuminata, ſed in ſpeciẽ clypei magis orbiculata. tale nauigiũ ſtramẽtis ſtipatũ, fluuio deferẽdũ p mittũt, cũ alijs reb. tũ uerò dolijs palmarũ uino onuſtũ, dirigẽtib. illud duob. cũ totidẽ palis: quorũ alter introrsũ palã trahit, alter exterius pellit. Fiũt aũt nauigia hæc & magna admodũ, et minora, quorũ maxima q̃q; ferũt põdus q̃nq; milliũ talẽtorũ, ſingula ſingulos aſinos uiuos intus habentia maiora etiã plures. In quos illi poſtq̃ nauigãtes Babylonẽ puenerũt, onusq; diſtraxerũt, lignaq; nauigij. atq; oĩa ſtramẽta adduxerũt, pelles cõgerũt, & eos in Armeniã agitãt, aduerſo.n. flumine nauigari p illius rapiditate nullo pacto põt. Qua ex cauſa nõ ex lignis ſed ex pellib. nauigia fiũt. Iidẽ ubi aſinos agitãdo in Armeniã redierũt, alia ad eũdẽ modũ uauigia cõparãt te nauesq; dẽ eorũ tales ſunt. Amictu aũt tali utũtur: duab. amiciũtur tunicis, una linea uſq; ad pedes demiſſa, altera ſuphãc lanea poſtremò cãdida et breuĩ penula circũdãtur. Calceos gerũt gẽtis more, ſolcis Thebanis ſi millimos. Capita habẽtes comata mitris redimiũt, unguẽtis toto corpore delibuti. Anulũ ſignatoriũ ſinguli geſtãt, & ſceptrũ affabrè factũ, cui ſupſtat aut malũ, aut roſa, aut liliũ, aut aq̃la, aut aliud q̃ppiã. nãabſq; inſigni geſtare ſceptrũ, ipſis nefas ẽ. Atq; hic eorũ corpori

Babylonioru uestimenta.

Babylo-niorum lex con-iugalis.

est cultus. Leges uerò quæ constitutæ ab ipsis, hæ sunt: una q̃ dem prudentissima, altera aũt (quantũ ego sentio) qua Henetos ex Illyrijs audito uti per singulos pagos. Semel quotã-nis ista fiunt. Vbi uirgines effectæ sunt nubiles, eas congregant & uniuersas unũ in locũ conducunt, quas circũsistente uirorũ frequentia, surgens præco sigillatim uẽdit, sed primũ pulcherrimã omniũ, secundũ hanc (ut q̃ plurimo uendatur auro) aliã euocat, quæ post illã est speciosissima. Vendũtur aũt in contuberniũ, quarũ pulcherrimas quasq; Babylonij qui locupletes, & ijdem cœlibes sunt, mercãtur, ut quisq; licitando alterum superat. At ex plebe qui sunt cœlibes, his non est opus pulchra forma, ideo pecunias ac turpiores accipiũt uirgines. Nã præco, ubi uirginũ speciosissimarũ peregit uenditionẽ, excitat deformissimã, si quis illorũ mercari uolens existat, edicitq; quisquis uelit q̃ minimo auri stipio eã in matrimoniũ habere, donec illi qui minimo contentus est fœmina addicitur. Ita aurũ ex speciosis uirginib. conficitur, & per easdem cuicunq; uolenti deformes ac debiles collocantur. Quarũ nullã cuiq; emptori fas erat sine fideiussorib. abducere, sed datis fideiussorib. de cõtubernio uxoris ita demum licebat abducere: sed de hoc non conuenicbat, lex lata erat ut aurum illi redhiberet. Quinetiam ex alio pago uenientib. licebat uxorẽ mercari, si uellent. Hæc apud eos honestissima lex erat, quæ tamen non perseuerauit. Novissimè aliud quiddã excogitauerũt, ne quis fœminas iniuria afficiat, néue quis aliã in urbem abducat. Nam postea quã expugnati malè accepti sunt, remq; domesticã absumpserunt, unusquisq; plebeius ob uictus inopiã filias suas adigit ad quæstum corpore faciendum. Alterã item sapienter condiderunt legem, languentes efferendi in forũ (neq; enim medicis utuntur) ut de eorum languore consulant qui eos

Babylonium lex de ægrotis.

adeunt,

adeunt, si quis & ipse eundem passus est morbũ, aut alium uidit patientem. Hæc uiri qui illos adeunt consulunt, hortãturq; ad ea, q̃ ipsi faciendo effugerint simile morbũ aut aliũ nouerint effugisse. Nec fas est cuiq̃ languentes præterire silentio, nec ante quã explorauerit quonã laboret ille languore. Sepulcra eisdem in melle sunt, luctus funebris Aegyptio persimilis. Quoties cum uxore miscetur uir Babylonius, adhibito thymiamati assidet, & ex aduerso mulier idem facit. Sub diluculum abluuntur ambo, nullum uas priusquam se abluerunt tacturi. Eadẽ & hæc Arabes faciunt. Vna ijsdem Babylonijs lex est, omnibus modis execranda: nempe omnibus mulierib. indigenis cõmune est, semel in uita ad Veneris templũ desidentib. cum externis uiris consuetudinem habere. Cæterùm cũ pleræq; sint diuitijs tumentes, quæ sui copiã facere recusent, hæ uehiculis cameratis subuectæ, pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræq; etiã hunc in modũ faciunt: Ad templũ Veneris sedent, nodis corollisq; tempora reuinctæ, è quib. dum aliæ seorsum abeunt, aliæ egrediũtur. Nã diuerticula undecunq; sic funiculis distincta aditũ præbent externis ad mulieres illas, q̃ cuiq; libuerit deligendã. Porrò cũ semel illic consederint, non prius domũ regrediuntur, q̃ hospitũ aliquis pecuniam mulieri in sinũ iniecerit, & cũ cadẽ à fano seorsum, abducta rem habuerit. Hospitẽ aũt illum qui pecuniã obtulit, dicere oportet: Tanti ego tibi deã Mylitam imploro. Mylitã enim Assyrij Venerẽ appellant. Ac uerò pecuniam illam, quantulacunq; sit, nõ est fas reijcere, siquidẽ in sacrũ cõuerti tur usum. Neq; mulieri etiã permittitur hospitẽ aliquẽ repudiare, sed quicunq; is est, qui pecuniã obiecerit primũ, hunc illa sequitur citra delectum. Postremò ubi iã congressa fuerit cum externo mulier, dea expiata, domum reuertitur. Ac

Babylonioru ritus de scortatione.

deinceps

deinceps haud ita multo conduxeris. Iam quæ forma ſunt elegantiori, citius (ut par eſt) expediuntur: q̃ uerò deformes, diutius coguntur deſidere pro templo, anteq̃ legi faciant ſatis. Fitq; interdũ, ut uno atq; altero anno, aut etiam triennio atque diutius expectare oporteat miſeras. Alicubi nempe in Cypro, ſimilis quædã lex eſt, Hæc ſunt Babyloniorũ inſtituta, quorum tres ſuos familiæ quæ nullo alio niſi piſcib, uicſitant. Quos captos ubi arefecerunt ad ſolem, hoc faciũt: In pilã deijciunt, ac piſtillis pinſunt: deinde linteis conſeruant, unde quiſquis uult cõſpergit, offamq; facit, q̃ in modũ panis torreãt. Cyro poſt hanc gentem ab eo ſubactã, inceſſit cupido Maſſagetas in ſuã poteſtatem redigendi. Quæ gens fertur & magna eſſe & robuſta, ad aurorã ſolisq; ortum ſita, trans Araxem fluuiũ è regione Iſſedonorũ. Sunt qui dicant, eã Scythiæ nationis. Araxes Iſtro maior, & idem minor eſſe memoratur: & in eo frequentes inſulæ Leſbo pares magnitudine: & homines qui illas incolunt, æſtate ueſci radicibus quibuſcunq;, quas ipſi euellunt. Arborum aũt fructus quos maturos cõperiunt, in cibum reponere, quo per hyemem ueſcantur. Apud eos etiã inueniri arbores talem fructũ ferentes, qui iactus in ignem ab his, qui ad ſe calefaciendum conuenerunt ioco circunſedentes incenſo igne, ſic ebrios reddit odore ſuo. ut uinũ Græcos: & eo uehementius, quo plus eius fructus fuerit iectũ, quoad cõſurgatur ad tripudiandũ, ac perueniatur ad cantũ. Atq; hæc fertur eorũ eſſe uiuendi cõſuetudo. Araxes porrò fluuius à Mantienis quidem, unde & Gyndes (quem Cyrus in trecentos ac ſexaginta diduxit riuos) fluit, ſed per ſexaginta ora prorumpens, quæ uno excepto in paludes eluuiesq; euoluitur, ubi feruntur homines habitare, qui crudis uictitent piſcibus & pro ueſtibus utantur uitulorum marinorum pellib. Reliquum illud per apertum fluit in mare Caſpium, quod mare per ſeſe eſt, nec ullo cum

Maſſagetæ.

Araxes fluuius.

Mare Caſpium.

alio cõmiſcetur: Nam & illud quod Græci omnes pernauigant, & id quod extra columnas uocatur Atlanticũ & Rubrum, idem eſt mare. Caſpium uerò alterum, ac per ſeipſum eſt longitudinis quindecim dierũ curſu nauis qua remis utatur, latitudinis ubi ſpacioſiſsimum eſt, octo dierum: qua ex parte ad ueſperum uergit, Caucaſo prætentum monte, cùm maximè ueſtitatis, tum ſummæ altitudinis, multas atq; inſe omnifarias gentes habente, ac pleraſq; omnes agreſti maieria uictitantes, ubi arborũ frondes his q̃ ſunt apud nos ſimiles feruntur eſſe, quibus cõtuſis & aqua dilutis, illi animalia ſibi per ueſtes inſcribere dicuntur, eaq; animalia nunq̃ elui, ſed perinde atq; ab initio eſſent intexta, ſi cum reliqua lana ueteraſcere. Horum quoq; hominum concubitus ſicuti pecorum in propatulo eſſe. Et ad ueſperam quidem uergens hoc mare quod Caſpium uocatur. Caucaſus cohibet: qua uerò parte uergit ad auroram orientemq; ſolem, planicies excipit proſpectu immenſæ magnitudinis, Quam ſpacioſam planiciem non ex minima parte Maſſagetæ poſsident, quibus bellum Cyrus inferre cupiebat multis ac magnis ſolicitatus incitatusq; cauſis. Primum ſua genitura, quod uidebatur maius quiddam homine eſſe. Secundo loco, felicitate qua fuerat uſus aduerſus hoſtes. Quamcunq; enim gentem Cyrus inuaſerat, ea gens nullo pacto potuerat euadere. Erat autem Maſſagetarum regina defuncto uiro Tomyris, nomine: ad q̃ in cõiugium petendã Cyrus miſit uerbo duntaxat, nolens eã habere uxorem. Animaduertens illa nõ ſe in coniugium, ſed regnum Maſſagetarum peti, acceſſum Cyro interdicit. Poſtea Cyrus cũ dolus nõ procederet, progreſſus uſq; ad Araxem, apertè infeſto cum exercitu Maſſagetas tendit, flumen pontibus iungit, quib. copias traijciat. factis ex nauibus, turres de ſuper ædificans. Ad quem in hoc labore occupatum,

Cyrus Maſſagetas bello petit.

Tomyris

Tomyris reginæ mandatũ ad Cyrum.

Tomyris caduceatorem misit, qui diceret: Rex Medorum desine incumbere, in quæ incumbis, nescius an ista quæ constituisti, tibi conducibilia erunt. Omisso incœpto, apud tuos ipsius regna, & nos sine finium quorum sumus principes esse. Verùm tu admonitionibus his uti noles, & omnia maleris quàm otium. Quod si tantopere affectas lacessere Massagetas, omitte quam sustines ærumnam, iungendo fluuium de nobis tridui itinere digressis, trajicio in nostram regionem: aut si mauis nos excipere in uestrã, tu hoc idem facito. Hæc ubi Cyrus audiuit, accitis Persarum primorib. coactisq́, in mediũ rem proponit, consulens, utrũ sibi agendũ constituerent. Illorũ in idem conuenêre sententiæ, iubentium recipi in ipsorũ regionem cũ suo exercitu Tomyrim. Quã sententiã Cræsus Lydus cum adesset, improbat, in contrariũ disserens his uerbis: Equidem tibi rex etiam antea dixi, quando quidem Iupiter tibi me tradidit, quicquid animaduertero errari in tua domo, id omne me pro uiribus auersurum. Nam meæ ruinæ etsi ingratæ, mihi tamen extitere disciplinæ. Si tibi esse uideris immortalis, & eiusmodi exercitui præesse, nihil est opus ut meam tibi dicam sententiã: sin uerò te quoque agnoscis hominem, & alijs talib. præesse, illud in primis discito. humanarũ rerũ circum esse: qui rotatus, semper eosdem fortunatos esse non sinit. Ideoq́ de hac, q̃ proposuisti re, secus ego atq; isti sentio. Si enim hostes in terrã nostram uolentes excipere, id tibi ex hoc periculum erit, ne fugatus omne omittas imperiũ: quia haud dubiè uictores Massagetæ non se retro fuga recipient, sed tuas prouincias adorientur. Victor aũt tu non adeó multum uincis, q̃ multũ si transgressus in terrã illorũ, uictis Massagatis instabis fugientib. Hoc enim pro illo substituito consilium, ut uicto hoste rectà pergas ad subigendum Tomyridis regnum, & quidem sine

Cræsi cõsiliũ super Tomyris mãdato.

duce.

duce. Deforme est enim atq; intolerabile, Cyrum Cambysis filium mulieri cedentem detrectare pugnam. Itaq; mihi placet traiectis copijs procedere eousq;, dum illi in occursum prodeant: atq; dehinc ita faciendo, dare operam ut illos superemus. Namq; ut ego audio, Massagetæ bonorũ sunt Persicorum insueti, & magnorum commodorum expertes. His ergo uiris propone in nostris castris instructarũ affatim epularum magna ui pecorum interfecta, cum magna etiam ui poculorum uini ueri, atq; omnis cibariorum generis. Hoc ubi fecerimus, imbecillissimis quibusq; militum ibi relictis, cum reliquis ad flumen nos recipiamus. Quib. tantis bonis illi cõspectis (nisi me fallit opinio) se ad ea cõuertent, unde nobis supererit facultas magnas res perpetrandi. Atq; hæ quidẽ in discussionẽ uenere sententiæ. Cyrus aũt priori repudiata, Cræsiq; probata sentẽtia, indixit Tomyridi, ut retrocederet, utpote aduersus illã traiecturo. Illa, quemadmodũ à principio sponderat, regressa est. Cyrus in Cambysis filij sui (cui regnũ tradebat) manus præbuit Cræsum, ac maiorem in modũ ut hominẽ honore beneficijsq; prosequeretur, præcipit: si sua aduersus Massagetas tractio, non rectè cederet. Hæc ubi præcepit, eosq; remisit in Persidẽ, ipse cum copijs suis flumen traiecit. Trãsmisso Araxe, ubi nox aduenit, uidit per quietẽ talẽ uisionem: Videbatur Cyrus in somnijs cernere maximũ natu filiorum Hystaspis, habentẽ in humeris alas, quarũ altera Asiã, altera Europã inumbraret. Erat Hystaspi Achæmenidæ Arsamenis filio, ex liberis natu maximus Darius nũc fermè 20 annũ ætatis agẽs, in Perside relictus quòd nõ maturus militiæ esset. Experrectus Cyrus, ui sum suũ intra se retractabat: quod cũ ei magnimonẽti uideretur uocato Hystaspi, remotis arbitris inquit: Filius tuus, Hystaspes, mihi, atq; regno meo insidiari deprehensus est:

Cyri somnium.

hoc unde proculdubiò nouerim, per me noſcas licet. Dij mihi, quòd mei curam gerunt, quæcunq; euentura ſunt oſtendunt. Siquidem proxima nocte inter quietẽ liberorum tuorum natu maximũ, in humeris habentẽ alas: quarum altera Aſiã, altera Europã inumbraret. Ex quo uiſo nulla tergiuerſatio eſt, quin ab illo mihi tendantur inſidiæ. Quapropter tu quàm raptiſſimè in Perſidem reuertere: facitoq; ut, cum ego ſubactis Maſſagetis, illùc rediero, filium tuũ mihi ſiſtas ad cauſam dicendam Et Cyrus quidem hæc locutus eſt, ſcilicet, quòd ſibi inſidiari Dariũ ſuſpicabatur. At deus ei portendebat, ipſum ibi mortem oppetiturum, & eius regnum ad Darium eſſe peruenturum Reſpõdens illi Hyſtaſpes: Abſit (inquit rex, ut quiſpiam uir genere Perſes, tibi moliatur inſidias. Qui ſi quis ſit, is primo quoq; tempore morte mulctetur. Tu enim Perſas ex ſeruis liberos, ex ſubditis aliorum hominum dominos effeciſti. Quòd ſi qua tibi uiſio filium meum indicat, rebus nouis contra te ſtudentem, ego tibi eum exhibeo pro tuo arbitratu utendum Hoc reddito ſponſo, Hyſtaſpes traiecto Araxe, Perſidem contendit, Cyro filium ſuum Darium in cuſtodia ſeruaturus Cyrus autẽ Araxe traiecto progreſſus unius diei iter, quæ Cræſus admonuerat, exequitur, relictiſq; illic imbelli parte copiarum, mox cum expedita manu ad Araxem reuertitur Hos itaq; relictos, ex Cyri exercitu aggreſſa tertia Maſſagetani exercitus pars, ſeſe defenſantes, interemit. Eadem conſpecto epularum apparatu, poſt aduerſariorum cædem, ad epulandũ diſcũbit, refertaq; cibo, ac uino ſoporatur. Perſæ ſuperueniẽtes, horũ multos occidunt, multoq; plures uiuos capiunt, cũm alios, tum uerò ducem eorum, reginæ Tomyridis filiũ, cui nomen erat Spargapiſes. Tomyris cognito exercitus, ac filij ſui caſu, miſſo ad Cyrum caduceatore, ita inquit: Inex

plebilis

plebilis cruore Cyre, ne spiritus tollas ex hoc quod actum est. si fructu uitco, quo ipsi distenti adeò desipitis, ut descendente in corpus uino improba à uobis uerba fundantur: tali ueneno filium meũ uicisti, dolo, non prælio superiór. Quare meum admitte consilium bene tibi consulentis: ubi, reddito mihi filio, ex hac regione, ferens impunè, quòd tertiam Messagetarum partem profligasti. Quæ, nisi feceris, per solem iuro, Messagetarum dominum, fore, ut ego te (etsi insatiabilem cruore) tamen satiem. Hæc uerba ad se perlata, Cyrus pro nihilo habuit. Filius Tomyris Spargapises, ubi uino laxatus, didicit se in malo esse, exorauit à Cyro, ut uinculis solueretur. Statimq;, cùm solutus est, ac manuum compos effectus, seipsam interemit. atq; hic quidem talem obijt mortem. Tomyris autem, quando Cyrus ipsam non auscultaret, contractis suis copijs, ita conflixit cum Cyro, ut hanc pugnam ex omnibus, quæ inter barbaros extiterunt, acerrimam censeam extitisse: quamq; ita gestam fuisse accipio, primùm utroq; spatio inter se distantes, sagittas egisse: deinde sagittis absumptis, concurrentes, lanceis pugionibusq; fuisse confertos: ac diu pugnantes, præstitisse, neutris fugere uolentibus, ad extremum Massagetas superiores extitisse: ibiq; cum permagnam exercitus Persici partem, tum uerò Cyrũ ipsum occubuisse, cùm unum de triginta omninò regnasset annos. Cuius cadauer inter casorum Persarum stragẽ Tomyris exquisitũ, cũ inuenisset, caput in utrem demisit, quem humano cruore cõpleuerat: mortuoq; insultans, inquit: Tu quidem meũ uiuentis, & in pugna uictricis filium perdidisti dolo captũ, at ego te (prout interminata sum) cruore saturábo. Hæc de Cyri uitæ exitu: de quo, cũ multa referãtur is q̃ mihi maximè ueri similis uidetur, à me cõmemoratus est.

Tomyris filius sibi mortem infert.

Cyri exitus.

Massagetæ, & amictum gerũt, & uictum habent Scythi-

Massagetarū mores.

co similem. Ex equis præliantur & pedibus. Vtroq; enim genere ualent: sagittarij item atq; hastati. Sangarei, hoc est, pugiones, è more gestantes: in omnibus auro utentes & ære. Vtuntur nāq; ære in omnibus, quæ ad hastas, ad pharetras, ad Sangares pertinent: auro autem in cunctis, quæ ad capitis, ad baltheorum, ad axillarum ornamentum spectant. Equorum itidem pectoribus æreos thoraces circundant. Circa frænum, frænaq; & phaleras, aurum adhibent: ferro, atque argento nihil prorsus utentes. Quorum in regione, cū immensa sit auri, atq; æris copia ferri tamen atq; argenti nihil est. Moribus his utuntur. Nam quod Græci memorant, facere Scythas, id non Scythæ faciunt, sed Massagetæ. Siquidem uir Massageta, quoties libidine capitur mulieris, suspensa ad plaustrum pharetra, sine pudore concumbit. Terminus uitæ nullus eis propositus est: ubi quis admodum senuit, cum conuenientes proximi quiq; cognati immolant, & cum eo aliquot pecudes, quarum carnibus pro epulo, ubi decoxerunt, uescuntur, quod genus obitus apud eos beatissimū habetur. Languore extinctos non edunt, sed terra operiunt, loco damni putantes, quòd ad immolationem non uenerūt. Nihil omninò serunt. pecoribus uictitant, piscanúq;, qui eis abundè ex Araxe fluuio suppeditat, ac lacte quod potitant. Ex dijs unum Solem uenerantur, cui equos immolant. Hic autem est eis mos sacrificandi, ut deorum pernicissimo è pecoribus omnibus pernicissimum mactent.

HERO-

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM, Liber II.

Qui inscribitur

EVTERPE.

Cambyses Cyro succedit.

VRo uita functo, regnũ suscepit Cambyses, eius filius, & Cassandanæ Pharnaspo genitæ: quam ante uirum defunctam, Cyrus, & ipse ingenti luctu prosecutus est: & cæteris, quibus imperabat, lugeri præcepit. His parentibus ortus Cambyses, cùm Iones & Aeoles, pro hæreditarijs sibi seruis existimaret, aduersus Aegyptios fecit expeditionem, comparato, cùm ex alijs, tum uerò è Græcis, quibus dominabatur, exercitu. Aegyptij, prius quàm apud eos regnaret Psammetichus, omnium hominum se priores extitisse arbitrabãtur: uerùm Psammeticho regnum adepto, cùm incessisset cupido noscendi, qui nam primi hominum extitissent, ex eo tempore putauerunt Phrygas, quàm se priores extitisse, se uerò quã cæteros. Enimuerò Psammetichus, ubi sciscitando, qui nam primi hominum extitissent, nullũ exitum inuenire posset, huiusmodi rem machinatur: Pueros duos ex humilibus parentibus recèns natos, tradit pastori, inter pecora educandos, hunc in modum: Iussit neminem coram eis uocem ullam edere, solitaria in casa ambos sibijpsi relinqui, eisdẽ in tẽpore capras admoueri, ubi lacte expleti

Psammetichus Aegypti rex pueros duos curat nutriẽdos à mutis.

Hæc ideò faciebat, iubebatq; Psammetichus, quòd cuperet ex pueris, ubi inarticulatè uagire desisterent, audire, si qua uox prima erumperet, prout & contigit. Nam ubi binatus exactum est tempus, pastori qui hæc administrabat aperienti ianuam atq; intranti, ambo infantes porrectis manibus procidentes, beccus clamabant. Quod primò audiens pastor, obticuit. Cùm uerò crebrius adeunti, & obseruanti, idē uerbum frequentaretur, ita demum re domino indicata, iussus ab eo pueros attulit exhibuitq;. Quos, cùm & ipse Psammetychus audisset, percontabatur, quinam homines beccus quippiam appellarent? Hæc percontans, comperit, Phrygas sic panem appellantes. Tali negotio argumentati, Phrygas se priores extitisse, Aegyptij concesserunt. Quod ita actum esse, equidem ex sacerdotibus Vulcani, qui sunt Memphi, audiebam. Græci tamen alia multa & inepta memorant: Psammetychum pueros educandos curasse apud mulieres, quarum linguas præcidisset. Hactenus de puerorum educatione referebant. Alia quoq; apud Memphim audiui ex Vulcani sacerdotibus, cum quibus in colloquium ueni. Quinetiam harum ipsarum rerum gratia, & Thebas, & Heliopolim, id est, Solis urbem, me contuli, animo cognoscendi, nunquid consentanea forent, his, quæ Memphi dicerentur. Nam Heliopolitani ferūtur Aegyptiorum esse solertissimi. Atq; ex ijs narrationibus, quæ ad rem diuinam pertinentia audiui, ea non libenter enunciauerim, nisi ipsorum tantummodò nomina, existimans omnes homines sentire de his. Quorum quicquid commemorabo, id oratione coactus, cōmemorabo. Quæ autem humanarum rerum sunt, hæc ita referebant inter se constare: Omnium hominū primos Aegyptios annū cōperisse, distinguētes eū in duodecim temporum menses. Idq; comperisse ex astris; eo scientius (ut mihi uide-

uidē

uidetur)hoc agentes quã Græci, quòd Græci quidem tertio quoq; anno intercalarẽ mẽsem introducũt tẽporis gratia: Aegypti uerò 13. dieb quibus 12. mẽses taxant, adijciũt huic numero quotannis quinos dies Vnde eis ratio circuli tẽporũ cõstat eôdẽ redeuntis. Aegyptios quoq; primos 12. deorũ cognomina censuisse, & ab illis Græcos fuisse mutuatos. Item primos dijs. & aras, & simulachra & delubra statuisse: quin etiam animalia in saxis sculpsisse quarum rerũ plæraq; ita affecta opere demonstrabant. Prætereà primum mortalium regnasse Menem, ac sub eo omnẽ Aegyptũ præter Thebaicã plagã palustrẽ fuisse: ex eaq; nihil eorũ, quæ supra stagnum Myrios extãt extitisse: in quod stagnũ à mari per flumen 7. dieb. nauigatur Atq; de regione bene mihi dicere uidebantur. Manifestũ est ei, qui si antea nõ audierit, tamẽ inspexerit, modò sit solertia præditus, Aegyptũ, in quã Græci nauigãt, accessionẽ esse terræ, ac fluminis donũ: quinetiã loca supra stagnũ hoc, ad 3 usq; dierũ nauigationẽ, de qua nihil amplius cõmemorabant. Est aũt & aliud tale. Nã Aegyptiacæ regionis huiusce modi natura est. Iam primũ cũ Aegyptũ uersum in alto cursum tenes, procul ab ea adhuc diurnæ nauigationis spatio, patieris sensum cœni, etiã in aqua 11. alta passus: quæ res declarat eatenus esse humi aggestũ. Ipsius aũt Aegypti longitudo secundũ mare est 60 schœnorum. id est, funiculorum: quemadmodum nos Aegyptum distinguimus à sinu Plinthinete, id est, lateritio, usq; ad stagnũ Selbonidis. ad quod mons Casius usq; pertingit. Itaq; ab hac parte sexaginta schœni sunt. Etenim, qui modicum terræ possident, metiuntur illa passibus: qui minus inopes terræ sunt. metiuntur stadijs: qui multum possident, parasangis: qui plurimũ sanè, schœnis. Constant autem parasangæ 13. schœni sexagenis stadijs. Ita erit Aegyptus secũdũ mare stadiorum

Aegypti natura.

diorum trium millium ſexcentorũ. Hinc ad Heliopolim mediterranea uerſus Aegyptus ſpacioſa eſt, ſupina omnis, & aquarũ inops, ſimul ac limoſa. A' mari ad Heliopolim eundo per ſuperiora eiuſdem penè ſpacij iter eſt, cuius ab Athenis illud, quod ab ara duodecim deorũ fert Piſan, & ad delubrum Iouis Olympij: quæ itinera, ſi quis computet, inueniet aut parum quiddã differre, quo minus paria ſint: aut nõ amplius 15. ſtadijs. Nam uiæ, quæ ex Athenis Piſam fert, 15 ſtadia deſunt, quo minus ſit mille & quingentorum ſtadiorum. At ea, quæ à mari ad Heliopolim ducit, hunc ſtadiorũ numerum complet. Ab Heliopoli per ſuperiora eundo Aegyptus anguſta eſt. Nam qua parte mons Arabiæ exporrigitur, ab Aquilone ferens ad meridiem, atq; ad auſtrum, ſemper per ſuperiora pertingit ad mare, quod rubrum uocatur, ubi inſunt lapidicinæ ad pyramides, qui ſunt apud Mẽphim exciſæ: ab hac quidẽ parte deſinens mõs, declinat in quæ dictum eſt. Qua uerò parte productior ſeipſo eſt, duorum ego audiebã menſiũ itineris eſſe ab aurora, ad heſperũ: & eius extrema, quæ ad aurorã uergunt, feracia thuris eſſe. Atque hic quidẽ mons talis eſt. Quo aũt latere Africã Aegyptus ſpectat, alius mõs ſaxeus extẽditur (in quo pyramides ſunt) ſabulo obſitus eodẽ modo, quo Arabici montis tractus, qui ad meridiẽ ferr. Itaq; quod ab Heliopoli eſt nõ ita multorũ ſpaciorũ eſt, quod modò Aegypti ſit, ſed 4. duntaxat dierũ nauigatione. Aegyptus anguſta eſt inter eos, quos dico montes, quod intercapedinis campeſtris eſt terra, ſtadiorum fermè (ut mihi uidetur) qua parte arctiſsima eſt, non amplius ducentorum, è monte Arabico ad eum, qui dicitur Punicus. Illinc rurſus Aegyptus laxa eſt, atque ita ſitus regionis natura comparatus eſt. Ab Heliopoli autem ad Thebas, 9. diebus nauigatur, ſpacio 4860 ſtadiorum, hoc

eſt,

eſt, unius & octoginta ſchœnorũ: quæ Aegyptia ſtadia collecta ſecundũ quidẽ mare ſunt, prout à me ſuperius indicatũ eſt, tria millia ſexcẽta: quãtũ uerò à mari ad Thebas mediterraneũ ſit, indicabo. Sunt enim ſex millia ac cẽtũ uiginti ſtadia: à Thebis aũt ad urbẽ, nomine Elephantinã, octingẽta uiginti. Huius igitur regionis, quæ à me dicta eſt, plæraq; pars, ut & ſacerdotes aiebãt, & mihi ipſi eſſe uidebatur, acquiſititia Aegyptijs eſt. Siquidem quod inter prædictos mõtes, ſupra Memphim urbem poſitos, mediũ eſt, uidetur mihi ſinus maris aliquando fuiſſe, quemadmodũ ea, quæ ſunt circa Ilium, & Teuthraniam, & Epheſum, & Meandri planiciem ut hæc parua magnis cõparentur. Quoniã nullũ eorũ fluminũ, quæ has regiones oblimauerunt, dignũ eſt cõparari uni ex ſeptem oſtijs Nili, magnitudine. Sunt & alij fluuij, nequaquã ad magnitudinẽ Nili, qui magna opera ediderũt, quorũ nomina poſſem referre: cùm alij, tùm uerò Achelous, qui per Acarnaniã fluens in Echinadũ inſularum mare, iã eas media ex parte facit continentẽ. Eſt aũt Arabicæ regionis, nõ procul ab Aegypto ſinus maris, productus ex eo quod rubrũ uocatur, lõgus ita, atq; arctus, ut differendo oſtendã. Prolixitas quidẽ, inchoando nauigationẽ ex Inacho in amplũ æquor, cõſumit quatuor dies remigationis: latitudo uerò, ubi ſinus ampliſſimus eſt, dimidiatũ diẽ nauigationis: in quo ſitu quotidie reciprocatio aquarũ, & uadoſum æſtuariũ eſt. Aliũ huiuſmodi arbitror ſinũ in Aegypto extituſſe: quorum alter mare ad aquilonem habet, Aethiopiam uerſus: alter Arabicum: de quo differere pergam, ferens ex auſtro in Syriã, qui penè inter ſe ſuos receſſus terminãt, exiguo quodã terræ interuallo dirẽpti. Quòd ſi in hũc Arabicũ ſinũ Nilus uelit alueũ ſuũ conuertere, quid eũ prohibebit aſſiduè fluentem, quin intra uiginti millia annorum illum obtineat? Ego

Sinus Arabicus.

enim credo intra decem millia annorũ, qui ante me natum transierunt, sicubi siccanea facta sunt, nimirum, & sinũ siccaneum fieri posse, etiam multò (quam hic est) maiorem, à tanto flumine, atq; ita operoso. Itaq; quæ de Aegypto à referentibus audiui, ea & ipse ita habere existimo. Quippe cũ uideam, & Aegyptum esse exporrectam à terra contigua, et conchylia existere in montibus, ac salsuginem exudare, quæ etiam pyramides corrũpat: & montẽ hunc, qui in Aegypto eminet Memphi, arenas solas habentem. Praterea regionẽ hanc nulli alteri cõterminæ, aut Arabiæ, aut Africæ, aut Syriæ assimilẽ esse. Etenim Arabiæ maritimæ, ubi Syri incolũt, pulla humus est, et fragilis, utpote limus ex alluuionibus ab Aethiopia, flumine deuectus. Nã Punicã humum scimus magis puniceã esse, et magis subarenaceam: Arabicam uerò atq; Syriacã argillosioré, ac suppetrosam. Quinetiã ut magnũ huius terræ documentum aiebant sacerdotes, sub rege Myri fluuiũ, quoties octo cubitis dũ minimũ influebat, irrigasse Aegyptũ, quæ supra Memphim est necdũ ab obitu Myris nõgenti sunt anni, ad tẽpus, quo hæc ego à sacerdotibus audiebã. At nunc, nisi ad sedecim, aut ad quindecim saltem cubitos ascendat fluuius, regionẽ nõ transcẽdit. Quæ regio, si proportione in altũ surgat, et tantundẽ ad incrementũ tẽdat uidẽtur mihi Aegyptij, utiq; hi, qui infra paludẽ incolũt cùm alia loca, tùm uerò eã qui uocatur Delta, idem passuri, omni futuro tẽpore eã regionẽ Nilo non restagnante. quod aiebãt ipsi passuros aliquando Græcos. Nã cũ audirent omnẽ Græcorũ terram pluuia perfundi, nõ fluminibus, ut suam, dicebant fore, ut decepti aliquando magna spe, malè esurirent. Qui sermo hoc dicere uult, Græcos si nolit eis Deus pluere siccitate extinctum iri: ut quibus nihil sit aliud aquæ, nisi tantum quod ex Ioue submittetur. Atq; hæc,

quæ

quæ ab Aegyptijs in Græcos dicuntur, rectè habent. Age nunc uicissim dicam, quomodo res apud ipsos Aegyptios habeant. Si (ut superiùs dicebam) quæ infra Memphim est regio (hæc enim est, quæ augescit) uelit in aliũ augescere proportione præteriti temporis, quid aliud Aegyptios, qui illic incolunt, quàm esurituros? si neq; gustare ea, quæ ab Ioue sunt, neq; à flumine restagnari queant rura ipsorũ. Isti nãq; ex omnibus hominibus, atq; ex omnibus Aegyptijs, maximè illaboratũ percipiunt fructũ, neq; proscindendis aratro sulcis, neq; subigendo solo, neq; aliud quicquã exercendo eorũ, quæ in aruis colendis cæteri mortales laborant: sed postquã fluuius sua sponte superueniens irrigauit rura, & rursus irrigata deseruit, tunc in suũ quisq; rus iacto semine sues immittit, conculcatoq; suibus semine messem deinde expectat: atq; ubi suibus semen uersauerit, ita demum frumentũ percipit. Quòd si uelimus de Aegypto Ionum uti sentẽtijs (quũ solum Delta esse Aegyptum aiunt, à Perſei specula appellatum, dicentes, illã secundum mare ad Pelusiaca usq; Tarichea quadraginta schœnorũ esse: à mari autẽ mediterranea uersus, pertingere ad Cercasorum urbem, iuxta quam scinditur Nilus in Pelusium fluens, & in Canobum: cætera uerò Aegypti (partim esse Africæ, partim Arabiæ) ostendemus, hac ratione utẽtes, nullã Aegypti primitus fuisse regionẽ. Nã Delta eis (ut ipsi dicunt, & mihi uidetur) defluxa humus est, ac nuper, ut sic dicam, extitit. Itaq; si nulla eis terra erat, quid curiosi sunt, putantes se primos homines extitisse? qui ne in puerorũ quidẽ experimẽtũ (qui primã linguã proderent) ire debebant? quos ego opinor neq; cum loco, quem Delta Iones uocant, pariter exitiisse: sed semper fuisse, ex quo genus humanum extitit, progressúq; terræ multos ex eis reliquos fuisse, multos aliundè subingressos. Ideoque olim

olim Thebæ Aegyptus uocabatur, cuius ambitus est stadiorum sex millium, ac centum uiginti. Itaq; si nos de eis rectè sentimus, Iones non rectè sentiunt de Aegypto. Sin rectè Iones sentiunt, ostendo, neq; Græcos, neq; Iones scienter computare: qui cum aiunt, tria membra totam esse terram, Europam, Asiam, Africam, quartum membrum annumerant Delta Aegypti, si non sit, neq; Asiæ, neq; Africæ. Nâ secundum hanc rationem nõ est Nilus, qui Asiã ab Africa disterminat. Quin eũ diuortia faciat circa acumen Deltæ, quod in medio est, id Asiæ, & Africæ esset. De quo nos Ionũ sententiã missam facientes, ita sentimus: Aegyptũ quidẽ eã omnem esse, quæ ab Aegyptijs incolitur: quemadmodũ Ciliciam eã, quæ à Cilicibus, & Assyriã, quæ ab Assyrijs. Sed Asiæ, & Africæ, scimus recta ratione, nullum esse terminum, nisi terminos Aegyptiorum. Si uerò, quod Grecis persuasum est, sequemur sentiemus omnem Aegyptum, quæ à Cataduptis, & Elephantina urbe incipit, bifariam diuidi, & utrũq; cognomen obtinere. Aliã enim eius partem esse Africæ, aliã Asiæ.

Nilus. Quippe Nilus à Cataduptis incipiens, mediã interfluens Aegyptum, irrumpit mari, uno quidem usq; ad Cercasorũ urbẽ alueo, deinceps tripartito: quorũ alueorũ unus ad auroram, quod Pelusium ostiũ, alter ad uesperam tendit, quod Canobicũ ostium nominatur. Tertius, quo rectà Nilus meat, talis est: Delatus per superiora in acutũ Deltæ proficiscitur, deinc mediũ Delta scindẽs, in mare euadit, non minimã huic alueo portionem aquæ præbens, nec minimè celebrem, quod Sebennyticum ostium appellatur. A' Sebennytico item duo alia diuidumtur ostia, in mare ferentia, quibus hæc sunt imposita nomina, uni Saiticum, alteri Mendesium. Nam quæ Bolbitinum, & Bucolicum nominantur, non sunt natiua ostia, sed defossa. Huic meæ opinioni, tantam esse Aegyptũ,

quanta

quanta ratione demonstraui, testimoniũ etiã dat oraculum, quod ab Hammone est redditum, quod ego posteriùs, quàm ita in animum induxeram, circa Aegyptum audiui. Nã quĩ sunt ex urbe Marea, & Apia, incolentes Aegypti fines Africam uersus, quod sibi Pœni, nõ Aegyptiỹ uiderentur, quodq; peroſi sacrorum cæremonias, nollent bobus fœminis prohiberi, miserunt ad Hammonem, negantes quicquam cũ Aegyptiỹs sibi esse cõmune. Habitare enim se extra Delta, nulliq; sibi cum illis linguæ esse cõmercium, ac uelle sibi fas esse omnia gustare. Hæc eos Deus facere non permisit, inquiens, Aegyptum eã esse, quam Nilus supergressus irrigaret: quiq; intra urbem Elephantinam incolentes, ex hoc flumine potarent, eos esse Aegyptios. Hæc illis ita responsa sunt. Porrò Nilus, ubi inflatus est, non modò Delta inundat, uerumetiã plagam, quæ dicitur Africanã esse, aliquoties, & Arabicã: idq; utroq; uersus, duorum dierum itinere, & amplius eo uel minus. De cuius fluminis natura, neq; à sacerdotibus quippiam, neq; ab alio ullo percipere potui: cum promptissimo forem animo ad hæc ab illis audienda, cur Nilus aquis inflatus deueniret, inchoans intumescere ab æstiuo solstitio, ad centum usq; dies, & propè totidem diebus retrocederet, relinquens fluenta: ita per omnem hyemem tenuis esse perseueret ad solstitium rursus æstiuũ. De his nihil omnino potui percipere ab Aegyptiis sciscitando, num aliquam uim Nilus haberet, natura diuersam cæteris fluuiis. Hæc ego noscendi cupidus, eos interrogabam, & cur solus omnium amnũ, nullas ex se auras remitteret. De qua tamen aqua quidam Græcorum insignes cum uellẽt effici sapientia, trifariam disseruerunt. Quarum opinionũ duas ne mentione quidem dignas existimo, nisi catenus ut illas tantũ significem. Earũ una ait, uentos Etesias esse in causa, ut Nilus infletur, prohibentes

De Nili natura disputatio.

cum

eum effluere in mare. Atqui nonnunquã Eteſiæ nondũ ſpirauerunt, cũ Nilus id agit. Adhæc, ſi Eteſiæ cauſa forent, oporteret alia quoq; flumina, quæcũq; Eteſiis obnoxia ſunt, ĩdem quod Nilus, pati: & eo magis, quo tenuiora ſunt, minores gurgites exhibentia. Sunt aũt multa in Syria, multa in Africa flumina, quæ nihil tale patiuntur, quale patitur Nilus. Altera opinio eſt incredibilior quidem quàm hæc, quæ dicta eſt, dictu tamen admirabilior, quæ ait illum, quòd ab oceano fluat, iſtud efficere: ipſum uerò oceanũ, orbi terrarũ circumfluentẽ. Tertia opinio, ut multò modeſtiſſima, ita lõgè falſiſſima eſt: quippe quæ nec ipſa aliquid dicit, inquiens, è niuibus liqueſcentibus manare Nilũ: qui cũ ex Africa per medios Aethiopes fluens, in Aegyptum euadat, ex locis calidiſſimis ad frigidiſſima, qui poſsit ex niuibus fluere? De qua re multa ſanè ſunt, quæ quis coniectare poſsit, non eſſe credibile, cũ qui talis ſit, manare de niuibus: primũ ac maximũ teſtimoniũ perhibentib. ueteribus, qui ab ijs regionibus caliditi ſpirant. Secundũ ea plaga, quæ ſine imbribus, & ſine glacie perpetuò eſt: ſuper niue aũt quæ cecidit, neceſſe omninò eſt, intra quinq; dies pluere: ut ſi in his regionibus ningeret, etiã plueret. Tertiũ hominibus, q ab aſtu ſolis nigri ſunt, & mluis, atq; hirundibus, quæ illic perennant, quibus quoq; quæ Scythicæ plagæ hyemẽ fugientes, ad hæc loca ſe cõtulerũt hybernatũ. Si igitur, uel quantulumcunq; ningeret in ea plaga, per quã fluit, & ex qua incipit Nilus, profectò nihil tale eſſet, quemadmodũ neceſſitas arguit. At is, qui de oceano loquitur, ad occultã fabulam referens caret argumento. Neq; enim ego ullũ noui fluuiũ q eſſet oceanus, ſed hoc nomen (opinor) Homerũ, aut aliquem priſcorũ poetarũ cũ inuenijſſe, in poeticã inuliſſe. Quòd ſi opiniones, quas propoſui improbantem me, oportet de occultis ferre ſententiam,

dicam

dicam quare mihi uideatur impleri Nilus æstate. Hyberno tẽpore sol abscedens à pristino cursu subter hyemale sydus, meat in superiora Africæ: hoc quidẽ, ut breuissimè demonstretur, totũ dictũ est. Etenim deũ hunc, ut cuiq; terræ proximè accedit, ita eã maxima siti afficere credibile est, & scaturigines indigenarũ amniũ arefacere. Vt aũt pluribus uerbis demonstretur ita habet: sol Africæ superiora permeans, istud efficit. Nã cum omne ueris tempus sit serenum in his regionibus, & ipsæ regiones sint torridæ, quas sol transient uentos frigidos facit, quemadmodum medio cælo means æstate facere consueuit: ad se trahit aquam, attractamq; in superna abijcit loca quã excipientes uenti, ac dissipantes liquefaciunt, hi uidelicet, qui (ut credibile est) ab hac regione flant, auster, & africus, multò omniũ pluuiosissimi. Quamquam mihi uidetur, non omnẽ sol humorẽ eius amni Nilo remittere, sed penes seipsum reseruare. Idem mitigata hyeme, rursus in mediũ cæli regreditur, atq; illinc iã itidem ex cunctis fluminibus trahit humorẽ: quæ flumina mox multarũ aquarũ imbre cõmixto, terrã madefaciẽte utiq; lacunosam, magna decurrũt. At æstate cũ destituãtur ab imbribus, & à sole attrahãtur, exiliora sunt. Nilus aũt, q imbribus caret, cũ attrahitur à sole, meritò solus fluuiorũ eo tempore fluit multò exilior, quàm solet p æstatẽ. Tũc enim peræquè attrahitur atq; cæteræ aquæ, p hyemẽ uerò solus attrahitur. Ita solẽ censeo huius rei esse causam. Idẽ mea sentẽtia, autor est aëreæ siccitatis in ea regione, dũ exæquat transitum suũ. Ita semper Africæ superiora æstas obtinet. Quòd si finiũ ac cæli situs immutaretur, ut ubi nũc aquilo situs, & hyems, ibi austri situs esset, & meridiei: & ubi auster, illic aquilo collocatus esset: si hæc ita haberent, profectò sol amotus è medio cælo, sub hyemem, & aquilonem mearet supra Europam,

quem-

quemadmodũ nunc ſupra Africam: peritranſiliẽſq; nobis omnem Europam faceret (opinor) eadem in Iſtro, quæ nunc facit in Nilo. De aura autem, quæ nulla è Nilo efflat, hoc mea fert opinio: Conſentaneũ eſſe, è locis ualde feruidis nihil reſpirare auræ, quæ ab aliquo frigido loco. flare gaudet.

De Nili fontibus. Verũ hæc ita ſint, quemadmodũ & ſunt, & ab initio fuêre. Nili tamẽ fontes, nemo neq; Aegyptiorũ, neq; Græcorũ, neq; Aſiorũ, cum quibus in colloquiũ ueni ſe noſſe profeſſus eſt, præter ſcribã ſacrarũ Mineruæ pecuniarũ apud Aegyptũ in urbe Sai, qui mihi iocari uidebatur, affirmans, ſe id proculdubio noſſe. Sic aũt dicebat: geminos eſſe montes, cacuminibus in acutũ tendentibus, inter Syenẽ poſitos urbẽ Thebaidis, & Elephantinã. Quorũ uni nomen eſſet Crophi, alteri Mophi, & ex eo medio Nili fontes abyſſos, hoc eſt, immenſæ altitudinis, emanare. Cuius aquæ dimidiũ, Aegyptũ uerſus, & uentũ aquilonẽ flueret, reliquũ dimidiũ Aethiopiã uerſus, atq; auſtrum. Quod aũt abyſſi forent fontes, aiebat Pſammetichum Aegypti regem periculũ huius rei feciſſe: q funibus multorum milliũ paſſuum connexis, & in fontes demiſſis, tamen ad fundũ nõ deueniſſet. Scriba hic, ſi modò geſta fuerãt, quæ dicebat, affirmãdo faciebat, ut ego opinarer uortices quoſdam illic eſſe rapidos, ac refluxus, quemadmodũ præcipitantis è montibus aquæ, nequit funis ad explorandum demiſſus peruenire in fundum. Aliud ab ullo audire nõ potui, niſi (cum ipſe inſpiciendi gratia ad Elephantinam uſq; urbem profectus ſum) quiddam lõgiſſimæ narrationis, quod ex fama illic iam inquirẽdo accepi: eum ab urbe Elephantina ad ſuperiora eſſe locũ accliuem, ubi neceſſe ſit nauigio utrinque alligato, tanquam boue pergere: & ſi funis abrumpatur, abire nauigium, rapiente fluminis impetu. Abeſſe autem hunc locum ultra quatuor dierum nauigationem:

gationem: esseq; ibi Nilum tortuosum, uelut i mæãdrum, & 12. schœnorum, quibus hunc in modum nauigare oporteret & postea peruenire planum in locum, ubi sit insula Nilo circumflua, nomine Tachompso. Ab elephantina desiperiam Aethiopes incolere, & dimidium insulæ, nam alterum dimidium incolere Aegyptios. Insulam contineri ingẽti stagno, accolentibus circum Aethiopibus pastorib. in quod è Nilo subuectus, peruenias in alueum, qui in stagnum diffunditur. Deinde egressus, itinere pedestri, quadraginta dierum peragas propter flumen. Nam in Nilo acutos scopulos existere, & saxa frequentia, per quæ nauigare non licet. Peragrato 40. dieb. eo loco alterũ rursus ingressus nauigium, 12. diebus subueheris, dum uenias in urbem magnam, nomine Meroën. quæ fertur aliarum urbium esse metropolis. Cuius incolæ soles deorum colunt Iouem & Liberum, eosq; magno perè uenerantur Ioui etiam constituerunt oraculum, cuius responsis quando iubentur, & quocunq; iubentur, eò sumũt expeditionem Ab hac urbe intra tãtundem temporis, intra quantum ad ipsam ex Elephantina peruenitur nauigando, peruenies ad transfugas, quib. nomẽ est Asmach. quod uerbum idem pollet, quod sinistræ regiæ assistentes. Isti cùm essẽt Aegyptij bellatores, 240000. ad hos Aethiopes trãsiêre, hac de causa Sub rege Psammetycho fuerant in præsidijs collocati, alij ad urbem Elephantinam, & ad Daphnas Pelusias aduersus Aethiopes, alij aduersus Arabes, & Syros, alij ad Meroën aduersus Pœnos Quibus in locis, quem admodũ sub rege Psammetycho erant, ita in ea ætate Persarum præsidia excubabant. Nam, & in Elephantina & in Daphnis, Persæ excubias agunt. Cũ igitur trieniũ in ẽsidio fuissent Aegyptij, neq; illinc ab aliquo dimitterentur, communi usi consilio, à Psammetycho ad Aethiopiam sibi tran-

ſeundum putauerunt. Quos, re audita, Pſammetichus inſe-
cutus, ubi eſt aſſecutus, multis uerbis obſecrabat, uetabatq́
patrios deos, ac liberos, uxoresq́ deſerere. Ibi quidam illo-
rum fertur oſtenſo ueretro dixiſſe, ubicunq́ id eſſet, id ſibi
& uxores, & liberos fore. Eli poſteaquàm in Aethiopiam pro
fecti ſunt, ſeſe Aethiopum regi tradiderunt: quos ille ita re
muneratus eſt. Erant ei nonnulli Aethiopum aduerſarij,
quorum terram eripientes, iſtos iuſſit incolere. Aethiopes
his colonis inter ſe collocatis, facti ſunt manſuetiores, mori-
bus Aegyptiacis imbuti. Ad quatuor igitur menſium par-
tim nauigationem, partim iter, cognoſcitur Nilus præter
id, quo fluit per Aegyptum. Tot enim menſes in ſumma re-
perientur impendi ab his, qui ex Elephantina ad hos per fu-
gas pergãt. Fluit autem ab Heſpero, & occaſu, dehinc quid
ſit, nemo poteſt pro comperto narrare. Eſt enim deſerta præ
feruore ea regio. Accepi tñ hoc ex quibuſdã Cyrenæis, qui
ſe ad Ammonis oraculũ iſſe commemorarent, collocutoſq́
cum Etearcho Ammoniorum rege, & ex alijs ſermonibus
deueniſſe in garrulationẽ de Nilo, cuius nemo noſceret fon-
tes: Etearchumq́ narraſſe aliquando Naſamonas quoſ-
dam ad ſe ueniſſe, quæ gens ſit Punica. Syrtim incolens, &
oram quæ uergit ad auroram, & multum ſupra Syrtim eos
cum uenissent, interrogarenturq́ nunquid amplius haberẽt
quod referrent de Africæ deſertis, retuliſſe apud ſe fuiſſe ui-
rorum præpotentium filios procaces: eos cum in uirilem ae-
tatem adoleuiſſent, cum alia ſuperuacua fuiſſe machinatos
tum uerò ex ſeſe quinq́ ſortitos ad inſpiciendas Africæ ſo-
litudines, ſi quid amplius cernerent quàm hi, qui longiſſima
inſpexiſſent. Oram enim maritimam Africæ aquiloni ob-
noxiam Pœnos, & Pœnorum permultas gentes ab Aegy-
pto incipientes omnem obtinere uſq́ ad promontorium Sa-

De quæſi-
tis Nili
montibus.

lũnem,

loëntem, quod Africam terminat, præterid demum, quòd alii Græci obtineãt, alii Phœnices supra maritimam oram; & eos, qui ad mare incolunt, feris ulteriora habitari. Ulteriora feris arenosa esse, uehementerq; arida, ac prorsus uasta. Igitur eos iuuenes ab æqualibus dimissos, aqua atq; cibarijs probè instructos, primũ per loca hominibus habitata perrexisse, hanc per mensos in illam feris frequentem, peruenisse. Ex ea per solitudines iter fecisse in uentum Zephyrũ, peragrateq; multo spatio, fabulosi loci pluribus sanè diebus aspexisse, demum arbores in planitie quadam enatas, ad easq; accessisse, ac fructum qui inerat, decerpsisse, cisq; interdecerpendum superuenisse quosdã infra mediocrem uirorũ staturam pusillos, uoce quæ nec à Nasamonibus cognosceretur, nec Nasamonum uocem ipsa cognosceret. Et ab his deprehensos, ductosq; per maximas paludes: atq; illos transgressos, peruenisse in urbem, in qua uniuersi forent æquali statura illis, qui adduxissent colore nigro. Eam urbem præterlabi grande flumen, ab hespero ad orientem solem fluẽs, in quo apparerẽt crocodili. Hactenus à me de sermone Ammonij Etearchi commemoratum sit: nisi quòd is aiebat Nasamones, ut Cyrenæi referebant reuertisse, & eos homines, ad quos illi peruenissent, omnes esse fallaces. Flumen autẽ quod præterfluebat, & Etearchus coniectabat Nilum esse & ratio sic dictat. Ex Africa enim Nilus fluit eamq; mediam secat: & (ut ego ex apertis ignota coniecto) pari tractu atq; Ister meat. Ister namq; fluens ex Celtis atq; urbe Pyrene profluens (Celtæ autem sunt extra cippos Herculis, Cynesijs similimi, omnium in Europa ad occasum habitantium ultimi) mediam Europam scindit, totamq; permensus, quà Istriani Milesiorum coloni incolunt, mari Euxino finitur: & Ister (fluit enim per terram habitatam) Ister fluuius.

tam inter primos cognoscitur. De Nili uerò fontibus nemo habet quod referat: & meritò, utpote Africa per quã fluit, deserta. De eius fluxu, quã potuit longissimè repetendo narrari, dictum est. Euadit autem in Aegyptum. Porrò Aegyptus montanæ Ciliciæ ferè opposita est. Hinc rectà ad Sinopen in põto Euxino sitam, 5 dierũ est uiro expedito: Sinope aũt Istro mare irrumpẽti, ex aduerso est sita. Ita Nilus totã pmeãs Africã, uidetur mihi æquarandus Istro. Hactenus de Nilo dicta sit. Venio ad plura de Aegypto referenda, quia plura quã alia omnis regio mirabilia habet & præter omnẽ regionẽ exhibet opera relatu maiora. Horũ gratia plura de eis cõmemorabuntur. Aegyptij quemadmodũ & cælo, quod apud eos, & flumine diuersa ab aliorũ natura, ita ipsi pleraq; omnia à cæteris hominib. diuersa cõstituerunt & instituta, & iura: apud quos fœminæ quidẽ negotiantur cauponãturq;, & institoris operis uacant: uiri aũt intra domos texunt. Alij uillã sub tegminis desuper tramãt, Aegyptij subter. Onera uiri capitib. fœminæ humeris baiulant. Fœminæ stantes mingunt, uiri sedentes. Domi uentrem exonerant, exterius in uijs comedunt: reddentes rationem. quæ sunt turpia, sed necessaria, ea in occulto fieri debere: palàm uerò, q̃ pia, sed necessaria, non sunt turpia. Mulier neq; dei neq; deæ ulla sacerdos est, sed uiri deorum omnium & dearum. Alendi parentes filijs, nulla nolentibus filiabus, &, ut nolint, summa necessitas est. Deorum sacerdos alibi conati sunt, in Aegypto deraſi. Apud alios ritus est, statim in funere proximi capita deglabrare: Aegyptij in funeribus sinunt capitis crines augescere, barbam tamen tondent. Apud cæteros mortales uictus à ferarum secretus est consortio: Aegyptij cum feris uescuntur. Alij frumento, atq; hordeo uictitant: Aegyptijs uictitare his, quæ ex his facta sunt, maximo probro est: sed cibis è farre

Aegyptiorum mores.

farre confectis, quod quidam ſiliginem appellant. Conſperſionem pedibus, lutum manibus ſubigunt. Virilia, prout cõtigerunt, alij eſſe permittunt, præter eos qui eos didicerunt: Aegyptij circumcidunt. Viri binas veſtes habent, fœminæ ſingulas. Alij uelorum anſulas, & funes extrinſecus aſſiuunt: Aegyptij intrinſecus. Græci literas ſcribunt, & calculis cõputant, à ſiniſtro in dexteram manum ferentes: Aegyptij à dextro in ſiniſtrum: & hoc facientes, aiunt ſe in dextrum. Græcos facere in ſiniſtrum. Literis bifarijs uiuntur, quarũ unas ſacras uocant, populares alteras. In deos religione ſupra modum, ſupráq; omnes homines utuntur. Talibus etiam moribus utũtur: Atheneis in poculis potant, ſingulis ea diebus extergentes, non eorum aliquot, aliquot non itẽ, ſed uniuerſi. Linea ferunt veſtimenta ſemper recèns abluta, huic rei præcipuè uacantes. Virilia circumcidunt munditiæ gratia, pluris facientes ſe mundos eſſe, quàm decoros. Sacerdotes quoq; die totum corpus eradunt, ne quid eis inter deorũ cultum, aut pediculi, aut alterius ſordis oriatur. Idem veſtem tantummodò lineam, calceos papyraceos geſtant. Aliã veſtem, aut alios calceos inducere eis fas non eſt. Lauantur quotidie frigida interdiu ter, noctu bis. Alias præterea cerimonias propè dixerim infinitas exercent. Quinetiã non exiguis afficiuntur commodis. Nam neq; ère domeſtica aliquid conferunt, neq; erogant. ſed eorum ſingulis quotidie cibi ſacri cocti præſtò ſunt, & carnis bubulæ, & anſerinæ ſatis abundæq;. Vinum quoq; uiteum datur. De piſcibus guſtare nefas eſt illis. Fabas Aegyptij in ſua terra nec admodum ſerunt, neq; natas, aut crudas, aut in aquâ coctas edunt. Sacerdotes uerò ne aſpicere quidem ſuſtinent, arbitrãtes haud mundum illud legumen eſſe. Initiantur non ſigillatim cuiq; deorum, ſed gregatim; quorum unus eſt pontifex. Vbi

Aegyptiorum sacrorum ritus.

quis defunctus est filius eius subrogatur. Boues marès Epaphi esse censent, eaq; de re hunc in modum explorant: Si pilum in eo nigrum, uel unum uiderint, nequaquam mundũ censent. Explorat autem hæc sacerdotum aliquis ad id constitutus, linguam pecudis uel stantis resupinatæ excrẽdo, an munda sit his signis, quæ ego alio referam in libro. Inspicit & caudæ pilos, num habeat secũdum naturam procreatos. Eam si fuerit his omnibus munda, notat alligato cornibus cannabo: deinde applicita terra sigillari annulo impressa, ita abducunt. Nam immolare non notatam pœna morte sancita est. Et hunc quidem in modum pecus probatur. Sacrificandi autem is eis est ritus: Pecude, quæ obsignata est, ad aram ubi immolatur, abducta pyram incendunt: deinde supra pecudem libato contra templum uino, ac deo inuocato: eam mactant: mactatæ caput asportant in forum, si nundinæ sunt, & Græci negociatores adsunt, atq; illis uendunt: qui si non adsunt, in flumen abiiciunt. Execrantur autem capita in hæc uerba: Si quid mali, aut ipsis immolantibus, aut uniuersæ Aegypto futurum sit, id in caput hoc cõuertatur. Eodem ritu circa capita pecudum immolandorum, & uini libamina, omnes pariter Aegypti ad omnia templa utũtur. Atq; ex hoc ritu nemo Aegyptiorum de capite illius animãtis degustat. Est tamen sacrorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis institutus. Quem uerò Deum maximum existiment, eiq; maximum festum agant iam dicam. Posteaquàm ieiunauerunt pridie festi, atq; obdormierunt, uaccam immolant, eamq; corio exuunt, & toto aluo uacuant. Intestina intra uentrem adipemq; linquunt, crura truncant, & externos lumbos, armosq;, ac ceruicem. His actis, reliquum uaccæ corpus stipant panibus puris, & melle, & uua passa, & ficis, & thure, & myrrha, atq; alijs odori-

De Aegyptiorum dijs.

odoribus. Vbi hæc infarserunt, adolent, mulium uini oleiq́ infundentes, ieiuni tamen priusquam sacrificent. Dum sacrificium ardet, omnes uerberantur. Posteaquàm uapulauerunt, dapes ex sacrificij reliquijs proponuntur. Boues mares eosdemq́ mũdos, ac uitulos uniuersi Aegyptij immolãt. Fœminas eis immolare non licet, utpote Isidi consecratas. Nam Isidis simulachrum muliebre est, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci describunt. Bouesq́ fœminas omnes itidem Aegyptij uenerantur ex omnibus pecudibus longè plurimùm: eoq́ nemo Aegyptius, Aegyptiúe Græci uiri aut os suauiatur, aut cultro, uerúue, uel olla, uel pura bouis carne Græco cultro incisa utitur. Boues qui de mortui sunt, hunc in modum sepeliunt: Fœminas quidem in flumen abijciunt, mares autem in suburbanis singuli defodiunt, uno aut altero cornu extante, signi gratia. Vbi computruerunt, & statum tempus aduenit, præstò est ad singulas urbes nauis, ex insula nomine Prosopitide, quæ est in Delta, nouem schœnorum ambitus. In qua, cùm aliæ sunt frequentes urbes, tum ea, unde proficiscuntur naues, ad ossa tollenda, nomine Aterbechis, ubi templum Veneris extructum est. Ex hac urbe alij permulti uagantur in alias urbes. Vbi effoderunt ossa, asportant, eaq́ in uno loco cuncti sepeliunt. Quem in modum boues, in eundem defuncta alia pecora sepeliunt. Ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum est. Nam neq́ interimunt ea. Cæterùm, qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebani ritus sunt, ij omnes ab ouibus se abstinentes, capras immolant. Non enim eosdem deos per æquè colunt uniuersi Aegyptij, præter Isidem, & Osirim quem Bacchum esse aiunt. Hos peræquè uniuersi colunt. Qui Mẽdetis tẽplũ obtinẽt, siue Mẽdesij ritus sunt, hi capris abstinẽtes, immolãt oues. Itaq; Thebani & q-

cunq; propter illos quibus parcunt. aiunt ideò sibi conditam hanc legẽ, quòd Iupiter, cùm ab Hercule cernere eum uolente, cernì nollet, tandem exoratus, id cõmentus sit, ut amputato arietis capite, pelleq; uillosa, quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostenderet: & ob id Aegyptios instituisse Iouis simulachrum facere arietina facie: & ab Aegyptijs Ammonios accepisse, qui sunt Aegyptiorũ, atq; Aethiopum coloni, & linguam inter utroq; usurpantes. Qui etiam mihi uidentur eadem re se Ammonios cognominasse, quod Aegyptij Iouẽ Ammonẽ appellant. Ob hanc rẽ Arietes non mactãtur à Thebanis, sed eius sacrosancti sunt. Certo tantum die, quotannis in festo Iouis, unum demum arietem amputant, cuius pellem detractam, hunc in modum Iouis simulachro induunt: ad illudq; deinde aliud ducunt Herculis simulachrum. Hoc acto, cuncti, qui circa templum arietẽ uerberant, deinde sacra eundẽ urna sepeliunt. De Hercule hunc ego audiui sermonem, quòd sit unus ex 12. Nam de altero Hercule, quẽ Græci norunt, nulla in parte Aegypti quippiã potui audire, cuius nomẽ Aegyptij à Græcis accederũt, sed Græci potius ab Aegyptijs: & hoc nomen filio imposuêre Amphytrionis. Quod ita se habere, cum multa mihi indicia sunt, tum uerò aliud, quòd huius Herculis uterq; parens, Amphytrion & Alcmena, fuerunt ab Aegypto oriundi. Ideoq; Aegyptij negant se, aut Neptuni, aut Tyndaridarum nomen nosse: neq; hos deos inter cæteros admisserunt. Quòd si nomen dei ullius à Græcis mutuati essent, non minus, imò uel magis istorum mentionem habuissent, si etiam tunc nauicularia exercebant, & ulli Græcorum nauicularij erant, ut credo, & mea fert opinio, quapropter istorum potius deorum, quàm Herculis nomen Aegyptij percepissent. Atqui uetustus quidam deus est

Iupiter cur Ammonius dictus.

De Hercule.

apud

apud Aegyptios Hercules, & (ut ipsi aiunt) decem & septẽ annorum millibus ad Amasim regem, ex quo Herculem ex octo dijs, qui duodecim facti sunt, unum esse arbitrantur. Quibus ego de rebus certior fieri cupiens, à quibus possem, in Tyrum, & Phœnicem nauigaui, quòd ibi templum Herculis esse audirem, quod & uidi opulenter exornatum cum alijs multis donarijs, tùm uerò duobus cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapide smaragdo maiorem in modũ splendente p noctẽ. Cũq; uenissem in colloquiũ cũ dei sacerdotib. percõtabar, quantũ temporis foret, ex quo id templũ fuisset extructũ. Cõperi, ne hos quidem cõgruere cũ Græcis, quippe dicentes ab urbe cõdita fuisse dei templum pariter extructũ esse aũt à Tyro cõdita annorũ duo millia, ac trecentos. Vidi pterea Tyri etiã aliud Herculis templũ cognomine Thasi. Quinctiã in Thasum profectus sum, ubi inueni templum à Phœnicib. conditũ, qui ad inuestigandũ Europã nauigantes, Thasum cõdiderunt: quod quinq; uirorũ ætatibus prius fuit, quàm Hercules Amphytrionis in Græcia existeret. Hæc quæ cõmemorantur, planè declarant Herculem uetustũ deũ esse. Eoq; uidentur hi rectissimè facere è Græcis, qui bifariã Herculi templa ædificanda, colendaq; censuerunt: uni quidem ut immortali cognomine Olympio immolantes: alteri uerò ut heroi, parentantes. Alia quoq; multa inconsideratè Græci loquuntur, quorũ & hæc inepta fabula est, quã de Hercule ferunt, cũ cũ in Aegyptum perueniisset, ab Aegyptijs redimitũ, tanquã Ioui immolandũ, sub pompa fuisse eductũ, ac tantisper quietem tenuisse, dũ illi ante arã eum stitissent: ibi ad uim cõuersum, omnes interemisse. Quæ cum dicunt Græci, uidentur mihi se & naturæ Aegyptiorum, & morũ ignaros prorsus ostendere. Quibus enim nullam pecudem fas est immolare, præter sues, præterq; boues mares, & uitulos,

dummodò mundos, & anseres: ij, qua ratione immolarent homines? Aut quō Hercules, cū & unus esset, & adhuc (ut aiunt) homo, tot millia uirorum intermisset? Et hæc quidē quæ de his rebus diximus, sint, & à dijs, & ab heroibus in bonā partem accepta. Capras, & hircos ea de causa hi quos
De Pane. diximus Aegyptiorū nō mactant, quod Panā inter octo deos Mendesii numerent, quos octo aiunt priores duodecim dijs extitisse. Panos simulacrum, & pictores pingunt, & statuarij scalpunt, quemadmodū Græci, caprina facie, hircinisq; cruribus haudquaquā existimantes, eū esse talem, sed similē cæteris dijs. Qua tamen eū causa talem describant, nō est mihi relatu iucundū. Verùm hi, cùm capras, tùm uerò capros, hircosue omnes uenerantur. Et inter Mendesios caprarij præcipuo honore afficiuntur, et ex his unus maximè: qui cū decessit, ingens toti Mendesiæ plagæ luctus existit. Vocatur aūt, & hircus, & Pan Aegyptiacè Mendes. In hac regione cōtigit hoc mea memoria prodigium: Hircus cum muliere coijt propalàm, quod in ostentationē hominū puenit: Suem Aegyptij spurcam belluā arbitrantur: quam si quis uel trāseundo
De suis immolatione. cōtigerit, abit lotū sese cū ipsis uestimentis ad flumen. Eoq; soli omniū subulci in Aegypto, etsi indigenæ, tamen nullum ingrediūtur in templū: nemoq; aut filiā cuipiā eorū nuptum dare uult, aut cuiuspiā eorū filiā in matrimoniū ducere. Ipsi inter se subulei dāt, accipiūtq; filias. Alijs dijs immolare sues ius Aegyptijs nō est, præterquam Lunæ tantum & Libero: nisi per tempus plenilunij, quo sues immolāt, ac suilla carne uescuntur. Ideoq; alijs diebus festis sues abhorrent, cum in hoc mactent. Cuius rei ab Aegyptijs ratio redditur, sed eandem intellectam mihi magis decorū est non referre. Sacrificium autem de suibus Lunæ hunc in modum fit. Immolata sue, extremam eius caudam, & lienem, & omenta simul cō-

ponunt,

ponunt, & adipe qui circa aluum pecudis existat, ea operiunt, ac deinde igni admouent: reliqua carne plenilunij die uescuntur, quo die sacra faciunt: alio die amplius gustant. Qui sunt ex eis inopes propter tenuitatem facultatum, assimilatos quosdã sues coquunt, quos immolent Baccho, quoq; in eius festo. Singuli in cœnã porcũ pro foribus mactant, reddunq; subulco, qui illũ tradidit. Quin & aliũ diem festum Baccho Aegyptij agũt sine porcis, ferè per omnia Græco festo similem. Sed loco phallorũ, id est, siculneorũ ueretrorũ à collo pendentium, sunt ab eis excogitatæ statuæ cubitales è neruis cõpactæ, quas fœminæ circũferunt p pagos, mentula, quæ propemodũ instar est reliqui corporis in uentre, & tibia præeunte, quã fœminæ Bacchũ canentes sequũtur. Cur aũt mentulã habeat iusto maiorẽ statura, & unũ corporis membrũ agitet, redditur ab eis ratio: ut iã Melampus Amytheonis filius nõ imperitus huius sacri, sed peritus fuisse uideatur. Siquidẽ Melampus fuit, qui Græcis Dionysii, id est, Liberi patris uel Bacchi nomen, & sacrificiũ, & pompã phallã enarrauit, nõ tamen omnẽ planè rationẽ cõplexus. Verũ hi, qui post hunc extiterunt sophistæ, rẽ in maius explicauerũt. Itaq; phallum Dionysio missum, narrandi Melampus autor extitit: à quo edocti Græci, faciunt ea, quæ faciunt. Equidem Melampodem dico uirum fuisse sapientem, diuinationemq; sibijpsi comparasse: eundemq; cùm alia multa ab Aegypto accepta Græcis enarrasse, tùm uerò nonnulla de Dionysio tamen commutata. Neq; enim dixerim, quæ in Aegypto fiunt huic deo, congruere cum his, quæ in Græcia. Nam consentanea sunt Græcis, non nuper introducta. Neque tamen credam Aegyptios à Græcis fuisse mutuatos, aut hoc, aut aliud quidpiam, sed Melampodem, quæ ad Dionysium pertinent, audisse ex Cadmo, alijsq; Tyrijs, qui cum

Aegyptiorum festũ Bacchi.

cum eo è Phœnice uenerunt in terram, quæ nunc Bœotia appellatur. Adeò deorum omnium nomina ferinè ex Aegypto in Græciam peruenerũt. Idq; ego ex barbaris sciscitatus, ita rem habere comperio, ac reor ex Aegypto præcipuè uenisse: & iccircò illic non esse usquam nomina, neq; Neptuni, neq; Castoris. quemadmodum à me superiùs dictum est, neq; Iunonis, neq; Vestæ, neq; Themios, neq; Gratiarum, neq; Nereidum, neq; aliorum deorum. Dico autem, quæ ipsi Aegyptij, qui se negant deorum agnoscere nomina. Qui dij uidentur mihi à Pelasgis fuisse nominati, præter Neptunum, quem ab Africanis audierunt. Nam Neptuni nomen ab initio non usurpauerunt, nisi Afri, qui semper hunc deũ in honore habent. Eum Aegyptij igitur putant esse, sed nullo honore prosequuntur. Hæc itaq;, & alia præterea, quæ ego referam, Græci sunt ab Aegyptijs mutuati, sed non id, ut Mercurij statuam facerent, porrecto cum uereiro, uerum à Pelasgis: & primi ex omnibus Græcis Athenienses, & ab his deinceps alij. Nam præstabant inter Græcos ea tempestate Athenienses, in quorum regione permixti Pelasgi habitant, ex quo cœperũt pro Græcis haberi. Hæc quæ dico, quisquis Cabirorum sacra imitatur, quibus Thraces initiantur, nouit à Pelasgis esse sumpta. Nam Samothraciam quondã incoluerunt hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus unà habitauerunt, à quibus Samothraces cæremonias mutuantur. Itaq; primi è Græcis Athenienses à Pelasgis edocti, statuas Mercurij erecta tenere uirilia, idem facitauerunt. De qua re Pelasgi sacrũ quendã sermonem retulerunt, qui in Samothracibus mysterijs patefactus est. Idem antea in deorũ inuocatione, tùm omnia immolabant, quemadmodum ego apud Dodonam audiendo cognoui, tùm nulli deorum aut cognomen, aut nomen imponebant, quippe quod alicunde

De Pelasgis.

nun-

nunquam audissent. Quos aũt cognominauerunt, eos ob id cognominauerunt, quod omnes res, atq; omnes regiones illũ tenerent redacta in ordinem. Multo deinde progressu temporis, aliorũ deorum nomina audierunt ex Aegypto allata: post quos diu nomen Liberi acceperunt. Itemq; aliquanto pòst de illorũ nominib. in Dodona oraculũ petiuerunt. Nãq; hoc oraculũ omniũ, quæ apud Græcos sunt oraculorũ uetustissimũ esse existimatur, atq; adeò solum erat ea tempestate. Cõsulentibus igitur Pelasgis apud Dodonã, nũ omnia, quæ barbaris aduenissent, asciscere deberent, oraculũ redditum est, ut illis uterentur. Atq; ita ex eo tempore sacrificauerunt, deorũ nomina occupantes, & ea deinceps è Pelasgis Græci acceperunt. Vnde autem singuli deorum extiterint, an eũcti semper fuerint, aut qua specie, haud ita multo antè hoc tempus ignorabatur, ut ingenuè loquar. Nũ Hesiodus, atq; Homerus, quos quadringentis non amplius annis ante me opinor extitisse, ij fuêre, qui Græcis deorum prolem introduxerunt, eisq; & cognomina, & honores, & diuersa artificia, & figuras attribuerunt. Quibus & posteriores uidentur extitisse hi poëtæ, qui fuisse priores feruntur. Et prima quidem illa Dodonææ sacerdotes memmerũt: posteriora aũt ad Hesiodũ usq; ad Homerum, ego referã. At de oraculis, quæ in Græcia, & de illo quod in Africa est, talia Aegyptij cõmemorãt. Nã enarrabant sacerdotes Iouis Thebanis duas fœminas, quæ essent sacerdotes è Thebis, à Phœnicibus fuisse exactas: & harũ unã in Africa fuisse uenundatã se audisse, alteram in Græcia: atq; has fœminas esse, quæ primæ apud dictas gentes oracula cõdidissent. Percontantiq; mihi unde id, quod commemorant, planè compertum haberent: respondêrunt, maiorem in modum se institisse uestigare de his mulieribus, nec tamen unquam peruestigare potuisse, sed

De origine & natura deorũ cæremoniarum.

ſed poſtea hæc quæ dicebantur de eis audiſſe. Hæc igitur Thebis è ſacerdotibus audiebam. Antiſtites autem Dodonæorum illas aiunt geminas ex Aegypto columbas aduolauiſſe, utranq; nigrã, unã quidé in Africam, alterã ad ipſos: quæ fago inſidens, humana uoce elocuta ſit, eo loci Iouis oraculũ cõdi debere, & ſe interpretes eſſe, quòd ipſis annũciaretur diuinitùs fieri, & ob id ſe ita feciſſe. Eã uerò, quæ ad Afros abiiſſet columbã, iuſsiſſe Afris, ut Ammonis oraculũ conderent, quod oraculũ, & ipſum Iouis eſt. Ita referebant Dodonæorũ ſacerdotes, cũ aſſenſu cæterorũ Dodonæorum templo uicinorum: quarum antiquiſsimæ nomen erat Promeneæ, proximæ Timaretæ, minimæ natu Nicãdræ, de quibus ita mea fert opinio. Si re uera Phœnices ablegauerunt fœminas ſacerdotes, & earũ alterã in Africa, alterã in Græcia uendiderunt: hanc, quæ in Græcia illa quæ Pelaſgia uocabatur, uenit, eam eſſe, quæ apud Theſprotos uenit: atque deinde ancillantem ibidem condidiſſe ſub fago enata ſanũ Iouis, quemadmodũ mos erat Thebis miniſtrare in Iouis templo. Hinc proceſſit, ut hic memoria eius haberetur, atq; hinc oraculũ inſtitutũ. Et poſteaquã illa linguam Græcam percepit, dixiſſe aiunt ſororem ſuam in Africa ab eiſdem Phœnicibus (ut ipſa fuiſſet) uenundatam. Quod autem mulieres à Dodonæis columbæ uocatæ ſunt, ob id mihi uidetur factum, quia barbaræ eſſent, quòd uidelicet ſimile quidam auibus ſonarent. Interiecto deinde tempore columbam humana uoce locutam aiunt, poſtquam more ipſorum mulier locuta eſt, tandiu uolucris modo ſonare uiſa, quamdiu barbarè loquebatur. Nam columba quodammodo humanam uocem ſonat. Nigram autem columbam eſſe dicentes, Aegyptiam fœminam ſignificant. Sunt itaq; ſimilima inter ſe oracula, & illud apud Thebas Aegyptias, & hoc apud Do-

Dodonam. Estq; diuinandi in templis ratio ab Aegypto accita, cùm ipsi Aegyptij extiterunt principes conuentus, & pompas & conciliabula facitandi, & ab eis Græci extiterunt. Cuius rei hoc apud me argumentū est, quod illa cōstet priscis temporibus. Græcanica uerò recens fuisse instituta, nec semel quotannis conuentum agere Aegyptios: sed frequenter, cùm alibi, tum præcipuè, ac studiosissimè in urbe Bibasti, in honorem Dianæ. Secundo loco in urbe Busiri, in honorem Isidis. In qua urbe maximum est templum Isidis, ipsa in medio Delta Aegypti sita. Est autem Isis, quæ Græca lingua dicitur Δημήτηρ, id est, Ceres. Tertio gradu in urbe Sai, in honorem Mineruæ. Quarto Heliopoli, in honorem Solis. Quinto, in urbe Buti in honorem Latonæ. Sexto in urbe Papremi, in honorem Martis. Cæterùm, cùm se conferunt in urbem Bubasti, hæc faciunt: Nauigant uiri pariter & mulieres, magna in singulis nauibus utrorum multitudo. Inter nauigandum assiduè mulieres aliquot crepitacula tenentes plaudunt, uiri tibijs canunt. Cæteri, cæteræq; modulantur, manusq; complodunt. Ita nauigando, ut ad quamq; urbem perueniunt, talia agunt: appulsa ad terram naui, mulierum aliæ ea quæ dixi faciunt, aliæ compellantes eius urbis fœminas, ingerunt probra, aliæ saltant, aliæ surgentes, retrahunt illas. Talia ad singulas urbes flumen accolentes agunt. Cū ad urbem Bubastum peruentum est, diem festum celebrant magnis hostijs offerendis. Quo in festo plus uini uinealis absumitur, quā in reliquo anni tēpore. Cō meant illùc (ut indigenæ aiunt) uirorum ac mulierum præter pueros ad septingenta millia. Atq; hæc quidē in ea urbe fiunt. At in urbe Busiri, ut diem festum Isidi agant, superius à me dictum est. Verberantur enim post sacrificiū cunctitudo [illegible] sanè hominum millia: quot autē uerberātur, nō est mihi

mihi fas dicere. Sed ex omnibus præcipuè hoc faciũt Carer, qui Aegyptum incolunt: adeò quidem, ut gladijs quoq; frontes concidant, ex quo facto datur intelligi, eos hospites esse, nõ Aegyptios. Vt uerò in Saim urbem sacrificatum conuenerunt, noctu sub dio uniuersi circum mœnia frequentes lucernas accendunt, imbutas sale, & oleo plenas cũ multo lycbno, quod tota ardeat nocte. Cui festo nomen impositũ est, Accensio lucernarum. Ad hunc cõuentum quicunq; Aegyptiorum icrint, obseruantes sacrificij noctem, et ipsi lucernas accendunt, neq; id in Sai modò, sed etiã per uniuersam Aegyptum. Qua uerò gratia nox hæc lumen, & honorem sortita sit, sacra quædam ratio cõmemoratur. Ad Heliopolim, & ad Butim, qui ueniunt, tantum sacrificasse contenti sunt. In Papremi uerò, quemadmodum in alia, & hostias, & sacra operantur, sed quoad sol circumfertur, pauculi sacerdotes circa simulacra exercentur: complures eorum tenentes ligneas clauas, stant pro foribus templi: alij è regione plus mille uirorum, qui uota exequuntur, cum singulis fustibus frequentes consistunt: qui pridie simulacrum lignum ex ligneo sacello dequrato, in alias sacras ædes exportãt, paucis illis, qui ministerio simulacri delecti sunt, trahentibus plaustrum quatuor rotarum, quo uehitur sacellum cum simulacro, quod intus est. Hos ingredi prohibẽt hi, qui in uestibulo stant. At hi, qui uota exequuntur, opitulantes Deo, percutiunt hos sese defensantes. Hic uehemens existit fustuaria pugna mutuo capita ferientium, multiq; ex uulneribus (ut ego opinor) pereunt, etsi Aegyptij quenquã mori negant. Aiunt autem indigenæ conuentum hunc ideò institutum, quòd id templum incolat mater Martis, & ad eam Martem iam adultum, ac uirilis ætatis uenisse gratia cocundi cum matre, quem matern ministri, ut, qui eum à principio

non

non agnoscerent, ingredi ad matrem non sinerent. Hunc ex alia ciuitate adductis hominibus, illos male multasse, & ad matrem esse introgressum. Et ob hanc ré ait solennem esse, matri die festo hanc rixam, & institutũ, ne in templo cum fœminis coiretur, néue à Venere, nisi ablutis, templa adirentur. Hi sunt, qui primi cæremonijs uacauerunt: nam cæterĩ ferè mortales, præter Aegyptios, ac Græcos, coëunt in templis: & à Venere surgentes, non abluti introëunt templum, putantes hominem esse, ut cæteras animantes. Etenim uidere licet, & pecudes omnes, & uolucrum greges coire in deorum templis, atq; in fanis: quod si non esset Deo gratum, nõ facturas illas fuisse allegant. Mihi autem ista facientes, non probãtur. Aegyptij cũ in alijs ad sacra pertinentib. tũ uerò in his superstitiosè agũt. Cæterũ Aegyptus, cũ sit Africæ finitima, nõ tamẽ admodũ feris est frequẽs: q; uerò illic sunt, cæ uẽs pro sacris habẽtur, partim mãsuetæ, partim immãsuetæ. Qua aũt causa pro sacris habentur, si dixero, ad res diuinas oratio mea descẽderet, quas ego inprimis enarrare debito: quarumq; quicquid dixi, id necessitate coactus tamen deliberando dixi. Lex uerò, quæ de ueris est, ita habet: Earum educandarum curam seorsum à cæteris Aegyptij, atq; Aegyptiæ suscipiunt. In quo honore filius patri succedit. His feris omnes, qui in urbibus sunt, uota persoluunt, quæ susceperũt illi Deo, cuius illa fera est, hunc in modum: derasis filiorum capitibus, aut in totum, aut ex media, aut tertia parte, appẽdunt crines una in lance, & altera tantundẽ argenti: quæ pecunia, cùm lancem traxerit, eam tradunt curatorem ferarum: Ille pro hoc amputatum piscem præbet feris escam. Talis cibus illis præbetur. Quarum, si quam quis necauerit, si uolens, morte mulctatur: sin inuitus plectitur ea multa, quã sacerdotes statuerint. Quisquis tamen ibim, aut accipitrem

Aegyptiorum lex de feris.

nẽ auerit, siue uolẽs siue nolens, necessariò morte afficitur. Sed cum multæ sint feræ quæ unà cum hominibus uiclitẽt, multò tamen plures essent, nisi res hæc officeret felibus. Pedes postquàm sunt enixæ, nõ amplius adeunt masculos. Eas isti coëundi gratia indagantes, tamen potiri nequeunt Ergo contra illas talia commiscuntur: Ereptos aut subreptos earum fœtus occidunt non tamen occisos edunt. Illa filijs orbatæ, cupiditate aliorũ (amãtissima enim filiorũ fera est) ita demũ ad mares se conferunt. Felem incensa strue, diuina res occupat. Nam quoties ignẽ extinguere neglexerunt Aegyptij, custodias felium dispositi agunt. At illæ aut intrudendo sese hominibus, aut transiliendo in ignem insiliunt. Hoc dum contigit, ingenti luctu afficiuntur Aegyptij. Quibuscunq; aũt in domibus utrò felis oppetit mortem, earum domorum habitatores cunctã sola supercilia eradunt: totũ aũt corpus & caput, in quorum domibus sic moritur canis. Efferuntur feles mortuæ ad sacra tecta, ubi salsæ sepeliuntur in urbe Bubasti. Canes in sua quisq; urbe tumulant, sacratis in loculis. Eodem quoq; canes modo, indagatores sepeliuntur. Nam mygalas, id est, mures araneos, & accipitres in urbem Butum asportant. Vrsos autem qui sacri sunt & ludos, non multò uulpibus grandiores, eo loci sepeliunt, ubi iacẽtes inueniunt. At crocodilo talis inest natura ut 4. mensib maximè hybernis nihil omninò edat: & cùm sit quadrupes, tamẽ terrestre & aquatile est. Nam oua parit humi, excludit; & plerunq; diei in sicco agit, sed totam noctem in flumine, quippe calidiore aqua quàm nocturno sereno, & rosido. Ex omnib. quæ mortalia agnoscimus, hoc maximũ existit ex minimo, siquidem oua gignit haud multò maiora anserinis, & pro portione oui fœtus excluditur. Excretus ad 10. & 7. & amplius cubitos peruenit. Oculos habet suil

Felis.

Crocodilus.

los,

los, dentes magnos prò portione corporis, & prominentes, atq; seratos, cui ex omnibus feris soli innata non est. Idem in feriorem maxillam solũ non mouet, sed superiorem inferiori admouet. Vngues quoq; robustos habet, pellemq; circa tergum impenetrabilem. Inter aquas cæcus, sub dio perspicacissimus. Itaq; cùm in aqua uitam degat, os fert introrsum hirudinibus refertum. Cumq; cum cæteræ feræ, ac uolucres fugiant solus ipsi trochilus pacatus est, quòd uidelicet ei est utilis. Etenim posteaquàm crocodilus ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit (semper enim ferè hoc ad zephyrum facere solet) tùc in eius os trochilus penetrãs, devorat sanguisugas. Qua utilitate delectatus crocodilus, nihil omninò crochilum ladit. Quibusdam Aegyptiorum crocodili sacrosancti sunt, quibusdam non sunt, sed uelutì hostes exagitãtur. Sacros admodũ esse eos existimãt, qui circa Thebas & Marios stagnum incolunt: quorũ uirq; unũ ex omnib. crocodilis alunt cicurẽ, & edocilẽ manu tractari, appendentes eius auribus uel gemmas, uel ex auro fusiles inaures & primoribus pedibus catenã innectentes: cibaria quoque accommodata, ac sacra præbentes cõiiciantur tanquã pulcherrimè viuentẽ. Vbi mortẽ obijt, sale cõditũ sacris in urnis sepeliunt. At qui circa Elephantinam urbem incolãt, quòd sacros esse non censeant, etiam comedunt. Neq; uerò crocodili uocantur, sed champsæ. Iones appellauêre crocodilos, illi generi crocodilorum, quod apud eos in sepib. gignitur, comparantes. Hos capiendi cũ sint cõplura, & multiplicia genera, unum tantũ hoc mihi quod maximè dignum relatu uidetur puto scribendum. Vbi tergum suillam hamo circundatum, ad alliciendum crocodilum, proijcit in mediũ fluminis uenator, ipse ad ora fluminis porcellũ, quẽ uiuũ tenet, uerberat. Cuius uocẽ crocodilus audiẽs secũdũ illã ten-

dit, naclusq; tergum deuorat. Et posteaquã attractus est, an te omnia eius oculos uenator cæno opplet. Hoc acto, cætera facilè sanè obtinet, alioqui cum labore adepturus. Equi uerò fluuiales in plaga Paprenitana sacri sunt, in cætera Aegypto non sacri, talem speciẽ naturamq; habentes: Quadrupes bifidis pedibus, ungulis bifinis, simo naso, equina iuba, eminentibus, & cancellatis dentib. fulgida cauda, equina uoce, magnitudine maximi tauri, tam crasso corio, ut exarefacto fiant pila missilia. Gignuntur præterea in fluuio aquatila quædam, quæ Aegyptij sacrata esse arbitrantur. Arbitrantur itẽ sacrum genus piscium, quod uocatur squamosum, atq; etiã anguillã. Hos pisces aiunt sacros esse. Ex uolucribus uerò uulpanseres. Est & alia uolucris sacra, nomine Phœnix, quã equidem nunquã uidi, nisi in pictura. Etenim perrara ad eos cõmeat, 500 quoq; (ut aiũt Heliopolitani) anno, & tunc demũ cũ pater eius decessit. Is, si picturæ assimilis est, talis tantusq; est: Pennæ coloris partim rubidi, maxima ex parte cũ habitu, tũ magnitudine simillimus aquile. Eum aiunt (quod mihi non fit uerisimile) hoc excogitare: Ex Arabia proficiscentem in templum Solis, gestare patrem myrrha obuolutum, & in eo tẽplo humare. Sic aũt gestare: primũ ex myrrha ouũ cõponere, quantũ ipse ferre possit: deinde ferendo illud experiri. Hoc expertũ, ita demũ ouum exenterare, atq; in illud parentem inferre: & qua parte ouum exinaniuit, patremq; intulit, eam partem alia myrrha inducere. Et cũ tantundem ponderis imposito parente esse. Etum sit, obstructo rursus foramine, baiulare illud in templum Solis. Hæc facere hanc auem commemorant.

Equus fluuialis.

Pisces Aegyptij sacri.

Phœnix.

At circa Thebas sunt sacri serpentes, nihil omninò hominibus noxij, pusillo corpore binis præditi cornib. è summo uertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt.

Sacri serpentes.

Huic

Huc onim Deo sacros illos prædicãt. Est Arabiæ locus, ad Brutum urbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quòd audirem uolucres esse serpentes. Eò, cũ perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni, & his alij atque alij minores, ingẽti numero. Est aũt hic locus, ubi spinæ proiectæ iacebant, huiusce modi: Ex arctis montib. exporrigitur in uastam planitiem Aegyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim uere in Aegyptum uolare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues ibides, non prætermittere, atq; ipsos interimere: & ob id opus, ibidem magno in honore ab Aegyptijs haberi. Arabes aiũt confitentibus & ipsis Aegyptijs, idcirco se his auibus honorem exhibere. Eius auis species talis est: Nigra tota uchemẽter est, crurib. gruinis, rostro maxima ex parte adunco, eadem, qua grex magnitudine Et hæc quidem species est nigrarum, quæ cum serpentibus pugnant. At earum, quæ pedes humanis similes habent (nam bifariæ ibides sunt) graci le caput, ac totum collum: pennæ candidæ præter caput cer uicemq;, & extrema alarum & natium: quæ omnia, quæ dixi, quæ sunt uehementer nigra, crura & facies alteri consentanea. Serpentis porrò figura, qualis hydrarum, alas nõ pennatas sed glabras gerit, & alis uespertilionis ualdè similes. Hactenus de sacris feris dictum sit. Ipsorum autem Aegyptiorũ, qui circa partem Aegypti frumentariam colunt, memoriam omnium hominum commentante, sunt ferè eorum (in quorum ego ueni experimentum) longè excellentissimi, ante omnia tali uitæ genere degentes. Singulis mensibus triduo purgant se, uomendo, atq; intestina diluendo, gratia sanitatis conseruandæ, existimantes omnes languores hominibus creari ex cibis. Nam sunt alij Aegyptij omnium uirorum secundum Afros maximè sano corpore, Ibis.

Aegyptiorum uictus.

æris (ut mihi uidetur) beneficio, q̃ nunq̃ immutatur, cuius mutationis præcipuè existũt in hominib. morbi. Pane uescũtur, quẽ ex farre conficiũt, quẽ collestẽ nominant. Vino utũtur facto ex hordeo, desũt enim in ea regione uites. Vescũtur quoq; tùm piscibus partim crudis ad solem arefactis, partim salsugine conditis, tùm auibus, sed earum crudis prius tamẽ sale conditis, coturnicibus, anatibusq; atq; auiculis. Cæteris autem uel uolucribus, uel piscibus, quæ ipsis in proximo sunt (præter illa quæ ab eis sunt recepta pro sacris) partim assis, partim elixis. Apud locupletes eorum cum multi conuenerunt, & à cœna discessum est, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, sed pictura, & opere uerum maximè imitantem, longitudine cubitali omninò, aut bicubitali, ostendensq; singulis conuiuarum, ait: In hunc intuens pota, & obiectare, talis post mortem futurus. Hæc illi apud cõuiuia faciunt, contentiq; moribus patrijs, nullum alium asciscunt. Quibus cùm alia sint egregia constituta tùm uerò illud adhibẽdum modulatorem, qui & in Phœnice, & in Cypro & alibi, nomen pro differentia gentium habet. Idem tamen congruit, cũ eo, quem Græci decantant appellantes Linum, ut ego admirer, cùm alia multa quæ sunt apud Aegyptum, tùm uerò unde nomen Lini acceperint, quem semper quodammodo decantare cognoscuntur. Vocatur autẽ Linus Aegyptiacè Maneros: quem Aegyptij tradiderunt, cum filius unicus extitisset primi ipsorũ regis, præmaturaq; morte decessisset, his lamentis ab Aegyptijs fuisse decoratum, & cantilenam hanc eamq; solam ipsis institutam. Congruunt præterea in hoc cum solis Græcorum Lacedæmonibus Aegyptij, quòd minores maioribus natu obuij cedunt uia, ac decliectunt, aduenientibusq; è sedili assurgunt; qua in re

Linus.

sunt

eum nullis alijs Græcorum conueniunt. Inuicem compellandi se mutuò in uijs adorant, genu tenus demissa manu. Vestibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas casiliris appellant, super quas candida ferunt amicula, tanquam superiecta. Laneæ uestes, neq; in ædes sacras gestantur, neq; unà cum cadauere sepeliuntur: profanum enim est, quæ consentanea sunt his, quæ Orphica, & Bacchica appellantur, ab Aegypto, & à Pythagora ortũ ducentib. Nã his ceremonijs participãtẽ, laneis indutũ uestib humari religiosum est. De quib. sacra redditur ratio. Alia insuper sunt ab Aegyptijs excogitata, quis mensis, diesúe cuius deorum sit, & quo quis die genitus, qualia sortietur, & quam mortẽ obibit, & qualis existet. Quib. rebus, qui in poẽsi uersati sunt, usi fuerunt. Plura quinetiam ab eis prodigia comperta sunt, quàm à cæteris omnibus hominibus. Nam cùm prodigium exitit, scribunt id, obseruantes quomodo euenerit. Et si quando postmodum huius simile exiterit, exemplo prioris putant euenturum. Diuinatio apud eos ita est constituta, ut eius artificium nulli mortalium uendicetur, sed certis dijs. Siquidẽ Herculis illic oracultum est, & Apollinis, & Minervæ, Dianæq;, ac Martis, & Iouis. Sed quod præcipuo honore colunt ex omnib oraculis, Latonæ est, in urbe Buti. Verùm hæc uaticinia non eodẽ modo sunt omnia instituta, sed differenter. Iam uerò medicina apud eos hũc in modum est distributa, ut singulorum morborum sint medici, non plurimum. Itaq; omnia referta sunt medicis. Alij enim sunt ocularij, curandis oculis constituti, alij capiti, alij dentibus, alij alui partib. alij morbis occultis. Luctus eorũdẽ, ac sepulturæ tales sunt: Quibuscunq; domesticis aliquis decessit homo alicuius momenti, ibi omnis muliebris sexus familia caput sibi & uultũ oblinit luto. Deinde relicto domi cadauere, ipsæ per ur-

Aegyptiorum uestitus.

De prodigijs.

Aegyptiorũ medici.

Aegyptiorũ funera.

bem uagantes se plangunt, succinctæ, nudatis mamillis, & cum eis proximæ quæq. Altera ex parte uiri, & ipsi expectorati se uerberant. His actis, ita demum ad condiendum portant. Sunt autem certi ad hoc ipsum cõstituti, qui hoc artificium factitant: qui cum ad ipsos cadauer portatum est, ostendunt his, qui portauerunt, exẽplaria mortuorum lignea pingendo assimilata. Et eorum unum accuratissimæ fabre, factum esse aiunt, cuius ego nomen si nuncupauero, haud faciã sanctè. Alterum illo inferius ac uilioris precij. Tertiũ uilissimi. Ea dicentes, sciscitantur ab his, ad quod exemplum uelint effingi mortuum suum. Isti conuento de precio illinc abeunt. At hi, qui relinquuntur in ædibus hunc in modum diligentissimè condiunt corpus. Ante omnia incuruo ferro cerebrũ per nares educunt, ut quanq; partem eduxerunt, ita locũ eius medicamẽtis explentes. Deinc acutissimo lapide Aethiopico circa ilia cõscindũt, atq; illac omnem aluũ protrahunt: quã, ubi repurgarunt, ac uino Phœniceo expleuerunt, rursus odorib contusis refarciũt: tum omenta cõplent contusa myrrha pura, & casia, & cæteris (excepto thure) odoribus, iterumq; consuunt. Vbi hæc fecêre, salsum intrò abditum 70. dies. Nam diutius salire nõ licet. Exactis 70. dieb. cadauer, ubi abluerunt, sindone byssina incisis loris, totum inuoluunt, gummi illinentes: quo Aegyptij glutinis loco plærũq; utũtur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in qua mox inserunt mortuum, inclusumq; ita reponunt. Hic autem, qui mediocria uolunt, nimirum fugientes sumptum, ita comparãt: Clysterem unguine, quod è cedro gignitur, cõplent. Deinde ex hac aluum mortui ipsam neq; scindentes, neq; extrahentes, sed per secessum, prehenso uiæ posterioris hiatu, infarsiunt: & tot, quot dixi, diebus sale condiunt: quorum

dierum

dierum ultimo cedrinum unguem, quod prius ingesserãt, ex aluo egerunt, quod tantam habet uim, ut unà secum aluum atq; intestina tabefacta educat. Nitrum autem carnes tabefacit, mortuiq; tantum cutis, & ossa relinquuntur. Vbi ista fecêre, ex quo sic tradidêre mortuum, nihil amplius negocij suscipiunt. Tertia conditura hæc est, adornandi eorũ mortuum: Qui tenuiori sunt fortuna, dilutionibus uentrem abstergunt, arefaciuntq; sale septuaginta per dies, deinde tradunt reportandum. Vxores tamen insignium uirorum, non statim uita defunctas tradunt condiendas, ac ne eas quidem fœminas, quæ conspicuæ ualde & maioris momenti fuerint, sed triduo, atq; quatriduo defunctas: ea de causa facienter, ne cum fœminis salinarij concumbant. Deprehensum enim quendam aiunt, coëuntem cum recenti cadauere muliebri, delatumq; ab eiusdem artificij socio. Quisquis autem uel ipsorum Aegyptiorum, uel hospitum compertus sit mortuus, siue à crocodilo raptus, siue ab ipso flumine, necessariũ prorsus est ei ciuitati, ad quam eiectus est, condire, & quàm honestissimo funere sepelire in sacris monumentis, quem ne cõtingere quidem fas est alteri, aut proximorũ, aut amicorũ, nisi ipsis Nili sacerdotibus, ceu maius quiddam quàm hominem mortuum tractantibus ad sepeliendum. Græcanicis institutis uti recusant, & (ut semel dicã) nullorũ hominũ aliorũ institutis uti uolunt. Et hoc quidem cæteri Aegyptij obseruant. Est tamen Chemmis oppidũ grande, Thebaicæ plagæ, propè nouam urbem, quo in oppido est templum Persei, Danatæ filij, quadratum, ac palmeto circundatum, ingenti sanè è saxis uestibulo, stantibus desuper duabus grandibus è lapide statuis. In hoc uestibulari ambitu est sacellum, & in eo simulacrum Persei. Quem Chemmitani memorant, sibi apparere frequenter è terra exeuntem, frequenter, in-

Chemmitani Græcanicis ludis utuntur.

tra templũ. Eiusq; sandaliũ quod gestabat, inuentũ bicubitali magnitudine: quòd postquam apparuerit, exhuberare omnẽ Aegyptũ. Hæc quidem illi aiunt. Faciunt autem Perseo Græcanicè gymnicos ludos, p omne certãdi genus, propositis præmijs, tùm pecorum, tùm palliorum, tùm pellium. Percontantiq; mihi, cur eis solis soleret apparere Perseus, & cur in edendo gymnico certamine ab Aegyptijs discreparent, aiebant Perseum ex ipsorum ciuitate esse oriundum. Danaum enim, & Lynceum, qui essent Chemmitani, nauigasse in Græciam: à quibus originem gradatim ducendo, deueniebant ad Perseum. Hunc in Aegyptum profectum, quẽ & Græci dicũt gratia afferendi ex Africa caput Gorgonis, uenisse ad ipsos quoque, ac cognatos omnes agnouisse, quos postquam didicisset, & nomen Chemmis ex matris audisset, in Aegyptum uenisse, & gymnicum certamẽ celebrari iussisse. Hæc omnia opinantur Aegyptij, qui supra paludes incolunt: qui uerò in paludibus, uertuntur eisdem, quibus cæteri Aegyptij moribus, cùm in alijs, tùm in habẽdis singulis uxoribus, quemadmodum Græci. Cæterùm, ad uictus facilitatem alia sint eis excogitata. Siquidẽ cũ fluuius plenus campos inundauit, in ipsa aqua exoritur ingens uis liliorũ, quæ loton Aegyptij uocant. Ea ubi demessuerunt, ad solem exiccant. Deinde quod mediũ loti est papaueri assimile, postquã coxerunt, ex eo faciunt panes assos. Est aũt huius loti radix quoq; esculenta, etiam suauitate præstanti, orbiculata, mali magnitudine. Sunt & alia lilia rosis similia, & ipsa in flumine nascentia: quorũ fructus in alio calyce germinante è terra, similimus specie est fauo uesparũ. In eo esculenta quædã instar nuclei oliuæ coagmentata innascuntur, quæ et tenera comeduntur, & arefacta. Iã uerò iuncũ annũ, ubi è paludib. excerpserunt, superiorem eius partẽ amputant, quã in aliud

Aegyptiorum faciũdus.

quid-

quiddam conuertunt: quod relictum est inferius longitudine cubitali, id edunt pariter, ac'uenumdant. Eo si qui admodum suaui uti cupiunt, in luculento furno torrefactum ita comedunt. Sunt præterea ex eis, qui solum piscibus uictitãt, quos, ubi ceperunt, exenteratos ad solem desiccant, exiccantq; deinde uescuntur.

In fluminibus nõ ferè gignũtur pisces gregales. Qui nutriũtur in stagnis, hæc faciũt. Simul ac incessit eis libido gignendi gregatim in mare enatãt, ducib. masculis genitura spargentib. q fœminæ cõsectantes, recuruando se ex ea cõcipiũt. Eædẽ ubi prægnãtes in mari sunt effectæ, remeant oẽs rursus ad sibi cõsueta, nõ amplius eorundẽ ductu, sed fœminarũ. Ducũt enim ille quẽadmodũ fecerãt mares, gregatim ova fundẽtes instar milij parua, quæ mares adeũtes deuorãt. Sũt aũt ea tanquã milij grana pisces, ex quorũ reliquijs non deuoratis, sed nutritis, pisces fiũt. Ex his piscibus q capiũtur dũ in mare meãt, hi detritis capitũ dexteris partib. qui uerò retro meãt, sinistris, apparent: quòd ea de causa patiuntur, quòd in mare dũ iẽdunt, à sinistra terrã legũt: rursus eadem uia reuertẽtes, incurrant atq; offensant cõtingendo terrã plarunq; ne itinere aberrẽt propter aquæ decursum. Nilo incipiẽte augescere, in primis depressa terrarũ, & lacunæ fluuio proximæ impleri incipiũt. Confestimq; redundãte à flumine aqua, hæc plena fiunt, & cõtinuò cuncta piscsiculis minutis opplentur. Vnde aũt secundo loco uerisimile sit eos gigni, hoc mihi uideor causæ intelligere, quòd superiore anno, postquã Nilus abscessit, pisces qui ova in cæno pepererant, una cum postremis abeant aquis, circumacto rursus anno, ubi aqua restagnauit, protinus ex his ouis gignuntur pisces.

De pisc. Aegyptijs.

Plin. de

Quod ad pisces attinet, ita habet. Vtuntur Aegyptij, qui palustria accolunt, unguento ex fructu sillicypriarum, quod

Vnguentũ Kiki.

quod appellant Aegyptij kiki, hunc in modū cōficientes. Silicypria hæc, quæ apud Græcos ultrò nascuntur, ad oras fluminū, stagnorūq; ferunt, multum quidem fructum ferentia, sed graueolentem. Hunc ubi collegerunt, alij contusum ad ignem, alij in sartagine coquunt, & quod ex eo perfluit, excipiūt pingue quiddā, et nihilominus ad lucernas tā idoneū, quā oleum, sed graueolentiam exhibens. Sunt autem aduersus magnā uim culicum hæc ab eis excogitata. Cū enim hi qui supra paludes incolunt, munimento sint turres, quas dormituri ascendunt (nam culices uentus prohibet in altum uolare) alia sunt machinati, qui intra paludes habitāt: singuli sua obtinent retia, quibus per diem pisces capiāt, eisdem noctu utuntur cubili, in quo requiescunt. Circundatis illis, deinde operti somnum capiunt: qui si in uestimento inuoluti, aut in sindone dormirent, eos per ipsa indumēta culices morderent, p retia uerò ne tantulū quidem mordere conantur.

Aduersus culices re medium.

Naues spinaceæ.

Naues eorū onerariæ sunt factæ è spino, cuius figura similis est loto Cyrenæo, & cuius lacryma gummi est. Ex hac spino ligna cōcidunt, quæ magnitudine bicubitali, tanquā laterizio opere cōponunt, hunc in modū cōpingentes. Ligno cubitali circundensos, ac longos stipites appendunt: ubi hunc in modum cōpegerunt, desuper frequentia transtra extendunt. Cōmissuris nequaquā utuntur, sed introrsum cōpages iunco innectunt. Gubernaculū scitè faciunt, et hoc p nauem trāsit. Malo quoq; spinaceo, & uelis iunceis utuntur. Hæc nauigia cōtra flumen meare nō possunt, nisi luculentus ingruat uentus, ucrū à terra protrahuntur. Secundū decursum hoc pacto seruntur: Est ianua ex myrica facta putaminibus arundinaceis strata, & lapis politus duorū ferè talentorū pondo. Huiusmodi ianuā fune alligatam, in anteriore parte nauis sinunt deferri: lapidem uerò retrorsum alio fune. Ita ia-

nua

hua impetu aquæ insidente, protinus meat, & trahit barim: hoc enim his nauigijs est nomen. Lapis autem, dum retrorsum trahitur, fundo adnotus dirigit nauim. Horum nauigiorum ingens apud illos est copia, quorum quædam ferunt multa millia talentorum pondo.

Nili naufragio.

Cæ regionem supergressus est Nilus, solæ urbes apparẽt, eatenus extãtes, ut insulis Aegæi maris ferè assimiles esse uideantur. Nã cætera Aegypti pelagus efficiuntur: ipsæq; urbes, quæ solæ extãt, stationes nauiũ faciũt. Nec iã, cũ hoc cõtingit, per alucũ fluminis, sed per mediũ cãpi nauigatur. Ex Naucrate quidem Memphim uersus, nõ iã iuxta pyramides ipsas, sed iuxta acumen Deltæ, & urbem Cercasorũ: à marĩ aũt, & Canobo Naucratem uersus p campũ, ad Anthyllam urbem uenies & ad urbem, quæ uocatur Archandri. Harũ urbiũ Anthylla, quæ est insignis, datur peculiaris in calceamenta uxori semp eius, q in Aegypto regnat. Quod factum est, ex quo Aegyptus fuit ditionis Persarum. Altera uidetur mihi nomẽ habere ab Archandro Danai genero Phthij Achæi filio. Archandri enim urbs nominatur. Quòd si alius quisquam Archander esset, nequaquam Aegyptum nomen foret. Hactenus quæ uidi, quæ noui, quæ interrogaui, dicta sunt. Hic pergam differere de Aegypto, quæ audiebam, addens aliquid, quod ipse uiderim. Menem, qui primus apud Aegyptiũ regnauit, aiebant sacerdotes iunxisse põtibus Nilũ ad Memphim. Nã eũ, Africã uersus, totũ præterlabi mõtem Psammium: & supra Memphim centum circiter stadia meridiem uersus aggesta humo ad anfractum fluminis arefeciisse pristinum alucum. Ita flumen facto sibi aluco, p mediũ montium fluere. Adeò nunc quoq; sub Persis iste anfractus Nili, tanquam coërcitus fluat, magnis præsidijs custoditur quotannis, obseptus aggeribus. Quod si refringens flumen

Menes Aegyptiorum.

uelit

uelit ea parte redundare, omnis Memphis adibit periculum, ne quis operiatur. Ab hoc Mene, qui primus exitit rex, id unde fluit amnis effectum terreſtre, ibiq; ab eodem urbem hanc conditã, quæ nunc Memphis appellatur (eſt enim Memphis in angustijs Aegypti ſita) & exterius aquilonem uerſus & ueſperum, ex flumine effoſſum eſſe ſtagnum (nam ab altera ipſe Nilus arcet) & ab eodem in ea urbe extructũ hoc templum Vulcani tũm magnum, tũm memoratu digniſſimum. Poſt hunc recenſebant è libro ſacerdotes nominatim alios trecentos ac triginta reges. In quibus tot ætatibus hominum, decem, & octo fuiſſent Aethiopes, & una mulier alienigena, cæteri indigenæ. Mulieri quæ regnauit, fuiſſe nomen idem quod reginæ Babyloniæ Nitocrim: quam dicebant ultam fuiſſe fratrem, ab Aegyptijs, apud quos regnabat, interemptum & ſic, ubi hunc interemerant, regnum ad hanc deuoliſſent. Vltam autem fratrem, dolo multis Aegyptiorum abſumptis. Nam extruxiſſe eam permagnũ ædificium ſubterraneũ, per cauſam quidem noui operis, animo aũt aliud agitantem: & conuocatis ad conuiuium multis, quos præcipuè nouerat fraternæ cædis autores fuiſſe, per occultũ quendam ſpecum immiſiſſe flumen diſcumbentibus. Hæc demum de illa referebant, præterquã quòd ubi hoc feciſſet, conſperſiſſe eã multo cinere ædificium, quo impunita eſſet. Aliorũ aũt regũ nullã referebant clarum opus editum, niſi unius: qui poſtremus horum exitit, Moeris. Hunc enim ædificaſſe memoratu digna Vulcani neſtibula, ad uentum aquilonẽ uergentia: & ſtagnũ effodiſſe, cuius quot ſint in ambitu ſtadia, poſterius aperiã et pyramides in ea extruxiſſe, de quarum magnitudine ſimul cum ipſius lacu, mentionem faciã. Hunc itaq; tantum operum edidiſſe, alios autem nihil prorſus. Quos ego prætergreſſus, eius qui his ſucceſſit, nomine

Nitocris Aegypti regina.

Mœris Aegypti rex.

Seſoſtris,

Sesostris, mentionem habebo. Istum dicebāt sacerdotes, primum longis nauibus ex Arabico sinu profectum, rubri maris accolas in suam potestatem redegisse: progressumq; longius, uenisse in mare iam uadosum, & proinde non nauigabile. Illinc ubi retro se ad Aegyptum recepisset, secundū sacerdotum commemorationem, coacto ingenti exercitu percontinentem perrexisse: omnesq; gentes, ut in quamq; incidebat, subegisse. Et quascunq; earum nanciscebatur feroces, & uehementer studiosas libertatis, in earum regionibus cippos statuebat, inscriptos literis sui nominis, & patriæ & quæ referrent ipsum illos ui subegisse. Quarum uerò urbes nullo prælio, nulloq; negocio cœpisset, his cippos inscribebat: tum eisdem literas, quas scripserat eis gentibus, quæ uiriles extiterant: & præterea muliebria genitalia, planū facere uolēs, illos haudquaquā uiriles extitisse. Hæc faciendo peregit cōtinentem, donec ex Asia in Europam transgressus, Scythas subegit, & Thraces, ad quos usq;, & non ulterius, mihi uidetur Aegyptius exercitus peruenisse, quoniam in istorū terrā tituli non ultrà positi monstrantur. Hinc digressus retrò abijt, & posteaquam ad Phasim subsedit, quid deinceps, non habeo quod dicam, an ipse rex Sesostris, diuiso suo exercitu, aliquantulum copiarum reliquerit ad eam regionem incolendam, an aliqui militum pertæsi peregrinationis, circa fluuium Phasim subsliterint. Nam Colchi uidentur Aegyptij esse, quod ipse prius notum, quàm ex alijs auditum refero. Cuius rei cum mihi cupido incessisset, ut utroq; percontarer, magis Colchi reminiscebantur Aegyptiorū, quàm Aegyptij Colchorum. Dicebant tamen Aegyptij. se opinari Colchos è Sesostris esse exercitu. Ipse ex hoc coniecturam capiebam, quòd atro colore sunt, & crispo capillo: tametsi

Sesostris Aegyptius rex.

Colchorum origo.

metsi hoc pro nihilo putari posset, cum & alij sint huiusce-
Quae gen tes circun cidantur. modi: sed quòd isti præcipuè. Præterea quòd soli omniũ ho-
minum Colchi, & Aegyptij, & Aethiopes, ab initio statim
pudenda circuncidunt. Nam & Phœnices & Syrij, qui sunt
in Palæstina, didicisse id ab Aegyptijs, & ipsi cõsuerunt. Sy-
rij uerò, qui fluuium Thermodontem, & Parthenium acco
lunt, & horum contermini Macrones, à Colchis didicisse se
aiunt: Hi enim ex hominibus soli sunt, qui circuncidantur:
& in hoc faciendo, agnoscuntur Aegyptij esse. Tamen Ae-
gyptij atq; Aethiopes, non queo dicere, utri ab utris didice-
rint. Nam uidetur esse perantiquum. Sed quòd ex Aegypto,
qui illic commercium habuerunt, didicerint, magnum mihi
fit hoc testimonium: quòd hi Phœnices, qui cum Græcia cõ-
suetudinem habent, nõ amplius circa uirilia imitantur Ae-
gyptios, sed eorũ qui postea procreantur, uirilia non circun-
cidunt. Aegedũ & aliud de Colchis dicam, eos esse simules
Aegyptiorũ. Hi soli atq; Aegyptij linũ eadem ratione ope-
rantur: omnis utrorumq; uita pariter, & lingua cõsentanea
est. Linũ aũt Colchicũ à Græcis Sardonicũ appellatur, cum
illud quod ab Aegypto uenit, appellatur Aegyptiacum. Ti-
Sesostris tulorum, quos Sesostris rex Aegypti regionatim erexit, plæ-
trophæa. rig; iã incolumes nõ extant. Quosdem in Syria Palæstina ip-
se uidi inscriptos, tùm quos dixi literis, tùm muliebribus ge
nitalibus. Circa Ioniam quoq; duæ huius uiri figuræ insun-
tur in petris incisæ: una quidem, quà ex Ephesso in Phocæ-
am itur, altera uerò, quà è Sardibus Smyrnam uersus. In
quarum uraq; insculptus est uir magnitudine quinũm pal-
morum, dextra spiculum tenens, sinistra arcus, cæteram-
qúe item armaturam, etenim Aegyptiacam, & Aethiopi-
cam gestat: & ex altero ad alterum humerum eunies sacræ
literæ, Aegyptiacè sunt incisæ in hæc uerba; HANC

EGO

EGO REGIONEM MEIS OBTINVI HVMERIS. Quis tamen aut cuias fuerit ab hac parte non indicant, sed ab altera Eam quidam conspicati, Memnonis imaginem esse conijciant, multũ à ueritate aberrantes. Sesostrim Aegyptium sacerdotes hunc esse dicebant, redeuntem, multosq; mortales earum gentiũ ac regionũ, quas subegerat, reportantẽ. Eundẽ posteaquã ad Daphnas Pelusias se recepérat, fuisse à fratre, quem Aegypto præfecerat, unà cum liberis inuitatum: & cũ ille domũ exterius materia circumstipasset, struemq; incendisset, re hunc intellecta extemplò cũ uxore deliberasse (nam & uxorẽ secum duxerat) & ea suadente, ut duos è sex liberis super ardentem pyram extendens pontẽ faceret, super quos ipsi transeuntes euaderent, ita fecisse: & duob. filijs ita incensis, cæteros unà cũ patre fuisse seruatos. Sesostrem in Aegyptum reuersum, ultionem de fratre sumpsisse: quam uerò multitudinem è terris potestatem redactis abduxerat, ea usum in hac fuisse. Siquidẽ isti fuerunt, qui sub hoc rege immensæ magnitudinis lapides in templum Vulcani portatos pertraxerunt, quiq; ad diuortia aquarum, quæ nunc in Aegypto sunt, cuncta effodienda sunt adacti, quia inuiti faciebant, ut Aegyptum prius equis & plaustris agendis ubiq; idoneam, redderent non idoneã. Nam ab eodem tempore Aegyptus, quæ omnis plana est, tamen inequitabilis & plaustris inhabilis extitit, propter multiplices fossas uniuersa loca occupantes, quas ideò rex fodiendas putauit, ut ciuitates quæ non accolerent flumẽ, sed in medio Aegypti essent, refluo flumine non laborarent penuria aquæ ad potandum, sed ea suppeditaretur è puteis. Hac de causa Aegyptus interciſa est & ab hoc rege, ut dicebant, in oẽs Aegyptios dispartita, soli quadrati æqua portione uiritim per sortem data, atque hinc prouentus instituti

tuti, imposita certa pensione, quam illi quotannis soluerent. Quòd si cuius portionē alluuione flumen decursasset, is adiens regē, rei quæ contigerat, certiorē faciebat, rexq; ad prædiū inspiciendum mittebat, qui metirentur, quanto deterius factū esset, ut ex residuo proportione taxatū uectigal penderetur: atq; hinc geometria orta, uidetur in Græciam transcendisse. Nam polum & gnomonē, id est, normā, & 12. diei partes à Babylonijs Græci didicerunt. Solus hic Aegyptius rex imperio potitus est: Aethiopiæ monumentum quoq; sui reliquit ante ædem Vulcani lapideas statuas, duas quidē tricenûm, unam suam, alterā uxoris: quatuor aūt uicenûm cubitorum, totidem filiorū. Huic statuæ longo pòst tēpore, cū Darij Persæ statua anteponeretur non tulit id sacerdos Vulcani, negans Darium tales res gessisse, quales gessisset Sesostris Aegyptius quippe qui cùm alias nationes non pauciores quā Darius, tum uerò Scythas subegisset: eoq; iniquum esse huius ante illius sisti donaria, qui rebus gestis non esset illum supergressus. Hæc locuto sacerdoti, tamē ignouisse Darium ferunt. Defuncto Sesostre, regnum suscepisse Pheronem eius filiū, & hunc nullam sumpsisse expeditionem, sed ei contigisse, ut luminib. caperetur. Idq; hac de causa: Cum flumen eo tempore copiosissimum manaret, ita ut supra 10. & 8 cubitos rura transcenderet, uēto ingruente, qui fluctus cieret, ferunt hunc regem facinus admisisse, quòd sumptum spiculum, in medios fluminis uortices contorserit, statimq; laborasse ex oculis, ac usum amisisse decennioq; cæcū fuisse. Vndecimo autem anno ex urbe Buti ei oracultum aduenisse, iam exactum esse tempus calamitatis: uisumq; ei rediturum, si oculos abluisset lotio mulieris, quæ ad suum solum uirum accessisset, aliorū uirorū expers. Et ante omnia urinā uxoris experiri, cum nihil amplius cerneret, cæterarū de-

Geometriæ origo.

Sesostris statuæ.

Sesostris Phero succedit.

incepit

Lotio fœmineæ sanctus cæcus.

ineps urinam expertum, tandem uidisse. Ibiq; omnes mulieres, quas fuisset expertus, præter eam cuius lotio lotus uisum recepisset, unam in urbe coëgisse, quæ ἐρυθρὴ φλὸξ, id est, rubra gleba dicitur, & eas illis coactas cum ipsa urbe omnes concremasse: & eam cuius lotio lotus uisum recepisset, uxorem duxisse. Atq; ea clade liberatum cum alia in alijs tẽplis donaria posuisse, omnia memoratu digna, tum maximè memorabilia, ac spectaculo digna in templo Solis, gemina saxa, quos obelos uocant, à figura ueru centenûm cubitorũ longitudinis, octonûm latitudinis. Huic in regno succesisse dicebant uirum Memphitem, cuius nomen esset lingua Græca Protheus. Cuius nunc Memphi uisitur fanum decorum sanè, ac ualdè adornatum, ad australem partem tẽpli Vulcani positum, circunquaq; Phœnicibus Tyrijs habitantibus: qui locus omnis castra Tyriorum appellatur. In hoc fano Protei est ædes quæ uocatur Veneris hospitæ: quam conijcio esse Helenes Tyndari filiæ quia & apud Proteum fuisse diuersatam audiui, & cognomine Veneris hospite appellatam. Nam quæcunq; sunt alterius Veneris templa, neutiquam hospitæ appellantur. Et sanè percontanti mihi sacerdotes de Helena, referebant ita rem esse gestam: Alexandrũ rapta è Sparta Helena, cum renauigaret domum in marĩ Aegæo uentis cursu excussum in Aegyptiacum pelagus: atq; illinc non remittentibus flatibus appulsum in Aegyptum, ad ostium Nili, quod uocatur Canobicum. atq; ad Taricheas. Erat in eo littore, quod nunc quoq; est Herculis templum: ad quod si quis cuiuscunq; hominis seruus confugiẽt, capiat sacras notas, sese deo tradens, cum nefas est tangere. Quæ sanctio ad meam usque ætatem prorsus immutata perseuerauit. Eam templi legem famuli Alexandrĩ cum audissent, ab eo profugerunt: asidentesq; deo sup-

Proteus.

Helenæ templum in Aegypto.

plices, Alexandrum insimulabant, eum destructum uolentes remq; omnem exponebant, ut circa Helenam gesta erat, & illata Menelao iniuria. Insimulabant autem de his apud sacerdotes, & apud huius ostij Nili præfectũ, nomine Thonim. His auditis, Thonis quàm raptissimè Memphim ad Proteũ mittit hæc nunciatum, his uerbis: Peregrinus quidam genere Teucer, qui rem nefariam in Græcia perpetrauit: quippe seducta hospitis uxore, quã secum ducit cum multis admodum opibus, in tuam terram uentis appulsus est: Virum ne sinemus eũ abire impunè, an ea, quæ attulit secũ eripiemus? Ad hæc remisit Proteus, qui diceret: Virum istum, undecunque is sit, qui rem nefariam in hospitem suum perpetrauit, comprehensum ad me deducite, ut quidnã dicturus sit sciã. Hoc ubi accepit Thonis, Alexandrũ cõprehendit, nauesq; eius distinet: dehinc illum Helenamq; cum opib. atq; etiam seruos Memphim ducit. Quibus omnib. repræsentatis, Proteus percontatus est Alexandrũ, quis nam esset, & unde cum nauibus profectus. Alexander illi & genus suũ commemorauit, & patriæ nomen, & unde nauigasset, & quò. Sed interrogante Proteo unde Helenã accepisset, titubantẽ in loquendo ac tergiuersantem coarguebant, hi qui fuerant supplices, exponentes omnia, quæ in scelere admittendo gesta essent. Tandem Proteus apud eos hanc sententiam tulit, inquiens: Ego nisi nefas esse arbitrarer de peregrino aliquo supplicium pro Græco illo de te sumerẽ omnium hospitum deterrimè scelestissimum facinus admisisti, à tuo ipsius hospite, erepta uxore: neq; his contentus, cum ea abisti. Ac ne his quidem satis habens, compilata hospitis domo uenisti. Itaq; quoniam magni momenti esse duco, non necare hospitem, mulierem hanc atq; opes tibi ut abducas, nõ sinam, sed ego hæc Græco hospiti reseruabo, dum ille ipse constituerit

Alexander ad Proteũ ductus.

uenire

uenire ad iſta reportanda: tibi uerò ipſi, tuiſq; conuictorib. ut è nica terra in aliam transferretis præcipio, alioqui uos pro hoſtibus perſecuturus. Hunc Helenæ ad Protea aduentum fuiſſe, ſacerdotes referebant. Quam famam uidetur mihi & Homerus accepiſſe, ſed quia non perinde decora res erat in carmine, alio loquendi modo eſt uſus, in quem transtulit, declarans ſe hunc famæ ſermonem notum habuiſſe. Id manifeſtum eſt, quòd in Iliade facit mentionem eiuſdem erroris Alexandri. nec uſquam alibi retractat Alexandrum ferentem Helenam, fuiſſe abductum, & alibi errabundum Sidonem Phœniciæ applicuiſſe. Meminit enim huius rei in laudanda uirtute Diomedis, ita uerſibus inquiens:

Picturata inerant ibi pallia, opus mulierum
Sidonidûm, pars ipſe Paris formoſas ab urbe
Sidonia duxit, ſulcans freta lata carinis,
Cum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Meminit quoq; in Odyſſea his uerſibus:

Hoc habuit Ioue nata probum præſensq; uenenum,
Quod Polydamna ſibi Thonis donauerat uxor:
Aegypto, quæ terra ferax fert plurima mixtim,
Multa quidem proba, multa autem damnoſa uenena.

Hæc quoq; alia ad Telemachum Menelaus inquit:

Hunc etiam Aegypto dij me tenuere reuerti
Conantem, quibus haud tuleram ſolennia ſacra.

In his carminib. fatetur Homerus ſe noſſe errorem Alexandri in Aegyptũ. Eſt enim Syria Aegypto cõtermina & Phœnices (quorum Sidon eſt) in Syria incolunt. Itaq;, cùm hi uerſus, tum uerò locus non minimum, imò maximè probant Cyprios uerſus non Homeri, ſed cuiuſpiam alterius eſſe: in quibus dicitur Alexander ex Sparta Helenam ducens, triduo Ilium perueniſſe, ſecundo uento uſus, ac tranquillo mari, cũ

id in Iliade dicat, illũ cũ Helenam duceret, errasse. Ped Ho-
De reb. Iliacis. merus & Cyprium carmen ualeto. Cæterũ, nunquid Græci
uana q̃ circa Iliũ gesta memorarent, nec ne, percõtanti mihi
sacerdotes ita respondebãt se nouisse ab ipso Menelao, ra-
pta Helena magnas Græcorũ copias, auxilio uenisse Mene-
lao in regionem Teuciam: quæ in terrã egressæ, locoq; com
munito, miserunt Iliũ legatos, eũq; eis & ipsum Menelaum
isse. Hos, postquã ingressi sũt mœnia, tũ Helenã opesq;, quas
Alexander furto asportasset, repoposcisse. tũ iniuriæ satisfa
ctionem. Teucros aũt tunc eadem narrasse, deinde & iura-
tos negasse. habere se Helenam, atq; opes, de quibus argue-
rentur, sed ea in Aegypto esse omnia: neq; se iure reatum su
stinere earum rerum, quas Proteus Aegyptius rex teneret:
Græcos cùm se ab illis derideri arbitrarentur, ita obsedisse
Ilium, donec expugnauerunt. Vrbe capta, cũ Helena nõ exi
steret, & eandem orationem quã prius. audirent Græci. ita
demum habita priorib. uerbis fide, ipsum Menelaũ ad Pro-
teum mittunt. Hic ubi ad Aegyptum peruenit, & ad Mem-
phim nauigauit, exposita rei gestæ ueritate, honorificentis-
simo hospitio exceptus. Helenamq; malorum immunem, re-
cepit, & insuper omnes pecunias suas. Et cũ hæc assecutus
esset Menelaus tamen iniurius in Aegyptios extitit. Nam cũ
proficisci conaretur nec per uẽtos posset, idq; iam diu, rem
indignam excogitauit. Sumptis enim duob. pueris quorun-
dam indigenarum filijs, erectisq; haruspicinam fecit. Quod
ubi eum fecisse rescitũ est, inuisus & exagitatus fuga, deue-
nit in insulas Africæ obiacentes. Eô posteaquàm se cõtulit,
nihil amplius quod referrent Aegyptij, habebant. Atq; horũ
alia, quæ ex historijs nosse dicebant, alia apud ipsos gesta,
uel magis habere cõperta. Hæc aiebãt Aegyptiorũ sacerdo-
tes. Ego uerò ad ea, quæ de Helena cõmemorata sunt, et ipse

adijcio

adiȳcio hoc cōiecturæ: Si intra Iliū fuisset Helena, utiq; fuisset Græcis tradita, siue uolente Alexandro, siue inuito. Neq; enim ita despicbat Priamus, aut alij eius propinqui, ut suis, ac liberorū corporib. atq; etiam urbe periclitari uellent, quo Alexander Helena contubernio potiretur. Quòd si interinitia ita sensissent, non tamen id fecissent, posteaquàm cum multi aliorū Troianorum, tum uerò Priami filiorum duo, tresue, aut plures perierant, cum Græcis præliantes, si quid referentibus credi uersificatoribus debet. Quæ, cùm contingerent ego crediderim Priamum, uel si ipse in contubernio habuisset, Achæis redditurum fuisse, cupiditate præsentiq; mala deuitandi. Neq; uerò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, ut iam sub eo res essent seniore Priamo, cum Hector & natu maior, & uirtute præstantior quàm ille, regnum esset defuncto Priamo susceptturus: quem haudquaq; quā conueniebat fratri iniustè agenti, indulgere, cum præsertim tanta mala propter eum, tum priuatim ipsi, tum cæteris Troianis omnibus euenirent. Sed nec poterant reddere Helenam, nec uerum dicentibus eis, Græci fidem habebant, deo (ut quod sentio dicam) disponente ut funditùs euersi, planum facerent hominibus, magnarū iniuriarum magnas à dijs esse ultiones. Et hæc quidem, ut mihi uidentur, dicta sunt. Protei autem regnum dicebant suscepisse Rampsinitum, qui memoriam sui reliquit uestibula ab occasu spectātia templum Vulcani, & è regione uestibulorum statuit duo simulachra quinùm & uicenùm cubitorum longitudinis: quorum, quod Aquilonem spectat, id æstatem: quod Austrum, id hyemem Aegyptij uocant, præposterè facientes. Huic regi ingentem etiam pecuniarum uim fuisse, quam nemo regum, qui deinceps scripti sunt, superare potuerit, ac ne proximè quidem accedere. Et cum in tuto

Rampsinitus Aegyptiorum rex.

eam pecuniam collocare uellet, ædificiũ extruxisse lapideũ, cuius parietum unus in exteriorem ædium partem pertinge bat: sed structorem insidientem hoc fuisse machinatum. Is unum è lapidibus ita struxit, ut è pariete facilè tolli à duob. uiris, atq; adeò ab uno posset. Aedificio absoluto regem in eo pecuniam reposuisse. Interiecto tempore, structorem illũ cũ esset uita excessurus, uocasse ad se filios (nam duos huic fuisse) eisq; narrasse, se illis prospicientem ut affluenter uitã degerent astutè ædificasse regis ærarium deniq; omnia illis exposuisse planè, mensurasq; ad lapidẽ admouendũ docuisse ac tradidisse quæ filij obseruantes, regij ærarij quæstores forẽt. Patre uita functo, haud in longũ filios rem distulisse. Noctu enim ad regiam accedentes, lapidem ædificij inuentum nullo negotio amouisse, multumq; pecuniæ expilasse. Cùm autem rex fortè fuisset ædificiũ ingressus, uidereq; uasa nummorum imminuta, obstupuisse: nec habuisse quem in simularet, cũ & signa salua, & ædificium obseratum esset. Vbi iterum, ac tertiò aperienti minor assiduè pecunia appa rebat, hoc feciisse, ne fures cum furto abirent. Laqueos faciendos curasse: & eos circa uasa in quibus pecuniæ inerãt, collocasse. Fures, quemadmodum superiori tempore cum uenissent, & alter eorum penetrans, ad uas rectà perrexisset, eum fuisse laqueo retentum: & ubi agnouit, quo in malo esset protinus fratrem uocasse, & præsentis conditionis suæ certiorem feciisse, iussisseq; ut quàm celerrimè introgressus sibi caput abscinderet: ne ipse conspectus, agnitusq; quis esset, etiam illum perderet. Qui, cùm uisus esset probè dicere, fratrem ei obsequentem ita feciisse: & adaptato lapide, domum ebisse, fratris caput asportantem. Vbi dies illuxit ingressum in ædificium regem expauisse, cernentem corpus furis in laqueo sine capite, & ædificium incorruptum: nul-

lumq;

lumq; neq; ingreſſum, neq; egreſſum habens. Ita abiſſe, atq; ita faciendum ſtatuiſſe, ut furis cadauer è muro ſuſpẽderet: cuſtodesq; illic appoſuiſſe iuſſos, ut ſi quem plorantem, aut miſerantem animaduertiſſent, eum ad ſe perducerent. Suſpenſo cadauere, matrem indignè tuliſſe: allocutamq; filium qui ſupererat, impetraſſe, ut quacũq; ratione machinari poſſet, corpus fratris reſolueret, aſportaretq;. Id ſi negligeret, minatam ſe regem eſſe adituram ad eum indicandum, quòd pecunias regias haberet. Aduerſus hanc, cum filius multa uerba faceret, nec perſuaderet, quòd illa rem grauiter accipiebat, cum talem rem fuiſſe commentum: Inſtratis aſinis uas tres uino completos impoſuiſſe: & poſtquam agendo aſinos iuxta cuſtodes fuit ante ſuſpenſum cadauer reuulſis ligaculis duos, tresúe pedes reſoluiſſe: & cùm uinũ profluueret, tùm caput cædentem uehementer uociferatum, tanquam neſcientem ad utrum prius aſinorum ſe conuerteret. Cuſtodes cùm multum uini profluere uiderent, concurriſſe cum uaſis in uiam: & id quod profluere lucrifacitẽtes comportare. Iſto ſimulata iracundia omnibus maledicente, aliquantoq; pòſt illis conſolantibus, hunc finxiſſe ſe mitigatum, & ab iraſcendo deſiiſſe. Tandem ſeduxiſſe è uia aſinos, atq; inſtruxiſſe: & cum plura uerba inter eos fierent, & quidam facetodicto hominem laceſſeret, ut riſum eliceret, donaſſe illis uinum ex utribus. Atq; eos illic, ut erant diſcumbentes potare conſtituiſſe, prehenſantes hominem, ac iubentes, ut ſecum ad computandum maneret. Atque iſtum obſecutum remanſiſſe. Et cum inter potandum comiter acciperetur, donaſſe inſuper alterum utrem: ita ſe uino ingurgitantes cuſtodes, admodum temulentos eſſe factos ſomnoq; oppreſſos, ibidem ubi potauerant, obdormiſſe. Iſtum ubi multum noctis erat, tunc corpus fratris diſſoluiſſe, & cu-

ſtodem malas dextras in cõtumeliam deraſiſſe, & aſinos in poſito cadauere domum uerſus agitaſſe, executumq; imperia matris. Regem, ubi ei renunciatum eſt, furem cadauer ſurripuiſſe, acerbè tuliſſe. Et cum uellet quoquo modo inuenire, quis nam eſſet iſta machinatus, hoc feciſſe, quod apud me caret fide. Filiam ſuam domi proſtituiſſe, iuſſam omnes indifferenter excipere: ſed priuſquam coirent, adigere ad ſibi dicendum, quid nam in uita eſſet actum à ſe ſolertiſſimum, ac ſceleſtiſſimum: & qui narraret, quæ circa furem acta eſſent, eum comprehenderet, neq; exire permitteret. Cũ itaq; filia patris imperia faceret, furem quòd audiſſet, quãobrem iſta fierent, cupientem euadere uerſutiam regis, hoc egiſſe: Recenti mortui amputatam ex humero manum ſub pallio ferentem iſſe: atq; ingreſſum ad filiam regis, cum interrogatus eſſet, eadem quæ cæteri, enarraſſe, ſceleſtiſſimũ facinus perpetraſſe, quòd fratris in ærario regis laqueo capti caput amputaſſet. Solertiſſimum autem, quòd cadauer fratris ſuſpenſum reſoluiſſet, cuſtodibus priùs ebrijs factis. Illam cum hæc audiſſet, manum in hunc conieciſſe, eiq; furem in tenebris manum mortui porrexiſſe. Quam mulier cũ apprehendiſſet, manum ſe huius iſtius tenere rata, iſtum per fores ſe proripuiſſe, muliere deluſa. Poſtquam, & hæc renunciata ſunt regi, ſtuporem incuſſiſſe, tùm aſtutiam, tùm audaciam hominis. Ad extremum dimiſſis per omnes urbes nunciis, regem edixiſſe, non modò ueniam, ſed etiam magna munera manere furem, ſi in conſpectum ipſius ueniret: ita furem fide habita, ad eum ueniſſe: eiq; Rhampſinitum magna uiri admiratione dictum filiam ſuam collocaſſe, tanquam ex omnibus mortalibus plurima ſcienti. Nam Aegyptios quidem cæteris, hunc autem Aegyptijs antecellere. Poſt hæc aiebant, regem hunc deſcendiſſe uiuum ſub terram,

Rhampſinitus ad inferos deſcendit.

eò

ꝙ ubi Græci opinantur ſedes infernas eſſe: & ibi cum Cerere alea luſiſſe: & aliquando victorem, aliquando victum fuiſſe: & rurſum iterum fuiſſe reuerſum, munus ab ea obtinentem mantile aureum. Quod tempus à Rhampſiniti deceſſu ad reditum, dicebant feriatum eſſe apud Aegyptios. Idq; ego ad meam memoriã ſcio obſeruatum. Verum an ob id ſic feriati ſint Aegyptij, aſſerere non poſſum, ſed ſacerdotes palliũ quoddã quod intra unum diẽ detexuerunt, uni ex ſuis induere, & oculos mitra obducere: quem geſtantem pallium ubi in uiam deduxerunt, qua fert ad Cereris templum, ipſos redire illo relicto. Hunc autem ſacerdotem oculos uelatos habentem aiunt, à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab urbe uiginti ſtadia abeſt: & rurſus à templo in eundẽ locũ à lupis reduci. Quæ ab Aegyptijs referuntur, cuicunq; credibilia uidentur is eis utatur. Mihi aũt in omni ſermone conſtitutum eſt, ea ſcribere, quæ auditu cognoui. Inferorum principatum tenere Cererem & Liberum, Aegyptij aiunt. Hi deniq; primi extiterunt, qui dicerent animam hominis eſſe immortalem, quæ de mortuo corpore ſubinde in aliud, atq; aliud corpus, ut quodq; gigneretur, immigraret. Atq; ubi per omnia ſe circumtuliſſet, terreſtria, marina, uolucria, rurſus in aliquot geniũ hominis corpus introire. Atq; hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia. Hanc rationẽ ſunt è Græcis, qui uſurpauerint tanquam ſuã ipſorum, alij prius, alij poſterius. Quorum ego nomina ſciens, non duco ſcribenda. Ad Rhampſinitum uſq; regem aiebant in Aegypto uiguiſſe ſanè ius omne. Poſt hunc autem, qui in regno ſucceſſit, Cheopem in omne flagitium fuiſſe prolapſum. Omnibus nanq; cũ templis obſeratis, ante omnia Aegyptijs ne ſacrificarent interdixiſſe. Deinde iuſſiſſe, ut in ſuis ipſius operibus exercerentur. Alijs, ut ex lapidici-

Animã immortalem eſſe & in alia corpora migrare opinantur Aegyptij.

Cheos Aegypti rex.

nis Arabici montis saxa exciperent, & illinc ad Nilum usq; protraherent. Alijs ut transmisso flumine illa acciperent, & ad montem, qui dicitur Africus, traherent. Faciebãt autem opus circiter decem myriades id est, centum millia hominũ, ternis semper mensibus singulæ. In ea uia populus dum trahendis saxis atteritur, decenne tempus triuit, quod non multò minoris operis mihi uidetur, quàm pyramidem extruxisse: cuius longitudo est quinq; stadiorum, latitudo decẽ passuum, altitudo ubi maxima est, octo passuum, lapide polito, & animalibus insculpto. In hac decem annos fuisse cõsumptos, & in subterraneis ædibus in tumulo, supra quem pyramides stant, quas fecit sibi pro sepulcro, in insula intromisso perfossam Nilo. Verùm in pyramide hac annos uiginti absumptos: cuius singulæ frontes (nam est formæ quadratæ) sunt octogenûm iugerum, pari altitudine, saxis dolatis decentissimeq; coagmentatis, quorum nullum est minus triginta pedum. Est autem extructa hæc pyramis in speciem graduum, quas quidam schalas, quidam arulas uocant. Postea quam eam principiò talem fecerunt, attollebant reliquos lapides breuibus machinis è ligno factis, ex humo in primum ordinem gradatim leuantes. Vbi super hunc gradum lapis erat, super alteram machinam imponebatur, quæ in ipso primo gradu stabat. Ab hoc deinde in alterum ordinem trahebatur, super alteram machinam. Nam quot ordines graduum, totidem machinæ erant, siue eandem machinã, quæ una & facilis ad ferendum esset, transferebant ad singulos ordines, quotics saxum amoliebantur. Dictum sit à nobis de utroq; quemadmodum refertur. Effecta sunt igitur ita prima quæq; ex pyramide, ut erat altissima: deinde gradatim sequentia, nouissimè uerò, quæ solo sunt iuncta, & infima. In ipsa pyramide literæ Ægyptiacè scriptæ, indicant quantum

Pyramidis Aegyptiæ constructio.

tum sit erogatum in operarios pro apio, cepis, & allijs, quod interpres earum literarum (ut probè reminiscor) aiebat in summa mille, & sexcenta talenta pecuniæ esse. Quod si ita se habet, quantum in alia credibile est fuisse consumptum, uel in ferramenta, uel in cibos, uel in uestiarium operariorum? Atq; per id quod dixi tempus opera extruebant. Alio item tempore (ut ego opinor) lapides excidebant, atq; portabant, & alio non exiguo subterraneam fossam effecerunt. Propter quod eò flagitij deuenisse Cheopem, ut pecunia defectus, filiam suam in quodam ædificio prostituerit, imperans quantumcunq; faceret quæstum (non enim quantum dicebatur) eamq; cum patris iussa fecisse, tùm uerò priuatim de relinquenda sui memoria cogitasse. Itaq; singulos ad se intrantes orasse, ut sibi ad opera singulos lapides donarent. Ex his lapidibus aiebant extructam fuisse pyramidem, quæ stat in medio trium in conspectu pyramidis magnæ, cuius unumquodq; latus sesquijugerum est. Quinquaginta annos regnasse hunc Cheopem Aegyptij dicebãt, eoq; defuncto accepisse regnum fratrem Chephrenem: & hunc eodem instituto usum, cùm in alijs, tùm uerò in facienda pyramide, non tamen quæ ad magnitudinem fraternæ accederet. Eas nanq;, & nos fuimus dimensi. Nam subterraneæ non subsunt ædificia, neq; per fossam deriuatus in eam Nilus, quemadmodum in alteram influit, sed extructo anfractu introrsum insulam circumluit, in qua situm esse ipsum Cheopem aiunt. Fulsisse tùm ex Aethiopico lapide uersicolore primum domum, quadraginta pedibus depressiorem altera, sed habentem idem quod grande ædificium, magnitudinis. Stant autem super eundem tumulum ambæ, centum ferè pedum celsitudinis. Sed & quinquaginta annos regnasse Cephrenem aiebant. Ita centum, & sex anni sup-

Cheops filiam prostituit.

Chephrenes Aegypti rex.

futan-

putantur, quib. & Aegyptij in omni calamitate uersati sunt, nec templa aperta, sed semper fuerunt occlusa. Hos regei Aegyptij præ odio ne nominare quidem uolunt, sed eorum pyramides uocant pastoris Philitionis, qui ea tempestate pecudes per hæc loca pascebat. Post hunc regnasse in Aegypto dicebāt Mycerinum Cheopis filium, cumq; paterna perosum facta, & templa reseraſſe, & populo ad ultimum calamitatis afflicto fecisse potestatem res agendi, & sacrificandi: quinetiam super omnes reges iustitiam exercuisse. Quo nomine ex uniuersis regibus hunc Aegyptij maximè prædicabant: tùm ob alia, quæ bene iudicabat, tùm uerò quòd cõquerenti de ipsius sententia, de suo donabat, ut indignationi hominis satis faceret. Cum esset in ciues ita clemens Mycerinus, atque ita studiosus, principium ei malorum contigisse obitum filiæ, quæ domi unica soboles erat. Qua clade supra modum dum doleret, uelletq; filiam excellentiori aliquo genere sepelire, quàm cæteri, feciſſe ligneam bouem uacuam, quam cum inauraſſet, in ea filiam sepeliſſe defunctam. Neque humo bos hæc condita est, sed ad meam usque memoriam in propatulo fuit in urbe Sai apud regiam, in conclaui quadam exornato posita. Cui singulis diebus omnifarij odores inferuntur: noctibus autem perpetuò incensa lucerna astat. In altero contiguo conclaui imagines stãt concubinarum Mycerini: ut in urbe Sai sacerdotes aiebant. Stant enim colossi, id est, grãdia simulacra, circiter uiginti è ligno fabricati, nudi plærique: qui quarum sint mulierũ, non possum dicere, præterquam, quæ narrantur. Sunt, qui de hac boue, & colossis hæc referant: Mycerinum amore filiæ suæ captum, uim ei intuliſſe: deinde illam cum præmœrore se suspendisset, patrem in hac boue sepeliſſe: matrem autem manus ministrarum, quæ filiam patri prodidiſſent,

Mycerinus Aegypti rex.

præ-

præcidisse: & nunc earum hæc esse simulacra eius mali, quod uiuæ passæ fuissent. Hæc (ut ego opinor) dicunt nugatores, ut alia, ita, & de manibus colossorum, quippe quæ ipsi uidimus temporis diuturnitate delapsas, quæ ad meam usque ætatem ad pedes eorum stratæ uisebantur. Bos quoque, cùm cæterùm corpus operta est Phœnicco pallio, tùm uerò ceruicem, & caput crasso admodum auro. Cuius inter media cornua circulus annexus inest, soli assimilatus. Neq; stans est bos, sed in genua cubans, magnitudine quanta est grandis uacca. Effertur autem è conclaui quotannis. Et postquam Aegyptij uerberarunt deum quendam, quem in tali negocio non puto mihi nominandum, tunc, & boum in lucem proferunt. Aiunt eam orasse patrem Mycerinum, ut defuncta quotannis semel solem intueretur. Huic regi, post calamitatem filiæ, secundo loco hæc accidisse: Ex urbe Buti uenisse oraculum, fore, ut sex omninò annos uiueret, septimo defuncturus. Id hunc ægrè ferentem, uicissim misisse ad oraculum contumelioſas querimonias: quòd, cùm pater suus, & patruus, qui deorum immemores, templa clauserant, hominesq; perdiderant, tandiu uixissent, ipse piè faciens, tam citò foret uita defuncturus. Rursus ei uenisse dicuntur ex oraculo responsa, ea propter ipsum properè uitam finiturum, quòd non id faceret, quod deberet. Oportere enim Aegyptium centum quinquaginta annis affligi, idq; duos, qui ante eum fuissent, reges didicisse, ipsum uerò nequaquam. Hæc ubi accepit Mycerinus, se iam numinibus damnatum, luccrnas fecisse permultas: quibus cum noctescceret, accensis, potaret, ac se oblectaret: neq; diu, neq; noctu intermittens, quin per paludes, perq; nemora uagaretur, utq; audiretur iuuenilibus in rebus studioſissimè uersari. Hæc idcircò excogitauit, quòd uellet oraculum cõuincere

Myceriui pyramis.

uincere mendacij, ut duodecim pro sex fierent anni, dicbus factis ex noctibus. Pyramidem, & hic reliquit longè minorem paterna, uicenis pedibus ex omni parte (nam est quadrangularis) breuioremq; trium iugerum ad medium usq; Aethiopico ex lapide. Hanc quidam Græcorum uoluni esse Rhodopis mulieris prostantis, non rectè sentientes: qui ne nosse quidem uidentur, quænam fuerit Rhodopis, de qua loquuntur. Neq; enim talem pyramidem illam sibi facere destinasset, in qua talentorum infinita (ut sic dicam) millia cõsumpta sunt. Ad hæc non istius, sed Amasis regis temporibus Rhodopis floruit. Multis enim post hos reges annis, quĩ ãstas pyramides reliquerunt, Rhodopis extitit, genere Thracia, ancilla Iadmonis Samij, ex urbe Vulcani, conserua Aesopi fabularum scriptoris (nam & hic Iadmonis fuit) postquam is huic mulieri non minimum cordi fuit. Siquidem cum sæpenumerò Delphi ex oracuio pronunciarent, si quis sumere pœnas uellet animæ Aesopi, alius nullus extitit, qui sumere uellet, nisi Iadmonis ex filio nepos alius Iadmon. Ita Aesopus Iadmonis fuit. Rhodopis autem in Aegyptum abijt, portata à Xantho Samio, profecta illuc ad quæstum faciendũ. Magna pecunia fuit redempta à Charaxo uiro Mitylenæo Scamandronymi filio, Sapphûs poëmatum conditricis fratre. Hunc in modum Rhodopis libertatem nacta est, & in Aegypto remansit: gratioſaq; uehementer effecta, ingentes opes comparauit, quæ Rhodopen transcenderent, non quæ ad talem pyramidem faciendam ascenderent. Ex quarum opum decima parte, cuicunque etiamnum uolenti cognoscere licet, non magnam ab illa pecuniam fuisse repositam. Nam cum optaret memoriam sui in Græcia relinquere fecit opus quod ab alio excogitatum non esset, neque donatum, idque donauit in templo Delphico monumen-

Rhodopis meretrix.

numentũ sui. Et decima enim suarum opum, tot è ferro uerna ad boues torrendos fecit, ad quod faciendũ sufficeret decima ipsa, quã Delphos misit: quæ nũc quoq; posita sunt è regione tẽpli post arã, quã Chij donauerũt. Solent aũt quodãmodò in Naucratæ meretrices fieri nobiles. Nã hæc, de qua mentio habetur, adeò nobilitata est fama ut nemo Græcorum non didicerit Rhodopis nomen. Alterius quoq;, quæ posterior fuit, nomine Archidice, fama per Græciã celebris extitit, sed minus quã prioris: cuius amore Charaxus insaniens, Mithylenen rediit, ut meminit Sappho, conuicijs eum insectata. Et de Rhodope quidem hactenus. Post Mycerinum aũt Aegypti regem dicebant sacerdotes Asychin, cumq; fecisse Vulcano porticum ad solem orientem, longè pulcherrimã, longeq; maximã. Habere enim ubiq; cum figuras insculptas, tum aliam infinitã ædificiorum speciem. Illud uerò maximum ab hoc rege fuisse factum, ut cum uehementer laboraretur ex ære alieno, legẽ hanc Aegyptijs promulgauerit, ut ita demum quis pecuniam mutuò acciperet, si ea dauer patris pignori traderet. Itaq; ad hanc legem adiecisse, ui penes creditorem esset potestas omnis sepulchri debitoris: uiq; hæc irrogaretur mulcta pignus deponenti, cui si dissoluere æs alienum recusaret, fas non esset sepeliri, aut in paterno, aut ullo in alio sepulchro: ac ne alium quidem ex seipso progenitorum sepulturæ mandare. Hunc præterea regem superiores antecellendi cupidum, reliquisse memoriã sui pyramidem lateritiam, incisis lapide literis in hæc uerba

Archidice meretrix.

Asychis Aegypti rex.

NE ME CAETERIS PYRAMIDIBVS COMPARES QVI TANTVM ILLIS PRAECELLO, QVANTVM IVPITER CAETERIS DIIS. NAM FVNDVM IACVS CONTO VERBERANTES, QVOD LVTI CONTO AD HAERESCEBAT, ID COLLIGEN

Pyramidis inscriptio.

TES, ME COMPOSVERVNT, ET IN TALEM MENSVRAM REDEGERVNT. Atq; id demũ operis hunc regem edidisse. Post hunc regnasse cæcum quendã ex urbe Anysi, nomine Anysim. Atq; eo regnante, excurrisse in Aegyptũ magna cum manu Aethiopum Sabacum regem: Et cum cæcus hic fugasse in palustria propiquisset, illum regnasse in Aegypto 50. annos: idq; intra tempus hac edidisse: Quoties Aegyptiorum quisquã aliquid deliquisset, nemi nem uoluisse morte afficere: sed prosui quenq; delicti magnitudine, damnare ad agendam certam mensuram aggerum ad urbem, unde quisq; incolentium erat. Atq; ita urbes sunt etiam sublimiores effectæ. Nam primũ humus aggesta fuerat ab his qui sub rege Sesostre riuos effoderant: iterum sub rege Aethiope ualde sunt urbes factæ excelsæ, cùm cæteræ, quæ in Aegypto sunt tum uerò, ut mihi uidetur. Bubastis urbe, ubi præcipuè terra est exaggerata. In qua urbe templũ est Bubastis, quæ nostra lingua dicitur Diana, omnium maximè memorabile. Quo etsi alia sunt tum grandiora, tum sumptuosiora, nullum tamen est aspectu iucundius. Id ita se habet. Cætera præter accessum insula est: cuius ad ingressum usq; duo è Nilo fluenta uicina currunt, nec confluunt, hinc atq; illinc præterfluentia, centum utrunq; pedum latitudinis, arboribus inumbrata. Eius uestibulum decem passibus sublime est, figura senùm cubitorum adornatum. Id templum in media urbe situm, undiq; circumeuntium oculis subijcitur. Nam cum urbs sit aggestu terræ sublimis, templũ quemadmodum à principio conditum, nec loco motum, prospeculo est. Illud macerie figuris exculpta ambit. Interius delubrum, ingenti proceritate arboribus manu consitis luco ambiente, in quo delubro fictua est. Longitudo templi quoquò uersus unius est stadij. Ab eius ingressu uia

per

Anysis Aegypti rex.

Sabacus Aegyptiæ rex.

Bubastis templum.

per forum orientẽ uersus, quæ fert ad Mercurij tẽplum, trià circiter ſtadia lõgitudinis, & 4. iugerũ latitudinis, ſtrata lapide eſt, utrinq; arborib. mianu cõſitis in cælũ euntibus. Atq; hinc quidẽ in modum tẽplum habet. Verũ ſt ita ad extremũ liberatos Aethiope referebãt, quòd ille per quietẽ oblata ſibi uiſione, fugæ ſe mãdauerit. Viſus eſt ſibi uidere quendã aſtãtem, qui ſuaderet ipſi, ut congregatos cunctos Aegypti ſacerdotes incideret medios. Hac eũ uiſione conſpecta dixiſſe, uideri ſibi deos demonſtrare cauſam, ut piaculo in ſacro commiſſo, aliquid cladis aut à dijs, aut ab hominib. acciperet: ſe uerò nequa ijſta facturũ, ſed abiturũ. quomã exceſsiſſet iã tẽpus, quòd ipſi à dijs uaticinatũ eſſet, quouſq; foret in Aegypto regnaturus. Etenim cũ in Aethiopia ageret, oraculis quib. utũtur Aethiopes, reſpõderat deus, fore, ut is in Aegypto 50 regnaret annos. Id tẽpus cũ exceſsiſſet, & uiſo in ſomnij perturbatus eſſet Sabacus, ultrò ex Aegypto conceſsit. Eò profecto ex Aegypto, rurſus cæcũ è paluſtrib. egreſſum accepiſſe imperiũ: ubi 50. annos habitãs, inſulã cinere atq; humo exaggerauit. Nã, ut quiſq; Aegyptiorum iuſſus, illuc ibat, portãs frumentũ, ei mãdabat, ut cĩã Aethiope ad ſe dono etiã cinerẽ ferret. Hanc inſulã nemo ante Amyrtæũ inuſtigare potuit, ſed 70 & amplius annis ſuperiorib. Amyrtæo reges nequierunt eã inuenire, cui inſulæ nomẽ eſt Elbo, 10. omninò ſtadiorũ magnitudinis. Poſt hunc regnaſſe ſacerdotẽ Vulcani, nomine Sethõ, eumq; bellatorib. Agyptijs abuſum fuiſſe, contẽptui habentẽ tanquã ſibi non opportunos, & cũ alijs ignominijs affeciſſe, tũ uerò agris exuiſſe, quibus fuerãt à ſuperiorib. regibus ſinguli donati duodenis. Ex quo factũ eſt, ut cũ poſtea Sanacharibus Arabum Aſſyriorũq; rex cũ magnis copijs inuaſiſſet Aegyptum, noluerint ei opitulari. Tũs ſacerdotẽ conſilij inopẽ, in cœnaculũ ſe con-

Iſaiæ 22.

Sethõ Aegypti rex.

Sanacharibus Aſſyriorum rex.

tulisse, ibiq; apud simulachrum comploraſſe, quanta pati pe riclitaretur: eiq; inter lamentationem obrepſiſſe ſomnum: & inter quietem uiſum aſtare deum exhortantem, nihil eum moleſti paſſurum, ſi copijs Arabum obuiam iret: ſe enim auxiliarios ei miſſurum. His in ſomnijs fretum ſacerdotem, ſumptis Aegyptiorum his, qui ſequi uellent, caſtra in Pelu ſio poſuiſſe. Hac enim Aegyptus inuaditur. Nec eum fuiſſe quempiam bellatorum ſecutum, ſed inſtitores & operarios, & forenſes homines. Eò cum peruenissent noctu, effuſam ipſis hoſtibus uim agreſtium murium qui illorum tum pharetras tum arcus, tum ſcutorum habenas abederunt, ita ut poſtera die hoſtes armis exuti, fugam fecerint, multis amiſſis. Eoq; nunc iſte rex in templo Vulcani lapideus ſtat, mane murē tenens, atq; hæc per literas dicens: IN ME QVIS INTVENS, PLVS ESTO. Ad hunc uſq; narrationis locum & Aegyptij, & ſacerdotes referebant, demonſtrantes à primo rege ad Vulcani ſacerdotem hūc qui poſtremus regnauit, progenies hominum fuiſſe trecentas quadraginta unam, & totidem interea pōtifices, totidemq; reges. Trecentæ progenies idem quod decem millia annorum pollent. Nā tres uirorum progenies, centum anni ſunt. Ex quibus una & quadraginta, quæ reliquæ ſunt ultra trecentas, ſunt anni mille trecenti quadraginta. Ita intra decem millia trecentosq; quadraginta annos, negabant illum deum forma humana extitiſſe: ac ne in regibus quidem Aegypti, qui aut prius aut poſterius extiterint aliquid tale dicebāt fuiſſe: ſed intra hoc tempus quater ſolem præter conſuetudinem fuiſſe ortum. Bis quidem illinc exortum, ubi nunc occidit: bis autem, ubi nunc oritur illic occidiſſe: nec tamen ſub hæc aliquid in Aegypto eſſe immutatum, non ea, quæ è flumine ipſis prouenīunt, non ea, quæ circa morbos, aut quæ circa

Miracula ſolis.

mortes

mortes eueniunt. Atq; ante Hecataeum sermonū scriptorem apud Thebas originem generis sui recensentem, ac progenitores familiæ suæ repetentem, ad 16. deum sacerdotes Iouis tale quiddam fecerant, & mihi non recensenti originem familiæ meæ, introducto in quoddam grāde cœnaculum, enumerando demonstrabant tot è ligno colossos quot dixi. Ibi nanq; stabant pontifices sub imagine uitæ, qua quisq; uixerat. Enumerantes itaq; sacerdotes, ostendebant mihi unum quenq; eorum esse filiū proximè defuncti sacerdotis, imagines eorū singulas gradatim percensendo, donec omnes expo Piromis.
sucrunt. Atq; Hecataeo originem suā recēsenti, & ad 16. deū referenti, occurrebāt è diuerso progeniē recensentes, & in enumeratione nō admittētes, id quod ab illo diceretur hominē progenerari è deo. Occurrebāt aūt in repetēda progenie hunc in modū, quòd dicerent unicuiq; colossorū fuisse Piromin ex Piromi geniū, donec 345. commemorarēt: Piromin assiduè ex Pirom procreatum, non referentes ad deum illos, aut ad heroa. Est aūt Piromis Græca lingua expositum καλὸς κἀγαθὸς. id est. honestus, & bonus. Eos itaq;, quorū De deorū statibus.
imagines erant, demonstrabant tales oēs extitisse, sed multū à diis distantes. Priores tamen his uiris fuisse deos in Aegypto principes, unà cum hominib. habitantes: & eorum semper unum extitisse dominatorem: postremum illic regnasse Orū, Osiris filium, quē Græci Apollinem nominant Hunc, Orus.
postquā extinxit, Typhonē regnasse in Aegypto postremū. Osiris Græca lingua est Dionysius, id est, Liber. Atq; apud Osyris.
Græcos nouissimi deorum censentur Hercules, Dionysius & Pan. At apud Aegyptios Pan uetustissimus, est etiā ex octo diis, qui primi dicuntur, Hercules ex his qui 12. Dionysius ex his qui tertij uocantur, ab illis 12. procreati. Ab Hercule aūt quantū annorū ad Amāsim regē esse ipsi Aegyptij dicant,

ſuperius à me patefactũ eſt. A' Pane uerò plus annorũ eſſe dicitur minimum inter hos à Dionyſio: quanquã ab hoc ad Amaſim regẽ 15000. annorũ ſuppuantur. Et hæc Aegyptij pro cõpertis aſſeuerãt, ſéq; ſcire aſſiduè ſuppucãdo, ſemperq; annos deſcribẽdo. Igitur à Dionyſio quidẽ, qui ex Semele Cadmi genitus fertur, ad meã ætatem ſunt anni fermè 6000. Ab Hercule uerò Alcmenæ filio, fermè 900. A' Pane ũũ Pelopes (ex hac enim & Mercurio Pã genitus dicitur à Græcis) minus annorũ eſt, quàm à bello Troiano, 800. fermè ad me anni. Vtrum horũ probabilius ſibi uideatur, eo quiſque utatur licet: mihi autẽ de his recepta opinio probatur. Nam ſi & iſti & Græcia cùm celebres fuiſſent, tum ſenuiſſent, quemadmodũ Hercules ex Amphytrione genitus, Dionyſius ex Semele & Penelope natus, dixiſſet aliquis & hos alios habere illorum deorum nomina, qui prius geniti fuerant. Nunc Græci aiunt Dionyſium ſtatim editum ab Ioue, inſutum in fœmore, portatumq; in Nyſſam, quæ eſt ſupra Aegyptum in Aethiopia. De Pane ne habent quidem quod dicant, ubinam à patre ſit educatus: ex quo fit mihi manifeſtum, Græcos audiuiſſe poſterius horum, quã aliorum deorum nomina: & ex eo tẽpore illorum progenies recenſuiſſe, quo primũ eos audierant. Atq; hæc quidem Aegyptij aiunt. Quæ uerò cæteri homines cum Aegyptijs conſentientes memorant in hac regione fuiſſe geſta, hæc iam explicabo, aliquid etiam his, quæ ego uidi, conferentibus. Poſt Vulcani ſacerdotem regem ſuum, Aegyptij libertatem adepti, 12. ſibi reges (nullo etenim tẽporis momento poterant ſine rege uiuere) deligunt, in totidem partes omnem Aegyptum diſtinguentes. Iſti iunctis inter ſe affinitatibus regnabant, pactionibus initis, ne mutuò auferre imperium conaretur, neúe quis plus alio quippiam obtinere quæreret, ſed ut eſſent inter ſe

Aegyptij 12. reges creant.

ter se quàm amicissimi. Atq; ea de causa has pactiones ar-
ctas accuratasq; inierunt, quòd eis inter initia simulatq; ty-
rannides inuaserunt, responsum fuerat, qui in templo Vul-
cani ærea phiala libasset, eum totius Aegypti regno potitu-
rum. Vbi omnia sacra executi sunt, placitum est eis aliquod
relinquere sui commune monumentū: ex eoq; placito fece- Labyrin-
runt labyrinthum, paulò suprà stagnum Mœrios, maximè. thus.
urbem uersus, quæ dicitur crocodylorum: quem ego ĕspexi
fama maiorem. Si quis enim ex Græcorum narratione mu
ros & operis speciem ratiocinetur, minus concipiet, quàm
pro labore & sumptu huius labyrinthi. Tametsi & Ephesi
templum est memoratu dignum, & in Samo, tamen pyrami
des erant ad narrandum maiores, quarum singulæ multis
ac magnis operibus Græcis æquiparandæ sunt. Sed eas quo
que labyrinthus antecellit. Etenim duodecim eius aulæ sunt
tecto opertæ, portis oppositis altrinsecus: sex ad aquilonem
contiguæ, totidem ad austrum uergentes, eodem extrinse-
cus muro præclusæ. Bifaria in eo sunt domicilia, una subter
ranea, altera superiora illis imposita, utraq; numero tria
millia quingenta. Quorum ea quidem, quæ superiora sunt,
ipsi uidimus, & quæ aspeximus, enarramus. Subterranea ue
rò auditu dicimus. Nam præpositi Aegyptiorum nolebant
ullo pacto illa monstrari, quòd dicerent illic sepulchra esse
tum eorum regum, qui ædificandi labyrinthi fuêre autores,
tum sacrorum crocodylorum. Ita de inferioribus ædificijs
fando, cognita referimus. Superiora ipsi aspeximus huma-
nis operibus maiora. Nã egressus per tecta, & regressus per
aulas diuersissimi, infinitam admiratione afficiebãt. Ex au
la in cõclauia trãsitur, ex cõclauib in cubicula, è cubiculis in
solaria alia, è cõclauib in alias aulas. Horũ omniũ lacunar,
quemadmodũ parietes, lapideũ est, sculptilib. passim figu-

ris ornatum Singulæ aulæ maxima ex parte digesto lapide albo, columnarũ ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis 40. passuũ, in qua grandia sunt insculpta animalia, ad quã iter sub terra fit. Et cum tabis sit labyrinthus tamen stagnũ Mœrios, ad quã labyrinthus ædificatus est, plus præbet admirationis. Cuius in circuitu mensura trium milium, & 600. stadiorum est, schœnorum 60. quanta uidelicet ipsius Aegypti ad mare mensura est. Iacet aũt stagnum longo situ aquilonẽ uersus, austrumq; altitudine ubi est profundissimum est, 50. passuum. Quod aũt manu factus sit, ac depressus, indicat, quòd in eius fermè medio stant duæ pyramides, 50 passus ab aqua extantes, altero tanto ædificij aquis tecto. Super quarum utraq; lapideus est colossus in solio sedens: ita pyramides sunt centum passuum. Cẽtum autem iusti passus sunt: stadium unum sex iugerum. Passus inquam mensuræ sex pedum, siue quatuor cubitorũ: pedes autem quatuor palmorum. Aqua stagni natiua non est, utpote solo illo admodum arido, sed è Nilo deriuata, 6. mensibus in stagnum fluens, totidem retrò in Nilum refluens Illisq; sex mensibus, quibus effluit, augens regium fiscũ, talentis argenti singulis, in singulos dies, prouentu piscium: cum influit uiginti minis. Hoc stagnum dicebant indigenæ euadere in Syrtim Africæ, perforato sub terram meatu in mediterranea Hesperiam uersus, secundum montẽ Memphi imminentem Verùm, cum humum è lacu egestam nusquam uiderem (hoc enim mihi indagare curæ erat) percontabar proximos accolarum, ubi nam esset humus illinc defossa. Illi dicere fuisse deportatam, facilè id mihi persuadentes: quippe qui simile quiddam factũ esse apud Ninum urbẽ Assyriorum audiu cognoueram. Siquidem fures quidam magnam uim pecuniæ Sardanapali, qui Nini rex erat,

Stagnum Mœrios.

Stadium. Passus. Pes. Cubitus.

in thesauris subterraneis abstrusam, compilare cum constituissent, à suis domibus fodere exorsi sunt, dimensi uiam subterra ad regias ædes, eamq; humum, è cuniculis effossam, ubi nox aderat, in flumen Tigrim (qui Nînũ præterfluit) exportabant, donec id quod optabant perfecere. Eodem modo audiui in Aegypto, hanc alteram fuisse factam lacunam, præterquam quòd non noctu hæc, sed interdiu est facta. Aegyptios enim humum quã effodiebãt, in Nilũ extulisse, quæ ille acceptam dissiparet. Et hic quidẽ lacus ita fertur fuisse depressus. Duodecim autẽ reges, cum iustè degerent, ac statotempore in templo Vulcani sacrificassent, et ultimo die festo libaturi essent, porrexit eis pontifex aureas phialas, quibus libare consueuerant, aberrans numero, duodecim uidelicet uiris undecim phialas. Ibi Psammitichus, qui postremus eorum stabat, cum non haberet phialam, detractam sibi æreã galeam tenuit, libauitq;. Ferebant aũt, & cæteri omnes reges, & tunc quoq; gestabant galeas. Nec dolo malo Psammitichus galeam tenuit. Cæteri tamen id consulto factũ esse à Psammitticho existimantes, & in memoriam redeuntes, oraculum ipsis esse redditum, qui æreа in phiala libasset, eum solum regem Aegypti futurum non censuerunt æquum esse Psammitichum morte mulctari, postquã rimando cõpererũt non illum fecisse industria, sed maxima potentiæ suæ parte exutum in palustria relegandum: nec illinc egressus, cæteræ Aegypto se immiscereт. Hunc Psammitichum, cum Sabacũ Aethiopem, qui patrem eius Necum interemerat, fugasset in Syriam, post abitum Aethiopis, ex insomnij uisione reduxerũt hi Aegyptij, q sũt è tribu Saitana. Deinde cũ regnaret unà cũ undecim regibus contigit ei ut fugeret iterũ propter galeam in paludes. Igitur intelligens quàm ignominiosè ira Patus ab illis esset, statuit ultũ ire, qui ipsum persecuti sunt. Psammitichus.

Sed ex oraculo Latonæ, quod in urbe Buti apud Aegyptios ueracissimum est, ad quod ipse miserat, redditum est responsum, affuturam ultionem ei è mari uiris æreis existentibus. Quod responsum ei magnam incredulitatem effudit, uiros æreos fore auxiliarios. Non longo tempore interiecto, Ionas quosdam, & Cares prædandi gratia nauigantes, necessitas cõpulit applicare ad Aegyptum. Hi cũ in terrã exissent ferro armati; Aegyptiorũ quidã nunciũ fert Psammitticho ad paludes: & quia nunquã uiderat aliquot ære armatos, aitque gressos è mari æreos uiros, campestria populari. Ille agnoscens oraculũ esse perfectũ, amicitiã cũ Ionibus, & Caribus facit: eosq; magnis pollicitationibus hortatur ad secũ manendũ. Vbi persuasit, ita demũ unà cũ his Aegyptijs, qui seũ sentiebãt, cumq; auxiliarijs reges sustulit. Omni potitus Aegypto, fecit in Memphi, tùm Vulcano uestibula ad urnũ austrũ uergentia, tùm è regione uestibulorum aulam Api, in qua, cum apparuit, Apis educatur, undiq; columnis cinctã, ac figuris refertam: in qua aula loca stant columnarum colossi duodenûm cubitorum. Apis autem Græca lingua Epaphus est. His Ionibus, Caribusq; quibus fuerat usus adiutoribus, Psammitichus dedit ad habitãdum posita altrinsecus prædia Nilo medio dirempta, quibus nomen impositum est Castra. Et cùm hæc eis loca dedit, tùm uerò cætera, quæ fuerat pollicitus, repræsentauit. Pueros quinetiam Aegyptios cõmisit lingua Græca imbuendos, à quibus linguam Græcã edoctis oriundi, qui nunc in Aegypto interpretes sunt. Incoluerũt aũt Iones, & Cares diu hæc loca cõtra mare, aliquãtulum supra urbẽ Bubasti, ad ostiũ Nili (quod dicitur Pelusiacũ) sita. Vnde postea Amasis rex Memphim eos transtulit, in sui tutelã aduersus Aegyptios. Post fides ab istis in Aegypto collocatas, Græci cũ illis ita cõmercium habuerunt, &

Reges uitl

Iones, & Cares in Aegyptũ appellantur.

Mansala Echemmis.

nos

portet in Aegypto gestas à Psammitticho rege exorsi et quæ deinceps extiterunt, omnia sine ambiguitate nota habemus. Hi enim primi Aegyptum, qui diuersæ linguæ essent, incoluerunt. Atq; unde demigrarunt illic, & uestigia naualium, & domorum rudera, ad meam usq; ætatem ostendebantur. Atq; hunc quidem in modum Psammitichus Aegypto potitus est. De oraculo autẽ, quod est in Aegypto, cùm feci multa uerba, tùm faciam de re memoratu digna. Est enim oraculum hoc in Aegypto templum Latonæ positum in magna urbe, cui nomen est (ut superiùs à me dictum est) Buto, contra ostium Nili, quod Sebenniticum appellatur, à superiori parte maris flumen subeuntibus. In hac urbe templa sunt Apollinis Dianæq;. Et in quo redduntur oracula Latonæ, grande illud, & porticum habens decem passibus sublimem. Vbi quid mihi ex his quæ in aperto erant, maximo miraculo fuerit, referam: Est in hoc fano Latonæ delubrũ, ex uno factum lapide, cuius parietes æquali celsitudine ad longitudinem quadragenûm cubitorum: cuius lacunari pro tecto impositus est alius lapis, quatuor cubitorum per oras crassitudinis. Itaq; eorum, quæ circa templum hoc sunt in propatulo positorum, admirabilissimum apud me fuit id delubrũ. Secundo loco insula, quæ uocatur Echẽmis in lacu profundo, ac spacioso sita, præter templũ quod in Buti est: quæ insula ab Aegyptijs fertur innare. Ego tamẽ eã neq; innantẽ uidi, neq; se mouentẽ: & hoc audire admiratus sum, si uerũ est, insulã natare posse. In hac igitur templũ Apollinis magnũ est, & aræ trifariæ extructæ, & palmæ frequẽtes enatæ: aliæ qúe partim fructiferæ, partim steriles arbores. Cur aũt ea innatãs sit, hãc Aegyptij rationẽ reddũt, quòd Latona, ẽ ex octo numinib. quæ prima extiterũt, unũ est cum in urbe Buti, ubi hoc eius oraculum est, habitaret, Apollinem ab Iside sibi

Latonæ oraculũ in Aegypto

commen-

commendatum, occupauit in hac insula nondum innatanti, ac sospitem reddidit: quo tempore Typhon omnia indagans ut Osiris filium inueniret, aduenisset. Nã Apollinem, & Dianam aiunt Dionysii, & Isidis filios esse: Latonam uerò nutricem horum, ac liberatricem. Et Apollo quidẽ Aegyptiacè Horus dicitur: Ceres autẽ Isis, Diana uerò Bubastis. Atq; hinc solum nõ aliundè Aeschylus Euphorionis filius rapuit, quod dico, ut solus omnium qui poëtæ dicuntur, fecerit Dianam Cereris filiam. Ob hoc igitur insulam reddità esse natantem. Hæc illi sic aiunt. Psammitichus in Aegypto quatuor, & quinquaginta regnauit annos per quorum undetrigẽta magnam Syriæ urbem obsidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc est Azotos, quæ diutissimam inter omnes urbes duntaxat (quas nouimus) sustinuit obsidionem. Psammitichi filius, qui regnum Aegypti suscepit, exuit Necus, Idem fossam ad rubrum mare ferentẽ primus aggressus est, quã Darius Perses secundo loco depressit, longitudinis quidem quatuor dierũ nauigationis: latitudinis, ut per eã duæ possent simul agi triremes. Aqua quæ in hanc è Nilo deducitur, paulo suprà Bubastis urbem, iuxta oppidum Arabiæ Patumon deducitur, euadens in mare rubrũ. Initium fodiẽdi sumptũ est â planitie Aegypti, Arabã uersus. Nã quæ supra planitiem sunt, cõtinens propè Memphim occupat mons, in quo lapidicinæ sunt. Itaq; ad huius montis ima, ducta est fossa uersus hesperum, & auroram, longo tractu: et deinde pertingens diuortio montis tenus, quod diuortium ad meridiẽ, & uentum austrum fert in sinum Arabicum: quà breuissimus tractus, & maximè compendiarius est è mari septentrionali ascensus ad australe, quod idem rubrum uocatur. à mõte Casio, qui Aegyptum, Syriamq; disterminat. Hinc stadia mille sunt in Arabicum sinum. Ex hoc quidem breuissimum

Necus Aegypti rex.

mum est, uerùm fossa multò longior, scilicet quanto est confragosior. In qua fodienda sub rege Neco centũ uiginti millia Aegyptiorum perierunt. Inq; eius medio opere Necus desistit, hoc interpellatus oraculo eũ id opus barbaro præmunire. Aegyptij barbaros omnes uocant, qui non ipsorum lingua loquuntur. Supersedens itaq; à faciẽda fossa Necus, ad militũ copias se conuertit: atq; ad triremes, quæ partim in mari septentrionali, partim in sinu Arabico ad rubrum mare sunt ædificatæ, quarum adhuc uestigia naualim ostendunt. Et classibus quidem Necus, dum opus fuit, est usus. Terrestri autem acie congressus cum Syris in Magdolo, uictoria potitus est, & post prælium, Cadyti magna Syriæ urbe. In uestitu autem curiosus cum fuisset. Illum Apollini dicatum ad Branchidas Milesiorum misit. Hic perfectis decem, & septẽ Imperij sui annis decessit, tradito imperio Psammi filio suo. Eo apud Aegyptum regnante, nuncij Heliorum dimittẽbãtur, iactãtes à se in olympia iustissimum; ac maximum inter mortales propositum esse certamen, rati ne Aegyptios quidẽ hominũ sapientissimos aliquid ultra hæc esse inuenturos. Isti ubi in Aegyptum peruenerunt, eaq; exposuerunt, quorũ gratia uenerant rex cõuocat ex Aegyptijs eos. qui sapientissimi haberentur. Qui cũ conuenissent, et Helios audissent omnia cõmemorantes. quæ par erat ab eis fieri in eãdo certamine, & se uenisse dicẽtes sciscitatũ, nũquid possent Aegyptij reperire iustius. Habito inter se consilio interrogãt Helios, nũqd apud eos certarẽt ciues: & illis respõdentib. sine discrimine, & suorũ, & exterorũ Græcorũ, cuicunq; uolenti certare fas esse illi inquiunt, illos cum tale certamen proponant, ab omni iure excedere. Nullo etenim pacto posse fieri, quin conciui pugnanti ciues fauerent, facientes iniuriam hospiti. Sed si uelint iustum proponere certamen, & si eius gratia

Psammis Aegyptiorum rex.

uenissent

uenissent in Aegyptum, iuberent hospitibus ponere certa-
mẽ, nullo Heliorum certare permisso. Hæc Aegyptij Helijs
subiecerunt. Psammis cum sex omnino regnasset annos in
Aegypto, facta in Aethyopiã expeditione, mox uita defun-
Apries Aegypti rex. *ctus est. Cuius regnum Apries filius accepit, qui secundum*
Psammitichũ proauum suum fortunatissimus extitit omniũ
ad eam ætatem regum, quinq;, & uiginti dominatus annos.
Quo tempore cum Cyrenæis bellum infelix intulit, & cum Tyro
pugna nauali dimicauit. Sed cum calamitas eum maneret,
contigit ob eam causam, quam ego pluribus, dum res Punicas
exequar, exponam, paucis contentus in præsentia. Cum
aduersus Cyrenos Apries exercitu misso magnã cladem ac-
cepisset, id ei imputantes Aegyptij rebellauerunt, opinati se
ab illo in apertam perniciem fuisse dimissos: ut his interne-
cione delectis ipse cæteris Aegyptijs imperitaret securius.
Hæc perquam grauiter ferentes, tum ij, qui redierunt, tùm
eorum, qui interierant amici apertè defecerunt. Id ubi resci-
uit Apries, mittit ad eos uerbis sedandos Amasim. Qui cum
peruenisset, reprehendensq; dissuaderet, ne talia facerent, q-
dam Aegyptiorum ei à tergo stans, galeam circundat: eaq;
circumdata, inquit, se illam ob regnum imposuisse. Neq; hoc
quod fiebat, eo multo fiebat, ut ostendebat. Nam simulatq;
ab his, qui defecerant Aegyptijs, declaratus est rex sese ap-
Amasis in Aprie rebellat. *parabat, tanquam aduersus Apriem moturus. His cognitis,*
Apries mittit ad Amasim ex his, qui secum erãt Aegyptijs,
spectatum quendam hominem, nomine Patarbemin, iussum
ad se uiuum Amasim perducere. Hic ubi peruenit, Amasim
ad se uocat. Amasis (sedebat autem in equo ad suos cohor-
tandos insolenter) stolidè iubet uicissim hũc ad se adducere
Apriem. Et cum Patarbemis eum rogaret, ut regem adiret,
accius respondit, se iam diudum dare operam, ut id ageret,

nec

Hæc de seipso Apriem esse questurum, se enim illi præstò futurum, & alios adducturum. Patarbemis non ignarus propositi illius, tùm ex oratione, tùm ex apparatione quā uidebat, statuit suæ diligentiæ esse quàm celerrimè regem rerum (quæ agerentur) facere certiorem. Huic redeunti, quòd Amasim nō adduceret, nullo uerbo edito, Apries ira percitus, præcidi aures iussit, nasumq. Id intuentes cæteri Aegyptij, qui cum eo hactenus censerant, uirum inter eos probatissimum, ita fœdè, indigneq. affectum, ne tantisper quidem differentes, ad cæteros transeunt, seseq. Amasi tradunt. His quoq. auditis Apries, armatis auxiliarijs (habebat autē auxiliariorum circa se ex Ionibus, & Caribus triginta millia) in Aegyptios tendit. Erat ei regia in urbe Sai ingens, ac spectatu digna. Itaq. utrique aduersus alteros Apriani, & Amasiani in Memphi urbe constiterunt, tentaturi pugnæ discrimen. Sunt autem in Aegypto septem hominum genere, quorum alij sunt sacerdotes, alij qui pugnatores appellātur, alij boū pastores, alij fibulei, alij institores, alij interpretes, alij gubernatores nauales. Tot sunt Aegyptiorum genera, à suo quoq. artificio appellata: sed pugnatores uocātur Calasiries, & Hermotybies, qui harū regionū sunt. Nā in regiones distincta est omnis Aegyptus. Hermotybiorum quidem hæc sunt plagæ: Busiritana, Saitana, Chemmitana, Papremitana, insula Prosopitis, quæ uocatur Natho, ex dimidia parte. Ex his tractibus Hermotybies cum plurimi centū, ac sexaginta millia sunt, quorū nemo quippiā opificij quæstuarij didicit, sed omnes rei militari uacant. Calasiarū hæ aliæ plagæ sunt: Thebana, Bubastiana, Aphthitana, Tanitana, Mēdesia Sebennitana: Athribitana, Pharbæthitana, Thmuitana, Thnuphitana, Anysia, Myecphoritana. Hæc tribus insulā incolit ex aduerso Bubastis urbis. Hæc trib. Calasiriū

Aegyptiorū septem genera.

dum

dum quoad possunt plurimi cogantur, ducenta quinquaginta millia uirorum sint, quibus nec ipsis licet ulli artificio operam dare, sed solũ rei militari, filio discente à patre. Hoc ab Aegyptijs ne mutuati sint Græci, non possum pro certo diiudicare, cum uideã, & apud Scythas, Persasq;, & Lydos, deniq; apud omnes ferè barbaros haberi pro ignobilioribus ciuibus eos, qui artificia discunt, eorumq; liberos, generosiores autem eos, qui à manuarijs operibus abstinent, præsertim qui cessent ob bellum. Hoc itaq; cùm cæteri Græci didicerunt, tùm præcipuè Lacedæmonij. Corinthij quoq; minimi faciũt opifices. His solis Aegyptiorũ, præter sacerdotes, hoc eximij honoris habetur, ut singulorũ duodecim agri sint egregij, atq; immunes, singuli agri centum cubitorum Aegyptiorum quoquò uersus. Aegyptius autẽ cubitus Samio par est. Hæc tamen uniuersorum peculiaria sunt, quibus per uices in orbẽ fruebantur, & nunquã ijdem. Calasiriũm milleni & Hermothybiũm, circa regem fungebantur annuo satellitum munere. Istis præter prædia dabãtur uiritim. hæc alia, panis tosti pondo quinæ minæ: carnis bubulæ binæ, uini sextarij quaterni Hæc assiduè satellitibus præbebãtur Vbi igitur è diuerso uenientes, Apries cũ auxiliarijs, Amasis cũ uniuersis Aegyptijs in urbẽ Memphim peruenere, cõgressi sunt. Et peregrini quidem egregiè pugnauerunt tamen quòd erãt multò inferiores numero fugati sunt. Feruur Apries ea fuisse persuasione, ut nullus, neq; deorũ, neq; hominum posset sibi adimere regnũ, adeò uidebatur sibi illud stabilisse. Et tamẽ eũc egressus, prælio fugatus est, uinusq; captus, & ad urbem Saim ductus ad ædes, quæ ipsius antea fuissent, tũc aũt Amasis regia. Ibiq; quàm diu in regia pascebatur, cũ Amasis honestè asseruauit. Tandem inciuilibus Aegyptijs, non iustè agere, qui suum, & ipsorum inimicissimum aleret, ita illis

Amasis pugnat cũ Aprie.

Apriem

Aprię neiu

Aprię tradidit. Eum isti ubi strangulauêre, paternis in monumentis sepelierunt, quæ sunt in templo Mineruæ proximè cœnaculum ad lœuā manum intrantis. Nam Saitani cunctos, qui tribules eorum fuêre reges, intra templum sepelierunt. Etenim Amasis monumentum ex altera parte cœnaculi est, quàm illud Aprijs, eiusq; progenitorum In eiusdem templi aula hoc quoq; est ingens cubiculum lapideum, tum columnis exeultū, palmarum arbores imitantibus, tū alio simpul. Intra id cubiculum gemini postes stant, in quibus urna est. Sunt etiam sepulchra, cuius nomen si nuncupauêro hac in re, haud sanctè fecero. Apud Saim in templo Mineruæ post totum delubrum, propè Mineruæ parietem, atq; in fano stant ingētes obeli id est uerua lapidea, lacusq; contiguus lapidea crepidine adornatus, & circumquaque probe elaboratus, magnitudine (ut mihi uidetur) quanta in Delo, qui dicitur trochoides. In hoc lacu imagines suorum quisq; affectuum noctu faciunt, quæ uocant Aegyptij mysteria: de quibus, cum permulta ego nolim quo pacto se habeant, singula tamen absit ut proloquar. De Cereris quoq; initiatione, quam Græci θεσμοφόρια uocant, hoc est, legũlationes, absit ut eloquar, nisi quatenus sanctum est de illa dicere: Danai filias extitisse quæ ritum hunc ex Aegypto attulerunt, eoq; Pelasgicas fœminas imbuerunt. Sed deindè omni Peloponneso à Doribus eiecta sedibus suis ritus initiandi abolitus est à solis Arcadibus, qui à Peloponnensib. non eiecti sunt, sed relicti, conseruatus. Aprie extincto, regnauit Amasis è tribus Saitana, & urbe cui nomẽ est Suph. Eum inter initia Aegyptij contemnere nec ullius sanè momenti ducere, ut qui plebeius fuisset nec insigni familia ortus. Sed hos Amasis ad se solertia, non asperitate perduxit. Erant ei cum alia bona infinita, tum uerò peluis aurea, in

Amasis Aegyptu rex.

qua tã ipſe quã oẽs cõuiuæ ſemp pedes abluebant: hãc ille cõ fregit, ex eáq; dei ſtatuã fecit, & in appoſitiſsimo urbis loco ſtatuit Aegypti ſimulachrum adeuntes, magnoperè uenerari Id Amaſis fieri è popularibus edoctus, conuocatis Aegyptijs, aperit ex illa pellui, in qua primo Aegyptij euomere, immingereq;, & in qua pedes abluere conſueſſent, factũ eſſe ſimulachrũ, quod tunc tantoperè uenerarentur. Itaq; ſe aiebat perinde atq; peluim eſſe factũ: qui ſi ante hac fuiſſet plebeius, in præſentia tamen eſſet rex, eoq; iubere, ut ſi honor haberetur atq; reuerentia. Hunc in modum ad ſe traduxit Aegyptios, ita ut æquũ cenſerẽt, ei ſeruire. Idè hoc uſus eſt in rebus agẽdis inſtituto: Ab aurora uſq; dũ refertũ eſt forum, accuratè negotia, quæ offerebãtur agebat. Deinde potabat & inter cõpotores iocabatur, morioné agens, ac ſcurram. Quibus reb. offenſi amici, talibus eum uerbis callidabant: Rex, dicentes, non è dignitate tua degis. qui ad tantã te dimittis nequitiam. Nam deberes auguſto in ſolio ſedens auguſtè interdiu res adminiſtrare. Ita & Aegyptij cognoſcerent à magno ſibi uiro præſideri, & tu melius audirer. Nunc haudquaquã facis è regia dignitate. His ille reſpondit: Arcus ab his quorum ſunt, cum eſt opus intendi, eos ſi ſemper intenti ſunt, ruptũ iri, nec poſſe eis illos cum indigeant uti: ita & hominis inſtitutum, ſi aſſiduo laborare ſtudio nec ullã partẽ ad luſum ſibi indulgere uelit fore, ut pedetentim aut mente captus ſit, aut mõbrit. Quòd ego intelligens utriq; rei tẽpus impertio. Hæc Amaſis amicis reſpondit. Etenim fertur Amaſis, cũ priuatus foret, fuiſſe potandi iocandiq; cũ dicacitate ſtudioſus: & uir neutiquã rerũ agendarũ anxius. Et quoties eum potantẽ ac ſe oblectantẽ neceſſaria defeciſſent, ſolitus circumeundo furari. Et cũ reposceretur ab his, qui dicerẽt, cũ ipſorũ habere pecuniã ac negaret, adduci

Amaſis inſtitutum.

adduci ad oraculũ quodcunq; eo in loco erat, & frequẽter ab oraculis cõsulebat frequẽter absolutus. Et postquã assecutus est regnũ, hæc egit: Quicunq; dij eum furti absoluerant, horum templa neq; curæ habuit, neq; ulla re ad stabilimentũ donauit, neq; adiens sacrificauit, tanquã nil mererentur, quòd redderent falsa responsa. Qui aũt eum pronũciauerant furẽ, hos tanquàm uerè deos, nec mendacia reddentes oracula, maximè coluit Præterea in Sai uestibulum Mineruæ fecit, opus admirandum, & longè superans cæteras, tũ sublimitate, tũ magnitudine. Tanta est uastitas lapidum atq; substructionũ. Quinetiã ingentes colossos & immanes androsphingas ibidẽ posuit Alia quoq; saxa prægrãdia in apparatũ cõportauit, ducta partim è lapicidinis, quæ iuxtà Mẽphim sunt, partim utiq;, quæ maioris molis erant, ex urbe Elephantina, quæ à Sai distat 20. dierum nauigatione. Adhæc quod non minimè, sed maximè omnium admiror, attulit ædificium ex solido saxo ab urbe Elephantina: in quo asserendo, triennium consumpserunt 2000. delectorum uirorũ qui oẽs erant gubernatores Eius tecti extrinsecus est 21. cubitorum lõgitudo, 14 latitudo, 8. sublimitas. Hæc est dimensio exterior tecti ex uno lapide. Introrsum tamen 21 & amplius cubitorum est longitudo, 5. sublimitas. Domus hæc ad ingressum templi collocata est. Nam ob id aiunt in templum non fuisse pertractã, quod tecto adducto eum suspirasset eius uehendi architectus, utpote pertæsus, diutino tẽpore operæ, ea de re stomachatus Amasis, nõ pmisisse hominẽ ulterius trahere Nõnulli aiũt quendã exhibẽtẽ, q; uectib lapidẽ agebãt, ab illo fuisse oppressa, ideoq; lapidẽ nõ introductũ Donauit ꝑterea operib. ob magnitudinẽ spectaculo dignis cũ alia tẽpla insignia, tũ in Mẽphi tẽplũ Vulcani, colosso supino ante illud posito lõgitudinis 75. pedũ. Su-

Amasis operas

perq; idem pauimentum gemini colossi stant ex Aethiopico lapide, uicenùm pedũ magnitudinis hinc & hinc magno illi assistẽtes. Cuius instar est alter in Sailapis, eodem habitu iacens. Illud etiã quod in Memphi, est tẽplum ingens & spectatu dignissimũ, aiunt Amasim ædificasse. Sub Amasi rege dicitur Aegyptus fuisse maximè beata, in rebus, quæ uel regioni ex flumine, uel homini ex regione prouenirũt: & urbes, quæ incolerẽtur tunc, fuisse numero illic 20000. Amasis quoq; is extitit, qui legẽ hanc apud Aegyptios condidit, ut singuli eorum quotãnis apud prouinciarũ præsides demõstrarent, unde uiuerent. Et qui, aut hoc nõ faceret, aut nõ demõstraret se legitimè uiuere, is morte afficeretur. Quã legẽ Solon ab Aegyptijs mutuatus, Atheniensib. tulit, quã illi, quòd sit castissima, assiduè usurpãt. Amasis, quoniã Græcorum erat studiosus, cũ alia in quosdã Græcos officia contulit, tũ his, qui in Aegyptum cõcederent, dedit facultatẽ Naucratẽ urbẽ incolendi. Qui uerò eorũ nollent illic habitare, sed naui gando negotiari, fecit potestatẽ certis in locis aras & fana extruendi. Adeò maximum eorũ fanũ atq; celeberrimũ uocatur Græcũ. Ciuitates aũt quæ cõmuniter extruxerũt, sunt: Ionũ quidẽ Chius, Teus, Phocæa, Clazomene: Dorum aũt, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus, Phaselis: Aeolorum uerò una Mitylene. Harum ciuitatũ hoc fanum est & ab his præfecti emporij præbẽtur. Cæteræ ciuitates quæ cõsortes huius rei sunt, non rei ad ipsos pertinentis consortes sunt. Separatim tamẽ ædificauerunt Aeginetæ quidem Iouis. Samij aũt Iunonis, Milesij uerò Apollinis fanũ. Nã uetus emporiũ erat sola Naucratis. Præter hoc in Aegypto aliud nullum, quòd si quis in aliud aliquod Nili ostiũ appulisset, is necesse habebat deierare se uenisse inuitũ, dato iureiurando se eadem naui ad Canobicum nauigaturũ: & si id minus per contrarios

Amasis Græcorũ studiosus.

rios,uentos posset, onera fluuialib nauigijs circumacturũ, lustrando Delta,donec peruenjret Naucratẽ. Ita Naucratis in honore erat. Iam uerò cum Amphyctiones templum, quod nunc Delphis est(quia illud prius sua sponte deflagrauerat)300.talentis construendum locassent, Delphi, quos quarta pars sumptus contingebat,circa ciuitates uagi,cum aliunde,tum uerò non minimum ex Aegypto retulerũt. Nã Amasis quidem eis 1000.talenta aluminis. Græci autem, qui Aegyptum incolebant,uicenas minas donauerunt Cum Cyrenæis quoq; Amasis amicitiam societatemq; iniit, ita ut illinc uxorem etiam putarit sibi esse ducendam,siue fœminæ Græcæ amore captus,siue alias ob beneuolentiam Cyrenæorum. Vxorem quam duxit,alij uolunt filiam fuisse Batti,hlij Arcesilai,alij Critobuli,inter suos populares uiri spectati, nomine Ladice. Cum qua dum in toro cubaret, concumbere non poterat,cum tamen alijs mulieribus uteretur. Id cũ diu fieret, ad eã Amasis: Tu uerò, inquit,uxor ueneficio me lasisti:ideoq; nullo machinamento uales effugere, quæ minus inter omnes mulieres teterrima pereas morte. Ladice cum pernegando nihilo placatiorem redderet Amasim, uouit intra se Veneri,si ea nocte secum coiret Amasis (hoc enim sibi esse machinamentum)statuam Cyrenas se illi missuram. Concepto statim uoto,coijt cum ea Amasis,ac deinceps quoties adiret,cum ea coibat:ac postmodum eam perquam ualdè dilexit. Et Ladice uotum deæ persoluit,facta statua, Cyrenasq; missa,quæ ad meam ætatem memoriam incolumis erat extra urbem Cyrenensem posita. Hanc Ladicem Cambyses posteaquam Aegypto potitus est, cognito, quænam esset. Cyrenas illi iam remisit. Donauit item Amasis dona,quæ misit in Græciam, Cyrenas quidem statuam Mineruæ inauratam, & sui imaginem pictura adumbratam.

Amasis cũ uxore rem habere nequit.

Lindum autem duo lapidea Mineruæ simulachra, & thoracem lineum spectaculo dignum Samum uerò Iunonis bifariam sui imagines, quæ magno in templo erectæ erant post ianuas, ad meam usq; ætatem. Samum quidem propter hospitium, quod inter ipsum erat, & Polycratem, Aeacis filium. Lindum autem nullius hospitij gratia sed quia templū quod Lindi est, Mineruæ feruntur extruxisse Danai filiæ, postquam agnitæ sunt, cum filios Aegypti effugerant. Hæc donari, dedicauit Amasis, primusq; mortalium Cyprum cepit, tributariamq; fecit prouinciam.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM Liber III.

Qui inscribitur

THALIA.

Aduersus hunc Amasim Cambyses Cyri filius, cõparato cùm ex alijs, quib imperabat, tũ ex Græcis Ionib. Aeolibusq; exercitu, bellũ mouit ob hanc causam: Misso in Aegyptũ legato, Cãbyses petijt ab Amasi filiã, & petijt consilio cuiusdã Aegypti, qui Amasi erat infensus, quòd se potissimũ ex omnibus Aegypti medicis Amasis ab uxore & liberis abstraxisset, amandando in Persas quo tempore Cyrus ad Amasim miserat petitũ oculariũ medicũ omniũ qui in Aegypto essent præstantissimũ. Ob id infensus Amasi Aegyptius, instituit suadere Cambysi, ut ab Amasi filiam peteret ut ille aut mœrore afficeretur data filia, aut non data Cambysi redderetur inuisus. Amasis eam nec dare audebat, nec abnuere. Nam & Cambysem intelligebat non habiturum illam uxoris loco, sed pellicis: & Persarũ potentia grauabatur horrebatq; Hæc reputãs, ita sibi faciendum statuit: Erat Aprijs superioris regis filia nomine Nitetis, unica, domi relicta, grandis atq; speciosa. Hanc puellã Amasis uestitu pariter & auro exornatã, pro sua in Persas dimittit. Quã, cũ aliquantũ tẽpus Cãbyses salutasset, filiam Amasis appellans, ipsa ad eum: Rem, inquit,

Cambysis in Aegyptum expeditionis causa.

rex ignoras, ab Amasi elusus, qui me ornatu cõptam transmutu, tradens ibi pro sua, cum reuera sim Aprijs filia, quẽ ille dominum sum cum Aegyptijs rebellans interemit. Hic sermo exitit causa, quæ Cambysem Cyri uehementer indignatum induceret aduersus Aegyptum. Atq; ita quidẽ memorant Persæ. Aegyptij autem Cambysem suum uendicãt, asserentes ex hac Aprijs filia illum esse genitum. Cyrum enim fuisse, qui ad Amasim miserit super filia, non Cãbysem. Quod, cum dicunt, nõ rectè dicũt. etsi eos hoc nõ latet. Nã si qui alij profectò, & Aegyptij rectè norũt mores Persarum, apud quos illud in primis nefas est, illegitimum obtinere regnũ: si absit legitimus. Præterea Cassandanes filius erat Cãbyses, Pharnaspe uiro Achæmenide genitæ, non mulieris Aegyptiæ. Sed Aegyptij rem gestam transferant, fingentes sibi cum Cyri familia intercedere cognationem. Et hæc quidem ita se habent. Cæterum ille sermo mihi non probatur, quo dicitur, mulierem quandã Persidem ad uxores Cyri introgressam, cum liberos Cassandanes assistentes forma ac statura egregia conspicaretur, supra modum admirabundã magnis tulisse illã laudib: eiq; Cassandanẽ (quæ Cyri esset uxor) ita dixisse: Me, quæ taliũ filiorũ sum mater, Cyrus contẽptui habet præponẽs quandã ex Aegypto ancillã, uidelicet infensam Niteti, ista dixisse, & ei maximũ natu filiorũ Cãbysem subiecisse: ego uerò tibi mater, cũ in uirilem ætatem adoleuero, summa Aegypti reddã ima, & ima summa. Idq; dixisse circiter decẽ natũ annos admirãtibus mulieribus. Et cũ in uirilẽ adoleuisset ætatẽ, & regnũ obtenuisset huius rei memorẽ. Aegypto bellũ intulisse. Accessit huc & aliud quiddã, ad hãc sumendã expeditionẽ. Erat quidẽ auxiliariorũ Amasis nomine Phanes, genere Halicarnasseus, uir cõsilio pstãs, & in re bellica strenuus. Hic Phanes nescio qd

Amasi

Amasi succensens, nauigio profugit ex Aegypto, uolens in collocutionem uenire Cambysis. Eum Amasis (quod inter auxiliares non parui momenti esset, quodq; res Aegypti cõperitissimas haberet) insequi statuit, adhibita diligentia assequendi. Itaq; ad hominem insequendum mittit cum triremi eunuchorum fidissimum, qui Phanem assecutus in Lycia cepit, sed non retulit in Aegyptum, ab illo prudentia superatus. Nam Phanes mactatis custodibus abijt in Persas, Cambysemq; molientem aduersus Aegyptum expeditionem, & quo pacto carentia aquis loca transmitteret ambigentem, adijt. Eiq; cùm alias Amasis res exposuit, tùm uerò quæ ad transmittendum pertinebant, suadens, ad regem Arabum mitteret oratum, ut sibi tutum præberet transitũ. Hac enim duntaxat patet ingressus in Aegyptum. Nã à Phœnice usq; ad montes Cadytis, quæ est urbs eorum Assyriorũ, qui nunc Palæstini uocantur. A' Cadyti (ut mea fert opinio) non minore urbe q̃ Sardis emporia. secundũ mare usq; ad urbẽ Ienysum Arabicæ ditionis est. Ab urbe Ienyso rursus Syriacæ usq; ad lacum Serbonitidis, iuxta quem Casius mons pertingit ad mare, à Serbonitidis lacu, in quo se Typhon fertur occultasse, deinceps iam Aegyptus est. Hoc tamen intercapedinis inter urbem Ienysum, & montem Casium, et lacũ Serbonitidis, non exiguus tractus est, sed itineris instar triũ dierum, uehementer aridus. Verùm quod pauci eorum, qui in Aegyptũ nauigant, notũ habent, hoc iã dicã: Ex omni Græcia, & præterea ex Phœnice, portatur in Aegyptũ bis quotannis uas fictile uini plenum: & tamen ibi ne unũ quidẽ numero (ut sic dicam) uas uinariũ fictile aspici uacuũ potest. Vbi nam (dicat aliquis) hæc uasa consumuntur? hoc quoq; depromã. Præfecti prouinciarũ necesse habent ex sua quisq; urbe colligere uasa testacea, quæ Memphim portẽtur. Itadẽ

Phanes Chius Cambysem adit

è Memphi alij aqua impleta portare in hæc arida Syriæ loca. Ita hydriæ superuenientes in Aegypto sumptæ, ad ueteres in Syriam portantur. Atq; hunc in modum, quem dixi, aqua contracta, Persæ usi ferunt, qui hoc ingressu apparato quã celerrimè Aegypto potiti sunt. Sed tunc, cum in expedito aqua non esset, Cambyses audito hospitis Halicarnassei consilio, missus ad regẽ Arabũ nuncijs, totum iter precatus, obtinuit data, acceptáq; inuicem fide. Arabes seruant fidem inter homines, ut qui maximè, quam hunc in modum dant: Quoties fœdus inire uolunt, alius quidã medius inter utrũq; stans, acuto lapide uulnerat uolã iuxta maiores digitos eorum, qui fœdus ineunt. Deinde sumpto flocco ex utriusq; uestimẽto, inungit eo sanguine septem lapides in medio positos inter inungendum inuocans Bacchum, & Vraniam. Hoc actio, idem qui fuit sequester fœderis inter amicos contrahendi, uadatur hospitem, aut fortè ciuem, si cũ ciue res agitur. Quod fœdus & ipsi qui amicitiam contraxerunt, seruare instum censent Bacchum quem Vrotale, & Vraniam, quam Alilat appellant solus deorum esse arbitrantur. Ac se exemplo Bacchi cæsariem tondere profitentur. Tõdentur autem, in rotundum tempora subradentes. Igitur postquam fœdus cum nuncijs iniit Arabs, talem rem commentus est: Camelos omnes, posteaquã utribus camelinis aqua completis onerauit, egit ad loca humore carentia, ibiq; Cambysis exercitũ præstolabatur. Ex his quæ narrãtur, hoc quod dixi propius fidẽ est: tamen quod minus credibile est, quandoquidem cõmemoratur, commemorare debeo. Est magnũ in Arabia flumen, nomine Corys, exiens in mare, quod dicitur rubrũ. Ab hoc flumine fertur Arabum rex canalem ex bouinis, aliisq; crudis corijs consutum, tãta longitudine produxisse, ut ad loca arida per illũ aquam perduxerit: inq; ipsa arido solo ingentes

Fidem Arabes quo pacto dẽt.

Corys fluuius.

ingentes ciſternas fodiſſe, quæ recepta aqua potum ſuppeditarent. Et cum ſit à flumine ad terrã aridã duodecim dierũ uia per tres aquæductus in totidẽ partes aquã deduxiſſe. Apud Nili autem oſtium, quod dicitur Peluſium, habebat caſtra Pſammenitus Amaſis filius, Cambyſem ofeiens. Nã Amaſim Cambyſes in Aegyptum progreſſus, non uitium naturæ eſt ſed defunctum, cum quatuor, & quadraginta annis regnaſſet. Per eos nihil admodum calamitatis expertus, defunctus q́, & ſale conditus eſt, & in ſepulchris, quæ ipſe ædificauerat, ſitus intra templũ. Sub eius filio Pſammenito maximũ extitit Aegyptijs portentũ. Apud Thebas Aegyptias, quod neq; prius unquam, neq; poſtea ad meam uſq; ætatem cõtigit, ut ipſi Thebani aiunt, pluit. Thebis tamen tunc pluit guttis. Perſæ ubi ſiccaneã peragrauerunt, ſubſedere uicini Aegyptijs, tanquã iam congreſſuri. Ibi Aegyptiorum auxiliarij Græci, & Cares, Phani, qui exiernum exercitũ in Aegyptũ adduxiſſet, infenſi, hoc rei in illũ ſunt machinati: Filios, qui erant à Phane relicti in Aegypto, in caſtra perducunt, atq; in cõſpectu patris, poſito in medio duorũ exercituũ cratere, dehinc productos ſingulos puerorũ ſuper craterem obtruncãt. Omnib. interfectis, uinũ & aquam cratere miſcuerunt. Quo ſanguine epoto, auxiliares ita cõflixerunt, Acri prælio commiſſo, perquàm multis utrinq; cadentibus, in fugã uertuntur Aegyptij. Ibi ego rem mirandam uidi, ab indigenis edoctus: Oſſa eorum, qui in acie ceciderunt, cum iacerent fuſa, ut ab initio diſtincta fuerant, ſeorſum erant Perſarum, ſeorſum Aegyptiorum. Sed Perſarum capita adeò fragilia ſunt ut ſi uelis ferire, uel ſolo calculo perforare poſſis: Aegyptiorũ autem ita firma, ut ea uix ictu lapidis elidas. Cuius rei cauſam hãc illi reddebãt, facilè mihi perſuadẽtes, quòd Aegyptij ſtatim à pueris radere capita incipiunt, & ut capitis

Pſammenitus rex.

Amaſis mors.

Pluuia apud Aegyptios portentoſa.

Phani ulciſcuntur Aegyptũ.

Capita eorũ Aegyptiõ dura, Perſis fragilia.

Caluicies causa.

capitis ad solem redditur compactū. Quæ eadem causa est non caluescendi. Nam ex omnibus hominibus pauciſsimos quis Aegyptios caluos uideat. Cuius rei hoc causæ est, quòd robusta capita gestant. Ac Persis, cur fragilia sint capita, id in causa est, quòd à principio imbuuntur operire capita, gestantes pilea, tiarasq. Hæc ego huiusmodi ossa uidi. Vidi item alia istis similia in Papremi, eorum qui unà cū Achæmene Darij ab Inaro Afro sunt cæsi. Aegyptij quoq. postquam ex acie terga dederūt, nullo ordine fugam capessunt. Ad quos, cum se recepissent Memphim, misit Cambyses aduerso flumine nauim Mitylenæam cum caduceatore uiro Persa, qui illos ad deditionē hortaretur. Isti ubi nauim aduentare Memphim uident, frequentes ex urbe effusi, nauim corrumpunt, uirosq; frustatim dilaniatos in oppidum asserunt. Et Aegyptij quidem post hæc obsessi aliquandiu restiterunt. Afri uerò id animaduertentes, eadem sibi quæ Aegypto contigissent ueriti, sese citra pugnam dediderunt tribumq; inter se partiti dona miserunt. Cyrenæi quoq, ac Barcæi itidem ut Afri timentes, simulia, & ipsi fecêre. Cambyses munera, quæ ab Afris uenere perbenignè accepit: quæ autē à Cyrenæis, succensens (ut opinor) quòd exigua erāt (quingentas enim minas argenti miserant) has sua manu prehensas, dispersit in milites. Decimo die quàm muros Memphis cepit Cambyses, Psammenitum Aegyptiorū regem, qui sex omninò regnarat menses, deposuit in suburbanis, ignominiæ gratia, cū Aegyptijs alijs, ut eius animum experiretur. Hoc facto, familiam illius uestitu seruilis circundatā. cū hydria ad aquam emisit: & cū ea similiter indutas alias, quas delegerat, primorū uirorū filias uirgines. Quæ ubi ad patres peruenerunt cū ciulatu, ploratuq; cæteri quidem patres conspectis filiabus tam malè acceptis, uicissim uociferati sunt, atq;

fleue-

fleuerunt. Psammenitus autem, cum id præuidisset, ac cognouisset humi uultum demisit. Prætergressis puellis aquã ferentibus, secundo loco Cambyses ante oculos Psammeniti misit filium eius, cũ duobus milibus Aegyptiorum, æqualis ætatis, uinctas fune ceruices, & frenata ora habentibus. Ducebantur autem luituri pœnas his Mitylenæis, qui cum naui fuerant ad Memphim obtruncati. Ita enim censuerant regij iudices, pro singulis suorum interfectis, denos primorũ Aegyptiorum interficiendos. Psammenitus prætereuntes, inuens, & filium animaduertens duci ad mortem, alijs Aegyptijs, qui circunsedebant complorantibus, atq; indignè ferentibus, ipse idem quod erga filiã, fecit. His quoq; prætergressis accidit ut quidam compotorum eius iam natu grandior, pristinis bonis dilapsus, ac nihil habens, nisi quæ mops mendicabat, obiret exercitum, nec non Psammenitum, aliosq; Aegyptios in suburbanis considentes. Quem ut conspexit Psammenitus, erumpente ingenti fletu, compellans nomine amicũ, caput suũ cædebat. Aderant aũt ei obseruatores tres, qui, ut quicquid ab illo fiebat, ex omni uiarũ exitu Cambysi renunciarent. Ea, quæ fiebant, admiratus Cambyses, misso nuncio Psammenitum sic percõtatus est: Psammenite herus te Cambyses interrogat, quamobrẽ tu qui uisa filia indignè affecta, uiso filio ad mortẽ cũte, neq; eiulasti, neq; fleuisti pauperẽ tãti feceris, tibi ut ab alijs audiri nõ propinquũ. Et Cãbyses quidẽ ita interrogauit. Psammenitus aũt his uerbis respondit: Fili Cyri, domestica mala erant maiora, quàm ut possem ea deflere. At amici lamẽtatio digna lachrymis fuit: qui è multis, ac fortunatis opibus ad inopiã recidit, in extremo limine senectutis. Hæc ubi responsa ab hoc renunciata sunt uisus est illis Psammenitus, ut ab Aegyptijs fertur, rectè respondisse. Ceterũq; dicitur illachrymasse tam qui aderãt

Psammenitus deponitur.

Amici deploratio.

Perſæ

Persæ: ipsíq; Cambysi miserationem subisse, ut protinus iussu, & filium, ex his, qui morti addicti essent liberari, & patrem è suburbanis excitatum ad se perduci. Sed filium quidē qui adierunt, non iam superstitem inuenerunt, sed primo loco truncatum: ipsum uerò Psammenitum excitatū ad Cambysum perduxerunt ubi reliquum uitæ degit, nihil uiolentū passus. Qui si compertus fuisset, non affectasse res nouas, accepisset Aegyptum, ut eam procuraret. Nam consueuerunt Persæ in honore habere filios regum, etiamsi qui ab eis defecissent. tamen illorum filijs restituere principatū. Quod eos ita facere consuesse, cùm alijs permultis potest probari documentis, tùm uerò hoc, quod Thannyra Inari Afrii filius recepit, quem pater obtinuerat principatū, quodq; Pausiris Amyrthæi filius, & ipse paternum recuperauit imperium. Nec ipsis Inaro, & Amyrthæo quicquā amplius à Persis irrogatum est. Nunc Psammenitus malè cogitans, mercedem accepit. Nam cum ad defectionem Aegyptios induxisset, capuis est: ac deinde à Cambyse conuicius, epoto cruore taurino expirauit. Atque hunc in modum iste decessit. Cambyses autem è Memphi urbe Saim abijt, animo faciendi quæ fecit. Etenim simul atq; in ædes Amasis ingressus est imperauit cadauer Amasis è conditorio efferri: deinde prolatum uerberibus cædi, ac uellicari, & stimulis pungi, omnibusq; contumelijs infestari. Quod facientes, postquam defatigati erant (nam cadauer, ut pote salitum, resistebat, nec quicquā omninò elidebatur) iussit cremari. haud quaquam pia uoluntate quia Persæ deum esse ignem arbitrantur, & apud eos mos est cremare cadauera: apud Persas quidem, propterea quod dictum est, quia nefas esse, deum dea depasci cadauer hominis. apud Aegyptos autem quia persuasum habent ignem animatam beluam esse, & omnia

Persarum erga defunctos clementia.

Ignis deus. Cadauera ubi, & cur non cremētur. Ignis belua.

quæ

quæ naſcuntur, deuorare: & poſtquam deuorando fuerit expleta, unà cum ipſa re deuorata emori. Ideoq; non eſſe apud eos conſuetudinem, mortuum beluis tradendi, ſed ſaliendi, tùm ob id, tùm ne humatus deuoretur à uermibus. Ita neutris probatam rem iuſsit agi Cambyſes. Quanquam (ut ipſi aiunt Aegyptij) non Amaſis fuit, qui ita paſſus eſt, ſed alius quidam Aegyptius, eadem, quæ Amaſis ætate: quem Perſæ Amaſim arbitrantes uexauerunt. Memorant enim Amaſim, cum ex oraculo audiſſet, quæ circa ſe defunctum futura eſſent hoc modo rei uenturæ medendum putaſſe: ut eum hominem, qui flagellatus eſt, ad poſtes ſepeliuerit extra conditorium ſuum, ſe autem in conditorij quàm intimo receſſu collocari filio mandauerit. Mihi tamen non uidentur hæc ab initio Amaſis fuiſſe mandata de ſua, & alterius hominis ſepultura, ſed aliàs ab Aegyptijs adornata. Secundũ hæc Cambyſes cõſtituit trifariam mouere bellum, aduerſus Carthaginenſes, aduerſus Ammonios, aduerſus Aethiopes longæuos, qui Africam ad auſtrale mare incolũt. Aduerſus Carthaginenſes nauticis copijs, aduerſus Ammonios peditatu, aduerſus Aethiopes prius exploratores mittendos, per ſpeciem dona ferendi illorum regi, ſpectatum illic menſam Solis, nunquid re uera eſſet: ſimul'q; res Aethiopicas explotatum. Solis menſa talis eſſe memoratur: Eſt in ſuburbanis pratum, omnium quadrupedum oſſa refertum carne, quam per noctem ſinguli ciuium magiſtratus properant ponere: ad camq; ubi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc ipſa à terra reddi aſsiduè indigenæ aiunt. Et menſa quidem (quæ Solis uocatur) talis eſſe fertur. Cambyſes autem, ubi ſtatuit ſpeculatores dimittere, continò ab urbe Elephantina accerſit ex Ichthyophagis, id eſt, piſce uescentibus, maximè gnares Aethiopicæ linguæ. Eis iſti ueniunt, mu[illegible] na

Cambyſis expeditiones.

Aethiopes longæui.

Solis menſa. Explotatores Cambyſis.

uales

uales copias Carthaginem uersus nauigare iubet. Verùm hæc executuros se Phœnices negauerunt. Esse enim magno cum illis iureiurando se deuinctos. Præterea non factum os sanctè, si aduersus liberos suos militarent. Nam cæteri Phœnicibus ire recusantibus, ad pugnandum haud idonei erant. Ita Carthaginenses, quo minus in seruitutem Persarum redigerentur euaserunt: quoniã Cambyses haud æquũ ducebat uim afferre Phœnicibus, qui seipsos Persis dediderant, ex quibus nauticus omnis constabat exercitus. Cyprij quoque, qui aduersus Aegyptum in militia erant, sese & ipsi dediderant. Cambyses, posteaquam ex urbe Elephantina aduenerunt Ichthyophagi, eos ad Aethiopes misit, iussus cùm cæteri cere, quæ oporteret, tùm dona ferre amictum purpureum, aureumq; torquem torilem, & armillas, ac unguenti alabastrum, cadumq; uini Phœnicij. Aethiopes hi, ad quos missit Cambyses, ferũtur esse maximi omniũ hominũ, atq; pulcherrimi: diuersisq; uti à cæterorum hominum ritibus cùm alijs, tùm uerò hoc circa regnũ, quòd quem è populãribus maximũ pro magnitudine ualidũ iudicant, hũc regem diligendũ censent. Ad hos itaq; uiros Ichthyophagi uenerunt, offerentesq; regi munera, ita locuti sunt: Cambyses Persarum rex cupiens amicus tibi fieri, atq; hospes, nos misit, iubens, ut in colloquiũ tuum ueniremus, sibiq; hæc dona daremus, quorũ ipse usu maximè delectatur. Ad hos Aethiops gnarus ad speculandum uenisse, talia respondit: Neque rex Persarum uos ideo cum donis misit, quòd magni faciat hospitium meum, neq; uos uera loquimini, quippe qui ad explorandum nostrũ imperium uenistis: neq; iustus ille uir est. Si enim iustus foret alienam regionem non affectaret, sed esset sua cõtentus, nec homines (à quibus nihil lacessitus est) in seruitutem redigeret. Et nunc uos hunc arcum date, ita dicentes: Rex Aethio-

Cambysis dona ad regẽ Aethiopum.

Aethiopis respõsum ad Cãbysem.

pum

ſum regi Perſarum conſilium dat, quando Perſæ tam facile trahent tanta magnitudine arcus, tunc aduerſus longæuos Aethiopes cum maioribus copijs moueat bellum. Interim dijs gratiam habeat, qui non inducunt in mentem filijs Aethiopum, ut præter ſuam uelint aliam comparare regionem. Hæc locutus, arcum, laxauit, eiſq; qui uenerant deditum ſumpto purpureo amiculo, rogauit, quidnam eſſet, & quomodo confectum. Et cum Ichthyophagi ueritatem de purpura, deq; tinctura dixiſſent: Doloſi, inquit, homines, doloſa ſint ueſtimenta. Secundo loco de auro ſciſcitatus, de torili monili, atque armillis, ornatum: eius rei exponentibus Ichthyophagis, riſit, atque exiſtimans uincula eſſe, inquit, robuſtiora apud ſe uincula eſſe. Tertiò ſciſcitatus unguentum, cum illi de confectura, unguentiq; ratione dixiſſent, idem dixit quod de ueſtimento. Vbi ad uim peruenit, eiusq; conficiendi rationem audiuit maiorem in modum delectatus potu, percontatus eſt, quibus nam rebus ueſceretur rex, & quod longiſſimum tempus à uiro Perſa uiueretur. Illi dixerunt, ueſci regem pane, exponentes tritici naturam, perfectiſſimumq; diu uiuendi ſpacium homini Perſæ proponi 80. annos. Adhæc Aethiops nihil ſe mirari inquit, ſi ſtercore ueſcentes paucis uiuerent annis. Nam ne tot quidem annis uicturos, niſi hoc potui acceptum referrent. Affirmantibus Ichthyophagis ita eſſe de uino (hoc enim ipſos Perſis ſubdidiſſe) interrogatus uiciſsim rex ab Ichthyophagis de uita & uictu, pleroſq; è ſuis ait ad 120. annos peruenire, nonnullos etiam hoc ætatis transcendere: cibum eis eſſe carnem coctam, & potum lac. Et cum ſpectulatores de numero annorum mirarentur, ad fontem quendam eius deduxit, in quo loti efficiuntur perinde atq; inunctí, uiolã olentes. Eã quã aiebant exploratores adeò inuali-

Perſarum uita, uiuendiq; ſpacium.

Aethiopũ uictus uitæq; longiſſima.

Fõtis mirũ.

dam, ut in ea nihil innatare posset, ne lignum quidem, & quæ leuiora sunt ligno: sed omnia pessum ire in profundũ. Hæc aqua, si uere apud illos est, qualis commemoratur, ideò longæui existunt, quòd ea semper utuntur. Deinde à fonte rex ipsos ad carcerem deduxit, ubi uiri omnes aureis uinculis erant alligati. Est autem apud hos Aethiopes omnium rarissimum ac pretiosissimum æs. Inspecto carcere, exploratores inspexerunt & mensam quæ dicitur Solis. Post hanc ad extremum inspexêre eorum sepulchra, quæ dicuntur è uitro esse constructa hunc in modum. Postea quàm mortuum siue Aegyptiorum, siue aliorum more arefecerunt, totum gypso inducunt: picturaq; exornantes repræsentant quoad potest, effigiem eius. Deinde cippum ei è uitro, quod apud illos multum est, & facilè effodiuur, circumdent: in cuius medio mortuus interluceat nihil neq; odoris ingrati, neq; foeditatis ullius exhibens, sed omnia ipsi illi mortuo similia habens. Hunc cippum maximè propinqui intra ædes annum tenent offerentes ei omnium rerum primitias hostiasq; Anno exacto efferunt, circaq; urbem statuunt. Omnibus explo-

Expeditio temeraria Cambysis, in Aethiopes.

ratores inspectis, reuersi sunt. Qui cum hæc renunciassent Cambysi, continuò ira percitus aduersus Aethiopes exijt in expeditionem: neq; rei frumentariæ apparatu indicto, neq; secum ipso ratione inita, quòd in extrema terrarum faceret expeditionem, uelut uesanus, nec mentis compos, simulatq; Ichthyophagos audijt, profectus est cum omni præsidiario Græcis qui aderant illic manere imperatis. Vbi ad Thebas est uentum, delegit de exercitu quinquaginta circiter millia, quibus præcepit ut Ammonios diriperent deinde oraculum Iouis incenderent: ipse cum reliquis copijs aduersus Aethiopes contendit. Sed antequam quintam itineris partem confecissent, exercitum frumenti cum cõmeatus omnis (quê

Iouis Ammonij templum incensum.

secum

secum habebat) defecit: mox & iumenta ad uescendum de cerunt. Quibus rebus cognitis Cambyses si resipuisset, ac retroduxisset exercitum, in eo quod prius admiserat peccato, uir sapiens extitisset. Nunc nihil pensi habens, assidue processit ulterius. Milites quandiu quod de terra sumerent, habuerunt, herbis uictitauerunt. At ubi ad sabulum peruenere, ibi nonnulli diram rem perpetrauerunt. Nam sortiti ex seipsis decimum quemq; comederunt. Id audiens Cambyses, ueritus suorum mutuam depastionem, intermissa aduersus Aethiopes expeditione, retrò redijt, Thebasq; peruenit, multis de exercitu amissis. Et cum è Thebis descendisset Memphim, Græcos missos fecit ut illinc enauigarent. Et exercitus quidem aduersus Aethiopes ita gessit. Copiæ autem, quæ aduersus Ammonios missæ erant, à Thebis profectæ, itineris duces sequebantur: ac uisi sunt, donec ad urbem Oasim peruenerunt, quam incolunt Samij bi, qui feruntur è tribu Aeschrionia esse, septem dierum per arenas itinere distantem à Thebis, quæ regio uocatur beatorum insula. In hunc locum dicitur peruenisse exercitus. Deinceps quid de eo actum sit, præter Ammonios, & qui ab his audierũt nulli alij quicquam habent dicere. Nam neq; ad Ammonios peruenerunt, neq; retrò reuerterunt. Ab ipsis autem Ammonijs ferur: Cum illi ex urbe Oasi per arenam iter facerent, iamq; medio ferè spacio inter Oasim & Ammonios pranderent, ingruisse magnum ac ualidum austrum, & ingestis arenæ cumulis eos obruisse: atq; hunc in modum illos è conspectu sublatos. Ita actum esse de hoc exercitu Ammonij memorant. Cambyse Memphim regresso Apis quem Græci uocant Epaphon, apparuit Aegyptij, simulatq; Apis extitit, uestimenta quàm pulcherrima ferre, & celebrando festo operam dare. Id tunc facientes Aegyptios Cambyses inuen-

Mutat militum depastio.

Aeschrionia tribus.

Milites ob eam rem occidit. Apis apparitio & figura.

ratusq; ob res à se malè gestas, prorsus illos esse in his gau
dijs præpositos accersis Memphis: quos, ubi præsto fuerunt,
interrogat, quid ita, cum antea se apud Memphim agente,
nunquam aliquid tale fecissent, nunc id facerent, posteaquã
ipse rediisset, parte copiarum amissa. Illi dicere: cum illis
deus appareret (longo autem temporis interuallo apparere
soliturum) tunc omnes Aegyptios solennam celebrare lætitiã.
Hæc ubi audit Cambyses, mentiri eos, respondit ac tanquã
mentientes morte mulctauit. His interemptis, iussit sacerdo
tes in conspectum uenire. Quibus eadem referentibus di
xit: Si quis deus mansuetus ad Aegyptios ueniret, fortè, ut
se non lateret. Hactenus locutus, iussit sacerdotes adduce
re Apim. Illi ad eum adducendum perrexerunt. Est autem
hic Apis idemq; Epaphus è uacca genitus quæ nullum iam
alium potest concipere fœtum, quam Aegyptij aiunt fulgu
re ictam, concipere ex eo Apim. Habet hic uitulus, qui ap-
pellatur Apis, hæc signa: Toto corpore est niger, in fronte
habens candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem aqui
læ, cantharum in palato, duplices in cauda pilos. Postea-
quam Apim sacerdotes adduxere, Cambyses ueluti uecor-
dior educto mucrone cum uellet ferire uenirem, femur per
cussit. cachinnasq; ad sacerdotes inquit: O' capita nequam,
huiuscemodi dij existunt, sanguine atq; carne prædili, & fer
rum sentientes: dignus nimirum Aegyptijs hic deus. Not
certè ludibrio habuisse non uos inuabit. Hæc locutus: impe
rauit his, quorum munus erat, ut sacerdotes quidem flagris
cæderent. Aegyptios autem (ut quemq; feriantem adipiscere
tur) occiderent. Ita festum solutum est sacerdotes mulctati.
Apis sauciatus femur, in templo iacẽs exhabuit: quem è uul-
nere extinctum tumulauere sacerdotes, clàm Cambyse. Ob
hoc scelus (ut Aegyptij aiunt) continuò Cambyses insanijt,

Cambyses Apim uulnerat.

cum

Cambyſe ſomnium. Prexaſpes ab luſtuno non appellatur, ſed Comaris. Smerdis, quem alij Mergidem appellant. Cambyſis parricidia.

cum ne prius quidem compos mentis fuiſſet, exorſus primũ perpetrare facinus in Smerdim, ex eiſdem ſibi parentibus fratrem, quẽ ex Aegypto remiſerat in Perſas liuore commotus, quòd ſolus ille Perſarum arcum (quẽ Ichthyophagi ab Aethiope attulerant) ad duos digitos traheret: quod nemo alius è Perſis poterat. Smerdi in Perſidem profecto, hanc uidit in ſomnis Cambyſes uiſionem: nuncius quidem è Perſis ueniens, ei nunciare eſt uiſus, Smerdim in regio ſedentẽ, ſolio cœlum contingere uertice. Ob id Cambyſes ſibi meuens, ne ſe necato à fratre occuparetur imperium, mittit in Perſas ad illum interimendum Prexaſpen, ſibi ex omnibus Perſis uirum fideliſſimum. Hic ubi Suſa conſcendit, Smerdim necandum curauit (ut quidam aiunt) cũ eum eduxiſſet uenatum: quidam inquiunt, cum ad mare rubrum perduxiſſet, ibi eum demerſiſſe. Et hoc quidẽ initium ſcelerum Cambyſis extitiſſe. Secundum autẽ ſcelus, ſororis necationem, in Aegyptum eum ſecutæ: quæ ex eiſdem parentibus erat ſoror, atq; eadẽ uxor, quam hunc in modum acceperat uxorem: cum antehac Perſæ ſorores in matrimonium accipere nequaquam conſueuiſſent, Cambyſes unius ſororum amore captus, cupiduſq; deinde ducendi illam uxorẽ, quoniam rem inſolitam facere cogitabat, accerſit eos qui regij iudices nominantur. Fiunt autẽ delecti è Perſis uiri ſuntq; perpetui, niſi delicti alicuius comperti fuerint. Hi apud Perſas ius dicunt, & legum patriarum ſunt interpretes, & ad eos omnia referuntur. Hos Cambyſes percõtatur, num qua lex ſit quæ ſinat uolentẽ cum ſorore contrahere matrimonium iudices & iuſtè & ingenuè reſpondẽtes, negat ullam ſe inuenire legem, quæ ſinat fratri nubere ſororẽ: quandam tamen inuenire legẽ, quo liceat regi Perſarum facere quic-

Regi Perſarum licere quæ libeat.

quid libeat Ita neq; legem abrogarunt metu Cambysis: & ne legem tuites ipsi perirent, aliam inuenerunt, adiutricem eius, qui sororem inmatrimonii ducere uelit. Itaq; Cãbyses eã quã dixi duxit uxorẽ. Aliquãto'q; pòst & alterã. Harum iuniorem, quæ ipsum contra Ægyptũ comitata est, interemit. Cuius mors, quemadmodũm illa Smerdis, anceps refertur. Nam Græci quidem aiunt, dum Cambyses duos catulos, alterum leonis, alterum canis committit, hanc interfuisse spectaculo: & cum à leunculo catulus superaretur, alterũ catulum huius canis fratrem, abrupto loro, superuenisse. Et cum duo essent, ita superiores leunculo exitiisse Et Cambyses dum id cernit, capiente uoluptatem, hanc ei asidentem illachrymasse. Ea re animaduersa, Cambysem interrogasse, quidnam lachrymaretur: & mulierem dixisse, se uiso catulo suppetias fratri ferente, ideo flere, quòd subierit memoria Smerdis, cuius sciret neminem fore ultorem. Ob hoc dictum Græci illam à Cambyse fuisse interemptam memorãt. Ægyptij uerò ob id, quòd cum ad mensam discumberetur, mulier lactucam sumpsit, eiusq; deceptis foliis uirum interrogauit, utrum discerpta lactuca, an densa pulchrior foret: cum hic respondisset, Densa: hanc, inquit, lactucam aliquando imitatus es, qui Cyri domum denudasti. Ibi Cambysem indignatione percitum, insiliisse calcibus in prægnantem, eamq; abortu edito decessisse. His rebus Cambyses in præcipuos domesticorum insaniebat, siue id propter Apim, siue aliunde qualia multa in rebus humanis mala contingere cõsueuerunt. Etenim fertur Cambyses ab ipsis natalibus gravi laborasse morbo, quem quidam sacrũ nominant: ut haud ab re fuerit, cuius corpus magna ægritudine inualidum

Cãbyses sororem suã occidit.

esset,

esset, eius ne mentem quidem sanam fuisse. Atq; in alios quoq; Persas insanisse, ueluti in Prexaspem, quem præcipuo honore prosequebatur, & qui ad eum nuncios perferebat: & cuius filius Cambysi uina miscebat, qui honos & ipse nõ paruus est. Ad hunc fertur dixisse Cambyses: Quemnam uirum Persæ me esse censent, aut qualem de me sermonem habent? Et iste ei respondisse: Here, cætera quidem omnia in te magnis laudibus ferunt, sed nimis te uino deditum aiunt esse. Hæc Prexaspes de Persis respondit. Quibus ille indignatus: Siccine, inquit, Persæ me aiunt uino deditum desipere, nec mentis esse compotem? Ergo in eo quod prius dixerunt, non ueri fuere. Nam senatum Persarum (cui intererat Crœsus) aliquando interrogârat Cambyses, qualis ipse uideretur esse uir ad patrem Cyrum adæquandum. Et illi responderant, eum patre esse præstantiorem: qui & omnia illius haberet, & Aegypti ac maris accessionem adiecisset. Hæc quidem Persæ dixerunt. Sed Crœsus qui aderat, displicente ei, quæ dicebatur sententia, ad Cambysem, inquit: Mihi tu quidem Cyro genite, non uideris adæquandus esse patri: quippe cui nondum est filius, qualem ille te reliquit. Hoc audito Cambyses delectatus, Crœsi sententiam approbauit. Quorum nunc reminiscens, ad Prexaspem iratus inquit: Intellige nunc ipse per te, nunquid Persæ uera dicant, an hæc dicentes ipsi desipiant. Nam si filij tui, qui in uestibulo stat medium cor non frustrato ictu percussero, cõstabit nihil esse quod Persæ dicunt: sin aberrauero constabit Persas uera loqui & me esse intemperantem. Hoc locutus, intendit arcum, puerumq; percussit. Atq; eum collapsum iussit discindi, & inspici ictum. Cumq; in corde sagitta esset inuẽta, ob id lætabundus atq; cachinnans, ad patrẽ pueri

Cambyses uinolentus.

Crœsi sententia ad Cãbysem dictum.

Crudelissima Cambysis facinora.

pueri, inquit: Precaspes, facta tibi est fides, non me insanire, sed Persas. Verùm, nunc mihi dicito, quemnam ex omnib. hominib iam nosti ita ad destinatũ emittere sagittas? Precaspes hominem aduertés esse uesanum, & in ipsum quoq; insaniente Here, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probè peruetere. Et tunc quidem hoc perpetrauit. Altero die, 12. Persas prioribus pares, ob nullius momenti causam, necauit, uiuos in caput defodiens. Hæc eum facientẽ Crœsus Lydus statuit his uerbis admonendum: Rex, cuncta nolis ætati atq; iræ indulgere; sed cohibe, & compesce teipsum. Conducit tibi te prouidum esse: & sapientis est prospicere. Tu uerò uiros interficis tuos populares ob nullius momentũ causam, interficis pueros, qualia si multa facies, considera, ne abs te deficiant Persæ. Enimuerò pater tuus Cyrus, etiã atq; etiam mandans, mihi præcepit te cõmonefacerem subijciendo quicquid boni cõperirem. Hoc illi Crœsus beneuolentiam præ se ferens consulebat. Ad quem Cambyses respondens: Etiam mihi tu, inquit, dare consilium audes, tã quam bene aut tuam ipsius patriam administrâris, aut patri meo consulueris, iubens eum traiecto flumine Araxe tẽdere aduersus Massagetas, cum illi uellent transire in terrã nostram. Imò & teipsum malè præsidentem patriæ tuæ, & Cyrum tibi credentem perdidisti: sed ob id nequaquam gauisurus, quia olim iam debebam in te capiare occasionem: atq; manu corripiebat tanquam hominem confixurus. At Crœsus cursu se foras proripuit. Hic ubi non habet in quẽ telũ dirigat, mandat ministris, ut illũ comprehensum interimãt. Ministri qui mores eius nossent, Crœsũ abdiderũt hoc cõsilio, ut si Cãbyses facti pœnitẽs requireret Crœsũ, eo producto, donis afficerẽtur, quòd illũ seruasset: si nõ pœniteret, nec

Crœsus libere admonet.

Crœsus à Cambyse seruatus.

nec desideraret, tunc hominem interficerent. Nec ita multo pòst, cum Cambyses desideraret Crœsum, ministri hoc animaduertentes, enunciant ei hominem supereſſe. Cambyses se quidem, inquit, Crœso superstite gaudere: sed ijs qui illũ seruassent, ueniam non daturum, sed mortem allaturum, prout & fecit. Multa huiusmodi tàm in Persas, quàm in socios, cũ Memphi moratus est, Cambyses faciebat insania. Adeóq; uetusta recludens sepulchra, mortuos inspiciebat. Etiã templum Vulcani adijt, & multò derisu simulacrum illius cauillatus est, Siquidem statua Vulcani similima est his dijs quos Pataicos uocant Phœnices, quos in triremium pro dijs Phœnices circunferunt: quos qui non uidit, ego sic ei indicabo. esse illos Pigmæi uiri imagine. In templum quoque Cabyrorum, inaccessum alteri quam sacerdoti, ingressus est: & quæ illic erant simulacra, multis in ea iocatus uerbis, conere mauit. Sunt enim, & hæc illis Vulcani similia, á quo se hi homines aiunt esse oriundos. Cùm multa igitur apud me documenta sunt, Cambysem uehementer insaniisse, tùm uerò illud quòd alioqui non tentasset templa, legesq; habere ludibrio. Nam si quis uniuersis hominibus præbeat facultatem optimas ex omnibus leges eligendi, profectò cunctas unusquisq; rimatus, suas eliget. Non igitur credibile est, alium quàm dementẽ, talia ludibrio habere. At ita de suis quenq; legibus sentire, licet cùm alijs coniecturis colligere, tùm maximè hac. Darius cum imperaret, Græcos percontatus est, quanta pecunia uellent defunctis parentibus uesci. Illis negantibus ulla se pecunia hoc esse facturos, Darius dehinc Græcis præsentibus, & quæ dicebantur per interpretẽ discẽtibus, interrogauit eos Indos, qui Callatiæ nominantur, qui uescuntur parentibus, quantum accipere pecuniarum uellẽt ut patres defunctos igne cõburerent. Indi uehemẽter reclamantes,

Vulcani templi, & statua.

Legũ uis.

mantes, meliora illum ominari iubebant. Atq; ita maiorib, comparatũ est. Rectéq; mihi uidetur Pindarus fecisse, ut diceret morem omniũ esse regem. Cũ Cambyses in Aegyptum cõtendit, Lacedæmonij quoq; intulere bellũ Samo, & Polycrati Aeacis filio, qui Samũ ui occupauerat, eamq; inter initia trifariã partiturus erat cũ fratribus Pantagnoto, & Syloſonte. Quorũ deinde altero necato, altero qui erat iunior eiecto, totã solus obtinebat, inito fœdere cũ Amasi rege Aegypti, cũ quo hospitiũ habebat, mittens munera, uicissimq; accipiens. Breuiq; statim tẽpore res eius adeò profecerũt. ut p Ioniã, cæteraq; Græciã celebrarentur. Quocũq; enim bellum intulerat, cuncta ei prosperè cedebant, cũ haberet centũ biremes, mille sagittarios, inuadens omnes sine ullo cuiusquam discrimine: quod diceret, se magis gratificari amico si ei quæ abstulisset redderet, quã si prius nihil abstulisset. Multas itaq; hic insulas, multa etiam in cõtinente oppida cepit. Lesbios enim cũ multis copijs opem Milesiis ferentes, nauali prælio uicit cepitq;, qui omnem fossam mœnia Sami ambientem uicti foderũt. Atq; res Polycratis tantopere secũdas esse non latuit Amasim cui hoc curæ erat. Sed cũ assiduè forent multo secundiores, Amasis libellũ Samũ misit, in hæc uerba scriptũ: Amasis Polycrati ita inquit: Mihi quidem feliciter agi cum uiro amico meo, & hospite, audire uoluptati est: tamen tuæ magnæ prosperitates mihi nõ placent, qui intelligo quàm inuidum nomen sit. Quod ad me attinet, malim tùm meas ipsius, tùm eorum, qui mihi curæ sunt res nunc prosperè ire, nunc offendere, & per uarias fortunæ uices æuũ traducere, qua in omnibus mihi prosperè cedere. Tu itaq; mihi obtemperando, hoc aduersus prosperitates agito: Dispice quid tibi sit, quod plurimi facias, quodq; amissum tibi maximè doleret. Id ubi inueneris, ita abijcito, ut nunquam ad

Polycratis fortuna.

Amasis ad Polycratẽ literæ.

homines

homines ueniat. Quod si prospera tua deinceps nõ uariabũtur, aduersus medeare tu tibi subinde eo modo, quẽ tibi subieci. Hæc cũ legisset Polycrates, & in animũ tanq̃ bene sibi ab Amasi præcepta demisisset, disquirebat, quodnã suorũ ornamentorũ esset, quo amisso maxima ipse molestia afficeretur? Atq; hoc tandẽ quæritãdo inuenit. Erat ei gẽma signatoria smaragdus, quã gestabat auro inclusam, opus Theodori Samij Telecle genitii. Hanc ubi abijciendã, ita abijcere libuit. Biremẽ cõscendit eã dehinc uiros, quib. illã instruxerat in pelagus educere iubet. Et postq̃ ab insula procul aberat, detractũ sibi sigillũ, cũctis q unà nauigabãt inspectantibus, abiecit in pelagus. Hoc acto renauigauit. Reuerso domũ, cũ ex iactura afficeretur, quinto, sextóue quàm hæc acta sunt die, hoc ei casu cuenit: Piscator quidẽ captũ à se piscẽ, grandẽ sanè, ac pulcrũ, putauit dignũ quo Polycratẽ donaret. Eũ ad fores cũ attulisset, dixit se in conspectũ Polycratis ire uelle à ianitore pmissus, donãs Polycrati piscẽ: Rex, inquit, hũc ego quẽ cepi piscẽ, etsi operis manuarijs uitã tolero, tamẽ nõ iudicaũi ferendũ à me esse in forũ, sed te, tuaq; potentia dignũ. Eũ itaq; affero tibi donoq;. His uerbis ille delectatus, ita respõdit: Tu uerò probè nec facto solo, sed etiã oratiõe apud me inisti gratiã. Ad cœnãq; te uocatũ uolo. Hæc magnò faciens piscator, domũ abijt, piscẽ ministri rescindentes, offendũt in eius aluo sigillũ Polycratis. Quod ubi uiderunt, sumpserũtq;, ad Polycratẽ lætabũdi q̃ celerrimè pculerunt. Eoq; illi reddito, referebant quo pacto fuisset inuentum. Polycrates, quemadmodũ res diuiniti contigit, singula quæq; à se gesta retulit in libellum: & qua ratione quod amiserat, recepisset. Hæc ubi scripsit, in Aegyptum misit. Quibus ita bellis Amasis perlectis, quæ à Polycrate uenerant, intellexit non posse præstare hominem, ut alterum hominem fato

Polycrates gemmã abiicit in mare.

Gemma ad Polycratẽ refertur in pisce.

impen-

impendenti eripiat, utq; Polycrates bene iam moreretur, bonam fortunam semper expertus, qui ea quoq; reperiret, quæ abiecissent. Missoq; itaq; Samum caduceatore, dixit se ius cum illo hospitij soluere. Quod ideo fecit, ne si in tristem aliquē, grauemq; casum incidisset Polycrates, animi dolorem ueluti de hospite ipse contraheret. Aduersus hunc igitur Polycratem, in omnibus bene agentē, Lacedæmonij sumpsere expeditionē, accitis ab his Samijs, qui post hæc Sydoniam in Creta cōdiderunt. Polycrates, missō clanculum caduceatore ad Cambysem Cyri filiū, aduersus Aegyptū copias cōparantem, orauit ut nuncijs ad se in Samū missis, rogaret aliquid copiarū. Quod audiens Cambyses, libenter in Samum misit, ad rogandas à Polycrate nauticas copias, quas secū ille mitteret in Aegyptum. Polycrates delectis quos maximè suspicabatur è popularibus suis ad rebellionem spectare, quadraginta triremes misit Cambysi, mandans ne retrò eos dimitteret. Negant quidam Samios à Polycrate missos, in Aegyptū peruenisse: sed cum in Carpathio mari cursum tenerent, inter se collocutos, decreuisse ne porrò tenderent. Quidam aiunt peruenisse in Aegyptum, ac retentos, inde fugam fecisse: & in Samū redeuntes, Polycratem cū classe occurrentē superasse, atq; in insulam exisse: sed pugna pedestri cōmissa, repulsos, ita Lacedæmonem nauigasse. Sunt qui dicant penes eosdem, ab Aegypto redeuntes aduersus Polycratem, exstitisse uictoriā, non rectè dicentes mea opinione. Neq; enim oportuisset illos asciscere Lacedæmonios, si per se ad resistēdū Polycrati ualidi erant. Præterea nec ratio dictat, ut cui permulti aderant, cùm auxiliarij mercede conducti, tùm domestici sagittarij, is à Samijs redeuntibus numero paucis fuerit superatus, cum præsertim liberi ciuium atque uxores sub Polycrate essent, quos iste inter naualia coactos tenebat,

Polycrates triremes mittit in Aegyptum.

bat ideo paratos, ut si hi, qui secum erant, cum redeuntibus alijs prodidissent, eos una cum ipsis naualibus cremarent. Postea quam Samij, qui à Polycrate exacti erant, Spartam uenerunt, aggressi principes multa sanè (qualia supplices) cõmemorabant. Quibus illi primo cœtu responderunt, eorum quæ isti dixissent, priorum quidem oblitos esse se, posteriora uerò non intelligere. Secundo deinde congressu nihil aliud isti dixerũt, nisi allato panario illud pane indigere. Quibus ijdem responderunt panario superfuturũ. Itaq; opem ferendam eis censuerunt. Atq; ubi rẽ apparauere, cum exercitu in Samum se contulere, referendæ gratiæ causa, ut Samij aiũt, quia illis aliquando Samij aduersus Messenios auxilio fuissent. Vt Lacedæmonij aiunt, non tam quia tutari deberent Samios quàm ut eosdem ulciscerentur ob interuersum cratерem, quem Cræso portabant, & ob thoracem ab Amasi rege Aegypti ipsis missum. Interceperant enim Samij priore quàm craterem anno, thoracem lineum quidem, sed frequẽtibus animalium figuris ex auro, landq; uersicolore, à ligno intertextum ob id admratione dignum, quòd cũ inscriptæ eius uenationes essent exiles, tamen singula in se habebant tricenas, ac sexagenas bestiolas, singularq; euidentes. Hoc mirum reddebat thoracem qualis alter est, quem in Lindo Mineruæ idem Amasis dedicauit. Comparauerunt itaq; Lacedæmonij exercitũ aduersus Samũ, ut Corinthios quoque solicitarent. In quos etiam Samiorũ extabat iniuria ætate, quæ præcessit hanc expeditionem, circa idem tempus facta, quo crater interuersus est. Nam cum Periander Cypseli filius Sardis ad Haliattem castrandos mitteret trecentos primorũ Coryczorũ liberos Corinthijq;, qui illos ferebant, Samũ appulsi essent, audita Samij causa, cur Sardis pueri ducerentur, primũ edocuere pueros, ut puluinar Dianæ contingerent,

Spartanorũ in Samum expeditio.

Periander pueros mittit castratum.

rent, deinde non sinentes abstrahi eosdem à puluinari cùm prouiderent Corinthij, præbere illis alimenta, ipsi diem solennem egerunt, quem nunc quoq; per id tempus celebrant. Cùm enim nox aduenit, quamdiu pueri precati fuerũt, tandiu exercent choros uirginum, atq; adolescentium. Tunc autem choros exercentes, esculenta fecerãt ex sesamo, ac melle quæ distribuenda ferrent: ut ea Corcyræorũ filij rapientes, alimenta haberent. Idq; eousq; factum est, dum Corinthij pueris (quos asseruabant) omissis abierunt. Ita Samij pueros Corcyram reduxerũt Quod si defuncto Periandro, Corinthijs cum Corcyræis amicitia extitisset, non ob hanc causam Corinthij aduersus Samios expeditionem sumpsissent. Nunc ab ipsa urbe Corcyrensi à se condita, Corinthij semp cum Corcyræis discordes mutuò fuêre. Huius igitur rei memores Corinthij, exulcerato in Samios animo erant. Mittebat autem Periander ad castrandum Sardis primorũ Corcyræorum delectos pueros, ulciscendi facinoris gratia, quod Corcyræi priores in eum admiserant. Nam posteaquã uxorem suam Melissam necauit Periander, accidit ut ad superiorem calamitatem hæc quoq; accederent: Erant ei ex Melissa liberi duo, unus decem, & septem, & alter duo deuiginti natus annos. Hos auus maternus Procles Epidauri tyrannus, ad se accitos ea prosequebatur charitate, qua debebat nepotes ex filia. Quos ubi remittendos statuit, priusquã dimitteret: Scitis, inquit, pueri, quisnam matrem uestram interemerit? Hoc dictum ei qui maior natu erat, nullius momenti habitum est: at minori, cui nomen erat Lycophron, ita doluit, ut reuersus Corinthum, patrem neq; prior affatus sit, neq; affantem reaffari, ac ne interroganti quidem responsum reddere uoluerit. Eum Periander tandem sanè indignatus, è laribus eiecit. Quo facto, maiorem natu percõtatur,

Periandri in Corcyreos inimicitiarum causa.

Periandri in filiũ inã mitiũ.

tur, quænam cum eis auus esset collocutus. Ille narrare, ut se auus amantissimè accepisset: nõ tamen facere mentionem dicti illius, quod Procles in eis dimittendis dixisset, quippe quod in mentem non admiserat. Periander dicere, nulla ratione fieri posse, quin aliquid illis ab auo sit suggestum: itaq; percontando instare. Tũc adolescens in memoriam rediens, id quoq; dictum fuisse narrauit. Quod Periander in animũ accipiens, tamen nolens aliquid filio concedere indulgentius, mittit ad eos, apud quos filius ab ipso expulsus degebat, prohibitum, ne adolescentem in domum excipiant. Ille illinc eiectus, in alteram se domum conferebat, sed ab hac quoq; abigiebatur. Periandro his qui acceperant edicente, atque ut arcerent imperante. Expulsus hic, ad quendam sodalium se contulit. Illi etsi formidantes, tamen quod esset Periandri filius, hominem excipiebant. Ad postremum Periander edictum proposuit, quisquis hunc in domum reciperet, aut alloqueretur, cum sacram pœnam Apollini debiturum, quantã ipse nuncupabat. Ad hoc edictum, cum nemo illum in domum reciperet, nemo affari uellet, ne ipse quidem putauit rẽ desperatam esse tentandam: sed intra porticus se tenens, assiduè uersabatur. Quem die quarta Periander illuuie, & inedia enectũ cernens, misertus est, depositaq; ira propius accedens: Fili inquit, utrũ est optabilius, istúdne quod faciendo pateris, an patri obtemperãdo tyrannidem, atq; opes accipere, quas ego habeo? qui cùm sis, & meus filius, & beatæ Corinthi rex, præoptasti mendicam uitam, obsistendo atq; irascendo illi cui minimè debebas. Nã si quid calamitatis illine accidit, unde suspicionem in me habes, id mihi accidit, eiusq; ego particeps eò magis sum, quòd ipse id præstitui. Tu uerò edoctus quãto satius sit inuidiosum quàm miserabilem esse, & simul quid sit in parentes, & in meliorem se irasci, abi

domum

domum. Periander quidem his uerbis filium castigabat. Ille autem nihil patri respondit, nisi hunc sacram pœnam Deo debere, quòd in ipsius colloquium uenisset. Ibi Periander animadvertens malum filij uehementius esse, quàm ut corrigi posset, ab oculis eum sibi amandandum putauit, nauigio in Corcyram misso. Nã Corcyræ quoq; imperitabat. Hoc amãdato, bellum socero Procli intulit, tanquam præcipuo harũ rerum autori. Expugnatáq; Epidauro, Procle cepit, quẽ tamen uiuum seruauit. Interiecto deinde tempore, cùm senuisset Periander, sibiq; esset conscius, non esse amplius parem ministrandis, obeundisq; rebus, mittit Corcyram accersitum Lycophronem ad tyrannidem administrandam. Nam in maiore filio non erant indoles, hebetiorq; esse ei uidebatur. Lycophron ne responsione quidem dignatus est eum, qui sibi nunciũ afferebat. Periander in amorẽ adolescentis propensus, rursus ad eũ misit sororem filiam suam, sperans fore, ut ei per hanc præcipuè persuaderet. Hæc ubi uenit: Fili, inquit, mauis tyrannidem recidere in alios, & domum patris tui ad alienos dispergi, quàm tu ipse habere illuc recursus? Redi quæso ad penates, desine tibimet officere. Læua possessio est pertinacia, noli malũ medicari malo. Multi mã suetiora iustiorib. proponunt. Multi materna sectãtes, paterna perdiderũt. Lubrica res est tyrannis, cuius multi sunt amatores. Pater senex est, proiectæq; ætatis. Tua ipsius bona ne alijs tradas. His illa uerbis ad inducendum appositis, fratrem alloquebatur. à patre edocta. Cui iste respõdens, negat se iturum Corinthũ, quo ad patrem superesse audiret. Hoc cum mulier renunciasset, tertiò Periander caduceatorẽ mittit, qui dicat, se quidem in Corcyram uelle concedere, sed ut hinc Corinthum proficiscatur ad tyrannidis successionem. Id approbante filio, Periander Corcyram ipse uenit-

bat,

bat, iuuenis Corinthum mittebatur. Hæc omnia edocti Corcyræi ne ad ipsorum regionem Periander accederet, adolescentem interimunt. Ob hæc igitur Periander de Corcyræis ultionem sumebat. Lacedæmonij ingenti cum classe, ubi peruenêre Samum obsederunt succedentesq; muro, turrim mari imminentem iuxta suburbana trãscenderunt. Sed mox cũ magna manu suppetias ipso ferente Polycrate, reiecti sunt (Quinetiã à superiori turri (quæ tergo mõtis prominebat) erupuerunt, tũ auxiliarij, tum ipsorum Samiorum permulti. Et cũ aliquantisper Lacedæmonios sustinuissent, retrò fugã fecerunt, insequẽtiq; ab hoste cædebãtur. Quod si Lacedæmonij, qui aderant, Archiæ, & Lycopi similes extitissent, eo die capta Samus fuisset. Siquidẽ Archias & Lycopes soli cum Samijs ad murum refugientib. irrumpentes, intercluſum ad redeundum uia, intra urbẽ Samiorum occubuerunt. Equidem ipse cum alio Archia, Archiæ filio, eodemq; tertio ab hoc Archia congressus sum apud Pitanem (huius enim tribus erat, quæ ex omnib hospitibus maximè Samios honorabat) qui diceret sibi Samo nomen à patre fuisse inditum, quòd eius pater Archias strenuè pugnãs, ad mortem oppetisset, seq; ideò Samijs honorẽ habere, quòd auus fuisset à Samijs publicè affectus egregia sepultura Lacedæmonij 40. dieb in obsidendo absumpsis, cum in suscepta re nihil admodum proficerent, in Peloponnesum redierũt. Ferunt Polycratẽ (at rumor quidã temerarij, emanauit) magnum numerum monetæ patriæ è plumbo percussisse, eamq; auro induxisse, ac Lacedæmonijs dedisse, atq; ea accepta illos recessisse. Hanc primam expeditionem Dores aduersus Asiam per Lacedæmonios fecerũt. Samij, qui Polycrati bellum inuulerant, postea quã à Lacedæmonijs se relictum iri uidêt, & ipsi transmiserunt in Siphnum, deficiẽ

Lacedæmonij Samum obsident.

Siphniorũ opes.

bant enim pecuniæ. Vigebant ea tempestate Siphnic rũ res, eratq; hæc insularum locupletissima: ut in qua auraria & argentaria metalla essent, unde tantum pecuniæ fiebat, ut ex decima eius parte reponeretur apud Delphos thesaurus locupletissimo cuiq; par, Siphnijs pecunia (quæ quotannis conficiebatur) distribuentibus. Qui id thesaurum confecerunt, num diu permanere possent ipsis præsentia bona, consuluêre oraculum. Eis ita Pythia respondit:

Oraculum Siphniis edtum.

Cum tamen in Siphno fuerint Pritaneia cana,
Cana fori facies: tunc uir uafer adsit oportet,
Qui notet è ligno agmen, legatumq; rubentem.

Erant eo tempore Siphnijs Pritaneum, forumq; Pario lapide exculta. Hoc oraculum Siphnij neq; tunc statim, neq; post aduentũ Samiorũ intelligere potuerunt. Nam Samij cũ velocissimè ad Siphnum applicuissent, miserunt ad urbẽ cũ legatis unã è nauib. Veteri instituto naues oũs erãt rubrica delibutæ: atq; hoc erat, quod Siphnijs Pythia prædixerat, ut observarent ligneum agmen, ac rubrũ legatũ. Nuncij igitur ubi peruenêre, 10. talenta sibi mutuari precabãtur. Negantib. Siphnijs se mutuaturos, Samij eorum agros populabantur. Id audientes Siphnij, continuò occurrentes, commissa pugna fugati sunt: eorumq; multi ab urbe intercluſi, quos

Siphnij à Samijs uicti.

postea 100. talentis recuperauêre. Ab Hermionitis quoq; Samij pecuniarum loco insulam Tyreã acceperunt, Peloponneso adiacentem, quã Træcenijs commendauerunt. ipsi Cydoniã in Creta cõdiderunt: cũ illuc nõ ea de causa nauigassent, sed ut Zacynthios ex insula summouerent. In hac urbe quinquenniũ degentes, ita rem bene gessêrũt, ut templa quæ nunc in Cydonia uisuntur, ipsi fecerint, & Dyalinnes praterea delubrũ. Sexto eos anno Aegineta nauali prælio uictos cũ Cretensib. diripuerunt, ac rostratas naues mutilauerunt,

ea

ea'q; rostra apud Mineruæ tẽplum in Aegina affixerũt. Hæc Aeginetæ Samijs fecêre infensi, quòd illi anteà sub Amphicrate rege, bello Aeginetis illato, magnis cladib. illos affeciſſẽt, & inuicẽ affecti fuiſſent. Et hæc quidẽ fuit cauſa. Protracti aũt ſermonẽ de Samijs ob hoc magis, quòd tria ſunt apud eos opera Græcanicorũ omniũ maxima. Vnũ mõtis in 150. paſſus editi, à cuius imo foſſa incipiẽs ad contrariũ os deducta eſt, lõgitudinis 7 ſtadiorũ, celſitudinis aũt ac latitudinis octonũm pedũ. Ité per eam totã altera foſſa depreſſa eſt 20 cubitorum, triplo maioris latitudinis, per quam deriuata à magno fonte aqua fiſtulis in urbẽ deducitur. Huius foſſæ architectus extitit Megarenſis Eupalinus Nauſtrophi filius. Alterum è trib operibus eſt agger circa portũ in marii, ad 20. paſſus altitudinis, 2. amplius ſtadijs longitudinis. Tertium opus eſt templum omnium, quæ nos uidimus, amplisſimum, cuius architectus primus extitit Rhœcus, Philei filius illinc indigena. Horum operũ gratia ſermonẽ aliquãtò magis extendimus. Cambyſe Cyri circa Aegyptũ immotante, ac deſipiente, duo Magi, idemq; fratres coniurauerũt. Quorũ alterũ Cambyſes reliquerat rei domeſticæ curatorẽ. Hic cognita Smerdis nece, quæ occultabatur, paucisq; Perſarum erat nota, pleriſq; eum uiuere arbitrantibus rebellandum ſibi putauit, atq; ita rem eſſe aggrediendam. Erat ei in regia Germanus, quem dixi unà coniuraſſe, corporis habitu quã ſimillimus Smerdi Cyri filio, quẽ Cãbyſes fratrẽ ſuũ interemerat, nec ſpecie tãtũ corporis Smerdi aſsimilis, ſed etiã cognomine. Hũc uirũ magus Patizithes inſtructum, quemadmodum ipſe illi omnia peracturus eſſet, in regium ſolium perduxit. Hoc acto, caduceatores, cũ alia in loca, tũ in Aegyptum dimittit ad exercitũ, qui edicerent Smerdi, Cyri filio deinceps obedirent, nõ Cambyſi. Hæc caduceatores alij ali-

Samiorum opera memorabilia.

Patizithes magus in Cambyſẽ rebellat.

Falſus Smerdes.

bi edixêre. Is quoq; qui ad Aegyptum delegatus erat (inue-
nit autem Cambysem atq; exercitũ in Ecbatanis Syriæ agẽ-
tem) stans in medio præcepta Magi exposuit. Hæc audiens
Cãbyses, uera loqui caduceatorẽ ratus, séq; à Prexaspe esse
proditum, quòd missus ad occidendum Smerdẽ, rem nõ per-
egisset, intuens in eũ Prexaspes, inquit: Ita ne mihi rẽ execu-
tus es, quã tibi iniunxerã? Ad quẽ ille: Ista here ait, haud-
quaquã uera sunt, ut aut frater tuus aliquando rebellet in
te, aut quippiam ex illo uiro certaminis existat magni exi-
guúe. Quippe, cum ego sim executus, quæ tu mihi impera-
sti, hominémq; meis ipsius humanarum manib. Quòd si de-
functi rebellant, expecta ut etiam Astyages Medus in te re-
bellet. Sin autem ita habet, ut antea habebat, nihil tibi ex
illo nouũ amplius germinabit. Igitur mihi mecum, qui esse
dicuntur caduceatorum, qui percontando indagent, nunquid
à quo Smerde rege nobis denunciatum uenit, eum audierit.
Hæc loquentem Prexaspen Cambyses audiens, cum ei pla-
cuisset, confestim ad retrahendum caduceatorẽ misit. Eum
ubi rediit Prexaspes his uerbis interrogauit: O homo, quã
doquidẽ te ais à Smerde, Cyri filio, uenire nuncium, dicito
ueritatem, qua dicta abito sospes. Verum Smerdis ipse in cõ
spectum datus tibi ista mandauit, an quispiam eius ministro
rum? Tum ille: Equidem, inquit ego Smerdem Cyri filium
ex quo Cãbyses aduersus Aegyptũ fecit expeditionem, nun
quam conspexi, sed Magus, quẽ Cãbyses rerum suarum fa-
miliarium procuratorem cõstituit, is mihi ista mandauit, di
cens Smerdem Cyri optare hæc apud nos dici. Hæc ille lo-
quens, nihil admodum erat ei. Tum Cãbyses: Prexa-
spes, inquit, tu quidẽ quia uir bonus imperata fecisti, cul
pam effugisti. Verum, quis nam fuerit è Persis, qui cõtra me
rebellauit, occupato Smerdis nomine? Ad quem Prexaspes:

Ego,

go, inquit, hoc quod actũ est, mihi uideor intelligere. Magi sunt, qui aduersus te insurrexerunt. Patizithes, quem tu rum familiariũ curatorẽ reliquisti, & frater eius Smerdis. Ibi Cãbysem cum Smerdis audisset nomen percussit ue ritas sermonis ac somnij: per quod ei quidã uisus fuerat nũciare Smerdẽ regio sedentem solio, ad cœlum usq; pertingit uertice. Agnoscens itaq;, siue causa fratris interemptorem se fuisse, deflebat Smerdem Quẽ ubi defleuit (ut erat omni clade afflictus) tũ equũ insilijt, habens in animo quã raptissimè Susa uersus exercitũ ducere in Magum. Insilienti in equum uagina gladij excidit, unde nudatus gladius perstrinxit eius femur, in ea scilicet parte, in qua prius ipse tanquã opportuna ad feriendum (ut sibi uidebatur) percusserat Apim Aegyptiorum deum. Vulneratus Cambyses, quod nam illi oppido nomen esset, interrogauit. Illi aiunt Ecbatana. Sed cum fuisset iam antea Cambysi reddituum ex urbe Buti oraculum, eum in Ecbatanis decessurum ipse interpretabatur se in Ecbatanis Mediæ, ubi res eius omnis erat, senẽ uita functurũ: at oraculum in Ecbatanis Syriæ loquebatur. Tũc postquã sciscitatur, respuit, oppidi nomen audiens tum Magi iniuria perculsus, tum uulnere uerbaq; oraculi expendẽs. Hoc in loco, inquit, fatale est Cãbysem Cyri decedere. Hactenus nunc locutus. Vicesimo dehinc die accitis Persarum, qui aderant, præstantissimis quibusq;, ita inquit: Quod maximè occultum uolebam Persæ, id cogor apud uos efferre. Ego enim cum apud Aegyptum agerem, inter quietem uisum uidi, quod quidem minimè uisum oportuit. Videbatur mihi nuncius quidã domo aduenies nunciare Smerdẽ in regio sedentem solio, cœlum capite contingere. Ex quo ueritus, ne à fratre exuerer principatu, properantius quàm prudentius feci. Neq; enim in hominis natura situm est auer-

Cambyses à seipso casu uulneratus.

Cambyses moriturus ad Persas oratio.

tere quod euenturum est. Itaq; demens ego Prexaspem Susa
ad Smerdem interimendū misi. Quo tanto scelere perpetra-
to securius degebā, nequaquā futurū suspicans, ut Smerde
sublato, alius quispiā mortaliū in me exurgeret. Vnde pror-
sus euentu rerū frustratus, & parricida fratris incassum ex-
titi, & nihilo minus regno exutus sum. Nā Smerdis Magus
erat is, quē dæmon mihi per quietē demonstrauit in me ar-
ma sumpturū. Hoc opus cū ego perpetrārim, iā uobis Smer
dē Cyri non superesse existimetis, sed Magos uobis regnū oc
cupasse: quorū alterū rerū domesticarū procuratorē reliqueram, alter eius frater est Smerdis. Sed quem dicebat præci-
puè ultrice meā ulcisci, indigna à Magis passi, is immerita mor
te à proximis suis affectus est. Secundo loco (quod reliquum
est, Persæ) necessarium quidē mihi demandare uobis, quòd
è uita exiens effici mihi cupio atq; opto, per regios deos ob-
testās, cū oēs uos, tū maximè Achæmenides qui adestis, ne p
secordiā admittatis, ut imperiū rursus redeat ad Medos. Sed
si dolo occupatum est, illud dolo surripiatis: sin ui præreptū,
ui recuperetis. Hæc uobis facientibus, & tellus fructum
proferat, uxoresq;, & pecora pariant in omne tempus liber-
tate fruentibus. Secus facientibus contraria his, quæ dixi,
imprecor: & præterea unicuiq; Persarum cū finē, qualis mi-
hi contigit. Simul hæc locutus Cambyses, deflcuit omnē suā
conditionē Persæ, ut regē se lamētantē conspexēre, uniuersi
tum uestimēta rescindere, tū effuso ploratu uti. Posthæc, ubi
femoris os uitiatū est, femurq; celerrimè contabuit, Camby-
si uita erepta est Cyri filio, cum regnasset 7. omninò annos,
& menses 5. nulla unquam prole suscepta uirili fœmineáue.
Persis qui aderant magna effusa est incredulitas, rerum po-
tiri Magos, interpretantibus potius Cambysem, quæ de ne-
ce Smerdis dixisset, ea dixisse, ut illi omnem nomen Persicū
redo-

reddérent hoſtile Itaq; pro certo habebant, Smerdem Cyri per rebellionẽ regnare, utpote Prexaſpe uſq; pernegante à ſe fuiſſe Smerdẽ interfectum. Neq; enim tutum ei erat poſt Cambyſis obitum fateri, ipſius manu filium Cyri interemptum. Magus defuncto Cambyſe per ſimulationem Smerdis Cyri, qui ipſi fuerat cognominis, ſecurus regnauit menſes 7 qui reliqui erant ad implendum 8. annum regni Cambyſis, per quos menſes omne genus liberalitatis in ſubditos, munificentiæq; exhibuit, adeò, ut eius defuncti magnum ceperit deſiderium oĩs Aſiam incolentes, ipſis Perſis exceptis. Nam miſſis ad ſingulas, quibus imperabat nationes edictis, Magus immunitatem tributorum ac uacationẽ militiæ in trienniũ tribuit, atq; hoc quidẽ, ſtatim adeptus imperium, edixit. Octauo aũt menſe, quis nam eſſet, compertus eſt hunc in modum. Erat Otanes quidam Pharnaſpis filius, ſed genere atq; opibus primo cuiq; Perſarum par. Hic Otanes Magum non eſſe Smerdem Cyris primus ſuſpicatus eſt, ſed eum, qui erat, hac coniectura, quòd neq; ex arce progrediebatur, neq; Perſarum procerum quempiam ad conſpectum ſuum uocabat. Itaq; eum ſuſpicatus eſſe, hoc ſibi ſtatuit faciendum. Cũ haberet filiam nomine Phædinam, quã Cãbyſes tenuerat, cuiuiq; tunc Magus contubernio utebatur, ut aliarum omnium Cambyſis uxorum: miſit ad eam quendam pater ſciſcitatum, quo cum homine cubaret, cum Smerde Cyri, an cum altero. Illa remiſſo nũcio, negauit ſe id ſcire, quippe quæ nec Smerdẽ Cyri uidiſſet unquam, nec eũ cũ quo cubaret, noſſet quisnã eſſet. Ad hanc rurſus mittit Otanes, inquiens: Si ipſa Smerdẽ Cyri non habes cognitũ, ſaltẽ ſciſcitare ab Atoſſa, quo cũ uiro tu atq; illa cubitetis. Non enim illa ſuum ipſius ignorat fratrem. Filia ad hoc reſpondit: ne in Atoſſæ quidẽ colloquiũ uenire poſſe, aut ullam aliã cernere mulierẽ, cum

Patizithes magus Perſarum regnum adeptus.

illo cubantium. Nanq; hic uir, quisquis est, cum primum ad
ep tus est regnum, nos disperſit, aliam alibi collocans. Au-
dienti hæc Otani res est uisa manifestior. Itaq; tertium nun-
cium ad eandem mittit in hæc uerba: Filia, decet te bonis or
tũ natalib. ſuscipere periculum quod re ſubire pater horta-
tur. Si enim iſte Smerdis Cyri nõ est ſedis, quẽ ego ſuſpicor,
nõ debet neq; tuo frui cõtubernio, neq; quòd potentiã Perſa
rũ obtinet, impunè lætari, ſed pœnas luere. Nũc igituragito:
Cũ tecũ cubabit animaducriesq; ſoporatũ, palpa eius auri-
culas, quas ſi habentem cõperies, eũ Smerde Cyri te cubare
exiſtima: ſin minus, eũ Smerde Mago. Ad hæc Phadima re-
ſpondet, ſe ſi id faciat magnũ adire diſcrimen. quoniã pro-
bè ſciret ſi illic careat auribus, & ipſa in palpãdo deprehen
datur, fore ut ipſa ab illo trucidetur, tamen ſe id facturam.
Et Phadyma quidem recepit ſe patri hoc eſſe profecturam.
Huic aũt Smerdi Mago Cyrus, cũ regnaret, aures præcide
rat, non exigua de cauſa. Ergo Phædyma hæc Otanis filia,
quæcunq; recepérat patri, executa est. Nam ubi uices eius
fuerunt adeundi Magum (etenim uxores Perſarũ per uices
in orbem ad illos pergunt) adiens Magũ una cubuit, eumq;
dũ uehemẽter ſoporatus eſt, aures palpauit quib. carere ho
minẽ nõ difficulter, ſed facilè ſanè deprehendit. Vbi illuxit
celerrimè patrem certiorem rei geſtæ fecit. Iſte ſumptis A-
ſpathine & Gobrya Perſarum primoribus, & ad fidem ſibi
ſecundam accommodatiſſimis, rem omnem exponit, qui &
ipſi ſua ſponte rem ita ſe habere ſuſpicabantur. Eoq; uer-
ba quæ Otanes attulerat, admiſerunt conſtituerunt; ut ſin
guli ſibi ſingulos in ſocietatem delegerent è Perſis, quibus
maximè cõfiderent. Aſciuit itaq; ſibi Otanes Intaphernem,
Gobryas Megabyzũ, Aſpathines Hydarnẽ. Hi cũ ſex forẽt,
(Darius à Perſis; nam his pater eius Hiſtaſpes præerat) Suſa
aduenit.

Phædyma Magũ deprehendit, non eſſe Cyri filiũ.

aduenit. Qui cũ aduenisset, placuit sex Persis hunc in societatẽ adsciscere. Qui cum septem essent, cõgressi, colloquiq; fidem mutuo dederunt. Cumq; ad Dariũ ordo dicendæ sententiæ uenisset, ita apud cæteros uerba facit: Equidem mihi uidebar ego soluꝰ nosse Magum regnare, & Smerdim Cyri mortem oppetisse: atq; ob id ipsum dedita opera huc me cõtuli, ad necem Mago comparandam. Verùm quandoquidẽ contigit, ut uos quoq; rem sciatis, & non solum ego, uidetur mihi confestim esse transigendum, neq; differendum. Differre enim satius nõ est. Ad hæc Otanes: Fili, inquit, Hystapis, & patre egregio ortus es, & teipso nihilo inferiorem esse patrẽ tuo indolem præfers, noli tamen ita properare ad rẽ aggrediendam inconsulto, sed cũsideranting illam capesse quãta demum aggredi debemus, cũ plures fuerimus. Tum Darius: Viri inquit, qui adest, si eo, quem Otanes dixit, utemur modo, sciatis uos celerrimè perituros. Aliquis enim priuati lucri ratione habita, rem ad Magũ deferet. Et uos quidẽ debatis potius per uosmet, qui cœperatis ista exequi: sed quo man statuistis ad plures referendum, & me adhibendũ aut hodie transigamus, aut scitote (si nobis hodiernus elabatur dies) non aliũ occupaturũ, ut me apud Magum accuset sed me ut uos accusem. Ad hæc Otanes, cum cerneret Darium esse properũ. Quoniã, inquit, nos maturare cõpellis, nec finis differre, age expone nobis ipse quonam pacto regiã introire possimus, & illos aggredi. Excubias nãq; depositas esse, ipse quoq; etsi non usu, certè auditu nosti quas qua ratione penetrabimus? Cui respõdens Darius. Multa sunt, inquit, Otanes quæ nequeũt oratione declarari, sed facto. Alia, quæ ratione declarari possunt. sed inde nihil clari operis exiliit. Vos uerò nostis excubias, quæ dispositæ sunt haud quaquã adeo faciles esse ad penetrandũ. Nã cũ nos tales simus, nemo non,

Septẽ Persæ de occidendo Magorum consultant.

quisquis ille sit, cedet nobis: partim ob reuerentiam, partim ob timorem: ad quod habeo prætextũ accommodatissimũ, cui innitamur? siquidem me dicam è Persis uenisse, ac uelle quædam à patre mandata regi nunciare. Vbi enim expedit mendacium dicere, dicatur. Nam idem optamus, quicq; mendacium dicimus, quicq; ueritatem. Quippe cum hi, qui mentiuntur, tunc mentiantur, cũ persuadendo sunt quippiã lucri facturi. Et qui uerũ dicunt, ideò dicunt, ut uerũ dicendo aliquid lucrũ consequantur. Et alius huc, alius illuc magis propensus est. Ita non idem facilitando, idem tamen obtinemus. Quod si nihil lucri faciendum esset, præquè, & uerax foret mendax, & mẽdax uerax. Quod ad ianitores attinet, si quis eorũ libenter cedet nobis, nullius ei suo tempore erit. Si quis obuiam ire conabitur, ut est hostis, ita tunc pro hoste habeatur. Deinde ubi intro irruperimus, rẽ transigamus. Post hæc Gobryas. Viri amici, inquit, nobis pulchrius erit recuperare imperium, aut si recuperare non poterimus, mortem oppetere, quàm cũ simus Persæ, uiro Medo parere, & quidẽ aures nõ habenti. Cũ præsertim quicunq; uestrũm Cambysi ægrotanti affuistis, memoria teneatis, quæ ille dũ uita excederet, Persia imprecatus sit, nisi imperium recuperare tentauerint: quæ nos tunc non admittebamus, inuidiosè dici à Cambyse existimantes. Nunc igitur calculũ pono in Darij sententiam: Neq; hunc cœtũ dissoluendũ censeo, sed statim aduersus Magum adeundũ. Hæc dicta à Gobryas cæteri cõprobarunt. Interea dum ab istis cõsultatur, fortè hoc contigit, ut Magi inito inter se consilio, statuerunt cõciliandũ sibi amicũ Prexaspem, quòd indigna passus à Cambyse esset, occiso eius filio, ictu sagittæ, & solus mortẽ Smerdis Cyro geniti nosset, quẽ ipse suapte manu interemisset, quod præterea ob id apud Persas maxima flagrabat inuidia. His de causis accitũ hominem

minem sibi amicũ cõparant, accipientes fidem, ac iusiurandũ fallaciã, quæ ab ipsis in Persas facta esset, intra se habituræ, neq; cuiquam mortaliũ patefacturum, pollicitantes innumerabilia se ei daturos. Recipiente Prexaspe facturum se, quæ Magi suaserãt, iterũ illi dicere, in animo habere, omnes Persas sub murum arcis cõuocandi, ideoq; iubere hunc cõscensa turri prædicare, à Smerde Cyri Persis imperari, & ab alio nemine. Hæc illi præcipiebant, ueluti homini summæ apud Persas autoritatis, & qui sæpenumerò asseuerasset eum esse Smerdem Cyri, ac cædem à se factã pernegasset. Hæc quoq; Prexaspe se paratum exequi dicente. Magi conuocatis Persis, hominem in turri perductum iubent habere orationem. Prexaspes ea, quæ ab istis oratus fuerat sponte obliuiscitur: exorsusq; ab Achæmene, seriem familiæ Cyri recẽset: & ubi tandem deuenit ad Cyrũ, cõmemorauit illius in Persas beneficia. His expositis, prompsit ueritatem, causatus ideo se hactenus occultasse, quòd sibi tutum non fuisset proferre rem gestam, sed in præsentia necessitate coactũ proferre: dixitq; se à Cambyse adactũ Smerdẽ Cyri occidisse, & Magos esse qui regnent. Multis quoq; uerbis Persas deuouit: nisi rursus imperiũ recuperarent, ac Magos ulciscerentur. Hæc locutus, sese in caput à turri præcipitem dedit. Hunc in modũ Prexaspes, uir per omne tempus uitæ spectatus, occubuit. At septẽ Persæ ubi cõstituerunt aggredi protinus Magos, neq; rẽ differre, deos cõprecatum ierunt, ignari omninò eorũ, quæ circa Prexaspem acta essent. sed inter eundũ in medio itineris audierunt: eoq; à uia secedentes, iterum collocati sunt. Otanes differendũ negociũ, neq; turgentibus rebus aggrediendũ cẽsebat: at Darius cõfestim eundũ & quod decretũ esset pugnandũ. His cõcertantib. apparuerũt septem accipitrũ paria, uiſectian-

Prexaspes Magũ ad populũ indicat: deinde præcipitat.

infectantium duo paria uulturum, eoq; uellicantium, atque infestantium. Quod intuentes septem Persæ sententiã Darij comprobarunt: & mox freti auibus, ad regiam cum fiducia perrexerunt. Vbi ad portas assuerunt, prout Darius sensérat, ita euenit. Nam custodes reueriti Persarum primarios, nec aliquid huiusmodi suspicantes ex his fore, qui uenirent diuina cum pompa, ne interrogauerunt quidem. Vbi in aulam introgressi sunt, offendunt eunuchos, qui sunt à nuncijs: & ab his qua gratia uenirent, interrogantur. Illi inter percontandum ianitoribus minitabantur, quòd homines ingredi permisissent: atq; ulterius pergere uolentes eosdem prohibebant. Isti se mutuò cohortati, eductis gladijs, eos à quibus arcebantur, ibidem trucidant. ijdemq; cursu in conclaue cõtendunt: intra quod tunc fortè ambo Magi agebant, et de ijs quæ à Prexaspe erant acta, consultabant. Qui cũ nouissent tumultuantes eunuchos, atq; uociferantes, procurrerunt uterq;: & quod fiebat animaduertentes, ad uires cõuersi sunt: quorum unus occupat arcũ, alter lanceam sumit. Atq; inde miscentur inuicẽ. Verùm arcus ei, qui illũ sumpserat, cũ hostes iuxtà essent nulli usui fuit. Alter se lancea tuebatur, eoq; ũ Aspathinis femur percussit, tũ oculũ Intaphernæ: oculoq; ex uulnere Intaphernes, non tamen & uita, priuatus est. Et hos quidem alter Magorũ uulnerauit, alter uerò, quando arcus ei nulli usui erat, in thalamũ, qui erat conclaui cõtiguus, se propripuit, fores occlusurus: sed illic duo de septẽ cũ eo irrumpunt, Darius, & Gobryas: cũ esset implicitus cũ Mago Darius, adhuc stans, atq; hærens, considerabat ne Gobryam feriret in tenebris. Eum cernens Gobryas ociosè stantem, interrogat, cur non uteretur manu. Respondenti Dario, dispicio ne te feriam: Tu uerò, inquit, uel per utrumq; exige gladium. Cui Darius obtemperans, pugionis ictu uibrato

Coniurati cã magos occidẽdos irrumpunt.

Magum

Magũ casu pereussit. Interfectis Magis capita demunt, eáq; gestantes quinq; eorũ, duobus reliquis, qui sancij erãt, illic relictis, tũ quòd inuali di essent, tũ arcis tuẽdæ causa, foras procurrũt cũ uociferatione ac tumultu, cæterosq; Persas cõpellando rẽ gestam exponebãt, capita ostentantes: & simul quicunq; Magorũ ipsis occurrebat, mactabant. Persæ cognito ab his quod actum erat, ac dolo Magorũ, & ipsi facienda sibi eadẽ censuerunt, eductis gladijs ut quenq; reperiebãt Magũ, interficiebant: & nisi noctis interuentu cohibiti fuissent, neminẽ Magorũ reliquissent. Hunc diem Persæ maximè solennem publicè obseruant, & in eo ingens celebrant festum, uocantes id μαγοφονίαν, id est, Magorũ cædem. Quo die nulli magorum fas est prodire in lucem: sed cuncti se intra domum cõtinent. Vbi resedit tumultus, diesq; quinq; excessere, hi, qui Magos inuaserant, de omni rerum statu cõsultabant. Quorum orationes, etsi apud nonnullos Græcorum fide carent, tamen huiusmodi fuerunt. Otanes hortabatur rẽ Persicam in mediũ constituti ita inquiens: Vnũ è nobis principẽ fieri amplius mihi non uidetur: neq; id aut iucundũ esse, aut bonũ. Nam, & quò licentiæ Cambyses processerit, nostis, & quò Magus. Quid igitur nobis opus est monarchia, quam sustulimus? in qua licet pro libidine agere omnia impune: quæ uirũ etiã si optimus omniũ fuerit, tamẽ cũ in ea positus est, extra cõsuetos abijcit sensus quippe cũ præter inuidiã ab initio ingenitã homini, ingeneretur ex præsentib bonis insolentia. Itaq; hæc duo mala habẽs, nimirũ omnẽ malitiã habet, nim p insolentiã, quod expletus omnibus rebus est, tum p inuidiã multa facinora admittis. At enim uir tyrannus (ut q omnia bona obtinet) debebas sine liuore esse. Verum ita natura cõparatum est ut is sit aduersarius populatibus suis. Siquidem eorum optimis quibusq; qui superstites sunt atq; uitam, inuidet

Magorum rex.

Otanis oratio de abolendamonarchia.

nides

uidet, deterrimis delectatur: & quod indecentissimũ est, criminationes admittere optimum putat. Nam siue admireris eum modestè, offenditur, quòd non effusè hoc facias: siue effusè facies, offenditur, quasi sibi assenseris. Et ut exequar dicẽdo, quæ maxima sunt, iura patriæ labefactat, famis ium affert, indemnatos interimit. At cum dominatur multitudo, in primis nomen obtinet omnium pulcherrimum, isonomiã, id est, iuris æquabilitatem. Deinde nihil eorũ agit, quæ monarchus, hoc est, unicus princeps. Nã magistratus, tùm sorte deliguntur, tùm administratorum rationem reddunt: omnia denique consilia in commune referuntur. Itaq; (ut meam dicã sententiam) censeo nobis monarchiæ dilectoribus statum multitudinis esse optandum. In multitudine quidẽ omnia insunt. Otanes quidem hanc sententiam dixit. Megabyzus autem ad oligarchiam, id est, ad statum paucorum rem trahens, ad eam socios hortabatur his uerbis: Quæ Otanes dixit de abolenda tyrannide ea sint pro dictis à me quoque: sed quatenus hortabatur summã deferri ad multitudinem, in hoc ab optima errauit sententia. Etenim populari multitudine nihil est, neq; insipentius, neq; insolentius. Itaq; eos qui tyranni sæuitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere sæuitiam, nequaquã tolerandum est. Nam tyrannus si qd facit, intelligens facit: at plebi inest nihil intelligere. Quo enim pacto intelligat, qui neq; edoctus est, neq; honestum novit, ne domesticum quidem, qui ad res agendas sine consilio præceps ruit, torrenti flumini similis? Itaq; si qui malè consultum Persis cupiunt, ij statu populari utantur. Nos uerò qui eorum uirorũ optimorũ delegimus, ad hos deferamus. Nã inter eos, & ipsi erimus, & ex optimis uiris credibile est optima existere consilia. Hanc Megabyzus sententiã dixit. Megabyzus oratio pro oligarchia.

Tertio loco suam Darius, inquiens: Quæ Megabyzus dixit,

quatenus

quatenus ad statum popularem pertinent, rectè mihi uidetur dicere: quatenus ad statum paucorum, non rectè. Propositis enim tribus statibus & his omnibus optimis, ut optimè imperet populus, optimè pauci, optimè unus, inter hæc multò antecellere unius imperium sentio. Nam unius uiri, qui optimus sit imperio, nihil melius esse constat. Quod qui sentit, non immeritò statum popularem missum faciat, ut taceam sic præcipuè consilia in aduersarios trahi solere. Porrò in statu paucorum, cum plures uirtuti incumbant in publicum, uehementiora priuatim odia excitari consueuerunt. Cum enim quisq; princeps esse optet, & in dicenda sententia uincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad unius imperium deuenitur. Vnde intelligi datur, quanto sit hoc illo præstantius. Iam uerò plebe imperante, abesse non potest, quin malitia exoriatur: exorta malitia in republica inter malos, nõ amicitiæ fiunt, sed amicitiæ ualidæ, qui enim aduersus rempublicam facinorosi sunt, mutuò se occultant: idq; tandiu fit, dum aliquis populo præpositus, tales homines compescat, is uidelicet, quem populus inter cæteros admiretur. Hic enim admiratione est. tunc uerè monarchus ostenditur, declarãs in hoc monarchiã esse omniũ præstantissimũ. Atq; ut in summa omnia colligã, unde nobis libertas extitit, & à quo data, à populóne, an ab oligarchia, an à monarcho? Ego sentio, cum sitis per unũ uirũ liberati, uos debere talem rem cõplecti: ne alioqui leges patrias dissoluati: bene conditas, quod nequa. quã expedit. Hæ tres fuerũt dictæ sententiæ, quarum ultimæ quatuor reliqui assenserunt. Otanes qui inris æquabilitatem facere Persis studebat, ubi ipsius sententia reiecta est apud alios, ita in medium locutus est: Coniuratores, quoniam constat necesse esse unum aliquem è nobis regem fieri, siue per

Darij oratio pro monarchia.

per sortem, siue permissu Persarum per multitudinis electionem siue qua alia ratione: equidem ego uobis nõ refragor, quippe neq; præesse uolo, neq; iubere. Et hac lege cedo uobis mũ imperij, ut nulli uestrũm, aut ipse ego, aut nullus unquã meorũ iubeat. Otane hæc locuto, cæteri sex eius postulatis assenserunt. Ita hic alijs nõ refragatis è medio abijt aliò sessum. Cæteris septem de iustissimo rege deligẽdo cõsultantibus, uisum est, si ad aliquem ex ipsorum numero regnũ peuenisset, Otanẽ donari debere peculiariter, eiusq; deinceps posteros, cùm omni alio magnificentiæ genere apud Persas honorificentissima tùm Medica quotannis uestis. Quæ ideò decreuerunt eis donanda, quod primus rem agitauerat & ipsos in cœtũ coëgerat. Et hæc quidẽ peculiariter in Otanẽ decreuerũt. Illa uerò in cõmune, ut regiam introire uniuersq; è septẽ sine nuncio liceret, nisi forte cum uxore cubaret rex, néue regi fas esset aliund', quàm è familia conuiuatorũ uxorem ducere. Et regno aũt hunc in modum: Vt sub ortũ solis cõscendentibus equis dum in suburbanis uestarentur, cuius equus uocẽ primus ediderit is regnũ Cambysis obtineret, Et erat. Darío quidã equo, qui solers, nomine Oebares: adquẽ Darius postquã e cœtu digressi sunt, ita inquit: Oebare, de regum negocio sic inter nos cõuenit, ut sub ipsum statim solis ortũ equus cõscensis, cuius equus uocẽ primus ediderit, is regno potiatur. Quare si quid solertiæ habes, nũc cõmisce, ut nos obtineamus hoc decus, & non alius. Ad eã respõdens Oebares: Here, inquit, si in hoc uertitur, ex sit res, huius rei causa cõfidere te iubeo, et bonũ habere animũ, ante te fore regẽ nemine. Eiusmodi habeo medicamẽta. Si igitur, inquit Darius, habes istiusmodi cõmentum adest tẽpus commiscendi, nec differẽdi rem utpote crastino die nobis futuro certamine. Hæc ut audiuit Oebares, ita sibi faciendũ

De regis electione

fulauit:

putauit: Vbi nox aduenit, unam equarum, quam equus Darij maximè adamabat, in suburbana adducit, ibiq; alligat. Tum equum Darij eôdem ducit: eumq; circumagẽs, itemidẽ equæ admouet, ac tandem admittit. Postero die simulatq; illuxit, sex Persæ ex conuento affuerunt equis asidentes. Et cùm in suburbanis ultrò citroq; uectarentur, ubi ad locum peruenerunt, ubi superiore nocte equa fuerat alligata, ibi Darij equus accurrens hinnitũ edidit: & hinnitu edito, protinus fulgur sereno cælo tonitruq; exiit. Hæc cum Dario tã quam ex composito accidissent, eum compotẽ uoti fecerunt. Nam ceteri ex equis desilientes, Darium adorauerunt: Sũt qui hoc dieãt Ochabarem fuisse machinatum, sunt qui aliud. Vtroq; enim modo refertur à Persis. Volunt nanq; Ochabarẽ attrectatis manu huius equæ genitalibus, ipsam manum intra subligaculum tenuisse abditam: & sub ipsum statim solis ortum, cum equi degressuri essent, eam naribus equi Darieni admonuisse, equumq; ad odoris sensum infremuisse, atq; hinnisse. Darius itaq; Hystaspis filius declaratus est rex: eiq; omnes Asiani audientes dicto fuerunt, præter Arabes, qui à Cyro, & rursus à Cambyse populos subigente, nunquam tamen in seruitutem redacti sunt, sed hospites extiterunt, qui Cambysi in Aegyptum transitum præbuissent. Inuitis enim Arabibus Persæ Aegyptum inuadere non possunt. Darius matrimonia ex Persis auspicatus est, ductis duabus Cyri filiabus, Atossa, quæ Cambysi fratri, & rursus Mago nupserat, & Artystona uirgine. Præterea altera Smerdis Cyri filia nomine Parmis. Nec non filiam Otanis duxit, quæ Magum prodidit. Idem uiribus omni ex parte stabilitis, ante omnia simulachrũ è lapide factum statuit hominis equo insidentis, inscriptis in hæc uerba literis: DARIVS HYSTASPIS, TVM EQVI VIRTVTE, cuius nomen legebatur.

Darius rex creatur.

batur. TVM OEBARIS EQVISONIS PERSARVM REGNVM ADEPTVS.

Darius regni rea cõstituit.

His apud Persas actis, uiginti prouincias (quas ipsi Satrapeias uocant) constituit earumq; singulis præsides præfecit: taxato quod penderetur tributo per nationes, aliis finitimis transcribens, aliis transferens, aliis remotiores gentes attribuens, distributo prouincijs hunc in modum tributo, quod exigebatur cum hac edicto ut qui argentum, hi Babylonici talenti pondere: qui aurum, hi Euboico pondere afferrent. Valet autem Babylonicum talentum septuaginta minas Euboicas. Etenim sub Cyro atq; deinde sub Cambyse, nihildum fuerat circa tributa institutum, sed munera afferebantur. Ob hanc tributi ordinationem, & alia huiusmodi, Persæ aiunt, Darium fuisse institorem, Cambysem autem dominum, Cyrum uerò patrem quoniam Darius res omnes quæstui habebat, Cambyses asper erat ac morosus, Cyrus mitem agens, & omni ratione de illis bene merēti studens. Ab Ionibus igitur & Magnetis, qui in Asia incolūt & Aeolibus, & Caribus & Lycijs & Milyensibus, & Pamphylijs (unum enim erat, idemq; impositum his tributum) pendebantur quadringenta argenti talenta: Hæc erat ab eo prima portio instituta. A' Mysis, & Lydis, & Alysonijs, & Cabalijs, & Hygennensibus quingenta talenta: Secunda portio hæc erat. Ab Hellespontijs, qui ad dexteram illue nauigantium sui sunt, & Phrygibus, & Thracibus, qui Asiam incolunt, & à Paphlagonibus, & Mariandenis, & Syris, trecenta & sexaginta talenta: Hæc erat tertia portio. A' Cilicibus equi albi triceni sexagena, in dies singulos singuli, necnon talenta argenti quingenta quorum centum & quadraginta erogabantur in eam Ciliciæ regionem, quæ

equos

quos producebat trecenta autem & sexaginta ad Darium ibant Hæc quarta portio. Ab urbe Ossidro, quam colonia Amphilochus Amphiarai filius deduxit in finibus Cilicū, ac Syriorum, ab hac ad Aegyptum usq; præter Arabū partem (hæc enim erat immunis) 350 erat tributum: Quinta portio hæc. Cui annumeratur omnis Phœnicia, & Syria, quæ dicitur Palæstina & Cyprus. Ab Aegypto & Afris, Aegypto conterminis & Cyrena, & Barca (in portione nā que Aegypti hæ ordinantur) 700. prouenichant talenta, præter pecuniam è piscario prouentu lacus Mœrios. Excepta hac pecunia, & certo frumenti numero, 700. talenta obuenichant. Nam centum uiginti millibus Persarum, qui in albo muro Memphitico stationem habent, & eorum auxiliarijs adnetiuntur illi frumentum: Sexta portio hæc. Sattagidæ & Gandarij, & Dadicæ, & Apparytæ, in idem constituti, 170 talenta pendebant: Septima portio hæc. A' Susis, & cætera Cissiorum regione, 300: Octaua portio hæc. A' Babylone uerò cæteraq; Assyria, mille talenta argenti prouenichant, & præterea pueri eūstrati 500: Nona portio hæc. Ab Ecbatanis, & ab reliqua regione Medica, & Paricanis, & Orthocorybantibus, 450. talenta: Decima portio hæc. Caspij, & Pausicæ, & Pantimati, & Daritæ, simul conferentes, 200. talenta afferebant: Vndecima hæc portio. A' Bactrianis ad Aegles usq; 360 erat tributum: Portio duodecima hæc. A' Paktyica & Armenijs, eorumq; cōterminis, Euxino tenus ponto talenta 400: Tertiadecima portio hæc. A' Sagarijs & Sarangibus, & Thamanæis, & Vitijs, & Mecis, & his, qui rubri maris insulas incolunt, ubi rex eos, qui relegati uocātur, collocat: ab his omnibus 600 talentorū prouenichat tributū: Quartadecima portio hæc.

Sacæ & Caſpij, 250. talẽta afferebant: Quintadecima portio hæc. Parthi Choraſmijq; & Sogdi, & Arij, 300. talẽta: Sextadecima portio hæc. Paricanij, & qui ex Aſia ſunt Aethiopes, 400 talenta: Decimaſeptima portio hæc. Mantienis, & Saſpirib. & Alarodijs 200. talenta ſunt: Duodeuicesima portio hæc. Moſchis, & Tybarenis, & Macronibus, & Moſynœcis, & Mardis, 300 talenta imperata ſunt. Vndeuicesima hæc portio. Indi, ut ſunt multitudine multò numeroſiſſimi inter omnes, quos nouimus mortales, ita tributum ſuper cæteros oẽs aſſerebant 360. talenta aureorum ramentorum: Viceſima portio hæc. Quod ſi Babylonica pecunia ad pondus Euboicum redigatur, ſunt 9540. talenta argenti. Aurum uerò, ſi terdecies tanto ramentorum taxetur, in ſumma reperietur ad rationem Euboicam eſſe 6680. talentorum. Quibus in unum contractis, ad Euboicum cõputum, exigebantur in ſummam annui tributi à Dario, talentorum 14560. Minorem his ſummam omittendam mihi, non reſerendam puto. Hoc tributum Dario ex Aſia obueniebat, & aliquantulum ex Africa, procedente tempore, & ab inſulis obuenit aliud tributum: & ab his, qui Europã Theſſalia tenus incolunt. Id tributum rex hunc in modum theſaurizat, hoc eſt, reponit: liqueſactum aurum argentũq; infictiles ſictilias infundit. Expletas mox fictilias ſubinde frangit: ex eoſq; auro argentoue quoties pecunia indiget, tantum concidit, quantum uſui poſſulat. Alq; hæc quidem prouincia erat, & tributorum taxationes. Sola autem Perſis ideò inter tributarias à me prætermiſſa eſt, quòd eam minimè Perſæ colant. Iſti tamen ad ferendum illum tributum non adigebantur, ſed munera portabant. Aethiopes Aegypto contermini quos Cambyſes in expeditione contra Macrobios Aethiopes ſumptu ſubegit, qui ſacram Niſam incolunt,

Tributum quomodo Perſarum rex reponat.

colunt, & Baccho dies festos agunt: ibi Aethiopes, eorumque finitimi, eodem quò Indi Calandia semine uuntur, subterraneasq; obtinent domos: horum utrique tertio quoq; anno munera portabant: portantq; ad meam usque memoriam binos semodios auri rudis, & ducentos fasces ebeni, & quinos Aethiopes pueros, & uicenos grandes elephantorum dentes. Colchi quoq; inter dona ferentes, reponsiti erant, eorumq; finitimi ad montē usq; Caucasum. Ad hunc enim montem imperitatur à Persis. Nam, qui ad Aquilonem Caucasi habitant, eorum iam nulli Persas curant. Hi igitur dona sibi imperata, etiam ad meā usq; ætatem, quinto quoq; anno asserebant, centenos pueros, totidemq; uirgines. Asserebant & Arabes mille quotannis talenta thuris. Haec illi dona, præter tributum, regi portabant. Sed id aurum tam multum, Indi, unde ramenta (quæ dixi regi asserunt, hac ratione comparant. Indicæ regionis id, quod ad solem uergit, fabulosum est. Nam Indi, duntaxat corū, quos scimus, de quibus aliquid pro certo narratur, primi sunt hominum, qui in Asia ad auroram, & solis ortum habitant. Indorum enim tractus qui auroram spectat, propter arenam uastus est. Eorum autem complures sunt gentes, atq; ea lingua inter se dissonæ quarum aliæ sunt deditæ rei pecuariæ, aliæ non. Item aliæ in palustribus fluminis habitant crudis uictitantes piscibus, quos agresti, arundineis nauigijs excæptant. Singula autem nauigia è singulis arundinis internodijs fiunt. Isti ex Indis ferunt uestem è tegete: quam ubi è flumine messuerunt, inciderunt, plectentes in modum sorcæ, tanquam thoracem sibi induunt. His finitimi auroram uersus sunt Indi pecuarij, carnibus crudis uescentes, nomine Padæi, qui tabus uti moribus narrantur: Quoties ciuium aliquis aliquaúe ægrotat, uirum quidem sui maximè familia-

Indicæ regionis & mores.

Indorum mores.

Indi hu-
ma e car
ne uescun
tur.

res interimunt: quòd dicant illum morbo tabescentem, car-
nes ipsis corruptum. Et licet se neget ille ægrotare, nihil-
ominus isti non ignoscentes necant eum, epulantúrq. Mu-
lieri uerò suæ maximè necessariæ, idem quod uiri uiro faci-
unt. Qui autem ad senium perueniunt, eo iisdem modo pa-
scuntur. Ideoq, cùm hac de causa, tum, quia omnes qui in
morbum incidunt, necantur, non multi sanè eorum ad sene-
ctutem perueniunt. Est aliorum Indorum hæc diuersa con-
suetudo, ut nullam animantem interimant, atq; nihil serant,
nec domos parandas existiment, atq; herba uiclitent. Est eis
semen quoddam milij instar, sua sponte nascens è terra suo
in calice quod cum ipso calice lectũ coquunt, edúntq. Quo
rum quisquis in morbum incidit, is in locum desertum per-
git, ibiq; decumbit, eius uel discumbentis, uel defuncti curã
gerente nemine. Horum omnium, quos recensui, Indorum
coitus in propatulo est, sicut pecorum. Color similis ac pro-
ximus Aethiopico. Genitura, quam in mulieres emittunt, nõ
alba, quemadmodum cæterorum hominum, sed aira, ut co
lor corporis: qualem Aethiopes quoq; emittunt. Hi Indi lon
gius à Persis absunt, & uelo austro subiecti: eóq; Dario neu
tiquam obtemperabant. Cæteri Indi Caspatyro urbi, & Pa
ctiicæ regioni contermini sunt, ad uentum aquilonem habi-
tantes. Ex omnibus Indis ij, qui proximam Bactrianis uitã
degunt pugnacissimi sunt, & qui ad austrum præcipuè mit
tunt. Circa hanc enim plagam usta sunt, propter arenam
loca. In qua solitudine arenosa formicæ gignuntur, canum
quidem magnitudine minores, uulpium uerò maiores. Ea-
rum nonnullæ & apud eos, & apud regem Persarum ui sun
tur hinc unanimi captæ. Hæ formicæ in faciendis sub terra
domicilijs eruunt arenam, ut apud Græcos formicæ, atque

Color In
propatulo.

Genitura
pecorum
usta.

Formicæ
Indicæ.

eodem

eodem modo, ipsa specie corporis simillima. Ea autem, quæ egeritur arena, auracea est: pro qua in desertum mittentes Indi, ternos singuli camelos iugunt mares à lateribus, quos frenatos trahũt, fœminam in media, in quam ipsi ascendũt: data opera ut à recentissimis fœtibus abstractas iungant. Etenim apud eos cameli, cùm nihilo sint minori pernicitate quàm equi, tum uerò ad ferenda onera multò ualentiores. Qualem habet camelus speciem, Græcis utpote scientibus, non puto scribendum: sed quòd eius animalis nescitur, eloquar. Camelus in posteribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & ueretrum inter posteriora crura caudam uersus spectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum legendum tendunt: ut cum feruentissimus erit æstus, sint in rapina. Siquidem præ æstu formicæ sub terra se occultas tenent. Est autem illis hominibus sol ardentissimus matutino, non quemadmodum alijs meridie, eousque effœruescens, dum tẽpus est à foro discedendi, per quod spatium multo magis urit, quàm meridianus in Græcia: adeò, ut dicantur illi, tum in aqua se abluere. Meridies uerò Indos urit peræquè atq; alios homines: declinante meridie, talis est illic sol qualis alibi matutinus. Ac deinceps magis, ac magis frigescens, dum ad occasum peruenit: quo tempore præcipuè friget. Vbi ad locum Indi peruenêre, cullcis (quos attulere) arena cõpletis, raptissimè retrò se recipiunt. Quos protinus formicæ (ut à Persis fertur) olfactu perceptos insequuntur tanta pernicitate, quãta in alio est nullo: ita ut nisi uiã, ad quam formicæ congregantur, anticipent Indi, nemo sit ipsorũ inde euasurus. Ideoq; camelos mares, quòd impares fœminis sit in curriculo, ne trahãtur, dissoluũt:

Camelli forma.

Arena auracea qua modo diripiatur.

sed non utrunq; pariter. Fœmina uerò pulli (quem reliquit) memor, nihil sibi remittit. Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciscuntur, ut Persæ memorant. Nam quod effoditur eadem regione aurum, rarius est. Et sanè pulcherrimas quodammodo res extrema orbis habitati pars sortita est, quemadmodum Græcia (quod præstantissimum iudicatur) pulcherrimas regiones. Nam, ut paulò antè dixi, ultima plagarum, quæ ad orientẽ uergentes habitantur, Indica est: in qua & animantes, tam quadrupedes, quàm uolucres, multò sunt grandiores, quàm cæteris in locis, præterquàm equi (nam ab equis Medicis uincuntur, qui Nisæi uocantur) & infinita uis auri, partim effossi, partim per flumina deuecti, partim (ut indicaui) surrepti. Præterea aggrestes arbores pro fructu lanã ferentes, ouillæ tum pulchritudine, tum bonitate præcellentem, qua in uestiariũ Indi utuntur. Ad meridiem ultima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est in qua sola omnium nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum & ledanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes storace suffitiens, legunt ea, quam Phœnices ad Græcos exportant. Hac suffitũ thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, ijdem uidelicet, qui aduersus Aegyptum facto exercitu tendunt. Nec ullo alio ab arboribus, quàm storacis fumo submouentur, uniuersam terram oppleturi (ut Arabes aiunt) nisi ut ijdem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod nouimus contingere uiperis, idq; (ut credere debemus) solerti diuinitatis prudentia. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contrà, quæ sæ-

Lana arbores.

Storax.

Naturæ solertia.

Lepus is fœcundus, lege i li. lib. 8. c. 2. ff.

ue

ua, & maligna sunt, ea uoluit parum esse fœtuosa. Vnde fit, ut lepus, quem omnia uenantur, fera, auis, homo, tam fœcx sit: sola quæ ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in utero gestans pilis uestitum, alium nudum, alium tantum non formatum, alium concipiat. Et lepus quidem talis est. At leæna ualidissimum, ferocissimumq; animal semel in uita unum parit. Nam una cum fœtu uterum emittit. Cuius rei causa est hæc: quòd catulus leoninus, ubi moueri in utero incipit cum habeat ungues lõgè acutissimos, ex omnibus feris, uterum lacerat, augescensque magis, ac magis, ungues imprimenda exhulcerat. ita, ut ad postremum, dum partus adest, nihil uteri relinquebatur incolume. Quare si uiperæ, & alati Arabiæ serpentes itæ gignerentur, ut ipsorum natura fert, non esset hominibus uiuendi facultas. Nunc autem cum libidine agitantur, & per paria cõeunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, sorbensq; non prius dimittit, quàm deuorauerit. Et mas quidem hoc modo perit. Fœmina uerò talem luit masculo pœnam: quòd filij, dum adhuc intra uterum sunt, patrem ulciscentes, matricem ambedunt: eiusque cũ aluo ambesa, ita partum faciunt. Cæteri serpentes, qui non sunt hominibus pernicioſi, oua pariunt, & magnam uim fœtuum excludunt. Atque uiperæ per uniuersum orbem terrarum uisuntur, alati uerò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certè non adeò frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic: Postquã sibi cùm cæterum corpus, tùm faciem præter oculos obligauerunt coriis, aliisq; pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt feræ alatæ, uespertilionibus similimæ, stridore diro, & uiri-

Vide Gell. lib. 13. cap. 7. & Arist. 6. anim.

Viperæ coitus pernitiosus.

Serpentes alati.

Casiæ collectio.

Cinnamomi collectio.

bus prævalentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic eas fiant metunt. Cinnamomum etiam, quàm superiora mirabilius legunt. Nam aut quo modo, aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere nisi quod probabili ratione utuntur, quòd quidam uolunt id gigni in his regionibus, ubi Bacchus educatus est: & ipsas cinnamomi festucas afferri à grãdibus quibusdam alitibus ad nidos è luto cõstructos in præruptis montium, & homini inaccessis. Contra quas hoc Arabes excogitauerunt: Boum asinorumq; defectorum, & aliorum iumentorum membra minutatim concisa, in ea loca portant: & ubi iuxta nidos posuere, procul abscedunt. Ad hæc frustra delapsæ uolucres, ad nidos suos carnem comportant: cui sustinendæ impares nidi, ad terram discissi labuntur. Tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. Hac ratione cinnamomum ab illis legitur, & illinc in alias regiones dimittitur. At Ledanum, quod Arabes Ladanũ uocant, etiam cinnamomo mirabilius comparatur. Quippe quod in graueolentissimo loco nascens, tamen fragrantissimè olet. In barbis hircorum inuenitur innatum, ut luti mucor ligni, cùm ad conficienda multifaria unguenta utile, tùm præcipuè ad suffitionem, qua Arabes utuntur. Hactenus de thymiamatis dictum sit. Redolet Arabica regio mirificè iucundo quodam odore. Suntq; in ea ouium duo genera, admiratione digna, quæ nusquam alibi uisuntur, quorum unum caudas habet tam longas, ut non sine tribus breuioret cubitis, si quis trahi sinat, bulcera contracturas, dum per terram atterunur. Nunc unusquisque pastorum hactenus est doctus arte fabrili, ut plostella faciant, quæ singularum ouium caudis subligent, superq; plostella caudas ipsas

Hæc tanquã fabulosa cõfutat Plin.

Oues Arabicæ.

pſas alligent. Alterum genus ad cubitalem latitudinem caudas gerit. Huic qua parte meridies ad ſolem occidentē uergit, contermina eſt Aethyopia terrarum habitatarum ultima. Hæc, & auri multum fert, & uaſtos elephantes, prominentibus utrinque dentibus: & cùm agreſtes omnes arbores, tùm uerò ebenum nec non uiros maximos, pulcherrimoſq;, & æui longiſſimi. Atque hæc quidem extrema ſunt Aſiæ, Afriæq;. De extremis autem Europæ quod pro comperto referam non habeo. Neque enim aſſentior, fluuium quendam eſſe, Eridanum à barbaris uocitatum, qui ſubeat mare ad Septentrionem ſpectans, unde electrum uenire narratur. Nec Caſſiteridas quidem noui inſulas, hoc eſt, ſtannarias, unde ad nos uenit ſtannum. Quam rem uel ipſum coarguit nomen Eridanus, quod Græcum eſt, non barbarum, ab aliquo poëtarum fictum. Sed etſi hoc ſtudioſè quæſuerim, à nemine qui ipſe uiderit, accepere potui, quomodo ſe habeat mare ad illam Europæ partem. Ab extremis itaq; ad nos uenit ſtannum, electrumq;. Cæterùm, ad ſeptentrionem Europæ quam plurimum auri uim eſſe conſtat. Sed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen ea à gryphibus auferre Arimaſpi, uiri unoculi, quod nec ipſum crediderim, ut uiri naſcantur unoculi, cæterā naturam habentes alijs hominibus parem. Porrò extrema terrarū cōcludunt aliā regionē, intusq; cohibent ea, quæ nobis pulcherrima putātur, illiſq; rariſſima. Eſt in Aſia planities quædā, undiq; cincta monte, quinq; in locis mercato quæ aliquando fuit Choraſmiorum, cum ipſorum ſubiis, & Hyrcanorum & Parthorum, & Sarangæorū, & Thomaniorū. Sed poſteaq; Perſæ rerū potiti ſunt, facta eſt regis, ex hoc circum-

Aethiopia.

Europæ extrema.

Eridanus.

Arimaſpi.

Aces amnis. cumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces, qui quondam per singulas undiq; intercisiones ductus, ac distributus, totidem quas dixi partium regiones irrigabat. Vbi uerò in potestatem regis Persæ uenerunt, hoc ab illo sunt passæ, quòd anfractibus montium ab rege abscissis, & ad eorum singulos portis inditis, aqua ab exitu intercluſa est, interfluentéq; introrsum amne planities, quæ intra montes erat, pelagus facta, cum fluat in interiora amnis, nulla ex parte exitum habens: atq; ita ipsæ gentes pristino aquæ usu fraudatæ, afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore Deus illis, quemadmodum alijs hominibus pluit. Sed æstate cum serant pisum & sesamum, aquam desiderãt. Igitur cum nihil eis aquæ tribueretur, ad Persas uenerunt uiri, atq; mulieres, stantesq; pro foribus regis, cum eiulatu uociferabantur. Tunc rex his, qui maximè indigebant, portas reserari iussit, utiq; eas, quæ ad illos ferrent, easdem cum illorum terra humore hausto satiata est rursus obserari: ita deinceps alias, ut quiq; cæterorum populorũ maximè aqua indigerent. Id faciens, quantum ego auditu cognoui, pecuniæ exigendæ gratia præter tributum. Atq; hæc quidem ita se habent. Cæterùm, rex unum è septem uiris, qui aduersus Magum conspirauerunt, Intaphernem cæpit, ac capite damnauit ob hanc noxam: Intaphernes statim post oppressos Magos regiam ingressus, uolebat admitti ad colloquium regis. Etenim hac lege conuentum erat inter Magi oppressores, ut eis ad regem foret aditus sine internuncio, nisi cubantem cum uxore. Itaq; non oportere sibi interuenire nuncium censens Intaphernes, quia foret unus è septem, introire utique uolebat. Sed cum ianitor, & qui à responsis erat, introire non sinerent, quòd regem dicerent rei uxoriæ dare operam,

Intaphernis facinus.

ram, eos mentiri ratus, educto acinace, aures utriq; nares q; præcidit, ac loro freni equini ad ceruices ipsorum alligauit, homines q; dimisit. Qui cum sese regi exhibuissent, & facti causam exposuissent, Darius sigillatim quinq; Persas accersiuit, ueritus ne id commune sex Persarum consilio factum esset, explorauit q; nunquid id quod actum foret, comprobarent. Vbi comperit siue horum consensu Intaphernem hæc fecisse, hominem comprehendit, ciusq; liberos atque omnem familiam, multis de causis, credens illos cum suis cognatis rebellionem fuisse molituros: hos comprehensos ad necem uinciri iussit. Tunc uxor Intaphernis ad regias fores accedens plorabat atq; lamentabatur. Id assiduè faciendo, ad sui misericordiam Darium cum adduxisset, misso ad eum nuncio, rex inquit: Mulier, offert tibi Darius unius electionem, ex uinctis domesticis tuis quem uelis liberari. Illa postquam secum deliberauit, ita respondit: Si unius omnino animam rex mihi gratificatur, ego ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex, miratus huius orationem misso nuncio, inquit: Percontatur te rex, qua de causa uiro, filijsq; prætermissis, fratrem delegeris ut supersit. qui, & remotiori abs te est gradu, quàm filij, & minus iucundus quàm maritus. Cui illa respondens: Rex, inquit, marinus mihi alius si Deus uoluerit atq; alij liberi, si hos amisero, esse possunt: alius frater parentibus meis iam uita defunctis, nulla ratione potest esse. Hanc secuta causam, ita locuta est, usaq; est Dario probè dixisse. Itaq; ea re delectatus rex, & eum quem mulier optauerat, missum fecit, & filiorum natu maximum, cæteris omnibus interfici iussis. Ita unus è septem Persis inita initia occubuit. Id autem ferè circa Cambysis ægrotationem contigit. Erat Sardibus præses quidam à Cyro præfectus, nomine

Frater merito præfertur.

mine Oroetes, uir Perses, cui nefariæ rei cupido incesit: si-
Polycratis cædis occasio. quidem Polycratem Samium, à quo nullo nec facto nec dicto, quantuiscunq; lesus esset, quemq; ne uidisset quidem unquam tamen conupuit capere ad interimendum ob hanc (ut plerique aiunt) causam. Cum aliquando pro foribus regis considerent Oroetes, & alter quidam Persis, nomine Mitrobates, præfectus gentis, quæ est in Phasylio, è uerbis ad iurgia peruenerunt. Et cum de uirtute disceptarent Mitrobates obijciens Oroeti, inquit Tũne in precio uirorum es, qui insulam Samum tuæ prouinciæ adiacentem regi nõ acquiris, ita facilem capiu, ut quidam è popularibus quamdam armatis fretus occuparit cuiq; ipsi uelit potiatur? Hoc iurgium audienti Oroeti adeò displicuisse quidam aiunt ut affectauerit, non de obiurgante uindictam, sed Polycratem prorsus occidere propter quem male audisset. Alij sed pauciores, inquiunt, caduceatorem in Samum ab Oroete missum cuiusdam rei rogandæ causa (cuius autem, nõ dicitur) Polycratem tunc fortè in conclaui cubantem fuisse, assistente ei Anacreonte Teio. Vbi siue consulto, quòd res Oroetis contemptui haberet, siue forte aliqua factum. Ad quem accedens Oroetis caduceator, cum mandata exponeret, Polycratem, neque se ad hominem conuertisse (erat enim ad parietem uersus) neq; quicquam respondisse. Hæc geminæ causæ mortis Polycratis fuisse memorantur, quarum utrilibet accommodare fidem quis potest. Itaq; Oroetes in urbe Magnesia degens, quæ est ad Maeandrum flumen sua misit Myrsum quendam Lydum, Gygis filium, cum nuncio in Samum ad Polycratem cuius animum nouerat. Etenim Polycrates primus extitit Græcorum, quantum eorum quos nouimus, secundum Minoëm, & si quis alius ipse prior maris imperio potitus

potitus est, qui in animum induxerit, ut mari potiretur. Primus, inquam, extitit ex eo genere, quod humanum uocatur, qui multam conciperet spem Ioniæ, atq; insulis dominandi. Hoc igitur, cum in animo haberet ceruior Orætes factus, mi sit nuncium in hæc uerba: Orætes Polycrati ita inquit: Audio te res excellentes agitare animo, sed proposito rem pecuniarum non suppetere. Quod si ita feceris, ut suadeo, prospexeris, & tibi, & saluti meæ. Nam rex Cambyses ut mihi pro comperto renunciatur, de me interficiendo cogitat. Nũc igitur meipsum recipito, atq; pecunias, earũ partem sibi habiturus, partem mihi permissurus: & ipsarum pecuniarũ beneficio omni Græciæ imperaturus. De quibus, si mihi fidem non habes, mittito quempiam tibi fidissimum, cui ego fidem faciam. Quo audito, Polycrates gauisus est, atq; obsequi uolebat. Maiorem enim in modum pecuniam amebat. Mittit itaq; prius ad rem inspiciendam quendam è popularibus suis Mæandrium, Mæandrij filium scribam suum, qui non lõgo pòst hoc tempore ornatum conclauis Polycratis, spectatu dignum, templo Iunonis omnem dicauit. Hũc Orætes intelligens speculatorem esse circumspectum, ita sibi agendũ putauit. Octo scrinia lapidibus implet, præter admodũ paruam partem circa ipsas oras, ac superficiem lapidum auro inducit, caq; scrinia alligata in expedito habet. Quæ aduenienti Mæandrius cum inspexisset, Polycrati renunciauit. Eo minuerò, ne illuc sese conferret, magnopere dehortabantur tùm oracula, & amici, tùm præcipuè somnium hoc, quod eius filia uiderat. Videbatur sibi cernere patrem suum in aëre sublimem esse, qui à Ioue quidem lauaretur, à sole autem inungeretur. Hanc uisionẽ conspicata, instabat omninò dissuadere patri, ne à patria proficisceretur ad Oratẽ: quin-

Oracula de Iun.

Somnium filiæ Polycratis.

etiam

etiam ad biremem eunti malè cominabatur. Cui cum ille mi
nitaretur, si hospes rediret, fore ut haec perdiu maneret uir
go: ipsa ut ita contingeret, sibi imprecata est. Malle enim se
diutius uirginem esse, quàm patre orbari. Polycrates omne
consilium pro nihilo habens, ad Oroetem nauigauit, cùm a-
lios secum ducens, tùm uerò Democedem Calliphontis Cro
toniensem medicum, qui eam artem apud suos praeclarissi-
mè omnium exercebat. Vbi Magnesiam peruenit Polycra-
tes, tetra morte est affectus, indignáq; aut sua persona, aut
suis cogitationibus. Nam neq; eorum, qui Syracusis tyran-
ni extiterunt, neque aliorum Graeciae tyrannorum ullus est
magnificentia cum Polycrate comparandus. Eum Oroetes,
quòd indignum relatu est, cruci suffixit. Eorum uerò, qui
illum comitati fuerant, Samios quidem dimisit, iubens eos,
gratiam sibi habere, quòd liberi essent: hospites autem, atq;
seruos iure captiuitatis sibi uendicans, retinuit. Polycrates
ergo suspensus, omnem filiae ulionem exoluit. Nam ab Io-
ue quidem cum plueret lauabatur: à sole autem exudante è
membris abdomine, ungebatur. Hunc exitum habuerũt tot
prospera Polycratis, quem uaticinatus ei fuerat Amasis rex
Aegypti. Verùm non multo pòst tempore, Polycratis ultio
Oroetem excepit. Quippe post Cambysis obitum occupato à
Magis regno, Oroetes cum esset Sardibus, nihil admodũ de
Persis, qui à Medis imperio fraudati erant, meritus est: sed
in ea perturbatione Mitrobatem à Dareo praefectum (qui
illi de Polycrate exprobrauerat) interemit; & eius filiũ Cra
napẽ, spectatos in Persis uiros & cum alia quoq; omnifaria
flagitia commisit, tùm quendam à nonagis, qui ad ipsum à
Dario uenerat, quod parum iucunda nunciasset, trucidan-
dum curauit, summissis quibusdam, qui redeuntem aggre-
derentur,

Polycra-
tes cruci
suffixus.

Fortunæ
Polycratis
catastro-
phe

detentur, quiq; trucidatum cum ipso equo occultarent. Da rium, ubi principatu potitus est, Oretem ulcisci cum ob alia scelera, tum præcipuè ob Mitrobatē, filiumq; cupiebat. Sed aduersus eum è professo mittere copias, consilij non erat u- tiq; rebus nondum satis fundatis, & imperio recens pario: cum præsertim audiret Oretem multa ui nixum, mille Per- sarum satellitibus stipatum. Nam suæ prouinciæ habebat Phrygiam, Lydiam, Ioniam. Itaq; Darius aduersus hæc, hanc rationem iniuit. Accitis Persarum summis quibusque proceribus, his locutus est uerbis: Persæ, quis hoc ausurum mihi repromittat exercituros prudentia duntaxat, nulla ui, nullisq; co[illegible]? Vbi enim opus prudentia est, ibi ui opera nō [illegible] Eum qui nostrum mihi Oretem [illegible] um reuerberaui, qui de Persis nihil omnino [illegible] multa scelera admisit, nec hæc duo unum quod [illegible] Mitrobatem eiusq; filium interemit: alterum, quòd à me [illegible] ad se accersendum necandos curat, facinus profectò non to lerandum. Ideoq;, priusquàm maiora in Persas scelera ad- mittat, comprehendendus est ad necem. Hæc Darius inter rogabat Persas. Eorum triginta exiterunt, qui repromitte rent, singuli uolentes ipsi id exequi. Quos inuicem conten- dentes Darius reprehendens, sortiri iussit. Id cum fecissent, sors Bagæum Artonis filium ex omnibus contigit. Hic sor te delectus hac ratione usus est. Complures literas uarijs de rebus ubi scripsit, sigilloq; Darij impressit, cum his profe- ctus est Sardis. Eas posteaquàm in conspectum Oretis ue- nit, dedit separatim recitandas regio scribæ. Regios autem cuncti præsides habent. Reddebat separatim Bagæus lite ras, explorandi gratia animos satellitum, nunquid annuerēt ad rebellandum ab Orete. Quos animaduertens magnope rè uenerari literas, & ea, quæ in illis dicerentur, etiam uehe-

Oretes Po lycratis mortē luit.

Oretis fa- tellitum.

Bagæus.

Scribæ re gij Persa- rum.

mẽtus reddidit aliã epistolam in hæc uerba: Persæ, Darius rex interdicit uobis, ne apud Orœtem fungamini satellitum officio. Hoc illi audito, lanceas deposuerunt. Tunc Bagæus cernens, illos obtemperantes epistolæ, sumpta fiducia reddidit scribæ alteram libellum, in hæc uerba scriptum: Rex Darius mandat Persis qui in Sardibus sunt, ut Orœtem interimant. Id ubi audiêre hastati satellites, eductis acinacibus sine mora Orœtem interemerunt. Ita uindicta Polycratis Samij Orœtem persecuta est.

Orœtis ex ides.

Traductis atq; comportatis Susa bonis Orœtis, contigit non diu pòst, ut in uenatu ferarũ Darius rex, dum ab equo desilit, pedem intorserit, uehementerq; luxauerit. Nam talus è iunctũris amotus est. Existimans itaq; apud se, ut prius, habere se ex Aegyptijs eos, qui primi putarentur arte medicinæ, eorũ opera uteretur. At isti retorquendo pedem, ac uiolenter tractando, plus mali faciebant, adeò quidem, ut septẽ dies, totidemq; noctes Darius præ molestijs, quas afficiebatur, transegerit insomnes. Octauo die eidem malè habenti, quidam Democedis Crotoniensis mentionem facit, cuius de artificio prius iam inde in Sardibus audisset. Darius hominem quàm celerrimè accersi ad se iubet. Ille, ut inter captiuos Orœtis inuentus, ubi pro neglecto habebatur, in medium adductus est, sicut erat pannosus, ac compedes trahens. In medio positum Darius interrogauit, numquid eam nosset artem? Democedes ueritus, ne si se proderet, usq; quaq; Græcia priuaretur, dissimulare. Sed cum uideretur nullam artis præ se ferre, Darius iussit eos, qui hominem adduxerant, uerbera & tormenta afferre in medium. Tunc ille dissimulatione missa, se planè scire artem illam negauit, sed aliquantulum ob eius consuetudinem, quam cum medico habuisset. Factaq; ei potestate curandi, Græcis medicamentis uẽs,

Democedes à Dario accersitur.

& le-

& leuia, post acria admouens, Darium compotem somni fecit, & breui tempore incolumem reddidit, cum iam se posthac ualidum fore ad incedendum desperasset. Ob quam curationem, postea cum eũ Darius duobus aureorum compedum paribus donasset, interrogauit. Democedes, nunquid ideò se duplici malo remunerandum putaret, quòd ab eo so spes ipse foret effectus? Hoc dicto Darius delectatus, ad suas uxores hominem misit. Eunuchi, qui cum deductum ad fœminas, dicebant hunc esse, qui restituisset animam regi. Tunc earum singulæ auream phialæ thecam suspingentes, Democedem donauerunt tam ampio munere, ut excidentes ex percussione phialarum stateres, famulus qui sequebatur, nomine Scilbona aduertens, collegerit non paruã auri summam. Hic Democedes hunc in modum è Crotone profectus cum Polycrate consuetudinem habuit. Cùm à parte sanè iracundo Croione cohiberetur, nec eum tolerare posset, illo relicto abijt in Aeginam. Vbi commoratus unum annum, primos medicos transcendit, etsi imparatus erat, & nihil instrumentorũ habens, quæ ad artẽ medicinæ pertinerent. Ex quo factum est, ut in sequenti anno Argiuetæ cõduxerint eũ talẽto. Athenienses tertio anno 100 minis, Polycrates quarto anno talentis duob, Ita in Samum profectus est. A quo uiro non minimum medici Crotonienses primi numerabantur, secundi Cyrenæi. Qua etiam tempestate Argiui cæteris Græcis præstare musica ferebantur. Tunc itaq; Democedes Dario sanato, & sibi maximas ædes obtinebat, & cum rege ad mensam sedebat, omnibus affluens præter hanc unã quòd in Graciam redire non poterat. Quinetiã Aegyptios medicos regem curare solitos, cum essent patibuli suffigendi, quòd à Græco medico superari forẽt, impetrata à rege uenia, liberauit. Itẽ ualicinũ quẽdã Heleã, qui Polycrate pecis

Democedes splendidis muneribus donatus.

Democedis in medicina profectus.

Medici clari.

Musici Aretini.

tus fueras, & inter captiuos pro neglecto relictus. Deinde maximi apud regem momenti Democedes erat. Interiecto deinde breui tempore, inter alia contigit, ut Atossæ Cirifiliæ (quæ erat Darij uxor) in mamilla hulcus exoriretur, deinde rescissum porrò grassaretur: quod ista quoad fuit exiguum præpudore occultans, nemini indicauit. Sed ubi malè iam habebat, accersito Democedi rem ostendit. Ille se redditurum sanam affirmans, adiurat eam, ut sibi uicissim ipsa inseruiat in eo quod orauerit. Oraturum nihil, unde dedecus redundaret. A quo posteaquam curata est edocta, Darium dum cum eo cubat, his uerbis allocuta est: Rex, cum tantum tu habeas copiarum desides, nullam neq; gentem, neq; potentiam Persis acquirens. Sit qui par est uirum, & iuuenem, & magnarum opum dominum, aliquid operis edendo se ostendere, quo etiam Persæ cognoscant sibi uirum præesse. Quod ut facias, duabus causis interest ut Persæ, & eum qui ipsis præest, uirum esse intelligant, & bello atterantur, ne otium agentes, tibi insidias tendant. Nunc ergo aliquod opus edas, quoad in ætate iuuenili es. Nam augescente corpore, ingenium pariter augescit: & consenescente consenescit, & ad res omnes elanguescit. Hæc Atossa ex admonitu Democedis. Ad quam Darius respondens: Quæ, inquit, uxor ipse facere destinaueram, ea omnia dixisti. Ego enim constitueram Scythis bellum inferre, iuncto mari è nostra continente in alteram pôte, quod breui tempore perficeretur. Ad eum Atossa: Animaduerte, inquit, nunc, omitte primum bellum Scythis inferre, qui, quandocunq; uoles tui erunt, aduersus Græciã mihi tu eas in expeditionẽ. Concupisco enim Lacænas, & Argiuas, & Atticas, & Corinthias fando cognitas, mihi fieri ancillas. Et ad hoc habes uirum & ex omnibus maximè idoneum ad demonstrandas Græciæ res, atq;

Atossæ cõsilũ apud Darium è suggestione Democedis.

Darij propositum.

expo-

exponendas, hunc qui pedẽ tuum ſanauit. Cui Darius: Quã doquidẽ, inquit, uxor tibi uidetur, nos primum Græciã tentare debere, mihi uidetur ſatius ante omnia mitti illùc explo ratores Perſas, unà cũ iſto, quẽ dicis, qui ꝓcepta omnia illic & uiſa renunciẽt: & mox ego ab illis edoctus, aduerſus Græcos tendã. Hæc locutus Darius id quod locutus, re quoq; aggreſſus eſt. Namq; ubi primũ illuxit, acciſis 15. uiris Perſarũ ſpectatis, præcepit, ut ſequentes Democedẽ, omnia Græciæ maritima colluſtrarent, neúe commutarent, ut Democedes ab illis aufugeret, ſed rurſus eum omninò reducerẽt. Hæc illis ubi præcepit, ſecundo loco Democedem ipſum ad ſe accerſitum orat, ut expoſita, atq; demõſtrata Perſis omni Græcia, rurſus redeat, iubétq; eum dono ferre patri, ac fratrib. omnia ſua utenſilia, affirmans ſe alia multò plura illi intuitu donaturum. Ac præter dona miſſurum ait, quæ unà iter faciat, onerariam nauim, omnifarijs bonis refertã. Hæc Darius nullo doloſo conſilio (ut mea fert opinio) mãdauit. Ille tamen ueritus, ne ſe Darius tentaret, tanquã fugitiuum, iuncta ſibi oblata caperet: reſpondet ſe quidem ſua illic uelle reliquere, ut ea reuerſus ſibi haberet: uerum nauim onerariam, quã Darius promitteret, domo fratribus accipere. Darius poſtquã hæc Democedi præcipit, homines ad mare dimiſit. Illi cum in Phœnicẽ deſcendiſſent, & ex Phœnice in urbem Sidonẽ, confeſtim duas triremes inſtruxerunt & ſimul ingentem onerariã omnifarijs bonis impleuerunt: comparatiſq; omnibus, in Græciã traijciunt. Et adeuntes maritima eius loca, intuebantur atq; deſcribebant. Tum pleraq;, ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiã Tarentum tranſmiſerunt, ubi Ariſtophilides Tarãtinorum rex, & ipſe Crotonienſis, gubernacula Medicarum nauium reſoluit, ſimul & ipſos Perſas detinuit tanquã certos exploratores.

Democedes in Græciam cum exploratoribus ablegatur.

ses. Interea dū isti patiūtur hæc, Democedes Crotonī abijt ad domū suā. Quo abeūte, Aristophilides Persas missos fecit, reliquis his quæ de mandatis abstulisset. Illinc Persæ nauigantes ac Democedem persequentes, Crotonem perueniunt, in eiúsq; in foro Democedem prehendunt. Eum Crotoniensium quidam, rem Persicam reformidantes, tradere parati erant: quidam iniectis è diuerso manibus, Persas fustibus cædebant, his uerbis commonefacientes: Viri Crotonienses, considerate quid faciatis, qui hominem regis fugitiuum eripiatis. An ex usu erit uobis hanc iniuriam regi Dario intulisse, ac uobis bene cedet ista fecisse, si nobis hominem hunc eripuerimus? Cui enim prætium quā huic urbi bellum inferemus aut quam priorem diripere conabimur? Hæc dicendo nihil magis Crotoniensibus persuaserunt. Quinimò non modò Democede, sed etiam onerariis nauibus quam unà duxerāt, priuati sunt, atq; in Asiam reuersi, omisso iā studio discendi ulteriora Græcis, hæc fraudati. Quibus tamen digressu ille mandauit, ut Dario dicerent, Democedem ducere uxorem, Milonis filiam. Erat enim apud regē celebre nomen Milonis luctatoris. Quas nuptias uideatur mihi eo tēpore properasse magna erogata præmia, ut ipsam etiā in patria sua spectatum esse Dario appareret. Profecti Crotone Persæ ad Iapygiam, in quasdam naues inciderunt: à quibus in seruitutem redactos Gillus quidam Tarentinus exul redemit, & ad regem Darium reportauit. Ob quod meritum cum rex paratus esset donare si quicquid uellet, optauit se in patriam reduci, exposita prius sua calamitate, dicens ne omnem Græciam conturbaret, si classis ingens ipsius causa in Italiā mitteretur, contentum se esse, ut per solos Cnidos reduceretur: existimans pro amicitia, quæ Cnidis erat cum Tarentinis,

Nilo Crotoniatæ luctator.

se

ſe præcipuè reductum iri Id Darius pollicitus, effecit. Nam miſſo Cnidum nuncio iuſsit, ut Gillum Tarentum reducerent. Cnidi Dario obſequentes id tamen à Tarentinis nõ impetrauerunt. Nam ad uim inferendam inualidi erant. Atq; hæc hunc in modum adminiſtrata ſunt. Hiſq; Perſæ primi extitêre, qui in Græciam traiecerunt ſpeculandi gratia, & ob hanc rem. Samum uerò poſt hæc rex Darius, omnium urbium tam Græcarum, quàm barbararum primam, euertit, ob hanc cauſam Dum Cambyſes in expeditione aduerſus Aegyptum ageret permulti ſe illuc Græcorum conferebãt, partim (ut credibile eſt) negotiandi, partim militandi, partim ipſius regionis oculis ſubijciendæ gratia. E' quibus fuit Syloſon, Aeacis filius, Polycratis germanus, exorris patria. Huic Syloſonti felicitas huiuſmodi contigit: Sumpto hic amiculo rutilo, ac ſibi circundato, apud forum Memphεos ſpaciabatur. Quem cum uidiſſet Darius Cambyſi ſatelles, nullius adhuc conditionis uir, captus amore amiculi, addit hominem, ut mercetur amiculum Syloſon animaduertẽs Darium magnoperè cupere amiculum, diuine quadam fortuna uſus: Ego, inquit, amiculum hoc nulla pecunia uendo, ſed tibi largior, ſi modò tuum omninò debet eſſe. Hæc approbante Dario, accepit indumentum. Syloſon, qui putaret ſibi illud ſtultè petiſſe interiecto tempore, cum Cambyſes deceſſiſſet, & ſeptem illi Magum oppreſſiſſent, & ex ſeptem Darius regnum adeptus eſſet, ubi certior factus eſt, ad eum uirum peruenisſe regnum, cui ipſe precanti dediſſet in Aegypto ueſtimentum, Suſa aſcendit, ſedensq; in ueſtibulo regiæ, ait ſe cum eſſe, qui de rege ſit bene meritus. Hæc audiens ianitor, regi renunciauit, ad quem mirabundus rex. Et quis eſt, inquit, Græcorum, qui in me beneficus extite-

Sami euerſionis cauſa.

Darius Cambyſis ſatellites.

Syloſontis amiculum, prouerbiũ.

rit, cui ego reuerẽtiam debeam recèns regno potitus, ecquis uerò, an potius nullus eorum ad nos ascendit, nec ulli Græcorum ut ingenuè loquar, quicquã debeo: tamen hominem introducite, ut sciam, quid hæc dicendo uelit sibi. Vbi à ianitore introductus est Syloson, ac status in medio, interrogatur ab interpretibus, quisnam esset, aut quo facto beneficus in regem extitisset. Ipse rem omnem gestam circa amiculum refert, seseq; illum esse qui id donasset. Ad hæc respondens Darius: O, inquit, uirorum generosissime, tu ne ille es, qui mihi nullam potentiam habenti, donasti ea, quamuis parua tamen perinde grata, ac si nunc aliquid magnum acciperẽ: Quod de tè immenso te auro argentoq; renumerabor, ut nũquam pœniteat te liberalem in Darium Hystaspin extitisse. Cui Syloson: Mihi, inquit, rex, neq; aurum, neq; argentum dederis, sed patriam meam Samum, ubi eam liberaueris, quam nunc post necem fratris mei Polycratis, ab Oroete interfecti, occupat seruus noster, hanc mihi donato circa cædem atque direptionem. His Darius auditis, misit exercitum duce Otane, uno è septem uiris, iusso, ut quæ Syloson rogasset, ea effecta redderet. Otanes ad mare degressus, contrahebat exercitum. At Sami imperium obtinebat Mæandrius Mæandrij, acceptum à Polycrate, ut illud procuraret, cui iustissimo uirorum uolenti esse, non licuit. Nam ubi de Polycratis interitu allatus est nuncius, ante omnia Ioui liberatori statuit aram, eiq; fanum in circuitu designauit, id quod nũc quoq; in suburbijs extat. Deinde ubi hoc perfecit, aduocata omniũ ciuiũ cõcione, ita uerba fecit: Mihi scepti[illegible] atq; omnis potẽtia Polycratis (ut nos etiã nostis) demãdata fuit: in meo quoq; arbitrio situ est uobis dominari: sed quod intucino reprehẽdo, id ipse quoad potero, nõ faciã Nã neq;

Darius ad Syloson.

Mæandrius Sami procurator.

neq; Polycrates placebat mihi, in uiros sibiipsi pares dominatum habens, neque alius quispiam talia faciens. Et Polycrates quidem fatum suum expleuit: ego autem depositio in medium dominatu, iuris æquabilitatem suadeo, postulans iure optimo mihi ipsi hoc honoris tantummodò, ut è pecunia Polycratis sex demum talenta peculiariter mihi cedãt. Et præterea Iouis liberatoris (cui ego templum extruxi) sacerdotium tàm: meis in perpetuum liberis, quàm mihi, qui libertatẽ uobis restitui. Hæc Mæandrius à Samiis postulabat. Tunc eorum quidam surgens: Tu uerò, inquit, indignus es, qui nobis imperes, tu qui malus exististi, ac funestus: sed dignus potius, qui pecuniarum, quas interuertisti, rationem reddas. Hæc Telesarchus, ita enim uocabatur, dixit, quod inter ciues erat experiæ uirtutis. Quæ Mæandrius in animum accipiens, reputansq; fore, ut si dominatum ipse deponeret, alius quispiam in eius locum tyrannus constitueretur, non deponendum sibi dominatum statuit, sed in arcem regressus, accitum unumquemque eorum, tanquam rationem pecuniæ redditurus, comprehendit, alligauitq;. Telesarchus.

Post hæc, dum hi in uinculis sunt, Mæandrius morbo corripitur: quem decessurum credens frater eius nomine Lycaretus, quo facilius Sami rerum potiretur, omnes uinctos interemit. Neque enim uidebantur uelle liberi esse. Igitur ubi in Samum peruenere Persæ Syloſontem reducentes, nemo aduersus eos manum leuauit. Atque hi qui contrariæ Mæandrio factionis erant, deditionem se facere uelle dixerunt: quin ipse Mæandrius ex insula discedere. Approbante hæc Otane, atque inito fœdere eminentissimi quique Persarum positis sellis è regione arcis sedebant. Erat Mæandrio germanus uecordiusculus, nomine Charileus, qui quod delinquere solebat, in superterraneo loco erat alligatus. Hic cum audisset, quæ agebantur,

sur, & per specum suspiciens uidisset Persas quietè sedentes, accersendo dicebat, uelle se in colloquium uenire Meandrij. Eum audiens Meandrius, iussit solutum ad se adduci. Vbi adductus est, confestim conuicianda maledicendo q illi suadebat, ut Imperium daret in Persas. Hæc, inquiens: Metu ô deterrime uirorum, qui sum tuus frater, quiq nihil uinculis dignum peccaui, in superterraneo carcere alligandum putasti: Persas autem, quos cernis te adorientes, atq extorrem facientes, ultum ire non audes tam faciles tibi ad capiendum? Quos si tu reformidas, præbe mihi auxiliares tuos, ut istos ob suum huc aduentum ulciscar, paratus teipsum ex insula amittere. Hæc Charileus. Quem sermonem Meandrius admisit, quantum ego sentio, non quia eò insipientiæ uenisset, ut putaret suas uires regijs superiores esse: sed quia inuidens Syloſonti, si ciuitatem, & integram, & sine labore esset accepturus, maluerit res Samias debilitari. Persis irritatis, atq ita tradit: probè intelligés, Persas prius iniuria lacessitos, sæuituros esse in Samios, & sibi tutũ ex insula excessum esse, quandocunq uellet. Foderat enim sibi occultum cuniculum, ex arce ferentem ad mare. Itaq ipse quidem Meandrius è Samo profectus est, Charileus autem armatis cunctis auxiliarijs, patefactisq portis, egreditur in Persas, nihil tale expectantes sed omnia peccata existimantes. In hos Persas, qui sellas attulerant, & plurimi momenti erant, dato impetu auxiliarij grassantur. Dum hæc isti agunt, cætera Persarũ copiæ auxilio ueniunt: à quibus repulsi auxiliarij, rursus in arcem se recipiunt. Otanes Imperator cernens, tantam cladem accepisse Persas, etsi memor erat præceptorum Darij, dum ipsum mittebat, ne quem Samiorum, aut occideret aut caperet, sed insulam immunem malorum Syloſonti traderet: tamen horum præceptorum obtitus est, iussitq nullites, ne

Otanes Darij præceptorũ obliuius.

quenque Samium adipiscerentur, occidere, uiros pariter, & pueros. Tunc pars copiarum arcem obsidet, pars obuium quenque sine discrimine trucidat, tàm in delubris, quàm extra delubra. Mæandrius è Samo profugiens, Lacedæmonem nauigauit. Eò ubi peruenit, habens, quæ in discessu exportauerat, dat negocium famulis, ut pocula argentea, & aurea proponant. Dum illi ea promunt, interea ipse Cleomenem Anaxandridæ filium, Spartæ regem, colloquendo deducit ad ædes suas. Cleomenes, ubi pocula inspexit, præ admiratione admonitus fuit. Mæandrius eum iubere, quæcunque liberet, illinc asportare. Idq; cum etiam atque etiã Mæandrius diceret, tamen Cleomenes uirorum iustissimus extitit: qui ea, quæ sibi donabantur, recipienda non putauit. Sed cum sensit eadem nonnullis ciuium Mæandrium elargiri, quomodo puniri deberet excogitauit. Aditis enim ephoris, hoc est, tribunis plebis ait, satius esse Spartæ hospitem Samium è Peloponneso ablegari, ne cui Spartanorum, aut ipsi, aut alij, cuipiam persuadeat fieri malum. Illi Cleomeni obsequentes. Mæandrium ablegarunt. Persæ ubi diripuere Samum, Syloſonti tradiderunt, uiris desolatam. Interiecto tamen tempore Otanes Imperator frequentem incolis effecit, è uisione per quietem morbo correptus, quo laborauit circa pudenda. Dum Samum nauticus proficiscitur exercitus interea Babylonij rebellauerunt, rebus probè admodum comparatis. Nam quandiu Magus imperauit, & septem coniurati rem aggrediuntur, per hoc omne tempus, & per occasionem rerum turbatarum, se ad ferendam obsidionem instruxerunt, & in his apparandis usque latuerunt. Verùm ubi è professo defecerunt, hæc sibi facienda statuerunt. Matres expellunt: mulierum unam, quam sibi quisque uoluit, è domesticis delegit, & hanc ad panem

Samus Syloſonti cedit.

Cleomenes rex Spartæ.

Strabo in 14. tradit Samũ hominib. uiduatã, Syloſontis operacerbius imperantis.

Babylonij rebellãtes mulieres strangulãt.

sibi

sibi faciendum: cæteras in unum contractas strangulant; hoc idcircò facientes, ne rem frumentariam ipsorũ illæ absumerent. His rebus cognitis, Darius aduersus eos contractis omnibus copijs contendit. Eò postquam peruenit, urbẽ obsidione cingit. Sed illi nihili pendere obsidionem. Nam conscensis propugnaculis, tripudiare, probráq; ingerere Dario, atq; exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid istic desidetis Persæ, quin potius abscẽditis, tunc expugnaturi nos, cũ pepererint mulæ. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno, ac septem mensibus in obsidione consumptis, iam Darium atq; uniuersum exercitũ tædere, quòd Babylonios expugnare non posset, licet aduersus illos omnia machinamenta, atq; omnes insidias experiretur, cùm alias, tùm illas, quibus eosdem Cyrus expugnauerat. Omnia hæc frustrà fuerunt, quia Babylonij uehementer excubijs incumbebant. Sed cum ne sic quidem capi possent, uicesimo quàm circumuallati sunt mense, Zopyro Megabyzi filio, uni è septem, qui Magum sustulerunt, hoc contigit portentum, ut quædam mularum eius, quæ frumentum subuectabant, pepererit. Quod ei renunciatum, cum non crederet, ipse factum inspicere uoluit. Eo uiso, uetuit seruorum cuipiam rem aperire, reputans illius Babylonij uerba, qui inter initia dixisset, postquam mulæ peperissent, fore ut muri expugnarentur. Ex hac fama Zopyro uisa est expugnabilis Babylon. Diuino enim numine, & illum locutum, & suam mulam esse enixam. Igitur ubi uisum est, fatale esse iam Babylonem capi, aggressus Darius scisciatus est, nunquid perquam magni faceret, expugnare Babylonem? Audiens perquam magni ab illo fieri, aliud consultat, quo modo ipse foret urbis expugnator, & suum hoc opus (beneficia enim apud Persas permultum ad incrementa honorum con-

Mulæ partus.

Theophrastus tamẽ mulas uulgo parere in Cappadocia dicit. Vide Plinij in 8. lib. cap. 44.

sequenda

sequenda ualent.) Eoq; nemini expromens, se suffecturum rei faciendæ, si seipsum cum mutilasset, ad hostes transfugeret: sese deformissima mutilatione affecit, prorsus cum id minimi faceret. Quippe naresibi præcidit, auriculasq; : comam deformiter circumtondit, plagas imposuit, atq; ita ad Darium perrexit. Quem ille intuens, uirum, scilicet, spectatissimum sic truncatum, adeò grauiter tulit, ut exiliens è solio exclamaret, interrogando, quis eum ob quod facinus mutilasset. Ad eum respondens Zopyrus: Nemo, inquit, rex præter te, cuius tanta potentia est, ita me potuisset afficere. Neque alienus quispiam hoc mihi fecit, sed ipse ego: quòd indigno animo fero, Assyrios Persis illudere. Cui rex: O uirorum miserrime, inquit, turpissimo facto pulcherrimum nomen imposuisti, inquiens propter eos, qui obsidentur, temetipsum indignè lacerasse. Nunquid ô demens te mutilato, protinus hostes deditionem facient? Quid in teipsum lamando sensus amisisti? Ad eum Zopyrus: Si, inquit, tecum communicassem, quæ erant facturus, tu me non permisisses. Nunc memet ego adhibens in consilium, id feci. Itaque iam Babylonem capiemus, nisi tu tuis parces. Ego enim ita uti sum, ad muros ut transfuga fugiam: dicãq; ad illos me hoc abs te esse passum: & ut opinor, ex hoc corporis habitu fidē eis faciens, consequar exercitus præfecturam. At tu decimo die, quàm muros fuero ingressus, mille milites ex eo genere, cuius amissione nihil admodum damni fiat, collocabis ad eam portam, quæ uocatur Semiramidis. Rursus interiectis septem diebus, colloca duo millia ad portas, quæ dicuntur Niniorum. Atq; tertio, uiginti diebus interiectis è regione portarum, quæ dicuntur * Chaldæorum, alios statue, numero quatuor millia, dum neq; priores, neq; posteriores habeant, quo se defendant, præter gladios: hæc tantum sinas eos habere.

Zopyrus ipse se mutilat.

Græcè ea me legitur χαλκιδέ ων.

habere. Post diem uicesimum reliquas copias iube rectà mu
ros undiq; subire. Verùm ad portas, quæ Belides, a. Ciſſia
Zopyri na uocantur, Perſas mihi ſtatuito. Etenim, ut ego ſentio, Ba-
trũ ad Ba- bylonij mihi, qui magna opera ediderim, committent, cùm
byl. profu alia, tùm uerò poëtarum claues. Illinc mihi atque Perſis eu
gium. ræ erit operam nauare. Hæc ubi mandauit ad muros perre-
xit, ſubinde reſpectans tanquam uerè perfuga. Eo conſpe-
cto, qui in turribus ad id diſpoſiti erant, deorſum decurre-
runt, & alteram portam aliquantulum reclinantes, ſciſcita-
bantur quiſnam eſſet, & cuius rei indigens ueniret. Cumq;
hic dixiſſet ſe Zopyrum eſſe, & ſe ad illos tranſfugere, eum
ad Babyloniorum magiſtratus deduxerunt. Ante quos ubi
ſtetit Zopyrus, conditionem ſuã miſerebatur, referens à Da-
rio ſe paſſum, quæ à ſemetipſo paſſus eſſet: idq; ob eam cau-
ſam, quòd ſuaſiſſet illi diſcedere cum exercitu, quoniam nul
la uia oſtenditur urbis expugnandæ. At nunc, inquit ad uos
uenio Babylonij, futurus uobis in maximo bono, Dario au-
tem, & copijs eius maximo malo. Neque enim quòd ita me
mutilauit, feret impunè, cum habeam exploratos omnes con
ſiliorum eius exitus. Hæc Zopyrus commemorabat. Quem
Babylonij utiq; uirum apud Perſas ſpectatiſſimum cernen-
tes, naribus atq; auribus priuatum, uibicibus, ac ſanguine
conſperſum ſperantes omninò uerè loqui, & ad ipſos uenire
ſocium, inducti ſunt ad permittenda ei, quæcunque poſtu-
laſſet. Ille poſtulauit copias militum, quas ut accepit, perfe-
cit ea, quæ cum Dario compoſuerat. Siquidem decimo die
eductis Babyloniorum copijs, occidit Darianos, quos collo-
cari primis mandârat, circumuenios interfecit. Eum Baby-
lonij aduenientes congratulatione ueris facta proſequi, maio-
rem in modum lætabantur, parati omni iure homini parêre.
Iſte rurſus interiectis diebus, de quibus erat conuentum, cũ
delectis

BSB

delectis Babyloniorum egressus, duo millia Darianorum militum interfecit. Babylonij cernentes hoc alterũ opus, nihil aliud, quàm Zopyrum in ore habere eum laudibus tollere. Hic rursus constitutis diebus intermissis, ad prædictum locum copias educit, circumuentáq; quatuor millia occidit. Quo tertio opere edito, Zopyrus apud Babylonios erat omnia, ita ut & dux exercitus, & murorum custos declaratus fuerit. Vbi uerò è composito Darius copias undiq; muris admouit, ibi Zopyrus omnem dolum patefecit. Nam cum Babylonij conscensis muris copias Darij adorientes arcerent, ipse apertis Cissijs, ac Belidibus portis, Persas in urbem introduxit. Quod factum, qui Babyloniorum uidebant, hi in puluinar Iouis Beli confugerunt. Qui non uidebant, hi in suo quisque loco permanserunt, donec, & ipsi se proditos intellexerunt. Ita Babylon iterum capta est. Qua potitus Darius muros eius circumcidit, & portas omnes amolitus est: quorum neutrum Cyrus fecerat, priusquam eidem â se captæ. Babyloniorum quoque procerum tria millia patibulis affixit, data cæteris uenia urbem incolendi. Atque ut ijdem uxores haberent, unde succresceret soboles, prouidit. Nam fœminas Babylonij (ut superiùs demonstratum est) rei frumentariæ consulentes strangulauerant. Itaque Darius uicinis undique populis negocium dedit, ut fœminas Babylone repræsentarent pro iniuncto quisque numero. In summa igitur quinquaginta millia fœminarum conuenerunt. Ex quibus, qui sunt Babylonij, originem duxerunt. Darij iudicio nemo Persarum Zopyri præstantia facta supergressus est, neque eorum, qui prius, neque eorum, qui posterius exstiterunt, præter unum Cyrum, cui nullus unquam Persarum se dignum, qui compararetur, existimauit. Perturbátq; Darius hoc dictum sæpenumero ipse posse, præcepta eorum

Babylõ secundò capitur.

Iouis Beli puluinar.

turum se Zopyrum nihil esse cladis passum, quam viginti sibi Babylones, præter illam, quam haberet, asquiri. Eum tamen egregiè remuneratus est, cùm dando quotannis quæ apud Persas sunt honorificentissima, atque alia permulta: tùm tradita Babylone immuni, quoad uiueret, in peculiarem portionem. Fluius Zopyri filius fuit Megabysus: qui dux exercitus extitit in Aegypto aduersus Atheniensis, & socios. Atque huius Megabysi filius fuit Zopyrus ille, qui ad Athenienses transfugit à Persis.

Darij celebre de Zopyro elogium.

HERO.

HERODO.
TI HALICARNAS.
SEI HISTORIARVM
Liber IIII.
Qui inscribitur
MELPOMENE.

POst Babylonis expugnationem, Darius aduersus Scythas fecit expeditionem. Nam cum floreret uiris Asia, & magno pecuniæ prouentu, cupido incessit ei Scythas ulciscendi: quippe qui priores iniuriam intulissent, ingressi Mediam, & his qui occurrerant prælio uictis. Etenim Scythæ (quemadmodum superius à me dictum est) 28. annos superiori Asiæ imperitauerunt. Siquidem persequentes gentem Cimmeriam, ingressi Asiam, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipsorum aduentum Asiam obtinuerãt. Scythæ, cum 28 annos peregrè abfuissent, in patriam reuertentes, excepit non minor, quàm Medicus fuerat, labor. Offenderunt enim non exiguum exercitum contra ipsos uenientem. Vxores nanq; eorum diuturna uirorum absentia ad seruos accesserant uisu orbatos. Orbant autem Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id faciẽtes: Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaq; genitalibus equarum imposita ore inflantur. Hoc alijs facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideò se facere aiunt, quòd uenæ equarum sufflatæ implentur, & mammæ descendunt. Posteaquã emulxere lac, in concaua uasa lignea diffundunt. His cir-

Darij in Scythas expeditio.

De his ijsdẽ

Seruoꝝ Scythartũ quare oculi obtenti.

Ferris enim ignari modus apud Scythas.

cũ posiit caci, hæc agitant. Cuius quod summũ est delibatur, precioſusq; habetur: ulius aũt quod ſubſid.t. Huius rei gratia Scythæ quẽcunq; capiunt, uiſu orbant. Non agricultores ſunt, ſed paſtores Ex his igitur ſeruis ac mulierib Scythárum progenita eſt iuuẽtus: quæ ſuorũ natalium cõditione cognita, obuiã perrexit his qui reuertebãtur è Medis: & primũ regionẽ interſerſit ducta lata foſſa, quæ à Tauricis montib. pertingebat ad Mæotim paludẽ omniũ maximam. Deinde in his cõſiſtens, Scythis introire conantib. repugnabat. Sæpè cõmiſſa pugna, cũ nihil tamen Scytha proficerẽt, quidã ex eis inquit: Quidnã rei facimus uiri Scythæ, cũ noſtris ipſorũ ſeruis dimicãtes: qui & cũ interficimur, ipſi pauciores efficimur: & illos interficiẽdo, pauciores deinceps imperabimus? mihi uidetur haſtis arcubuſq; omiſſis, ſumptis flagella, quib. equos uerberamus, & ad illos propius eundũ. Nam quoad uident nos arma habentes, arbitrãtur ſe ſimiles nobis, atq; è ſimilib. eſſe: ubi nos pro armis uerbera tenentes uiderint, tunc ſe noſtros ſeruos eſſe intelligentes, atq; id agnoſcentes nõ perſtabunt. Hoc Scythæ cum audiſſent, ita ſibi faciendũ putauerunt Quæ ex re perculſi illi, pugnæ immemores fugã capeſſerũt Ita Scythæ imperio ſunt Aſiæ potiti: & rurſus à Medis eiecti, ad terrã ſuã hunc in modũ reuerſi. Hac de cauſa Darius ulciſcendi cupidus, cõparauit exercitum Scythæ gentem ſuã omniũ nouiſſimã eſſe aiunt, idq; hoc modo exiſtiſſe: Virũ quendã in hac terra, cũ deſertã eſſet, primũ fuiſſe nomine Targitaũ & eius parẽtes (quod tamen mihi nõ probatur) Iouem Boryſthenis fluuij filiã Tali genere ortũ aiunt Targitaũ, eiuſq; tres liberos fuiſſe, Lipoxain, Arpoxain, & nouiſſimũ Colaxain. His regnantib. demiſſa cœlitus in Scythiã regionem ex auro facta aratrũ cum iugo, ſecurim, phialam. Quæ cum primus omnium in-

Scythæ ſe fluuium conſilium.

Scytharũ origo.

ſſexiſſet

ſpexiſſet natu maximus, acceſsiſſe, & itidē animo illa ſumen di: ſed eo accedente, aurum arſiſſe. Hoc digreſſo, ſecūdum acceſsiſſe, & itidem aurū arſiſſe Ambobus ab ardenti auro ſummotis, tertio loco, cum minimus natu accederet, aurum fuiſſe extinctum, & ab illo deportatū. Eáq; re maiores fratres animaduerſa, totum regnum ad minimum detuliſſe. Et à Lipoxai quidem progenitos eſſe Scythas, quæ genus Auchatæ appellantur Ab Arpoxai uerò, qui medius fuit, ortos Catiari & Traſpias nominātur, & omnib, nomen eſſe Scolotis regis cognomen Sed Scythas Græci appellauēre Hunc in modū ſe extitiſſe Scythæ memorant, & ex quo extiterunt à primo rege Targitao, uſq; ad Darij aduerſus ipſos tranſitum, annos omninò mille non amplius fuiſſe Aurum uerò illud ſacrum in primis cuſtodire à regib, placeriq; maiorib. hoſtijs, & adiri quotannis ſolemniter & qui aurū ſacrum habet, die feſto dormire ſub dio, & eum nunquā pernoctare. & ob id dari ipſi tantum ſoli, quantū uno die uectus equo peragrare poteſt. Et cum regio ſit ingens Colaxam conſtituiſſe trifariam ſuis filijs ſuis regnum. Vnum quidem (quæ maxima portio eſt) ubi aurum aſſeruatur. Superiora autem ad uentum aquilonem uergentia, ultra quā regionem nulli incolere poſsint, neq; proſpicere, neq; tranſire, propter interfuſas pennas. Pennis enim tum tectum tum aërem oppletum eſſe: & has præſepire uiſum Hæc Scythæ de ſeipſis, pariter ac de regione ſuperiore narrant Sed Græci, qui Pontum incolūt, ad hunc modum: Herculem Geryonis uaccas agentem, in hanc peruenisſe terram, quæ deſerta eſſet, quam nunc Scythæ incolunt. Geryonem autem habitaſſe extra Pontum, in terra, quam Græci uocant inſulam Erythiam, cōtra Gades, quæ ſunt extra columnas Herculis in oceano Oceanū uerò

Aurūm ſacrum.

Hercule Geryonis uaccas.

ab ortu solis incipientem, circumfluere terram, uerbis quidem affirmant sed re tamen non demonstrant. Illinc Herculem cum ad regionem, quæ nunc Scythica uocatur, uenisset, subtracta sibi pelle leonis obdormisse (deprehenderat enim cum uehemens pluuia, & gelu) & dum dormit, interea equas eius à curru pascentes, diuina quadam sorte amotas, non comparuisse. Eas experrectus cum indagaret, omnem regionem collustrans, tandem in terram quæ dicitur Hylæa deuenisse ibiq; in antro quandam inuenisse uirginem ancipitis naturæ, humanæ ac serpentinæ: superne quidem femorum tenus fœminam, inferius autem uiperam. Eam conspi-

Fœmina semiapera.

catum Herculem atq; admiratũ interrogasse, nuncubi suas equas errabundas uidisset: Illamq; respondisse, se quidem illas habere: sed non prius reddituram ei, quàm cum ipsa coiisset: Herculem sub ea mercede cum fœmina concubuisse. Sed cum illa differret reddere equas, cupida diutissimè cum Hercule concumbendi. & hic cuperet receptis equis abire, ad postremum illis redditis mulierem dixisse: Has ego tibi equas, quæ huc uenerant seruaui, tu earum seruatarũ pretium mihi persoluisti. Concepi enim ex te filios tres: qui ubi

Herculis filii.

adoleuerint, expone quid facere debeam, nunquid hic habere domicilium (nam ipsa huius regionis imperium teneo) an ad te mitti. Hæc percontatæ respondisse: Posteaquàm eos in uirilem ætatem adoleuisse uideris si ita facies, non delinques: Quem animaduerteris eorum hunc arcum ita tendentem, & hoc balteo ita percinctum, eum tu huius regionis incolam effice. Qui autem his operibus, quæ mando, non erit par eum hinc ablegabis. Hæc exequendo & ipsa lætaberis & præceptis meis obtemperaueris. Atq; ita locutum Herculem, tetendisse alterum arcũ (duos enim gestabat) & baltheum prænonstrasse, atq; utrunq; mulieri tradidisse ar-

Herculis arcus.

cum

eum & balteum, qui balteus in commissura haberet, aured phialam: & his donatis abijsse. Illam pueris natis nomina imposuisse, uni Agathyrso, sequenti Gelono, nouissimo Scythæ. Et cum in uirilem ætatem adoleuerunt, eandem mandatorum memorem illa peregisse: & duos quidem filiorum Agathyrsum ac Gelonum, qui proposito certamini non suffeciſſent à matre ablegatos è regione excesisse: Scythamuerò, qui rem complesset, ibidem remansisse: & ab hoc rege progeneratos deinceps reges Scytharum: eoq; ab illa phiala Scythas ad hanc usq; ætatem phialas in balteis ferre: & id sollùm Scythæ matrem excogitasse. Hæc Græci qui habitant Ponto, referunt. Fertur & alius sermo, ita habẽs, cui ipse præcipuè assentior: Scythas pecuarios qui Asiam incolunt, cum à Massagethis bello uexarentur, Araxe transmisso, in Cimmeriam abisse Nam regio, quam nunc Scythæ incolunt ea fertur olim fuisse Cimmeriorum. Sed inuadentibus Scythis Cimmerios cum deliberarent, ut qui magno in uaderentur exercitu, in sententia discrepasse, hinc reges, inde plebem, utraq; quidem ualida, sed regum meliore. Nam populus sentiebat abstinendum bello, nec oportere cum multis adire periculum: reges autem pro regione cum inuasoribus dimicandum Ita cum neutris alteri obtẽperare uellent, & populares censerent sine prælio demigrandum, tradita inuasoribus regione, reges in sua potius patria occumbendũ, nec unà cum plebe fugiendum, reputantes quot bona habuissent, & quot mala cuidentia habituri essent patria profugi: hæc illi è diuerso sanitibus inter se decertasse, utroſq; numero pares: & omnes qui mutuis ictib. concidissent, fuisse à plebe Cimmeriorum sepulcros ad flumen Tyram, quorum adhuc sepulchrum extat. His humatis, cæteri è regione migrarunt: quam desertam superuenientes Scythæ occupauêre,

Agathyrsus. Gelonus. Scytha. Phiala In balteis Scytharum.

Cimmerij.

re. Extátq; adhuc in Scythia tũ muri Cimmerij tũ portoria Cimmeria, tũ loco cuidã nomen Cimmerio, tũ Bosphorus, q Cimmerius appellatur Cõstat aũt Cimmerios in Asiã fugisse Scythas, quòd Chersonesum condiderunt, ubi nunc Sinope Græca urbs sita est. Apparet etiam Scythas in illis persequendis Mediam intrasse, uia aberrantes. Nam Cimmerij quidem fugientes iter semper secundum mare tenebant: Scythæ autem eos ad dexterã Caucasum habentes insequebantur, ingressi Mediã, itinere in mediterranea conuerso. Alia quoq; fertur communis Græcorum barbarorumq; narratio. Aristeus quidam Proconnesius uersificator Caystrobij filius, memorat se Phœbo instinctũ uenisse ad Issedonas: & supra hos incolere Arimaspos homines unoculos: & item supra hos esse gryphas, qui aurum asseruent: ac supra hos esse Hyperboreos, i. superaquilonares, ad mare perungentes. Hos autem oẽs, præter Hyperboreos, Arimaspis auctorib. assiduè finitimis bellum inferre, & ab Arimaspis exterminari Issedones, ab Issedonib, Scythas, à Scythis uexatos Cimmerios, qui ad australe mare incolebant, regionem relinquere. Itaq; ne Aristeus quidem cum Scythis de ea regione consentit: qui unde fuerit, qui hæc reculit dictum est à me. Dicetur item, quænam de eodem uiro, in Proconneso & Cyzico audierim. Aristeum aiunt, qui nullo suæ ciuitatis esset inferior genere, ingressum in Proconneso fullonicam officinam decessisse: fullonemq; occlusa officina, abisse denunciatum rem propinquis defuncti. Dissipatoq; iam per urbem rumore, Aristeum esse uita functum, supervenisse sermoni de hac re disputantium quendam Cyzicenum, ex urbe Artacia profectum qui diceret sese fuisse congressum cum Aristeo apud Cyzicum, atq; collocutum. Et cum id iste

Cimmerij muri. Bosphorus Cimmerius.

Aristeus uersificator. Arimaspi Hyperborei.

De Aristeo puncta.

ſte contendendo aſſeueraret, propinquos mortui ad fullo-
niam præſtò fuiſſe, habentis quæ ad efferendos homines per-
tinent. Aperta domo, Ariſteum nec uiuum apparuiſſe, nec
mortuum ſeptimo ꝙ deinde anno cum in Proconneſo appa-
ruiſſet, eos uerſus feciſſe, qui nunc à Græcis Arimaſpei uo- Arimaſpei
cantur: quo cõditio, rurſus euanuiſſe Hoc illæ ciuitates cõ- uerſus.
memorant: quod ſcio cõgruiſſe cum Metapontinis, qui ſunt
in Italia 340. annis poſtquã iterũ euanuit Ariſteus. quem-
admodum conijciens, & in Proconneſo. & apud Metapon-
tinos inueni Metapontini aiunt, Ariſteũ cũ apud ipſos ap-
paruiſſet, iuſsiſſe aram Apollinis extrui, quæ cognomen ha-
beret Ariſtei Proconneſi: & iuxta eam erigi ſtatuam, quòd Ariſtei Pro
diceret Apollinem ad eos ſolos ex Italicis in ipſorum terram conneſij.
ueniſſe, illum ſe affectante. Et qui nunc Ariſteus eſſet, cum
Deum aſſectatur, tum fuiſſe corum: & hæc locutum, è con
ſpectu abiſſe Eoq́ aiunt Metapontini ſe Delphos ad Deum
miſſe, ſciſcitatum, quodnam illud hominis eſſet proloquiũ,
ſibiq́ iuſsiſſe Pythiam, ut dicto audiẽtes eſſent. Melius enim
cũ illis actum iri, ſi parêrent & hæc ſe admittentes perfeciſ-
ſe. Et nũc ſtatua extat cognomine Ariſtei iuxta aram ipſam
Apollinis, in foro extructam, circumſtãtibus utrinque lau-
ris. Hæc hactenus de Ariſteo. Regionis aũt, de qua nos dice-
re inſtitueramus, quænã ſint ulteriora, nemo exploratum ha-
bet. Neq́ enim id ego ab aliquo audire potui, qui ſe diceret
noſſe, quòd ipſe uidiſſet. Ac ne Ariſteus quidem ipſe (cuius
paulò antè feci mentionem) in his quos fecit uerſib. ait ſe ul-
tra Iſſedonas proceſsiſſe: ſed ulteriora fando ſibi eſſe cogni-
ta, quòd Iſſedones diceret iſta commemorare. Verùm nos,
quoad tõgiſsimè rem inueſtigare potuimus, omnẽ referemus.
Ab emporio Boryſthenitarum (hoc enim ex maritimis totius Boryſthenitarum emporium.

Callipidæ. Scythicæ est maximè medium) primi incolunt Callipidæ, qui sunt Græcoscythæ, id est, è Græcis facti Scythæ, super hos aliud genus eorum, qui uocantur Halizones. Horum utrique enim in cæteris seruant ritũ Scytharum tum in serendo atq; uescendo cepe, allio, lente, milio. Supra Halizones incolunt Scythæ aratores, qui non ad panẽ conficiendum serunt triticum, sed ad illud torrendum. Supra hos incolunt Neuri, quorum tractus, qui ad Aquilonem uergit, quantum nos scimus, uastus est. Atq; hæ quidem nationes iuxta flumen Hypanim colunt, ad occidentalem partem Borysthenis. Verũ transmissa Borysthene à mari in primis est Hylæa. Dehinc habitant Scythæ agricolæ, quos Græci, qui sub Hypane incolunt, Borysthenitas appellant: ipsi uerò se Olpiopolitas. Hi igitur agricolatores Scythæ colunt eum quidem tractũ qui uergit ad auroram, trium dierum itinere pertingentes ad flumen nomine Panticapem: eum uerò qui ad uentum aquilonem, undecim dierum nauigatione Borysthenem uersus. Nam tractus, qui ulterior est, in multum sanè spacij deserti est. Vltra quam solitudinem Androphagi habitant, id est uirorum carne uescentes separata natio, ac nequaquã Scythica. Et supra hos uasta iam proculdubiò omnia: nec ulla gens, quantum nos scimus. At horum Scytharum, qui agricolæ sunt, plagam quæ ad auroram uergit, transmisso flumine Panticape, Nomades, id est, pecuarij Scythæ incolunt, neq; serentes quicquam, neq; arantes. Nuda arboribus est omnis hæc plaga præter Hyleam. Nomades isti incolunt tractum quatuordecim dierum longitudinis, auroram uersus, ad Gerrhum usq; flumen. Trans Gerrhum autem sunt ea quæ uocantur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi, & qui suos seruos esse cæteros Scythas arbitrãtur: à meridie quidem ad Tauricam regionem pertingentes aurora

Androphagi.

Nomades.

uerò

uerò ad fossam, quam duxerunt illi, qui ex cæcis geniti fuerant, & ad emporium paludis Mæotidis, quod uocatur Cremni, id est, prærupta. Quorum pars ad flumen Tanaim porrigitur. Quæ superiora sunt aduentum aquilonem Scytharum regionum, eo incolunt Melanchlæni, alia non Scythica gens. Et supra Melanchlænos paludes sunt, & deserta hominibus regio, quantum nos scimus. Trans flumen autem Tanaim non est regio Scythica, sed prima Laxiorum, Sauromatarum, qui à secessu Mæotidos paludis incipientes, incolunt tractum qui spectat aquilonem, itinere dierum quindecim, uacuum prorsus arboribus iâm agrestibus quàm fructiferis. Supra hos habitant (quæ secunda portio est) Budini, terram colentes totam omni arborum genere frequentem. Supra Budinos aquilonem statim excipit solitudo octo dierũ itineris. Post hanc solitudinem declinando potius ad uerum subsolanũ, incolunt Thyssagetæ, natio copiosa, & propria, & è uenatu uictitans. His contigui, & in eisdem habitantes locis his, quibus nomen inditum est Iryeæ, & ipsi è uenatione uictitantes, hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. Singulis adest canis, item equus, in uentrem cubare edoctus humilius, subsidendi gratia. Vbi quis ab arbore feram uiderit, sagittaq; pcusserit, cõscenso equo illã psequitur, comitante cane. Super hos qua uergit ad aurorã, incolunt alij Scythæ, qui à regijs Scythis deficientes, ita in hunc locum peruenerunt. Ad hos usq; Scythas omnis regio Scythica est campestris, & spissi soli. Reliqua hinc lapidosa, atq; salebrosa. Cuius regionis magno transmisso spacio, incolunt sub excelsorum montium radicibus hi homines, qui ab ipso natali dicuntur esse calui, uiri pariter, & fœminæ, simis quoque naribus, & ingenti mento, proprio quodam oris sono, Scythicam

Cremni.

Melanchlæni.

Laxij. Sauromatæ.

Venandi modus.

Calui à natali.

thicam gestantes uestem, ex arboribus uellitantes, cui generi
Ponticum arboris genus. arboris nomen est Ponticum, magnitudo ferè eadem quæ ficus, fructus fabæ similis, instarq; nuclei habēs. Id ubi mite est, uestibus exprimunt, & quo ab eo crassum, & nigrum defluit, nomine Aschi, id aut lingunt, aut lacte commixtum, po-
Aschy liquoris genus. tant. Ex ipsius quodq; crassitudinis fece massas ad esum cōponunt. Neq; enim multum est eis pecorum, utpote non studiosis rei pecuariæ. Sub arbore quisq; cubat, per hyemem quidem, arbore pileo albo, firmoq; contecta per æstatem uerò, sine hoc pileo. His nemo mortalium iniuriam infert. Sacri enim dicuntur esse, nihilq; Martiorum armorum possident. Iidem finitimorum controuersias dirimunt. Ad quos quisquis confugit, is à nemine læditur. Nomen eis est, Argippæi. Argippæi. Ad hos usq; caluos ingens quoquò uersus prospectus est regionis & gentium, quæ in conspectu sunt, ex Borysthenis, atq; ex aliis Ponticis emporijs. Scythæ, qui ad hos cōmeant, per septem interpretes, totidemq; linguas perueniunt. Horū tenus notitia rerum habetur. Quod supra caluos est, nemo pro comperto referre potest. Nam montes editi, atq; præruptii transitum interdicunt quos nemo transcendit. Hi tamē calui referunt, quæ apud me fidem non habent, incoli montes ab hominibus Capripedibus: quos ubi transieris, esse alios, qui senos menses dormiant quod ego in primis nō admitto. Sed tractum illum qui ad auroram caluis est, ab Issedonibus habitari sine ambiguitate compertum est. Ille uerò superior, qui uergit ad aquilonem, tàm Issedonibus, quàm caluis ignotus est, nisi quatenus isti ipsi dicunt. Issedones talibus moribus uti feruntur. Quoties pater alicui decessit, omnes eius propinqui pecora adducunt: quæ ubi macta uerunt, concidunt, & mortuum patrem illius à quo in conuiuium accipiuntur, commixtis omnibus carni-

Capripedes.

Issedonum mores.

bus

bus conuiuium exhibent. Caput tùm defuncti denudatum, [illegible] eóq; pro simulacro utuntur, agentes inde quotannis maiores hostias, cæremoniasq; Hæc filius patri facit, quemadmodum Græci natalitia. Dicuntur præterea, & multi esse, & ipsorum uxores peræquè fortes, ac uiri. Hi & ipsi cognoscuntur. Quod supra hoc est, ibi aiunt Issedones esse homines unoculos, & gryphes auri custodes. Hoc ab iis acceperunt Scythæ, à Scythis nos cæteri accepimus, uerùm putamus, ac Scythicè eos appellamus Arimaspos. Nam arima Scythæ unum uocant, spu uerò oculum. Omnis autem quam dixi regio, adeò infestatur hyberna sæuitia, ut octo mensibus tolerari non possit: tantum illic gelu est. Sicubi aquam effundas, non facies ibi lutum: facies autem, si ignem accenderis. Ibidem quoq; mare glaciatur, & omnis Cimmerius Bosphorus, super quam glaciem, omnes, qui intra fossam incolunt Scythæ, exercitus ducunt, & plaustra agunt trans mare, usq; ad Indos. Ita uis hyberna octo mensibus perstat, quatuor tamen mensibus reliquis frigora illic sunt. Vbi etiam aliam, quam in cæteris regionibus, conditionem habet hyems. Nam cum tempus pluendi est, nihil ibi, quod sit utilius momenti, pluit. Æstate pluere non cessat. Quinetiam tonitrua, cùm alibi, tùm ibi nulla existunt, æstas nubila est: hyeme si fiant tonitrua: pro ostento habetur. Terræmotus in Scythia si existat seu æstate seu hyeme, tãquam prodigium admirantur. Eam uim hyemis equi perferunt, muli, asiniq; ne incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini uerò, ac muli durent. Et hæc mihi uidetur esse causa, cur omninò cornua bouino generi ibi non succrescant, astipulante sententiæ meæ Homeri carmine in Odyssea, quod ita habet:

Et Libyen, ubi sunt cornuti protinus agni.

Arimaspi unde appellati.

Frigoris miranda uis.

Quod

Odyss. 4. Cornua quibus in locis cur maturius proueniãt autserius.

Quod rectè dicunt, in locis calidis maturè cornua existere. Nam in uehementibus frigoribus aut nõ oriuntur statim pecoribus cornua, aut si oriuntur uix oriuntur. In Scythia itaq; hoc propter frigora contingit. Quo magis miror (ab initio enim oratio mea indagare instituit) cur in omni Helæo agro muli nequeant gigni, cum neq; locus sit frigidus, neq; ulla alia causa appareat. Aiunt Helienses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse. Cumq; tempus aduentat conceptus equarum se in loca finitima illas educere. Ibi postquam admiserint animos, donec conceperint, tunc rursus eas reducere. De plumis autem, quibus aiunt Scythæ oppletum esse aërem, & idcirco non posse prospici longius continẽ nec ulterius transiri, hæc est mea sententia: Quod ultra eam regionem assiduè ningit, & (ut credibile est) minus æstate quàm hyeme. Nam ut cuilibet eminus intuenti cadentẽ niuem copiosam, liquet quod dico, nix plumis assimilis est: & propter hanc talem hyemem inhabitabilia sunt eius continentis loca, ad aquilonem spectantia. Eoq; opinor, plumatiuum esse interpretantes Scythas, ac circumiectas gentes ita loqui. Verùm hæc, quæ reperiuntur, lógissimè dicta sunt.

Plumis oppletus aer

De Hyperboreis.

De Hyperboreis autem hominibus, neq; Scythæ quippiam, neq; alij ulli illic incolentium memorant, præter Issedones, nec ipsi quidem (ut mihi uidetur) dicentes aliquid. Dicerent enim, & Scythæ de hoc, quemadmodum de unoculis dicunt. Quanquam & ab Hesiodo de Hyperboreis mentio fit, quinetiam ab Homero in Epigonis, si tamen Homerus reuera fecit hos uersus. Sed multò plurima de his Delij memorant, sacra alligata in triticea stipula ex Hyperboreis delata uenisse ad Scythas: à Scythis deinceps finitimos accepisse, gradatimq; per singulos ad occasum usque, atque illinc meridiem uersus dimissa, à primis Græcorum Dodo-

Hesiodus. Homeri Epigoni.

Sacra Hyperboreorum.

Naeit esse accepta, & ab his descendisse ad Meliensem sinum peruasisseq; in Euboiam, & oppidatim usq; ad Carystum, & illinc reliquisse Andrum. Carystios enim esse, qui in Tenum portarint: Tenios uerò in Delum, atq; ita hæc sacra in Delum aiunt peruenisse. Sed primum Hyperboreos misisse duas puellas, quæ ferrent hæc sacra, quas Delij aiunt Hyperocham, & Laodicem, & cum his tutelæ gratia quinq; è suis popularibus, qui eas deducerent, nunc Peripheree uocatos in Delo, ubi in magno honore habentur. Et cum isti ab Hyperboreis missi rursus non redirent, indignè ipsos Hyperboreos tulisse, si eos quos assiduè mitterent, non reciperent. Ita misisse, qui ferrent ad confines suos sacra in stipula tritici ligata, iuberentq; illos considerate mittere ad aliam nationẽ. Atque ita hæc gradatim missa, aiunt deuenisse in Delum. His quidem sacris simile quiddam fieri animaduerti à fœminis Traciis, atque Pæonijs, quæ in sacrificando regiæ Dianæ, non sine stipula triticea id faciunt, atque ipse uidi eas facientes. Cæterùm, his uirginibus Hyperboreis uita functis in Delo, parentant puellæ Deliæ, ac pueri, tonsis utriq; crinibus, quos puellæ quidem fuso inuolutos, supra monumentum aliarum deponunt: pueri autem ad quandam herbam applicantes, & ipsi sepulchro imponunt. Est autem monumentum intra Artemisium ad sinistram intrantibus, olea illic superenata. Hoc honore ab incolis Deli afficiuntur hæ uirgines. Aiunt ijdem Argin, & Opin uirgines ex Hyperboreis, eorundem hominem ætate in Delum uenisse, etiam priores Hyperocha, & Laodice: & has quidem uenisse ad reddendum. Lucinæ tributum pro partu maturando, quod instituerant, Argin uerò, & Opin, una cum ipsis deis aduenisse & honoribus alijs ante illas fuisse donatas. Aid eas enim congregari cœtũ mulierum, quæ hymnum canant ab Olene

Deliæ puellæ sacræ.

Dianæ regiæ sacra.

Argie Opis.

Lycium celebratum.

Olen. Lycius. ne Lycio conditum, in quo hymno nomina Argis & Opis nuncupantur. Deinde à Delijs edoctos insulanos, & Ieones, cæcur agere instituisse, & nominatim Argin, & Opin decantare. Hic Olen è Lycia profectus, alios quoq; uetustos fecit hymnos, qui cantantur in Delo, dum eius, qui supra sepulchrum est, Argis, & Opis, dispergitur super inunctam ægrotorum turbam, qui ad aram sunt. Est aũ sepulchrum earũ post Artemisiũ, ad aurorã spectans, proximè Ceiorũ canaculum. Hactenus de Hyperboreis dictum sit. Nam de fabuli Abaris, qui fertur esse Hyperboreus, nihil dico qui sagittã dicitur per uniuersam terrã circumtulisse, nihil comedens. Quod si qui sunt Hyperborei, id est, super aquilonares, erũt alij, & Hyperotij, id est superaustrales. Nempe rideo, cum multos uideo iam descripsisse ambitum terræ, nullã habentes in exponendo sensum qui Oceanũ scribunt circumfluere terram, rangq tornũ factam esse orbiculatam, & Asiam facientes Europæ parem. Nam ego singularum magnitudinẽ breui patefaciam, & quanta sint singula ad describendum. Vbi Persæ incolunt, id ad australe protenditur mare, quod dicitur rubrum. Super hos ad uentum aquilonem habitant Medi, super Medos Sapires, super Sapires Colchi ad septentrionale pertingentes mare, in quod influit flumen Phasis. Hæ quatuor nationes à mari ad mare incolunt. Deinde uersum uersus, ab ea duæ oræ terrarum ad mare protendun tur, quas ego exponam. Hinc quà ad aquilonem uergit, ora una à Phasi incipiens porrigitur id mare per Pontũ, & Hellespontum usq; ad Sigeum Troicum. Quà uerò ad austrum uergit, eadem ora à sinu Mariandico, qui Phœnici adiacet, tenditur secundũ mare ad promontoriũ usq; Triopiũ. Incolunt aũt in ora hac hominũ nationes triginta. Talis est una ora. Altera uerò à Persis incipiens, porrigitur ad rubrũ ma-

Ceiorum canaculum.

Abaris fabula.

Orbis partitio.

Asia.

te,

re, quod & Persicũ uocatur: deinde gradatim Assyria, atq; inde Arabia, desinitq; in sinu Arabico: & si nõ desineret, nisi quod Darius è Nilo riuos in illum sinũ induxit. A' Persis ad Phœnicẽ tractus amplus est, ac multus. A' Phœnice hæc ora tendit secundũ hoc mare per Syriã Palæstinã, & Aegyptũ, in qua terminatur intra quã tres sunt omninò nationes. Atq; hæ sunt, quæ à Persis occasum uersus in Asia continentur. Quæ supra Persas sunt, & Medos, & Sapires, & Colchos, auroram uersus, & solem orientem hinc mari rubro abluun tur, aquilonem uersus, à mari Caspio, & flumine Araxe, qui contra solem orientem fluit, India tenus habitatur Asia. Illinc iam auroram uersus deserta sunt nec qualia sint, dicere quisquã potest. Et Asia quidem talis, & tanta est. Africa aũt ab altera ora est, ab Aegypto enim iã excipitur. Hæc ora citra Aegyptũ iã angusta est. Nã ab hoc mari ad rubrũ, intercapedinis est, centũ millũ ulnarũ, quæ sunt mille stadia. Ab his deinceps angustijs spaciosa sanè ora excipit, quæ Africa na dicitur. Itaq; admiror eos, qui disterminarunt atq; distinxerunt Africam, Asiam, Europã, inter quas non parũ est differentiæ. Siquidem Europa longitudine quidẽ cæteras assequitur, latitudine uerò non uidetur mihi comparari digna. Nã Africa seipsam monstrat circanfluam mari esse excepto duntaxat ubi Asiæ conterminа est, Neco Aegyptiorũ rege, eorũ quos nouimus primo in hoc demõstrando. Is postquam destitit à deprimẽda fossa, à Nilo ad Arabicũ sinũ misit nauib. quosdã Phœnices, præcipiẽs. ut trãsuecti columnas Herculeas penetrarent ad septentrionale usq; mare: atq; ita ad Aegyptũ remearent. Phœnices igitur è rubro mari soluẽtes, abierunt in mare australe qui posteaquam autumnus aduenerat, appliciti ad terram: nauibus sementem faciebant: ut assiduè Africani legeret, ac messem expectaret. Deinde mes-

Africa.

Europa.

Phœnices ad Africã cognoscendã missi.

se

so frumento nauigabant. Ita biennio consumpto ad Hercu
leas columnas, anno tertio declinantes in Aegyptum reme-
arunt referẽtes, quæ apud me fidem non habent, fortè apud
aliquem alium: prætereuntes Africam, se habuisse solum ad
dextram. Atq; hunc in modum Africa primùm est cognita.
Secundo loco fuêre Carthaginenses, qui dixerunt quendam
Sataspen, Teaspis filium, uirum Achæmenidem, qui Afri-
cam non pernauigauit, cùm esset ad hoc ipsum missus: sed
tùm nauigationis longitudine, tùm terræ solitudine deterri-
tus retrò redijt, non impleto labore, quem ei mater iniunxe-
Zopyri fi- *rat. Etenim uitiauerat filiam uirginem Zopyri filij Megaby-*
lia. *zi, quem ob hanc causam à Xerxe rege suffigendũ cruci ma-*
ter sua, quæ fuerat Darij soror, liberauit: quòd diceret se
maius illi supplicium irrogaturam, quam rex pararet. Quip
pe necesse ei fore pernauigare omnem Africam, dum perue
niret ad Arabicum sinum. His annuente Xerxe, Sataspes in
Aegyptum abijt, sumptaq; illinc naue, ac socijs, nauigauit
ad columnas Herculis quibus transmissis, circumuectus A-
fricæ promotorium nomine Syloes, in meridiem cursum te-
nebat. Emensusq; permultum maris intra complures menses
cum assiduè pluri tempore opus esset, conuerso cursu in Ae-
gyptum redijt. Et illinc ad regem Xerxem regressus, aiebat
se in prætermauiganda remotissima ad quam ierint ora, ui-
disse homines pusillos, Phœnicea utentes ueste, qui quoties i-
psi terræ nauim applicarent, ad montes se fuga proriperent
relictis urbibus. Ipsos autem illos ingressos nihil iniuriæ in-
tulisse, pecora tamen illic excepisse. Quòd autem totam A-
fricam non pernauigassent, hanc causam afferebat. quòd
Sataspes cruci suffi xus. *nauigium ulterius procedere non posset sed retineretur.*
Hunc Xerxes negans locutum uera, quòd certamen sibi pro
positum non exoluisset, in crucem sustulit, irrogata quam

desti-

deſtinauerat pœna. Huius Sataſpis eunuchus audita dñi nẽ ce Samum cũ magna pecunia profugit, quã Sanius quidã interuertit. Eius nomẽ cũ ſciã, tamẽ uolens obliuiſcor. Aſiæ bona pars à Dario inueſtigata eſt. Is cupidus cognoſcendi, ubi nam Indus (qui ſecundus omnium fluminum crocodilos præſtat) mare influat, miſit nauib. cũ alios quoſdã, quos uera renunciaturos conſidebat, tum Scylacem quẽdam Cariandem. Illi à Caſpatyro urbe, & à terra Pactya profecti, ſecundo flumine auroram uerſus atq; ſolem orientem nauigantes in mare, dehinc per ipſum mare, 30 denum menſe tenuerunt eum locum, unde rex Aegyptiorum eos Phœnices, quos antea dixi, miſerat ad Africã pernauigãdam. Poſt horum pernauigationem, Darius Indos ſubegit, & eo mari potitus eſt. Ita Aſiam (præter eam quæ orientem ſolem ſpectat) compertum eſt parem Africæ eſſe. Europa à nemine inueſtigata eſt, neq; quà ad orientem, neq; quà ad aquilonẽ uergit, an mari claudatur. Longitudine tamen cognoſcitur ad utranq; accedere. Neq; poſſum coniectura colligere, unde ſit: & cum una ſit terra, trifaria ſint ei nomina indita è mulierum cognominib eiuſq; fines ponantur Nilus, fluuius Aegyptiacus, & Phaſis Colchidicus. Alij aiunt eſſe fines Tanaim & Mæotidem fretumq; Cimmerium: ſed negant ſe audiſſe nomina eorum, qui hæc diſtinxerunt, & unde nomina impoſuerint. Iam enim Lybia quidẽ, id eſt, Africa, à pleriſq; Græcorum fertur ſortita nomen à Lybia quadã muliere indigena. Aſia uerò ab uxore Promethei: quanquã Lydi hoc ſibi nomen uendicant, aſſerentes ab Aſio Manei filio, Aſiam appellatam non ab uxore Promethei. Vnde & Sardibus familiam quandam eſſe uocatam Aſiaden. Europa autem, neq; an ſit mare circumflua, neq; unde hoc nomẽ acceperit, neq; quis nominis autor extiterit, ab aliquo mortalium com

Iadi à Dario ſubacti. Aſia. Europa.

Lybia unde. Aſia unde.

Europa unde appellata.

* Aliter Syria.

perũ est, nisi quòd dicimus ab Europa * Tyria nomen accepisse regionem: nec antè, sicut cæteras nomen habuisse. Tamen illam ex Asia fuisse constat, neq; in hanc commeasse terram, quæ nunc à Græcis uocatur Europa, sed è Phœnice ultra in Cretam & è Creta in Africam. Hæc hactenus de his dicta sunt. Nam quæ sentimus de his, hæc dicimus. Pontus Euxinus, in quem Darius fecit expeditionem, nationes exhibet omnium imperitissimas, Scythica dũtaxat excepta. Nullius enim nationis eorum quæ sunt intra Pontum, aut aliquid ad sapientiã pertinẽs, proferre possumus, aut aliquẽ uirum pro erudito habitum nouimus, præter Scythicã gentem, & Anacharsin. In gente Scythica ex omnibus humanis negocijs unum maximum, quantum nos scimus, excogitatum est. Nam cætera non admiror. Quod maximum ab eis excogitatum, id est, ut neq; quispiam qui ad eos se contulerit, aufugere neq; ipsi capi possent, aut ne inueniri quidẽ, si nolint, atq; deprehendi. Siquidem nullæ sunt eis urbes, nulla mœnia extructa. Domos secum ferunt singuli: equestresq; sunt sagittarij, non pane uictitantes, sed ex pecoribus: pro domibus plaustra habentes quidni, imbelles alioqui futuri, & ad dimicandum inhabiles? Hæc sunt ab eis inuenta, cum opportunitate terræ, tum fluminũ beneficio. Nam hæc terra cum sit campestris, sua sponte uliginosa est & humida, eamq; interfluunt flumina nõ multò pauciora numero, quã in Aegypto fossæ. Quorum quæ sunt celeberrima, & à mari nauigabilia, ea retensebo. Ister quinq; ostia habens, post hunc Tyres & Hypanis & Borysthenes, & Panticapes, & Hypacyris & Gerrhus, & Tanais. Hi horsum fluunt. At Ister, omnium quos nouimus fluuiorum maximus, sui per sibi ipsi par, tam æstate, quã hyeme, fluit ab Hesperio primus omnium qui sunt in Scythia. Ob id omnium maximus, quòd

Pontus Euxinus.

Anacharsis. Scytharum mores.

Flumina Scythiæ.

alij in eum influunt, qui ipsum ingentẽ reddunt per Scythiã de lapsi numero 5. Vnus, quẽ Sorata Scythæ appellant, Græci Pyrethon, alter Tiarãius, tertius Ararus, quartus Naparis, quintus Ordissus. Horũ primo locò dictus flauius magnus est, ad auroram fluens, cum Istri aqua communicat. Minor est Tiarantus, ad Hesperũ magis uergẽs. Inter quos cæteri fluentes Ararus. Naparis & Odissus. in Istrum infunduntur Hi sunt uernaculi Scythiæ amnes, qui illũ augent, in quẽ etiã euoluuntur Ex Agathyrsis quidẽ fluens unus, Marisus ex Hæmi uerò iugis tres alij ingentes ad aquilonẽ uergẽtes, Atlas & Auras, & Tibesis. Per Thraciã uerò & Crobyzos Thraces, Athres & Noas & Atarnes Et ex Pæonijs, ac mõte Rhodope, medium interscindens Hæmum, Cius. Quin ex Illyris in aquilonẽ tendens Angrus, planitie Triballiam interfluens, Brongũ intrat Brongus Istrum. Ieã utrũq; per se magnũ Ister excipit. Præterea ex Vltricorũ regione Carpis & aliud aduentũ aquilonem Alpis in Istrum exeũt. Omnem n. Europam Ister emetitur (sumpto ex Celtis initio, quorum in Europa ad solis occasum extremi sunt post Cynetas) totãq; permensus Europam, ex transuerso ingreditur Scythiam. His quæ dixi fluminibus, & alijs aquas ferentibus, Ister fit omnium maximus. Quòd si alterius cum alterius aqua conferatur profectò Nilus copia aquæ antecellit, quòd in eum nullus neq; fluuius, neq; fons ingrediens, ad incrementum aquæ confert. Quòd autem Ister sibi semper par fluit, tã æstate quàm hyemẽ, ob id fit (ut mihi uidetur) quòd hyeme est, quantus est, aliquantulo maior quàm sua natura fert. Nam per hyemem paululũ in ea regione pluit, sed ubiq; ningit æstate uerò nix q̃ sub hyemẽ decidit, multa, undiq; in Istrum liquefacta dilabitur, cumq; impleat, nec

Noas.

Triballiæ planities.

Celtæ.

Ister semper par.

ipsa solum, sed cum ea imbres multi atq; uehementes. Quippe p æstatem pluit, quo tẽpore quãtò plus aquæ sol ad se attrahit quã hyeme, tantò plus aquæ cum Istro miscetur æstate, quàm hyeme. Ita cum paria faciat Ister datis atq; acceptis, fit ut semper uideatur sibi esse similis. Ex flumin. ergo quæ apud Scythas sunt, unum est Ister. Post hunc Tyres, qui ab aquilone means, ortum trahit ex ingenti palude, quæ Scythicã terrã à Nebride separat. Ad ostium huius incolunt Græci, q Tyritæ uocantur. Tertium flumen est Hypanis, ex Scythia ueniens, & ex magna palude profluens, circũ quã pascuntur equi sylueſtres candidi, reclé; uocatur hæc palus mater Hypanis. Ex hac igitur ortus Hypanis fluit ferè 5. dierũ nauigatione, angustus & adhuc dulcis, sed mox 4. à mari dierum nauigatione sanè quã amarus propter amarum, qui in eum fluit, fontem. adeò inquã amarum, ut cũ sit exiguus magnitudine, tamen inficiat Hypanim flumen, in paucis magnũ. Est aũt hic fons in finib. regionis Scytharum aratorum, & Alizonum, eodẽ nomine quo locus, undè emanat, Scythica lingua Amarãpeus, id est sacræ uiæ. Apud Alyzonas cõtrahunt terminos suos Tyres & Hypanis, mox deinde in diuersum abeuntes, mediã intercapedinem laxãt. Quartus fluuius est Borysthenes, secundum Istrum omniũ maximus, & nostra sententia, non modò Scythicorũ fluuiorum lõgè huberrimus sed etiã cæteris huberior præter Aegyptium Nilum, cum quo non licet alium cõparare. Cæterorum huberrimus est Borysthenes pascua præbens amœnissima & accommodatissima pecoribus, necnon optimorum, ac singularium affatim piscium, idem ad potandum suauissimus, liquidus inter turbidos fluens iuxta quem seminis optima fit, & herba non satiua, etiã altissima. In cuius quoq; ostia ingens uis salis sua sponte concrescit. Præbet idem in-

Equi syluestres candidi.

Aratores Scythæ. Alyzones.

Borysthenes.

gentiã

gentia cete ad salsurã, spinis carentia, quæ antacæos appellant. Alia præterea præstat administratione digna 40. dierum nauigatione usq; ad locum nomine Gerrhum, cognoscitur ab aquilone fluere Superiora per quæ fluit, nemo hominum elaqui potest. Apparet tamẽ fluere per solitudinem ad Scytharum agricolantium plagã. Nam hi Scythæ 10. dierum nauigatione accolunt hoc flumen. Cuius tãtum ac Nili fontes, nec ipse possum, nec ullum Græcorum reor posse dicere. Idem cum ad mare aduenit, Hypanis cum eo miscetur: eodem in loco mare irrumpens. Quod inter hos amnes in confluentem tendentes intercapedinis est, Hyppoleo promontorium uocitatur, ubi delubrum Cereris extructum est. Vtra quod delubrum sub Hypani incolunt Borysthenitæ. Hactenus q̃ ab his fluuijs. Post hos alius, qui quintus est, nomine Panticapes, & ipse ab aquilone fluẽs, atq; è palude. Inter quem & Borysthenem incolũt Scythæ agricolatores. Idem in Hylæam ingreditur. qua transmissa Borysthenem immiscetur. Sextus est Hypacaris, qui è palude manans, mediosq; Scythas pecuarios influens, in mare uoluitur, iuxta Carcinitum oppidum, ad dextram coercens Hylæam, & cursum, qui dicitur Achillis. Septimus est Gerrhus, nomen à loco obtinens, qui à Borysthene dirimitur circa ea loca, apud quæ Borysthenes cognoscitur: cui loco nomen est Gerrho, disterminatq; regionẽ Scytharum pecuariorum ac regiorũ. Et dum in mare fluit, in Hypacarim dilabitur. Octauus est Tanais qui superius è uasta palude profluens, in aliam uastiorem diffunditur, nomine Mæotim, qui discludit regios Scythas à Sarmatis. In hunc Tanaim alius influit, nomine Hyrgis. Ita Scythæ celeberrimis amnib. muniti sunt. Gramẽ quod in Scythia germinat, omnium quæ nos nouimus ger-

Nili fontes.

Cereris delubrum.

Scythæ agricolatores.

Achilleus cursus.

minum aridissimum est quod ita se habere dissectis pecoribus licet discernere. Et ea quidem quæ maxima sunt, ita apud eos abundant. Cæteri eorum mores hunc in modum instituti. Deorum hos solos propitiãtur: Vestam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem existimantes Tellurem Iouis cõiugem esse. Posthos Apollinem, & cœlestem Venerem, & Martem, & Herculem. Hos cuncti Scythæ deos arbitrãtur: Sed qui regij Scythæ uocantur, etiam Neptuno sacrificant appellãtes Vestam lingua sua Tabiti, Iouem Papæum, meæ sententia rectissimè: Tellurem Apiam, Apollinem Octosyrum cœlestem Venerem Artimpasam, Neptunum Tamimasadem. Simulachra & aras, & delubra facienda non putãt, præterquam Marti. Idem sacrificium prorsus apud omnia templa fieri, eodem modo est institutum, qui talis est: Victima ipsa primoribus implicita pedibus sistitur, cuius à tergo stans immolator, amota inprimis insula, pecudem ferit, eaq; concidente deum inuocat, cui illam mactat: deinde circumdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hostiamq; strangulat non incenso igni, non uotis inuocatis, nõ sumptis libamentis: sed ubi pecudem strangulauit, eiq; pellẽ detraxit, ad coquendam se conuertit. Verum cum Scythica regio lignorum sit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum est: Vbi uictimam pelle denudarunt, denudant ossa quoq; carnibus, dehinc illas in lebetes eius gentis, Lesbijs crateribus assimiles, nisi quòd sunt multò spaciores, injiciunt. Subiectis atq; succensis ossibus hostiarum, coquunt. Si autem nõ adfuerit lebes, omnes carnes in aluos illatum, & cum aqua commiscent, atq; ossa succendunt. Quibus pulcherrimè ardentibus, & aluis facilè capientibus carnes ossibus separatas, ita fit, ut bos seipse coquat, & item

Tellus dea.
Venus cœlestis.
Vesta.
Victimæ cædendæ ritus.
Scythia lignorum inops.

Item cætera pecora immolata, per semetipsum quod́q; elixũ fiat. Coctis carnib. is qui immolauit, ea/um atq; intestinorũ libamenta ante se porricit Immolant aũt cum alia pecora, tum præcipuè equos. Et alijs quidem dijs hunc in modum & alias pecudes immolãt. Marti uerò sic prisco ritu apud quos que tale extruitur templum: Sarmentorum fasces aggerun-tur trium in longum latumq; stadiorum, minoris tamen sub limitatis, desuper quadrata planities efficitur, tria latera ẽ-rupta sunt, quartum accliue, per quod ascendatur. Eo quo-tannis comparant 150. plaustra sarmentorum. Nam semper propter calitẽ estatem illa marcescunt. Sed hoc aggestu ferreus Acinacis. qui singulis uetustus est statuitur. Idq; est Martis simulachrum, cui annuas hostias offerunt, cũ aliorũ pecorum, tum equorum, & plus huic Acinaci, quã cateris dijs. Excaptiuis centesimum quenq; immolant, non eodem quo pecora modo, sed diuerso Nam ubi eorum capitib ui-num libauerunt, ipsos ad quoddam uas mactant dehinc eis dem in congeriem sarmentorum sublatis, Acinacem cruore perfundunt Hæc quidem supra conferunt, inferius autem ad templa illa faciunt. Virorum interemptorum omnes hu meros dexteros præcidunt, quos unà cum manibus in aërem iaciunt, quocunq; deciderit manus, ibi iacet & seorsum mor tuus. Cæteris deinde solemnibus confectis, abeunt. Et sacri-ficia quidem hæc ab eis sunt instituta. Sues pro nihilo pu-tant, quos nec alere omninò in sua regione uolunt: quæ uerò ad bellum attinent, hunc in modum sunt ab eis compara-ta. Quem primum uirum ceperit uir Scytha, eius sangui-nem potat: quoscunque in prælio interemerit, eorum capita regi offert. Nã capite allato, fit prædæ quãcunq; ceperit par ticeps, alioqui expers Caput hoc modo præcidit. In orbem illud amputat circa aures, uerticẽq; sumpto, excutit, de-

Martis simulachrũ Acinis.

Sues apud Scythas.

Scytharũ mos in hostes

inde pellem detrahit: & ubi sicut bouis corium manib. mollíuit, tanquam mantile possidet, eaq; & habenis equi sui appensa gloriatur: qualia mantilia quisq; ut plurima habeat, ita uir iudicatur præstantissimus Sunt multi quoq;, qui coria hæc humana tanquam brutorum consuant, quibus pro amiculis induantur. Multi etiam cæsorum hostium manus dextras cum unguibus excoriant, eisq; opercula pharetrarũ integunt. Est autem inter omnia coria humanum ferè & crassum maximè & candore splendidum. Multi totos homines excoriatos, & super ligna extentos, supra equos circumferunt. Hæc ab illis in mores sunt recepta. Non tamen de omnium, sed de inimicissimorum capitib. hoc faciunt, ut illud quisq; infra supercilia recisum prorsus extenderẽt: & crudo tantum bouis corio, si pauper sit: sin diues, non modò exterius inducat bouino corio, uerũ etiam interius inauret, & sic uterq; pro poculo utatur. Idem agunt de dòmesticis, si inter eos exiterint discordiæ, dũ apud regẽ uictoria sunt positi. Hæc capita hospitib qui ad eos ueniũt, uiri alicuius existimationis, exhibent: referuntq; illos, cum essent domestici, & ad pugnã lacessissent, ab ipsis esse superatos, id strenuitatis loco ponentes. Semel quotannis singuli regionum principes miscent uinum crateri. de quo Scythæ oẽs hostium homicidæ bibũt, nemo gustat, qui nihil præclari operis ediderit, sed sine honore seorsum sedet: quæ res apud eos maximè est ignominiæ. Qui uerò complures cædes fecerunt, hi duobus pariter quos habent calicib potant Apud eosdem permulti sunt uaticinatores, qui cum plurib. uirgis salignis diuinant, ad hunc modum: Grandes uirgarum fasces cum attulerũt, humi positos, dissoluunt, ac separatim ponentes illarum singulas uaticinantur Atq; hæc dicendo, uice uersa uirgas prehendũt, ac rursus sigillatim cõponunt. Hæc est illis tradita à

Mantilia Scytharũ.

Coria humana.

Vaticinatores cum saligneis uirgis diuinantes.

maioribus

BSB

maioribus diuinatio. Sed Enaries, qui sunt androgyni, aiũt sibi à Venere traditam diuinationem tiliæ fronde uaticinãtes. Tiliam ubi quis trifariam sciderit, digitis suis eam implicando, ac resoluendo tractat, atq; hunc in modum uaticinantur. Horum tres maximè probatos accersit rex quoties ægrotat: cui isti semper ferè dicunt hunc, aut illũ ciuem (nominãt aũt hominem, de quo loquuntur) peieraſſe, iurantẽ p regiũ soliũ. Est aũt Scythis mos plerũq; iurandi per regium soliũ, cum maximum uolunt interponere iusiurandum: protinusq; is quem dixerint peieraſſe, adductus, cõarguitur scientia diuinandi, tanquàm compertus falsò peieraſſe per regium solum, & ob id regem ægrotare. Si ille inficiatus se negat peieraſſe, atq; rem grauiter fert, rex duplum uaticinorum accersit. Qui inſpecta diuinandi ratione, si & ipsi hominẽ periurij conuicerint, sine mora caput excidunt: eiusq; facultates inter se partiuntur primi uaticini. Sin uerò illi, qui superuenerũt, uaticini homines absoluerint, alij atq; alij præstò sunt: quorum si plures absoluerint, decernitur primis illis uaticinis esse pereundum, eosq; hunc in modum necant. Plaustrũ concameratum ubi sarmentis referserunt, bobusq; iunxerũt, uaticinos pedibus implicatis, & manibus post tergum reuinctis, atq; ore obstructo, extendunt in medium sarmentorum: incensisq; sarmentis territando agitãt boues. Quorũ boum multi cum uaticinis concremantur, multi ambusti utiq; cremato plaustri temone aufugiunt. Hoc, quem dixi, modo uaticinos comburunt, etiam ob alias causas, appellantq; falsos uaticinos. Sed quos morte rex afficit, eorum ne libros quidem relinquit, sed uniuersos mares interficit, fœminis nihil læsis. Fœdera cum quibuscunq; incunt Scythæ, hoc modo ineunt: Infuso in grandem calicem fictilem uino, cõmiscent

Scytharũ iusiurandum.

Vaticinorũ falsorum pœna.

eorum sanguinem, qui feriunt fœdus, percussorum cultello aut incisorum gladio aliquantulum corporis. Deinde in calice tingunt acinacem, sagittas, securim, gladium. Hæc ubi fecerunt, sese multis uerbis deuouent. postea uinum epotant, non modò ij, qui fœdus fecerunt, sed etiã comites hi qui sunt maximæ dignitatis. Regum sepulchra apud Gerrhos sunt, ubi Borysthenes iam nauigabilis est. Ibi cum rex eorum decessit, ingentem scrobem effodiunt forma quadrata. Hoc ubi præparauerunt, accipiunt mortuum corpore incerato, aluo euulsa atq; expurgata, quam silere contuso, & thymiamate, apijq; semine, & anisi, cum expleuerunt, resuunt rursus, impositumq; plaustro cadauer, ad aliam gentem ferunt. Quod qui excipiunt, eadem agunt, quæ regij Scythæ: aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circuncidunt, frontem, nasumq; consauciant, sinistram manum sagittis traijciunt. Postmodum regis cadauer carpento ferunt ad aliam gentẽ, cui imperitant. Sequuntur aũt eos ij, ad quos prius uenerunt. Postq; mortuum circumferentes perlustrarunt omnes, uentũ est ad Gerrhos, quæ gens extrema est eorũ imperij, & in qua est sepultura. Deinde postquam mortuum super torum in loco posuerunt, hastis hinc, atq; hinc defixis, desuper ligna disponunt, deinde pallio contegunt. In reliqua loculi spatiositate aliquam eius pellacum strangulatam sepeliunt, & eum qui uina miscebat, & cocum, & equi agasonem, et ministrũ, & qui erat à nunctijs, necnon equos, & aliarum rerũ omniũ primitias quinetiam phialas aureas. Nã argenteũ, & æreũ nihil in usu habent. His actis humum certatim atq; auidè mingunt, cupientes tumulum quam maximum efficere. Circumacto anno, rursus hoc agunt: Ex famulis regis intimos sumunt. Sunt autem famuli regum ingenui Scythæ, & quos ipse

Regum sepulchra.

Lustratio regũ cadaueris.

Sepultura regum Scytharũ.

Argentum aeque ac Scythæ in usu non habent.

Famuli regum Scytharum.

ſpſe rex iuſſerit. Nam nullis uenalibus ei miniſtrat. Horum miniſtrorum quinquaginta cum ſtrangulauerunt, ac totidem præſtantiſsimos equos, eductis inteſtinis, expurgatis paleis implent, ac conſuunt. Et ubi dimidium orbis rotæ ſuper duo ligna reſupinatum ſtatuerint, alterumq; dimidium ſuper altera duo ligna, & item alia multa huiuſcemodi defixerint, tùm ſuper ea equos imponunt, craſſis tignis in longum ad ceruicem uſq; traiectos, ita ut priores orbes ſuſtineant armos equorum, poſteriores uerò iuxta femora ſuſcipiant uteros, utriſq; cruribus ſupernè pendentibus. Equos infrenant, eorumq; habenas ad palos extentas alligant. Deinde ſuper eorum ſingulos ſtatuunt, ſingulos quinquaginta huiuſmodi ſtrangulatorum, hunc in modum: Vnicuiq; eorum rectum ſtipitem per ſpinam ad ceruicem uſque transfigunt: quod inferius ſtipitis extat ultimum, infigunt tigno illi, quo equus traiectus eſt. His equitibus ſepulchro circumpoſitis abeunt. Hunc in modum reges ſepeliunt. Alios autem Scythas, cum deceſſerunt, proximi quique in plauſtris collocatos ad amicos circunferunt. Eos ſinguli amicorum excipientes, ſecum cadauer comitantibus præbent, tàm propinquis quàm cæteris. Ad hunc modum quadraginta dies tabus priuati homines circumaguntur: dehinc humantur, tamen ratione prius purgati: Vbi caput exinaniuerunt, abluerunt q́ue, circa corpus ita agunt: Tria ligna ſtatuunt mutuo inclinata, circa hæc prætendunt lanea pilea, quam maximè poſſunt conſtipantes, & in ſcaphan, in medio ignorum pilorumq; poſitam, lapides conijciunt ex igne candentes. Naſcitur autem apud eos cannabis lino ſimilima, præterquàm craſſitudine, ac magnitudine. Sed quàm noſtra eſt multò præſtantior, uel ſua ſponte naſcens, uel ſata:

ex

Thracum uesti menta cannabacea.

ex qua Thraces uestimenta conficiunt, lineis similima: quæ nisi quis admodum terat, lineæ sint an cãnabaceæ, non queat dignoscere: & qui non uiderit cannabem, existimet lineũ esse uestimentum. Iuius cannabis sumptũ semen Scythæ sub pileis occulunt, supra lapides ignẽ candentes: unde fit thymama, tantum reddens uaporem, quantum apud Græcos nullũ thuribulũ reddit. Hoc odore stupentes Scythæ, eiulãt, quod apud ipsos loco lauacri est. Neq; enim lauant omninò corpus, sed uxores eorum infundentes aquam, corpora ad lapidem aliquem scabrum conterunt cypresso, & cedro, & thuris ligno. Deinde perfrictum corpus cum intumuerit, illud faciemq; medicamentis oblinunt. Id eas simul bene olentes facit, simul postero die, medicamentis amotis, mundas, ac splendidas. Externis hi ritibus uti magnopere cauent, ne mutuo quidem inter se: sed Græcorum præcipuè, utiq; postea q;

Thymiamatis genus.

Anacharsis.

deprehenderunt Anacharsim, & deinde iterum Scylem. Siquidem Anacharsis cum multum orbis terrarum contemplatus esset, & multum in sapientia profecisset, eam ad mores Scytharum pertulit. Is cum in Hellespontum navigans pervenisset Cyzicũ, uouit matri deorum (offendit enim Cyzicenos eius diem festum magnifico sanè apparatu celebrantes) si salvus, sospesq; domum reuertisset, sacrificaturum se eodem ritu, quo Cyzicenos sacrificantes uidisset, & peruigilũ noctis instituturum. Cũ abiisset in Scythiam, uenit ad locum, qui dicitur Hylæa, iuxta Achillis cursum sita, ubiq; omnifariis arboribus referta. In hãc abstrudens se Anacharsis, omnem festi cæremoniam deæ persoluit, tympanum tenens, exutisq; simulacris. Hæc cum agẽtem quidam Scytha animaduertens, indicium detulit Saulio regi. Rex cũ & ipse cõtulisset se cò, & Anacharsim ea saciẽtẽ inspexisset, excussa

Achillis cursus.

sagitta,

ſagitta, necauit. Et nunc ſi quis de Anacharſi interrogat, Anacharſis cædes.
Scythæ negant ſe nouiſſe hominem, ob id, quòd in Græciam peregrinatus eſt, externoſq; ſit mores ſectatus. Vt uerò ego audiui ex Timne Spargapithis tutore, fuit patruus Indathyrſi Scytharum regis, filius Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. Itaq; ſi ex hac familia exiit Anacharſis, conſtat cum à patruele fuiſſe interemptũ. Indathyrſus enim fuit filius Saulij, Saulius autem fuit, qui Anacharſim interemit. Quanquam & aliud quiddam Peloponnenſes audiui referentes, Anacharſim ab rege Scytharum miſſum. Græciæ factum eſſe diſcipulum, & cum rurſus rediſſet, dixiſſe ad eum, qui ſe miſerat, cunctos Græcos eſſe in omni ſapientia occupatos, Lacedæmonijs exceptis, qui ſoli rationem haberent dandi, & accipiendi prudenter. Verùm hæc narratio aliter ab ipſis Græcia ficta eſt. Hic igitur uir (quemadmodũm antea dictum eſt) mortem oppetijt, & ipſe quidem ita egit propter externos ritus, & Græcorum conſuetudinem. Multis autem ſanè annis poſtea interiectis, ita paſſus eſt Scyles, Aripithis filius. Etenim Aripithes Scytharum rex, cùm alios filios multos, tùm Scylen ſuſtulit ex uxore Iſtrima, haudquaquam indigena quæ filium Græcam linguam, literaſq; edocuit. Interiecto deinde tempore, Aripithe per dolum occiſo à Spargapithe Agathyrſorum rege, Scyles regnum ſuſcepit & uxorem patris, nomine Opœam. Erat autem Opœa hæc ciuis, ex qua erat Aripithi filius Oricus. Scyli regnum Scythatum obtinenti, Scythicus tamen uiuendi mos nihil prorſus cordi erat, ſed Græcus, in quo fuerat imbutus à puero. Ideoq; multò magis ad hunc exercendũ ſe cõuertebat. Vtq; tum ad urbem Boryſthenitarum Scythicum ducebat exercitũ. Boryſthenitæ autem ſe à Mileſijs aiunt eſſe oriundos. Ad Scyles inſtitutus à Græcis.

hoc

hos quoties Scyles ueniebat, relicto in suburbanis exercitu, ipse muros ingressus portas obserabat, depositaq; Scythica stola, Graecum sumebat uestimentum: & eo indutus, per forum spaciabatur, nullo neq; satellitum, neq; populi comitatu, apposituq; qui portas custodirent, ne quis Scytharum cerneret eum gestantem huiusmodi stolam & cum cæteris Græcorum institutis utebatur, tum in faciendis deorum sacris. Et cum ibi tempus menstruum, aut amplius triuerat, abscedebat, induta sibi Scythica stola. Idq; saepenumerò faciebat, extructis sibi ædibus illic, & uxore illinc accepta. Sed cum foret ei malè euenturum, ex hac o. casione malè euenit.

Dionysii Bacchanalia sacra. Affectanti ei Dionysium Bacchanalem initiari, ac hostiani initiationis iamiam sumpturo in manibus, oblatum est ingens ostentum. Erant ei in urbe Borysthenitarum circum

Portentum. ædes suas, quarū paulò antè habui mentionem, magnas atq; magnificas, è lapide candido sphynges, & gryphes sianes. In has ædes deus fulmen iaculatus est, totaq; deflagrauerūt.

Bacchanandi consuetudo. Scyles nihilominus initiationem peragit. Enimuerò Scythæ Orcis probro dant bacchandi consuetudinem, negantes esse credibile deum inuenisse, quo homines ad dementiam adigantur. Posteaquam Bacchanalibus sacris initiatus est Scyles, quidam Borysthenitarum Scythis indicium detulit, inquiens: Vos quidem Scythæ nos irridetis, quòd Bacchanalia agamus, quodq; nos deus occupet. At nunc deus hic uestrum quoque regem occupauit. Nam Bacchanalia exercet à deo in dementiam actus. Quod si mihi non habetis fidem, sequimini me rem uobis ostensurum. Primores Scytharum hominem secuti sunt, quos Borysthenita ille deductos clanculum in turri collocauit. Vbi affuit Scyles cum thyaso, id est, cum choro illo, bacchabundus, Scythæ eo con-

conspecto, rem ingentis calamitatis esse duxerunt, digressique ea quæ uiderant, omni exercitui indicarunt. Post hæc, ubi ad lares suos rediit Scyles, defecerunt ab eo Scythæ, delecto fratre eius Oëlamasade ex filia Teris genito. Scyles cognito quid de se fieret, & quam ob causam profugit in Thraciam. Id cum audisset Oëlamasades, cum exercitu aduersus Thraciam contendit, cui ad Istrum progresso, Thraces occurrerunt. Et dum consliciuri erant, Sitalces ad Oëlamasadem misit caduceatorem, cum his mandatis: Quid opus est inter nos tentare fortunam? Tu quidem sororis meæ es filius, sed habes germanum meum, quem si mihi reddideris, ego uicissim Scylem tradam tibi. Ita neq; tu, neq; ego periclitabor exercitu. Erat autem apud Oëlamasadem frater Sitalcis ab eo profugus. Hanc à Sitalce oblatam conditionem Oëlamasades accepit, redditoq; Sitalci fratre, eodemq; auunculo suo, Scylen recepit fratrem. Et Sitalces quidem recepto fratre, reduxit exercitum: Oëlamasades aũt eodem die caput Scyli demsit. Adeò sua instituta Scythæ obseruant: & his, qui externos ritus asciscunt, tales irrogant pœnas. Multitudinem Scythariũ nõ potui exactè indagare, cũ de eius numero uaria referẽtes audiã, & permultos illos, & rursus paucos esse, utiq; Scythas: Quantum aũt sub aspectum meum uenit, est inter Borysthenem & Hypanim flumina locus, nomine Exampæus, cuius etiã aliquanto antea habuimus mentionem, cum dicebam fontem in eo esse aquæ amaræ, Hypanim in quem fluit, impotabilem reddentis. Hoc in loco iacet abenum sexies tantum quàm crater, qui est in ostio Ponti, à Pausania, Cleombroti filio dedicatus, quod si quis non inspexit, hunc ei in modum declarabo: Sexcentarum est amphorarum facile capax, crassitudine digitorum six. Id

Oëlamasades.

Sitalces.

Scylle mors.

Exampæus locus.

Abenum Exampæi. Crater in ostio Põti.

aiunt

aiunt indigenæ ex aculeis sagittarum esse factum. Regem enim suum, nomine Ariantem, cũ numerum Scytharũ scire uellet, iussisse singulos Scythas conferre singulos sagittarũ aculeos, proposita morte ei, qui non ferret. Ita magnã uim collatam esse aculeorum: & ex his aliquod confectum opus, placuisse ei pro monumento relinquere, atque inde fecisse id ahenum, & in hoc Exampæo dedicasse. Hoc de multitudine Scytharum audiebam. Hæc regio miracula nulla habet, præter flumina, cùm multò maxima, tùm numero plurima. Si quid tamen præter flumina, & magnitudinem campi exhibetur admiratione dignum, id dicetur: Vestigium Herculis ostendunt, petræ impressum, uirili uestigio simile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyrem. Et hoc ita se habet. Redeo ad eam, quam ab initio institueram orationẽ: Dario aduersus Scythas exercitum comparanti dimissis nuncijs ad imperandum, alijs ut peditatum, alijs ut classem præstarent, alijs ut Bosphorum Thracium iungerent: Artabanis Hystaspis filius, Darij frater, nolebat illum ullo pacto Scythis inferre bellum, commemorans Scytharum inopiam utilia suadens. Cum tamen non persuaderet illi destitit à dissuadendo. Darius ubi omnia ei in expedito fuêre, copias eduxit ex urbe Susis. Ibi eum Oeobazus quidam Persa, cui tres filij erant, omnes in militiam euntes, obsecrabat, ut unũ sibi ex illis relinqueret. Cui Darius tanquàm amico, & modesta obsecranti, respondit se omnes eius liberos relicturum. Eo responso Oeobazus magnopere lætabatur, sperans liberos suos missionem habere militiæ. At ille præpositos filijs Oeobazi iussit, ut omnes eos interimerent. Ita filij Oeobazi obtrũcati, illic sũt relicti. Darius Susis profectus, peruenit ad Bosphorũ Calchedonis, ubi põs iungebatur. Illic cõsecta na-

Hercules uestigium.

Tyres fluuius.

Oeobazi liberi.

ui,

ui transmisit in insulas, nomine Cyaneas, quas Græci prius errabundas fuisse aiunt. Ibi sedens in templo, subijciebat oculis Pontum rem spectaculo dignam. Nam inter omnia maria est maximè admirabile. Cuius lõgitudo est 11100. stadiorum, latitudo qua latissimum est, 3200. Huius pelagi os latitudinis est 4. stadiorum. longitudo oris, quod est collum, quæ Bosphorus dicitur, ubi pons connectabatur, circiter 120. stadia ad Propontidem usq; pertingens. Propontis autem 500. stadiorum est, 1400. longitudinis, influens in Hellespontum Ipse Hellespontus ubi angustissimus, stadijs septem latus est, quadringentis longus, inirans pelagi uastitatem, quod Aegæum uocatur. Hæc autem ita dimensa sunt. Nauis ferè meat omninò septuaginta millia passuum longo die, nocte uerò sexaginta. Itaq; è faucibus Ponti ad Phasim, hoc est enim Ponti longissimum, nouem dierum est nauigatio, & octo noctium, quæ fiunt mille centum ac decem millia passuum, hoc est, stadiorum undecim millia ac centum. E' Scythica autem ad Themiscyram, quæ est super flumen Termodontem (hic namq; Ponti latissimum est) trium dierum, duarumq; noctium est nauigatio, quæ fiunt passuum trecenta ac tria millia, stadiorum uerò tria millia & trecenta. Hunc igitur in modum Pontus, ac Bosphorus, & Hellespontus à me dimensa sunt, & secundum ea quæ dixi, situm habent. Quin etiam Pontus hi'c paludem habet, influentem in se, non multò, quàm ipse est, minorem, quæ Mæotis appellatur, & mater Ponti. Darius ubi pontem contemplatus est, renauigauit ad pontem, cuius architectus extitit Mandroeles Samius. Contemplatus item Bosphorum, duos super eum ~~cippos~~ erexit à candido lapide, literis incisis, unũ quidem Assyrijs, alterum uerò Græcis, omnes gentes, quas secum

Dariꝰ crudè le factum. Cyaneæ. Ponti amplitudo. Bosphorꝰ. Propontis. Hellespõtus. Mæotis. Mãdroeles.

Cippi Darij in Bosphoro erecti.

sectum ducebat. Ducebat autem omnes gentes, quibus imperabat, continentibus numero septingenta millia hominum, cum equitatu, præter classem, quæ constabat è nauibus sexcentis. His postea cippis Byzantij in urbem suam translatis, usi sunt ad aram Dianæ erectæ, præter unum lapidem, qui iuxta Bacchi delubrum, eadem urbe relictus est literis Assyrijs oppletus. Bosphori locus, quem rex Darius ponte commisit, coniectanti mihi uidetur medius inter Byzantiũ, & templum quod supra fauces est. Post hæc Darius ponte sublicio delectatus, autorem eius Mandroclem Samium donauit decuplo. Ex cuius primitijs Mandocles pictis animalibus commissionem Bosphori, & regem Darium Medico solio sedentem, ac suas copias traducentem, effinxit, eamq; picturam templo Iunonis dedicauit, cum hac inscriptione:

Dianæ ara.

Byzantium.

Mandroclis monumentum.

Qui ratè piscosum coniunxit Bosphoron, implens
Darij regis uota iubentis opus:
Iunoni Mandrocles hæc monumenta dicauit,
Esset honor Samijs unde corona sibi.

Hæc igitur monumenta extiterunt eius, qui pontem compegit, quem ubi remuneratus est Darius, transmisit in Europam; iussis Ionibus nauigare in Pontum usque ad Istrum, atque ubi eò peruenissent, se illic præstolari, fluuium ponte iungentes. Ducebant enim classem Iones & Aeoles, & Hellespontij. Hi præteruecti Cyaneas, rectà ad Istrum nauigarunt, subuectisq; duorum dierum itinere ad mari fauces fluminis, ubi in diuersa scinditur, illud ponte iungunt. Darius transmisso per ratem Bosphoro faciebat per Thraciam iter, & cum ad fontes Teari amnis peruentum est, triduo hic habuit statiua. Tearus fertur ab accolis omnium

Tearus fl. & eius fontes.

amnium

amniũ esse optimus, cùm ad alios morbos tũ ad scabiẽ curãdã, uel hominũ, uel equorũ. Eius fontes 42. sunt ex eadẽ petra manantes, partim frigidi partim calidi. Ad hos tantundẽ uiæ est à Iononis tẽplo eius urbis, q̃ iuxta Perinthũ est, & Apolloniæ q̃ est in Ponto Euxino, 42 dierũ utraq; Fluit autem Tearus hic in flumẽ Cõtadesdũ, Contadestus in Agrianem, Agrianes in Hebrũ, Hebrus in mare iuxta urbẽ Aenũ. Ad hunc igitur amnem cum peruenisset Darius, castraq; posuisset, oblectatus amne, cippũ erexit, his literis inscriptũ:

Cõtades dus. Agrianes. Hebrus.

TEARI AMNIS CAPITA OPTIMAM AQVAM, ATQVE PVLCHERRIMAM CVNCTORVM AMNIVM CONTINENT, ET AD EA PERVENIT; EXERCITVM DVCENS ADVERSVS SCYTHAS, VIR OPTIMVS ATQVE PVLCHERRIMVS CVNCTORVM HOMINVM DARIVS, HYSTASPIS FILIVS, PERSARVM, CVNCTAEQVE CONTINENTIS REX. *Hæc sunt illic inscripta:* Darius hinc profectus, uenit ad aliũ amnẽ, nomine Artiscũ, qui per Odryses fluit: quò ubi peruenit, ita agendum sibi putauit: Ostenso certo loco copijs suis iussit illic singulos quosq; praetereuntes ponere singulos lapides. Id cũ omnis exercitus fecisset, grandes acerui lapidũ effecti sunt quibus relictis, Darius illinc mouit. Sed priusquã ad Istrũ perueniret, primos subegit Getas, qui immortales faciunt. Nam Thraces qui Salmydessum, quiq; supra Apolloniã & Mesambriã urbẽ incolunt, & qui Cyrmyanæ, & *Nipsæi uocantur, sine pugna sese Dario dediderunt. Getæ uerò per imperitiã resistentes, in seruitutem redacti sunt cum sint fortissimi Thracum, atq; iustissimi. Immortales autem faciunt hoc modo, quòd se minime non putant sed eum qui defunctus est, meare ad Zamolxin eundem, quem nonnulli eorum opinantur eundem esse Gebeleizin.

Tearis amnis capita optimam aquam atque pulcherrimam cunctorum amnium continent, et ad ea pervenit; exercitum ducens adversus Scythas, vir optimus atque pulcherrimus cunctorum hominum Darius, Hystaspis filius, Persarum, cunctaeque continentis rex. Haec sunt illic inscripta: Darius hinc profectus, ubi ad alium amnem, nomine Artiscum, qui per Odryses fluit: quo ubi pervenit, ita agendum sibi putavit: Ostenso certo loco copiis suis iussit illic singulos quosque praetereuntes ponere singulos lapides. Id cum omnis exercitus fecisset, grandes acervi lapidum effecti sunt quibus relictis, Darius illinc movit. Sed priusquam ad Istrum perveniret, primos subegit Getas, qui immortales faciunt. Nam Thraces qui Salmydessum, quique supra Apolloniam & Mesambriam urbem incolunt, & qui Cyrmyanae, & *Nipsaei vocantur, sine pugna sese Dario dediderunt. Getae vero per imperitiam resistentes, in servitutem redacti sunt cum sint fortissimi Thracum, atque iustissimi. Immortales autem faciunt hoc modo, quod se minime non putant sed eum qui defunctus est, meare ad Zamolxin eundem, quem nonnulli eorum opinantur eundem esse Gebeleizin.

Artiscus fl. Lapidum acervus a Dario constitutus. Getae. *Nipsaei Steph. * Alias Mypsaei. Zamolxis Getarum deus Zabelaei nuncupati.

rem. Ad hunc enim mittunt assiduè cum naui quinq; remi-
num nauium quempiam, ex seipsis sorte delectum præci-
[illegible] est, quibus semper indigent, eumq; mittunt. Quibus
[illegible] tur negotium, ut tria iacula teneant alijs ut
[illegible] eum ad Zamolxin mittitur, manibus pedi-
[illegible] in sublime iactent ad iacula. Qui
[illegible], propitium sibi Deum arbitran-
[illegible] ancium minus ut, asseuerantes ma-
[illegible] est. Hoc infausto, alium mittunt, dan-
[illegible] mandata. Iidem tibicines dum tonat, sul-
[illegible], in cælum sagittas excutiunt, deo minitantes, quod
[illegible] non pro rege suum esse arbitrantur. Verùm ut ego
[illegible] accepi, Histriensium & Ponum incolentibus)
[illegible] is hic homo fuit. Samiq; seruitutem seruiuit Pytha-
Mnesarchi filio. Illinc nactus libertatem, cùm multum
[illegible] comparasset in patriam rediit. Qui cum animad-
[illegible] Thracas male uiuentes, & insciè, ipse edoctus lon-
[illegible] uiuendi genus & mores quam Thracum liberaliores,
ac qui mansuetus esset cum Græcis, eumq; Pythagora non in-
fimo inter Græcos sophista. domicilium extruxit, in quod
primos quosq; popularium in conuiuium accipiebat, & in-
ter conuiuandum docebat, neq; suos conuiuas, neq; illos qui
illic assiduè quotidie uerentur, interire: sed in eum locum ire, ubi
superstites omnium bonorum compotes essent. Dum ea quæ
commemorata sunt, agit atq; dicit, interim subterraneum
ædificiũ struit. Quo prorsus absoluto, è Thracũ cõspectu sub
duxit, descendens in illud subterraneum ædificiũ. Vbi trien-
nium degit, desiderantibus eum Thracibus, ac dolen-
tibus tanquam mortuum, quarto anno se eisdem in conspe-

ctum

ctum dedit. Atq; ita credibilia sunt effecta, quæ illis exposue rat: Hæc Zamolxim aiunt fecisse. Ego uerò de hoc, & de subterraneo ædificio, neq; non credo, neq; ualde credo. Arbi tror autẽ multis eum ante Pythagoram annis extitisse, qui siue quispiam fuerit homo, siue deus Getarum indigena, ua leat. Getæ hoc ritu utentes, ubi sunt à Persis subacti, cæterũ sunt exercitum secuti Darius ubi ad Istrum pervenit, & ue nà pedestres copiæ, cunctiq; flumen transmiserunt: tunc ue rò iussit Ionas, postquam ratem soluissent, sequi se pedestri itinere cum nauticis copijs. Qui cum ratem soluturi essent, & imperatu facturi, Coes Erxandri filius, Mitylenæorum præfectus. ita apud Darium uerba facit, scisciatus antea, Coes. numquid ei gratum foret audire sententiam dicere uolentis: Cum aduersus eam terram rex facias expeditionem, in qua fertur nihil arari, nullas urbes cõli, sinito tunc pontem hoc loci stare, relictis ad eius tutelam custodibus ijs, qui eum cõ texuerunt: per quem siue ex sententia rem geremus Scythis inuentis, siue illos inuenire nequibimus, tutus nobis sit redi tus. Neq; enim uereor. ne prælio commisso, à Scythis uerta mur in fugam: sed potius eis non inuentis, aliquid patiamur erratici. At enim credat me quispiam me à ipsius causa hæc dicere, ut hic subsistam ego uerò quod in tuam rem esse sen tio, rex, id in medium profero Ipse te sequi uolo, neq; hic re linqui. Delectatus admodum eo consilio Darius, ita respon dit: Hospes Lesbie, fac omninò cum sospes domum rediero præstò mihi sis, ut te ob egregium consilium egregijs factis remunerer. Hæc locutus, ubi sexaginta nodis lorum innoda uit, accitis ad colloquium tyrannis Ionibus, ita locutus est: Nodi à Darianis extincti. Viri Iones, quam prius habueram de ponte sententiam, eam missam facio. Vos sumpto loro, hæc ita uelim agatis. Quo

ex tempore uideritis me raptissimè uer intendentem in Scythas, ex eo tempore incipientes, soluite singulos dies singulos nodos. Iura quod tempus nisi affero, sed dies nodorum exierit, uela facite in patriam uestram: interea quoniam cõsilium mutaui agite custodiam ratis, omne studium illi conseruandæ tuendæ adhibentes: quod facientes maiorem in modum mihi gratificabimini. Hæc locutus Darius promouet exercitum. Thracia tellus in mare intendens, Scythicæ prætenditur, qua sinum faciente Scythica excipit: & illic Ister mare subit ostio in uentum Eurum conuerso. Quod autem ab Istro soli Scythici secundum mare est, id metiendo indicare aggrediar: Ab Istro hæc iam uetus Scythia est ad meridiem uersus austrum proposita usq; ad urbem Carcinitidem, eiusdem deinceps quod ad mare fert montosa regionis, & in pontum porrectum, incolit gens Taurica Chersonneso tenus, nomine Trachea, id est, aspera. Hæc ad mare pertingit, quod ad uentum subsolanum uergit. Sunt autem finium Scythicæ partes duæ ferentes ad mariana una ad meridianum, altera ad orientale, quemadmodum Atticæ regionis atq; similium: quod sic partem Scythiæ Tauri incolunt, ut si Atticæ ingum Sunium alia gens non Athenensis incoleret, quod à tribu Thorica usq; ad Anaphlystium magis in Pontum porrigit promontorium. Talis est, ut parua cum magnis comparem, Taurica regio. Qui autem non est hãc Atticæ partem præteruectus huic alio modo planum faciã. Vt si Iaphygiæ non Iapyges, sed alia gens imperans, eam diuisa terra à Brundusio usq; Tarentum promontorium incoleret. Cum hæc duo dico multa millia dico, quibus Taurica gens est comparanda. A gente Taurica deinceps Scythæ supra Tauros, & orientale uersus mare incolunt, quæ Bos-

Thracia tellus.

Scythia ue tus.

Taurica gens.

Thorica tribus.

Anaphlystia tribus.

Iapygia, ſ. Apulia.

Iapyges.

Apulia ſ. Brundusiũ.

Tarentum.

phori

phori Cimmerij sunt ad ueſperam uergentia, & quæ paludis Mæotidos Tanai tenus, qui influit in huius paludis receſſum. Itaq; ab Iſtro iam quæ ſuperiora ſunt ferentia in mediterranea, diſcludunt Scythiam ab Agathyrſis, deinde à Neuris, deinde ab Androphagis, poſtremò à Melanchlænis. Itaq; Scythiæ, ueluti formæ quadratæ duæ partes, quæ ad mare pertinguni: altera ad mediterranea ferens, altera maritima, uſque quaq; ſunt pares. Nam ab Iſtro ad Boryſthenem decem dierũ eſt iter tantundem à Boryſthene ad Mæotidem paludem A' mari mediterranea uerſus, uſq; Melanchlænos, 20. dierum iter. Supputantur autem à me in ſingulos dies itineris ducena ſtadia. Ita tranſuerſa Scythiæ erunt quatuor millium ſtadiorum recta, quæ ad mediterranea ferunt, totidem ſtadiorum. Tantæ eſt hæc terra magnitudinis. Scythæ inter ſe collocuti, cum ſoli impares eſſent copijs Darij prælio repellendis, nuncios ad finitimos miſere. Eorũ reges ubi conuenêre, conſultabant, ut ſit ingenti exercitu inuadente. Erant autem qui conuenerant reges Taurorum, & Agathyrſorum, & Neurorum, & Androphagorum, & Melanchlænorum, & Gelonorum, & Budinorum, & Sauromatarum. E' quibus Tauri huiuſmodi moribus utuntur: Virgini naufragos immolant, & quoſcunq; Græcos illuc delatos. Hoc modo poſtquam preces peregerint, hominis caput clqua ferriunt, truncum eius quidam aiunt deturbari è rupe. Nã in rupe prærupta templum eſt eorum ſitum Cruci affigunt caput. Quidam de capite ſuffigendo conſentiunt, ſed truncum è præcipito dijci negant ſed humo contegi dicunt. Deũ, cui immolant ipſi Tauri, aiunt eſſe Iphigeniam, Agamemnonis filiam. In hoſtes quos ceperint, hoc agunt:

Boſphorus Cimmerius. Agathyrſi. Neuri. Androphagi.

Taurorum mores.

Iphigenia apud Tauros colitur.

Agathyrsorum mores.

Amicitia inter Agathyrsos cõmunis.

Amputatum quiſq; caput hoſtis domum reportat, fuſti ſuffixum admodum ſublime ſupra tecta ſtatuit, & plerunq; ſupra fumarium: ideò in ſublimi locantes, quòd dicant eos totius domus eſſe cuſtodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. At Agathyrſi exculti ſimi uiri ſunt, & aurum plerunq; geſtantes, in commune cum mulieribus coeunt, ut inter ſe germani ſint, ac domeſtici omnes, nihil neq; liuoribus, neq; odijs mutuò exercentes, cætera ad Thracum conſuetudinem accedentes.

Neurorũ mores.

Neuri Scythicis utũtur moribus, qui unà ante Darij expeditionem æſtate coacti fuerant ſolum uertere, propter ſerpentes. Nam ſerpentum cum magna uis ex ipſorum ſolo eſt edita, tum maior ſupernè è locis deſertis ingruerat, quibus uſq; adeò fuerunt infeſtati, ut relicto ſuo loco cũ Budinis habitauerint. Iidem uidentur homines eſſe malefici: dicuntur enim à Scythis, & ab ijs qui in Scythia incolunt Græcis, ſemel quotannis ſinguli ad aliquot dies effici lupi, & rurſus in priſtinum habitum redire, quod tamen dicentes mihi non perſuadent. Ipſi tamen aiunt ita eſſe, ac deierant.

Lupi exhominibus.

Androphagorum mores.

Androphagi agreſtiſſimos omnium hominum mores habent, non iudicij, non legibus utentes, pecuariam exercentes, ueſtem Scythicæ ſimilem geſtantes, propriam linguam habentes.

Melanchlænorum nomenclatura, & mores.

Melanchlæni omnes indumenta nigra gerunt, unde & cognomen habent, qui ſoli ex his humana carne ueſcuntur, inſtitutis Scythicis utentes.

Budinorũ mores.

Budini ingens natio, atq; numeroſa, uehementer cæſijs oculis omnis ac rufa, quorũ urbs nomine Gelonus, è materia conſtructa eſt muro alto è materia toto, cuius ſingula latera 13 ſtadiorum ſunt. Aedes quoque, cùm priuatæ, tum ſacræ, ſunt è materia. Nam uiſuntur ibi deorum Græcorum templa, græcanicè extructa, ſimulachrie

lachrit, aris, delubris ligneis. Libero trieterica, id est, triēnalia agunt, & bacchanalia exercent. Quippe Geloni quondam Græci fuere, sed summoti inter Budinos habitauerūt, lingua partim Scythica, partim Græca utentes. Budini à Gelonis, & lingua, & victu sunt dispares. Nam cum indigenæ sint, pecuariæ operam dant, soliq; eius regionis pedunculos edunt. Geloni agriculturæ operam dantes, frumento uictitant, & hortos possident, nihil illis, neq; aspectu, neq; colore simili. Budini à Græcis Geloni uocantur, non rectè uocantibus. Horum regio omnis est arboribus frequens, & ubiq; plurimum consita, ubi est lacus ingens, & mulcus, & palus, ac multum circa arundinis. Ex quo lacu lutræ capiuntur, & castores, & aliæ feræ, forma oris quadrata, quorum pellet ad renones faciendos consuuntur, & testiculi ad curanda posteriora sunt. De Sauromatis ita memoratur. Gelonorum mores.

Dum Græci præliati sunt cum Amazonibus, quas Scythæ oorpata uocant, quod nomen potest transferri uiricidæ (oor enim uirū uocant, pata autem occidere) feruntur post victoriam prælij ad Thermodontem facti, abijsse, portantes tribus in nauibus quascunq; potuere ex Amazonibus capere quibus illæ in pelago insidiatæ, cunctos trucidauére. Sed cum naues haberent incognitas, nec gubernaculo, aut utlis, aut remis uti scirent, interfectis uiris, ferebantur secundum tempestatem & uentum. Delatæq; sunt ad paludis Mæotidis prærupta, quæ Scytharum liberorum telluris sunt. Ibi è nauibus egressæ Amazones ad loca habitata iter habentes, quod primum nactæ sunt equorum armentum, diripuit, conscendumq; & obequitantes, è Scythis prædas agunt. Scythæ quid hoc rei esset, conijcere nequibant, cum neq; uocem, neq; uestem, neque gentem agnoscerent: admirabundi Amazones.

unde uenirent, rati cunctos esse uiros eiusdem ætatis. Sed ea re missa cum eis pugna potiti cadaueribus illarum, ita demum nouerunt fœminas esse. Itaq; consilio habito, uisum est eis, nullo pacto post hac quampiam illarum esse occidendam: sed ex se qui maximè iuuenes essent, ad eas mittendos, eodē numero, quo illas esse coniectabant, qui sua propè earum castra haberent, & eadem, quæ illæ facerent. Si inuaderentur, pugnarent, neu subterfugerent: ubi subsisterent illæ, & ipse proximè accedentes, castra ponerent. Hoc Scythæ iccirco decreuerunt, quòd prolem ex illis suscipere cupiebant. Adolescentes, qui missi sunt, mandata peregerunt. Quos ubi Amazones intellexerunt, neutiquam ad se lædendas uenisse, ualere sinebant. Quotidie tamen castra castris propiùs admouebantur. Ne ipsi quidem adolescentes aliquid habebāt, quemadmodum Amazones præter arma & equos, & eandem uitam, quam illæ uiuebant, uenando, atque prædando. Circa meridiem Amazones solebant, aut singulæ, aut binæ, separatim à reliquis, ad uentrem leuandum, longius uagari. Ea re Scythæ cognita, & ipsi idem faciunt. Quorum cuidā una illarum, quæ soliuaga erat, propinqua cum fuisset, non se auertit, sed de colloquendo deliberabat, nec appellare poterat eum, quo cum non esset prius congressa, tamen manu significauit, ut ad eundem locum postridie rediret, adducto secum altero, ut duo essent, se quoq; alteram adducturam. Digressus ab ea adolescens, hæc enarrat cæteris: posteroq; die socium secum ducens, ad locū præstò fuit, ac reperit Amazonem expectantem sociam. Eius rei certiores facti, reliqui adolescentes, & ipsi seducunt cæteras. Post hæc commixtis castris pariter habitant: eam quisq; uxorem, cū qua primum coierat, habentes. Earum uocem, cum ipsi discere non

Sauromatæ cum Amazonibus commixtio.

re non possent, ipsorum illæ discebant. Et cum utrique inter se conuenissent, uiri ad Amazones ita dixerunt: Nobis parentes sunt pariter, & facultates. Proinde non agamus diutius hanc uitam, sed hinc digressi, in hominum frequentia degamus, ubi uos habebimus uxores, nequaquam alias. Ad hæc illæ respondérunt: Nos uerò non possumus uestris cum fœminis habitare, quibus non ijdem qui nobis sunt mores. Nos enim arcu tela excutimus, & iaculamur, & equitamus, muliebria opera indoctæ. Vestræ fœminæ nihil eorum, quæ recensuimus, sed opera muliebria facitãt, desidentes in plaustris, non ad uenationem, atque alia huiusmodi proceuntes. Proinde non possumus illis esse similes. Quod si uobis cordi est, habere nos coniuges, & uiros uideri esse iustissimos, ite ad parentes uestros, & facultatum sortiti partem, rursus redite, ita semoti ab illis habitabimus. Id approbantes ita fecere adolescentes, acceptáq; facultatum, quæ ipsis contingebat portione, rursus ad Amazones redierunt. Ad quos illæ: Duplex, inquiunt, metus nos tenet in his locis habitandi: unus, quòd nos parentibus uestris uas priuauimus: alter, quòd terram uestram magnopere uastauimus. Sed quoniam dignamini nos habere uxores, hoc unà nobiscum agatis. Agedum proficiscamur è regione hac, & Tanai transmisso illic habitemus. Huic quoque rei obtemperauere adolescentes. Traiectoque Tanai, & à Tanai trium dierum orientem uersus, totidemque à Mæotide palude, & aquilonem itinere confecto peruenerunt ad eum locum, quem nunc incolunt, ubique subsederunt. Ideoque prisca consuetudine uiuendi fœmmæ Sauromatarum utuntur. Venatum una cum uiris, ac sine uiris eunt, equis insidentes, atque adeò in prælium eandem, quam uiri stolam ferunt. Sauromatæ pu-

Amazonum sedes.

tantur

Solœcizantes Sauromatæ.

tantur lingua Scythica solœcizare, id est, corruptè uti, quod eã ab initio nõ probè didicere Amazones. Quod ad cõugia ptinet, ita ab eis est institutũ: Nulla uirgo nubit, priusquam aliquem hostiũ interemerit. Ideoq; nonnullæ earũ decedunt iam uetulæ, anteq; nubant, quod lege satisfacere nequeant.

Ad harum igitur quas dixi gentium coactos reges, num eĩ Scytharum cum peruenissent, certiores eos fecerunt, Persam ubi omnia, quæ sunt in interiore continente, in suam ditionem redegit, faucibus Bosphori ponte iunctis, in citeriorem traiecisse cõtinentem subactisq; illic Thracibus, fluuiũ Istrũ iunxisse, animo hæc omnia in suã redigendi potestatẽ. Proinde uos (inquiunt) nolite ullo pacto de medio cedere, sinentes ad perniciem nos deuenire, sed idem sentientes, obuiã eamus inuadenti: quod nisi facitis, nos in ultimum discrimen adducti, aut regionem deseremus, aut manentes deditionem faciemus. Quid enim cladem subeamus nolentibus uobis auxilio nobis esse? quanquã non commodius agetur uobiscum, aduersus quos non minus uenit Persa, quã aduersus nos, neq; nos subegisse contentus, à uobis abstinebit. Cuius rei magnum hic accipite documentũ, quod si nobis solis inferret ille bellum, animo superioris seruitutis ulciscendæ, debebat à cæteris hominibus abstinere, & sic in nostrã tendere regionem, ostendens omnibus se aduersum alios ire. At nunc ubi primum traiecit in hanc continentem, ut quisq; ei occurrit, pacat: cæteros, ueluti Thraces, & nobis confines Getas, suo subiectos imperio habet. Hæc cum Scythæ denunciassent, ij, qui è nationibus uenerant, reges deliberabant, sed discordes eorum erant sententiæ. Nam Geloni quidem, & Budini, & Sauromatæ concordi animo receperunt se Scythis auxilio futuros. Agathyrsus autem, & Neurus, & Andro-

Scytharum regum cũ consiliis deliberatio.

Getæ.

phagus

phagus, & Taurorum, Melanchlænorumq; reges ita Scythis responderunt: Si uos iniuria inferenda, ac lacessendo, bello priores non fuissetis, rectè uideremini precari, quæ precamini: & nos uestris precibus morem gerentes, idem quod uos ageremus. Nunc sine nobis illorum terram ingressi, uos imperitastis Persis, quoad Deus uobis indulsit: & illi, quandoquidem eos idem deus in uos excitat, uicem uobis reddũt. At nos, neq; tũc quicquam intulimus iniuriæ his hominibus, neq; nunc quicquam conabimur priores inferre. Quod si hic nostram regionem inuaserit, & prior iniuriam fecerit, nos haudquaquam tolerabimus. Id donec cernamus, apud nosmetipsos manebimus. Neq; enim in nos uenire Persæ uidentur, sed in eos qui fuerant autores iniuriæ. Scythæ, ubi hæc relata audiere, statuerunt nullam sibi pugnam recta, atq; ex aperto conferendam, quando ipsis illi ad societatem nõ accedebant. Itaq; digressi, clam, ac longius progressi, puteos, quos ipsi offenderant, ac fontes, obstruunt, bifariamq; diuisi herbam è regione atterunt. Et ad unam è partibus, ubi regnabat Scopasis, iubent Sauromatas pergere, qui se subducerent, si eò Persa declinaret, fugientes rectà ad flumen Tanaim, secundum Mæotidem, ijdem Persam abscedentem inuadendo persequerentur. Hæc erat una pars regni ordinata ad hanc uiã, quemadmodũ dictũ est. Reliquarũ duarũ unã, cui imperabat rex Indathyrsus, quæ magna est, & tertiã, in qua regnabat Taxacis, in unum coeuntes, accedentibus Gelonis, atq; Budinis, iubent hos quoq; unius die itinere prægressos exercitũ Persarum seducere, hostẽ lacessendo, & ea, quæ decreuissent exequendo, et ante omnia hostem seducere in agros illorũ, qui societatẽ ipsorũ habuissent: ut eos, si minus uolentes, bellũ aduersus Persas susciperent, certè inuisos

Scopasius.

Indathyrsus.
Taxacis.

reddere

redderent istis hostes. Deinde in suam terram deflectere, & tentare, si quid ipsis tentandum esse uideatur, ac libeat. Hæc ubi decreuere Scythæ, copijs Darij ex occulto occurrebant, præstantissimis equitum præcursoribus missis: Carros autẽ, in quibus eorum nati, uxoresq; omnes degunt, unà cum pecoribus, præterquàm ad uictum suppetentibus, præmiserant, dato suis mandato, ut semper aquilonum uersus tenderent. Hoc cum præparassent Scythæ, eorum emissarij, postea quàm comperierant Persas ab Istro trium ferè dierum, & ante se unius diei itinere abesse, positis castris, germina terræ uastant. Persæ, ubi Scytharum equitatus in conspectum se dedit, eum insequi maturant, à qua sese semper subducentem et cum ad unam partium uentum est, aurorani uersus, & Tanaim & Scythis tendentibus, & insequentibus Persis, Scythæ Tanaim trajiciunt. eò, & Persæ traiecto, illos insequuntur, donec peragrata Sauromatarum plaga perueniunt in Budinorum. Quam diu Persæ fuerunt in Scythia, ac Sauromatide regione, nihil ei detrimenti inferre potuerunt, utpote uasta. Vbi uerò Budinicã ingressi sunt ibi nacti ligneã mœnia à Budinis deserta, & omnibus rebus uacua, incenderunt. His actis, ipso itinere ire porrò tendunt. dum eam regionem peragrati, in uastam solitudinem deueniunt. Hæc solitudo à nemine hominum incolitur, posita suprà Budinorũ regionẽ septem dierum itineris magnitudine: ultra quam Thyssagetæ incolunt, à quibus quatuor ingentes amnes, per Mœoteos fluunt, & in paludem nomine Mœotim se insinuãt, quibus hæc sunt indita nomina: Lycus, Hoarus, Tanais, Syrges. Darius, ut ad solitudinem peruenit, cursu omisso, copias super fluuium Hoarum locauit. Post hæc octo urbes, eas ingentes condidit, pari inter se spacio distantes, sexagenorũ ferè

Mœnia ligneа.

Thyssagetæ. Mœotes. Lycus, Hoarus. Tanais. Syrges

Vrbes, à Dario in Scythia conditæ.

ferè ſtadiorum, quarum ad meam uſque memoriam adhuc ruinæ extabant. Dum in his Darius occupatur, interim Scythæ, quos ille inſequebatur, circumitis locis ſuperioribus, reuerterunt in Scythiam. Quibus è conſpectu omninò ſemotis, nec ſe amplius exhibentibus, ita Darius urbibus illic relictis, dimidiatis conuertit iter ad occaſum, ratus, & hos eſſe eunctos Scythas, & ad occaſum fugere. Proinde cum exercitu maturant ire in Scythiam, ubi deuenit, ubi in duas Scytharum incidit partes. Hos nactus inſequebatur uniuſ dieſ ſpacio, nunquam intermittens, ſubterfugientes. Subterfugiebant autem de induſtria in terram eorum qui ſocietatem ipſorum reſpuerant, & primum in Melanchlænorum. Quos cum perturbaſſent, tàm Perſæ, quàm Scythæ eorum terram ingreſſi, Scythæ in loca Androphagorum Perſas adducũt. Perturbatis autem Androphagis, hoſtem in Neuridem ducunt. Neuris quoq; conſternatis, tendunt ſubterfugiendo ire ad Agathyrſos. Agathyrſi cernentes fugari finitimos â Scythis, ac perturbatos, priuſquam à Scythis ager ipſorum inuaderetur, miſſo caduceatore, Scythas ingreſſu ſuorum finium prohibent: prædicentes, ſi conarentur inuadere agrũ ſuum, cum eis primum ſe prælium commiſſuros. Hoc interminati Agathyrſi, in fines procurrũt, animo arcendi ingredi uolentes. At Melanchlæni, & Androphagi & Neuri, inuadentibus Perſis unà cum Scythis, neq; uirum, neq; minarum memores, ſed timore perculſi, fugam capeſſerunt aquilonem uerſus, ac ſolitudinem. Scytha partim ad Agathyrſos iã nõ recuſantes ſocietatem ſe conferebant, partim è Neuride regione in ſuas, Perſas præibant. Id cum diu facilitaretur, neq; deſiſteretur, Darius ad Indathyrſum Scytharum regẽ miſſo

Scythæ hoſtem in confines pellicunt.

equite,

Darius. Indathyrso. equite, inquit: Homo tu, qd assiduè fugā facis, cū liceat tibi horum facere alterutrum: Si tibi uideris idoneus ad resistendum rebus meis, siste discursum, ac perstans mecum fac prælium: sin agnoscis te imparem esse, sic quoq; siste cursum, & hero tuo munera offerens, terram, atq; aquam, in colloquium ueni. Ad hæc Scytharum rex Indathyrsus ita respondit: Sic res meæ habent, ô Persa, ut neq; ullum mortalium ego metuens ante fugerim, neq; nunc fugiam te, neq; quicquam faciam diuersum nunc, atq; in pace facere consueram. Quòd autem non protinus tecum ineo prælium, huius rei te certiorem faciam: Nobis neq; oppida sunt, neq; agri culti, quorum uel admittendorum, uel uastandorum metu, properemus uobiscum conferre pugnam: ad quam, si opus est, continuò deuenire, sunt paterna sepulchra: quæ age dum inueneritis, tentate labefactare: & tunc intelligetis, pugnaturi uobiscum simus pro sepulchris, nec ne: prius autem (nisi nos ratio traxerit) tecum prælium non conseremus. Hactenus quod ad pacem pertinet, dictum sit. Quod autem ad cæ-

Terra & aqua munera. Indathyrsus ad Darium.

Neri Scytharū. tera, ego solos mihi heros arbitror Iouem progenitorē meū, & solium Scytharum regium. Tibi autem pro terra, & aqua, quæ dono poscis, mittam, quæ decet ad te uenire dona, pro eo quòd herum te meum esse dixisti, iubeo te flere. Hoc à Scythis responsum est, quod caduceator reuersus, Dario renunciauit. Scytharum reges, audito nomine seruitutis, indignatione perfusi, partem illam, quæ cum Sauromatis ordinata erat, cui præerat Scopasis, mittunt ad colloquendum cum Ionibus, qui Istrum ponte iunctum asseruabant. At Persæ, non amplius sibi uagandum esse, statuerunt, ut hospitibus, qui ipsorum commeatum eripiebant, insidias tenderent, distributis, qui aduersis ereptores frumentariæ

rei iussa exequerentur. Enimuerò equitatus Scytharum semper in fugam uertebat equitatum Persarum, sed fugientes incidendo in peditatum, ab ea defensabantur. Ita Scythæ summoto equitatu, hostili tamen metu pedium abscedebãt, & nihilo minus noctibus quoq; incursiones faciebant. Aduersus quos quid Dariani auxilio fuerit, referam, res in prĩmis admirabilis, asinorum uox ac mularum species. Nam (ut superius à me demonstratum est) nullus in terra Scythĩca, neq; asinus, neq; mulus gignitur, ac ne nullus quidem uisitur propter frigora. Itaq; rudibus asini perturbabãt Scytharum equos, & cum Scythæ sæpenumerò Persas adorirentur, eorum equi ex audita asinorum uoce, consternati auertebantur, arrectis auribus stupefacti, utpote insolentia tum uocis, quam prius non audissent, tum formæ, quã nunquam inspexissent. Atq; hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat. Cæterum Scythæ ubi animaduerterunt Persas tumultuantes, quo diutius in Scythia illi commorarentur, & commorantes ad omnium necessariarum rerum inopiam redigerentur, faciendum ita sibi putarunt, ut pecoribus suis unà cum pastoribus relictis, in alium ipsi abscederent locum. Persæ illuc se conferentes, excipiebant pecora. Quo facto, cum sæpius idem tentarent, ad ultimũ Darius inopia rerum laborauit. Id reges Scytharum intelligẽtes, mittunt ad eum cum munerib. caduceatorem, aue, mure, rana, & quinq; sagittis. Persæ eum, qui munera ferebat, percontabantur quid illa significarent. Ille negare sibi aliud esse mandatum, nisi cum illa tradidisset, celerrimè reditet. Iubere tamen ipsos Persas si solertes forent, interpretari quid sibi dona uellent. Hoc cum audissent Persæ, consultabant. Et Darij quidem sententia erat, Scythas seipsos ei donare, & terram atq; aquam: hac ratione coniectans, quòd

Scytharum munera ad Darium.
Aues.
Mus.
Rana.
Sagittæ.

mus quidem in terra gignatur, & eodem quo homines uiuat: rana autem in aquis nascatur, auis uerò sit equo assimilis, sagittis dandis, quod seipsos tradere uideantur. Hanc hãc sententiã Darius interpretabatur. At Gobryas unus è septẽ qui Magos sustulerant, hoc dicere dona cõiectabat: O Persæ, nisi effecti, ut aues subuoletis in cœlum, aut muros subeatis terrã, aut ranæ insiliatis in paludes non reneabitis, unde uenistis, his sagittis confecti. Et Persæ quidem munera interpretabantur. At una pars Scytharum cui datũ ante erat negotium Mœotidis paludis custodiendæ, tunc aũt Ionibus, qui ad Istrũ erant colloquendi ubi ad pontem uenit, ita uerba fecit. Viri Ioues, libertates uobis afferentes uenimus, si modò nos exaudire uoluerilis. Accepimus enim Darium uobis præcepisse, ut ad 60. duntaxat dies custodiam pontis ageretis; & nisi intra id tempus ipse non afforet, domũ abiretis. Itaq; si id feceritis, & apud illum, & apud nos culpã deuitaueritis. Proinde cum ad præstitutũ diem permanseritis, iam licet abscedatis. Hæc se facturos recipientibus Ionibus, Scythæ raptim retrò abiêre. At cæteri Scythæ post missa Dario dona, cum peditatu ac equitatu aduersus Persas in acie instructi steterunt, tanquam conflicturi. Cum interim lepus in medium prosilijt, quem, ut quisq; uidit, insequebatur. Perturbatis Scythis ac uociferãtibus, sciscitabatur Darius, unde hostium tumultus existeret: & cum audisset illos leporem insectari, inquit ad eos Persas, cum quibus cætera colloqui consueuerat: Hi uiri uidentur mihi magno nos habere contemptui, & nunc Gobryas rectè dixisse de Scythicis donis, quo magis cum mihi quoq; ipsi res ita se habere uideantur, bono consilio est opus, ut uarius nobis cò unde uenimus, fu receptus. Ad hæc Gobryas. Equidem, inquit, ô rex,

Munerum Scytharũ interpretatio.

horum

horum ego uirorum inopiam uidebar mihi ferè fama habere cognitam, sed ubi aduenì, euidentius intellexi, animaduertens eos habere nos ludibrio. Proinde mihi uidetur, cum primum nox aduenerit incensis è more ignibus, & alijs quæ cõsueuerunt fieri actis, imbecillissimis quibusq; militũ ad hostẽ fallendum relictis asinisq; omnibus alligatis abeundũ, priusquam ad Istrum rectà pergant Scythæ ad pontem soluendũ aut Ionibus solucre libeat, quod nobis facto facilè erit. Hoc Gobryas consiliũ dabat. Cui assentiens Darius, ubi nox affuit, reliquit in castris homines defatigatos, & eos, quorum amissio minimi facienda esset, necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem ut uocem ederent: infirmos autem homines hoc titulo, ut dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hæc ubi persuasit his qui relinquebantur, Darius accensis ignibus, quàm maturrimè ad Istrum contendit. Asini, quòd multitudine destituti essent, eò magis rudere. Quos audientes Scythæ, credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verũ, ubi illuxit, ij qui relicti erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant referre. His illi auditis repentè retractis duabus Scytharum partibus, & una Sauromatarum cum Budinis ac Gelonis, Persas rectà Istrum uia persequuntur, utpote plerosq; pedites & itinera nescientes, ea præsertim quæ diuortia habebant, ipsi equites & compendia utarum scientes. Sed cum utriq; ab alteris aberrarent, multò priores ad pontem Scythæ peruenêre quã Persæ. Ibi cognito se præcurrisse Persas, ita ad Ones, qui in nauib erant, uerba fecerunt: Viri Iones, cum dierum numerus iã ptransierit, iniurij estis, qui adhuc permaneatis,

Gobryæ cõsilium de reuertendo.

Ionum deliberatio de ponte Darij deferendo.

sed quoniam hactenus timore manſiſtis, nunc ſoluite quàm celerrimè traiectum atq; abite ſoſpites liberiq;, dijs pariter, ac Scythis gratiam habentes. Nam cum qui antea dominus ueſter erat, ita tractabimus, ut aduerſus nullum mortalium ſit faciturus expeditionem. De hac re conſultantibus Ionib. Miltiadis quidem Athenienſium ducis & Cherſonneſium, qui ſunt in Helleſponto, tyranni ſententia erat, Scythis obtemperandum eſſe, & Ioniam ſeruitute liberandam. At Hiſtiæi Mileſij diuerſa, quòd diceret, nunc quidē eos ſuæ quēq; urbis tyrannos eſſe ob Darium. Potentia uerò Darij ſublata, neq; ſe Mileſijs, neq; alium quenquā uſquā præeſſe poſſe. Fore enim, ut ſingulæ ciuitates popularem ſtatum quàm tyrannicum mallent. Hanc ſententiam cum dixiſſet Hiſtiæus, omnes confeſtim, qui Miltiadi aſſenſi fuerant, in eam tranſierunt. Fuēre autem qui diſceptauerunt, duntaxat alicuius apud regem exiſtimationis, Helleſpontinorum quidam tyranni. Daphnis Abydenus, & Hippoclus Lampſacenus, & Erophantus Parienus, & Metrodorus Procōneſius, & Ariſtagoras Cizicenus, & Ariſton Byzantius, & hi quidem ex Helleſponto. Ab Ionia autem Stratias Chius, & Aeacides Samius, & Laodamas Phocenſis, & Hiſtiaus Mileſius cuius ſententia prælata eſt ſententiæ Miltiadæ. Acolum uerò unus affuit, qui eſſet autoritate præditus, Ariſtagoras Cymæus. Hi poſtea quā Hiſtiæi probauere ſententiā, hoc ſibi agendum dicendumq; cenſuerunt, ut ponten quidem ab ulteriore ipſa eatenus ſoluerent, ut extra ſagittæ iactum eſſent, ne nihil facere uiderentur, cum tamen nihil facerent, neue Scythas eum aſſerre tentarent, & Iſtrum ponte tranſire, ſed ſoluentes illinc ponten, quaſi omnia ad gratiam Scytharum facerent. Hoc ſententia Hiſtiæi addentium, cum decreſſiſſent, ita pro omnibus ad Scythas Hiſtiæus uerba fecit: Viri

Hiſtiæi ſententia.

Scythæ,

Scythæ, iucundam nobis rem attuliſtis, & opportunè inſtatis. Atq; ut uos nobis probè uiam oſtenditis ita nos uobis obſequenter obtemperabimus. Vt enim cernitis traiectum reſcindimus, adhibituri omnem diligentiam, cupiditate aſſequendæ libertatis. Cæterùm, dum nos hæc diſſoluimus interea uos illos inquirere tempus admonet, & inuentos tam ueſtro, quàm noſtro nomine ita ulciſci ut merentur. Scythæ Ionibus iterum fidem habentes, tanquã uera elocutis, ad inquirendos Perſas reuerterunt, atq; ab omni illorum itinere aberrarunt, ipſi ſibi huius rei cauſa quòd pabula equorum illis in locis corruperant fontesq; obſtruxerant: quod niſi feciſſent, facilè ſi uoluiſſent, Perſas inuenturi: nunc ita faciendo, uiſi ſibi ſunt optimè conſuluiſſe, ob quæ tamẽ eos res fruſtrata eſt. Quippe in ſua regione eam partem conſectantes, in qua cibaria equis atq; aquæ forent, hoſtem indagabant: rati illum eadem parte fugam intendiſſe. At ille obſeruato, quod prius tenuerat itinere, abierat, atq; ita quoq; ægrè traiectus reperit locum. Et cum noctu peruenſſet nactus pontem ſolutum, animo prorſus concidit, ueritus ne ſe relicto Iones abiſſent. Erat apud Darium Aegyptius quidam omnium hominum uocaliſſimus. Hunc Darius ſupra ripam Iſtri poſitum iubet inclamare Hiſtiæum Mileſium: Hiſtiæus cum ſæpius inclamantem, ad primam tamen inclamationẽ exaudiens, omnes naues admouit & ad traijciendum exercitum pontem iunxit. Atq; hunc in modum Perſæ profugerunt, quos indagantes Scythæ iterum aberrarunt. & ob id Iones tanquam non liberos, ſed peſſimos & ignauiſſimos omnium hominum iudicant, déq; eis tanquam de ſeruis loquentes, mancipia dominos amantia eſſe aiunt, & inſectatione digniſſimos. Hæc in Iones Scythæ probra iacitũt. Darius per Thraciã iter faciens, Seſtum Cherſoneſi peruenit,

Hiſtiæus ad Scythas.

Vocaliſſimus quidam Aegyptius.

Iones à Scythis hominum ignauiſſimi iudicantur.

atq; illinc Asiam nauibus ipse transiuit, relicto in Europa exercitui duce Megabyzo homine Persa: cui Darius aliquã do hunc honorẽ habuit, ut hoc uerbum inter Persas diceret, cũ esset esurus mala punica, simul ac primum malũ aperuit, interrogatus à fratre Arbano, nõ tantũ hominum sibi opta ret quãtum illic esset acinorum: respondit, se optare tot sibi esse Megabyzos, quã Græciã subditã. His uerbis apud Per. sas hominem honorauit, quem tunc prætorem reliquit cum 80000. militũ. Megabyzus aũt hic immortalem sui memo riam apud Hellespontios reliquit hoc dicto, quod cum apud Byzantiũ agens audisset Chalcedonios 17. annis ante By. zantium urbẽ condidisse, inquit, Chalcedonios eo tẽpore cæ cos fuisse, qui cum pulchrior adesset locus ad urbem condẽ dam, nequaquã turpiorem elegissent, nisi cæci fuissent. Hic igitur Megabyzus in Hellespontia plaga pro prætore reli ctus, eos qui diuersarum à Medis partium erãt, subigebat: & is quidem talia agebat. Per idem autem tempus, alia in. gens aduersus Pœnos extit expeditio, ob eam quam ego cõ. memorabo causam, his prius expositis: Argonautarum po. steri cum à Pelasgis, qui fœminas Athenensiũ, & ex Brau. rone prædati sunt, essent ejecti à Lemno, Lacedæmoné na. uigauerunt, considentesq; apud Taygetum ignem accende. runt. Quos Lacedæmonij cum aspexissent, nuntium misere, scisciatum quinam & unde essent. Illi nuncio scisciranti re sponderunt, se Minyas esse, ab his heroibus oriundos qui in Argo nauigassent, quiq; cum Lemnum appulissent, illic eos procreassent. Hanc orationem stirpis Minyarum cum au. dissent Lacedæmonij, misso iterum nuncio scisciãtur, quid sibi uelit ipsorum aduentus, atq; ignis accensio? Illi uerò se respondent, à Pelasgis ejectos, redire ad parentes (æquissi. mũ enim id factũ esse) orareq; ut sibi liceret unà cum eis ha. bitare,

Megabyzi elogium.

Minyæ.

bitare, tum bonorum, tum agrorum participib. eos recipere in ea q̃ ipsi uellent, Lacedæmonijs placuit, cũ ob alia ad hoc faciendum inductis, tũ præcipuè, quòd Tyndaridæ Castor & Pollux in Argo nauigauerant. Receptos Minyas & agris impertierunt, & in tribus coaptarunt. Ibi confestim in alios ablocatis, quas in Lemno duxerant uxorib. matrimonia contraxerunt. Longo deinde interiecto tempore, statim elati superbia cum alia flagitiosa perpetrarũt, tũ regnũ affectarũt. Quo nomine eos Lacedæmonij morte mulctandos cum censuissent, cõprehensos in carcerẽ coniecerunt. Quoscunq; Lacedæmonij morte plectendos censent, eos noctu plectũt, interdiu neminem. Cũ essent animaduersuri, exorati sunt ab eorũ uxorib quæ ciues erant, & primorũ Spartanorũ filiæ. ueniã ingrediendi carcerẽ & cum suo cuiusq; uiro colloquẽdi, nullum in illis dolũ esse suspicantes. Horum permissu Minyarum uxores ingressæ carcerem, omni uestε quam gestabant uiris tradita, illorum uestem illæ sumpserunt. Ita Minyæ muliebri uestε amicti, ueluti mulieres, è carcere prodierunt, rursusq; apud Taygetum consederunt. Hac eadem tempestate Theras Autesionis filius, Thisameni nepos, Therſandri pronepos, Polynicis abnepos, missus est in coloniam Lacedæmonis, genere Cadmeus, auunculus Aristodemi filiorum Euristhenis & Proclis, qui cum pupilli essent, tutelam gerebat regni Spartani. Adultis mox pupillis, ac recepto imperio, Theras ita grauiter tulit sibi ab alijs imperari, quoniam imperium degustasset, ut negaret se Lacedæmone moraturum, sed ad cognatos nauigaturum. Erant autem in insula, quæ nunc Thera, quondam Callista uocabatur, homines Phœnices à Membliare Pœcilis filio oriundi. Cadmus enim Agenoris filius Europam quæritans, in insula quæ nunc Thera uocatur, appulsus cum esset,

Lacedæmoniorũ mos in sumendis noctu supplicijs.

Minyæ uxorum cõmento liberati.

siue regionis more captus, siue qua alia uolumeate, reliquit illic cum alios quosdam Phœnices, tum Membliarem consanguineum suum. Illi ante aduentum Theræ Lacedæmone octo ætatib. hominum, insulam (quæ Callista, id est, pulcherrima uocabatur) incoluerũt. Ad quos Theras cum multitudine tribulium missus est, nequaquã ad illos eijciendos, sed ad unà habitãdum, & ad insulam ualdè frequentandã. Postea uerò quã Minyæ è carcere elapsos, & apud Taygetum considentes, Lacedæmonij tamẽ necare statuerant, Theras necẽ eorũ deprecabatur, recipiens, se illos ex ea regione abducturum. Et huic postulato Lacedæmonijs assentiẽtib. cum tribus biremib ad postros Membliaris nauigauit ducens secum non uniuersos Minyas (pleriq; enim ex ipsis ad Parorcatas Cauconasq; diuerterunt) sed paucos, quos in sex partes distribuerunt, & totidẽ illic oppida condiderunt, Leperium Magistum, Trixas, Pyrgum, Epium, Nudiũ. Quorũ plana Helei memoria deleuerunt. Insulæ aũt à conditore Thera nomen est inditum, hic filio, quòd negaret se nauigaturum cum eo. Relinquam ergo, inquit, ouem lupis? Ex quo dicto nomen adolescenti impositum est Oilycus, id est, ouilupus, & id nomen alteri prævaluit. Oilyco natus est filius Aegeus, à quo uocantur Aegidæ, in Sparta ingẽs tribus. Ex hac tribu uiri, cum eis non permanerent filij, ex Erinnyum oraculo, delubrũ Laio & Oedipodæ extruxerunt: quod postea apud eos Theræos mansit, qui ex his uiri procreati fuêre. Hactenus Lacedæmonij cum Theræis consentiunt: quod deinceps extitit, soli Theræi factum hoc modo esse memorant. Grinus Aesanij filius ab hac Thera orinndus, cum esset Theræ insulæ rex, contulit se Delphos, ducens ex urbe solennes hostias, cùm alijs ciuibus eum comitantibus, tum uerò Batto, qui erat de genere Polymnesti, apud Minyas gratiosus

Ouem lupum relinquere prouerbium.

Oilycus undè appellatus.

Laij delubrum.

Oedipodæ delubrum.

gratioſus. Cõſulenti Grino Theræorum regi de alijs rebus, Pythia reſpondit, ut urbem in Africa conderet. Cui uiciſſim ille: Equidé, inquit, ego, ô princeps, ſenior ſum, & grauis ad moliẽdum, tu uerò quempiam horum iube iſta facere ſimul hæc dicens, Battum oſtendebat. Hæc hactenus. Tũc ubi re- Battus.
uerſi ſunt, pro nihilo habuere reſponſum: neq; ubi terrarum Africa eſſet gnari, neq; ex incerto oraculo coloniam mittere audentes. Septem poſt hæc annos in Thera cum non pluiſſet, & omnes (præter unam) arbores exaruiſſent, conſulentibus Theræis Pythiam, reſpondit, mittendam in Africam eſſe coloniam. Illi, quoniam nullũ mali remedium erat, mittunt in Cretam nuncios inueſtigatum, ſi quis aut indigenarum, aut aduenarum illic eſſet, qui in Africam nauigaſſent. Nuncij cum Cretam pererraſſent, & ad urbem Itanum perueniſſent, in ea contraxerunt cum purpurario quodam, cui nomen erat Corobio. Is aiebat, ſe uentis abreptum in Africam applicuiſſe, & ad Plateam inſulam Africæ. Hunc nuncij mercede inductum in Theram duxerunt. Verùm non multi ad rem explorandam, ex Thera initiò profecti ſunt, duce ipſo Corobio: quo in ea inſula relicto, cum aliquot mẽſium cibarijs ipſi quam celerrimè reuerterunt ad cæteris, de inſula renunciandum. Quibus ultra præſtitutum tempus redire differentibus, omnia Corobio deficiebãt. Sed appulſa eò naui Samia, quæ ab Aegypto redibat, cuius gubernator erat Colæus, Samij, omni re geſta à Corobio audita, in annum homini cibaria reliquerunt. Ipſi ex hac inſula cum ſoluiſſent, Aegyptum optantes uento ſubſolano abrepti ferebantur: nec intermittente flatu, Herculeas tranſuecti columnas peruenerunt in Tarteſſiũ, pompam ferentes ad rem diuinam. Erat ea tempeſtate id emporium, id eſt, nundinæ, Itanus oppidum. Corobius. Colæus. Herculeæ columnæ Tarteſſius.

intemeratum, adeò ut inde reuertétes isti ex mercibus quæ
stum maximum fecerint, inter omnes quot nouimus Græcos
Sostrates. *duntaxat post Sostratem Laodamantis, cum quo nemo pos*
Ahenum Samiorum. *sit contendere. Ex hoc quæstu Samij decima (id est, sex ta*
lentis) selecta, fecerunt ahenum ad exemplum crateris Ar
golici, gryphinis capitibus in circuitu alrinsecus obuersis:
& in templo Iunonis collocarunt, sustinentibus illud tribus
colossis, id est, humanis simulcris, septenûm cubitorum ge
nu nixis: & hoc primum facto ingens amicitia Cyrenæis,
Theræisq; cum Samijs contracta est. Theræi, ubi relicto
insula Corobio, ad Theram reuersi, renunciarunt esse illis
insulam è regione Africæ sitam: placuit Theræis, ut è singu
lis oppidis, quæ septem erant, uiri mitterentur, fratribus in
Theræorum colonia. *ter se sortitis quis potius mitteretur, duce eorum rege Bat*
Cyrenæi. *to: ita duas biremes in Platæam miserunt. Hæc Theræi me*
Oaxus. *morant. Cætera iam Therais cum Cyrenæis constant. Nam*
Etearchus. *quod ad Battum pertinet, Cyrenæi nequaquam cum The*
Phronima. *ræis consentiunt. Sic enim narrant: Est in Creta oppidum*
Oaxus, in quo fuit Etearchus rex. Hic amissa uxore, induxit
filiæ nomine Phronimæ, nouercam: quæ domum ingressa,
ut erat, ita re ipsa se nouercam præstitit, cùm lædendo, atq;
omne genus iniuriarum excogitando, tùm ad extremum im
pudicitiam impingendo: idq; ita rem habere uiro persuasit.
Ille ab uxore deceptus, rem de filia nefariam commentus est.
Themison. *Erat in Oaxo negociator quidam Theræus, nomine The*
mison: hùc in familiaritatem acceptum Etearchus adiurat,
ut quam rem oraretur, in ea se ministrum præberet. Vbi ho
minem iureiuranda adegit, adductam ei tradidit filiam suã:
iubens, ut eam abductam in mari demergeret. Themison an
cipiti animo inter nefas operis, & hospitij perfidiam, ita sibi
faciendum

faciendũ putauit. Accepta puella mare ingressus, cũ in alto fuit, ut iurciurando Etearchi satisfaceret, reuinctã funibus puellã demisit in pelagus: ea deniq; retracta, Therã peruenit. Ibi Polymnestus uir inter Theræos spectatus, in cõcubinatũ Phronimã accepit, ex qua interiecto tẽpore natus est ei filius sono uocis exili, ac balbutienti, cui nomẽ impositũ est Batto, ut Theræi, & Cyrenæi aiũt: ut aũt ego sentio, aliud aliquid: sed eum cognominatum Battum, postquam in Africam abijt, cùm propter oraculum apud Delphos ei redditum, tùm propter honorem, quem assecutus est. Battum enim Pœni regem appellant, & ob id reor Pythiã lingua Punica, quam nouerat, cũ oraculũ reddidit, uocasse Battum quod futurus rex esset in Africa. Hic ubi in uirilem adoleuit ætatem, Delphos adijt, ob linguæ uitiũ. Cui cõsulenti Pythia respondit:

Batte uenis uocis causa, dux te iubet ire
Lanigeram in Libyen habitatum Phœbus Apollo.

Batto nomen unde institutum.

Ad hæc Battus sic uicissim inquit: O princeps, ego ad te ueni gratia cõsulendi de uoce, tu de alijs mihi respondens, quæ nequeunt fieri, iubens migrare in Africã, qua copia, quaue manu? Hæc loquens nõ psuasit illi, ut alia respõderet, sed eadẽ, quæ prius respõdente Pythia, illinc digressus abijt in Therã. Mox deinde cũ & huic ipsi, & cæteris Theræis malè eueniret, nec mali causa deprehenderetur, ob hæc mittũt Delphos sciscitatũ. Quib. cũ respõdisset Pythia, melius cũ ipsis actum iri, si Cyrenẽ in Africa cõderent cũ Batto, mittunt Theræi Battũ cũ duab. biremib. Illi in Africã (quãdoqdem nõ aliud habebãt quod agerẽt) retrò ad Therã se receperũt. Sed eos Theræi arcẽtes accessu terræ repellebãt, ac rursus reuerti iubebãt. Ita necessitate adacti remẽso iterũ mari, cõdiderũt oppidũ in insula Africæ adiacẽti, noie ut prius dictũ est, Platæa

Apollinis oraculum.

quæ

quæ fertur par esse Cyrenæis magnitudine. Hanc biennio incolentibus, cum nihilo melius cum eis ageretur, uno è suis relicto, cæteri Delphos nauigarunt ad oraculum consulendum. Eò postquam uenerunt sciscitantibus, quid ita secum in Africam profectis, nihilo tamen melius ageretur, Pythia respondit his uerbis:

Platæa oppidum.

Lanigeræ Libyes scis quam nec adiueris urbem
Me melius, tuum ego ingenium mirabor euntis.

His auditis, ij, qui cũ Batto erãt, rursus redierũt. Neq; enim sinebat eos deus aliò migrare, priusq; in Africã cõcessissent. Reuersi ad insulã, recepto quẽ reliquerãt, incoluerũt locũ in Africa, è regione insulæ, nomine Aziristũ, amœnissimis collibus utrinq; cõclusum, & utrinq; flumine prætерlabẽte. Hũc locũ sex annis cũ incoluissent, septimo deserendũ putauerũt, admonitu Pœnorũ, ut in meliorẽ transirẽt. Ita illinc eos Pœni uesperũ uersus & ad locorũ speciosissimũ abduxerunt, & quidẽ noctu, ne Græci interdiu facientes iter, diurnũ spaciũ metiendo animaduerterent. Est aũt huic loco nomen Irasa. Eos ubi ad fontẽ, qui Apollinis esse fertur, duxerũt, inquiũt: Viri Græci, hic uobis incolere commodũ est, ubi cælũ uocaliter sonat. Sub Batto igitur, qui cõdidit Zoã, & annos quadraginta regnauit, & sub eius filio Arcesilao, qui regnauit annos sexdecim, Cyrenæi habitauerunt tot omninò, quot in coloniam initiò missi fuerãt. Sub tertio aũt Batto, qui felix est appellatus, cunctos Græcos ad nauigandũ in Africã cũ Cyrenæis habitatũ induxit Pythia. Nã accersebant eos Cyrenæi ad agri partitionẽ. Induxit aũt hæc uerba, respõdens:

Aziritas locus.

Irasa locus.

Apollinis fons.

Serior in Libyen quisquis peruenerit almam,
Discernendi agri mox hunc affirmo pigebit.

Cum ergo ingens multitudo Cyrenam se contulisset, finiti-

morum

morũ Pœnorũ agros uastabat, atq; inter se partiebãtur. At illi, eorũq; rex, nomine Adrican, agris exuti à Cyrenæis, missi in Aegyptũ quibusdã, sese dediderũt Aprij Aegyptiorum regi. Ille cõparatum grandẽ Aegyptiorũ exercitũ, misit aduersus Cyrenas. Cyrenæi instructa apud Irasa locum, & ad fontẽ Thestin acie, cũ Aegyptijs cõflixerunt, eosq; superauerunt, utpote inexpertos antea, atq; cõtemptores Græcorũ: adeoq; profligarũt, ut pauci ex eis in Aegyptũ redierũt. Quade re Aegyptij succensentes Aprij, ab eo desciuerunt. Huius Batti filius extitit Arcesilaus, q regnum adeptus, inter initia cũ fratribus suis seditiones exercuit, donec illi relicto eo, in aliũ Africæ locũ migrauerunt, ubi cõtracti urbẽ hanc cõdiderũt, quæ & tũc, & nũc Barca appellatur. Et inter cõdendũ Pœnos solicitabãt ad deficiendũ à Cyrenæis. Arcesilaus tã suis defectoribus, quã eorũ receptoribus bellũ inulit, quẽ reformidãtes Pœni, fugã ad orientales Pœnos intenderunt. Sed fugientibus Arcesilaus usq; institit insequendo, dum ad Leuconem Africæ puenit, & Pœnis uisus est opportunus ad inuadendũ. Itaq; congressi cò Pœni, adeò superauere Cyrenæos, ut ex illis septem millia ceciderint. Post hanc cladem, Arcesilaum agrotantem epoto medicamento frater ipsius Aliarchus strangulauit. Sed eum dolo uxor Arcesilai interfecit, nomine Eryxo. Arcesilao succesit in regno Battus, pedibus nõ ualens, sed claudus. Cyrenæi ob acceptam calamitatem. Delphos miserunt, per quosdam interrogatũ, qua ratione inita, præclarissimè habitarent. His Pythia respondens, iussit ex Mantinea Arcadum adducerent moderatorẽ. Itaq; petẽtibus Cyrenæis, Mantinei dederũt quendã, nomine Demonacem, uirum inter populares probatissimũ. Hic igitur uir Cyrenen profectus, ubi singula quaq; edoctus est, in

Pœni Aegyptijs se subdunt.
Adicran.
Apries rex.
Thestis fons.
Barca oppidũ.
Arcesilai regnum.
Leucon.
Aliarchus.
Battus claudus.
Cyrenensium distributio.

tres

tres tribus distribuens illos ita digesit, ut unam quidem partem faceret Theræorum, atq; consinium, alteram autem Peloponnesium, atq; Cretensium, tertiam uerò cunctorum insulanorum. Qui etiam huic Batto regi, cùm alia omnia, quæ superiores reges obtinuerant, consulit. tùm uerò peculiaria fana ac cæremonias in media urbe instituit: quæ instituta sub hoc quidem Batto syncera permãserunt. Verùm sub eius filio Arcesilao uehementer sunt perturbata, negante Arcesilao Batti illius claudi, et Pheretimæ filio se laturũ, quæ Mantineus Demonax constituisset, ac reposcente honores suorum maiorum: hinc seditione orta, eiectus profugit in Samum, mater eius in Salamurem Cypri. Obtinebat ea tempestate Salaminis imperium Euelthon, qui Delphis dedicauit thuribulum spectaculo dignum, quod in thesauro Corinthiorum situm est. Ad hunc profecta Pheretima precabatur, ut se, filiumq; Cyrenen cum exercitu reduceret. Ille omnia potius quàm exercitum huic dabat. Pheretima id quod dabatur accipiens, dicere bonum id quidem esse: sed melius facturum eum, sed quod obsecraretur, daret exercitum. Cumq; idem ad omnia, quæ dabantur, hoc diceret, tandem misit ad eam Euelthon dono fusum aureũ, atq; colum penso circundatam: dicentiq;, quæ consueuerat uerba: Pheretimæ, inquit, talibus rebus donari fœminas, nõ exercitu. Arcesilaus interea Sami agens, unumquenq; solicitabat ad spem rei agrariæ: coactoq; ingenti exercitu, missus est Delphos ad consulendum de reditu in patriam. Cui Pythia ita respondit: Ad quatuor Battos, ac totidem Arcesilaos octo hominum ætates dat uobis Apollo Cyrene regnare, ulterius uos conari dehortatur. Tibi uerò suadet, ut ingressus in domum tuam, quietem agas. Quod si fornacem

Pheretima Arcesilaus ejicitur. Salamin. Euelthon.

Colus cum fuso fœminæ tractanda.

inuenerit

inueneris plenam amphorarum, ne eas excoquas, sed ad aurem emittas. Sin fornacem incenderis, ne committas, ut circumfluum introeas: alioqui peribis tu pariter, & taurus, optimè opus faciens. Hæc Arcesilao Pythia respondit. Ille sumptis ijs quos contraxerat è Samo, rediit Cyrenen: recuperatoq; rerum statu, immemor oraculi factus, uocatis ad dicendam causam ijs qui contra ipsum in partibus fuerant, obiecit culpam fugæ suæ. At illorũ alij exilio solum uertebãt, alij ab eo cõprehensi, in Cyprũ ad necem mittebantur, quos Cnidij ad suam terram appulsos liberauerunt, ad Theramq; dimiserunt. Quosdam, qui in grandem quandam, & priuatam Aglomachi turrim refugerant, circundata materia Arcesilaus igni cremauit. Hoc perpetrato agnoscens id esse oraculum, quo Pythia non sinebat cum inuentas in fornace amphoras excoquere, excessit ultrò ex urbe Cyrene, extimescens necem oraculo prædictam, & quòd Cyrenen existimaret esse circunfluam. Contuliq; se ad regem Barcæorũ, nomine Alazerim, cuius filius in matrimonio habebat cognatã eius. Et quidam tunc Barcæi, tùm Cyrenæi exules, cum in foro agentem animaduertissent, obtruncarunt, & insuper eius socerum Alazerim. Ita Arcesilaus, siue uolens, siue inuitus, oraculo non obsecutus, fatum suum impleuit. Mater eius Pheretima, dum filius mali sui sibi autor Barcæ agit, ipsa interea honoribus filij Cyrene fungebatur, ac munera obibat, cùm alia, tùm in senatu præsidendo. Vbi cognouit filiũ in urbe Barca oppetisse mortem fuga se propitiit in Aegyptum. Nam Arcesilaus fuerat de Cambyse Cyri bene meritus quòd is exiuisset qui Cyrenen Cãbysi tradiderat, ac tributum instituerat. Hæc in Aegyptũ cũ peruenisset, supplex Aryandi assedit: hortans eum ad se ulciscendam, prætendẽs titulum,

Arcesilaus Cyrenen recuperat.

Alazeri

Arcesilæ mors.

Pheretimæ principis obiti munera.

Aryandes

titulum, quòd filius, quia cum Medis sentiret, interemptus
Aryandes. esset. Erat hic Aryandes Aegypti prætor à Cambyse constitutus, qui aliquanto pòst tempore, cum æmulari Darium uellet, ab eo est interfectus. Siquidem audiens, atq; animaduertens Dario cordi esse memoriam sui relinquere opere quod à nullo alio regum factum esset, id sibi imitandum putauit,
Datum moneta. donec mercedem accepit. Etenim Darius ex auro, quàm potuit purgatissimo monetam percussit. Idem Aryandes Aegypti prætor ex argento fecit. Et nunc quoq; extat purissimum
Aryandicum argentum. argentum Ariandicum. Ea re comperta, Darius insimulatum quasi rebellare uellet, morte affecit. Tunc tamen Aryandes hic misertus Pheretimæ, omnes ei copias Aegypti tradidit, pedestres simul, & nauticas, præposito quidem pe-
Badra. destribus Amasi homine Maraphio, nauticis autem Badra generis Pasargadi. Sed priusquã copias mitteret, caducea-
tore Barcam misso percontabatur, quisnam percussor Arcesilai extitisset. Barcæi se omnes extitisse respondent, multa enim se ab illo mala esse perpessos. His auditis Aryandes ita exercitum unà cum Pheretima mittit. Atq; hic quidem titulus inferendi belli extitit. Verùm (ut mea fert opinio) exer-
Pœnorum uarix nationes. citus mittebatur ad Pœnos subigendos. Pœnorum multæ sunt, & uariæ nationes, quarum paucæ regi obtemperabãt, pleræq; Darium cõtemnebant. Colunt aũt Aegyptũ uersus, ut hinc, incipiamus, Pœnorum primi Adyrmachidæ, q eisdẽ ferè, quibus Aegyptij, moribus utuntur. Vestẽ gestant: qualẽ & alij Pœni, uxores eorum in unoq; crure armillam æream.
Adyrmachidarum mores. Eadem capitis comam alunt, quarum quæq; suos (quos capit) pediculos præmordet, atq; ita abijcit. Hoc illi ex omnibus Pœnis soli faciunt, soliq; uirgines nupturas regi exhibent, quæ illi placita fuerit, eam deuirginat. Pertingũt hi

Adyrma-

Adyrmachidæ ab Aegypto ad portum usq; nomine Plynũ. His confines sunt Gygamiæ, locum qui occasum spectat, incolentes, Aphrodisiade tenus insula. In huius loci medio est insula Platæa, ubi urbem condidere Cyrenæi, & in continẽte est portus Menelai, & Aziris, quam Cyrenæi incoluere. Et dehinc Silphium incipit, ob insũla Platæa pertingẽs, usq; ad fauces Syrtis. Apud hos idem penè ritus, qui apud alios sunt. Gigamas ab occasu contingunt Asbystæ qui supra Cyrenen incolentes pertingunt ad mare. Nam maritima Cyrenæi colunt. Iidem non postremi, sed præcipui Pœnorum sunt, qui quadrigis uehantur, studiosi in Cyrenæorum moribus maxima ex parte imitandis. Horum sunt occasum uersus: confines Auschisæ, qui supra Barcam incolentes ad mare, pertingunt ad Euhesperidas Circa mediam Auschisarum plagam habitant Cabales, exigua natio, ad mare pertingentes ad Tauchiram oppidum agri Barcæi, eisdem, quibus ij, qui supra Cyrenen sunt, moribus utentes. Auchisarũ quod ad occasum uergit, contingunt Nasamones, grandis natio, qui sub æstatem relictis ad mare pecoribus, conscendunt ad locum Aegilen, decerpturi palmulas. Nam palmæ illic, & permultæ sunt, & spacioſæ, & fructiferæ omnes. Ex quibus ubi palmulas præmaturas decerpserunt, ad solẽ siccantes maturescunt, deinde lacte maceratas sorbillant. Vxores plures singuli è consuetudine habent, & cũ his in propatulo coeunt, eodem penè quo Massagetæ modo, prius scipione prætento. Nasamonibus mos est, cum quis primum ãu cit uxorem, prima nocte, ut sponsa singulos conuiuas obeat Veneris gratia, & ut quisq; cum ea concubuit, donum det illi quod secum habet domo allatum. Iureiurando, ac diuinatione tali utuntur per eos uiros, qui iustissimi atq; optimi

Aphrodisias insula.

Gigamæ. Asbystæ.

Euhesperides.

Cabales.

Tauchira.

Nasamonum mores.

apud illos fuisse dicuntur, iurant illorum sepulchra tangentes. Diuinant ad suorum accedentes monumenta, et illis, ubi preces peregerunt, indormiunt. Vbi quodcunq; per quietem insomnium uiderunt, eo utuntur. Fidei dandæ consuetudo hæc est. De manu alterius uterq; sumpto in uicem poculo bibit. Quod si nihil humoris habuerint, sumptum è terra cinerem lingunt. Nasamonibus confines sunt Psylli, qui hunc in modum interciderunt: Auster eis omnia receptacula aquarum arefecerat. Erat autem omnis eorum regio, quæ intra Syrtim est, aquarū inops. Ob id illi publico colloquio, atq; consilio expeditionem fecere aduersus austrum. Quæ Pœni memorant, refero. Hos, cum ad arenas uenissent, auster spirans illic obruit. Psyllis extinctis, eorum terram Nasamones obtinent. Super hos austrum uersus in loco feris frequenti, Garamantes habitant, qui omnium hominum commercium, aspectumq; refugiunt, nihil bellicæ armaturæ habentes, ac ne defendere quidem sese audentes. Vli supra Nasamonas ineolunt. Circa maritima uerò occasum uersus cõfines sunt Macæ, qui summum capitis uerticem radunt, in medio capillos crescere sinentes, hinc atq; hinc in orbem condentes. In bellum pelles subterraneorum struthionem ferũt pro tegumento. Per eos flumen Cinyps è colle, qui uocatur Gratiarum, fluens in mare influit. Hic collis Gratiarũ nemoribus frequens est, cum cætera (cuius memini) Africa sit arboribus nuda, ducentorum ab ea ad mare stadiorum intercapedine. Horum Macarum finitimi sunt Gindanes, quorum uxores fuerũt fimbrias pelliceas singulæ multas, ob hoc (ut memoratur) quod ut à quoq; uiro Veneré passa est, fimbriam orat, & ut quaq; plurimas habet, ita præclarissima cẽsetur, tanquam à pluribus uiris adamata. Horũ Gindanorũ

Psylli. Psyllorum aduersus austrum expeditio.

Garamantes.

Macæ.

Africa arboribus nuda.

Gindanes

Gindanarum munerũ fimbriæ.

orem in mare porrectam incolunt Lotophagi, qui è solo loti fructu uictitant, qui fructus est instar fructus lentisci, suauitate assimilis fructui palmarum. Ex hoc fructu Lotophagi uinum conficiunt. Lotophagis secundum mare uicini sunt Machlyes, loto & ipsi uescentes, sed minus quàm superiores. Perueniunt autem usq; ad ingentem amnem, nomine Tritonem, qui in grandem paludem Tritonidem influit, in qua est insula, quæ dicitur Phala. Hanc insulam aiunt dici à Lacedæmonijs habitari debere. Aiunt autem hunc in modum, Iasonem postea quã sub Pelio Argo exædificauit, impositis in ea cùm alijs ornamentis hostijs, tùm uerò tripode æreo, cir cumuisse Peloponnesum animo Delphos eundi, eumq; cum teneret cursum circa Malcam, abreptum à uento aquilone, & abductum in Africam, & priusquam tellurem cerneret, in æstuosis paludis Tritonidis astitisse, eiq; hæsitanti de egressu apparuisse Tritonem, ac iussisse dari sibi tripodem, quod diceret ostensurum se illis exitum, atq; incolumes remissurum. Assentiente Iasone, ita demum Tritonem ostendisse qua ratione è breuibus enauigarent, & tripodem ab illis in templo positum esse in coq; tripode oraculum reddidisse, & ijs, qui cum Iasone erant, omnem rationem indicasse. Fore enim, ut cum quis tripodem accepisset ex omnibus, qui in Argo nauigarent, necessario centum Græcæ ciuitates, ac colerẽt paludem Tritonidem. Hæc cum audissent Pœni, qui montem Gratiarum colunt, tripodem occultasse. Iuxta hos Machlyes habitant Ausæs circum paludem Tritonidem. Ita utrique habitant, ut medio Tritone dirimantur. Quorum Machlyes quidem occiput crinitum gestant, Ausæs uerò anteriorem capitis partẽ. Horũ uirgines anniuersario Minervæ festo in honorem ipsius deæ, indigenæ inter se bifariũ diuisæ

Phala insula.

Iason. Argus æ- dificatio

Ausæs.

prælianturlapidibus fuſtibuſq́, dicentes ſe morem patrium
Virginum anniuerſarius conflictus. *ſeruare ei, quam Mineruam nominauimus: & quæ uirgines è uulneribus decedunt, eas falſas uirgines appellant: ſed priuſquam à pugnando deſiſtant hoc faciunt: Quæ uirgo in pugnam optimam operam nauauit, eam ſemper communi conſenſu cæteræ uirgines exornant, cùm cætera armatura Græca, tùm criſta Corinthia, & currui impoſitam circa paludem circumferunt. Quibus autem rebus ornabantur olim uirgines antequàm accolerent Græci, non habeo dicere. Arbitror ornari ſuetas armis Aegyptijs, nã ab Aegypto affirmo, & ſcutum, & galeam ad Græcos eſſe tradita. Mineruam aiunt Neptuni eſſe filiam, ac paludis Tritonidis, eamq́ neſcio quid à patre reprehenſam, donaſſe ſe ipſam Ioui, & Iouem ſibi illam aſciuiſſe filiam. Hæc illi aiunt. Idem promiſcuè cum mulieribus non unà habitantes, ſed pecudũ more concumbunt. Vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factus, apud quem uirum habitare ſuſtinet (nam tertio quoq́ menſe uiri cõueniunt) eius filius cenſetur, & hi quidem ma*
Nomades. *ritimi Panorum paſtoralium, Nomades dicũtur. Supra hos in mediterraneis Africa feris eſt frequens. Supra hanc partem efferatam ſupercilium ſoli ſabuloſum eſt, porrectum à Thebis Aegyptijs ad columnas Herculis. In hoc ſupercilio fermè decem dierum itinere ſunt grumi grandes ſalis, concreti in collibus, & ſingulorum collium uertices è medio ſale eiaculantur aquam dulcem, pariter & gelidam. Circa quam homines habitant ultimi ſalutabiles terræ, & ſupra plagam feris inacceſſam, à Thebis itinere dierum decem, primi Ammonij, habentes templum à Thebano Iouis effigiem. Etenim Thebis, quemadmodum à me memoratũ eſt, aſpectu arietino, Iouis ſimulacrũ eſt: ſed hoc eſt alia quo-*
Ammoniũ.

que

que aqua fontana, quæ ſub matutinum quidem tepet, ſub horam, qua forum frequentiſsimum eſt, frigeſcit, ſub meridiem multo frigidior eſt. Eaq; hora hortos irrigant. Declinato iam die remittitur frigus, donec ſol occidit: tunc tepeſcit, magis ac magis caleſcens ad mediam uſq; noctem, quo tempore feruens exæſtuat: præterita nocte media, ad auroram uſq; refrigeſcit. Cognominatur autem fons ipſe ſolis. Poſt Ammonios per ſupercilium fabuli, decem rurſus dierũ itinere eſt collis ſalis, & aqua illi Ammoniæ par, hominibus circum habitantibus, cui loco nomen eſt Aegila, ad quem locum Naſamones commeant palmulas decerptum. Rurſus decem dierum ſpacio ab Aegilæis alius collis eſt ſalis, & aqua, & palmularum fructiferarum magna uis, quemadmodum apud alios, insolentibus illic hominibus, quibus nomen eſt Garamantibus, natione ſanè magna, qui inducta ſuper ſalem humo, ita ſerunt, ab his ad Lotophagos breuiſsimum iter. A' quibus triginta dierum ſpaciũ eſt ad eos, apud quos gignuntur boues præpoſterè paſcentes. Ideo autem præpoſterè paſcuntur, quòd cornua inflexa anterius habent, & ob id retrorſum cuncs paſcuntur. Nam offenſantibus in terrã cornibus, progrediendo paſci nequeunt, alioqui nihil differentes à cæteris bobus, præter craſsitudinem pellis, atq; duritiam. Garamantes hi Troglodytas Aethiopes quadrigis uenantur. Nam Trogladytæ Aethiopes, omnium quos fando cognouimus, perniciſsimis pedibus ſunt, ſerpentibus, lacertisq;, & alijs id genus reptilibus ueſcentes, lingua nulli alteri ſimili utentes, ſed ueſpertilionum more ſtridentes. A' Garamantibus decem quoque dierum itinere alius collis eſt ſalis. & aqua, accolentibus hominibus, quibus nomen eſt Atlantibus, ſolis omnium hominum, quos ipſi nouimus, in-

Sali.
ijs.

Garaman
tes.

Troglo.
te ſerpen.
tibus ue-
ſcentes.

Atlantes.

nominatis. Nam ſalis quidem apud eos uocantur Atlantes, ſingulis autem eorum nullum nomen imponitur. Hi ſolem tranſcendentem execrantur, eiſq; præterea omnia conuicia ingerunt, quòd torridus & ipſos, & regionem perdat. Poſt totidem dierum iter, alius tumulus ſalis eſt, cum aqua, & hominibus accolentibus. Cui confinis eſt mons, nomine Atlas, exilis, & undiq; teres: & (ut fertur) adeò celſus, ut eius cacumen nequeat cerni, quòd à nubibus nũquam relinquatur, neq; hyeme, neq; æſtate. Columnam cœli illum eſſe indigenæ aiunt. Ab hoc monte cognominantur hi homines, nam Atlantes uocantur: dicuntúrq; nec ulla animante ueſci, nec ulla ſomnia cernere. Ad hos uſq; Atlantes poſſum recenſere nomina eorum, qui in ſupercilio Africæ habitant, poſt hos nihil amplius: Porrigitur autem id ſupercilium ad columnas uſq; Herculeas, atq; ulterius Intra quod eſt metallum, id eſt, effoſſo ſalis, decem dierum itinere, et homines incolentes domicilia ſua facientes ex micis ſalis. Iſti enim iam tractus Africæ uacant Imbribus. Nam ſi plueret illic, non poſſent manere parietes ſalis. Eſt autem ſal qui ibi effoditur, colore albus, & purpureus. Supra hoc ſupercilium, auſtrum uerſus, ac mediterranea Africæ, deſerta etiam plaga eſt, & ſine aqua, ferisq;, ſine pluuia, ac lignis, omni prorſus humore uacans. Ita ab Aegypto ad Tritonidem lacum paſtoritij Afri ſunt, carne uictitantes, ac lacte, nihil uaccinũ guſtãtes, quia nec Aegyptij guſtant ſuem, ne alentes quidem uaccam. Nec Cyrenæ fœminæ ferire ſibi fas putant, ob Iſidem, quæ eſt in Aegypto, cui etiam ieiunia, & dies feſtos agunt ſtudioſè. At mulieres Barcæ non modò guſtu uaccinæ carnis, ſed etiam ſuillæ abſtinent. Atq; hæc quidem ita habent. Ad occaſum uerò Tritonidis lacus iam non ſunt paſcuales Pœni, neque eiſdem

Poſt execrantes.

Atlas mons.

Atlantes unde appellati.

Metallum ſalis.

Domus ex ſale.

Imbribus uacantes.

Paſtorales Afri.

eisdē moribus utentes, neq; idē circa infantes (quod paſcuales ſolent) facilitantes. Nā Pœnorū, qui paſtorales ſunt, an omnes, nō queo pro certo dicere, ſed plæriq; hoc faciunt. Vbi filij ipſorū quadrimi effecti ſunt, uenas uerticis illarum lanæ ſuccida inurūt, nonnulli uenas temporū, eā uidelicet ob cauſam, ne ullo unq; tēpore phlegma, id eſt, pituita defluēs è capite, officiat, eáq; de re ſe aiunt eſſe optima ualetudine. Et ſunt re uera Pœni inter omnes, quos nos nouimus homines ſaluberrimo corpore, incertū mihi an ob hanc cauſam, certè optima ualetudine ſunt. Quod ſi pueris inurendis ſcabies exiſtat, inuenta eſt ab eis medicina. Vrina enim hirci aſperſa eos liberant. Ea refero, quæ ipſi Afri narrāt. Apud paſtoricios Afros talia ſunt ſacrificia: Vbi pro primitijs auē pecudis præciderūt, eā ſupra domū abijciunt: hoc acto, ceruicem eius auertūt. Solis omniū deorū immolant Soli & Lunæ. & his quidem uniuerſi Pœni ſacrificant. At qui circa Tritonidē paludē incolūt, etiā Mineruæ, Tritoniq;, ac Neptuno, ſed Minerua præcipuè. A quibus Afris Græci ueſtē, & ægidas ſimulacrorū Minerua mutuati ſunt, præterq; quòd apud Afros pellicea ueſtis eſt, & pendentes ex eius ægidibus fimbriæ non ſunt ſerpentes, ſed è loris factæ. Cætera uerò omnia ad idem exemplar effecta ſunt, nomine quoq; ipſo teſtificante, uenisſe ex Africa Palladiorum ſtolam. Quippe Afræ mulieres ſuper ueſtem amiciuntur nudis pellibus caprinis fimbriatis, ac rubrica delibutis, à quibus ægeis, id eſt, caprinis pellibus, ægidas denominauere Græci. Quin etiam hinc primum mihi uidetur ciulatus in templis extitiſſe, quòd eo Africanæ mulieres uehementer utuntur, ac bellè. Erat ab Afris quadrijugos equos iungere Græci didicere. Sepeliunt autem paſtorales Afri defunctos, ut Græci, præter Naſamones, q illos

Gyrenearum fœminarum ob eadem ſuperſtitio.

Vaccinium non gutturoſe.

Sue abſtinentes.

Minerua ægis.

Aegis unde appelletur.

ſcedentes ſepeliunt, obſeruantes, ut dum quis cœpit agere animam, eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt uirgultis compacta, ſuſpenſæ circa lentiſcos, & ea quoquò uerſus uerſatilia. Et illi quidem talibus utuntur moribus. Contingunt autem hos ab orientali parte Tritonis ſtummis hi Auſes, qui ſunt aratores: qui uerò Pæni domos poſsidere conſueuerunt, ijs nomen impoſitum eſt, Naxyes. Naxyes, qui dextram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Regio hæc, & reliqua ad occidentem uergẽs, multo frequentior eſt feris, ſiluiſq; , quàm regio paſtoraliũ. Nam quæ ad auroram reſpicit, quam paſtorales incolunt, Tritone ſtumine tenus, & depreſſior eſt, & arenoſa. Hinc deinceps quæ aratorum eſt, ueſperã ſpectans, montana ualde eſt, ac nemoroſa feriſq; frequens. Siquidem apud hos, & ſerpentes ſunt ſupra modum grandes, ac leones: elephantes quoq;, & urſi, & aſpides, & aſini cornibus præditi. Et cynocephali, id eſt, capita canina habentes, & acephali, id eſt, nõ habentes capita, ſed in pectoribus oculos, ut ab Afris memoratur, necnon uiri, fœminæq; agreſtes, & aliæ permultæ ferè haud ementitæ. Quorum nihil apud paſtorales eſt, ſed alia, uelut: pygargi, & capræ, & bubali, & aſini: nõ illi quidem cornua habentes, ſed alij impoti, nunquam enim bibũt & oryes, quibus ulnales palmæ pro cornibus ſiunt. Huius ferè magnitudo eſt ad æquiparationem bouis: & baſſaria, & hyenæ, & hyſtrices & arietes agreſtes, & dictyes, & thoyes, id eſt, ex hyæna & lupo geniti, & pãtheræ & boryes, & crocodili tri: ubicali ad ſummum magnitudinne, terreſtres, lacertis aſſimiles: & ſtruthij ſubterranei, & ſerpentes puſilli cum ſingulis cornibus. Hæ ſunt illic feræ, & item quæ alibi, præter

Auſes aratores.

Cynocephali.

Acephali.

Oculos in pectoribus geſtantes.

præter ceruum, & aprum. Cerus enim & aper prorsus in Africa nullus est. Sunt ibidem quoq; tria murium genera, quorum alij bipedes uocantur, alij zegerier Punica lingua, quod in nostra pollet idē quod colles, alij echines. Sunt præterea mustelæ, quæ in Silphio nascuntur, muræni similimæ. Tot habet feras Pœnorum pastoralium regio, quantum nos maximè scrutando longissima inuestigare potuimus. Maxyum Pœnorum confines sunt Zaberes, ubi fœminæ aurigā tur currus in bellum. His finitimi sunt Zygantes, ubi magnā tium mellis aper conficiunt, sed multo plus opifices uiri facere dicuntur. Omnes minio inficiuntur, ac simijs uescuntur, quarum affatim gignitur ijs, qui in montibus degunt. Iuxta hos aiunt Carthaginenses suam esse insulam nomine Cyrā nem, ducentorum stadiorum longitudine, aratam in latum, in quam iri è continente potest, oleis referiam, ac uitibus. Et in ea esse portum, unde uirgines indigenarum pennis uoluerum pice illitis ramenta auri referunt è limo. Hæc an uera sint, haud equidem scio: sed quæ narrantur, scribo. Fuerit autem totum, ut ipse ego in Zacyntho uidi picem è lacu, & aqua referri. Sunt eo loco complures lacus, quorum, qui maximus, septuaginta quoquò uersus pedum est, altitudinis duūm passuum, in hunc uirgines contum, cuius in summitate myrtus alligata est, demittunt: deinde referunt myrto picē, odorem quidem asphalti habentem, sed cætera præstantiorem pice Pieria, eamq; in scrobem, quem iuxta lacum foderunt, effundunt: & ubi multum illius aggesserunt ita è scrobe in amphoras transfundunt. Quicquid autem in lacum decidit, id sub terram means redditur in mari, quod à lacu quatuor stadijs abest. Ita id quod de insula adiacēti Africæ dicitur, consentaneum est uerisimili. Aiunt præterea Carthā-

Tria murium genera.

Zygantes.

Cyranis insula

Pix Pieria.

gimenſes, locum eſſe Africæ extra columnas Herculis habitatum hominibus. eò quoties ipſi applicuere ſe, merces è nauibus exponere, easq; in crepidine terræ deinceps collocare: tùm conſcenſis nauibus fumum excitare: fumo autem conſpecto, indigenas ad mare contendere: debinc auro pro mercibus depoſito, rurſus illinc abſcedere ſed non extra conſpectum: tùm ſe illinc è nauibus egreſſos precium conſiderare & ſi dignum mercibus uideatur eo ſumpto abire: ſin minus conſcenſis iterum nauibus conſpicere. Illos uerò accedentes plus auri ad id quod depoſuerunt addere, donec perſuadeant. Neutros autem alteris iniuriam inferre: neque enim, aut ſe contingere aurum, priuſquam mercium pretio ſit adæquatum: neque illos prius merces attingere, quàm ipſi aurum ſumpſerint. Atque hi ſunt Panorum, quos nominare poſſum: quorum plerique neque tunc de rege Medorum curabant quicquam, neque nunc curant. De qua regione eatenus queo dicere, à quatuor eam nationibus (quantum nos ſcimus) non amplius incoli: quarum duæ ſunt indigenæ, totidem non indigenæ. Indigenæ quidem Pani, atque Aethiopes, quorum alteri ad aquilonem Africæ, alteri ad aurum incolunt. Aduenæ uerò, Phœnices, & Græci. Neq; uerò uidetur mihi bonitas Africanæ terræ, cum bonitate Aſiæ, atque Europæ comparanda, præter unam Cinypem, quæ tellus fluuio cognominis eſt. Hæc optimæ cuiquc telluri par eſt prouentu fructus cerealis, nec ulla re ſimilis eſt cæteræ Africæ Eſt enim pulla, & uda fontibus, ac ſecura ſiccitatis aëris, ac ne imbre quidem, qui ſit uehementior, læditur. Nam in eo tractu Africæ pluit, & ex prouentibus fructuum terræ, totidem menſuræ illic, quot è Babylonica tellure percipiuntur. Bonum ſolum, & illud eſt quod Euheſperitæ colunt. Nam quoties id eximiè ſeipſum hubertate

Pani atq; Aethiopes indigenæ.

Phœnices, & Græci aduenæ.

Cinypis fœcunditas.

Euheſperitæ.

ſu-

ſuperat, centuplum reddit. At ſolum Cinipum, circiter trecenta. Porrò Cyrenaica regio, quæ huius Africæ editiſſima eſt, quam paſtorales incolunt, treis in ſe plagas continet admiratione dignas. Primam, quæ maritima eſt, quòd in ea iã fructus mauri metuntur, uindemiantuŕq. His compoſitis, in plaga, quæ ſupra maritimam eſt, medios fructus legunt, quam plagam colles appellant: ac dum hi fructus adornantur, ỹ qui ſunt in editiſſima plaga, coquuntur, atq. maturescunt. Itaq dum primi fructus bibuntur, atq edũtur, ultimi adueniant. Atq hunc in modum ad octo menſes percẽptio fructuum Cyrenæos occupat. Hæc hactenus de his dicta ſunt. Perſæ ad ulciſcendam Pheretimã ab Aryande miſſi ex Aegypto, Barcam peruenerunt, oppidum obſederunt, miſſus illico qui denunciarent dedi autores necis Arceſilai. Eos oppidani, ut qui cædi omnes participes eſſent in colloquium non admiſerunt. Ita octo menſes Barcam cum obſedi ſſent Perſæ, nono menſe cuniculos ſuffoderunt ad marum ferentes, & ualida tormenta admouerunt. ſeu cuniculos quidem faber quidam ærarius depræhendit æreo ſcuto hunc in modum: Circunferens illud intra murum, admouebat pauimento urbis: quod ubicunq; admouebatur alibi, illinc è ſolo nihil ſoni reddebatur: ad locum autem, qui ſuffodiebatur, æs clypei reſonabat. Ibi è diuerſo fodientes Barcæi, Perſas ſuffoſſores interemerunt. Tormenta autem Barcæi ipſi repulſabant. Verùm cum multum temporis contriuiſſent, & multi utrinque caderent, nec pauciores ex Perſis: Anaſis dux peditatus talem rem commentus eſt: Animaduertens Barcæos ui non poſſe ſuperari, ſed dolo, latam foſſam per noctem depreſſit, eiq́ue fragilia ſuperſtrauit ligna: & ſuper ea humum induxit, reddens ſolum cætero æquabile.

Cyrenaicæ regionis facunditas.

Perſæ Barcam obſident.

Cuniculi deprehenſi.

æquabile. Simulatq; illuxit, Barcæos in colloquium euocat. Illi libenter obtemperauêre, quòd eis cordi erat ad pactionem deuenire. Pactionem autem in hanc formulam ineunt, ferientes fœdus super occultam fossam. Quoad humus ea ita haberet, tamdiu fœdus in ea regione ratum foret. Barcæis quod æquum foret se pensuros regi promittentibus, & Persis se nihil rerum nouarum aduersus Barcæos esse moliturros. Barcæi dehinc fœderibus freti, & ipsi ex urbe prodibant, & ex hostibus cuicunq; libebat intrandi urbem faciebant potestatẽ, patefactis omnibus portis. At Persæ rescisso ponte occulto, in urbem proruperunt. Ideo autem pontem, quem fecerant, rescinderunt, ut fœdus soluerent, quod cum Barcæis percussserant, tandiu ratũ fore fœdus, quandiu maneret terra, ut tunc manebat. Refracto enim ponte, non manere fœdus in ea regione amplius. Pheretima traditos sibi à Persis Barcæos, qui faciendæ cædis principes fuerant, sudibus suffixit per ambitum murorum. Fœminarum quoq; decisas mamillas circa muros appendit. Cæteros Barcæos Persis ut diriperent imperauit præter Battiadas, & qui cædis affines non extiterant. His urbem permisit, reliquis in seruitutem abreptis. Persæ redierunt: qui cum ad urbem Cyrenen rediissent, Cyrenæi eos, oraculi cuiusdam seruandi gratia, p urbem deduxerunt. Sed inter transeundum præfectus naualis exercitus Bares illis præcepit, ut urbem diriperent, recusante Amasi peditum duce se enim aduersus unam Barcam Græcam urbem esse missos. Verùm postquam transierũt, & ad rupem Lycæi Iouis subsederunt, pœnitentia eos subijt, quòd Cyrenen non occupassent, eamq; iterum adoriri conati sunt, Cyrenæis eos contemptui habentibus. Et licet nemo contrà ferret arma, tamen incessit eis metus: illinc'q; cursu

Fœdus fraudulentum.

Barcæorum fœdus.

Barcæ expugnatio.

Pheretimæ in Barcæas crudelitas.

se

se proripientes, sexaginta circiter stadia consederunt. Vbi statiua habentibus, ab Aryande nuncius aduenit ad eos reuocandos. Cum à Cyrenæis commeatum sibi præberi precarentur, eo accepto, in Aegyptum reuertebantur. Quos deinde Pæni excipientes, uestitus, atq; utēsilium gratia, ut quisq; relinquebatur, trahebatuŕq;, interficiebant: donec in Aegyptum peruentum est. Hic Persarum exercitus in Africam longissimè ad Euhesperidas processit. Quos autem Barcæorum cœpêre, quośq; ex Aegypto eiecere ad regem, ijs Darius rex ad incolendum dedit uicum Bactrianæ regionis, cui uico nomen imposuere Barcæ, ad meam usq; memoriam etiam incolis frequentem. Verùm ne ipsa quidem Pheretima probè uita excessit. Nam simul ac ex Africa, ultra Barcæos in Aegyptum redijt, malè perijt. Vt enim existunt acres admodum, & inuidiosæ ultiones deorum in homines, uiuens uermibus computruit. Talis ac tanta Pheretimæ Batti filiæ in Barcæos uindicta extitit.

Barcæ uicus.

Deorum acres uindictæ.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM Liber V.

Qui inscribitur

TERPSICHORE.

Megabyzus.

Perinthij. Pæones.

AT Persæ, qui in Europa sub Megabyzo relicti à Dario erant, primos ex Hellespontijs Perinthias, Dario subesse recusantes, subegerunt, antea quoq; à Pæonibus male affectos. Siquidē Pæones, qui sunt à Strymone, admonti diuino responso, ut bellum Perinthijs inferrent: & si quidem à Perinthijs, ex aduerso considentibus prouocarentur, nominatim compellentibus, eos inuaderent: sin minus, ab inuadendo abstinerent, ita fecerunt. Considentibus Perinthijs è regione Pæonum in suburbanis, ibi singulare certamen ex prouocatione commissum est, uiri cum uiro, equi cum equo, canis cum cane. Et cum uictores duobus certaminibus Perinthij præ gaudio carmen Pæana cantarent: tunc Pæones hoc ipsum esse responsum Dei coniectantes, inter se dixêre. Nunc oraculum Dei perfectum est, nunc nostrum est opus. Atque ita in Perinthios canentes impetum fecêre, egregiéq; uicerunt, & ex illis paucos reliquêre Ac quæ quondam à Pæonibus gesta fuerunt, hunc in modum gesta sunt. Tunc Perinthij pro libertate strenuè pugnantes,

Pæan carmen.

Perinthi expugnatio.

gnantes, tamen multitudine à Megabyzo superati sunt. Perinthо capta, Megabyzus per Thraciam arma circumferens, omnes eius urbes, atq; omnes nationes pacatas regi reddebat. Hoc enim illi à Dario fuerat imperatum, ut omnem Thraciam subigeret.

Gens Thracum secundum Indos omnium maxima est, quæ si aut unius imperio regeretur, aut idem sentiret, ut mea fert opinio, inexpugnabilis foret, & omnium gentium multo ualidissima. Sed quia id arduum illis est, & nulla ratione contingere potest, ideo imbecilles sunt. Habent autem multa nomina singularum regionum singula. Moribus tamè ac opinionibus consimilibus imbuti sunt, præter Getas, & Trausos, & qui supra Crestonæos incolunt. Ex quibus, quod Getæ se pro immortalibus gerant, à me commemoratum est. Trausi uerò in cæteris quidè omnibus idem quod Thraces: uerùm circa natalia suorum atque obitus hoc facitãt: Edito puero, propinqui eum circumsidentes, cum ploratione prosequuntur, recensentes quascunque necesse est illi, quòd uitam ingressus sit perpeti humanas calamitates. Hominem fato functum, per lusum atque lætitiam, terræ demandant, referentes quod malis liberatus in omni sit felicitate. At qui supra Crestonæos incolunt, hæc agunt: Singuli plures uxores habent, quorum ubi quis decessit, disceptatio magna fit inter uxores, acri amicorum circa hanc rem studio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. Quæ talis iudicata est, & hunc honorem adepta, ea à uiris, ac mulieribus exornata, ad tumulum à suo propinquissimo mactatur, unaque cum uiro humatur, cæteris uxoribus id sibi pro ingente calamitate ducentibus. Nam id eis summo dedecori datur. Reliquis Thracibus hic mos est:

De Thracibus.

Vxorum mactatio ad mariti funus.

Liberos

Libros in mercatu uenundant. Virgines non asseruant sed quibus libuit, cum uiris concumbere sinunt. Vxores asseruant uehementer, eas q; magno ære à parentibus coëmunt. Punctas notis esse frontes, nobile iudicatur. non esse notatas punctis, ignobile. Ociosum esse, pro honestissimo habetur. Agriculatorem uerò, pro contemptissimo. Bellio, atq; rapto uiuere, pulcherrimum. Atq; hi quidem sunt eorum insignissimi mores. Deos autem hos solos colunt: Martem Liberum, Dianam: sed reges præter populares etiam Mercurium: eumq; è dijs præcipuè, per quem solum iurant, à quo progenitos quoq; se aiunt. Sepulturæ eorum tales sunt sepulturæ. Prolato triduum cadauere, mactatisq; omnifariis hostijs, conuiuantur. Vndecimo defunctum prius, deinde combustum sepelium, aut aliquam humo condunt. Aggestoq; desuper tumulo, cùm alia omnis generis certamina proponunt, tùm præcipuè certa cum ratione nominatissimum, id est, singulare certamen. Et sepulturæ quidem Thracum huiusmodi sunt. Quod autem huius regionis ad septentrionem uergit, nemo potest pro comperto referre. quinam homines eam incolant, sed illam quæ trans Istrum fluuium est, constat uastam esse, atq; ignotam, ubi solos undiq; habitare hominet, nomine Sigynas, ueste Medica uenier, equosq; equos toto corpore hirsutos esse, ad quinq; digitos altitudine pilorum, cæteros q; pusillos, ac simos, nec ualentes ad uires gestandos, sed curru iunctos, esse permultos. atq; his curribus indigenas uehi. Horum fines proxime accedere ad Venetos, qui sunt in Adria. Eos quoq; se eorum Medorum dicere, qui quo pacto coloni Medorum fuerint, equidem non queo dicere. sed fieri quidem potest multa longo tempore. Sigynas Persæ, qui supra Mysiam incolunt, mysiores appellant:

Thracum sepulturæ.

Sigynæ populi.

Venet. Adria.

pellant Cyprij iacula. Verùm, ut Thraces aiunt, apes loca Transistrana obtinent, & ob illas ulterius pergi non potest: quæ cum dicunt, haud credibilia apud me dicunt, quoniam hoc animal constat frigoris intolerans esse. Mihi tamẽ loca quæ septentrionibus subsunt, uidentur ob gelu inhabitabilia esse. Hactenus de hac regione: cuius oram maritimã Megabyzus Persis obedientem reddidit. Darius transmisso rapidissimè Hellesponto, postquã Sardis uenit, recordatus est beneficij in se ab Histiæo collati, & consilij Cois Mitylenæis. Quibus accersitis Sardis, obiulit electionẽ. Histiæus, ut qui esset Mileti tyrannus nullam sibi tyrannidem poposcit, sed Myrcinum Hedonidem animo urbis in ea condendæ. Et is quidem hanc elegit. Coes autem, ut qui non tyrannus, sed priuatus esset, optauit Mitylenes tyrannidem. Impetrato utroq; quod optauerat, eò se contulit. At Dario res huiusce-modi oblata est, ut illam uidenti incesserit cupido iubendi Megabyso, ut Pæonas ex Europa in Asiam transportaret. Erant Pigres & Mastyes uiri Pæones, qui postquam Darius transmisit in Asiam, & ipsi Sardis uenêre, cupidi tyrannidis apud Pæonas potiundæ, ducentes unà sororem procera statura, atq; speciosam. Hi obseruato tempore dum in suburbanis Lydorum Darius præsideret, talem rem sibi agẽdam putarunt: Sororem quàm optimè poterant cum exornassent, ad aquam mittunt, uas capite continẽtem, equumq; è brachio trahentem linumq; nentem. Eã prætereuntem Darius attentè cõsiderabat, quòd neq; Persica erant illa, quæ ageret mulier, neq; Lydica, neq; ullarum ex Asia fœminarũ. Hæc cõsiderans, misit quosdã suorũ satellitũ, iussos obseruare in quã rẽ uteretur mulier equo Illis obsequentib. fœmina ubi peruenit ad flumẽ, equo satisfecit, uas aqua impleuit. His actis, eadem uia regreditur, aquam capite sustinens, equumè

Pigres. Mastyes.

brachio trahens, ac fusum uersans. Admiratus Darius tum quæ ab exploratoribus audisset, tum quæ ipse uidisset, adduci coràm fœminam iubet. Ea adducta, adolescentes fratres, qui aderant, non procul rem ipsam speculantes, interrogan ti Dario cuias illa esset, aiunt se Pæonas esse, & illam suam sororem. Ad quos Darius, quinam homines essent Pæones, & ubi locorum habitarent, & cuius rei gratia illi uenissent Sardis, percontari. Adolescentes se uerò uenisse dicere, ut sè
Pæonia. se ei donarent. Pæoniam autem esse ad flumen Strymonem
Strymon. situm, qui Strymon non procul abesset ab Hellesponto, Pæones esse coloniam Teucrorum qui è Troia fuerunt. Hæc singulatim illi referebant. Interrogantiq; Dario, num omnes illic fœminæ tam laboriosæ essent, affirmare prompte id ita habere. Huius enim rei gratia illud fiebat. Ibi Darius literas ad Megabyzum dat, quem in Thracia præfectum reliquerat, iubens è sedibus suis Pæones ad ipsum transferri, cũ liberis pariter & uxoribus. Eques cum hoc nuncio eõfestim ad Hellespontem cucurrit. Hellespontoq; transmisso, literas
Megabyzus in Pæoniã exercitũ ducit. Megabyzo reddidit. Quibus ille lectis, sumpto è Thracia duce, aduersus Pæoniam exercitum ducit. Pæones cognito Persarum in se aduentu, contractis copijs processêre ad mare, rati Persas illàc ingressuros ad dimicandum. Et Pæones quidem ad arcendum exercitus Megabyzi ingressum parati erant. Perse autem certiores facti, Pæones conuentu se ad intercludendum ab ora maritima ingressum, sumptis ducibus iter ad superiora conuertunt, hostemq; latenter
Syrpæones. Prasias. Pæoplæ. Pangæus mons. Dobcri in eius oppida irrumpunt, & illa utpote uacua facilè occupant. Quod ubi resciuere Pæones, protinus dispersi ad sua quisq; dilabuntur, seq; Persis dedunt. Ita à Pæonibus Syropæones & Pæoplæ, & qui ad Prasiadem usq; paludem in-

eos

colunt è suis sedibus emoti, in Asiam sunt abducti. Qui uerò circa Pangæum montem incolunt, Doberasq; & Agrianas, & Odomantos, & ipsam Prasiadem paludem, à principio non cepit Megabyzus, tentauit tamen expugnare eos, qui paludem incolunt Incolunt autem hunc in modum: In media palude compactæ erant sublicæ, tenuem à continente ingressum uno ponte habentes. Has sublicas tabulata sustinentes, olim communiter omnes ciues statuebant. Mox è lege hunc in modum statuendum censuerunt, ut pro singulis uxoribus, quas quisq; duceret (ducunt autem singuli multas uxores) terenas deiceret sublicas è monte Sumpsas, cui nomen est Orbelus. Hoc habitantes modo, obtinent singuli super ea tabulata tugurium, in quo tegunt & fores inter tabulata compactas, deorsum ad paludem ferentes. Paruulos liberos per pedem tenue illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis autē & subiugalibus pisces pro pabulo præbent. Porrò piscium est tanta copia, ut quotiescunq; quis ianuam compactam reclinauerit, demissam fune sportam uacuam, aliquanto pòst retrahat piscium plenam. Quorum duo sunt genera, unum quod uocant Papraces, alterum Tilones. Ex Pæonibus ij, qui capti fuêre, in Asiam sunt abducti. Pæonibus captis, Megabyzus nuncios in Macedoniam septem Persas, qui post eum erant in exercitu spectatissimi, misit ad Amyntam petituros regi Dario terram & aquam Est autem è palude Prasiade breuis admodum in Macedoniam uia. Nā in primis paludi confine est metallū, id est, fossa æris. Vnde posthac tempora Alexandro in singulos dies singula talenta prouenichant. Post metallū, superato monte, quem uocant Dysorum, Macedonia intratur. Eò Persæ ubi peruenêre, & in conspectū Amyntæ, ad quē mittebātur regi Dario terram

Agrianes. Odomanti. Palus Prasiadis.

Piscium copia mira. Papraces pisces. Tilones pisces.

Amyntas. ram & aquam petiêre, Amyntas & ea dedit, & homines in hospitium uocauit instructáq; splendidè cœna, percomiter accepit. Persæ postquam à cœna ad potum peruenêre: Ho-

Persarum conuiuia. spes, inquiunt, Macedo, nobis Persis consuetudo est, quoties magnam exhibuimus cœnam, tunc etiam concubinas & adolescentulas uxores ad assidendum introducere. Proinde tu nunc quoniam libenter excepisti nos, & liberali hospitio prosecutus es, regiq; Dario & terram das & aquam, sectare consuetudinem nostram. Ad hæc Amyntas: Nobis, inquit, Persæ ista consuetudo non est, sed uiros è fœminis semouendi. Verùm quandoquidem uos exigitis qui domini estis, hoc quoq; uobis præstabitur: Hactenus locutus Amyntas, fœminas accersit. Illæ, ut iussæ præstò fuerunt, & è regione Persarum deinde consederunt. Quas Persæ conspicati formosas, Amyntam alloquuntur, negantes omninò id factum esse sapienter. Satius enim futurum fuisse, ab initio non uenire fœminas, quàm postquàm uenerant, non assidere, sed ex aduerso sedere in oculorum dolorem. Ita coactus Amyntas, illas assidere iussit. Quæ cum obtemperassent, illicò Persæ mamillas illarum tractare, utpote pluisculo uino temulenti: nonnulli etiam tentare suauiari. Hæc Amyntas intuens, etsi iniquo ferebat animo, tamen præ metu Persici nominis quiescere. Verùm eius filius Alexander cum adesset, atq; hæc cerneret, utpote adolescens, & malorum inexpertus, nequaquam amplius tolerare posse. Itaq; grauiter ferens, ad Amyntam inquit: Tu uerò pater cæde ætati, abiq; hinc ad requiescendum, neq; indulgeas nimium potationi. Ego hic remanens, omnia hospitibus quæ oportet, exhibebo Amyntas eum rei nouæ aliquid facturum animaduertens, ad hæc respondit: Fili, inquiens, uerba tua hinc me summouentis penè intelligo. Ideò enim dimittis, quòd aliquid noui agere in

animo habes. Quare nolo te quicquam noui in hos uiros perpetrare, futurum in perniciem noſtram, ſed tolera ſpectans quæ geruntur. Nam quod ad diſceſſum meum pertinet, parebo. His reſponſis Amyntas abijt. Et Alexander ad Perſas: Vobis, inquit, hoſpites, cum his fœminis, uel omnib. ſi libet, facillimè licet concumbere: ſed cum qua earum concumbere libeat, indicate. Nunc enim ferè tempus cubandi aduentat, & uos bene potos eſſe, temulentoſq; uideo. Proinde has fœminas, ſi uobis cordi eſt, ſinite ire ad ſe lauandũ, quas cum lotæ fuerint, accipiatis. Hæc locutus Alexander, approbantibus Perſis, egreſſas fœminas in muliebre remittit conclaue ac totidem uiros leues malas habentes, muliebribus ueſtibus exornat: traditisq; pugionibus introducit, admonetq; Perſas, inquiens: Vos uerò Perſæ, à nobis in conuiuium eſtis omni munificentia accepti: quippe quibus, & quæ habeamus, & quæ inuenire potuimus, ea omnia repreſentauerimus: & quod ominum maximum eſt, etiam noſtras ipſorum matres & ſorores liberaliter exhibuerimus: ut omni honore affecti à nobis, intelligatis quibus rebus digni eſtis: utiq; regi, qui uos miſit, renuncietis, à Græco quodã Macedonum principe uos & menſa, & lecto bene acceptos eſſe. Hæc locutus Alexãder ſingulos Macedonas, quos fœminas eſſe aiebat, aſſidere iuſsit ſingulis Perſis. Qui poſteaquàm à Perſis attrectari cœpêre, illos obtrumcauêre. Et hac quidem morte affecti ſunt Perſæ ipſi, pariter & eorum comitatus. Comitabantur enim eos & uehicula & familia, & omnis generis apparatus, quæ cuncta cum illis omnibus pariter interepta ſunt. Non multo deinde interiecto tempore, cum magna horum uirorum inter Perſas inquiſitio fieret, Alexander illos prudenter occupauit, tum multa alijs pecunia, tum ſorore ſua nomine Gygæa Bubari data, uiro Perſæ, uni ex

Virí pro mulierib. exornati.

Perſarum cædes in conuiuio.

*inquisitoribus interfectorum. Ita horum Persarum cædes deprehensa sed licentia suppressa est. Esse autem Græcos, q hæc fecêre, à Perdica progenitos, quemadmodũ ipsi aiũt, & ego assentior in ijs, quæ postea dicam. Sic ita esse probatur: & ij qui in Olympia certaminibus Græcorum præsunt, consentiunt. Nam cum Alexander certandi gratia ad hoc ipsum descendisset, à concursoribus prohibebatur, quòd negarent barbarorum id esse certamen, sed Græcorum. At ubi palã fecit sese Argiuum, Græcus esse iudicatus est: & stadium currens, primus primo exiuit. Et hæc quidem ita gesta sunt. Megabyzus autem Pæonas ducens, abijt in Hellespontum: & illo transmisso, peruenit Sardis. Cum interim Histiæus Milesius iam muris cingeret locum quo à se petito donatus à Dario fuerat in precium seruatæ ratis, qui locus est ad flumen Strymonem nomine Myrcinus. Megabyzus cognito quod fiebat ab Histiæo, cum primum uenit Sardis, primum ducens, Pæones ita est allocutus: Rex, quidnam tu rei fecisti, dato loco ad urbem condendam in Thracia uiro Græco, eidemq; soleti atq; industrio: ubi affatim materiæ est ad naues ædificandas, multumq; remigium atq; pecuniæ multis etiam cũm barbaris tum Græcis incolentibus: qui nec sti ducem facient quicquid ille uel die uel nocte præceperit? Nunc tu uirum hunc ita fauentem inhibe, ne domestico bello afflicteris: inhibe autem nuti modo accersitum, quem cũ acceperis, da operam ne quando in Græciam reuertatur. Hæc locutus * Megabyzus perfacile Dario persuasit, tanquam probè prospiciens quid esset euenturum. Darius misso in Myrcinum nuncio, ad Histiæum hæc inquit: Histiæe, rex Darius hæc dicit: Mihi rebusq; meis melius consulẽtem quãte, inuenio neminem, quod non uerbis, sed factis compertum habeo proinde cum res magnas agere destinem, præstà mi-*

Perdiæ.

Megabyzus Histiæus.

Myrcinus.

* In Aldi hoc loco, & deinceps Megabasus legitur.

hi sis, ut eas tibi aperiam. His uerbis fide habita Histiæus, & simul magnificè consiliarium regis fieri, Sardis profectus est. Cui Darius: Histiæe, ego (postquam aduenit, dixit) ea de causa te accersiui, quòd posteaquàm à Scythis redire mi raui, & tu ab oculis meis abfuisti, nullius rei desideriũ tã me tenuit breui, quàm ut tu in aspectum & colloquium meũ uenires: cum scias omnium possessionũ precioſissimam esse uirum amicum solertem, bene sentientem: quæ tibi ambo ad esse, ego testimonio esse possum è reb. meis. Quare tibi ego qui feciſti probè quòd ueniſti, hoc gratificandum putaui, ut amissa Mileto, & recèns condita in Thracia urbe, me sequa ris Susa, eadem quæ ego habitaturus, meusq; conuictor, ac consiliarius futurus. Hæc locutus Darius, unà secum Histi eum ducens, Susa uersus iter intendit, præfecto Sardibus Artapherne, fratre suo ex eodem patre: item præfecto Ota ne oræ maritimæ: cuius patrem Sisamnem, unum è regijs iu dicibus, quòd iniustè ob pecuniam iudicasset, rex Cambyses interemerit, interemptoq; detractum corium in lora conci dit, quibus tribunal in quo ille sedens iudicârat, intendit: i bidemq; eius filium Otanem sedere iudicem præcepit, atq; im memoria habere, in quo tribunali iudicaret. Hic igitur Ota nes in eo tribunali sedens, tunc Megabyzi successor exerci tus, Byzantios ac Chalcedonios cœpit. Cœpit item Antan drum, qui est in terra Troade, cœpit quoq; Lamponium. Sumpta etiam à Lesbijs classe, cœpit Lemnum & Imbrum, à Pelasgis tunc quoq; utranq; habitatam. Sed Lemnij quo niam prælio contenderant, & aliquandiu repugnauerant, mala perpessi sunt: quorum qui superfuêre, ijs præfectum Persæ imposuêre Lycaretum, Mæandri eius, qui Sami re gnauit, germanum. Hic Lycaretus cum Lemno præ-

Amicus solers preciosissima omnium possessionũ. Atauernes. Otanes. Sisamnes.

Iudicis corrupti uindictæ exemplum.

esset, hac de causa mortem oppetijt, quòd omnes in captiuitatem redigebat, atq; euertebat, alios insimulans desertores Scythicæ expeditionis, alios uexatores copiarũ Darij à Scythis reuertentium. Hæc ille in sua præfectura perpetrabat. Sed non diu in malis faciendis delituit: & cœperunt iterum è Naxo atq; Mileto calamitates Ionibus fieri. E' Naxo quidem, quòd inter insulas fœlicitate præstabat: è Mileto autẽ, quòd ea tempestate propè seipsam superans maximè florebat: eratq; Ioniæ propugnaculo, cum laborasset duabus superioribus ætatibus morbo seditionis, donec eam seditionẽ Darij sedauerunt ex omnibus Græcis correctiores à Milesijs delecti. Huncaũt in modũ eos Darij correxêre: Cum Muletẽ uenissent uiri inter Darios præstantissimi, cernerentq; domos uehementer labefactatas, dixerunt uelle se regionem ipsorum peragrare, Id facientes & omnem agrum Milesium lustrantes, ut quenq; fundum animaduertebant bene culturũ, fructũq; emittentẽ, conscribebant domini nomen. Peragrata omni regione, cum paucos huiusmodi fundos comperissent quàm maturrimè ad urbem descenderunt, coactoq; cœtu decreuerunt urbem ab ijs esse incolendam, quorum fundos bene cultos inuenissent. Videri enim illos ita curaturos publica, ut sua ipsorum curauissent. Cæteros Milesios, qui prius seditiosi fuissent, iusserunt his dicto audientes esse. Ita Milesios Darij correxerũt. Ex his tunc urbibus hoc modo cœperunt Ioniæ mala contingere: Ex Naxo quidam locupletes è plebe in exilium missi, Miletum se contulerunt. Miletum autem procurabat Aristagoras Molpagoræ filius, idemq; gener ac consobrinus Histiæi Lysagoræ filij quem Darius Susis distinebat. Nam Histiæus Mileti erat tyrannus, & per id tempus Susis degebat, dum Naxij Miletum uenêre. Iam pridem Histiæi hospites, cum Miletum Naxij aduenêre, obse-

Pers Milesios correctiuri uenisse.

Ioniæ rebellionis occasio.

crârunt

erârunt Aristagoram, ut aliquantulum copiarum ipsis præ
staret ad redeundum in patriam. Illi futurum suspicans, si
per eum isti in patriam redirent fore ut Naxo imperaret, ta
men prætdens Histiæi hospitium ita eos est allocutus: Meæ
quidem uires ad tantum copiarum præbendum non suppe-
tunt, ut inuitis his, qui Naxum tenent, uos possim reducere:
cum audiam 8000. scutatorum Naxijs, ac multum longa
rum nauium esse, tamen omne studium ad istud efficiendũ
adhibebo, hoc scilicet in animo uersans: Est mihi amicus
Artaphernes Hystaspis filius, Darij regis frater, qui præses Artaphernes.
est omnium in Asia maritimorum, multo exercitu præditus,
ac multa classe. Hunc ergo uirum opinor facturum omnia
ex animi nostri sententia. His auditis, Naxij instare Arista-
goræ, ut rem quàm optimè posset, conficeret: utq; munera ho
mini polliceretur, dicere, & se exercitui sumptum suppedi-
taturos, ut ipsi paciscerentur, magnam uidelicet spem habẽ-
ret, cum ipsi in Naxo apparuissent, Naxios omnia quæ iube
rentur esse facturos, atq; adeò cæteros insulanos. Nulla dum
enim Cycladum insularum sub Dario erat. Profectus Sar-
dis Aristagoras, demonstrat Artapherni, esse insulam Na-
xum, non spacioſam illam quidem, sed pulchram alioqui &
bonam, Ioniæq; uicinam, multis præterea & pecunijs & ser
uijs præditam. Proinde tu aduersus hanc regionem ducito
exercitum per causam illuc exules reducendi. Quod facien
ti tibi magnæ sunt penes me in expedito pecuniæ, præter il-
las quæ in exercitum erogabuntur. Has enim æquum est
nos præbere, qui aduentus uestri authores sumus, & te insu- Naxus.
las regi acquirere ipsam Naxũ, & quæ ex hac pendent, Pa-
ros, Andrum, cæterasq; quæ Cyclades nominãtur. Vnde
per te, hand difficilè inuades Eubœam, insulam magnã

ac beatam, ne inferiorem Cypro, ac facilem sanè ad capiendum, centum omninò nauibus ad has occupandas sufficturis. Huic respondens Artaphernes: Tu uerò, inquit, quæ sunt ex utilitate regiæ domus exponis, & probè ista suades omnia, præterquàm de numero nauiũ. Nam pro centũ nauib. ducẽtæ tibi ineũte statim uere in prõptu erũt. Oportet tamẽ de his rebus autoritatem quoq; regis accedere. His auditis, Aristagoras lætus Miletum redijt. Artaphernes autem misso Susa ad Darium nuncio, per quẽ de rebus ab Aristagora dictis eum certiorem faceret, ubi ille rem approbauit, ducentas naues instruxit, tum Persum tum aliorum sociorum, magna sanè multitudine, præfecto eius duce Megabate, uiro Persa, ex familia Achæmenidarũ, suo, ac Darij consanguineo: cui (si uera sunt quæ narrantur) post hoc tempus filiam
Pausanias. desponderat Pausanias Lacedæmonius, Cleombroti filius, Græciæ tyrannidem affectans. Delecto itaq; duce Megabate exercitum Artaphernes ad Aristagoram misit è Mileto. Megabates Aristagora assumpto, atq; ladum exercitu cum Naxijs profectus est, per simulationẽ eundi in Hellespontũ. Atq; ubi Chium peruenit, classem continuit apud Caucasa, ut illinc uento Aquilone traijceret in Naxum. Sed quoniam non erat fatale Naxios ea classe deleri, hoc negocij contigit: Megabates in circumeundis nauium excubijs offendit nauem Myndiam à nemine custodiri. Quam rem indignè ferẽs, iussit satellites inuentum eius nauis principem nomine Scylacem, uincire traiectum per scalmum, ita ut caput extaret, corpus intus esset. Aristagoras à quodam factus certior hospitẽ suum Myndum à Megabate uinctum afflictari, Persam adit, hominẽ excusat, reposcit: cum nihil exoraret, ipse
Scylacis supplicio. adit Scylacem, atq; soluit. Id ubi rescijt Megabates, graui

Scalmus. Der Ruderpflock oder wagrechte Ruderholtz oder Ruderpflock / durch welchen das Ruder gezogen wirdt.

ter admodum ferens, Aristagoram inuasit cui Aristagoras. Quid tibi, inquit, est cum istis negocij? Nonne te misit Artaphernes ut me sequereris, atq; eò nauigares, quocunq; ego iuberem? quid multa agis? His uerbis indignatus Megabates ubi nox adfuit, misit Naxum quosdam cum naui, ad rē tes Naxijs quæ impenderet exponēdam Naxij, ut qui nihil minus quàm hanc aduersus se classem ūcturam expectabant, ubi id audierunt, omnia confestim ex agris in urbem comportare: & se tanquam obsidēdi essent, instruere cibarijs. po tu, murorum refectione. Et hi quidē tanquam instante sibi bello sese apparabant: illi uerò posteaquam è Chio in Naxum traicerunt, iā præmunitos aggressi sunt. Consumptisq; quatuor in obsidione mēsibus, absumptaq; quam secum attulerant pecunia ab Aristagora maxima, cum plura deside raret obsidio, ubi mœnia Naxijs exulibus ædificauerunt, in concionē reuertierunt malè affecti. Aristagoras (quando quod Artapherni receperat præstare non poterat, nec exercitui stipendium exigenti dare, præsertim Megabate insimulante, apud milites malè affectos, præterea ne regno Mileti fraudaretur) his de caulis trepidus de defectione consultabat. Contigit enim è Susis ab Histiæo uenire quendam commonefaciebat, ut ab rege deficeret. Id nanq; uolēs Histiæus Aristagoræ indicare, quia alia ratione facere non poterat, utpote iumeribus custoditis, fidelissimo è seruis caput erasit, litetarasq; impressit, & homine retento, quoad capilli refrutica rent: ubi illi renati sunt, raptissimè dimisit Miletum, nihil aliud mandans, nisi ut cum Miletū peruenisset, iuberet Aristagorā eraso suo capite inspicere. Ea aūt stigmata significabāt

Literæ capiti impressæ.

(ut

(ut à me superius dictum est) defectionem. Hoc ideò Histiæus faciebat, quòd magnam sibi iacturam ducebat se Susis detineri: etiam atq; etiam sperans fore, ut si ab Aristagora rebellaretur, ad mare proficisceretur. Sin Miletus nil noui moliretur, nullam sibi uiam amplius esse ad eam reuertendi intelligebat. Eum Histiæus quidem hæc considerãs, nuntium misit. Aristagoras autem, cũ ei hæc omnia consentanea per idem tempus contigissent, retulit ad seditiosos, tam de sua sententia, quàm de Histiæi mandatis. Cui cum cæteri omnes
Hecataeus. assensi essent, iubentes ut rebellaret, Hæcateus tamen scriptor initio dissuadere bellum summi aduersus regem Persarum, enumerans cunctas nationes quibus Darius imperaret omnemq; illius potentiam. Sed cum hoc persuadere non posset, secundo loco suadere, ut classe mare occuparent, negans se uidere qua alia ratione id esset euenturum. Scire enim se Milesiorum uires esse imbecilles: si tamen pecuniæ è templo quod est in Branchidis, tollerentur, quas Crœsus Lydus reposuisset, multum spei recipere maris potiundi, atq; ita pecuniam & ipsos habituros ad utendum, nec hostes eam direptu-
Oraſi pecuniæ ros. Erant autem hæ ingentes pecuniæ, quemadmodum à me in primo libro demonstratum est. Verùm ne hæc quidẽ sententia obtinuit, sed illa, ut omninò rebellaretur utq; unus eorum Myuntem nauigaret ad exercitum, qui è Naxo reuersus illic agebat, ut conaretur duces classiariorum com-
Iatragoras. prehendere. Missus ad hoc ipsum Iatragoras, dolo cepit Oliatum Ibanolis Mylassensem, & Hystiæum Tymnis Termenensem, & Coem Erxandri, quem Darius Mitylenæ donauerat, & Aristagoram Heraclidis Cumanum, complures q; alios. Ita ex professo Aristagoras defecit, omnia in Dariũ commentus. Et primum quidem, uerbo tyrannidem immutans, statim rempublicam Mileti constituit, ut secum liben-
Oliatus. Coes.

ter

ter Milesii rebellarent. Idem dehinc in reliqua Ionia facit, tyrannorum alios eijciens, alios utiq; quos cœperat è nauib. ijs quæ aduersus Naxum unà ierant, ut ciuitatibus gratularetur, alium in alia urbe diuendens, ex qua quisq; illorum erat. Quorum Coem Mitylenæi ut acceperunt, sine mora productum lapidibus interemerunt: Cumani suum dimiserunt. Postaquam & alij complures tyranni fuga solum uertêre, passim per ciuitates tyrannorum abdicatio facta est. tyrannis summotis, Aristagoras Milesius secundo loco iussit in singulis ciuitatibus constitui singulos magistratus: moxq; ipse Lacedæmonem triremi pro legato missus est. Opus enim erat magnam aliquam comparare societatem. Spartæ regnum iam non tenebat Anaxãdrides, Leontiæ filius, quia non superstes erat, sed eius obitu filius Cleomenes regnabat: nõ ille quidem propter uirtutis specimen, sed propter genus. Etenim Anaxandrides ducta in matrimonium sororis filia, cum illa ei cordi esset, ex ea liberos non suscipiebat. Id cùm ita esset, Ephori his eum uerbis incusauerunt: Si tu tibi non prospicis, certè nobis hoc non est despiciendum, Euristhæi genus labefieri. Tu quandoquidem uxorem habes, quæ non concipit, aliam ducito, gratissimam rem ex hoc Spartiatis facturus. His ille respondens, negat se earum rerum alterutram esse facturum: sed hos non rectè consulere, qui ipsum hortentur repudiata (quam haberet) uxore innoxia, alterã ducere: eos; se non esse obsequuturum. Cui Ephori atq; optimates, consilio inter se habito retulerunt: Quoniam te cernimus amore coniugis quam habes implicitum, facito quod dicimus, ac noli repugnare, ne quid de te Spartiatæ grauius consulant. Coniugem quam habes, ut repudies, non postulamus. quæcunq; ei præstas nunc, ea omnia præstato: alteram tamen

Anaxandrides.

Euristhæi genus.

Ephori.

tamen ducito præter istam uxorem, quæ sit fœcunda. Hæc
Anaxandridæ uxores. dicentibus assensus est Anaxandrides, duas dehinc uxores habens, binis ædibus habitabat, haudquaquam Spartiaticè faciens. Non longo interiecto tempore, uxor quæ posterius
Cleomenes natus. ducta est, parit hunc Cleomenem, quem mater successorem regni Spartiatarum nuncupat. At uxor prior, quæ hactenus sterilis fuerat & ipsa concepit, hoc fato usa: quæ cum re uera prægnans esset domestici tamen posterioris uxoris id audientes, ac molestè ferentes dicere, iactari hoc ab illa, animo subijciendi sibi partum. Itaq; his indignè ferentibus, exacto tempore pariendi, Ephori incredduli fœminæ parturienti ex
Dorieus. stodes assederunt: quæ Doricum peperit, moxq; Leonidem
Leonides. & post hunc gradatim Cleombrotũ. Sunt qui dicant Cleõ-
Cleombrotus. brotum atq; Leonidem fuisse geminos. Quæ Cleomenẽ pe-
Perinetades. perit secundo loco in matrimonium ducta, Perinetade Demarmeni filia, alium filium amplius non genuit. Et Cleomenes quidem non compos, ut fertur sed inops mentis: Dorieus autem inter æquales omnes primus erat, ac satis intelligebat se ob uirilitatem regno potiturum fore ita affectus, defuncto Anaxandrida, eum Lacedæmonij Cleomenem ex lege, quòd maximus natu esset, creassent, indignè tulit id sibiq; à Cleomene imperari indignans, petita à Spartiatis plebe, coloniam duxit, neq; Delphico usus oracuło, in quam terram ad urbem condendam tenderet, neq; quippiam consuetorum executus, adeò rem indignè ferebat. Iam Africam
Clyps. nauigans ducibus Theræis ad Cynipem delatus, locum cõmunijt totius Africæ pulcherrimum, iuxta flumen Sed illinc tertio eiectus anno à Macis & Afris & Carthaginensi-
Antichares. bus, in Peloponnesum abijt. Vbi Antichares Cleoniut ei

consi-

consiliũ dedit ex Laij oraculis, ut Heracleam in Sicilia conderet, affirmans Erycis regionem esse Heraclydarum, ipso Heracle, id est Hercule conditore. Hoc illi audito, Delphos se contulit ad oraculum consulendum, nunquid regione, ad quam mittebatur, potiturus esset. Pythia cum potiturum respondit. Sumptaq; Doricus classe, quam & in Africam duxerat, Italiam præteruehebatur. Ea tempestate, ut ferũt, Sybaritæ cum Tely regi suo Crotoniatis erant illaturi. Id metuentes Crotoniatæ, Doricum ut sibi opem ferret, orauêre. Hic precibus inductus, unà cum illis aduersus Sybarim contendit, eamq; cœpit. Hæc Sybaritæ Doricum, & qui cũ eo erant, feciſſe aiunt. Crotoniatæ negant quempiam sepegrinum in bello aduersus Sybaritas asciuisse, præter unũ Calliam Heleum Iamidarum uaticinum: & hunc à Tely Sybaritarum tyrãno ad ipsos transfugisse, hoc modo, quòd sacrificans de eundo aduersus Crotonem non litaret. Hæc illi aiunt, quarum rerum utriq; testimonia hæc adferunt: Sybaritæ quidẽ fanum ac templum propè Crastin, lapidum maceriam, quod Doricum capta urbe aiunt extruxisse Mineruæ, cognomine Crastiæ. Et hoc ipsius Dorici necis uolũt esse maximum testimonium, quòd præter uaticinia agens, interemptus est. Si enim nihil nisi id ad quod mittebatur, feciſſet, nec transgressus esset, Erycinam regionem obtinuisset, & obtentam possedisset, non ipse cum exercitu absumptus esset. At Crotoniatæ multa monstrant peculiariter donata Calliæ Helco in agro Crotoniensi, quæ etiam ad meam usq; memoriam prognati Calliæ colebant: Dorico autem & eius posteris nihil omninò fuisse dõnatum. Cui si in bello Sybaritano fuisset Crotoniatis auxilio, multò plura q̃ Calliæ fuisse donanda. Hæc pro se utriq; eorum testimonia

Sybaritæ. Tely rex.

Callias. Heleus.

Crastia Minerua.

referunt: quorum utris accedere, ut quisq; mauult, his accedat licet. Nauigarunt autem cum Dorico, & alij duces coloniæ Spartiatarum deducendæ, Thessalus, & Parœbates, & Celeas, & Euryleon, qui cum omni classe Siciliam tenuerunt, superati à Phœnicibus atq; Aegestanis, in prælio occubuerunt, uno tantum ex hac aduersa pugna superstite Eurytheonte. Qui collectis eorum reliquijs occupauit Minoam Selinusiorum coloniam, Selinusioq; liberauit monarchia Pythagoræ. Hunc cum sustulissent, ipse tyrannidem Selinuntiis inuasit, & princeps ad breue tempus extitit. Nam Selinusij impetu in eum facto, cum ad Iouis forensis aram confugisset, obtruncarunt. Doricum sequutus, & unà mortuus est Philippus Butacides, Crotoniata: qui desponsa sibi filia Telyes Sybaritæ, Crotone profugerat, abnegatoq; matrimonio nauigauit Cyrenen. Ex hac profectus, sectatus est familiarè triremem, ac familiarium uirorum sumptum, quòd esset Olympionices, id est, uictor certaminis ad Olympia, & omniù illinc Græcorum speciosissimus. Ob quem corporis speciem ab Aegestanis ea quæ nemo alius reportauit. Nam sepulturæ eius heroico monumento extructo, Aegestani hostias immolant. Hunc in modum Dorieus uita functus est. Qui si animum induxisset sibi ferendum esse Cleomenis regnum, & in Sparta permansisset regno fuisset Lacedæmoniorũ potitus. Neq; enim diu Cleomenes imperauit ac sine liberis decessit, una duntaxat relicta filia, nomine Gorgo. Cleomene igitur imperiũ tenente, Spartam uenit Aristagoras Mileti tyrannus, Cleomenemq; alloquuturus conuenit, habens (ut Lacedæmonij aiunt) æream tabellam, in qua totius terræ ambitus erat incisus, cunctúmq; mare, atq; omnia flumina. Huius in colloquium ubi uenit, ita ad eum inquit: Studium meum

Thessalus.
Parœbates.
Celeas.
Euryleon.
Selinusij.
Minoa.
Pythagoræ princeps.
Iouis forensis ara.
Aegestani Cleomenis regnum
Tabella totius orbis.

Cleo-

Cleomenes, qui huc aduenerim, ne mireris. Non enim ab re hoc fit. Prolem Ioniam pro libera seruam esse, cùm nobis ipsis dedecus, dolorq; maximus est, tùm uerò uobis, & eo maior, quo magis cæteros in Græcia antecellitis. Proinde nunc per deos Græcos eripitis Iones à seruitute consanguineos uestros, quod facilè est ad præstandum. Nam neque Barbari sunt uiri strenui, & uos in summum rei bellicæ per uirtutem euasistis, & genus pugnandi eorum huiusce modi est: Breues arcus, ac breuia spicula, longaq; in capitibus cristas, undè faciles capti sunt, gerentes in pugnam eunt. Ad hæc tantum bonorum est his, qui eam incolunt continentem, quantum non est cæteris uniuersis, cùm auri (ut ab hoc incipiamus) tùm argenti, tùm æris, tùm uariæ uestis, tùm iumentorum, tùm mancipiorum: quibus uos si potiri libuerit, potiemini. Sunt quoq; inter se confines, ut ego dissera. His Ionibus confines sunt Lydi, qui terram incolunt, tùm aliarum rerum, tùm uerò argenti feracissimam. Hæc autem dicebat, ostendens ex ambitu terræ in tabella, quam attulerat, descripto. Lydis uerò (dicebat Aristagoras) cõfines sunt hi Phryges auroram uersus pecorum copia; & terræ hubertate, omnium, quos ego noui, longè beatissimi. Phrygibus cõfines sunt Cappadoces, quos nos Syros appellamus. His confines sunt Cilices, huius maris accolæ, ubi hæc Cyprus insula est sita, qui tributum annuum regi pendunt quingenta talenta. His Cilicibus confines sunt ij Armenij, & ipsi re pecuaria abundantes. Armeniorum hanc regionem contingunt Matieni, quorum terræ Cissia hæc confinis est: In qua iuxta fluuiũ hunc Choaspem sita sunt hæc Susa, ubi rex magnus domicilium habet, atq; hic pecuniarum thesauri sunt. Hanc uos urbem, si animose ceperitis, iam cum Ioue de di-

nitijs licet certetis. Neq; uerò operæprecium est, nos suscipere prælia pro terra, neq; multa, neq; ita feraci, & pro exiguis finibus aduersus Messenios uestros consortes, & Arcades, & Argiuos, quibus nihil est, neq; auri, neq; argenti, quarum rerum cupiditate quis inducitur ad mortem subeundam. Ergo cum offeratur occasio totius Asiæ facilè potiundæ, aliud quicquam præoptabilius? Hæc Aristagoras dicebat. Cui respondens Cleomenes: Milesie, inquit, hospes, in triduum tibi differo respondere. Tùc quidem hactenus processum est. Vbi uerò dies responsioni præstituta affuit, & ad locum, de quo conuenerant, uentum est, interrogauit Aristagoram Cleomenes, quot dierum ab Ionio mari ad regem sit iter. Aristagoras alioqui solers, & ualde illum antecellens prudentia, in hoc tamen lapsus est: qui cum non deberet rem, ut se habebat, illi aperire, uolens Spartiatas in Asiam educere, dixit trium mensium necesse iter. Cleomenes interpellata reliqua Aristagoræ oratione, quam ordiri instituerat de itineris spacio, inquit: Hospes Milesie, abscede è Sparta ante solem occidentem. Nihil enim rationis dicis, cum istud facilè non sit Lacedæmonijs, qui uis eos trimestri itinere abducere à mari. Hæc locutus Cleomenes, domum abijt. Aristagoras sumpto oleæ ramo, ad domum Cleomenis se contulit, eamq; ingressus iubebat precabundus, ad se audiendum mitti illius filiam. Assistebat enim Cleomeni filia, cui nomen erat Gorgo, unica proles, eaq; octo, aut nouem annos nata. Cleomene iubente eum dicere quæ uellet, filiolæ enim gratia nolle prohibere, Aristagoras incepit polliceri illi undecim talenta, si precibus suis annueret. Abnuente Cleomene, subinde adijciendo eò peruenit, ut quinquaginta talenta polliceretur. Ad quod puella: Pater, inquit, hospes te corrum-

Aristagoras sapiẽs lapsus est.

Cleomenis ad Aristagorã responsio.

pet,

set, nisi hinc abis. Consilio puellæ delectatus Cleomenes, in ad id conclaue abijt: & Aristagoras è Sparta prorsus abscessit, non facta ei amplius potestate indicãdi itineris. quod erat usq; ad regem: ea nanq; itineris ratio ita habet: Vbique sunt regiæ mansiones, ac diuersoria pulcherrima. Iter omne per loca culta, atq; tutum, idq; per Lydiam, & Phrygiam, uiginti mansiones, hoc est, uicenorum castrorum est spatiũ: parasangæ nonaginta quatuor, & dimidius. Ex Phrygia excipit fluuius Halys, cui immineãt portæ, quas trãsire omnino necesse est, atque ita fluuium transmittere, & præsidium, quod supra illum est. Transgresso in Cappadociam, & eam permetienti usq; ad fines Cilices, duodetriginta mansiones sunt, parasangæ centum quatuor. In horum montibus positas duplices portas, acrotidem præsidia pertransis. Hæc tibi transgresso, & per Ciliciam iter facienti, tres mansiones sunt, parasangæ quindecim, ac dimidius. Ciliciam autem ab Armenia disterminat flumen, quod nauibus transitur, nomine Euphrates. In Armenia mansiones sunt diuersoriorum quindecim, parasangæ quinquaginta sex, & dimidius, in quibus & præsidium est. Eam fluuij, qui nauibus transeuntur, quatuor influunt, quos transmittere prorsus necessarium est. Primus Tigris, secundus dehinc, ac tertius eiusdem nominis, etsi non idem fluuius, nec ex eodem fluens loco. Nam horum, quos enumeraui, primus Tigris, ex Armenijs fluit, alter ex Mantienis. Quartus fluuius nominatur Gyndes, quem Cyrus aliquando in trecentos, sexaginta diduxit alueos. Ex hac Armenia in terram Mantienam tendenti mansiones sunt quatuor, unde in regionem Cissiam transeunti sunt undecim mansiones, parasangæ uerò quadraginta duo, & dimidius, ad fluuium Choaspem, &

Puellæ sili cũ dictum

Euphrates

eum non nisi nauibus transmittendum. Supra quem urbs Susa est sita. Omnes autem hæ mansiones, sunt centũ undecim. Tot diuersoria mansionum sunt, ascendenti Sardibus Susa. Quod si iter regium rectè metiamur parasangis, & parasanga ualet quãtũ triginta stadia, ut ualet, sunt à Sardibus ad regiam, quæ dicitur Memnonia tredecim millia stadiorum, & quingenta: cùm sint parasangæ quadringenti quinquaginta. Itaq; peragrando singulis diebus cẽtena, & quinquagena stadia, consumuntur omninò nonaginta dies. Hunc in modum ab Aristagora Milesio apud Cleomenem Lacedæmoniũ dicente trium mensiũ iter esse, rectè dicebatur. Quod si quis exploratius ista inquirat, hoc quoq; ego indicabo. Nã iter ab Epheso ad Sardis, hac ratione decet computari. A Græco mari ad Susa (hæc enim urbs Memnonis uocatur) dico esse tredecim millia stadiorũ, & quadraginta. Ab Epheso ad Sardis quingenta, & quadraginta stadia, atq; ita tribus omninò dieb. producitur iter trimestre. Digressus Spartas Aristagoras, Athenas cõtẽdit tyrannis liberatas hoc modo: Postq; Hipparchũ Pisistrati filium, Hippiæq; tyranni fratrem, qui in somnis uisionem cladis suæ euidentissimam uidisset, interfecêre Aristogiton, & Harmodius, prisco genere Gephyræi: post hæc nihilominus Athenienses, imò magis, quàm prius, tyrannidem quadriennio pertulerunt. Visio autem insomnij Hipparchi hæc erat: Pridie Panathenæorum uidebatur Hipparchus cernere uirum assistentem sibi, procerum atq; speciosum hos uersus per anigma dicentem:

Hipparchi insomniũ.

Intoleranda leo patienter ferre memento.

Nullus namq; nocens pœna non afficietur:

Vbi dies illuxit, confestim præ se ferebat, referre hæc uelle ad somniorũ conjectores: sed mox spreta uisione misit pompam,

pam, ubi mortem oppetijt. Gephyræi, è quibus erant percussores Hipparchi ut ipsi aiunt, fuêre à principio ex Eretbria oriundi. Verùm ut ego interrogando comperio, fuêre Phœnices ex his, qui cum Cadmo in terram, quæ nunc uocatur Bœotia uenêre, atq; eam incoluêre, sortiti Tanagricum tractum. Vnde Cadmeis primum per Argiuos exactis, iterum per Bœotios hi Gephyræi expulsi, Athenas diuerterunt. Ab Athenienſibus recepti, ſub conditionibus ſunt, ut ciues inter eos eſſent, multis nec memoratu dignis, quas agerent rebus impoſitis. Phœnices illi, qui cum Cadmo aduenerunt, quorũ Gephyræi fuêre, dũ hanc regionem incolunt, cùm alias multas doctrinas in Græciam introduxêre tùm uerò literas, quæ apud Græcos, ut mihi uidetur, antea non fuerant. Et primũ quidem ijs omnes Phœnices utuntur. Progreſſu deinde temporis, unà cum ſono mutauerunt modum literarum. Et cum ea tempeſtate in pleriſq; circà locis eorum accolæ Iones eſſent, qui literas à Phœnicibus diſcendo acceperant, eas illi cum ſuis pauculis collocantes, in uſu habuerunt, & in utendo confeſsi ſunt, ut ratio ferebat, uocari Phœnices, quia eſſent à Phœnicibus in Græciam illatæ. Priſcaq; conſuetudine biblos appellant pelles, quòd aliquando penuria librorũ, hoc eſt, ſtirporum, pellibus caprinis ouillisq; utebantur. Adhuc quoq; ad meam uſq; memoriam multi barbarorum talibus in pellibus ſcribunt. Quin ipſe uidi apud Thebas Bœotias in Iſmenij Apollinis templo, literas Cadmeas in tripodibus quibuſdam inciſas, magna ex parte conſimiles Ionicis. Quorum tripodum unus habet hoc epigramma:

Thelebоo natus genere Amphitryon poſuit me.

Hæc fuêre circa ætatem Laïj, qui fuit filius Labdaci, nepos Polydori, pronepos Cadmi. Alter tripus hexametro

Gephyræi. Id eſt, Pontani, qui & Thanagræi dicuntur, inquit Strabo lib. 9.

Cadmus. Literæ apud Græcos ex Phœnicib. Phœnices literæ.

Bibli quid Ionibus.

Cadmææ literæ.

carmine ait:

Scæus in assueto pugilum certamine victor,
Me tibi sacrauit spectosum munus Apollo.

Scæus. *Scæus hic Hippocoontis filius fuit, qui tripodem dedicauit, nisi alius fuit, idem quod hic nomen habens, circa ætatem Oedipodis Laio geniti. Tertius, et is hexametro carmine ait:*

Laodamas ipsum tripodem sua in urbe monarchus.
Hoc insigne decus tibi magne dicauit Apollo.

Sub hoc Laodamante Eteoclis filio, qui princeps fuit, eiecti sunt Cadmæi ab Argiis, & se ad Eucheleas cõtulerunt. Gephyræi autem postea in suspitionem Bœotiorum cum uenissent, Athenas commigrarunt: ubi sunt ab eis templa extructa seorsum à cæteris, cùm alia quædam, tùm Cereris Achææ, & templum, & orgia. Quod fuerit uisum Hipparchi somnii, & unde fuerint oriundi Gephyræi, ex quibus fuêre percussores Hipparchi, à me commemoratum est. Cæterum oportet ad eum redire sermonem, quem à principio instituram, qua ratione sint Athenienses liberati tyrannis. Hippia tyrannidem obtinente, & infensa eis propter cædem Hipparchi, Alcmæonidæ, qui genere sunt Athenienses, profugi patria propter Pisistratidas, quoniam ipsis unâ cum cæteris exulibus res de redeundo tentata, omni ope frustrata fuit: conatiq; Athenas reuerendo liberare grauiter offenderant, Lipsydrium super Pœoniam communierunt. Dehinc omnia aduersus Pisistratidas comminiscendo, mercede conduxerunt, ab Amphictyonibus templum Delphis ædificandum, id quod est, tunc autem non erat. Enimuerò cum bene nummati essent, ac uiri spectati iam inde à suis maioribus, extruxerunt templum exemplari pulchrius, quàm cætera omnia. Nam cum ex lapide Porino conuentum esset, ut illud

Ceres Achea

Orgia.

Alcmæonidæ.

Athenarũ tyranni.

Hippias.

Lipsydriũ.

Amphictyones.

illud facerent, tamen anteriora eius Pario lapide effecerunt. Vt igitur Athenienſes aiunt, hi homines Delphis ſedentes Pythiæ pecunia perſuaſerunt, ut & quoties Spartiatæ uenirent, ſiue priuato, ſiue publico agmini petentes oraculum, proponeret ipſis liberare Athenas. Lacedæmonij autem, poſtquàm ſibi idem ſemper dicerctur, mittunt Anchimolium Aſteris filium inter populares eximium, cum exercitu ad expellendos Athenis Piſiſtratidas, tametſi hoſpites ſuos, & in primis amicos. Antiquiora enim duxerunt, quæ ad deum, quàm quæ ad homines pertinent. Hos itaq; mari nauibus miſerunt, cum quibus Anchimolius ad Phalerũ appulſus, copias eduxit. Id præſciſcentes Piſiſtratidæ, auxilia Theſſalia euocauerunt. Societatem enim cum Theſſalis fecerant. Quibus rogantibus, communi decreto Theſſali miſerunt mille equites cũ ſuo rege Cinea, homine Coniæo. Hos ſocios ubi habuere Piſiſtratidæ, hoc excogitauêre: Paniciẽ Phalerorum detergunt, eumq; locum equitabilem reddunt, atq; illàc equitatum in caſtra hoſtium immittunt. Equitatus in Lacedæmonios irruens, cùm alios multos, tùm uerò Anchimoliũ interemit. Cæteros, qui ſuperſuêre, ad naues repulit. Hunc in modũ primus Lacedæmoniorũ exercitus abſceſſit. Extat in Alopecis Atticæ buſtũ Anchimolij, iuxta Herculis templũ, quod eſt in Cynoſargi. Poſt hæc Lacedæmonij maiores copias cõtra Athenas miſerunt, nõ mari, ſed terra, præfecto illis duce Cleomene, Anaxãdridæ filio: cũ quib, orã Attica inuadẽtibus, cõgreſſus primũ Theſſalorũ equitatus, nõ diu poſt in fugã uerſus eſt, fuſis ſupra quadraginta è ſuis. Qui ſuperſuêre, quã quiſq; potuit, rectà in Theſſaliã ridiêre. Cleomenes ad urbẽ pergens, unà cum ijs Athenienſibus, qui liberi eſſe cupiebant, obſedit tyrannos intra murum

Anchimolius. Scitè dictum.

Cineas rex.

Alopecæ. Anchimolij cædes.

Pelasgicum redactos. Neq; tamen omninò Pisistratidas eiecere Lacedæmonij, quippe qui de facienda obsidione nõ cogitauerant, & Pisistratidæ cibo, potúq; bene instructi erant. Itaq; cum aliquot dies Lacedæmonij tyrannos obsedissent, Spartam abiere. Hic tamen casus, qui alijs infaustus, idem alijs faustus extitit. Nã filij Pisistratidarum, qui clam extrà regionem seponebãtur, intercepti sunt. Quo ex facto omnes eorum res perturbatæ sunt, & pro redimendis filijs ad uoluntatem Atheniensium transegerunt, ut intra quinque dies ex Attica excederent. Moxq; in Sigeum, quod est supra Scamandrum, concesserunt, cum sex, & triginta annos regnassent, oriundi à Pylo, atq; à Nelo ex eisdem prognati, ex quibus ij, qui fuêre cum Codro, ac Melantho, qui prius aduentitij, tamen Atheniensium reges euasêre. Eaq; de re Hippocrates Pisistrati pater, repetita memoria, Pisistrati, filij Nestoris, idem nomen filio suo imposuit: Hoc Athenienses modo tyrannis liberati sunt. Qui recepta libertate, quæcunque aut fecêre, aut passi sunt memoratu digna, antequam Ionia defecerit à Dario, & Aristagoras Milesius Athenas oratum auxilia uenerit, hæc prius edisseram: Athenæ cum magnæ fuissent antea, tunc tamen tyrannis liberatæ, extitêre maiores. In quibus duo uiri præpollebant, Clisthenes, Alcmæonides, qui (ut fama fert) Pythiæ persuaserat, & Isagoras Tisandri filius, illustri quidem familia, sed quàm uetusta non queo affirmare: eius tamẽ cognati Ioui Cario immolant. Hi homines per factiones de potentatu contendebant. Clisthenes cum uinceretur, populum amplectendo ex quatuor tribubus mox decem effecit, cognominibus Iouis filiorum: Peleontis, & Aegicoris, & Argadei, & Hopletis, in alia cõmutatis, quæ ipse inuenit, aliorum heroum indigenarum, præterquã

Pisistratidæ Athenis pulsi.

Hippocratis.

Peleon. Aegicores Argadeus Goples.

Aiacis

*Aiacis: quem etsi hospitem, tamen adiecit, utpote finitimum ac socium. Qua in re uidetur mihi Clisthenes hic auum suũ maternum Clisthenem Sicyonis tyrannum fuisse imitatus. Ille enim, quia cum Argijs bellum gessisset, summouit è Sicyone certamina canentium poëmata, ob Homeri carmina, in quibus Argos atq; Argij tantopere celebrãtur. Neq; hoc modo summouit, sed etiam optauit monumentum Adrasti calamitosi, quod erat in ipso Sicyoniorum foro, quia fuerat Argiuus, exterminare. Ideóq; Delphos adijt ad oraculum cõsulendum, num Adrastum eijceret. Cui Pythia respondens, inquit: Adrastum quidem Sicyonum regem esse, ipsum uerò lapidatorem. Id non concedente sibi deo, Clisthenes reuersus excogitabat, quo pacto Adrastus ipse demigraret. Quod, ubi excogitasse sibi uisus est, misit ad Bœotias Thebas nunciatum, uelle afferre Sicyonem * Menalippum Astaci filiũ. Eumq; tribuentibus Thebanis in urbem intulit: atq; ei fanum in ipsa curia designatum exædificauit munitissimo iam loco, in quem intulit Menalippum. Quod factum deberet existimari inimicissimum Adrasto, quòd & Mecistem fratrem eius, & Tydeum generum Menalippus interfecisset. Clisthenes, ubi fanum extruxit, hostias & dies festos Menalippo dedit ab Adrasto ereptos, quibus illum Sicyonij magno cum honore prosequi consuuerant. Etenim regio Polybi fuerat, qui cum sine liberis decederet, imperium Adrasto legauit nepoti suo ex filia. Eum Sicyonij cùm alijs honoribus prosequebantur, tùm uerò tragicis choris, ita ut non Bacchum, sed Adrastum uenerarentur. Clisthenes choros quidem Libero, cæteras uerò cæremonias Menalippo dicauit. Hæc ille in Adrastum egit. Tribus autem Dorienstium, ne forent eædem Sicyonijs quæ Argijs, in alia nomina com-*

* Menalippus (uide num legendum sit Melanippus) Astaci filius.
Mecistes.
Tydeus.
Polybus.

mutauit: ex quibus Sicyonios plurimum ridiculos reddidit. Quippe suis, & asini ultima cognomina pro pristinis imposuit, præterquàm tribui suæ, cui à suo ipsius imperio nomen indidit, id est, ab Arche. Itaq; hi tribules Archelai uocabantur. Cæterorum alij Hyatæ, id est, suales, alij Oneatæ, id est, asinales, alij Chœreatæ, id est, porcales. His tribuum nominibus Sicyonij, & Clisthene imperante, & eo defuncto, ad sexaginta annos usi sunt, quæ postea inter se reputantes in alia transtulerunt, Hylleas, Pamphylos, Dyamanates: quartæ tribui quam adiecerunt, impositio cognomine Aegiales, ab Aegialo Adrasti filio. Hæc Sicyonius Clisthenes fecit. Atheniensis uerò Clisthenes, huius Sicyonij ex filia nepos, & ipse (ut mihi uidetur) præ contemptu Ionum, ne forent cædem ipsis, & Ionibus tribus, Clisthenem sibi cognominem imitatus est. Cum enim populus Atheniensis fuisset antea exagitatus, posteaquàm omnium autoritatem ad suam unius redegit: tùm tribuum nomina censuit immutanda, & plures ex paucioribus faciendas, decem pro quatuor, & totidē Phylarchos, id est, tribunos à tribuum præfectura. Ita populo in tribus distributo, atq; composito, erat multò superior his, qui erant contrariæ factionis. Superatus in partibus Isagoras, hoc inuicem excogitauit, ut Cleomenem Lacedæmoniū aduocaret, iam inde obsidione Pisistratidarum sibi hospitē factum, qui tamen culpabatur, quòd ad uxorem Isagoræ uenitaret, is misso primum Athenas caduceatore, Clisthenem iecit, & cum eo alios complures Atheniensis, quos piaculi insimulabat, uidelicet admonitu Isagoræ hæc dicens. Nam Isagoras, atq; amicitius nō erant affines cædis, cuius insimulabantur Alcmæonidæ, & qui erant enagces: ita nominabātur, qui Atheniensium piaculo obstricti erant. Cylon quidā

Athe-

Atheniensis, uir Olympionices, affectatæ tyrannidis compertus est. Simulato nanque æqualium sodalitio arcem occupare conatus est. Id cum efficere non potuisset assedit simulachro dei supplex ipse, ac socij. Hos illinc summouerũt quidem magistratus Naucratiorum, qui tunc Athenas incolebant, data fide puniendi eos citra mortem: sed culpa horũ mox interfectorum fuit penes Alcmæonidas. Hæc ante Pisistrati ætatem gesta sunt. Vbi Cleomenes per nuncium eiecit Clisthenem, atq; piaculares, quamuis Clisthenes ipse profugisset, nihilo secius Athenas uenit, non magna cum manu, atq; illinc septingentas familias militares Athenienſium, tanquam piaculo contamnatas, relegauit, quas ei suggerebat Isagoras. Hoc acto conabatur secundo loco senatum dissoluere, & magistratus trecentis Isagoræ militibus mandare. Verùm reluctante senatu, atq; obtẽperare nolẽte, Cleomenes, Isagorasq; cum suæ factionis hominibus arcem occupauit. Quos cæteri Athenienses cum senatu sentientes, biduo obsederunt. Tertio die, quicunq; Lacedæmonij ibi erãt, accepta fide, regione discesserunt, rato effecto, quod Cleomeni dictum est. Nam ci ad occupandam arcem ascendẽti, & ad dei penetrale consulendi gratia eunti, exurgens è sella sacerdos, antequàm ille ualuas reseraret: Lacedæmonie, inquit, hospes, retrocede, neúe templũ introeas. Non enim Doribus hic introire fas est. Cui Cleomenes: Ego, inquit, mulier, Dores non sum, sed Achæus. Itaq; admonitu uti nolens, atq; in conatu pergens, tunc quoq; iterum à proposito cum Lacedæmonijs decidit. Cæteros ad necem uinxere Athenienses, & in ijs Timesitheum fratrem eius, cuius manualia opera, atq; strenuitatem in primis referre habeo. Atque hi quidem in uincula coniecti, mortem oppetiere. Athenien-

Clisthenes atq; piaculares Athenis eiecti.

Acris Atheniensis occupatio.

Timesitheus.

ses

Athenienses legati ad Darũ.

ſes autem poſt hæc reuocatis cum Cliſthene ſeptingentis mi-
litum familijs, quos Cleomenes exagitauerat, Sardis mittũt
ad contrahendam cum Perſis ſocietatem. Intelligebãt enim
ſibi cum Cleomene atq; Lacedæmonijs eſſe bellandum. Vt
Sardis uenêre nuncij, mandataq; expoſuêre, percontatus eſt,

Artaphernes Sardiũ prætor.

eos Artaphernes Hyſtaſpis filius, Sardium prætor, quinam
homines eſſent Athenienſes, & ubi terrarum incolentes, qui
ſocij Perſarum fieri orarent? Vbi id ex nuncijs audiuit, ita
eis ingenuè reſpondit: Si regi Dario terram darẽt, & aquã,
ſe contractũrum cum eis ſocietatem: ſin minus, illos abſce-
dere præcepit. Nuncij inter ſe collocuti, quòd ſocietatem fa-
cere cuperent, daturos ſe eſſe dixerunt. Quo nomine, ubi re-
uerſi ſunt domum, uehementer accuſati ſunt Cleomenes in-
telligens ab Athenienſibus ſe, & uerbis, & factis lædi, ex o-
mni Peloponneſo copias coëgit, diſſimulans quem ad finem,
cùm haberet in animo, tùm populum Athenienſem ulciſci,
tùm Iſagoram conſtituêre tyrannum, qui unà cum eo ex ar-
ce decesſerat. Comparato exercitu ingenti, ipſe Eleuſina in-
uaſit, & ex compoſito Bœotij Oenoem occuparunt: & Hy-

Oenoem Bœotij occupant Hyſiæs.

ſies vltimos Atticæ populos & ab altera parte Chalcidenſes
oræ Atticæ loca populabantur. Athenienſes etſi ancipiti bel
lo diſtricti, Bœotiorum, & Chalcidenſium ultione dilata,
arma contra Peloponnenſes in Eleuſine agentes, ferunt.
Dumq; ambo exercitus conſerturi prælium eſſent, Corinthij
primi omnium ſecum reputantes iniuſtè à ſe agi, auerterunt

Demaratus rex Spartiatarum rex.

ſe, atq; abſceſſerunt. Secundum hos idem fecit Demaratus
Ariſtonis filius, qui & ipſe erat rex Spartiatarum, & è La-
cedæmone copias contraxerat, nec à Cleomene ſuperiori tẽ-
pore diſſenſerat. Ob quam regum diſſenſionem lex apud
Spartam lata eſt, non licere utriq; regi cum exercitu prodi-

re (nam

re (nam prius prodibant) sed his seiunctis, alterum è Tyndaridis relinqui, qui & ipsi antehac ab eis euocati, exercitũ ambo comitabantur. Tunc cæteri socij, qui erant in Eleusine, cernentes nõ conuenire inter reges, & Corinthios aciem deseruisse, & ipsi dilapsi abierunt. Quarto tunc Dores in Atticam profecti sunt, bis ad bellandum ingressi, bis ob Athenienssium multitudinis commodum. Primo, quia Megaram coloniam deduxerunt, quæ expeditio rectè uidetur sub Codro Athenienssium rege. Iterum ac tertio, dum ad expellendos Pisistratidas ex Sparta uentum est. Quarto dum Cleomenes Peloponnenses ducens, Eleusium inuasit. Ita quarto Dores aduersus Athinas expeditionem sumpserunt. Dilapso igitur indecorè hoc exercitu, ibi Athenienses uolentes ultum ire iniurias, primam expeditionem fecerunt aduersus Chalcidenses, quibus Bœotij ad Euripum iere suppetias. His conspectis, Athenienses putarunt sibi cum eis prius quàm cum Chalcidensibus pugnam conserendam. Itaq; congressi cum illis, egregiè superant, permultisq; eorum cæsis, septingentos capiunt. Eodem die transgressi Euboiam, cũ Chalcidensibus conflixêre: quibus etiam uictis, quatuor millia colonorum in prædijs equitum reliquerunt. Equites autem apud Chalcidenses uocabantur locupletes. Horum quoscunq; ceperũt, unà cum Bœotiorum captiuis uinctos in carcerem coniecerunt, quos aliquantò pòst, binis mulctatos minis soluerunt, corumq; quibus alligati fuerant, uincula in arce suspenderunt, quæ ad meam usq; memoriam extabant, pendentia è muris, à Medo ambustis, è regione cœnaculi ad occasum spectantis. Decimã quoq; redemptionis cõsecrarũt, facta ærea quadriga, quæ ad sinistram manum intrantium

statim

ſtatim in propylæa arcis ſtabat, cum hac inſcriptione:

Attica perdomitis acri ſub Marte iuuentus
Bœotûm populis Chalcidicáq; manu,
Damna rependerunt uinclis, & carcere cæco.

Quorum hæ de decima ſtant tibi Pallas æque.

Et Athenienſes quidem aucti ſunt, iuris autem æquabilitatem eſſe rem bonam, non ex uno tantum, ſed undiq; perſpicitur. Siquidem Athenienſes quandiu tyrannis ſubiecti fuerunt, nullis finitimorum in bello præſtantiores erant. Liberati uerò tyrannis, multò omnium primi extitêre. Vnde liquet, eos dum tyrannis parebant, de induſtria peccaſſe tanquam domino laborantes: at libertate parta, ſibi ipſi quiſq; rem gerere properabat. Et Athenienſes quidem ita agebant Thebani autem poſt hæc ulciſcendi illos cupidi, ſciſcitatum ad deum miſerunt. Quibus reſpondens Pythia negabat per ſeſe eos poſſe illos ulciſci iubebatq;, ut ad famæ celebritatem referentes rogarent proximos. Reuerſis qui miſſi ad oraculum erant, ac reſponſo expoſito Thebani illud nihili facientes, quod referebatur, ut rogarent proximos, dicebant: Ergo proxime nos incolunt, Tanagræi, Coroneiq;, & Theſpienſes, qui noſtri aſſiduè commilitones, alacri, ac concordi in partes animo bella nobiſcum tolerant. Quid hos rogari oportet: fortaſſis hoc non eſt oraculum. Hæc illis ratiocinantibus, quidam re audita, inquit: Ego quid ſibi uelit oraculum uideor mihi intelligere. Aſopi duæ filiæ fuiſſe traduntur, Thebe, & Aegina: quæ quoniam ſorores ſunt, opinor deum reſpondere nobis, ut Aeginetas rogemus, qui uicem noſtram ulciſcantur. Thebani, quoniam nulla quàm hæc uſa eſt, dicti potior ſententia, protinus miſêre ad Aeginetas orandos auxilia, tanquam proximos ex dei oraculo.

Athenienſium præſtantia.

Thebanis oraculum redditũ.

Aſopus.

tulo. Illi petentibus his auxilia, dixêre se mittere cum eis Aeacidas. Societate Aeacidarum freti Thebani, cum lacessissent Athenienses, accepta offensione aduersæ pugnæ, iterum auxilia uirorum remissis Aeacidis orauerunt. Quorum prece moti Aeginetæ, tùm magnitudine opum inflati, tùm pristinarum inimicitiarum quæ eis cum Atheniensibus erant, memores, bellum illis haud indictum intulerũt Nam cum Athenienses Bœotijs imminerent, ipsi longis nauibus in Atticam traiecti, cùm alios multos populos in cætera ora maritima, tùm Phalerum diripuerunt, magnam ex hac re calamitatem Atheniensibus afferentes. Inimicitiæ autem, quas Aeginetæ aduersus Athenienses habebant, ex hoc initio extiterunt: Epidaurij, cum sua ipsis terra nihil redderet, de hac calamitate Delphicum consuluere oraculum. Quibus Pythia ipsis, ut Damiæ, & Auxesiæ simulacra erigerent: & postquam erexissent, melius secum actum iri. Sciscitantibus'q; Epidaurijs, utrum ex ære facerent illa, an ex lapide: respondit se è neuro fieri sinere, sed è ligno oleagino, oleæ tamen, non oleastri. Rogabant igitur Epidaurij Athenienses, sibi permitterent oleam incidere, qui scilicet oleas illas sacerrimas esse existimarent. Fertur etiam nusquam gentium nisi Athenis, illa tempestate oleas fuisse. Athenienses se uerò dixerunt concessuros, hac duntaxat lege, si quotannis illi sacra Mineruæ urbanæ, & Erechtheo afferrent. Acceptа conditione Epidaurij quæ rogabant impetrauerunt, & simulacra ex his oleis fabricata statuerunt: terrá'q; sua fructum eis ferente, quod conuenerant, Atheniensibus persoluebant. Eo tẽpore, atq; superiori, Aeginetæ Epidaurijs parebãt tũ in alijs, tũ uerò in litibus, quas Aeginetæ inter se uel aliores, uel rei illuc se cõferentes, agebant. Verũ ex eò tẽpore

Aeginetarum odia in Athenienses.

Damiæ & Auxesiæ simulacra ex oleis tantum.

Athenis esse dicebantur.

Simulacra ex oleis.

pore fabricatis nauibus, nullo consilio usi, ab Epidaurijs de sciuerunt. Facliq; hostes ac mari potiti, cùm alias clades inferebant, tùm simulacra Damiæ, & Auxesiæ surripuerunt: eaq; asportata, in regionis suæ mediterraneo loco statuerũt, cui nomẽ est Oeæ, uiginti fermè procul ab urbe stadijs. Hoc in loco illis erectis, supplicabatu sacrificijs, atq; iocabundis choris mulierum, denis uiris utriq; deorum assignatis, qui choris præessent. Nam chori neminem uirũm nuncupabant, sed indigenas fœminas: quæ ceremoniæ apud ipsos quoque Epidaurios fuerant. Surreptis statuis, Epidaurij quod fuerant pacti Athenientibus, non soluebãt: cuius rei cum à nunc eijs Athenientium admonerentur, reddidere rationem, cur iniurij non essent. Se enim quandiu apud se statuas habuissent, quod conuentum erat exoluisse, eisdem iam uiduatas non debere exoluere, sed Aeginetas, qui illas haberent, à quibus id exigi iubebant. Ad eas repetendas Aeginam Athenienses misêre. Aeginetæ negare quicquam negocij esse cum Athenientibus. Post repetita simulacra Athenienses aiunt triremem missam publicè cum ciuibus quibusdam: qui Aeginam cum uenissent, simulacra, tanquam è suis lignis facta conati fuerint suis sedibus emoliri ut asportarent. Cumq; eo pacto eis potiri nequirent, circundatis funibus trahere tentasse. Sed dum trahunt, tonitruum, & cum tonitruo terræmotum excitisse: eaq; de re illos remiges, qui trahebant simulacra, ab his in amentiam esse conuersos: & hoc morbo sese tanquã hostes mutuo trucidasse, donec unus ex omnibus relictus est, qui ad Phalerum se recepit. Athenienses ita rem gestã esse memorãt, Aeginetæ negant illos unà cũ naui uenisse. Facilè enim se unam nauim, atq; adeò cõplusculas, etiãsi sibi nullæ fuissent naues, fuisse propulsaturos: sed cum complu-

Chori mulierum Aeginetarum.

Athenienses Aeginam ad repetenda simulacra missi.

rit ut

ribus in ipsorũ terrã inuasisse, se uerò cessisse, nec pugna nauali contendere uoluisse: qui tamen planũ facere nequeunt, an quia impares se esse ad pugnandũ agnoscerent, cesserint: an uolentes permiserint illos facere quod fecerunt. Athenienses quoq; quoniam nulli propugnatores obstarẽt, egressos è nauibus, ad simulacra se conuertisse: & cum ea è suis uestigijs amoliri nequirent, ita circundatis restibus trahere conatos donec tracta simulacra hoc, quod iam dicam fecerint, id quod mihi uerisimile non sit. Aiunt enim illa procubuisse sibi in genua, atq; ex eo tempore semper genu nixa permansisse. Et hæc quidẽ Athenienses feciisse. Se uerò, quod audirent sibi bellũ ab Athenienshus illatũ iri, præparasse Argiuos, ut sibi aduersus Athenienses in Aeginã degressi adessent auxilio: eosq; cũ latuissent hostẽ in trajiciendo ex Epidauro in insulam, in Athenienses, qui nihil prasciissent cũ nauibus disclusos irruisse: & interea tonitruũ ipsis, terræmotumq; exitiisse. Hæc ab Argiuis, Aeginetisq; cõmemorantur. Atheniẽses quoq; cõfitentur, unũ omninò è suis incolumẽ in Atticam reuertisse. Cæterùm, Argiui dicunt, profligato ab ipsis Attico exercitu, unũ ex eis superstitẽ fuisse. At Atheniẽses diuinitùs profligatũ fuisse exercitũ phibent, sed ita, ut ne illi quidẽ unus supfuerit, quin perierit in hunc modũ: Cũ Athenas se recepisset, cladẽq; renunciasset, uxores corũ, q aduersus Aeginã profecti fuerãt, indignè ferẽtes unũ ex omnibus esse reduẽ, circunfusas hominem prehendisse, ac fibulis uestimentorum pupugisse, percontantes singulas, ubi suus uir esset, atq; hoc modo hunc fuisse confectum. Idq; factum mulierũ, uisum esse Athenienshus ipsa clade tristius. In quas cũ alia ratione animaduertere non possent, uestem illarum in Iadẽ tumauerunt: nam antea Doridem uestem gerebant Atti-

Vxores maritos expetentes.

Dorica uestimentum. Corinthia uestis.

eæ fœminæ similimam Corinthiæ. Itaq; mutauerunt in lineã ne fibulis uterentur, quanquam reuera si ratione utamur, nõ

Caria uestis. las olim uestis fuit, sed Caira, quoniam omnis prisca uestis fœminarum Græcarum eadem erat, quæ nunc, quam Doridem appellamus. Præterea Argiui, & Aeginetæ idẽ adhuc fictitant, apud quorum utroq; mos est, fibulas faciendi sesquiplas, quam tunc mensura consueuerat: quas præcipuæ fœminæ eorũ templis deorũ consecrare solent, neq; aliud quicquam Atticum illuc afferre, neq; fictilia, sed ex ollis eius loci in posterum ibi potare. Eoq; contentionis processêre Argiuæ, atq; Aegineta mulieres cum Atticis, ut ad meam usq;

Aeginetarum in Athenienses odiorum principiũ. ætatem fibulas gestauerint, quàm antea grandiores. Odiorum principium Aeginetarum, ut Athenienses hoc, quemadmodum commemoratum est, extitit. Cuius rei circa statuas gestæ, memoriã retinentes Aeginetæ, libenter Thebanorum rogatu auxilium tulere Bœotijs: Qui cum maritima Atticæ uastarent, Athenienseq; aduersus Aeginam expeditionem inirent, aduenit è Delphis oraculum ut ab Aeginetis lædendis triginta annos abstinerent, tricesimo anno cum fanum Aeaco dicassent, bellũ cum Aeginetis inchoarent, ad uotum eis re succedura. Sin bellũ cõtinuò inferrent, fore ut interea multa detrimenta acciperent, & inferrent, sed ad extremum illos subigerent. Hoc oraculũ ad se Athenienses allatum ubi

Aeaci fanum. audiêre, eatenus ei obtemperandum censuerunt ut Aeaco fanum dicarent, quod nunc in foro extructum uisitur sed triginta annos non tulerint, cum audissent bello supersedendũ esse aduersus Aeginetas, à quibus tamen indigna passi fuissent. Sed eis ad ulciscendum se parantibus, Lacedæmoniũ factum extitit impedimẽto. Siquidem Lacedæmonij, audito cõmento Alcmæonidarũ erga Pythiam, & quæ egisset Pythia

thia in ipsos, atq; Pisistratidas, duplicem se iacturam fecisse animaduertebant: quòd & suos hospites in patriam eiecissent & nulla sibi ex hoc facto gratia ab Athenientibus haberetur. Præterea oraculis urgebantur, denunciantibus multa ipsis, & indigna ex Athenientibus futura, quorum antehac securi fuissent, præsertim ex eo quod à Cleomene Spartã reuerso didicerant. Etenim Cleomenes potitus est ex arce Atheniensium oraculis, quæ à Pisistratidis prius possessa, cũ expellerentur, relicta fuerant in templo. Ea Lacedæmonij, ubi p Cleomenem accepêre, & animaduerterunt Athenienses augescentes, nec ad ipsis obtemperandum ullo modo esse animatos: præterea genus Atticũ, quòd sub tyrannis fuisset infirmum, & ad parendum promptũ, nunc parta libertate ipsis par existeret: hæc omnia cõsiderantes, accersierunt Hippiam Pisistrati à Sigeo Hellesponti, quò Pisistratidæ confugerant. Postquã Hippias accersitus adfuit, accitis etiã aliorũ sociorũ nuncijs, ita Spartiatæ apud eos uerba fecêre: Agnoscimus uiri socij, nos haud rectè egisse qui emẽtis oraculis inducti, uiros qui erãt nostri in primis hospites quiq; in animũ inducebant præbere nobis Athenas obnoxias, è patria eiecimus. Et cũ hæc fecerimus, tamen ingrato populo urbẽ tradidimus: qui posteaquã per nos liberatus est, nos pariter, ac regem nostrum per d. decus, detrimentumq; eiecit & gloriã adeptus crescit. Itaq; didicerunt hoc ab eis maximè eorũ finitimi Bœotij atq; Chalcidenses: fortassis etiam alius quis idem discet, si peccauerit. Quare, quoniã in illis agendis peccauimus, nunc demus operam ut illuc unà uobiscum eunte, supplicium de illis sumamus. Hac enim de causa Hippiam, & uos è sua quoq; urbe accersimus, & publico consensu, & communi exercitu reducentes hunc Athenas, reddamus ei, Hippiæ accersitus à Lacedæmonijs.

quæ abstulimus. Hæc Spartiatæ. Quæ cum alij socij non probarent, cumq; silentium agerent, Corinthius Soscles ita locutus est. Iam cælum sub terra, ac terra superior cælo erit, hominesq; domicilium in mari habebunt, & pisces ibi habitabunt, ubi antea habitarunt homines, postquã uos Lacedæmonij rebus publicis euersis, tyrannides in urbes introducere conamini: quo nihil est in rebus humanis, neq; iniustius, neq; magis mortiferum. Quod si bonum uobis uidetur ciuitates subesse tyrannidi, ipsi uobis principes tyrannum constituite: atq; ita, ut alijs constituatis, operam date. Nunc ipsi tyrannorum expertes, & ne id in Sparta contingat uehementissimè cauẽtes, hoc in socios studetis efficere, qui si essetis, ut nos sumus experti, meliorem (quam nunc facitis) de hac re dicere reris sententiam. Nam Corinthiorum reipublicæ status hic fuit. Erat apud eos paucorum regimen, & hi, qui Bacchiadæ uocantur, urbem incolebant, ultrò citroq; inter sese matrimonia contrahentes. Horum, uni nomine Amphioni, nata est filia claudа, cui nomen erat Labda: quam quoniã nemo Bacchiadarum ducere uolebat, duxit Eetion, Echecratis filius, natu Petreus, sed oriundus à Lapithe, ac Cænide. Qui cum neq; ex hac muliere, neque ex alia tolleret liberos, missus est Delphos, ad consulendum de prole. Eum introeuntem statim Pythia his uersibus compellauit:

Ection te nemo (licet sis tantus) honorat.
Conceptum pariet saxum graue Labda, monarchos
Qui cadet in ciues, emendabilq; Corinthum.

Hoc oraculum, quod Eetioni redditum est, eôdem tendebat, quò alterũ antea Bacchiadis redditum, haud priusquàm hoc renunciatum est, in hæc uerba:

Concipit in Petris aquila cruxura leonem

Robu-

Sosicles oratio.

Tyranni incõmoda

Amphion Labda.

Oraculũ Corinthijs

Robuſtum, ſæuum genua, & qui multa reſoluet.
Hæc bene nunc animis uerſate Cornithia proles,
Qui colitis pulchram Pallenem, altamq; Corinthum.

Id oraculi, cũ ad eã diem fuiſſet indeprehenſum. ſimul atq; ex hoc Eetionis patuit cõdem utrunq; pertinere, ſilentio ſuppreſſêre, animo futurum Eetionis filium extinguendi. Et ut primum mulier enixa eſt, miſerunt è ſuo numero decem uiros ad tribum, in qua habitabat Eetion, qui puerum extinguerent. Illi poſtquã Petrã peruenêre, & ad Eetionis atriũ acceſſêre, puerum petunt. Labda cur ueniſſent ignara, paternæq; beneuolentiæ cauſa uenuſſe eos rata, affert filium, & in unius eorum manum porrigit. Erat autem inter uiam cõſtitutum, ut qui primus eorum puerũ cepiſſet, is humi illum allideret. Verùm diuina quadam fortuna, puer ei uiro, cui a Labda traditus erat, arriſit. Quam rem illi cõſideranti miſeratio ſubijt pueri occidendi. Sic miſertus alteri tradidit, & ille tertio, atq; ita deinceps per manus traditus infans, per omnes decẽ transijt: ac nemine interimere uolente, rurſus matri eſt redditus. Illi egreſſi, atq; ante ianuam ſtãtes, alius aliũ incuſabant, caſtigabantq;, ſed primum præcipuè, qui ex conuento non feciſſet, donec interiecto temporis ſpacio placitũ eſt, ut rurſus introgreſſi, oẽs fierent participes cædis, ſed neceſſe erat ex Eetionis ſtirpe germinari Corintho perniciem. Nam Labda ſtans pro foribus, hæc omnia exaudiebat. Eoq; metuens, ne illi immutata uoluntate acceptũ rurſus puerum interimerent, aſportauit, & in mẽſura frumẽtaria occuluit, qui locus uiſus eſt minimè inueſtigabilis, cum ſciret illos, ſi redirent ad inueſtigandum puerum, omnia ſcrutaturos, ut & contigit. Nam introgreſſis, & ſcrutantibus, ubi non apparuit, uiſum eſt eis abeundum, atque ijs, à quibus miſſi

Labdæ filius.

esset dicendum se cuncta, quæ illi mandasset, perpetrasse, atq; ita reuersi dixerunt. Post hæc Eetionis filio crescenti impositum est nomen Cypselo, ob periculum hoc quod deciderat in cypsela, id est, mensura frumentaria. Vbi in uirilem adolcuit ætatem, consulenti oraculum Delphis, accepit est redditum, quo fretus, Corinthum aggressus occupauit. Oraculum autem hoc erat:

Cypselus unde appellatus.

Vir locuples nostras hic qui descendit ad ædes
Cypselus Eetides, claræ rex esto Corinthi.
Ipse, & eo gnati, sed nulli deinde nepotes.

Et oraculū quidē hoc erat. Cypselus uerò tyrannide potitus talis extitit, ut Corinthiorū multos exegerit: multos pecunia longè plurimos anima priuauerit. Cui cū triginta regnasset annos, bene uita defuncto successit in tyrannide filius Periander, qui inter initia mitius agebat quā pater: sed ubi per nuncios consuetudinē habuit cū Thrasybulo, Milcti tyranno, multò magis quàm pater cruētus effectus est. Missio enim præcone, Thrasybulum interrogauit, qua ratione ipse rebus tutius cōstitutus, ciuitatē pulcherrimè gubernaret. Thrasybulus, eo qui à Periandro missus erat, extra oppidū eductio, ingressus est rus quoddā satū: & unà cū nuncio segetē interambulans, sciscitabatur hominē de suo aduentu è Corintho, detruncaret, atq; abijciens, ut quāq; uidebat spicā inter alias extantē, donec segetē formosissimā, atq; densissimā, hunc in modū corrupit, prædiūq; illud peruagatus, nullo uerbo redditio præconē remisit. Reuersus Corinthū præco, auido præceptionis audiendæ Periandro, negauit sibi quippiā respondisse Thrasybulū. mirari quod se ad uirū uesanū Periander misisset, & sua ipsius destruentē, exponitq; quæ ex Thrasybulo uidisset. Periander id Thrasybuli factū intelligens, atque

Spicarum detruncatio.

Simile est apud Liuium de papauerū decussione.

inter-

interpretãs sibi ab illo præceptũ, ut eminẽtissimos quosq; populariũ interimeret, tũc uerò omnẽ in ciues sæuitiã exercuit, interficiẽdo, ac persequẽdo, cõsummãs id quod à Cypselo fuerat omissum: adeò quidẽ, u: uno die uniuersas mulieres Corinthias exuerit, propter Melissam uxorẽ suã. Nã cũ ad Thesprotos, q sunt ad flumẽ Acherontẽ, misissent nuncios, sciscitatũ mortuorũ oraculũ de hospitis deposito, Melissa apparẽs negauit se indicaturã aut dicturã ubinã depositum esset collocatũ, quoniã ipsa algeret, quia nuda esset. Nihil enim sibi prodesse uestes, cũ quibus sepulta fuisset, utpote nõ cõcrematas. Cuius rei, quod uera loqueretur, testimonio foret, quod Periander in frigidũ furnũ panes ingessisset. Hæc Periandro renũciata, ob illud argumentũ fidẽ fecêre, quod ipse cũ Melissa quãuis defuncta, coierat. Itaq; statim post eũ nunciũ p præconẽ edixit, ut oẽs Corinthiæ mulieres ad Iunonis templũ prodirẽt. Eò tanq; ad diẽ festũ, q; ornatissimè poterãt cũ issent mulieres, ille dispositis clã satellitibus, eas omnes sine discrimine exuit ingenuas pariter, & ancillas, atq; eas uestes ad foueã cõportatas Melissam precãdo cremauit. Hæc ubi fecit. & nuncios iterũ eosdẽ misit, tunc ei Melissæ idolũ, hoc est, inanis imago, exposuit, ubinã depositũ hospitis collocasset. Talis est tyrannus, Lacedæmonij, & tale opus. Eoq; nos Corinthios, cùm magna admiratio cepit, simul atq; uidimus uos accersisse Hippiam, tùm uerò maior nunc dum ista dicitis. Propterea deos Græcorum inuocatus testamur apud uos, ne uelitis tyrannides in ciuitatib. cõstituere, quas nõ extinguitis sed excitatis præter æquitatẽ, dũ Hippiã reducitis, in quo scitote Corinthios uobis nõ assensuros: Hæc Sosicles Corinthiorũ legatus. Quin excipiens Hippias, eosdẽ quos ille deos inuocando dixit, cùm cæteros, tũ pcipuè Corinthios desideraturos Pisistratidas, dũ uenissent dies, quib. expiare

Epistola Thrasibuli ad Periandrum extat apud D. Laert ũ in t. Melissa.

In frigidũ furnũ panes ingerere.

Periander cũ defũcta concubuit.

Corinthiæ mulieres denudatæ.

Hippiæ reditus & reditus.

se ab Athenienſibus nequirent. Hactenus reſpõdit Hippias, quoniam oracula illa ipſe præ cæteris nota haberet. Cæteri ſocij, qui antea ſilentium tenuerant, audito Soſicle liberius pro ſe quiſq; in uocẽ erumpentes, accedere ſententiæ Corinthiorum, obteſtariq; Lacedæmonios, ne quid agerent noui aduerſus Græcam ciuitatem. Ita ab ea re ceſſatum eſt Hip-

Sigeum. Amyntas. Hegeſiſtratus. *pias illinc profectus, offerente ei Amynta Macedone Anthemuntem & Theſſalis Iolcon, neutrũ accipere uoluit, ſed rurſus ad Sigeũ cõceſſit, quod armis Piſiſtratus à Mitylenæis eripuerat. Eoq; capto, tyrannũ ibi cõſtituit Hegeſiſtratũ filiũ, nothũ ex muliere Argia, qui tamen, quæ à Piſiſtrato acceperat non tenuit ſine prælio. Nam dum inter Mytilenæos, ac Athenienſes pugnatũ eſt, hos ex oppido Achilleo, illos è Sigeo prodeuntes, hos repetẽtes regionem, illos refellentes hac*

Ilienſis ager. *ratione, quod diceret nihilo plus iuris eſſe Aeolibus in agrũ Ilienſem, quam ſibi, ac cæteris Græcis qui Menelao in raptu Helenes operam nauaſſent. His aſſiduè bellãtibus, cùm alia in prælijs geſta ſunt, tùm illud quod Alcæus poẽta in prælio, quid collatis ſignis gerebatur, uincẽtibus Athenienſibus, ipſe quidẽ fugæ ſe mãdans euaſit: ſed armis eius potiti ſunt Athenienſes, quæ apud templũ Mineruæ in Sigeo ſuſpenderunt.*

Alceus poeta. Menalippus. *Hanc rem Alcæus carmini mandans, in Mitylenem repoſuit, indicans Menalippo ſodali ſuam calamitatem. Mitylenæos tamen, atq; Athenienſes reduxit in gratiam Periander Cypſeli, qui delectus arbiter, ita eos recõciliauit, ut utriq; ea colerent, quæ haberent. At hoc modo Sigeum factũ eſt Athe-*

Athenienſes nunch ad Artaphernem. *nienſium. Hippias, poſteaquàm Lacedæmone in Aſiã abijt, cuncta agitabat inſimulando Athenienſes apud Artapherenem: atq; omnem operam dando, ut Athenæ in illius, ac Darij uenirent poteſtatẽ. Quæ agitantem Hippiam cũ accepiſ-*

ſent

sent Athenienſes, mittunt Sardis nuncios, ad diſſuadendum Perſis fidē habere exulibus Athenienſibus. Sed Artaphernes iubere, Athenienſes (ſi ſalui eſſe uellent) rurſus Hippiam reciperent. Athenienſes eā conditionem recuſare, & malle profeſſi eſſe Perſarum hoſtes. Dum ita apud Perſas inſimulantur, atq; ita animati ſunt Athenienſes eam conditionem recuſare, hoc interim tempore Mileſius Ariſtagoras à Cleomene Lacedæmonio reiectus â Sparta, Athenas uenit. Nam ea urbs inter cæteras præpollebat. Ad quam urbem ubi uenit Ariſtagoras, eadem quæ in Sparta commemorauit de commodis quæ eſſent in Aſia, deq; Perſico bello, quòd neq; ſcutū neq; lanceam in uſu haberent, facilesq; eſſent ad capiēdum. Hæc ille referens, illa quoq; addebat, Mileſios eſſe Athenienſium colonos, quos æquum eſſet ab eis liberari, qui multum polerent. Deniq; nihil non pollicebatur, omnibus precibus obſecrans, quod tantopere cupiebat, donec eos induxit. Multos enim permouere facilius uidetur eſſe, quàm unum: quando ille unum Cleomenem Lacedæmonium permouere non potuit: Athenienſium triginta millia potuit. Itaq; Athenienſes perſuaſi, decreuêre uiginti naues Ionibus auxilio mittendas, Melanthio illis præfecto, uiro inter populares omni in re ſpectato. Hæc claſſis initium malorum extitit Græcis pariter, & Barbaris. Ante eius egreſſum Ariſtagoras reuectus Miletum, excogitauit cōſilium, quod in nullam Ionum utilitatem erat redundaturum: quanquam ne ille quidem hac ratione faciebat, ſed ut regi Dario moleſtiam afferret. Etenim miſit quendam in Phrygiam ad Pæones, qui à flumine Strymone erant in captiuitatem abducti à Megabyzo, locum, atq; uicum per ſeſe incolentes: ad quos, ut peruenit nuncius, ita uerba fecit: Viri Pæones, miſit me Ariſta-

Artaphernis ad Athenienſes reſponſa.

Perſarum bellica arma.

Melanthius.

goras Mileti tyrannus, ad ostendendam uobis (si obtemperare uelitis) salutem. Nunc enim cuncta Ionia ab rege defecit, eademq; uobis præstat facultatem salutis parandæ patriam nostram: per uos quidem usq; ad mare, deinceps nobis iam curæ erit. His auditis. Pæones magnam sanè uoluptatem acceperunt: sumptisq; liberis, atq; uxoribus, ad mare fuga se proripuerunt. nonnulli eorum præ metu illic remanserunt. Vbi ad mare peruenere illinc in Chium transmisêre. Quò postquam applicuêre, eorũ inuestigia insecutus adfuit ingens equitatus Persarum: & quia eos assequi non potuit, misit in Chium ad illos, ut eodem redirent. Cuius oratione repudiata, à Chijs sunt in Lesbum transportati, mox à Lesbijs in Doriscum, unde terrestri itinere se in Pæoniam receperunt. Post hæc ad Aristagoram Athenienses uiginti cũ nauibus uenêre, ducentes unà quinq; triremes Erethriorũ: qui non Athenienſium gratia commilitium præstabant, sed debitam ipsis Milesijs gratiã reddebant. Nã Milesij aliquando pro Erethrijs in bello Chalcidensi operã suam præstiterant, cum Samij contra Erethrios atq; Milesios Chalcidensibus opẽ ferrent. Aristagoras, ubi illi atq; alij socij adfuêre, expeditionem fecit aduersus Sardis, non tamen ipse proficiscens, sed Mileti remanens, præfectis alijs ducibus Milesiorũ fratre suo Charapino, cæterorũ ciuiũ Hermophanto. Hac classe Iones, ubi peruenere Ephesum, relictis nauibus apud Coresũ, quod est agri Ephesij ipsi cũ ingenti manu sumptis uiæ ducib. Ephesijs, ad superiora tendebãt, secundũ flumen Caystrũ tenentes iter. Illinc superato Tmolo Sardis aduenerunt, easq; occurrente nemine capiunt, omniaq; eius urbis loca præter arcem, quã Artaphernes ipse tutabatur, habẽs nõ exiguas uirorum copias: quæ res fuit impedimento, quo minus

Athenienſium naues ad Aristagoram.

Charopinus. Hermophãtus.

Sardis capit.

nus qui ingressi erant urbem, diriperent. Erant Sardibus domus pleræq; arundinaceæ, quæ uerò lateritiæ, tamen ex arũdinibus lacunaria habebant. Harum unam quidam è militibus cum incendisset, repente ignis è domo in domum elapsus, totam urbem absumpsit. Ardente urbe, & uastante iam extrema incendio, nec habente regressum, Lydi & Persarũ, quicunq; in urbe erant, undiq; circumeunti, ex urbe in forũ confluunt, & ad amnem Pactolum, qui medium forum interfluens, æramenta auri è Tmolo illis defert, deinde flumini Hermo immiscetur, & ille mari. Ad hunc amnem, & ad hoc forum conglobati Lydi pariter, & Persæ, sese defendere rogebantur. Iones uidentes hostium alios sese tutantes, alios magna multitudine se obuiam ferẽtes, metu perculsi, ad montem, qui dicitur Tmolus, sese recipiunt, atq; illinc noctu ad naues. Crematis Sardibus, deflagrauit unà templum Cybeles indigenæ deæ: Cuius prætextu postea Persæ, templa quæ in Græcia erant, cremauerunt. Hoc ubi Persæ, qui intra Halym domicilia habebant, resciuerunt. tunc uerò ad ferendam Lydis opem conuenerunt: nec adepti Sardibus Iones iam illinc profectos, eadem uia insecuti, comperiũt Ephesi: congressiq; cum illis ex aduerso instructis, in fugam eos uertunt, multosq; occidunt, & in his cum alios illustres uiros, tum Eualcidem Erethriorum ducem, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, & à Simonide Ceio maiorem in modum celebratus. Ex ea pugna, qui euasere, per urbes fuêre dissipati. Et tunc quidem ita dimicatum est. Athenienses autem post hæc desertis prorsus Ionibus, etsi per nuncios Aristagoræ magnopere rogabantur, negauerunt se auxilio futuros. Quorum societate fraudati Iones, tamen quoniam illa aduersus, Darium egerant, nihilo segnius

Sardis crematæ sunt.

Pactolus.
Hermus.
Tmolus.

Ionum

Eualcides.
Simonidea poeta.

segnius bellum aduersus regem parabant: Helleſpontumq́ inuecti, Byzantium ac cæteras circà urbes in ſuam poteſtatem redegerunt. Inde cuecti magnam Cariæ partem, in belli ſocietatem aſciuerunt.

Nam Caunus quæ prius ſocietatem facere recuſauerat, ubi Sardis conflagrarunt, & ipſa Ionibus acceſſit. Præterea

Cyprij. *Cyprij omnes ultrò exceptis Amathuſijs. Defecerunt autem*

Oneſilus. *Cyprij à Medis in hunc modũ. Erat Oneſilus quidã, Gorgi*

Gorgus. *Salamiorũ regis frater, natu minor, Cherſis filius, Siromi nepos, Euelthõtis pronepos, hic uir, cum ſæpenumerò antea Gorgum ſolicitaſſet ad rebellandũ ab rege, tunc audiens Io*

Oneſili dolus. *nas rebellaſſe uehemẽtiꝰ urgere hominẽ inſtitit. In quo quia nihil proficiebat, obſeruato tẽpore, dũ Gorgus oppidũ egrederetur, unà cũ ſuis militibus eũ portis excluſit. Gorgus oppido exutus, ad Medos transfugit. Eo potius Oneſilus, omnibus Cyprijs ut rebellarent ſuadebat: perſuaſis cæteris, Amathuſios rebellare abnuentes obſidione circundedit. Dũ hic Amathuntem obſidet, Darius, ut ei nunciatũ eſt, Sardis captas, inceſaſq́ ab Athenienſibus, atq́ Ionibus, & huius cõparandæ claſſis, atq́ rei contexendæ fuiſſe autorem Ariſtagoram Mileſium, fertur cum primum hæc audiuit dixiſſe Iones nihil feciſſe probè ſciens, nõ fuiſſe illos præ conẽptu ſuî rebellaturos: deinde interrogaſſe quinã eſſent Athenienſes. Id cũ audiſſet, tũ arcũ popoſciſſe, eo ſumpto ſagittam impoſitam in cælum excuſsiſſe: & ea in aërem excuſſa dixiſſe, ô Iu*

Sagitta ad locum excuſſa. *piter, cõtingat mihi, ut Athenienſes ulciſcar. Atq́ hæc locutum, cuidam famulorum præcepiſſe, ut ſibi ſemper appoſita cæna, ter diceret: Here, memento Athenienſium. Et cũ hoc præcepiſſet, accito ad ſuum conſpectum Hiſtiæo Mileſio, quem ipſe diu diſtinuerat, ita eum fuiſſe allocutum: Audio*

Hiſtiæe,

Hiſtiæe, procuratorem tuum, cui tu Miletum demandaſti, nouas aduerſum me res eſſe molitum. Viris enim ex altera continente perſuaſit, ut Iones ſequerentur, qui mihi commiſſorum pœnas dabunt, eoſq; induxit ad me Sardibus priuandum. Num igitur uidentur hæc tibi bene habere? Quorum quidnam ſine tuis conſilijs actum eſt? Proinde uide ne rurſus teipſum in culpam inducas. Ad hæc Hiſtiæus: Quodnam inquit rex protuliſti uerbum? Méne conſulere rem, quæ tibi ſit tantum, tantulumúe moleſtiæ allatura? Quid mihi quærens iſta facerem? aut cuius rei indigens, cui omnia adſunt, quæ tibi, quem tu omnium conſiliorum tuorum communione dignaris? Quod ſi iſtud quod ais egit procurator meus, ſic habeto, id eum feciſſe ſuo conſilio. Principio rationem iſtam non admitto. Miletios, ac meum procuratorem quippiam rerum nouarum feciſſe aduerſus ſtatum tuũ. Si quid tamen huiuſmodi fuerunt, & tu uera audiſti, rex, intellige quid rei egeris, qui me à mari ablegandum putaſti. Nam Iones id agere aggreſſi ſunt, poſtquam ego ex ipſorum conſpectu ſum amotus, cuius aggrediendi iampridem libidine tenebantur. Quod ſi ego in Ionia fuiſſem, nulla profectò ſe ciuitas commouiſſet. Proinde nunc properè dimitte me, ut in Ioniam contendam, illic omnia negocia tibi in integrum reſtituturus. & hunc Mileti procuratorem, harum rerũ machinatorem, in tuã poteſtatem redacturus. Hæc cum ex animi tui ſententia cõfecero, iuro per deos regios me nõ prius exuturũ hanc ueſtem, qua indutus in Ioniã deſcendã quã Sardiniam inſulam maximam tibi tributariam reddidero. Hæc Hiſtiæus fallendi gratia dicebat. Quibus perſuaſus Darius, hominem dimiſit, præcipiens, ut poſteaquam ea, quæ ſpoponderat præſtitiſſet, ad ſe Suſa reuerteretur. Dum nuncius

Darius Hiſtiæo.

Hiſtiæus ad Darium.

Callida ad fallendum regem oratio.

Hiſtiæi abitio.

de

de Sardibus ad regem uenit. Dariusq; illam rem arcu fecit, & Histiæū est allocutus, Histiæusq; ab eo dimissus, ad mare se contulit, hoc interea omni tempore hæc gesta sunt. Onesilo Salamnio Anathusios obsidenti nuncius affertur, Artybium uirum inter Persas eximium cum magna ui Persarum cursum tenere in Cyprum. Quo accepto, Onesilus legatos passim in Ioniam dimittit ad Iones euocandos: qui non diu in deliberando cunctati, cum magna classe ad eum se cõtulerunt. Et cum Cyprum tenuissent, Persæ eôdem è Cilicia traiecerunt, terrestriq; itinere Salamnẽ contenderunt, Phœnicibus classe circumeuntibus promontoriũ quæ claues Cypri uocantur. His ea facientibus, Cyprij tyranni conuocatis Ionum ducibus dixêre: Viri Iones, uobis nos Cyprij optionẽ damus cum utris dimicare uelitis, cum Persis, an cum Phœnicibus. Si terra mauultis cum Persis acie confligere, iam tẽpus est è nauibus egrediendi, & in acie stare, ut nos uestras ingressi naues, cum Phœnicibus dimicemus. Sin cum Phœnicibus fortunam tentare mauultis, facite: quoniam alterutrum opus est eligatis, ut quantum in nobis situm est, Ionia, atq; Cyprus in libertatem uindicentur. Ad hæc Iones: Commune, inquiunt, Ioniæ consilium nos misit ad mare tutandũ, non ad naues tradendas, quo ipsi cum Persis in terra confligeremus Itaq; ubi collocati sumus ut operam nauemus enitemur. Vos uerò debetis, qualia ab imperantibus Medis passi estis reminiscentes, uiros egregios uos ostendere. Hæc Iones responderunt. Post hæc Persis in campum Salaminium tendentibus, Cyprij reges aduersus alios hostes constituerũt, alios Cyprios: aduersus Persas, optimum quemq; Salaminiorum ac Soliensium, aduersus Artybium Persarum ducem Onesilus ultrò constitit. Insidebat Artybius equo, in armatum

Artybius.

Claues Cypri.

Cyprierum consilio.

tum erigere se docto. Quod audiens Onesilus, ad satellitem suum (erat enim ei satelles sanè quam peritus rei bellicæ, & alioqui solertiæ plenus:) Audito, inquit, Artybij equum edoctum se erigere, & pedibus simul, atq; ore eũ, in quem agitur rem gerere: proinde tu properè inita ratione dicito, utrũ malis obseruare, equũ ne tibi feriendũ, an ipsum Artybium. Ad quem seruus: Ego uerò, inquit, rex paratus sum, & utrunq; & alterutrũ, & omninò quicquid imperaueris, facere. Promã tamen, quod rebus tuis esse conducibilius sentiã, regem ac ducẽ oportere cũ rege, ac duce certare. Siue enim talẽ occidas, decori tibi fore. siue à tali quod absit, occidaris. quod secundũ est, dimidium mali esse: hos uerò famulos cũ famulis hostiũ debere cõfligere. Nã quod ad equũ attinet, non est causa, cur eius artificiũ extimescat. Recipio enim tibi eũ post hac aduersus neminẽ se erecturũ. Hæc illo locuto, mox exercitus conflixêre terrestres nauales q;. Et classe quidem Iones eo die strenuè pugnantes superauere Phœnices. Samiorum tamen præcipua uirtus extitit. In terra, ubi concursum est, dum acies dimicant, circa imperatores hoc actum est. Vbi Artybius equo cui insidebat, in Onesilum inuectus est, Onesilus, ut conuenerat cum satellite, ipse inuadentem Artybiũ ferit: eius satelles equi sublatos pedes in Onesili scutũ iactantis, falce percussos abscidit. Quo ictu Artybius Persarũ imperator illinc unà cum equo corruit. Cæteris pugnando occupatis, Stesenor, Cyrij tyrannus, non parũ circa se copiarũ habens, prodidit socios Curienses. Hi Argiuorũ coloni dicuntur esse. Post horũ proditionẽ, statim Salaminij, qui curribus uehebantur, idem fecêre. Quo ex facto Persæ Cyprijs superiores extitêre. Horum acie in fugam uersa, cũ alij multi occubuêre, tũ uerò Onesilus Chersis, q Cyprios ad defectionem

Artybij equus.

Artybij cædes.

Curienses.

Onesili mores.

Aristocyprus.

Philocyprus.

nem induxerat, & Soliorũ rex Aristocyprus, Philocypri filius, eius inquã Philocypri, quem Solon Athenienſis Cyprũ profectus inter tyrãnos maximè uerſibus celebrauit. Oneſilũ caput Amathuſij, quoniam ipſos obſederat, exciſum in oppidum retulerunt, ac ſupra portas ſuſpenderunt. Quod ſuſpenſum cum iam exanimum eſſet, ingreſſum apum examẽ fauo reſerſit. Ea de re oraculum Amathuſijs (nã oraculum conſuluêre) redditũ eſt, ut depoſitũ caput humarent. Oneſiloq; quotannis tanquã heroi ſacrificarent. Hoc faciẽtibus, melius cũ eis actũ iri. Quod Amathuſij ad meam uſq; memoriam faciebant. Iones, & alij, qui ad Cyprũ pugna nauali dimicauerant, ubi didicere res Oneſili peractas, & cæteras Cypri urbes obſeſſas, præter Salaminem, eam aũt Gorgo priſtino regi Salaminios reſtituiſſe, in Ioniã redire maturauerũt, urbiũ Cypriarum diutiſſimè obſidionem Soli perulãt, ſed eã Perſæ quinto menſe quàm obſidere cœperunt, circumfoſſo muro expugnauerunt. Ita Cyprij cum annum liberi fuiſſent, denuò in ſeruitutem ſunt redacti. Ac Dauriſes, qui filiam Darij in matrimonium habebat, Hymeesq; & Otanes, atq; alij Perſarum duces, & ipſi filias Darij in matrimonio habentes, perſecuti eos Ones, qui aduerſus Sardis expeditionẽ fecerant, poſtquã in naues repulerunt prælio uictos, deinde inter ſe partiti ſunt urbes, quas expugnarent. Dauriſes quidẽ cõuerſus ad urbes in Helleſpõto ſitas, cepit Dardanũ, cepit Abydũ & Percotẽ, Lampſacũ, & Paſon, ſingulas diebus ſingulis. Cui à Paſo ad urbẽ Parion cõtendenti nuncius adfertur, Cares cũ Iombus ſentientes, à Perſis defeciſſe. Igitur conuerſo itinere ex Helleſponto, aduerſus Cariam copias duxit. Sed antequ im peruiniret, de eius aduentu certiores facti Cares, ad columnas (quæ albæ dicuntur) conueniunt,

Oneſili caput.

Soli urbs.

Cypri in ſeruitutem redacti.

Dardanus urbs capta.

Abydus.

Percotes.

Paſus.

Parion.

Columnæ albæ.

ueniunt, atq; ad amnem Marsyam, qui ex Hydriadæ regione defluit in Mæandrum. Ibi coactis Caribus, multæ sunt à multis dictæ sententiæ: sed optima omnium meo iudicio â Pixodoro Mausoli filio, Cindyensi, qui Syennesis Ciliã regis filiam in matrimonio habebat. Ab hoc sententia dicta est, ut transmisso Mæandro Cares flumen à tergo haberent, ità demum cum hoste congrederentur, ut sublata spe retrò fugiẽdi, atq; ibidem manere coacti, redderẽtur meliores quàm nãtura essent. Verùm hæc sententia non peruicit, sed illa, ut Persis potius à tergo Mæander esset, ut si Persæ fugam facientes cíderent, in flumen incidentes abire non possent. Post hæc cum adessent Persæ, ac Mæandrum transissent, ibi super amnem Marsyam Cares prælium conseruere cũ Persis acre, atq; diuturnum. Ad postremum multitudine hostium terga uertũt. Quo in prælio Persarum ceciderc duo millia. Carum decem millia. Ex quibus qui effugerunt ad Labrandem, in Iouis militaris templum se receperunt, in magnum atq; sacrum lucum platanorum. Sunt autem ex his (quos nominauimus) Cares soli, qui Ioui militari hostias offerant. Huc Cares cũ se recepissent, de salute cõsultabant, utrum sese Persis dedêre, an Asiam penitùs relinquere satius esset. De hac re consultantibus subsidio uenêre Milesij cum socijs. Ibi Cares immutata priori uoluntate, rursus ad bellum instaurandum animantur, & cum inuadentibus Persis occurrunt: & cum diutius quàm prius dimicandum esset, fugantur multis cæsis, Milesyorum præcipuè. Post acceptam calamitatem hanc Cares copijs reparatis repugnauerunt. Audientes enim urbes suas inuasum iri à Persis, insidias illis in uia, quæ in Mylassa fert, collocauerunt, autore Heraclide Ibanoleo, Mylassensi. In eas insidias Persæ nocte illapsi, obtruncati sunt

Hydrias.

Pixodorus.

Cæsum cũ Persis prælium.

Lucus platanorum Iouis militaris templum.

Milesij & Cares fugantur.

Hercli-des. Dauriſes. Amorges. Myrſes. Siſama-ces.

cium ducibus ſuis Dauriſe, & Amorge, & Siſamace, nec non Myrſe Gygis filio. Hunc in modum interiere hi Perſæ. Hymees autem, qui & ipſe erat ex inſequentibus Ionas, qui aduerſus Sardis militauerant, ad Propontidem conuerſus cepit Cion, ac Myſiam. Hac expugnata, audiens Dauriſen relicto Helleſponto tendere aduerſus Cariam, omiſſa Propontide, in Helleſpontum duxit exercitum, cepitq; Aelos omnes

Gergithæ. Hymeæ obitus.

qui oram Iliadem incolunt. Cepit item Gergithas, qui à priſcis Teucris relicti fuerant. Has gẽtes cum cepiſſet Hymees, morbo deceſſit Troade, & hic quidem ita mortem obijt. Artaphernes autem Sardium præfectus, et Otanes tertius dux, aduerſus Ioniam, confinemq; Aeolidem delecti imperatores, cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex Aeolia uerò Cumam. Quibus oppidis captis, Ariſtagoras Mileſius ubi hoc accepit nõ erat compos mentis, ut qui perturbaſſet Ioniam, & magna negocia confudiſſet. Itaq; cernens hæc, ubi conſtitit ei rem effici non poſſe, nec Darium regem ſuperari, defugiendo deliberabat: conuocatiſq; ſuæ factionis hominibus, conſulebat ſatius fore eis, ſi Mileto expellerentur, in ſeptentrionalia loca aliqua profugere, ducentes coloniam, uel in Sardiniam, uel in Myrcinum Edonum, quam Hiſtiæus à Dario donatus mœnibus ſtruxerat. Hæc Ariſtagoras per-

Hecatæus

contabatur. Verùm Hecatæus Hegeſandri ſcriptor, negabat coloniam alterutro deducendam, ſed ſi Mileto ejicerentur, mœnia in Lero inſula ædificanda, atq; illic quieſcendũ. Deinde illinc Mileſum eſſe remeandũ. Hoc conſulebat Hecatæus. Sed Ariſtagoras, cuius ſententia præcipuè erat ab-

Lero.

Pythagoras. Mileti procurator.

eundi in Myrcinum, demandata Mileto Pythagoræ, uiro inter populares probato, procuratore Mileti, ipſe ſumptis ſecum omnibus uoluntarijs in Thraciam nauigauit, regionemq;

nemq obtinuit, ad quam concesserat. Ex ea profectus, dum urbem obsidet, tam ipse, quam eius exercitus à Thracibus, tametsi illic accepta fide excedere uolentibus, interemptus est. Et Aristagoras quidem, qui Ioniam ad defectionem induxerat, ita oppetijt.

Aristagoras mortitur

HERODO-
TI HALICARNAS-
SEI HISTORIARVM
Liber VI.
Qui inscribitur
ERATO.

ARISTAGORAS quidem Ionicæ rebellionis autor, ita oppetijt. Histiæus autẽ Mileti tyrannus, à Dario commeatũ adeptus, Sardis uenit. Eò cum uenisset è Susis, interrogatus ab Artapherne Sardium præfecto quidnam ei uideretur Iones ad rebellandum, induxisse: cum negaret se id scire quinimò mirari quod actum esset, tanquam eius rei prorsus ignarus, Artaphernes uidens, eum esse artificem, & rebellionis ueritatẽ sciens, inquit: Hi- Prouerbiũ
stiæe, sic res hæc se habet. Hunc calceum tu quidem consuisti, Aristagoras autem sibi induit. Hoc Artaphernes ad rebellionem pertinens dixit. Quem Histiæus tanquam rei gnarum ueritus, prima statim nocte fuga se ad mare proripuit, regem Darium frustratus, cui Sardiniã insulam maximam in illius potestatem redacturum se pollicitus, subijt primas partes Ionici belli aduersus Darium gerendi. Is cum in Chium transmisisset, à Chijs in uincula coniectus est, exploratũ habentibus eum à Dario illic esse ad res nouas moliendas. Sed ubi omnem cognouêre rationem, quod regi hostis esset, hominem soluerunt. Ibi interrogatus Histiæus ab Ionibus, cur Histiæus à Chijs in uincula coniectus.

ita

ita promptè ut à rege deficeret Aristagoræ delegasset, & tãta clade Iones affecisset. Verã causam nõ admodũ aperuit, sed dixit, se regem Darium constituisse, Phœnices è sedibus suis amotos in Ioniam transferre & Ionas in Phœnicen, & hac causa literas se misisse. Cumq; hæc non omnino rex cõstituisset, ipse Ionas terrefaciebat. Post hæc ad Persas, qui Sardibus erant, literas dat, tanquam secum antea de rebellione collocutos, quas literas fecit per nuncium quendam Hermippum Artaniteum. Eas Hermippus non ijs, ad quos dabantur reddidit, sed Artapherni. Ille omnibus quæ agebantur cognitis, iubet Hermippum, & eas reddere, quibus Histiæus mittebat & quæ uicissim à Persis ad Histiæum responderentur sibi dare. Ita rebus palam factis, Artaphernes de multis Persarum supplicium sumpsit, & Sardibus quidẽ tumultus extitit. Histiæus autem hac spe lapsus, exoratis Chijs Miletum reductus est: sed Milesij libenter etiam Aristagora liberati, nullo pacto animũ inducebant ad aliũ tyrãnum illuc recipiendũ, utpote gustata libertate. Histiæus sub noctem conatus introire Miletum, à quodam Milesio in femore uulneratus est. Ita reiectus à patria sua, rursus se recepit in Chium, atq; illinc quoniã Chios ad tradendas sibi naues inducere nõ poterat, traiecit Mitylenen: Lesbijsq; ut sibi tradcrent naues persuasis, octo illorũ triremibus armatis Byzantiũ remigauit. Ibiq; subsidens, nauigia quæ è Ponto prodibãt intercipiebat præter eorũ, qui se paratos Histiæo obsequi dicebãt. Histiæo, & Mitylenæis hæc agentibus, aduersus ipsam Miletũ ingens exercitus hostium, classiarius pariter, & terrestris in expedito erat. Duces enim Persarũ coactis in unũ copijs cuncti in eã contendebant, minoris cætera oppida facientes. Inter classiarios promptissimi erant Phœ-

Hermippus.

Literæ Histiæi prædunetur.

Histiæi uulnus.

nies, cum quibus militabant, & Cyperij recens subacti, & Cilices, & Aegyptij. Hos aduersus Miletum, & cæteram Ioniam uenturos cum accepissent Iones, miserunt suos quique primores ad commune Græciæ concilium. Quibus in cũ locum coactis, atq; deliberantibus, uisum est nullas debere terrestres copias aduersus Persas contrahi, sed Milesios mœnia per seipsos pro uiribus tutari, cæteros classem instruere nulla naui prætermissa. Instructáq; classe, primo quoq; tempore contractos apud Ladam ante Miletum pugna nauali decernere. Lada autem parua quædam est insula, urbi Milesiorum obiacens. Post hæc impletis ijdem nauibus ad locũ præstò fuerunt, comitantibus Aeolibus, qui incolunt Lesbũ. Atq; ita aciem instruxerunt. Cornu quod erat auroram uersus, ipsi Milesij cum octoginta nauibus tenebant. His contigui Prienenses erant duodecim cum nauibus. Miusij cũ tribus nauibus. His contigui Theij decem, & septem nauibus, Chij cum centum. Vltra hos locati erant Erythræi, & Phocenses Erythræi quidem cum octo nauibus, Phocenses uerò cum tribus. Phocensibus adhærebant Lesbij cum nauibus septuagintà. Vltimo in loco erant Samij cum sexaginta nauibus, tenentes cornu occasum uersus. In summa, omnium numerus, trecentæ sexaginta tres triremes. Tot fuêre Ionicæ naues. Barbaræ uerò numero sexcentæ. Quæ ubi & ipsæ ad Milesiam uenêre, omnisq; eis peditatus affuit, tùm uerò duces Persarum audita multitudine nauium, iamdum extimuerunt, ne illos superare, néue Miletum, nisi mari potiti essent, capere non possent, & ob id apud Darium adirent periculum pœnæ subeundæ. Hæc reputantes, contractis Ioniæ tyrannis, qui ab Aristagora Milesio deiecti principatu, ad Medos perfugerant, & tunc aduersus Miletum militabant, horum

Ionicarũ nauiũ catalogus.

num quicunq; aderant conuocatis, ita uerba fecerunt: Viri Perſæ ad Ionum ty rannos.
Iones, qui ueſtrûm de domo regia bene meritus eſt, nunc apparebat. Suos enim populares quiſq; ueſtrûm conetur abducere ab reliquis ſocijs, eliciendo illos hac promiſſione, nihil eos quòd rebellarint moleſtiæ ſenſuros, nullas eorum, uel ſacra, uel priuatas ædes incenſum iri, nihil uiolentius, quàm antea paſſuros. Sin minus hæc facere, ſed omninò decernere prælio uoluerint, hæc eis damna dicite euentura, quæ certè euenient, ipſos prælio uictos in ſeruitutem rapiendos, liberos eorum à nobis caſtrandos, uirgines in Bactra aſportandas, terram alijs tradendam. Hæc locutis Perſarum ducibus, Ionum tyranni ſub noctem ad ſuos quiſq; populares denuncium miſerunt Iones, ad quos ij nuncij peruenerunt, contemnere hæc, nec animum ad proditionem faciendam inducere, ſibi quiſq; ſoli illa à Perſis denunciari exiſtimantes. Hoc ſimul atq; Miletum Perſæ applicuere, geſtum eſt. Mox cum ad Ladam Iones coacti eſſent, cõciliúq; haberentur, & aliæ ab alijs ſententiæ dicerentur, Dionyſius, Phocenſis dux, ita locutus eſt: Quoniam in ſummo ancipiti res noſtræ ſunt, uiri Iones, ut aut liberi ſimus, aut ſerui, & quidem tanquam fugitiui: ſi uultis deuitare calamitates, ſubeundus eſt nobis in præſentia labor: ita ſuperatis hoſtibus liberi eſſe poteritis: ſin autem ignaui fueritis, & ab ordine receſſeritis, nullam ueſtri ſpem habeo, quo minus pœnas regi rebellionis detis. Sed aſſentiamini mihi, & uoſipſos mihi permittite, & ego dijs, & equo iuuantibus, recipio uobis, aut non conſurſuros hoſtes, aut ſi concurrent, multò inferiores futuros. His auditis, Iones ſeſe Dionyſio permiſêre. Ille claſſem aſsiduè in cornua producens, ut remiges exerceret, ſubinde loca inter nauigandum uariare cogitabat,

Perſarum minæ Ionibus intentatæ.

Dionyſij Phocenſis oratio.

quinetiam propugnatores armatos esse, & reliquum diei naues in ancoris stare, quotidie laborem Ionibus exhibens ad septimum usq; diem obtemperantibus, atq; imperata facientibus. Post eum diem Iones, utpote talium laborum insueti, tùm defatigatione, tùm sole afflictati, inter se dixêre: Quo nos deorum offenso hæc patimur, qui desicientes, ac mente capti, uiro Phocensi superbo treis naues habenti, omninò nos permisimus, eumq; toleramus? Quos ille sumptos perdit intolerabilibus ærumnis, quorum multi in morbum inciderunt, multi idem passuri uidentur, quibus satius est, quidquis aliud, quàm hæc mala pati, atq; adeò seruitutem, si qua futura est, expectare, quàm præsenti afflictari. Agite deinceps huic ne obtemperemus. Hæc inter se locutis, mox deinde nemo illi parêre uelle, sed tentorijs more militari in insula defixis, frui umbraculis, ac nolle naues ingredi, neq; ad mœnia sua redire. Id animaduertentes Samiorum duces, & magnam Ionum confusionem, putauerunt sibi admittendam orationem Persarum, quam per nuncium aperuerat Aeaces Syloſontis filius, rogans, ut à socijs deficerent, cum præsertim non fieri posse uideretur, ut regis potentiam superarent, ac probè scirent, si præsentem Darij classem superassent, aliam quinquplo maiorem affuturam. Nacti igitur occasionem, ubi primum uiderunt Ionas negantes se in officio futuros, lucrifaciendam putauerunt suorum sacrorum, atq; priuatorum conseruationem, Aeaces autem, cuius orationem admisêre Samij, filius Syloſontis Aeacis, fuit Sami tyrannus, ab Aristagora Milesio exutus principatu, quemadmodum alij Ioniæ tyranni. Itaque posteaquam Phœnices nauigare aduersus Ionas coeperunt, Iones q;, & ipsi naues in cornua digestas produxere, ac propius uentum est, præli-

Iones laborum insueti.

Aeaces Samius.

um q;

um'q; consertum, tunc quinam Iones ignaui, quíue egregij fuerint, haud queo pro comperto scribere, quia alius in aliũ reijcit culpam. Dicuntur tamen Samij, quemadmodum cũ Aeace composuerant, sublatis uelis ex acie excessisse, Samum'q; abisse, præter decem naues, quarum trierarchi permanserunt, dimicarunt'q;, nolentes dicto audientes esse suis ducibus. Quo ex facto commune Samiorum concilium eis donauit, ut ipsorum nomina à maioribus repetita, tanquam egregiorum uirorum, in lapide scriberentur, extat'q; is lapis adhuc in foro. Lesbij uidentes Samios, qui iuxtà erant, fugam capessere, idem fecêre quod Samij. Cum id plerique Iones facerent, eorum qui pugnando perstitêre, Chij præcipuè circumuenti sunt: & quia nolebant perfidè agere, edita egregia opera oppressi. Qui (ut superius dictum est) centum naues cum adduxissent, singulas cum quadragenis propugnatoribus delectorum ciuium, etsi cernerent permultos sociorum esse proditores, tamen iniquè se facturos censuerunt, si illorum similes essent. Sed relicti cum paucis discurrendo dimicauerunt, donec compluribus captis hostium nauibus, pluribus suarum amissis, cum cæteris in terram suam perfugerunt. Quorum uerò Chiorum naues inualidæ, quia laceratæ erant, ij insequente hoste ad Mycalen fugerunt, & impactis terræ nauibus, ac relictis, per continentem pedestre iter fecerunt. Et cum in agrum Ephesium ingressi essent, sub noctem ad urbẽ cõtendebant, cũ illic à mulieribus sacra legiferæ Cereris fierent: quos armatos Ephesij ingressos agrum suum uidentes, cum de eis nihil audissent, suspicati fures esse, & ad mulieres tendere, uniuersi ad uim arcendam procurrerunt, Chios'q; interemerunt. Et hi quidem hoc casu occide-

Trierarchorũ nomina lapidibus inscripta Chiorum constantia.

Chiorũ cædes.

occiderunt. Dionysius autem Phocensis, postea quàm res Ionum perditas intellexit, captis tribus hostium nauibus, abijt non iam in agrum Phocensem, probè sciens, eum in cæteram Ionia direptum iri, sed ut erat, rectà contendit in Phœniccn. Vbi nauibus onerarijs spoliatis, raptáq; ingenti pecunia, in Siciliam nauigauit, atque illinc prodeundo, latrocinia agitauit, in nullum quidem Græcorum, sed in Carthaginenses, ac Tyrrhenos. At Persæ uictis pugna nauali Ionibus. Miletum à terra atq; mari obsederunt, fulfossis q; muris, & omni genere tormentorum admoto, eam ab arce acceperunt sexto quàm rebellauerat Aristagoras anno atq; diripuerunt, ut defuncta sit ea calamitate quam oraculum prædixerat. Siquidem Argiuis apud Delphos de ciuitatis suæ salute consulentibus, oraculum promiscuum redditum est, quod in ipsos quidem Argiuos tendebat, sed ex adiectione ad Milesios. Quod quatenus ad Argiuos pertineat, cum ad eum locum uenerimus, referemus: quatenus autem ad Milesios, ita habet:

Miletus capta.

Oraculum promiscuum.

Tunc quoq; commentrix operum Mileta malorum,
Permultis cœna, & præstantia munera fiet,
Crinitisq; pedes tua pluribus abluet uxor,
Nostri erit ast alijs delubri cura gemellis.

Persæ crinibus.

Hæc tunc Milesijs contigerunt, cum ex ijs plerique uiri à Persis, qui criniti erant, sunt cæsi, uxores, ac liberi in prædam cesserunt, templumq;, quod erat in geminis, & delubrum, atque oraculum deflagrarunt. Nam pecuniarum, quæ in hoc templo erant, sæpe alibi mentionem fecimus. Milesij conseruati è cæde, dehinc Susa perducti sunt. Quos rex Darius nulla alia pœna afficiés, collocauit in urbe Ampa ad mare (quod rubrum uocatur) sita, ubi fluuius Tigris eam præterfluens

exit

exit in mare. Agrum Mileſium urbi circumiectum, atque planiciem ipſi Perſæ obtinuêre, montana Caribus Pedaſenſibus, poſſidenda ceſſerunt. Hæc Milesijs à gente Perſarum paſsis, non reddiderunt uicem Sybaritæ, qui urbe exuti, Laon. & Scidron incolebant. Nam Sybari à Crotoniatis direpta, uniuerſi Milesij (qui puberes erant) capita deraſerunt, & ingentem luctum indixerunt. Ex omnibus enim ciuitatibus (quas nouimus) hæ præcipuè mutuò hoſpitio iungebantur. At non item Athenienſes, ſed Mileti expugnationem ſe permoleſtè tuliſſe, cùm alijs multis rebus declararunt, tùm uerò hac, quòd Phrynicho docente actum, quem de Mileto direpta fecerat, theatrum illachrymauit & Athenienſes eũ, quòd domeſtica mala refricuiſſet, mille drachmis mulctauerunt, adiecto interdicto, ne quis poſtea eo actu uteretur. Et Miletus quidem Milesijs deſolata eſt. Samijs autem ijs, qui aliquid habebant, adeò non probatum eſt id, quod eorũ duces erga Medos fecerant, ut initio ſecundum pugnam naualem conſilio, uiſum fuerit prius quàm eò tyrannus Aeaces ueniret, in coloniam proficiſci, ne manentes, & Medis ſeruirent, & Aeaci. Etenim per hoc idem tempus Zanclæi (qui ſunt Siculi) miſsis in Ioniam nuncijs, ſolicitabant Ionas ad pulchrum littus, cupientes illic urbem Ionum condere. Hoc autem littus quod pulchrum dicitur, Siculorum quidem eſt, ſed ad Tyrrhenum Siciliæ uergit. His ergò ſolicitantibus, ſoli ex Ionibus Samij cum ijs (qui effugêre) Milesijs eò conceſſerunt. Quibus in Siciliã tendentibus, iamq; appulſis Locros, qui ſunt in Zephyris, hac rei contigit, ut interea Zanclæi, unà cum ſuo rege (cui nomen erat Scythes) obſiderent urbem Siculorum, ut eam expugnarent. Idq; cum audiſſet

Pedaſenſes. Cares. Laos. Scydros. Sybarita.

Phrynichi comœdia.

Zanclæi.

Littus pulchrum.

Locri epizephyrii.

Scythes rex.

Anaxilę-

Anaxileus tyrannus Rheginus, quòd erat Zanclæorum hostis, aggressus Samios, suasit satius esse ut pulchrum littus, ad quod nauigarent, ualere sinerent, & Zanclam occuparẽt uiris desertam. Samij persuasi, Zanclam occuparunt. Id Zanclei cum audissent, urbi suæ suppetias ferũt, aduocato Hippocrate Gelæ tyranno. Erat enim is eorum socius. Qui posteaquam ad illos iuuandos cũ exercitu uenit, Scythæ Zancleorum principi tanquam urbis desertori, & fratri eius Pythogeni, uincula indidit, eosq; in oppidum Inycum relegauit, ac cæteros Zanclæos Samijs (cum quibus publicè locutus fuerat) dato & accepto iureiurãdo, prodidit. pacta mercede, ut dimidium omnis prædæ urbicæ, atq; captiuorũ ipse haberet: item omnia, quæ in agris essent, quanquam pleroſq; Zancleorum titulo captiuorum in uinculis habebat, quorum summos quosq; trecentos Samijs occidendos tradidit, quod tamen illi facere noluerunt. Cæterùm, Scythis Zanclæorum princeps, ex Inyco profugit in Himeram, atq; illinc transmisit in Asiam, ascenditq; ad Darium regem: quem Darius iustissimum uirorum omnium censuit, qui è Græcia ad se ascendisset. Nam cum exorato rege in Siciliam abijsset, rursus è Sicilia ad regem rediit, donec natu grandior ac beatus apud Persas excessit è uita. Samij itaq; Medis liberati, Zanclam urbem pulcherrimam nullo negocio adepti sunt. Post nauale prælium pro Mileto gestum, Phœnices iubentibus Persis Aeacem Syloſontis tanquam de ipsis bene meritum, et qui egregiam operam nauasset, Samum reduxerunt. Quæ ciuitas sola ex omnibus, quæ à Dario rebellauerunt, ea fuit, cuius neque urbs, neque templa incenderentur, quòd in pugna nauali à socijs defecisset. Statim expugnata Mileto, Persæ Cariam cepêre, ciuitatibus partim se ultrò

Hippocrates.

Pythogenes.

Inycum oppidum.

Caria capta.

ulrò dedentibus, partim ui adactis. Et hæc quidem ita ge-
sta sunt. Hisliæo autem Milesio, dum circa Byzantiũ agit,
& Ionum oncrarias naues, quæ è Ponto cursum tenebant,
intercipit, affertur nuncius de rebus ad Miletum gestis. Ita-
que negocijs ad Hellespontum pertinentibus, Bisaltæ Apol-
lophanis Abydeno delegatis, ipse habens Lesbios Chium
nauigat, & apud locum quendam agri Chij, ubi uocant con
caua regionis, quòd ab eius præsidio non reciperetur con-
gressus, permultos interficit, tàm eorum, quàm cæterorum
Chiorum: & ex oppidulo quodam progrediẽs cum Lesbijs,
Chios ex pugna nauali malè affectos, subegit. Sed uidelicet
quotics ingentes sunt euenturæ calamitates, uel ciuitati, uel
nationi, solenni signis prænunciari. Etenim Chijs ante hanc
eladem ingentia signa contigerant. Vnum, quòd ex choro
centum iuuenum, quos miserant Delphos, duo omninò redi
ere, nonaginta octo pestilentia absumptis. Alterum, quòd
sub idem tempus, paulo antè naualem pugnam, tectum su-
pra pueros literas discentes corruit, ita, ut ex centum ingin-
tipuerisunus omninò euaserit. Hæc eis signa Deus præ-
monstrauit. Post hæc excepit pugna naualis, quæ ciuitatem
in genua deiecit. Accessit ad cladem pugnæ Histiæus cum
Lesbijs, qui Chios iam exhaustos facilè ad excidium dedu-
xit. Histiæus illine cum multa Ionum, & Aeolum copia ad-
uersus Thasum contendit. Cui Thasum obsidenti, cum es
set nunciarum Phœnices à Mileto in reliquam Ioniam pro-
fectos esse, Thasum inexpugnatam reliquit, atq; in Lesbum
traiecit cum omnibus copijs: & illinc quòd copias suas for-
midabat, traijcit in prouinciam Atarnis, tanq; frumentandi
gratia, tàm illinc, quàm ex agro Caico, qui erat Mysorum.

Concaua regionis.

Signa uenturæ calamitatis.

Chorus iuuenum pestilẽtia absumptus.

Scholæ tectum in pueros collapsum.

Thasus.

Erat

Erat in ijs locis fortè Harpagus, uir Persa, non parui exer-
citus dux: qui cum Histiæo egresso in terram, certamine cõ-
Histiæus ca- *misso, & ipsum Histiæum uiuum cepit, & maiorem exerci-*
pitur. *tus eius partem occidit. Hunc autem in modum captus est*
Histiæus: Dum Græci cum Persis pugnarent apud Malen-
regionis Atarnitidis, ac diu præstarent, mox equitatus emis-
sus, in Græcos impetum dedit. Quo ex facto uersis in fugam
Græcis, Histiæus haud credens ob præsentem noxam se in-
terfectum iri ab rege, ob quandam uitæ cupiditatem captus
est: qui ut fugiens capiebatur à quodam Persa: utq; ab eode
erat transfodiendus, sese Milesium Histiæũ esse lingua Per-
sica utens indicauit. Quem opinor, si seruatus ad regem Da-
rium perductus fuisset, nihil tale fuisse passurum, remissa ei
à Dario culpa. Nunc ne id contingeret, néue fuga elapsus
rursus apud regem magnus existeret, Artaphernei Sardium
Histiæus in *prætor, & Harpagus qui ceperat eum, Sardis perductum in*
crucẽ sub- *crucem sustulerunt: sed truncum. Nam caput sale conditum*
latus. *Susa ad regem Dariũ detulerunt. Ea rẽ audita, Darius ob-*
iurgatis qui id fecerant quod hominem uiuum in conspectũ
suum non adduxissent, iussit Histiæi caput eos elotum, atq;
obuolutum sepelire, tanquam de ipso homines, ac de Persis
benemeriti. Ita res Histiæi habent. Persarum nauticæ copiæ
circa Miletum cum hybernassent, altero à profectione an-
no haud difficulter insulas continenti adiacentes ceperunt,
Chium, Lesbum, Tenedum quarum insularum ut quanque
Euerriculatio. *capiebant, euerriculabant. Euerriculant autem hunc in mo-*
dum: Viri manum mutuo tangentes, à mari aquilonari ad
australe pertranseunt. Post hæc omnem insulam peragrant,
uenando homines. Ceperunt quoq; in continente urbes Iades
eadem ratione, præterquam quod non euerriculârunt homi-

nes:

neq; enim poterant non faliò ceſſerũt ea, quæ duces Per
ſarũ minati ſunt Ionibus, cũ ex aduerſo caſtra haberent. Nã
poſteaquã potiti ſunt urbibus, formoſiſſimos quoſq; puerorũ
ſeligentes caſtrauerunt, exectis teſtibus facientes eunuchos.
Virgines q; ſpecioſas ad regem tranſportarunt: & ſuper hæc
urbes cum ipſis templis cremauerunt. Ita tertio Iones ſunt in
ſeruitutem redacti, primùm à Lydis, bis deinceps à Perſis.
Profectus ab Ionia naualis exercitus, omnia quæ ad leuam
ſunt in Helleſpontum nauigantibus, ſubegit. Nam quæ ſunt
ad dextram, iam ſubacta erant à Perſis per continentẽ. Hel
leſponti autem hæc in Europa ſunt, Cherſoneſus, in qua fre
quentes ſunt urbes, & Perinthus, & ſuper Thraciam muri,
& Selymbria, & Byzantium. Quorum Byzantij, & qui ul-
teriori in littore ſunt Chalcedonij, ne expectauerunt quidem
aduentum Phœniciæ claſſis: ſed relictis ſuis urbibus, in inte
riora Euxini ponti receſſerunt, ibiq; urbem Meſaimbriam cõ
diderunt. His urbibus, quas commemorauí incenſis, Phœni-
ces ad Præconneſum, & Artacem conuertuntur. Quibus &
ipſis igni traditis, rurſus in Cherſoneſum reuehuntur, euer-
ſuri cæteras urbes, quas ſuperiore acceſſu non euerterãt. Nã
Cyzicum ab initio ne acceſſerant quidem, quòd ipſi Cyzi-
ceni iam ante aduentum hũc claſſis Phœnicũ ſub rege erãt
cũ ſe Oebari filio Megabyzi, qui Daſcylij præſes erat, dedi-
ſſent. Cæteras Cherſoneſi urbes, præter Cardiam, Phœnices
ſubegerunt quarum ad id tempus tyrannus fuerat Miltia-
des, filius Cimonis, nepos Steſagoræ, cuius imperij autor fu
erat Miltiades Cypſeli filius, ad hunc modũ: Dolonci Thra
ces, qui Cherſoneſum hanc tenebat, cum ab Abſinthijs bel-
lo uexarentur reges ſuos, ut de bello conſulerent, Delphos
miſerunt. Quibus Pythia reſpondit, ut coloniæ in ſuam

terram

Caſtratio iu-
uenum.
Iones tertiò
in ſeruitutem
acti.

Miltiades, Ci-
monis filius.
Abſinthij.
Doloncorum
oraculum.
Piſiſtratus.
Thetrippo-
trophus.
Miltiades
Cypſeli.
Phœaus

terram deducendæ eum autorem asciscerent, qui primus ex templo abeuntes hospitio inuitasset. Doloncí sacram uiam ingressi, per Phocenses, atq; Bœotios iter fecerunt. A' quorum nemine inuitati, Athenas diuertunt. Ea tempestate Athenis omne quidem imperium tenebat Pisistratus: dominabatur tamẽ, & Miltiades Cypseli, è familia Tetrippotrophi ab Æaco, & Ægina oriundus, nuper familia facta Atheniesi, cuius autor extitit Philæus Acaci filius. Miltiades hic, ut sedebat in domus suæ uestibulo, cernens Doloncos prætereuntes, non illius loci uestem gerentes, neq; tela, homines inclamauit: accedentibúsq; obtulit domicilium, & hospitium congiarium. Illi in domum excepti, & hospitaliter accepti, aperuerunt ei oraculum, precésq; addiderunt, ut deo obsequeretur. Miltiades ea oratione audita, confestim persuasus est, ut qui pertæsus imperium Pisistrati, cuperet illinc emigrare protinusq; Delphos se contulit oraculum cõsuluturus, nũquid facere deberet quod à Doloncis rogaretur. Iubente Pythia, ita Miltiades Cypseli, qui quadrigario curriculo prius Olympiacam palmam reportauerat, unà cum Doloncis nauigauit, sumptis Atheniensium uoluntarijs, quibus ad expeditionem incundam: & ubi locum tenuit, ab ijs, qui se deduxerant, tyrannus creatus est. Is ante omnia Chersonesi Isthmum, id est, breuem inter duo maria intercapedinem, ab urbe Cardia ad Pactyam muro præcepsit, ne ab Absinthijs regionem incursantibus infestari posset. Est autem Isthmus hic sex, ac triginta stadiorum. Ab Isthmo introrsus, omnis Chersonesus quadringentorum uiginti stadiorum est longitudinis. Interceptis igitur faucibus Chersonesi Miltiades, atq; hoc modo Absinthijs cohibitis, primis cæterorum Lapsacenis intulit bellum. Illi dispositis insidijs

Isthmus.

Miltiades capitur.

eum

eum uiuum excepêre. Ea re Crœsus Lydus audita (erat autem Crœso Miltiades charus) per nuncios Lampsacenis præcepit, ut hominem missum facerent: alioqui se illos in morẽ pini extriturum comminatus est. Hac oratione nutantibus Lampsacenis quid sibi uellet, quòd Crœsus minabatur se illos in morem pini extriturum, uix tandem quidam è maioribus natu intelligẽs, quid illud esset, exposuit inquiens Pinum ex omnibus arboribus solam esse quæ excisa nullam solobolem remittat, sed prorsus emoriatur. Ea propter ueriti Crœsum Lampsaceni, solutum Miltiadem remiserunt. Ita Miltiades ob Crœsum euasit: qui postea sine liberis moriẽs, imperium atq; opes tradidit Stesagoræ, Cimonis sui è matre germani filio. Ei defuncto, Chersonitæ (ut mos est condiori urbis) sacrificant, certamenq; equestre ac gymnicum statuto tempore celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare permittitur. Durante cum Lampsacenis bello contigit, ut Stesagoras quoq; liberis orbus decederet, apud curiam percussus securi in capite à quodam, qui se transfugam uerbis simulabat, sed re ipsa hostis erat, & quidem atrox. Stesagora hunc in modum defuncto, Pisistratidæ Miltiadem Cimonis filium fratrem defuncti cum triremi ad suscipiendas in Chersonneso res dimiserunt: in quem etiam Athenis beneficia contulerant, tanquàm non sanè conscij mortis Cimonis patris eius: de qua morte alio in libro qualis fuerit commemorabo. Miltiades ut uenit in Chersonesum, domi se se continebat, in honorem uidelicet Stesagoræ fratris. Quod audientes Chersonitæ, undiq; ex omnibus ciuitatibus principes contraxerunt ad lugendam cum Miltiade fratris necem. Hi postquam uenerunt illuc in uincula coniecti sunt: & Miltiades Chersonesum obtinuit conductis auxiliarijs:

Reprehendit hoc loco Herodotum Aulus Gell. cap. 3. lib. 6. Pinus arbor.

Stesagoræ cædes.

Olorus rex. Hegesipyle. filiamq; Olori regis Thraciæ Hegesipylam duxit uxorem. Quem etsi nuper illuc profectum, tamen non mediocria sed grauia sanè negocia exceperunt. Nam tertio quàm hæc gesta sunt anno, è Chersoneso profugit, non ausus expectare uenientes Scythas Nomades, qui ab rege Dario irritati, coactis copijs ad hanc usq; Chersonesum processerunt. Illis digressis, cum rursus Dolonci reduxêre, tribus annis antequã alijs curis implicaretur. Tunc Phœnices apud Tenedum esse cum audisset, quinq; cum triremibus (quas præsentibus facultatibus impleuerat) Athenas nauigauit profectus ab urbe Cardia. Qui dum per sinum nigrum transmissa Chersoneso cursum tenet, à Phœnicum classe circumuentus, ipse quidem cum quatuor triremibus ad Imbrum euasit: quintã Phœnices insecuti ceperunt: cui præerat Miltiadis filius, natu maximus Metiochus, non ex filia Olori Thracum regis, sed ex alia muliere. Eum Phœnices cum Miltiadis filium esse cognouissent, ad regem perduxerunt, rati se magnam apud eum gratiam inituros: quoniam Miltiades in dicenda apud Ionas sententia suasisset, ut Scythis rogantibus Iones soluta rate, domum abire, obtemperarent. Oblato sibi Metiocho, Darius tantum abest, ut quicquam mali fecerit, ut permultis eum bonis affecerit. Donauit enim domo, facultatibus, uxore etiam Perside: ex qua liberi geniti sunt, qui inter Persas censentur. Miltiades autem ex Imbro Athenas peruenit: neq; hoc annoquicquam est à Persis amplius in Ionas sæuitum, sed benignè sanè cum eis actum. Hoc anno Artaphernes Sardium præses, accitis hostium nuncijs, adegit Ionas ad pactiones inter se faciendas, de tradendis mutuò ijs, qui iniurias intulissent: neue alij in alios grassarentur. Ad hoc adactis Ionibus, per parasangas (ita enim Persæ tricena stadia appellant) regiones diuisit:

Niger annus. Metiochus. Parasanga.

regio-

regionatimq; uectigal instituit, quod regi penderent: quod uectigal ab Artapherne institutum ad meam usq; ætatem qui illic fuêre, perpenderunt, eadem penè qua prius conditione institutum. Et hæc quidem illis pacata erant. Cæterùm ineunte statim uere, alijs ducib. à rege abdicatis, Mardonius Gobryæ filius, adhuc adolescens, & recèns in matrimonium accepta Darij filia Artozostra, ad mare descendit, permagnas ducens peditum classiariorumq; copias. Quo cũ exercitu postquam in Siciliam peruenit, ipse conscensa naui cum classe abijt, alijs ducibus pedestres copias in Hellespontum ducentibus: ubi præter uectus Asiam, in Ioniã peruenit Mardonius. Vnam hic rem ego referam ijs Græcis, qui non assentiuntur, Otanem inter septem Persas suasisse potiorem esse Persis statum populare, abdicatis tyrannis. Mardonius statum popularem in ciuitatibus constituit. His actis, in Hellespontum ire contendit: ubi coacta ingenti ui nauium ac peditatus, eas copias traiecit Hellespontum, perq; Europam iter Erethriam uersus atq; Athenas faciebat. Hæ igitur ciuitates prætextu Dario erant belli inferendi: sed in animo habebat quamplurimas posset Græcarum ciuitatum subigere. Nam & classe Thasios, qui in eum arma non sumpserãt, subegit: & peditatu Macedonas, ultra eos qui iam seruiebant, in seruitutem redegit. Etenim quæ intra Macedones sunt nationes iam subactæ erant. Hæc classis à Thaso profecta ac terrã legens ad Acanthum usq; processit: & ex Acantho profecta, dum Athon circumuehitur, uentus aquilo uehemens, atq; admodum atrox & intolerandus dicitur in eam ingruisse nauiumq; pleraſq; in Athon propulsas, ad trecentas afflixisse, ut supra uiginti millia hominum interierint partim à feris rapti partim quod natare nescirent, partim petris allisi (nam saxosissimum circa Athon est mare)

Artapher-nes Ioniæ uectigal imposuit.

Mardonius.

Otanis sententia.

Thasij subacti.

Macedones subacti à Dario.

partim gelu absumpti. Et cum nautico quidem exercitu ita actum est. Mardonium autem cum pedestribus copijs in Macedonia statiua habentem, Thraces Brygi sub noctem inuasêre: & cùm alios multos ex eis occiderunt, tum ipsum Mardonium uulnerauerunt. Sed non idcirco seruitutem Persarum deuitare potuerunt. Nam Mardonius non prius ex ijs locis decessit, quàm illos in suam redegit potestatem. Hic subactis rursus reduxit exercitum, tum ob acceptam apud Brygos calamitatem in exercitu terrestri, tum ob maiorem in classe ad Anton. Ita hic exercitus pugna turpiter gesta, redijt in Asiam In sequenti anno Darius ante omnia Thasios à uicinis insimulatos tanquam defectionem molientes, misso nuncio iussit diruere muros, & naues in Abdera recipere. Nam Thasij ut qui ab Histiæo Milesio fuerant obsessi, & prouentus magnos habebant, pecunia multa utebantur cum in compingendis nauibus longis, tum ualidioribus muris urbi circundandis. Erat autem eis prouentus ex continenti atq; ex metallis Et fossitia quidem metallorum aureorum materia, 70. talentorum: ex Thrasijs at metallis minus: sed tamen frequenter ita, ut si Thasii fuissent immunes tributorum fuerint eis in summam prouentura quotannis ex continenti atq; ex metallis 200. talenta, & quando plurimum 300. Quæ metalla ipse quoq; inspexi, & tamen longè admirabiliora fuêre, quæ Phœnices ij qui cum Thaso eam insulã condiderunt, inuenêre: quæ insula ab hoc Thaso Phœnice nomen obtinuit. Hæc autem Thasi Phœnicea metalla sunt inter locum, qui uocatur Aenyrorum & Cœnyrorum sita: atq; è regione Samothraciæ ingens mons indagando euersus est. Et hoc quidem huiusce modi est. Thasii autem iubente Dario, & muros suos diruerunt, & naues omnes in Abdera receperunt. Post hæc Darius, quid in animo

Brygi. Mardonius uulneratus.

Thasiorũ prouentus.

Græci

Græci haberent, pugnarent secum, an sese dedêre, tentandũ ratus, legatos per Græciam dimittit, alios alibi iussos petere terram & aquam: Hos in Græciã, alios item ad tributarias sibi maritimas ciuitates mittit, imperans longas naues fieri, & hippophoras, id est, naues, quibus equi ferũtur. Dum hæc isti comparant, legatis per Græciam euntibus, & quæ Persas præceperat petentibus, terram multi in continente populi dederunt. Insulani quoq; cùm alij omnes, ad quos eadem petituri legati accessêre, tum uerò Aeginetæ. Qua de re cõtinuò Athenienses irritati sunt, quòd putarent hostili in ipsos animo dedisse terram & aquam Aeginetas, ut imà cum Persa aduersus Athenas militarent. Itaq; libenter occasionem contra Aeginetas amplexi, Spartam profecti illos insimulauerunt, quòd facto eo, Græciam prodidissent. Ad hãc delationem Cleomenes Anaxandridæ filius, Spartiatarum rex. Aeginam transmisit, animo præcipuos eius rei autores comprehendi. Conante illos comprehendere, cum alij Aeginetæ resistere, tum præcipuè Crius Policritii filius, negans eũ gauisurum non quem abduceret Aeginetarum. Nam id eũ facere sine communi consilio Spartiatarum, se ab Athenien sibus pecunia corruptum. Alioqui cum alterò rege uenturũ fuisse ad se comprehendendos. Hoc autem dicebat ex epistola Demarati. Eum Cleomenes ab Aegina discedens interrogauit, quod ei nomen esset? Ille respondit quod erat Crios, id est, aries. Cui Cleomenes: Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua tanquam occursurus magno malo Spartæ. Per id tempus Demaratus Cleomenẽ insimulabat, & ipse rex Spartiatarum re alia nisi familia inferior Cleomene: (ab eodem enim oriundi) sed familia Eurysthenis, qui primigenius fuerat, nõnihil honoratior erat. Etenim Lacedæmonij nulli

Cleomenes rex.

Damaratus.

poëtarum assentientes, negant se in eam quam nunc possident regionem deductos à filijs Aristodemi: sed ab ipso Aristodemo regnante, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hilli filius. Nec multo post Aristodemi uxorem nomine * Aegimam quam dicunt fuisse filiam Autesionis, qui fuit Tisameni, q fuit Tersandri, q fuit Polynicis filius peperisse geminos: eisq; natis Aristodemū morbo decessisse. Lacedæmones aūt qui tū erant, inito consilio creasse regem è pueris eum, qui esset primigenius, ut lex iubebat. Sed nescientes utrum puerorum eligerent, cum essent similes ac pares, id cum nequirent ipsi decernere, prius fuisse percontatos genitricem, eaq; negante se dignoscere sed dissimulante, quod uidelicet cuperet ambos effici reges, ita hæsitabundos Lacedæmonios Delphos scisciatum misisse, quid in ea re agere deberent, & ijt Pythiam respondisse, ut utrunq; puerorum ducerent ad regem, sed primigenium magis honorarent. Hoc responso à Pythia edito, Lacedæmonios nihilominus incertos quo pacto primigenium reperirent admonitos fuisse à quodam Messenio nomine Panite, ut observarent, utrū puerorum mater priorem lauaret, cibaretq; quam si deprehenderent eodem semper modo facilitare, habituros id omne quod quærerent, & inuenturos quod uellent: sin illa alternando erraret palàm fore ne ipsam quidem quippiā magis nosse, & isti aliam rationem inirent. Ibiq; Spartiatas ex admonitu Messenij observantes matrem puerorum, ignarā cur observaretur, animaduertentesq; illam præferentem alteri primigenium, tum cibando, tum lauando, accepisse puerum, qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publicèq; alendū curasse, imposito ei nomine Eurysthenes, iuniori Procle. Hos autem fratres, ubi adoleuerunt, per

* Aegiam alias.

Primigenius ex lege successit regno.

Eurysthenes.

omne

omne uitæ tempus inter se dissensisse, & itidem eorum posteros perseuerasse. Hæc soli Græcorum Lacedæmonij aiunt. Nam quæ commemorantur à Græcis, ego scribo: hos Dorienſium reges usq; ad Perseum Danaæ filium à deo genitum, recenseri rectè à Græcis, & ostendi Græcos esse. Iam tum enim illi inter Græcos censebantur. Ideò autem dixi, usq; ad Perseum, nec altius repetij, quòd nullum Perseo cognomentum fuit mortalis patris, quemadmodum Herculi Amphytrion. Itaq; à me rectam rationem sequente, dictum rectè est, Vsq; ad Perseum. A Danae uerò Acrisii filia, retrorsum patres eorum recensendo, constabit principes Dorienſium ex Aegypto oriundos. Hæc generis recensio ex commemoratione Græcorum facta est. Vt autem à Persis fertur, Perseus ipse cum esset Assyrius, factus est Græcus, at non progenitores eius. Nam progenitores Acrisii recensere, ad progeniem Persei nihil attinet: qui quidem (quemadmodum Græci aiunt) Aegyptij fuêre. Hæc de his hactenus. Quod autem regnum Dorum, cum Aegyptij essent, sibi inscium acceperint, hoc (quoniã ab alijs est) omittemus. Quæ uerò alij non attigerunt, eorum faciemus mentionem. Has dignationes regibus Spartiatæ tribuerunt: duo sacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis cælestis, & ius belli in quamcunq; libuerit regionem inferendi, ut id nulli Spartiatarum prohibere fas sit, aliqui piaculari crimine teneatur: ut in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeundo postremi sint. Centum delecti uiri eis in militia custodes adsint. In egressibus utantur quotcunque pecoribus libuerit: quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia sunt, quæ pacis tempore eis tribuuntur: Quoties aliqua publica uisceratio fit,

Dorienſiũ principũ origo.

Perseus Assyrius.

Acrisios.

Spartanorum regũ iura.

primi in cœna reges discumbant: & ijs primis distribui incipiat utriq; eorum duplum omnium, quàm cæteris conuiuis: libamina q; immolatorum & coria, eorũ sint, Singulis quoq; calendis instantis mensis, singula pecora utriq; è publico dẽ
Medimnus. tur Apollini immolãda: & farinæ medimnum, id est, sex modia & uini Laconicus quartarius: & in spectaculis singulorum certaminum certis locis præsideant. Liceat q; quibuscunq; libeat ciuibus inniti, & utriq; binos eligere Pythios:
Pythij qui sint, Sunt autem Pythij, qui Delphos ad consulenda oracula mittuntur, qui q; publicè cum regibus pascuntur. Regibus ad cœnam non euntibus, mittantur binæ chœnices, id est, semodia
Chœnices. Coylæ, farinæ, & uini singulæ cottylæ, id est, sextarij: præsentib. duplа dentur omnia. Eadem ratione à priuatis quoq; inuitati ad cœnam, honorentur. Vaticinia, quæ edentur, ipsi custodiant, sed conscijs Pythijs. Iudicent autem soli reges ea quæ iam dicam, uidelicet de uirgine pupilla utri danda sit, ei ne cui mater, an cui pater desponderat: nec non de uijs publicis: & si quis adoptiuum filium facere uelit inuitis regibus. Liceat quoq; eis pro suo arbitrio assidere in senatu, qui constat ex duodetriginta senibus: Si eò non accesserint, eorum
Senatus Spartanorũ. maximè propinqui duo senatores, ius regum obtineant duos calculos ponendi, tertium pro seipsis. Viuentibus hæc regibus à republica Spartiatarũ tribuũtur, illa defunctis. Equites per uniuersam Laconicam obitum regis enunciant: fœminæ per urbem circumeuntes, ollas pulsitant. Cumq; hoc fit, necesse est ex singulis domibus duos ingenuos, marem ac fœminam, luctu fœduri, magnis pœnis (nisi hoc faxint) impositis. Eadem circa funus regum consuetudo Lacedæmonijs est, quæ barbaris Asianis. Nam plerique barbarorum eodem ritu in mortibus regum utuntur. Siquidem posteaquã

mortem

mortem obijt Lacedæmoniorum rex, oportet eius exequijs adesse ex omni Lacedæmonis regione necessarios quosque Spartiatarum, qui sunt numero uicinorum. Quorum, & itẽ seruorum, atq; ipsorum Spartiatarum, posteaquam multa millia in unum coacta sunt, promiscuè cum mulieribus frontes suas intrepidè pungunt, & ululatu immenso utuntur, ultimum quenque regum dicentes fuisse optimum. Qui uerò regum in bello perijt, eius simulachrum cum expresserunt, in toto bene strato efferunt. Cuius tumulatione decem dies iustitium est: nullusq; magistratuum consessus, sed luctus cõtinens. In hoc quoq; cum Persis illi conueniunt, quòd defuncto rege alter qui succedit, liberat ære aliene, quicumq; Spartiata aliquid, aut regi aut reipublicæ debebat. Apud Persas qui rex creatus est, omnibus ciuitatibus tributum quod debeant, remittit. Cum Aegyptijs etiam Lacedæmonij in hoc cangruunt, quòd eorum præcones & tibicines & coqui, in paterna artificia succedunt: & coquus è coquo, & tibicen è tibicine, & præco ex præcone gignitur. Neq; ulli propter uocalitatem alijs insidiantes seipsos ingerunt, sed in paterno opere perseuerant: atq; hæc quidem ita sunt. Cleomenem hunc, cum apud Aeginam esset, communi Græciæ bono operam dantem insimulabat Demaratus, non tam Aeginetis studens, quàm inuidia & odio ductus. Quem Cleomenes ab Aegina reuersus consultabat, ut regno summoueret, ob hanc rem intendens in eum actionem: Ariston Spartæ regnum obtinens, cum è duabus uxoribus liberos non susciperet, neq; in se culpam eius rei esse agnosceret, tertiam duxit uxorem, & duxit hunc in modum: Erat ei amicus quidam Spartiata, cuius opera ex omnibus ciuibus maximè utebatur. Cui uiro erat uxor speciosissima, ex turpissima talis fa-

Lacedæmoniorum regum fuere.

Ariston rex Demarati genitor.

ctu. Siquidem hanc mala forma præditam esse cernens nutrix sua, idq; parentes eius, utpote locupletes ægreferre, hoc excogitauit, ut puellam singulis diebus baiularet ad Helenæ templum, quod est in loco qui dicitur Therapne, super fanum Phœbi. Eo quoties nutrix intulerat puellam, stans ante simulachrum, deam precabatur, ut alumnam deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti de templo, mulier quædam apparuisse fertur, atq; interrogasse illam quidnam in ulnis gestaret? & cum nutrix se infantem gestare respondisset, iussisse sibi ostendi. Cumq; negaret nutrix se id facturã, quòd infantem parentes sui uetuissent, ostendi cupiam, institisse iubere prorsus ut sibi ostenderetur. Igitur nutricem, cũ illam uideret id usq; adeò expetere, ostendisse infantem. Illam uerò demulcentem caput de infantis dixisse. futurã eã omnium Spartanorum formosissimam. Atq; ab eo die pristinam speciem decidisse: quã cum ad nubilem peruenit ætatem, duxit uxorem Aegetus Alcidis filius, ille amicus Aristomis. Eius mulieris amore titillatus cum esset Aristo, hanc rẽ commentus est: Ageto sodali suo, cuius illa erat uxor, recepit se dono daturum unam è suis rebus quamcunq; ille optaret: atq; inuicem iussit illum simile munus sibi dare. Aegetus nihil de re uxoria suspicatus, cum uideret Aristoni quoq; uxorem esse, accepit conditionem: & in eam rem iusiurandum interposuit. Cui mox Aristo è suis rebus preciosis donauit, quam ille elegit. Ipse uicissim, cum eis partes petendi muneris ab illo fuerunt, ibi optauit uxorem eius adduci. Aegetus dicere, se præter unum cætera annuisse: iureiurando tamen adactus, ac dolo seductus, ad eam ducendam abijt. Ita terram hanc Aristo, repudiata secunda, duxit uxorem: quæ

Mulier extarpissima specie fuisse.

Aegeti uxor.

circa

circa legitimum pariendi tempus, nondum exactis decẽ mensibus, hunc ei genuit Demaratum. Aristo, cum ei sedenti in basilica cum Ephoris quidam famulus nuncium nati filij attulisset, sciens quo tempore duxisset uxorem, deductis in digitos mensibus, dixit iureiurando: Hic non est filius meus. Quod audientes Ephori, haud magni fecêre in præsentia. Sed posteaquam puer adoleuit, pœnituit Aristonem dicti, opinantem utiq; filium suum esse Demaratum: cui ideò nomen impositum est Demaratus, id est, à populo uotis petitus: quòd ante eum natum omnis populus uota fecit, ut Aristoni omnium ante id tempus regum probatissimo filius gigneretur: ea de re id nomen impositum est. Interiecto deinde tempore Aristone uita functo, Demaratus obtinuit regnũ: sed uidelicet necesse erat, ut id quod auditum fuerat, hominem regno priuaret. Ea propter à Cleomene uehementer insimulabatur: eum anteà quod ab Eleusine abduxisset exercitum, cum eo tempore, cum aduersus Aginetas cum Medo sentiens, traiecit Cleomenes. Ergo ingressus eum urgere Cleomenes, coponit cum Leutychide Menaris filio, Argis nepote, ex eadem qua erat Demaratus familia, ea pactione ut si eum regem in locum Demarati constituisset, se aduersus Aeginetas comitaretur. Erat autem Leutychides Demarato inimicus, ob hanc præcipuè causam, quòd cum Percala filia Chilonis filij Demarmeni ei desponsata esset, Demaratus insidiosè hominem coniugio priuauit, præoccupata & prærepta uxore ac retenta. Ob hãc causam Leutychidi inimicitiæ cum Demarato extitêre. Is tunc Cleomene solicitante contra Demaratum iurauit, negans eum ritè Spartanorum esse regem, quòd Aristonis filius non esset: deinde quòd iurauerat institit confirmare, quod Aristo aliquando dixisset,

Demarati nomen.

Leutychides.

Percala.

xisset, cum ei nunciasset famulus suus filium ei natũ, & men ses conferens iureiurando negasset illum esse filium suum. Huic uerbo insistens Leutychides, pronunciabat Demaratũ neq; Aristonis filium esse, neq; ritè Spartæ regnare: eisdem Ephoris adhibitis testibus, qui Aristoni assidentes tunc hæc ab illo audierant. Tandem re in contentionem deducta, uisum est Spartiatis oraculum (quod Delphis est) consulendũ an foret Demaratus Aristonis filius, nec ne. Ibi Cleomenes, cum ex ipsius ad Pythiam prouidentia nihil suspicionis esset, subornat Colonem quendam Aristophanti filium, hominem maxima apud Delphos auctoritate, ut persuadeat Perillæ mulieri uaticinantium Antistiti, dicere ea quæ Cleomenes uolebat, dici. Ita Pythia sciscitantibus ijs, qui ad oraculum erant missi, negauit Aristonis filium esse Demaratum. Quæ tamen res sequenti tempore palàm facta est, & Colo è Delphis profugis, & Perialla honore abdicata. Hactenus quæ ad deponendum regno Demarata acta sunt. Is è Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliam, quòd eũ ejectus regno gereret magistratum, adesseq; spectaculo gymnopædiarum, id est, nudorum puerorum palestræ, misit ad eum Leutychides, in locum Demarati rex factus, deridendi insultandiq; causa, ministrum, qui interrogaret qualis esset præfectura post regnum. Eam interrogationem ægrè ferẽs Demaratus, respondit se utrunq; expertum, illum uerò nõ: & eam interrogationem Lacedæmonijs futuram initiũ plurimæ aut calamitatis aut felicitatis. Hæc locutus, uelato capite è theatro domum abijt, confestimq; præparatum Iouj bouem immolauit, quo immolato, matrem accersiit: quæ cũ aduenisset, positis in eius manus extis, mulierem his uerbis obsecrauit: Per ego te mater cùm alios deos, tum Iouem hũc

Colon. Perialla. Leutichides rex.

dome-

domesticum quem tango precor, promas mihi ueritatem, quisnam re uera meus sit pater. Nam Leutychides inter cõuicia obijcit, te è priore uiro grauidam, ita ad Aristonem uenisse. Alij etiam demetius referentes, aiunt, te ad domesticũ asinarium uenitasse, illiusq; me filium esse. Quæ de re ego te audiens obsecro, ut uerum dicas. Si quid enim eorum quæ dicuntur feciſti, non sola feciſti, sed quod multæ. Et multus de hac re Spartæ sermo est, negantium Aristoni fuisse geniturам ad filios procreandos. Nam si fuisset, priores uxores fuisse concepturas. Hæc Demaratus. Cui mater ita respondens: Fili, inquit, quoniam precibus mecum agis, ut dicam ueritatem, omne tibi uerum exponetur: Vt me domum Aristo duxit, tertia quam me duxerat nocte, simulachrum tanquam Aristonis ad me uenit, quod posteaquàm ad mecum concubit, corona quam gestabat, me circumdedit atq; abijt. Debinc Aristo aduenit, qui cernens me coronas habentem, sciscitabatur quisnam me illis donasset. Ego ipsum respondi, eóq; id abnuente, iurauí asserens, non bene illum facere, qui negaret. Quippe qui paulò antè ingressus, ubi mecum coisset, coronis me donasset. Aristo cernens me iurantem, intellexit eam rem diuinam fuisse. Compertumq; est illas coronas fuisse sumptas ex heroico conditorio, quod est iuxta ianuam aulæ extructum, quod uocãt Astrobaci: & uates id esse hunc eundem heroem responderunt. Habes igitur filii ita, ut uolebas audire. Aut enim ex hoc heroe genitus es, pater q; tibi est Astrobacus heros aut ex Aristone. Nam ea te nocte concepi. Verùm hoc tibi præcipuè exprobrant inimici, quod Aristo, cum ei te ortum nunciatum est, multis audientibus negauit te suum esse, quia tempus decem mẽsium non exisses, per inscitiam talium rerum illic hoc uerbum excidit.

Simulachrum cum matre Demarati.

Heroicorum conditorium.

excidit. Nam mulieres etiam nouem ac septem mensium partum edunt, non omnes decimum mensem explentes. Ego te fili septimestrem genui. Ipse quoq; Aristo non diu post agnouit se per imprudentiam id uerbum extulisse. Itaq; alias orationes de tua genitura noli admittere. Omnia enim uerissimè audisti. Nam quod ad asinarios attinet, ipsi Leutychidi, & ijs qui talia loquuntur, suæ uxores de asinarijs pariant filios. Hæc illa dixit. Demaratus audiit, quæ uolebat, sumpto uaticinio per speciem eundi Delphos ad oraculum consulendum, Helim contendit. Eum suspicati Lacedæmonij fugam capessiturum, insecuti sunt. Sed Demaratus iam ex Heli Zacynthum traiecerat, quem illuc transgressi Lacedæmonij prehenderunt, eiusq; famulos, sed Zacynthijs eum dedêre abnuentibus, Demaratus illinc in Asiam ad regem Darium traiecit: à quo magnificè exceptus est, territorioq; ac urbib. donatus. Ita in Asiā Demaratus abijt, ac tali fortuna usus est, uir cum alijs in multis factis dictisq; apud Lacedæmonios illustris, tum quod illis olympiadem palmam quadrijugo certamine reportauerat, rem eius solius ad ea tempora regū Spartiatarum. Leutychidi Menaris filio, qui in regnū anoti Demarati successerat, natus est filius Zeuxidemus, quem nonnulli Spartiatarum Cynisconid est, catulum uocabant. Is Spartæ non regnauit, ante Leutychidem defunctus, relicto filio Archidemo. Leutychides orbatus filio, alteram duxit uxorem Eurydanem, Menij sororem, Diactoris filiam, ex qua nullam prolem uirilem suscepit, sed filiam nomine Lampito: quam Archidemus Zeuxidemi filius in matrimonium accepit, ab ipso Leutychide datam. Sed ne Leutychides quidem ipse Spartæ consenuit, sed has pœnas Demarato pendit: In expeditione Pharsalica dux cum omnia faciendi ius habe-

Demarati elogiū.

Eurydane.
Lampito.
Zeuxidemus.
Archidemus.

habere, mulum pecuniæ per corruptelam dono accepit: ipſe'q; in re deprehenſus cum ſederet in caſtris, utraq; manu pecuniam tenens; in iudicium delatus è Sparta profugit, domuſq; eius exciſa. Et Tegeæ in quam profugerat, mortẽ obiit. Sed hæc in ſequenti tempore acta ſunt. Tunc autem Cleomenes, cum ſibi res in Demaratum bene ceſſiſſet, deſumpto protinus Leutychide, concendit aduerſus Aeginetas, maiorem in modum illis propter ignominiam infenſus. Ita Aeginetæ in utriuſq; regis contra ſe aduentu, non repugnandum iam ſibi eſſe putauerunt. Ex quibus reges abduxêre decem, quos delegere, diuitijs ac genere eminentiſsimos, cum alios, tum Criun Polyeriti, & Caſambum Ariſtocratis, qui plurimũ habebant potentiæ. Eos in Atticã adductos, penes inimiciſsimos Aeginetis Athenienſes depoſuerũt. Poſt hæc Cleomenes, cũ cum ſubijſſet metus Spartiatarũ, iam manifeſtu máleficij in Demaratũ excogitati, in Theſſaliã ſubterfugit: atq; illinc in Arcadiã profectus, res nouas molichatur, ſolicitans Arcadas aduerſus Spartã: adigens'q; eos iurciurãdo ad ſe ſequendũ, quocunq; ipſos educeret. Quinetiã in animo habebat, primores illorum ad urbem Nonacrim ductos adigere ad iuſiurandum, per aquam Stygis. In hac autem urbe ab Arcadibus fertur eſſe Stygis aqua: & eſt uidelicet talis aqua: E petra emanat aquula, diſtillãs in uas quoddam, in gyrũ materia præſeptum. Nonacris autem ubi fons hic uiſitur, urbs Arcadiæ eſt, ante Pheneon urbem. Talia molientem Cleomenem Lacedæmonij cum animaduertiſſent, timentes ſibijpſis, Spartam reuocarunt ad priſtinam dignitatem. Sed eum reuerſus, ſtatim morbus inſaniæ cepit, & iam antea ſubinſanum, Nam, ut cuique Spartiatarum obuenit

Celuũ. Caſambum.

Nonacris op. Per aquam Stygie iurare. Cleomenis inſania.

uius erat, in eius faciem infligebat scepirum. Hæc illum fa-
De Cleomenis morte aliter tradit Plutarchus. Cleomenes seipsum laniat. cientem, ac desipiscentem, propinqui soleis ligneis illigaue-
runt. Ille custodem digressis alijs, solum remansisse cernens,
petijt ab eo gladium. Custodem abnuente dare, ab initio co-
minabatur quæ ei facturus esset, donec minis conterritus cu-
stos (erat enim seruus quidam) gladium tradidit. Eo acce-
pto, Cleomenes à suris incipiens sese detruncabat. In longu-
anq; discindens carnes, è tibijs ad femora processit, è femo-
ribus ad coxarum uertebras atq; ilia, quousq; peruenit ad
uterum, in quo rescindendo sic expirat: ut plerique Græcorũ
memorant, qui Pythiam corruperat ad ea dicenda, quæ cir-
ca Demaratum acta sunt. Vt soli Athenienses quod ador-
nus Eleusinam, fanum deorum fuerat depopulatus. Vt Ar-
giui, quia eos qui è pugna fugerãt, Argiuus ex Argi templo
ipsorum abductos obtruncârat: & ipsum lucum quem in
Argia occupasset, incenderat. Etenim Cleomenem Delphis o-
raculum poscenti, responsum fuerat, eum Argos esse capitu-
rum. Qui posteaquam ad flumen Erasinum copias Spartia-
rum duxit, quod flumen è lacu Stymphalio manare fertur
(hunc enim lacum in uoraginem cõdi, & Argis postea exo-
Erasinus fluu. Stymphalius lacus. ritem apparere, illinćq; iam eam aquã uocari Erasinum)
ad hoc igitur flumen posteaquam peruenit, ei hostias immo-
lauit: & cum læta non essent exta de flumine transmitten-
do, ait delectari se quidem Erasino, nolle prodere ciues suos,
non tamen ideo Argiuos gaudisuros. Moxq; illinc motis ca-
stris ad Tyream uenit, & mari taurum cum mactasset, nauĩ
bus copias ad regionem Tirynthiam ac Nauplium duxit.
Id audientes Argiui ad eos arcendos obuiã tendunt ad ma-
re. Et cum aduentarent Tirynthũ, in loco cui nomen inditũ
est Sepia, relicta non magna inter duas acies intercapedine,

consede-

consederunt è regione Lacedæmoniorum. Neq; uerò illic pugnam ex aperto reformidabant, sed ne dolo exciperentur. Nam ad hanc rem attinebat oraculum, quod Pythia ediderat communiter eis atq; Milesijs, in hæc uerba: Sepia locus.

Verùm quando marem præuertet fœmina uictrix,
Inter & Argiuos referet præclustris honorem,
Tunc Argiuarum reddet pleraſq; gementes:
Vt uenturorum aiat quis quandoq; uirorum,
Tdo sæuus obit sinuoso corpore serpens.

Hæc omnia Argiuis cum contigissent, metum incutiebant. Ideóq; eis uisum est, præcone hostium esse utendum, atq; ita esse faciendum, ut quoties præco Spartiata quippiam Lacedæmonijs denunciaret, idem facerent ipsi. Cleomenes animaduertens Argiuos facientes quicquid apud Lacedæmones præco denunciasset, præcepit suis, ut cum præco denunciaret prandendũ, tunc raptis armis tenderent in Argiuos. Hoc excecuti Lacedæmonij, in Argiuos è uoce præconis prandentes inuehentium faciunt, eorumq; cùm multos occidcrunt, tum pauores in lucum Argi fuga elapsos circunsederunt. Qui dũ asseruantur, Cleomenes hoc sibi faciendum putauit: Scisciatus quosdam, quos secum habebat, perfugas, misit præconem ad euocandum nominatim eos Argiuos, qui in lucò præclusi erant ad se redimendos. Est autẽ apud Lacedæmonios redemptio in singulos uiros, binæ minæ. Ita Argiuorũ quinquaginta, ut quisq; euocatus fuerat, Cleomenes interemit: quod faciens, latebat cæteros qui in fano erant, utpote dẽso luco interiecto, nõ cernentes, quid illi extrinsecus agerẽt: nisi postq̃ quidam conscensa arbore, quod fiebat inspexit. Itaque nõ amplius, qui euocabantur, prodiêre. Ibi Cleomenes iussit unumquemq; seruorum lucum materia circundare: atque illit

Redẽptiõ apud Lacedæmon.

Cleomenes lucũ Argiuum incendit.

illis obtemperantibus, lucum incendit. Eoq; iam ardente, percontatus est quendam perfugarum, cuiusnam deorum esset ille lucus. Perfuga Argi esse respondit. Quo audito, Cleomenes uehementer ingemiscens: O Apollo, inquit, uates, quantopere me frustratus es, dicens me Argos esse capturũ, conijcio iam exitum habuisse oraculũ. Posi hæc maiore copiarum parte Spartam redire permissa, ipse cum mille delectis perrexit ad templum Iunonis, illic sacrificaturus. Sed sacrificare super aram uolens cum à sacerdote uetaretur, negante fas esse externo illic sacra facere, iussit seruos abducturi uerberare. Ac posteaquam immolauit, Spartam abijt. Reuersum inimici ad Ephoros citauerunt, crimini dantes, quòd pecunia corruptus, Argos cũ facilè posset non cepisset. Quibus respondit Cleomenes (incertum mihi uere an falso) se posteaquam templum Argi cepisset, putasse dei expletum esse oraculum, & proinde non prius tentandã urbem, quàm sacris operatus sciret, an sibi deus illam traditurus esset, an impedimento futurus. Sibi autem apud Iunonis templum litanti effluxisse flammam è pectore simulacri: atque ita ipsos intelligere, proculdubiò eum non esse Argos expugnaturũ. Si enim è capite simulacri flamma exitiisset, fore ut urbẽ ab arce caperet. Cum uerò è pectore fulgur exiterit, id omne fuisse confectum, quod deus confici uoluisset. Hæc dicens, credibilia, ac probabilia Spartiatis dicere uisus est, multoq; maiore parte sententiarum absolutos. Cæterùm, Argos ita uiris desolatum est, ut serui eorũ res omnes susceperint, atq; magistratus administrarint, dum filij cæsorum ad puberem adoleuêre ætatem: qui sese in suum ius asserentes, ac reuersi Argos, mancipia eiecêre. Serui eiecti, prælio Tirynthem obtinuêre, eatenus quidem, dum fuit in eis mutua beneuolentia,

Argi lucus.

Flamma è Iunonis simulacro.

Argos à seruis occupatur.

Tiryns.

Cleandri uates.

Cleomenis insaniæ unde.

Intemperata meri.

Scytharū intemperantiæ

Initia, & donec ad eos uenit uates quidam Cleander, genere Phygasseus ab Arcadia. Is persuasit seruis, ut dominos adorirentur. Vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argiui, ægrè euasêre uictores. Ob hoc igitur aiunt Argi Cleomenem ad insaniam redactum, ualè perisse. ipsi autem Spartiatæ negant ab ullo dæmonio Cleomenem ad insaniam redactum sed commercio Scytharum, intemperantem meri esse factum, & iccirco furiosum Scythas enim Nomades, post illatum sibi à Dario bellum, ad illum ulciscendum perstitisse: missisq; Spartam nuncijs ad societatem faciendam ita pepigisse, tanquam ex utrorumq; utilitate foret, ut ipsi quidem Scythæ iuxta flumen Phasim conarentur Mediam regionem inuadere: Spartiatæ uerò ab Ephesso ascendere, & ad certum locum uterq; occurrerent. Cum ijs Scythis qui ad hoc missi sunt, consuetudinem habuisse Cleomenem aiunt, atq; ex eo uinum didicisse potandi intemperantiam: atq; ob id insanisse se arbitrari. Vnde quoties intemperantius bibere uolunt aiunt: Scythissato. id est, age Scythan. Ita de Cleomene referunt Spartiatæ. Mihi uerò uidetur, ille has pœnas Demarato pependisse. Eum defunctum, ubi audiêre Æginetæ, Spartam nuncios misêre uociferatum contra Leutychidem de obsidibus, qui Athenis tenerentur: His Lacedæmonij, consilio inito, multum iniuriæ ab Leutychide illarum esse censuerunt, hominemq; dedendum, quem illi Æginam deportarent, pro ijs, qui Athenis tenerentur. Hunc cum essent ducturi Æginetæ, tunc adeos Theasides Leoprepis, uir Spartæ probatus: Quid, inquit, uiri Æginetæ, facere uultis, rem ne Spartiatarum dedi tum à suis ciuibus abducere? Si nunc præiracundia Spartiatæ ita decreuerunt, cauete ne quod exitiale malum in ue-

Scythismo.

Theasidis

ſtram regionem (ſi hoc feceritis) inferant. His auditis, Aegynetæ ab illo abducendo ſuperſederunt, hac tamen conditione ut ſecum profectus Athenas Leutychides, redderet ſibi uiros, qui illic depoſiti eſſent. Vbi Athenas uenit Leutychides, ac depoſitum repoposcit, Athenienſes (ut qui reddere nollent) tergiuerſari: quòd dicerent duos in deponẽdo reges fuiſſe, ideoq; iniquũ eſſe id alteri ſine altero reddi. Quibus negantibus ſe reddituros, Leutychides: Facite, inquit, Athenienſes, utrum ipſi uultis, ſi reddetis ſanctè facturi: è contrario ſi non reddituis. Qualis autem res circa depoſitum contigerit Spartæ, uolo referre. Dicimus nos Spartiatæ fuiſſe tertia ab hinc ætate quendam Glaucum, Epicydidis filium, qui cùm alijs ſummis laudibus excellebat, tùm iuſtitia inter omnes optimè audiebat, qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. & huic procedente tempore cõtigiſſe, ut uir quidam Mileſius Spartam uenerit, hominis conueniendi gratia, atq; ita ſit cum allocutus: Ego ſum uir Mileſius, qui ad tuam Glauce fruendam iuſtitiam uenio. Nam cum eſſet tua fama celebris, cùm per omnem aliam Græciam, tùm uerò p. Ioniam, apud memetipſum ratiocinatus ſum: Ionia quidem ſemper obnoxia periculis eſt, Peloponneſus autem tutò fundata, & ob id uidere licet eoſdem homines non habere pecuniam. Hæc reputanti mihi, atq; conſultanti, uiſum eſt dimidium mei cenſus in pecuniam redactum deponere penes te, quòd probè intelligo hac penes te depoſita mihi incolumia fore. Tu uerò has pecunias accipe, & hanc notam, quã unà cum illis: quam notam quiſquis habens repoſcet pecuniam, ei reddito. Hæc hoſpes, qui Mileto uenerat, dixit: atq; ea conditione depoſitum Glaucus accepit. Multo deinde tempore interiecto filij eius, qui pecuniam depoſuerat, Spartam uenerunt,

Leutychidis oratio de depoſito reddendo.

nunt,

uiunt, Glaucum conueniunt exhibitaq; nota pecuniam repo ſcunt. Ille enimuerò repellere hommes, atq; his uerbis è contrario reſpondere: Neq; iſtius rei quicquam reminiſcor, neq; ad me pertinet ſcire, quæ dicitis. Volo tamen remminiſcens quicquid iuſtũ fuerit facere & ſi accepi, iure optimo reddere: ſin à principio nõ accepi, Græcorũ legibus in uos uti. Ad quod confirmandũ præſtituo uobis tempus hinc ad quatuor menſes. Ita Milesij facta iactura, tanquam fraudati pecunia diſceſſere & Glaucus Delphos ſe contulit ad oraculum conſuliandum. Cui conſultanti an ἔρκῳ, id eſt, iureiurando, pecuniam prædari deberet, Pythia reſpondit his uerſibus:

Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tempus
Vincere iuranda, & ſit interuertere numinos,
Iura, quandoquidem caſtum quoq; dura manet mors.
Sed iuſiurandi proles (quæ omnis expers,
Et manuumq;, pedumq;) uenit feſtina deinde,
Quæ genus, at domum ſubuertat funditus omnem.
At caſti ſobolis hominis præſtantior exit.

His auditis Glaucus ueniam ſibi eorũ quæ dixiſſet, ut daret, deũ obſecrabat. Cui Pythia inquit, idem pollere, tentare deũ & facere. Tunc Glaucus accitis Milesijs heſpitibus pecuniã reddidit. Cur aũt hæc oratio apud nos inſtituta ſit dicetur. Glauci nunc nulla ſupereſt, neq; ſoboles, neq; domus, quæ illius cenſeatur ſed ex Sparta radicitus exirita eſt. Ita bonum eſt, nihil aliud de depoſito cogitare, quã ut repetentibus reddatur. Leuychides hæc locutus, cũ nihilo magis ab Atheniẽſibus audiretur, diſceſſit. At Æginetæ priuſquã ſuperiorũ iniuriarum quas Athenienſibus intulerant gratificantes Thebanis, darent pœnas, hæc fecêre: Cũ Athenienſibus ſuccenſerent, quòd ſibi ab illis iniuriam fieri arbitrarẽtur, ſe ad

ulciscendiem apparabant. Erat enim Atheniensium in Sunio biremis quædam, quam Delum inde à Theseo quotannis mittebant. Hanc Aeginetæ locatis insidijs intercepêre, plenam primoribus Atheniensiũ uirorũq; alligauêre. Ea clade ab Aeginetis accepta, Athenienses non amplius differendum putauerunt quin omnia in illos excogitarent. Etenim erat quidam Nicodromus, Cnœthi filius appellatus, uir in Aegina spectatus. Hic Aeginetas culpans, antea seipsum ex insula exegerat. Tunc uerò cognito Athenienses esse animatos ad nocendum Aeginetis, composuit cum illis de prodenda Aegina ad certam diem quo esset rem accessurus ipse, & illos oporteret uenire subsidio. Atq; ita ex composito urbem (quæ uetus uocatur) occupat. Sed Athenienses ad diem non affuerunt, quia classis eorum par Aeginetæ nondum erat comparata. Qui dum à Corinthijs cõmodari sibi naues rogant, interea res corrupta est. Corinthij per id tempus Atheniensibus amicissimi, dedêre rogantibus naues uiginti, sed denas uendiderunt singulas quinis drachmis: quoniam eas dono dare uetabantur lege. His acceptis Athenienses, & suis instructis in summam septuaginta numero, in Aeginam nauigauerunt, peruenerunt; postridie eius diei, qui erat destinatus. Qui cum ad diem non adessent, conscenso nauigio Nicodromus ex Aegina profugit, alijs nonnullis Aeginetarum cum comitantibus, quibus Athenienses Sunium incolendum dederunt. Vnde illi procedentes, eos qui in insula erant Aeginetas, depopulabantur. Sed hæc posterius acta sunt. Proceres Aeginetarum superata plebe, quæ unà cũ Nicodromo tumultum fecerat, mox eos, quos ceperant ad necem exegerunt. Vnde piaculum admisêre, quod nullo studio expiare potuerunt, præoccupatiq; prius ex insula sunt deie-

Nicodromus.

Naues quinis drachmis addictæ.

Proverb.

ct

ri, quàm deum sibi propiciauerint. Nam cum septingentos è plebe, quos uiuos ceperant, ad necem educerent, unus eorum è uinculis elapsus, fugit ad Cereris legiferæ uestibulũ, eiusq; cardinibus prehensis adhærebat: quem illi cum auellere nõ possent, abscisis uiri manibus ita deduxerunt, quæ manus cardinibus consertæ manserunt. Hæc cum apud se fecissent Aeginetæ, classe septuaginta nauium cum Atheniensibus, qui superuenêre congressi, superantur. Victi nauali prætio, eosdem quos prius Argiuos in auxilium uocauerunt sed illi noluêre eis amplius auxilio esse, causati, quòd & naues Aeginetæ necessariò sumptæ à Cleomene oram Argolidem tenuissent, & ipsi cum Lacedæmonijs in terram descendissent, ut nonnulli quoq; è Sicyonibus nauibus descenderent in eadem contra ipsos expeditione. Quo nomine utrisq; mulcta ab Argiuis iniuncta est mille talentorum, quorum quingena uterq; populus solueret. Et cum Sicyonij suam culpam agnoscentes, centum talentis cum Argiuis decidissent. Aeginetæ ne agnoscere quidem culpam uoluêre. Erãt enim superbiores. Eapropter rogantibus eis, nemo amplius Argiuorum publicè auxilium tulit: sed uoluntariorum circiter mille, duce quodam, cui nomen erat Eurybates, quinque certaminum uictori. Quorum pleriq; non remeauere, sed in Aegina ab Atheniensibus occubuêre. Et ipse dux Eurybates singulari certamine ter uictor, quarto à Sophane Decelis filio oppetijt. Verùm Aeginetæ sua classe adorti incompositos Atheniẽses superauere, eorumq; naues quatuor cũ ipsis pugnatoribus cepêre. Et Atheniẽses quidem bellum cum Aeginetis contraxerunt. Persæ autem, quæ ipsius partes erant, exequebatur, cum famulo assiduè in memoriam rẽdente, ut reminisceretur Atheniensium:

Aeginetæ ab Athen. superãtur.

rum Pisistratidis assidentibus, Athenienseśq; criminantibus, tùm cupiditate per hunc prætextum subigendi Græcos, qui ei terram, & aquam denegassent. Itaq; Mardonium, qui matrem natalem gessisset, præfectura amouit, aliosq; designatos duces aduersus Eretriam, & Athenas mittit, Datim genere Medum, & Artaphernem, Artaphernis fratris sui filiũ, datis mandatis, ut Athenas atq; Eretriam diriperent, captiuosq; in conspectum adducerent. Postquam hi duces declarati ab rege digressi, ad planitiem Ciliciæ maritimam deuenêre cum ingenti, ac bene instructo exercitu, & ibi castra posuêre, aduencrunt nauticæ copiæ omnes, ut singulis erant imperatæ. Ad hæc equestres naues, quas superiore Darius anno mandauerat tributarijs suis præparandas. In has introductis equis, atq; terrestri peditatu, sexcentis cum triremibus in Ioniam contenderunt. Hic non recto cursu secundum cõtinentem in Hellespontum, etiam Thraciam uersus nauigabant, sed è Samo unde soluerant, præter Icarium, interq; insulas, præcipuè (ut ego sentio) metu circumeundi Athon, quem superiori anno circumnauigantes, magnam iacturam fecerant. Præterea coacti sunt propter Naxon, quam antea non cepissent: ad quam posteaquam ex Icario pelago appulsi sunt (in hanc enim ut primum copiæ ducerentur, Persæ urgebant) Naxij memores priorum, fuga se in montes concitauerunt, non ausi resistere. Persæ ijs, quos adepti sunt in seruitutem raptis, delubra, atq; urbem incenderunt. His actis, ad cæteras insulas redeunt. Hæc dum illi agunt, Delij relicta, & ipsi Delo, fuga in Tenum abeunt. Eò tendentes naues præcedens Datis, non sinebat ad Delum habere stationem, sed trans Delum apud Rheneam. Et simul cognito, ubi Delij essent, misso caduceatore, his eos uerbis affatus

Mardonius à præfectura semotus. Datis.

affatus est: Viri sacri, quid fuga abistis, non pro merito de me malè opinantes? Ego enim, & ipse mea sponte animatus sum, & ab rege iussus, quo in loco duo dij geniti sunt, ne qd aut eum locum, aut eius incolas lædam. Redite igitur ad uestra ipsorum, & incolite insulam. Hæc Delijs per caduceatorem dixit. Mox trecenta thuris talenta super aram comminuta adoleuit. His actis aduersus Eretriam primum nauigauit, simul omnem classem, simul Ionas pariter, atq; Aeoles agens. Statimq; ab illius digressu Delos tremuit (ut Delij aiunt) ad meam usq; ætatem, tunc & primum, & postremum commota, deo mala uentura hominibus portendente. Nam sub Dario Hystaspis, & Xerxe Darij, & Artaxerxe Xerxis filio, tribus his deinceps ætatibus plus malorũ passa est Græcia, quam uiginti alijs ante Darium ætatibus partim à Persis, partim ab ipsis primoribus de principatu bellantibus, ut non ab re Delos commota sit, prius immobilis, de qua in oraculis ita scriptum erat:

Datis ad Delios oratio.

Et Delon, quamuis sit adhuc immota, mouebo.

Et sanè in nostra lingua pollent hæc nomina: Darius, quod coercitor: Xerxes, quod bellator: Artaxerxes, quod magnus bellator. Barbari postquàm à Delo ad alias insulas profecti sunt, sumebant illinc tùm copias, tùm liberos insulanorum obsides. Vt uerò insulas præternauigantes Carystũ appulerunt, Carystijq; negarunt se uel obsides daturos, uel militaturos aduersus uicinas ciuitates, uidelicet Athenas, & Eretriã significantes, Carystij tam diu obsessi sunt, eorumq; ager uastatus, donec in deditionem Persarum uenerunt. Eretrienses audito Persarũ exercitu aduersum se uenire, auxilia ab Athenienssib. imploraûêre. Quibus nõ deneganda auxilia rati Athenienses, miserũt subsidio illis ea 4. millia hominum, qui

Delos tremuit.

Carystus capta.

Chalcidenſium equitum obtinuerunt prædia. Sed Eretrienſium haudquaquam ſincerum erat conſilium, qui tameſſ accerſebant Athenienſes, tamen ancipiti ſententia uacillabant: quibuſdam eorum cenſentibus urbem deſerendam, & in caſtimina Eubœæ eundum: quibuſdam qui propria lucra à Perſis expectarent, proditionem molientibus. Horum uoromq; animos animaduertens Æſchines, Nothonis filius, Eretrienſium primarius, patefecit Athenienſibus omnem præſentium rerum ſtatum, orauitq;, ut domum abirẽt, ne unà cum illis occumberent. Hæc conſulenti Aeſchini obtemperantes Athenienſes, illinc in Oropum tranſgreſſi, ſalutem ſibi pepererunt. At Perſæ eò adueĉti, naues oræ Eretricæ ad fanum & Chœreas, & Aegilia applicuerunt: poſitiſq; his locis, continuò equos expoſuêre, & tanquam cum hoſtibus conflicturi ſe inſtruxêre, aduerſus quos non decreuerant Eretrienſes ſibi eſſe prodeundum. Sed quando quidem ſententia de urbe non deſerenda euicerat, meritò dabant operam, ut mœnia cuſtodirent. Adorientibus ea Perſis, acri pugna per ſex dies certatum eſt: multiſq; utrinq; cadentibus, ſeptimo die Euphorbus Aleimachi, & Philagrus Cynei, inter populares ſuos uiri ſpectati, urbem hoſtibus prodidere: quam ingreſſi Perſæ, poſtquam templa ſpoliauêre, incenderunt, in ultionem eorum templorum, quæ Sardibus deflagrauerant, hominibus iuſſu Darij in ſeruitutem captis. Potiti Eretria, aliquot illic dies moratii, in Atticam nauigauerunt, tunĉq; magnam partem uaſtauerunt, rati idem faĉturos Athenienſes, quod Eretrienſes feciſſent. Etenim erat locus Atticæ Marathon, proxime Eretriam, ad equitandum opportuniſſimus, quo illos Hippias, Piſiſtrati filius deducebat. Eôdem Athenienſes, & ipſi re audita ad uim arcendam

Euphorb. & Philagrus proditores.

Eretria capta.

endam præfecerunt decem præfectis sibi ducibus, quorum decimus erat Miltiades, cuius partem Cimonem, Stesagoræ filium fugere ex Athenis Pisistratum Hippocratis, tũ filium contigerat: & dũ fugit, obtinere Olympiadem quadrijugo certamine: quam victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximáq; Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem cum uicisset, à filijs Pisistrati interfectus est, non iam uiuo Pisistrato. Interfectus est autẽ ad Prytanæum, noctu summissis percussoribus: sepultusque ante urbem trans uiam, quæ uocatur Diacrie: & è regione sepulcra sunt equæ illæ, quæ treis Olympicas victorias reportarant. Idem quod istæ, iam aliæ equæ fecerunt, quæ fuerũt Euagoræ Laconis. Aliæ præterea nullæ. Per idem tempus maior natu filiorum Cimonis Stesagoras, apud Miltiadem patruum in Chersoneso educabatur. Minor aũt apud ipsum Cimonem Athenis erat, nomen habens à Miltiade Chersonesi conditore. Hic igitur Miltiades è Chersoneso tunc profectus, dux Atheniensium erat è duplici cæde elapsus: semel cum cum Phœnices usq; ad Imbrum persecuti sunt, magni facientes capere hominem ut ad regẽ perducerent: uerũ cũ ab ipsis elapsum, domum suam reuersum, ac se reducem esse existimantem, inimici sui exceperunt, & ad iudicium deduxerunt, accusantes occupatæ in Chersoneso tyrannidis. Hoc reatu liberatus, suffragijs populi dux declaratus est. Duces cum adhuc in urbe essent, ante omnia legatum Spartã mittunt Phidippiden, illum quidem Atheniensem, sed tabellariam operam facilitantem. Huic Phidippidi, ut ipse retulit, & Atheniensibus renunciauit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, obuius fuit Pan: compellatoque nominatim Phidippide, iussit nunciari Atheniensibus, quid

Phidippides.

Parthenius mons.

ita

ita Athenienſes nullã gererent curam ſui, qui bene ipſis uellet, quíq; iam ſæpenumerò de eis benemeritus fuiſſet, atq; etiam futurus eſſet. His uerbis fide habita Athenienſes, quod eorum iam ſtatus erat bene conſtitutus, extruxerunt ſub arce templum Panos: illíq; annuis hoſtijs, ex quo nuncium accepêre, ſacrificant, & ardenti candelabro ſupplicant. Phidippides autem hic, qui ſibi Pana dixit apparuiſſe, tunc cũ à ducibus miſſus eſt, iterum Athenis egreſſus, Spartam peruenit, aggreſſuſq; magiſtratus: Lacedæmonij, inquit, orant uos Athenienſes, ut ſibi opem feratis, nec ciuitatẽ inter Græcos uetuſtiſsimam contemnatis in diſcrimen adductam, ne Barbaris uiris ſeruiat. Etenim Eretria direpta eſt, inſigníq; ciuitate Græcia imbecillior reddita. His mandatis à Phidippide expoſitis, placebat quidem Lacedæmonijs opem ferre Athenienſibus, ſed id ſibi impoſsibile confeſtim facere uidebatur, nolentibus legem rumpere. Nam erat nonus dies ineuntis menſis, quo die negabant ſe progreſſuros, orbe lunari non impleto. Et illi quidem plenilunium expectabant. Hippiæ autem Piſiſtrati filio, qui Barbaros in Marathonem perducebat, uiſum hoc in ſomnis ſuperiore nocte oblatum eſt. Videbatur ſibi Hippias cum matre concumbere. Quo ex ſomnio conijciebat fore, ut reuerſus Athenas, ac recepto dominatu ſenex domi ſuæ obiret. Hunc in modum interpretabatur uiſum ſuum. Ei tũ (dum prædam Eritrienſem, quam depoſuerat in inſula Styreorum, nomine Aegilea, reportat: dumq; naues ad Marathonem appulſas in ſtationibus locat, ac Barbaros in terrã egreſſos diſponit) talia adminiſtranti cõtigit ſternutatio, tuſsiq; ſolito uehemẽtior. Vnde cõcuſſis eius, utpote ſenis, pleriſq; dentibus, unus illorũ ex uiolentia tuſsiendi excuſſus eſt, & in arenã delapſus. qui magna adhibita ad

Panos templũ.

Hippiæ ſomnium.

bita ad inueniendũ diligentia, cũ tamen appareret, ſuſpirãs Hippias, ad eos qui aderant, ait: Hæc terra non eſt noſtra, nec eam poterimus nobis ſubiectã efficere: ſed tantummodò partem, quantum ſpacij deus, qui mihi aderat, obtinet. Huc Hippias ſuam uiſionem interpretabatur euaſiſſe. Athenienſibus apud Herculis fanũ inſtructis ſuperuenêre auxilio Platæenſes, omni cum populo, qui ſeſe Atheniẽſibus dediderãt, & pro quibus frequentes iam labores ſuſceperant Athenienſes. Dediderant aũt ſeſe hoc modo: Cũ â Thebanis premerẽtur Platæenſes, primũ Cleomeni Anaxandridæ, qui interuenerat, atq; Lacedæmonijs ſeſe dediderunt, à quibus tamen recepti non ſunt, hac oratione utentibus: À nobis, qui procul habitamus, frigidũ quoddã fueris uobis auxiliũ. Nam priuſquã noſtrũm quiſquam audiat, poſsitis occupati ab hoſtibus ſæpe expugnari. Suademus aũt, ut uos Athenienſibus dedatis, uicinis pariter, & ad tutandũ non inualidis. Hoc Lacedæmonij nõ tam conſulebant Platæenſibus, quòd eis bene uellent, quàm quòd optarẽt Athenienſes defatigari Bœotio bello. Id ſuadentibus Lacedæmonijs non aduerſati Platæenſes, aditis Athenienſibus, dũ rẽ diuinã duodecim diis faciunt eis ad arã ſuppliciter ſedentes ſeſe dediderũt. Aduerſus quos Thebani re audita exercitũ duxerunt, in eorũ auxiliũ Athenienſes uenerunt. Sed dum conſerturi prælium eſſent Corinthij haud contemnendã ſibi rem putantes, ad eos reconciliandos interuenêre: atq; utrorũq; permiſſu regionẽ hunc in modum terminarunt, ut Thebani eos Bœotios, qui nollent inter Bœotios cenſeri, ſinerent facere quod uellent. Hoc ubi decreuêre Corinthij, abſceſſere. Abſcedẽtes quoq; Athenienſes aggreſsi Thebani ſunt, cõmiſſaq; pugna, repulſi. Itaq; Athenienſes tranſgreſsi, quos Corinthij ſtatuerunt terminos, Aſo-

Platæenſes.

pum fecerant limitem Thebanis. Ergo Platæenses Athenien-
ensibus sese cum dedidissent, ad Marathonem tunc auxilia
uenerunt. Erant autem in Athenienſium ducibus ancipites
ſententiæ, alijs uetantibus fieri prælium, pauciores enim ſe eſſe
quàm ut cum Medis confligerent alijs quorum erat Miltia-
des, ad pugnandum hortantibus. Itaq; cũ eſſent biſariæ ſen-
tentiæ, & deterior uinceret, ibi Miltiades Callimachum A-
phidnæum adijt, tunc fortè belli principem: qui magiſtratus
per ſuffragia electus in danda ſabá, hoc eſt, in declarandá
ſententia undecimus eſt. Nam quondam Athenienſes in di-
cenda ſententia parem ducibus faciebant Polemarchũ. Ad
hunc Miltiades: In te, inquit, nunc Callimache ſitum eſt, u-
trum in ſeruitutem Athenæ redigantur, an ut eas liberando
memoriam tui in omne ævum relinquas, qualem ne Harmo-
dius quidem, atq; Ariſtogiton reliquerunt. Nam Athenien-
ſes nunc in maximum omnium (ex quo nati ſunt) uenere diſ-
crimen: quibus ſi Medis ſuccumbãt, palàm eſt quæ paſſuri ſint
tradita libertate: ſin autem ſuperent, poterit hæc ciuitas urbi-
um Græciæ eſſici prima. Quo autem pacto hæc fieri, & quo
modo ad te harum rerum arbitrium redire queat, nunc ex-
ponam. Noſtræ, qui duces ſumus, biſariæ ſunt ſententiæ de
prælio committendo: alijs id ſuadentibus, alijs diſſuadenti-
bus. Qui niſi prælium committimus, uereor ne magna exiſtat
ſeditio, quæ mentes eorum ſollicitet ad ſentiendũ cũ Medis.
Si pugnamus antequam aliud uitij in nonnullis ſubeat, poſ-
ſumus dijs æquis cum uictoria diſcedere. Hæc omnia ad te
tendunt & abs te dependent: qui ſi meæ ſententiæ acceſſeris
erit & tibi patria libera, & ciuitas omnium Græcarum prin-
ceps: Sin acceſſeris ſententiæ diſſuadentium pugnam, eorũ,
quæ recenſui, bonorum tibi contraria exiſtent. Hæc dicens

Polemarchus magiſtratus Athenien.

Miltiades,

BSB

Miltiades, Callimachum induxit. Ita accedente sententia principis belli obtentum est, ut consligeretur. Post hæc ij duces, quorum sententia de consligendo fuerat, ut cuiusq; dies imperitanti uenerat, uicem suam Miltiadæ dabant quam ille accipiens, non tamen prius decertandum putauit, quàm dies imperij sua aduenit. Itaq; ubi uices eius fuêre, tunc Athenienses hunc in modum instructi sunt ad cõsligendum: Dextro cornu præerat Callimachus princeps belli. Ita enim lex apud Athenienses tunc postulabat, ut is dextrum cornu teneret. Hoc duce sequebãtur deinceps cæteræ tribus, ut quæque ordine erat. Nouissimi sunt collocati Platæenses, ijdem sinistrum cornu tenentes. Quo factum est, ut ab huius pugnæ tempore, quoties Athenienses ferunt hostias apud pãnegyrias, id est, publicos conuentus, qui quinto quoq; anno fiunt, Atheniensis præco concepta uerbis precetur bona Athenienssibus pariter, & Platæensibus. Igitur Athenienssium acies tũc apud Marathonem instructa idsircò sic erat, quòd aciem Medicam imitabatur: sed in medio paucis conferta ordinibus, idcoq; illic debilior utroq; autem in cornu confertior, quæ posteaquam ita instructa est, ac sacrificium litatũ esse Athenienses audierunt, tũc cursum in Barbaros tendũt. Erat autem inter utranq; aciem non minus octo stadiorum intercapedinis. Quos cursu ferri in se uidentes Persæ, aptabant se tanquam illos excepturi: insaniæ dantes id, quòd cernerent cursu tendere, cum pauci essent, non equitatu, non sagittis fretos. Hoc ita Barbari interpretabantur. Athenienses, posteaquàm conserti confixere cum Barbaris, pugnam memoratu dignã ediderunt. Quippe primi omniũ Græcorũ (quos ipsi nouimus) cursu in hostẽ usi sunt. primi sustinuerũt cernere Medicam uestem induros: cũ antehac uel audire nomen

Athen. exercitus ordo.

Medi-

Medorum Græcis terror fuisset. In Marathone cum diu pugnatum esset, Barbari circa mediã aciem uicerunt, ubi Persæ stabant, & Sacæ: eaq; perrupta, hostem in mediterranea persequebantur. At in utroq; cornu uicere Athenienses, Plataensesq: ab Barbaris, qui terga dederant fugere permisit, contrahunt cornua, & cum ijs, qui mediam ipsorum aciem perfregerant, dimicantes superant, fugientes Persas urgent, cæduntq;, donec ad mare progressi, petito igne naues corripuere. Quo in certamine Callimachus belli princeps interficitur, egregia nauata opera. Occubuit è ducibus quoq; Stesileus Thrasyli, et Cynægyrus Euphorionis filius, dũ summã puppim apprehendit abscissa bipenni manu cecidit: nec non alij Athenienses multi, & clari. Septem quidem naues obtinuerunt Athenienses hoc modo: Cæteris Barbari retractis, receptisq; captiuis Eretriensibus ex insula, ubi reliquerant, circũuehuntur Sunium, animo præuertendi Athenienses in urbem abeuntes. Cæterùm Alcmæonidæ ab Athenensibus insimulati sũt, quòd uidelicet ex cõposito Persis adhuc apud insulã agentibus clypeũ ostenderint. Dũ illi Suniũ circũuehuntur Athenienses cursu ocissimo abeuntes celerrimè ad ferendã urbi opẽ properarunt Barbarosq; cõdem tendentes præuerterunt, progressiq; ex Herculis templo, quod est in Marathone, in aliud Herculis templũ, quod est in Cynosargi, castra posuerũt. Barbari superata classe in Phalero (hic enim Athenensiũ naualia tũc erãt) super eũ locũ aliquandiu propter tempestatẽ morati, rursus in Asiã abierunt. Quorum in hac pugna apud Marathonem gesta, occubuêre circiter sex millia trecenti: Athenienſium uerò centum, nonaginta duo. Tot ex utrisque cecidere. In qua pugna hæc res mira contigit, ut Athenensis quidam Epizelus Cuphagoræ filius, dum

Callimachi cædes.

Stesileus.

Cynægyrus.

Sunium.

Clypeus Atheniensis.

Maratonis clades.

stante

stante acie pugnat strenue luminibus caperetur, neq; sauciũ ulla parte corporis, neq; ictus; atq; ita cæcus in reliquum uitæ tempus permansit. Quem audiui dicere solitum de sua clade, uisum sibi esse resistere uirum quendam armatũ procero corpore, cuius mentum omnem clypeum inumbraret: & hanc laruam ipsum prætergressam fuisse, sed illum, qui sibi astisteret occidisse. Hæc Epizelum solitum commemorare audiui. Datis in Asiam cum classe rediens, ubi Myonẽ tenuit, uidit in somnis uisum. Id tamen quod fuerit, non traditur. Vbi primũ dies illuxit, naues rimatus est. compertoq; in naui Phœnicea simulacro Apollinis inaurato, scisciatus est quo è templo sublatum esset. Et ubi audiuit, ex quo templo nauigans sua naui in Delum: (tam enim Delij in insulã redierant) ibi simulacrũ in templo deposuit, præcepitq; Delijs, ut illud in Delium Thebanorum referrẽt, quod est supra mare è regione Chalcidis. Hoc ubi pcepit Datis, uela illinc fecit. Delij tamen hanc statuã nõ reportauerunt, sed uicesimo post anno, eam Thebani ex oraculo in Deliũ contulerũt. Datis, & Artaphernes, posteaq; in Asiam nauigauêre, captiuos Eretrienses Susa perduxere. Quos Darius rex, etsi in eos ante captiuitatem multum contraxerat acerbitatis, quòd se priores iniuria lacessissent, tamen ut in conspectũ suũ adductos uidit, ac sibi subiectos, nullo alio malo affecit, sed in sua Cissiæ regionis mansione collocauit, cui nomẽ est Andèrica, ducẽtis, ac decẽ stadijs procul à Susis, quadraginta à puteo, qui exhibet trifarias rerũ species. Nã ex eo asphaltũ (id est, bitumen) & salẽ, & oleũ hauriũt, ad hũc modum: Hauritur quidẽ celoneo (id est, instrumento ciconia) pro situla aũt dimidiato utre ad ciconiã alligato, quo in puteo decusso, quic quid hauritur, mox in cisternã diffunditur, atq; huic alio es-

Epizeli prodigiosa cæcitas

Apollinis simulacrũ

fusum, triplici uarietate cõcrescit. In asphaltum quidem, & salem, protinus. Hoc autem oleum Persæ Rhadinacem appellant, ãtrũ, ac grauiter olens. Hoc loci rex Darius locauit Eretrienses: quem ad meam usq; memoriam tenuêre, seruantes pristinam linguam. Quod ad Eretrienses attinet, ita habet. Post plenilunium duo millia Lacedæmoniorum Athenas uenerunt, tanta festinatione adipiscendi hostem, ut triduo quàm ex Sparta discessêre, in Atticam peruenerint: & licet serius ad pugnam uenissent, tamen intuendi Medos cupidi, ad illos intuendos in Marathonem perrexerunt. Quibus uisis, laudatisq; Atheniensibus ob præclarũ facinus, rursus redierunt. Tenet admiratio me, nec rationem inire possum, Alcmæonidas unquam Persis ex composito ostendisse clypeum, quòd uellent Athenienses Barbaris, atq; Hippiæ subesse: quippe quos constat in habendis odio tyrannis, uehementiores esse quàm Callià Phænippi filiũ qui fuit pater Hipponici. Nã Callias cũ alia omnia in Pisistratũ inimicissimè cõmentus est, tũ uerò solus Athenienssiũ omnium illius Athenis eiectũ, cũ publicè sub præcone uenderentur bona, ètiam mere ausus est. Huius Calliæ mentionẽ crebrò pleriq; omnes habere debent, cũ ob ea, quæ dicta sunt, ut uiri summopere patriã liberantis, tũ ob hæc, quæ in Olympia fecit. Nam & in equorũ cursu palmã obtinuit, & in quadrigario fuit secũdus: & in ludis Pythijs cũ primas obtinuissent, in uniuersos Græcos sumptuosissimus extitit: tũ ob id, qualem se in filias suas, quæ tres fuerunt, exhibuit. Nam posteaquã nubiles extitêre, hoc eis magnificentissimum munus est gratificatus: ut quem sibi unaquæq; uellet ex omnibus Atheniensibus, eum deligeret: atq; ita eam illi nuptam dedit. At Alcmæonidæ, aut perinde, aut nihil minus quam Callias perosi tyrannos fuêre,

Lacedæmoniorũ post bellũ auxilium.

Alcmæonidæ an scutũ Persis prodiderint.

Filiæ Calliæ.

fuêre. Quo maiòr me admiratio subit, minusq; admitto crimationem, eos clypeum Persis ostendisse: qui per omne têpus tyrannos effugerunt, & quorum astutia Pisistratidæ tyrannidem reliquerunt. Atq; ità multò magis Athenarum liberatores extiterunt meo iudicio, quàm Harmodius, & Aristogiton. Illi enim Hipparcho interempto, non tam cæteros Pisistratidas ab affectanda tyrannide repressêrũt, quàm ad illam irritauerunt. Alcmæonidæ autem proculdubio Athenas liberauerunt: siquidem ij uerè fuêre, qui Pythiã persuasêre ad Lacedæmonios commonefaciendos, ut Athenas liberarent, quemadmodum sæpius à me commemoratũ est: At enim forsitan succensentes Atheniensi populo, patriã prodiderunt. Imò nulli erant eis inter Athenienses uiri illustriores, neq; qui magis essent honorati. Neq; uerò sernio obtinuit, clypeum ab his fuisse ostensum, fuit enim ostensus clypeus id quod negari non potest, quippe quod factum fuerit. Sed quis ostenderit, non habeo iã dicere. Erant autem Alcmæonidæ iampridem Athenis clari sanè usq; ab Alcmæone, atq; etiam Megacle. Etenim Alcmæon, Megaclis filius, ijs Lydis qui Sardibus à Cræso Delphos ad oraculum ierant, administrum se præbuit, eosq; comiter accepit. Cuius beneficentiam Cræsus à Lydis, quos ad oraculum miserat, cũ audisset, hominem accersiji & ubi aduenit, eũ donauit tanto auro, quãto semel corpore suo ferre posset. Ad hanc doni conditionẽ Alcmæon hanc astutiam attulit: Pergrãdem tunicam amplius, ingenti in ea sinu relicto, cothurnisq; (quos laxissimos reperit) calceatus, ad thesaurũ perrexit, ad quẽ ducebatur. Ibi in aceruũ ramentorum procumbens, primum cothurnos quibus erat indutus, auro quantum ferebãt refersit. Deinde omnem sinum suum, atq; etiam crines ramentis subigens, &

Alcmæonidarũ generis claritas.

parte in os desumpta, è thesauro processit, ægrè trahens eos thurnos, cuiuis alteri rei quam homini similior: cuius os cum turgidum esset, & omnia onusta, id cernens Crœsus, in cachinnum ꝙ erumpens, ea omnia illi donauit: nec minora his alia dona dedit. Ita domus hæc uehementer locupletata est. Et Alcmæon quadrijugos equos alens, uicit Olympia. Sed eam domum deinde secunda ætate, Clisthenes Sicyonis tyrannus euexit: ut multò magis quàm prius inter Græcos celebris extiterit. Erat enim Clistheni, Aristonymi filio, Myronis nepoti, Andrei pronepoti, filia nomine Agarista: quam pater destinabat nuptũ dare ei, quẽ præstantissimũ Græcorũ omniũ cõperisset. Cũ igitur ludi Olympici celebrarentur, & ex eis Clisthenes curriculo quadrigali uictor extitisset, nunciari iussit uoce præconis, ut quisquis sese dignũ putaret, qui Clisthenis gener esset, is ad sexagemũ diẽ, aut prius Sicyone præstò foret: quoniã Clisthenes intra annũ à sexagesimo die incepturus exeq nuptias destinasset. Itaq; omnes Græci, aut sua ipsorũ, aut familiæ claritate sibi confidentes, eò proci cõtenderunt: quibus Clisthenes, & curriculum, & palæstrã ad certandum præparauerat. Ex Italia illuc se contulit Smindyrides, Hippocratis filius, Sybarita (florebat autem maximè Sybaris ea tempestate) qui unus uir in plurimum deliciarum processerat: & Siritanus Damas, Samyris filius, eius, q sapiens appellabatur. Et hi quidem ab Italia uenerunt. Ab Ionio autem sinu Amphimnestus, Epistrophi filius, Epidannius. Aetolus uerò Males, germanus Titormi illius, qui Græcos robore fuerat supergressus & in extrema Aetoliæ homines fugerat. E' Peloponneso Leocides, Phidonis Argiuorũ tyranni filius, eius inquã Phidonis, qui spacia Peloponnensibus statuit, lõgè omniũ Græcorũ insolentissimus: qui sum-

Agaristæ proci

motiꝙ

motis Heliensium agonothetis, id est, munerarijs, ipse agonotheta extitit in Olympia, id est, certamen, præmumq; proposuit, nec non Amiantus, Lycurgi filius. Arcas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex urbe Pæo, filius Euphorionis eius, qui (ut in Arcadia fertur fama) in domum suam excepit Castorem & Pollucem, & ob id in omnes homines hospitalis: & Heleus Agæi filius, uir præclarus. Hi ex ipsa Pelopõneso uenerunt. Ex Atheniensibus autem Megacles Alcmæonis eius filius, qui ad Crœsum se contulerat: & alter Hippoclides Tisandri filius, diuitijs, ac forma inter Atheniẽses præcipuus. Ex Eretria, quæ p id tẽpus florebat, Lysanias: solus hic ab Eubœa. E' Thessalia à Scopadeis Diaclorides Cranonius. Ex Molossis Alcon. Tot proci fuêre. Qui cũ ad diẽ præstitutam adfuissent, Clisthenes ante omnia patriam singulorum, familiamq; percontatur. Deinde eos annum apud se detinens, explorauit unius cuiusq;, & uirilitatem, & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum singulis, nunc cũ uniuersis congressus, & iuniores in gymnasia educens, præcipuè tamen in cõuiuijs experiebatur. Quandiu enim eos apud se tenuit, hoc fecit, ac magnificè accepit. Sed ei inter procos præcipuè cordi erant Atheniensis: & illorum magis Hippoclidem, Tisandri filiũ strenuũ esse iudicabat, cũ præsertim eius maiores, Cypselidis Corinthijs propinqui fuissent. Cum autem destinatus nuptijs dies illuxit, quo ipse Clisthenes edixerat iudicaturum se, quem ex omnibus deligeret, mactatis centũ bobus, in conuiuium, tùm ipsos procos, tùm omnes Sicyonios accepit. Postea uerò quàm cœnatum est, proci certamen de musica habere cœperunt, pariter, & de oratione habenda in medium, procedente potatione. Hippoclides, cum longè alios antecederet, iussit tibicinem sibi

canere ἐμμέλειαν, id est, sedatum quoddam saltationis genus. Tibicine obsequente saltauit, sibi quidem placens, sed Clisthenes omnem rem cernens dissimulabat. Post hæc, cum aliquantulum interquieuisset Hippoclides, iussit quandã sibi inferri mensam. Qua illata primum super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos, tertiò super mẽsam capite statuto, cruribus ueluti brachijs modulabatur. Ad cuius primam ac secundam saltationem, etsi stomachabatur Clisthenes tam impudentem sibi generum fieri, tamen sese continebat, nolens in eum erumpere. At ubi uidit cruribus ueluti manibus gesticulantem, iam se ultrà continere non sustinens, inquit: Fili Tisandri, desaltasti matrimonium. Cui excipiens ille ait, Non est istud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbium factum est. Non est istud curæ Hippoclidæ. Tunc Clisthenes silentio imposito, in medium hæc protulit: Viri proci meæ filiæ, uos equidem omnes laudo, uobisq; omnibus si fieri posset gratificarer, neq; unum è uobis præcipuum probans, neq; cæteros improbans. Verùm fieri non potest, ut de unica uirgine deliberans, omnium noto satis faciam. Itaq; singulis uestrûm, qui compotes huius matrimonij non estis, tanquam dignis meæ filiæ nuptijs, quodq; domo peregrè abfuistis singula argenti talenta dono do. Megacli autem Alcmæonis filio meam filiam Agaristiam despondeo ritu Athenien sium. Annuente conditioni Megacle, nuptiæ apud Clisthenem celebratæ sunt. Hactenus quæ iudicandis procis gesta sunt. Atq; hunc in modum Alcmæonidæ per Græciam celebrari cœperunt. Porrò ex horum coniugio, Clisthenes auo materno cognominis procreatur, qui Athenienſium tribus populariumq; statum instituit. item Hippocrates: ex Hippocrate uerò alius Megacles, & alia Agaristia, ab Agaristia Clisthenis

Megacles Alcmæonis filius, gener Clisthenis fa ctus.

Clisthenis nomen habens: quæ nupta Xanthippo Ariphronis filio, cũ prægnans esset, uisa est sibi in somnis parere leonem, paucosq; post dies peperit Xanthippo Periclem. Miltiades cùm antea probatus apud Athenienses, tùm uerò post rẽ bonam gestam in Marathone, maioribus incremẽtis auctus, petit ab Athenienſibus septuaginta naues cum propugnatoribus, & pecunia, non promens eis, cui regioni bellum esset illaturus, sed tantummodò se illos locupletarum, si sq; sequerẽtur. Ad eam enim regionem se illos ducturum, unde affatim aurum nullo negocio reportarent. His uerbis Athenienses, erectis animis, naues (ut petierat) tradiderunt. Quibus Miltiades acceptis, in Parum nauigat, per speciem ulciscendæ iniuriæ, quam intulerant Parij ad triremi in Marathonẽ unà cum Persis uemisserent. Hoc colore orationis utebatur. Cum autem infensus esset Parijs ob Lysagoram Tisci filiũ, genere Parium, qui ipsum apud Hydarnem Persam accusauerat: eò postquam peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obsedit, missoq; caduceatore popoſcit centum talenta, negans si ea sibi non darent, se prius illinc abducturum copias, quam eos euertisset. Parij non ut quicquam pecuniæ Miltiadi dent cogitant, ut custodiant urbem, excogitant, cùm alia loca intercipientes, tùm maximè unde ea oppugnari poterat, adeò, ut noctu laborantes, murum duplo, quàm olim fuerat, excitarint. Hactenus Græci de hac re commemoranda consentiunt. Deinceps gesta ipsi Parij referunt hunc in modum: Miltiadem cum inops consilij esset, adisse, atque allocutum fuisse mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timûm, quæ esset indigenarum deorum administra. Hanc cum in conspectum uenisset, cónsilium ei dedisse, si magnificaret, Parii capere, exTimo sacerdotissa.

equeretur, quæ à se præciperentur. Eius deinde præceptis au ditis, Miltiadem accesisse ad maceriam quãdam ante urbẽ, qua in materia sepitur templũ Cereris legiferæ: eamq; quia fores aperire non poterat, transilijsse: et illam transgressum solarium ascendisse ad aliquid intus faciendum siue ad mo quendum aliquid, quod moueri nefas esset, siue ad aliquid, quodcunq; fit, agendum. Et cum pro foribus esset, subeunte horrore præoccupatum, eadem uia reuertisse: deq; materia desilientem femur conuulsisse: alij in genua procidisse aiunt. Ita Miltiades malè habens, domũ remeauit, neq; pecuniam Athenienſibus portans, neq; Paro parta: urbe tãtum per sex et uiginti dies obsessa, et agro populato. Parij, cognito quòd ministra deorum Timo Miltiadem admouisset, uolentes ob id de ea supplicium sumere, postquam obsideri desierũt, Del phos miserunt sciscitatum, num ministram deorum condemnare deberent, quæ rationẽ capiendæ patriæ hostibus detexisset: quæq; Miltiadi exposuisset sacra, quæ ad uirile sexũ efferri nefas esset. Id Pythia fieri nõ permisit, negans Timũ earũ rerũ esse autorem: sed quia Miltiadæ non bene obeundum esset, ideo ei ducem malorum apparuisse. Hæc Parijs Pythia respondit. Miltiadem è Paro reuersum, cum alij Athenienses in ore habebant, tum præcipuè Xanthippus, Ariphronis filius: qui eum apud populum accusauit, quòd Athenienses circunscripsisset. Cui accusationi Miltiades non per se ipse respõdit (neq; enim poterat, quippe qui putrescente femore iaceret in lecto) sed pro eo amici eius: allegantes cum alia multa. & Lemnum expugnatam, quam ultus Pelasgos Athenienſibus tradidisset, tum uerò pugnam in Marathone gestam. Interuentu tamen populi, ne capitis dãnaretur, quin quaginta talentis culpa multata est. Post hæc Miltiades dis-

Miltiades accusatur

Miltiadis obitus.

solute

soluto atq; marescente femore decessit. Quinquaginta autem talenta Cimon filius exoluit. Porrò Lemnum Miltiades hunc in modum obtinuerat: Pelasgi postea quam ex Attica ab Athenienſibus exacti sunt, siue iure, siue iniuria: nã de hoc mihil habeo, præter relata: quia Hecatæus Egesandri in ſermonibus ait, iniuria. Athenienſes enim, cum uiderẽt regionẽ quæ erat ſub Hymeſſo, quam illis habitandã dederant, mercedem muri circa arcem olim extructi bene exculiam, quæ prius mala fuiſſet, & à nemine accipi digna, liuore captos fuiſſe, & libidine terræ potiundæ: & ita illinc exegiſſe illos, nulla alia re in excuſationem allata. Vt autem Athenienſes aiunt, iure eiecti quippe cum eſſent ſub Hymeſſo habitãtes, illinc prodire ſolitos hanc iniuriam intuliſſe: Quoties filiæ, ac filij Athenienſium ad Nouem fontes aquarum pergerent (nulla dum enim, aut eis, aut ullis Græcis per id tempus mãcipia erant) Pelaſgos eis per contumeliam, & contemptum uim attuliſſe: neq; hoc feciſſe contentos, ad extremum manifeſtò deprehenſos de inuadendis Athenienſibus conſilia agitaſſe: Se uerò adeò meliores, quàm illi fuerant, uiros fuiſſe ut cum haberent facultatem interimendi eos, quos ſibi inſidiatos deprehendiſſent, tamen noluerint: ſed eis præceperint ut è regione excederent: atq; ita illos ſolum uertiſſe, & tum alia loca, tum Lemnum obtinuiſſe. Illa Hecatæus, hæc Athenienſes aiunt. At Pelaſgi hanc Athenienſium iniuriam ulciſcendi auidi, ij, qui Lemnum incolebant, gnari quando dies feſti Athenienſium celebrarentur, biremibus inſtructis, inſidias manipulatim collocarunt uxoribus Athenienſium, diem feſtum Dianæ apud Brauronem agẽtibus: permultisq; illarum illinc raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro cõcubinis habuerunt. Hæ fœminæ poſtea quàm filijs abunda-

Hecatæi ſermones.

Athenienſium uxores raptæ.

uere, lingua eos Attica, ac moribus Athenicſium imbuerũt. Et illi conſuetudinem cum Pelaſgidum filijs habere abnuebant: & ſi quis è ſuis ab illorum ullo uapularet, cuncti auxilio aderant, & mutuo ſeſe tutabantur: ac dignos ſe, qui alijs pueris dominarentur, exiſtimabant, atq; adeo longè præualebant. Qua re animaduerſa Pelaſgi inter ſe collocuti ſunt, conſideranteſq; rem eſſe indignam, inter ſe dicebant: Si nũc dum pueri ſunt, dignoſcunt ſibi opitulari aduerſus filios uxorum legitimarum, quas uirgines duximus, & eis continuò præeſſe conantur, quidnam facient in uirilem adulti ætatẽ? Itaq; cum id eis altius inſediſſet, placitum eſt, ut eos filios è matribus Atticis ſuſceptos necarent. His necatis, addunt, & cædes matrum. Ex hoc facinore, & illo ſuperiore fœminarum, quæ uiros ſuos unà cum Thoante interemerunt, uſu receptum eſt per Græciam, ut teterrima quæq; facinora Lemnia appellentur. Pelaſgi cum eis poſt necem liberorum, atq; uxorum, neq; tellus fructum redderet, neq; uxores, neq; pecora, ut prius gignerent, pariter fame, & liberorum orbitate uexati, Delphos miſerunt petitum aliquod laxamentum præſentium malorum. Iuſſi à Pythia pœnas Athenienſibus, quas illi uellent pendere, Athenas iere: pollicitiq; ſunt daturos ſe pœnas illis omnis iniuriæ. Athenienſes ſtratis incuria totis quam poterant ſplendidiſſimè, appoſitaq; menſa omnium bonorum refertiſſima, iuſſerunt Pelaſgos ita ſe habentem regionem ſibi tradere. Tunc Pelaſgi excipientes dicere: Si nauis uento aquilone, atq; uno die nos è ueſtra regione in noſtram peruehet, ita demũ uos quod petitis trademus. Hoc dixêre, quod ſcirent fieri non poſſe. Nam Attica multò magis ad auſtrum uergit, quàm Lemnus. Hæc hactenus. Tunc complurib⁹ deinde interiectis annis, ubi Cherſoneſus (quæ

Lemnia facinora.

Athenien. ad Pelaſgos.

Pelaſgorum reſponſio.

eſt

est in Hellesponto) Atheniensiũ ditionis fuit, Miltiades Cimonis, uentis Etesijs perflantibus, ex Eleunte (quæ est in Chersoneso) soluens in Lemnum delatus est, præcepitq; Pelasgis, ut ex insula excederent: redigens eis in memoriam oraculum, quod nunquam illi expletum iri speraſſent. Quorum Hephæstienses quidem obtemperauerunt: Myrinæi autem non agnoscentes Chersonesum esse Atticam, tamdiu obsessi sunt, donec in deditionem uenerunt.

Ita Lemno potiti sunt Athenienses, atq; Miltiades. Lemno capta.

HERO.

HERODO-
TI HALICARNAS-
SEI HISTORIARVM
Liber VII.
Qui inscribitur
POLYMNIA.

POstea uerò quàm nuncius pugnæ ad regem Darium Hystaspis filium allatus est, ad Marathonem gestæ, cum antea uehementer infensus essei ille Athenienſibus, quòd Sardis inuasissent, longè infensior factus est, ac propensior ad bellum Græciæ inferendum: missisq; continuò nunciis ad ciuitates, edixit, ut singulæ multò quàm antea maiores copias, nec non naues, nauigia, equos, rem frumentariam compararent. His nunciis Asia triennium exagitata est. Vbi cum delectus agitur optimi, cuiusq; aduersus Græciam militaturi, & apparatui opera datur, quarto anno Aegyptij (qui fuerant à Cambyse subacti) defecêre à Persis: quo magis aduersus utrosque Darius expeditionem sumere properabat, Aegyptios, atq; Athenienses. Dum hæc comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta dissensio est, quoniam ex instituto Persarum, oportebat itademum ire in expeditionem, cum regni successorem declarasset. Erant autem Dario antequàm regnaret liberi tres, è prio re uxore Gobrys filia suscepti, & post partum regnum alij quatuor, ex Atossa Cyri filia. Superiorum maximus natu erat

Aegyptiorum à Perſis defectio.

Darij liberi de imperio disceptantes.

Lex Persarum.

erat Artabazanes, posteriorum Xerxes. Qui cum ex eadem matre non essent, disceptabant: Artabazanes quidem, quòd omnis paternæ sobolis ipse maximus natu foret, cum apud uniuersos homines sit institutum, ut maximus natu liberorũ obtineat principatum: Xerxes uerò, quòd ipse Atossa genitus esset, filia Cyri, qui Persis libertatem acquisisset. Dario nondum ferente sententiam, aderat fortè Demaratus, Aristonis filius, qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedæmone profugus, Susa ascenderat. Hic uir audita liberorum Darij controuersia, adijt (ut fama fertur) Xerxem, admonuitq; ut ad cætera, quæ pro se dicebat, hoc adderet: se quidem genitum è Dario iam rege, & Persarum imperium obtinente: Artabazanem uerò è Dario cum erat priuatus: proinde, neq; æquum, neq; iustum esse, alium quẽpiam potius, quàm se illam dignationem adipisci. Quoniã Spartæ quoq; sic usurparetur, ut si cui, antequàm regnet, filij nascantur; deinde regi iam alius nascatur, huius postea nati successio regni sit. Hac à Demarato subiecta ratione utentem Xerxem, tanquam iustè dicentem, Darius regem declarauit: quanquam etiam citra præceptum Demarati Xerxes (ut mea fert opinio) regnauisset: quippe cum omnis potentia penes Atossam esset. Declarato Darius Xerxe rege cũ conaretur rebus apparatis, exire in expeditionem, altero ab defectione Aegyptiorum anno supremum diem obijt, sex & triginta annis expletis, haud compos uoti, ut Aegyptios, & Atheniensis ulciscereturEius morte regnum ad Xerxẽ filium deuenit, qui ab initio nequaquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, sed Aegypto. Cæterùm, Mardonius consobrinus eius, Gobrys, & sororis Darij filius, cum aggressus, his uerbis est allocutus: Domine, haud decorum

Successio Xerxis.

Xerxes rex declaratur.

Darij obitus.

rum est Athenienses tam malè iam de Persis meritos, nõ dare pœnas eorum, quæ perpetrauerunt. Tu uerò quod in manibus habes, perfice, tamẽ ubi Aegyptum, quæ dignitati tuæ iniuriã fecit, domueris, sume aduersus Athenas expeditionem: ut & bene de te loquantur homines, & post hac abstineat alius à bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio ultionis exigendæ. Illa aũt rationis accessio, Europã esse regionẽ admodũ speciosam, omniáq; genera feliciũ arborum ferentẽ, ac summæ bonitatis, & dignã, quæ à solo inter mortales rege possideatur. Hæc Mardonius dicebat, ut iuuenis, ac nouarũ rerũ cupidus, imperijsq; Græciæ pro rege administrandi, quod etiã regi persuasit, cõditione temporũ adiutus. Nam alia, ut rex ad hoc faciendum inducereiur, adiumento fuêre. Primum è Thessalia nuncij ab Alebadis, ad regẽ inuocandum aduersus Græciam, se enim omne obsequiũ præstituros Alebadæ autem isti erant Thessaliæ reges. Deinde ij Pisistratidæ, qui Susa ascenderant, qui cum eadem uerbẽ habuerunt, quæ Alebadæ, tùm uerò prætendebant Onomacritum quendam Atheniensem, quem secum habebant, sortilegum, & Musæi sortium editiorem. Ascenderant autem cum eo reuersi in Græciam. Nam Onomacritus ab Hipparcho, Pisistrati filio, Athenis fuerat eiectus: quod per Lasum Hermionis manifestò deprehensus fuisset, inter Musæi sortes hanc etiam inseruisse, fore ut insulæ Lemno adiacentes, mari submergerentur. Ob id Hipparchus hominem ieiecerat, cum familiarissimè illo antea uteretur: & tunc cum eodem, ut in conspectũ regis ueniret, ascenderat: deq; eo honorificè cum alijs Pisistratidis loquebatur. Onomacritus, si quæ sortes cladem Barbaro nunciabant, earum nullam retitauit. Itaq; accedente hoc sortilego, & Pisistratidarum, & Musæi sortes.

& Alebadarum ſuaſionibus, Xerxes ad inferendũ Græciæ bellũ inductus eſt. Sed altero à morte Darij anno, primam expeditionem fecit aduerſus Aegyptios, qui rebellauerant: quos ſubactos, & in arctiorem, quàm ſub Dario fuerant ſeruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri ſuo Darij filio, quem præſidem Aegypti interfecto, deinde tẽpore interemit Inarus, Pſammetichi filius, Pœnus. Xerxes recepta Aegypto producturus aduerſus Athenas exercitum præſtantiſsimos quoſq; Perſarum in concilium uocauit, ut & illorũ ſententias audiret, & ipſe diceret, quæ liberet. Qui bus coactis, ita locutus eſt: Viri Perſæ, equidem ego nõ ero huius inſtituti autor, ſed ab alijs traditi imitator. Nã quem admodũ à maioribus natu accipio, ex quo imperium hor à Medis eripuimus, Aſtyagæ per Cyrum amoto, nunquam cõ quieuimus, ſed ita Deus agit & multa nobis ſibi obſequentibus in melius confert: atq; ea quidem, quæ Cyrus, Cambyſesq; ac pater meus fecêre, quas gentes imperio addidêre, nõ attinet referre apud probè ſcientes. Ego poſteaquam hanc ſedem accepi, dedi operã, ne ab ijs qui hoc honore ſunt functi, degenerarem, néue minus potentiæ Perſis acquirerem. Quod animo uerſans, inuenio nobis acceſſurã gloriã pariter, ac honorem, & regionem neq; inferiorem, neq; deteriorẽ ea, quam recuperauimus, ſed feraciorem; unà cum ultionẽ iniuriæ, atq; uindictã. Ideoq; nũc ego uos cõtraxi, ut id quod agere conſtitui, uobis exponerem: Cõſtituo iuncto Helleſpõto copias per Europam traducere in Græciam, ut Athenienſium ulciſcar iniurias, quas cum Perſis alijs, tum patri meo intulêre. Scitis autem, & Darium aduerſus hos homines bellum mouêre deſtinaſſe, uerùm ei morte præuento nõ contigit, ut illos ulciſceretur. Ego uerò eius uicem, aliorũq;

Xerxis oratio ad Perſas de bello Græcia inferendo.

Perſarum

Persarum ulciscens, non prius desinam, quàm expugnauero, incenderoq; Athenas: cuius ciues, & me, et patrē meū priores iniuria affecerunt. Semel cū Sardis unà cū Aristagora Milesio seruo nostro profecti cremauerūt lucos, ac delubra. Iterū in nos quid fecerint terrā suā ingressos, cum Datis, & Artaphernes duces fuêre, omnes scitis. Harum gratia rerum iritor ad inferēdum eis bellum: quos atq; ipsorum finitimos, regionem Pelopis Phrygis incolentes, si in potestatem redegerimus, tot bona futura esse ratiocinando comperio, ut teram Persidem ætheri Iouis conterminam redditurі simus. Nullam enim regionem spectabit sol finitimam nostræ, sed ego omnem permensus Europam, unà uobiscum cunctas regiones in unam redigam. Nam ita rem habere audio nullā reliquam esse hominum, neq; ciuitatem, neq; gentem, quæ nobiscum dimicare possit. Ita subactis his, quos dixi, & qui nos lacesserunt, iugū seruile sustinebunt. In quo si mihi uos grātificari uolueritis, ubi tempus uobis indicauero, quo uos præsto esse oportet, tūc unusquisq; debebit impigrè adesse. Quorum, qui ornatissimis cum copijs aderit, eū donabo his quæ in nostra domo preciosissima habentur. Et hæc quidem ità agenda sunt. Sed ne solus uidear in concilio sententiam dicere, rem pono in medio, iubens unicuiq; quam libet sententiam dicere. His dictis loquendi finem fecit. Post quem Mardonius: Domine, inquit, tu uerò non modò superioribus Persis, sed etiam uenturis es præstantior: qui cùm alia, & optima, & uerissima cōmemoras, tùm uerò quòd Ioues, qui Europam incolunt, non sines habere ludibrio nos, cum sint indigni. Etenim res indigna est, si Sacas, & Indos, & Aethyopes, & Assyrios, aliasq; multas, ac grandes nationes, quæ nihil Persæ læsere, tamen potentiæ prolatandæ gratia in pro-

Mardonij sententia.

nincias redegimus: Græcos qui nos lacessêre iniuria incepe-
runt, non ulciscemur. Quidnam metuentes, quas illorum co
pias, quam pecuniarum uim? Eorum pugnam nouimus, eo-
rum nouimus uires esse imbecilles, eorum quos subegimus li-
beros, penes nos habemus: hos qui domi nostræ habitantes,
Iones, & Aeoles, & Dores appellantur. Quos ipse quoq; ex-
pertus sum, dum eis iussu patris tui inuli bellum, cumq; in
Macedoniam usq; processissem, & penè usq; ad ipsas Athe-
nas nemo mihi pugnaturus occurrit: & sanè cõsueuêre Græ
ci (ut audio) inconsultissimè inire bella, propter imperitiam
ac sinisteritatem. Nam cum bellum inter eos indictum est, in
locum quem pulcherrimum, planissimumq; inuenêre desce
dentes, ibi prælia faciunt, ita ut magno cum suo malo uicto-
res inde discedant. Deuicti (ne longius repetam) ad inter-
necionem deueniunt. Quos oportebat, cum sint eiusdem lin
guæ, interpositis caduceatoribus, ac nuncijs tollere contro-
uersiam, & omnia alia potius agere, quàm pugnare: aut si ne-
cesse habent inter se omninò pugnare, locum aliquem inue-
nire utrisq; difficillimum, & ibi fortunam belli tentare. Hoc
itaq; ritu haud probo utentes Græci, nunquam mecum uer-
bis egerunt de dimicando, cum Macedonia tenus promo-
uissem. Tibi autem rex, quis obuiam uenturus est bellandi
causa, copiæ Asiæ, atq; omnem classem agenti? Non eò au-
daciæ procedent (ut reor) Græcorum res. Quòd si me fal-
lit opinio, & illi uecordia elati ad pugnandum nobiscũ ue-
nient, discant nos esse in re bellica præstantissimos hominũ.
Nihil igitur sit quod non experiamur. Nam sua sponte nihil
fit, sed omnia ab experimento hominibus fieri consueuerunt.
His Mardonius sententiæ Xerxis assentatus, loqui cessauit.
Tum silentibus alijs Persis, nec diuersam ei, quæ dicta esset,

Artabani grauis sententia.

Diuersitatis in sententijs dicendis utilitas.

sententiam dicere audentibus, Artabanus, Hystaspis filius, Xerxes patruus, uir circumspectus, ita inquit: Rex nisi diuersæ inter se sententiæ dicantur, non potest quis eligere meliorem, sed necesse habet ea, quæ dicta est, uti. At cum plures dictæ sunt, licet tanquàm aurum purũ deligere: quod per se discerni cum nequeat, comparatum cum altero discerni potest. Ego patri tuo Dario, eidemq; fratri meo suadebã, ne sumeret aduersus Scythas expeditionem, uiros nulla usquam oppida incolentes. Sed ille sperans Scythas Nomades se subacturum, mihi non est assensus. Itaq; sumpta expeditione, multis & egregijs uiris de exercitu amissis abscessit. Tu uerò rex bellum inferre desinas uiris multo quàm Scythæ sunt præstantioribus, quiq; & mari, & terra, optimi esse dicuntur, quibus in rebus quid durum sit, hoc me tibi iustũ est promere. Iuncto ponitibus Hellesponto, ais te copias per Europam in Græciam deducturum, atq; eos conuenit, aut terra, aut mari, aut utrobiq; inuadi. Siquidem feruntur uiri esse fortes, cuius rei licet hinc argumentum capi. Si tot copiæ ductu Datis, & Artaphernis Atticam regionem ingressæ, soli Athenienses profligauerunt, ergo utraq; regione congressi sunt. Quod si conscensis nauibus pugna nauali uictores ad Hellespontum nauigauerint, ac deinde pontem soluerint, hoc durum fuerit rex. Neq; uerò hoc ex mea unius priuata prudentia coniecto, sed eo casu, quo aliquando parum abfuit, quin opprimeretur, cum pater tuus iuncto Bosphoro Thracio, ac flumine Istro pontibus commisso, traiecit ad Scythas. Eum traiectum, Scythæ omninò institere precari tones, quibus custodia pontium delegata erat, ut interscinderent. Quo tempore si Hilliæus Mileti tyrannus aliorum sententiæ accessisset, ac non contradixisset, actum erat de

Coniectura è præteritis.

rebus

rebus Persarum, res dictu quoq; horribilis, omnem regis sta tum in uno uiro positum fuisse. Quare noli te ullum tale adire discrimen, nulla subsistente necessitate, sed mihi potius obtempera. Hunc cœtum in præsens missum facito iterumq; dum tibi uidebitur re apud teipsum considerata, edicito quod optimum esse arbitrabéris. Bene enim consuliare, comperio maximum esse lucrum. Nam etiam si quid è contrario euenturum est, nihilo tamen minus bene consuliū est, superauitq; fortuna consilium. At qui turpiter consuliauit, si ei fortuna obsecundauit, ille est quidem uoti compos, nihilo tamen minus malè consilium cepit. Vides ut prægrandia animalia fulmine deus feriat, nec sinat insolescere: parua uerò nihil lædat. Vides ut magna semper ædificia, magnasq; arbores, huiusmodi fulminum tela perculiant. Gaudet enim deus eminentissima quæq; deprimere. Itaq; & ingens exercitus ab exiguo profligatur, quoties deus his, quibus inuidet, aut metum intulit, aut tonitruum. Propterea quidam secus, ac eorum dignitas postulabat, in calamitatem inciderunt, quia deus neminem alium, quàm seipsum sinit magnificè de se sentire. Omnes res properando pariter errores, unde magna detrimenta fieri absolent: In cunctando autem bona insunt: si non talia, quæ statim uideantur esse bona, certè, quæ suo tempore bona quis esse comperiat. Et hoc quidem tibi rex suadeo. Tu uerò Gobrys fili Mardoni, desine loqui stulta de Græcis, haud dignis, qui malè audiant. Nam Græcis detrahendo, ipsum regem uis excitare ad bellum illis inferendum: ad quod tu omni diuidicate contendis (quod absit) ut fiat detractio. Namque importunissima res est, in qua duo sunt, qui iniuriam faciant unus, cui iniuria fit. Qui enim detrahit, iniurius est,

Consulitationis usus.

Mobæ cōpedia.

quod non præsentem accusat. Item qui huic credit, iniurius est, quod prius credit, quã rem compertã habeat. Et illi, cui absenti detrahitur, ob id fit iniuria, quod ab altero insimulatur ut malus, ab altero talis putatur. Quod si omninò bellũ his hominibus inferre oportet, agedum rex ipse permaneat domi apud Persas, nostrum amborum liberi deponantur, tu in expeditionem ito, delectis (quos uelis) uiris, ac quantiscũq; copijs: & si ex sententia tua res succedent regi, interimantur liberi mei, & insuper ego sin succedent, ut ego dico, interimantur tui, & insuper tu si redieris. Quod si hanc subire cõditionem recusas, cupisq; in Græciam prorsus deducere exercitum, affirmo fore, ut aliqui eorum, qui hic relinquentur, audiant Mardonium post allatam Persis magnam aliquam calamitatem, à canibus uolucribusq; discerpi, aut in Atheniensium solo, aut in Lacedæmoniorum, nisi fortè antea inter uiam, tunc agniturum, aduersus quales uiros suades regi, ut moueat bellum. Hæc Artabano luctuo, Xerxes ita percitus, his uerbis excepit: Artabane, quod patris mei frater es, hoc te subleuat, ne dignam stulta oratione mercedem recipias. Hac tamen te notabo ignominia, qui instrenuus es, & ignauus, ne comes sis meæ in Græciam expeditionis, sed hic unà cum fœminis maneas. Ego etiam sine te (quæ dixi) conficiam, neq; enim fuerim Darij, qui fuit Hystaspis, qui fuit Arsammis, qui fuit Ariariamnis, qui fuit Teispei, qui fuit Cyri, qui fuit Cambysis, qui fuit Achæmenis filius, nisi Atheniensis ultus fuero: probè intelliges, si nos quieuerimus, non quieturos illos sed nostram terram cum exercitu inuasuros: pro ut colligere licet ex ijs, quæ illi facere cœperunt, qui & Sardis incenderunt, & Asiam incursarunt. Itaq; neutris cedere licet, sed propositum est certamen agendi, aut patiendi, ue

Xerxis ad Artabanũ juuenile responsum.

Xerxis genealogia.

ut aut hæc omnia sub Græcis, aut illa omnia sub Persis sint. Medium enim inimicitiarum nullum est. Quare honestum erit nos iam iniuria lacessitos exigere ultionem, ut quam calamitatem passurus sum, intelligam, profectus aduersus eos uiros quos etiam Pelops Phryx nostrorum maiorum seruus ita subegit, ut ad hoc usq; tempus, & ipsi homines, & eorum regio ab illius (qui subegit) cognomine appellentur. Hæc hactenus locutus est. Deinde sub uesperum, cum eum uteret Artabani sententia, per noctem apud se consultans, comperit prorsus non esse sibi opus inferre Græciæ bellum, immutataq; rursus sententia cum obdormisset, uisus est in somnis (ut fertur à Persis) uidere quendam corpore ingenti, atque specioso, qui sibi astans diceret: Reuocastine sententiam Persa de inferendo Græciæ bello, cum prædixeris Persis te comparaturum esse exercitum, neq; si reuocaueris eam, bene facis: neq; qui tibi assentiatur, adest. Quare perge ire eam uiam, quam interdiu ire destinauisti. Hoc locutus ille, uisus est Xerxi ab aspectu euanuisse. Vbi dies illuxit, huius insomnij nulla ratione habita, coacto eorundem Persarum, quos pridie coegerat concilio, Xerxes ita uerba fecit: Viri Persæ, ueniam mihi date dicenti contrariam superiori sententiam. Nam & ego nondum ad summum, quò perueniendū est mihi, prudentiæ perueni: & qui ut illud faciam suadent, nullo unquam à me tempore abscedunt. Eoq; mihi Artabani sententiam audienti, confestim iuuentus efferbuit, ut uerba in uirum grandem natu effunderem petulantiora, quàm debui. Nunc itaq; agnoscens erratum meum, utar illius sententia: & quoniam reuocaui expeditionis sumendæ sententiam, uos quieti estote. Hæc ubi audiere Persæ, lætitia affecti

Somnium Xerxis.

Xerxē instituit, mel pit pœnitere.

regem adorauêre. In sequenti nocte idem rursus insomnium quiescenti Xerxi assistens, inquit: Fili Darij, uideris expeditionem apud Persas reuocasse, uerbis meis pro nihilo habitis quasi illa à nemine audisses. Hoc igitur nunc bene intellige, nisi extemplo inis expeditionem, hoc tibi ex ea re continget: Quemadmodum breui magnus, & amplus effectus es, ita breui rursus humilis eris. Hoc uiso perterrefactus, è cubili exilijt, simulq; nuncium misit ad accersendum Artabanum Qui ubi aduenit, ita ad eum inquit: Artabane, ego stolidum cum in te bene consulentem mihi stultis uerbis inuectus sum, non fui compos mentis. Sed non multo pòst pœnitens, cognoui id mihi esse faciendum, quod tu præcipiebas. Tamen id uolens exequi non possum. Nam mihi iam animo immutato, & prioris sententiæ pœnitenti apparuit in somnis uisio, dissuadens omninò hoc, quod posterius facere constitueram: quin etiam nunc interpositis minis abscessit. Quod si deus est qui insomnium misit, eiq; prorsus est cordi expeditionem sumi aduersus Græciam, continget idem tibi quod mihi insomnium, itidem ut mihi præcipiens. Quod ita fore coniecto, si omnem meum ornatum sumas, eoq; indutus in sella mea consideas, & deinde in cubili meo capias somnum. Hæc locuto Xerxi, Artabanus initio nolle obsequi, atq; negare se dignum, qui regio in solio sederet: tandem cum cogeretur, fecit imperata, hæc prælocutus. Apud me rex tandem ualet bene sentire per se, & alteri bonam dicenti sententiam accedere, quæ ambo tibi cum adsint, malorum tamen hominum colloquia te deprauant: quemadmodum mare, quod est hominibus omnium utilissimum, ferunt ab ingruentibus uentorum flatibus non sini natura sua uti. Ego uerò cum ex te male audiui, non tam meam dolui ni-

com

eem quàm tuam: qui cum propositæ essent duæ sententiæ Persis: una quæ detrimentum augeret, altera quæ tolleret, dicens perniciosum esse imbui animum usu plura semper exo petendi· his propositis sententijs, tu elegisti iam quæ & tibi, & Persis est periculosior. Nunc autem cum ad te mutato in melius consilio, de sumenda aduersus Græcos expeditione ais accessisse in somnium, alicuius dei nutu, quod te uetaꝛt di mittere exercitũ, hoc non res diuina est fili. Insomnia enim ista sunt, quæ adeuntia homines frustrantur, quemadmodũ ego te docebo multis, quàm tu annis natu grandior. Consuerunt ipsa somniorum uisa plerumq; frustrari ob ea, quæ quis per diem mente agitauit. Nos superioribus diebus expeditionem hanc inter manus, & quidem uehementer habuimus. Quod si hoc non est cuiusmodi ego dico, sed aliquid diuini habens, tu ipse omnia in summa dixisti. Apparebit enim, ut tibi ita, & mihi eadem iubens. Verùm nihilo magis apparere mihi debebit tuum amictum gerenti, quàm non gerenti, sed meum: neque magis quiescenti in tuo toro, quàm non, sed in meo: si etiam aliàs, tum se exhibere. Neq; eò uesaniæ peruenit illud, quicquid est. quod sese obtulit in somnis, ut me cernens putet esse te, ducto è uestibus argumento. Id si me contempsui habebit, profectò nec aspectu suo dignabitur, siue mea gerentem uestimenta, siue tua, sed te adibit, quod iam animaduertendum est. Nam si frequentius accesserit, ipse quoq; fatebor diuinum esse. Cæterùm si ita tibi agendum uidetur, neq; id reuocari potest, an ad cubandum in tuo cubili pergo. Age. mihi quoque, cum ista perfecero, appareat. Hac tantum conditione tuæ sententiæ acquiescam. Hæc locutus Artabanus, quod speraret ea, à Xerxe sine ullis uerbis admissum iri, iussa exercuit est. Et cum

insomniorum iudicia.

induta sibi Xerxis ueste, regali solio resedisset, moxq; recubuisset, idem insomnium dormientem adijt, quod Xerxem adierat, eiq; superassistens, ita inquit: Túne ille es, qui festinantem ire in Græciam Xerxem dissuades, tanquam eius curator? Tu neq; in futurum, neq; in præsens consideras, qui dissuades id, quod est fatale contingere? Quid autem Xerxem pati necesse sit, nisi dicto audiens fuerit, ei ipsi demonstratum est. His uerbis Artabano uisus est ille uir in somnis minitari, candentibusq; ferramentis conari oculos ipsi eruere. Artabani in somnis in. Concupiscere mala non est. Qua de re uehementer exclamans Artabanus exilijt, aditoque Xerxi obseruatam sibi in somnis uisionem exposuit, secundoq; loco hæc inquit: Equidem rex, ego ueluti homo, qui multa iam uideram, & magna negocia sub Hessonibus contigisse, non sinebam te omni ætati indulgere, gnarus rẽ esse malam multa concupiscere: memoria tenens, quomodo cũ exercitu Cyri contra Massagetas actum fuerit, quomodo cum exercitu Cambysis contra Aethiopes, qui etiam cum Dario militauit aduersus Scythas. Hæc sciens ego, sentiebã te (si quiesceres) omnium hominum beatissimum. Sed quoniam diuinus quidam instinctus est, & Græcos clades quædam (ut uidetur) missa diuinitùs manet, ego quoq; cedo, ac sententiam muto. Tu uerò, quæ diuinitùs missa sunt, indicato Persis, iubetoq; ijs, quæ ad apparatum pertinentia antè præceperas, operam dent. Hoc agito, ne quid tuorũ deo tribuente desit. His dictis, & sublatis uisione animis, ubi dies extitit, ibi confestim Xerxes hæc Persis exponit, Artabano, quem constabat prius solum omnium id fuisse dehortatum, tunc exhortante. Post hæc ineunti expeditionem Xerxi tertium in somnis uisum oblatum est: quod Magi auditum, conjectarunt ad uniuersam terrã pertinere, portendereq; omnes

homines

homines Xerxi seruituros. Visum autem tale erat: Videbatur sibi Xerxes surculo oleagino coronatus esse, cuius oleæ ramis uniuersa tellus occuparetur, & mox corona capiti circundata, euanescere. Hæc Magis interpretatis, sine mora Persæ, qui in concilio fuerant, ad suam quisq; præfecturam digressi, omni studio incubuerunt ad exequenda iussa, cupidi dona, quæ proposita fuerant obtinendi. Xerxes ita copias suas contraxit, ut omnem continentis locum scrutaretur. Siquidem à debellata Aegypto per totum quadriennium comparauit exercitum: atq; eius apparatum quinto anno ineunte mouit cum ingenti copiarum manu. Nam omnium quos nouimus exercitum hic multò maximus extitit: adeò ut ad eũ nihil fuisse uideatur, aut ille Darianus, qui aduersus Scythas ductus est: aut ille Scythicus, qui Cimmerios insequens, Medicam regionem inuasit, ac penè omnia superiora Asiæ subegit, ac tenuit: quo nomine Darius postea Scythas iuit ultum, aut ille (ut fama fert) Atridæ aduersus Ilium: aut ille ante Troicum bellum Mysorum Teucrorumq;, qui per Bosphorum in Europam transgressus, omnes Thraces in ditionem suam redegit, ad Ioniumq; pontum degressus, ad Peneum usq; amnem, qui ad meridiem uergit, processit. Neque illi omnes exercitus; neq; alij ijs adiecti, cum uno hoc comparari merentur. Quis enim non adduxit ad Xerxẽ ex Asia copias quæ aqua præter ingentes amnes potando non defecit? Alij nanq; naues præstabant, alijs ut peditatum, alijs ut equitatum, alijs ut nauigia ad uectandos equos eorum, qui unà militabant, alijs ut naues longas in usum pontium præstarent, iunctum erat, alijs ut frumentum & naues, quæ triennio superiore præparatæ erant, præcipuè propter Athon, ut in quo superior classis dum circumuehitur, afflictata est. Ad

Xerxis ille.

Xerxis copiæ.

Eleuntem enim Cherſoneſi claſtis habebat ſtationẽ, illinc omnes copiæ ſub uerberibus cœperunt. Athon effodere pe uices alijs ſuccedentibus, adiuuantibus etiam in effodiendo accolis præpoſitis operi Bubare, Megabyzi, & Artæo, Arta chæi filio, Perſis. Eſt aũt Athos mons ingens, ac nobilis, ad mare pertingens. Ab hac parte hominibus cultus, ad continentem deſinens in ſpeciem Cherſoneſi, id eſt, peninſulæ cum iſthmo, duodecim ſtadiorũ. Hæc planicies, atq; tumuli, è me ſi Acanthiorum ad mare, quod eſt cõtra Toronem, nõ ſunt magni. In hoc Iſthmo, ubi Athos finitur, ſita eſt urbs Græca nomine Sana. Quæ autẽ extra Sanam, & intra Athon ſitæ ſunt urbes, eas tunc Perſes è continenti inſulanas facere aggreſſus eſt, quæ hæ ſunt: Dion, Olophyxus, Acrothoon, Thyſſus, Cleonæ. Iſtæ ſunt urbes, quæ apud Athon incoluntur. Hunc in modũ Barbari locũ nationatim effodiebant, recto limite iuxta Sanam. Poſteaquam depreſſa erat foſſa ab ijs, qui in imo fodiebant, alij humum effoſſam aſſiduè tradebãt alijs ſuper ſcalas ſtantibus, & hi excipientes tradebant deinceps alijs, dũ ad ſummos perueniebatur, qui illam efferebant atq; abijciebant. Qua in re tumuli effoſſi duplicem laborẽ illis, præterquàm Phœnicibus præbebant. Nam cũ eandem facerent foſſæ menſuram ſuperius in ore, quã inferius in fundo, id neceſſe fuit contingere. At Phœnices cùm alijs in rebus, tùm uerò in illo prudentiã ſuam declarauerunt: qui partẽ, quæ eis contigerat, ita excauauerunt, ut os foſſæ duplum eſſet, quàm ipſam foſſam eſſe oportebat, procedẽtesq; opere aſſiduè illã coartabant, ut cũ ad imũ deuentũ eſſet, foſſa cæterorũ partibus adæquaretur. Eſt aũt hoc loco pratũ quoddã, ubi illorũ erat, & mercatus, & prætoriũ, quo multũ etiã ex Aſia frumenti moliti cõportabatur. Hanc foſſam Xerxes

Athos mons.

(ut

(ut ego coniectura colligo) iactantiæ gratia deprimi iussit, potentiæ ostentandæ cupidus, ac memoriæ relinquendæ. Nã cum liceret nullo negocio naues per Isthmum transportare, iussit isthmũ intercidi, ad mare recipiendũ in fossam, tantæ latitudinis, ut duæ triremes simul illàc agitari possent. Eisdẽ imperatũ est ut fossam facerent, quib. fuerat, ut flumen Strymona pontibus iungerent. Hæc Xerxes hunc in modũ fecit. Comparauit item ad pontes armamenta sirpi, atq; albi lini, dato hoc Phœnicibus, atq; Aegyptijs negotio, ut commeatũ exercitui comportarent ne homines, néue iumenta, quæ ducebantur in Græciam, absumerentur. Sed admonitus iussit illum in locis quæ cuiq; opportunissima essent, alius alia uia comportaret, undiq; ex Asia nauibus onerarijs, & uecturis. Verùm plurimi comportarunt in quæ dicitur, Album litus, ut quisq; præceptum erat. Alij in Tyrodizam, Perinthiorum oram, alij in Dorisçum, alij in Eiona, quæ est super Strymonem alij in Macedoniam. Dum illi in imperato sibi traiectu occupantur, interea Xerxes, coactis omnibus pedestribus copijs, iter ingressus est Sardis uersus, mouens ex Critallis Cappadociæ. Illuc enim edictũ erat, ut cunctæ copiæ cogerentur, quæ per cõtinentem erant cum Xerxe ituræ. In quibus quisnam præfectorum agmen pulcherrimè instructum ducens, ab rege donatus sit proposito præmio, affirmare nõ possum, quia nec à principio, cum res in iudicium deducta est, cognoui. Posteaquàm transmisso flumine Haly, attigerunt Phrygiam, itinere per eam facto peruenerunt. Celænæ, ubi fontes Mæandri existunt: & alterius amnis non minoris Mæandro, nomine Cataractæ, qui ex ipso foro Celænarum exoriens influit in Mæandrum. In qua urbe, & in quo foro uisitur suspensa Sileni, Marsiæi pellis, in utrem formata:

Album litus.

quam

quàm à Phrygibus fertur Apollo illi detractam suspendisse. In hac urbe residens Pythius Atys filius, Lydus, omnem regis exercitum, atq; ipsum Xerxem magnificentissimo hospitio excepit: spopondit q; se pecuniam ei in bellum suppeditaturum. Ob quam sponsionẽ, Xerxes eos, qui aderant, Persas interrogauit, quisnam esset Pythius, & quantũ possidẽs, qui hoc polliceretur. Illi, rex, inquiunt, hic ille est, qui Dariũ patrem tuum aurea platano, ac uite donauit: quiq; nunc omnium hominũ diuitijs princeps est secundũ te. Hæc ultima uerba Xerxes admiratus, secundo loco percontatus est ipse Pythiũ, quantum ei pecuniarũ esset. Cui ille, Neq; te, inquit, celabo rex, neq; dissimulabo me scire meas ipsius facultates, sed sciens perinde exactè recẽsebo. Etenim simul atq; accepi te ad mare Græcum esse descensurum, uolens tibi ad bellum pecuniam dono dare, subducta ratione comperi mihi esse argenti quidẽ duo millia talentorũ, auri uerò quadragies centena millia numũm Daricorũ septẽ millibus minus: quæ tibi dono do. Nam mihi ipsi uictus è mancipijs, atq; ex agricolis suppetit. Hæc Pythius. Quib uerbis delectatus Xerxes: Hospes Lyde, inquit, ego ex quo Persidẽ regionẽ egressus sum, neminẽ adhuc nactus sum, qui in exercitũ meũ hospitalitatẽ exercere uoluerit: aut qui in conspectũ meum ueniens, sua sponte pecuniã mihi ad bellũ cõferret, præter te: qui & exercitũ meũ egregia hospitalitate prosecutus es, & ingentẽ pecuniã polliceris: ob quæ uicissim ego te ijs remunerandũ duco: hospitem meũ te facio, & ista quadragies centena millia numũm meo ipsius explebo, datis septem millibus: ne quadrigentæ myriades, id est, quadragies centena millia sint imperfectæ, sed addito è meis supplemẽto summa sit solida: quæq; possideas, ipse possideto, ac scito semper talis esse. Nam ita

Aurea platanus atq; uitis. Pythij facultates.

agentem

ægentem te, neq; in præsens, neq; in posterum pœnitebit. Hæc locutus, & quæ dixerat executus, perrexit assiduè porrò ire: prætergressusq; urbem Phrygiam nomine Anaua, & stagnũ ex quo conficitur sal, peruenit. Colossas Phrygiæ oppidum, ubi Lycus amnis hiatum terræ subiens occultatur, deinde ferè quinq; post stadia emergẽs, elabitur, & ipse in Mæandrũ. Profectus è Colossis exercitus, uenit ad oppidũ Cydra, quod est in finibus Phrygum, ac Lydorũ ubi cippus depactus, atq; erectus à Cræso est, indicans literis eos fines. Ex Phrygia in Lydiam uentum est ad diuortia uiarum, quarum sinistra in Cariam fert, dextra Sardis quam tenentibus necesse est prorsus Mæandrum transire, urbemq; Callatibum præterire, in qua sunt opifices mellis è myrica & tritico conficiendi. Hãc uiam tenens Xerxes, cõperit platanũ, quã ob pulchritudinẽ aureo monili donauit, eamq; tuendam uiro immortali delegauit. Et ad urbem Lydorum altero die peruenit. Postquã Sardis aduenit, principio caduceatores dimisit in Græciam, petitum terram & aquam: edictumq;, ut cœnas regi instruerent ad omnes ciuitates. Sed neq; Athenas, neq; Lacedæmonem misit ad terram, & aquam. Hæc quicunq; antea petenti Dario non dederant, eos tunc perterritos omninò datu ros arbitrabatur. Id igitur uolẽs explorare, caduceatores dimisit. Secundum hæc sese apparabat, tanquam Abydũ profecturus. cum interea ij, quibus negocium hoc datum erat, Hellespontum ex Asia in Europam coniunxerant. Est autem Chersonesi in Hellesponto, Sestum inter & Madytum urbes, ora salebrosa, quæ in mare procurrit Abydo tenus è regione. Vbi non longo pòst tempore sub Xanthippo Ariphronis filio Atheniensiũ duce, Artayctẽ hominem Persam Sesti præfectũ cepere uiuũ, sliqitiq; suffixerũt: qui etiã in tẽplum

Platanus aurea monili.

plum Protesilai, quod est in Eleunte, adductis fœminis ne-
fanda perpetrabat. Ad hanc orã ex Abydo iungere pontem
inchoauêre ij, quibus hoc munus erat delegatum: hinc Phœ-
nices albo lino, illinc Aegyptij sirpo. Est autẽ ex Abydo ad
ulteriorem continentẽ septem stadiorũ traiectus: quem pon-
tibus iunctis, ingens adorta tempestas ea omnia dirupit, atq;
dissoluit. Quod cũ audisset Xerxes, indignè ferens, iussit ire
centa Hellesponto uerbera infligi, & in eius pelagus par cõ-
pedum demitti. Iam audiui, mississe quoq; cũ his etiã, qui sti-
ginata Hellesponto inurerent. certè mandauit, ut colaphos
Hellesponto incuterent, dicentes barbara uerba, ac uesana:
Ò aqua amara, dominus hanc tibi irrogat pœnã, quod eum
læsisti, qui de te nihil malè meritus erat. Te tamẽ Xerxes, ue-
lis nolis, trãsmutet: meritoq; nemo hominũ tibi sacrificat, ut
doloso pariter, & amaro flumini. Hac pœna mari Xerxes
plecti iussit: atq; eis, q præpositi operi erãt caput præcidi. Et
illos quidẽ põtes fecerunt ij, quibus hæc ingrata merces pro-
posita erat. At alij architecti, qui alios fecerunt, hoc modo
iunxerũt: Biremes, triremesq; trecentas sexaginta uersus Põ-
tum Euxinũ cõposuêre. Item ab altero latere trecentas qua-
tuordecim: Ponto quidẽ transuersas; Hellesponto aũt secun-
dũ defluxũ, ut stabiliret funes armamentorum, prægrandes
quoq; ancoras, quas cõposuerant dimiserunt, partim ab hoc
latere contra Pontũ, uentorũ causa, qui extrinsecus spirant:
partim ab altero cõtra uespertũ, & Aegeũ, euri & austri cau
sa: relicto ad aurorã tribus in locis inter biremes trãsitu: ut q
uellet, in Pontũ minuis nauigijs, et extra Pontum nauigare
posset. His actis cõtenderunt à terra armamenta, conterquẽ
tes machinamẽtis ligneis, nõ iã separatim utraq;, sed bina ex
albo lino hinc, quaterna è sirpo illinc. Quorũ quidẽ retina-

culorum

Hellesponto cõ pedes Xerxes iniicit.

culorũ crassitudo hæc erat, & species: sed pro portione lineæ
rũt grauiora, singulis cubitis singula talenta pẽdentibus. Iũ
cto põtibus traiectu coglices lignorũ dississos & ad latitudi-
nẽ ratis adæquatos apte instrauerunt super armamenta in-
tenta. Hos ubi gradatim disposuerunt, tum uerò rursus de
super innexerunt. Quod posteaquam fecêre, materiã attule
runt, concinnéq; imposuerunt, deinde super materiã aggerẽ
cõportarunt: quo interiecto, semper hinc atq; hinc, ne maris
aspectu iumenta, & equi terrerentur, prætenderũt. Perfectis
his, quæ ad pontes pertinebãt, & itẽ circa Athon aggeribus
ad fauces fossæ propter æstuaria maris ne ipsæ fauces aluei
obstruerentur, Xerxes nunciato sibi prorsus alueo absoluto
Sardib. ubi hybernauerat, ineunte uere instructo cũ exerci-
tu profectus est Abydum uersus, cui mouenti sol sua in cælo Solis eclipsis.
sede relicta apparere desijt. cum nullæ nubes, uerum sereni
simus aër esset: & pro die nox extitit. Id animaduertenti Xer
xi cura incessit percontandi Magos, quid ostentum id uellet
portendere: illi respondent, deum significare Græcis ciuita-
tum defectionem, quòd dicerent solem Græcorum, lunam Sol Græcorum
ipsorum esse præsidem. Ea re audita, Xerxes maiorem in deas, Luna Per
modum lætatus, ire pergebat. Quem procedentẽ aggressus sarum præsi-
Pythius Lydus cælesti ostento perterritus, elato animo pro-
pter munera his uerbis allocutus est: Domine, concedésne
quiddam, quod impetrare cupio, tibi leue concessu, sed mihi
pro magno futurũ? Xerxes nihil non potius illũ, quàm quod
petebat, petiturũ ratus, se concessurũ respondit, & ut peteret
proloquĩ iussit. Pythius ubi hoc audiuit, sumpta fiducia: Do
mine, inquit, quinq; mihi liberi sunt, quos omnes contingit in
militiam tecum ire aduersus Græciam: horum uni tu quæso
rex misertus mei, qui huc processi ætatis, indulge militiæ

uocationem, ei qui natu est maximus, ut & mei ipsius, & cen-
sus curam gerat: quatuor tecum unà ducas: ita cõfectis, quæ
in animo habes, rursus reuertaris. Rex ob id admodum in-
dignatus, his uerbis respondit: Homo improbe, tũne cũ ego
ipse in expeditionem eam aduersus Græciam, filiosq; meos,
& fratres, domesticos, & amicos ducam, ausus es mẽtionem
filij tui facere, qui meus es seruus, quem oportebat cum omni
familia, & uxore me comitari? Probè nunc disci to hoc, ani-
mum in hominum habitare auribus Qui bene audit, eius
corpus uoluptate pfunditur: qui uerò malè, is exacerbatur.
Tu itaq; cum bene feceris, & alia eiusdem generis promiseris,
non gloriaris te supergressum esse regem munificentia. Po-
stea uerò, quàm ad imprudentiora conuersus es non tu qui-
dem pro merito, sed minora quàm pro merito accipies. Nam
te, & quatuor liberos liberant tua munera. Vnius, aũt quem
præcipuè complecteris, damno mulctabere. Hæc cum respõ-
disset, subitò imperauit his, quibus delegatum erat hæc ex-
equi, ut maximum natu filiorum Pythij inuentũ discinderẽt
medium: eiusq; discisi dimidium ad dexterã uiæ, & dimidiũ
ad sinistram disponerent, & illac transiret exercitus. Hoc illi
ubi sunt executi, illac exercitus pertransiuit: in quo præce-
debant ij, qui sarcinas portabant, & impedimenta. Post hos
omnigenarum gentium non distinctæ sed promiscuæ copiæ
numero ultra dimidium exercitus. Post has intercedebat
interuallum (neque enim cum rege miscebantur) quarum
principes erant mille equites, è Persis omnibus delecti. Se-
cundum hos totidem hastati, & ij delecti ex omnibus, uer-
sus deorsum in terram spiculis. Post hos equi decem quam
pulcherrimè ornati, qui Nisæi dicuntur: ideo sic dicti, quòd
est ingẽs Medicæ regionis campus nomine Nisæus, qui gran-
des

Animus in auribus hominũ habitat.

Pythĩ filĩ dissecantur.

Exercitus ordo.

des fert equos. Hos 10. equos sequebatur sacer Iouis currus quem 8. equi albi trahebant, pone auriga comitante, qui pedib. ingredienti habenas tenebat. Hanc n. se. nemo mortalium inscendit. Post quĕ ipse Xerxes uehebatur curru equorum Nisæorum præcedente auriga, cui nomen erat Patrãphi, Otanis filio, homnis Persæ. Hunc quidem in modum Sardibus processit Xerxes: sed è curru, quoties ratio exigebat, in essedum transcendebat. Eum sequebantur hastati Persarum optimi, ac nobilissimi mille, è more pila gestantes. Post hos alius delectus equitatus mille Persarum. Deinde è cæteris Persis decem millia peditum delecta, quorum mille in lanceis pro coronis gestabant mala punica argentea gerebant item aurea, & ij qui in terram uersus spectantia spicula habebant, etiam mala ij, qui Xerxem proximè sequebãtur. Hæc decem millia ordine subsequebatur equitatus decẽ millia Persarum, relicta post hos duorum stadiorum intercapedine, mox ibat cætera multitudo promiscua. ita exercitus è Lydia perrexit ad flumen Caicum, & regionem Myssiam à Caico aũt à læua habens montem Canam per Atarnem ad urbem Carinam. Ab hac per campũ Thebanũ ad urbem Atramittium & antandrũ Pelasgidem prætergrediens & Idam ad sinistrã manũ stringens, ad terram Ilicnsem peruenit: cui primum sub Ida noctem agenti, tonitrua & fulgura ingruerunt, & complures ex eo exercitu perdiderunt. Deinde ad Scamandrum est uentum, qui fuit fluuiorũ omnĩ primus, ex quo iter è Sardib. fieri cœptũ est. Hunc profluentem sua aqua destituit, nec hominibus iumentisq; potantib. suffecit. Eò Xerxes postquam peruenit, Priami Pergamum ascendit, loci uisendi cupidus Quod ubi contẽplatus est, & singula quæq; eorũ audiuit, Mineruæ Iliadi mille boues immolauit: quarũ libamine Magi heroibus parentauerũt. His

Laureatũ corona.

Scamandri aqua exercitui Xersis non suffecit.

Scamander Hinius Exercitum Cg actis. ab Asia diuchens.

ctis, terror per noctem exercitum inuasit, simul atq; illuxit illinc mouerunt, á læua stringentes Rhœtion urbem, & Cephreneon, & Dardanou, quæ Abydo contermina est: á dextra, Gergithas & Teucros. Vbi Abydon uenerunt, Xerxi incessit cupido omnem exercitum oculis subijciendi. Itaq; in prætorio quodam quod ei Abydeni prius ab illo iussi, è candido lapide in tumulo regio pro dignitate extruxerant, residens prospiciebat littus, & illic terrestres copias atq; classem. Quam dum intuetur, subijt cupiditas spectandi illius certamen. Id certamen postquam commissum est, in quo Sidonij uicere, uoluptatem Xerxes cepit, cũ certaminis, tũ copiarũ spectaculo. Et cũ intueretur omnẽ Hellespõtiũ nauib. obductũ, omnia littora atq; Abydenorũ plana homimb. referta, ibi se beatũ esse iactauit, & post hæc lachrymas fudit:

Xerxes ut so exercitu illacrymauit.

Quod animaduertens Artabanus eius patruus, qui liberè sentiens dissuaserat bellum Græciæ inferendum, his uerbis interrogauit: Quiã diuersa rex inter se nunc facis, & dudum dixisti: qui te beatũ esse dixeras, nunc lachrymas fundis Et ille: Reputantẽ me, inquit, quã breuis sit omnis humana uitá subijt horũ miseratio: quorũ cũ tot sint, nemo ad centesimũ annum supererit. excipiens Artabanus: Atqui, inquit, alia, q̃ istud est, uiuendo miserabiliora patimur. Ita tã breui nullus hominũ adeò felix extitit, neq; horũ, neq; aliorũ, cui nõ crebrò, nedum semel, subeat animo moriendi uoluntas potius, quàm uiuendi. Nam incidentes calamitates & morbi uitá perturbant, efficiuntq; ut cũ breuis sit, tamen perlonga uideatur. Ita mors optatissimum est perfugium ærumnosæ uitæ, quã deus dulci gustu aspergens, ob id inuidius feciſſe deprehenditur. Cui Xerxes: Artabane inquit, quoniam humanæ uitæ conditio talis est, qualem tu exponis, eã commemorare supersedeamus: neq; tristium faciamus mentionem, cũ

Mors optabilis. perfugium ærumnosæ uitæ.

iucũda in manibus habeamus. Hoc mihi potius edisſere: Nã si tibi ita euidens insomnij uisio fuisſet oblata, perſtares nè adhuc in priore ſententia, diſſuadens mihi aduerſus Græciã bellum, an in ea perſisteres: agedum apertè hoc mihi dicito. Ei respondens Artabanus: Visio, inquit, rex, quæ in somnis obiecta est, ad uotum succedat amborum. Ego tamẽ adhuc metuo & adeò metu perculsus sum, ut non sim apud me Nã mecũ reputans cum alia multa, tum uerò duo, & ea omnium maxima, tibi esse hostilissima. Adhæc Xerxes: Heus tu, inquit, quænam ista ais mihi hostilissima esse? utrum horum tibi improbandum uidetur, tanquam non satis copiosum, terrestris ne exercitus, quasi multò numerosior ille Græcus futurus esse uideatur: an classis, tanquam illorum classe inferior an hæc ambo? Nam si ob hoc imbecilliores tibi uidentur nostræ res, celerrimè possit alter exercitus comparari. Respondit Artabanus: Neq; hunc, rex, exercitum improbauerit quisquam qui sit mentis compos, neq; hanc nauium multitudinem, uerum etiãsi coẽgeris, duo dico esse tibi multo hostiliora, ea sunt, terra & mare. Neq; enim usquam maris portus est eiusmodi, ut ego coniecto qui surgente tempestate sit capax huius tuæ classis, idoneusq; ad eam tutandã: neq; uerò unum tibi portum esse oportet, sed uniuersam continentem esse portum, quò se recipiant naues. Itaq; cum portus tibi opportuni desint, intellige homines in arbitrio fortuitorum esse, non fortuita in arbitrio hominum. E duobus uno exposito pergam dicere alterum. Terra cum ob alia tibi hostilis est, tum eo hostilior, si nihil obstiterit, quò longiùs processeris, assiduè ulteriora surripiens. Nulla est homini[illegible] nibus rei bene gerendæ satietas. Et sanè etiam ut nemo ei occurrat, dico regionem dum maior maiori in tempore pestilentiam esse allaturã. At uir ita demũ fuerit opt. si in deliberando quidẽ omnẽ rem, quãcunq; pati possit reputauerit, [illegible]

Xerxis & Artabani colloquiũ.

meſcit, in re aũt agenda eſt audax. Cui Xerxes: Artabane, inquit, meritò tu quidem horum ſingula commemoraſti. Tamen non eſt, ut omnia reformides, omniaq; peræquè conſideres. Nam ſi uelis in rei conſultatione ſemper omnia perinde conſiderare, nunquam aliquid efficias. Satius eſt omnia alacriter aggredientem dimidium ærumnarum pati, quam omni in re præſumpto metu nihil omninò pati. Quod ſi repugnando omnibus quæ dicuntur, non oſtendis quid firmũ ſit, perinde peccas atq; is qui contraria iſtis dicat. Et hoc æqualiter ſe habet. Scire uerò aliquem (cum ſit homo) qua ratione quid firmum eſſe oporteat nequaquam arbitror. At ijs, qui facere quid uolunt, conſuecuit plerunq; ſuccedere emolumentũ: raro autem ijs qui penſant omnia, & quos agere piget. Cernis quò res Perſica potentia proceſſit: quò nunquam progreſſam uideres, ſi ij qui ante me exiitêre reges, iſtiuſmodi conſilijs quibus tu, uſi fuiſſent: aut non utentes iſtis ſententijs alios ſuaſores tales habuiſſent: nunc pericula contemnentes, tantoperè ſtatum ſuum prouexerunt. Magna

Magna cũ periculis ſuſcipi.

enim negocia, magnis cum periculis ſuſcipi uolunt. Quare nos illorum facta æmulantes, optimo anni tempore ingrediemur: ſubactaq; omni Europa, rurſus reuertemur, nullã uſquam, neq; famem, neq; rem triſtem paſſi. Nam & commeatus affatim ipſi nobiſcum portamus: & ad quamcunq; uel regionem uel gẽtem uenientur, eius re frumentaria potiemur. Nam aratoribus, nõ paſtoribus inferemus bellum. Poſt hæc Artabanus: Quandoquidem, inquit, non finis ullam rem formidari, & tamen meum admittis conſilium, neceſſe eſt enim de multis negocijs in longius extrahi orationem: Cyrus Cãbyſe genitus, omnem, præter Athenas, Ioniam Perſis tributariam reddidit. Quare ſuadeo, ne quo pacto hos homines

aduer-

aduersus patres suos ducas. Nam sine Ionibus satis superq; sufficimus hostē superare: quos necesse est aut iniustissimos esse, si metropolim suam in seruitutem redigant: aut iustissimos, si illius libertatem adiuuent. Si iniustissimi erunt, nullo modo certè nobis magno usui futuri: si iustissimi, magnam poterunt suo exercitu afferre perniciem. Itaq; hoc uetus dictum tanquam probum, rex in mente habe: non statim ab initio exitum omnem esse manifestū. Adhæc excipiens Xerxes. Artabane, inquit, sententiarum (quas dixisti) in hac præcipuè falleris, qui Iones metuis ne immutentur, quorum maximum habemus comitium: quorum & tu testis es, & alij, qui sub Dario aduersus Scythas militauerunt: cum in eorū esset potestate situm uniuersas Persarum copias & perdere & seruare, fidem tamē iustitiamq; præstitisse, nec quicquam nos læsisse. Præterea cum liberos suos atq; uxores in nostra terra reliquerint, non est causa cur eos aliquid rerum nouarum moliri suspicemur. Quare ne hoc quidem extimescas, sed bonum habens animum, tutare meam domum atq; principatum. Tibi enim soli ego sceptra mea permitto. Hæc locutus Xerxes, Artabanum Susa dimisit, iterumq; illustrissimos quosq; Persarum accersit: qui posteaquam præsto fuêre, his eos uerbis allocutus est: Persæ, ego uos, quorum opera mihi opus est, contraxi, ut uiri præstantes existatis, neue res hactenus gestas à Persis magnas præclarasq; dedecoretis: sed tū singuli, tum uniuersi exhibeamus nos alacres: cōmune enim hoc hominibus bonum est, strenuos esse. Eaq; de re uos censui præmonendos, ad bellum constanter tolerandum. Nam (ut ego audio) aduersus uiros egregios tendimus, quos si superauerimus, nullus unquam nobis alius exercitus obstabit. Nūc igitur deos præsides terræ Persidis precati, transeamus. Xerxis ad Persas oratio.

Ac eodem quidem die sese ad transeundum parauerunt. Pe-
stero autem tanisper morati sunt, dū solē exoriente cernerent,
omnifarios odores in pōtib. congerētes, ac myrio iter cōster-
nentes. Vbi sol exortus est, ex aurea phiala Xerxes libans in
Xerxis li- *mare, apud solem uota concepit, ne quid sibi aduersi contin-*
batio. *geret, quo prius desisteret Europam subigeret, quàm ad il-*
lius terminos peruenisset. Hæc precatus, phialam in Helle-
spōtum abiecit, aureumq; craterem, ac gladium Persicum,
quem acinacen uocant. Hoc pro comperto dijudicare non
possum, utrum soli dedicans, gladium dimiserit in pelagus:
an Hellespontum, quòd cum flagellasse pœniteret, in com-
pensationem gladio donauerit. His actis, per alterum pon-
tium, qui uergebat in pontum, peditatus omnis equitatusq;
transiit: per alterum, qui uergebat in Aegeum, iumenta at-
que seruitia, precedentibus decem millibus Persarum, coro-
natis omnibus, quos promiscuus omnium nationum seque-
batur ex eo exercitus. Et hi quidem die: in sequenti autem
primi transiêre equites, quiq; spicula deorsum uersa gesta-
bant, & ij etiam coronati, dehinc equi sacri, ac sacer currus,
cum ipse Xerxes. Pòst hastati & mille equites, & præterea
alius exercitus. Quinetiam naues pariter ad ulteriora litto-
ra agebantur: quanquam hic audiui, postremum omnium
pertransisse regem. Xerxes posteaquam in Europam traie-
cit, conspicabatur exercitum sub uerberibus transeuntem.
Transiuit autem eius exercitus septem per dies totidemq; no-
ctes, nullo tempore intermisso, ibi iam transgresso Helle-
spōtum Xerxe, fertur quidam uir Hellespontius dixisse: O Iupi-
ter, quidnam tu sub specie uiri Persæ, & accepto Xerxis pro
Iouis nomine, Græciam è sedibus suis exigere uis, omnes ho-
mines ducens, cum etiā citra hoc tibi liceret facere id? Trās-

gressis

greſſis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigiũ ob- Oſtenta Xer-
latum eſt, quod Xerxes nihili fecit, etſi coniectura diſcutiẽ xi oblata.
dum. Siquidem equa leporem enixa eſt, quod facilè erat ad
coniectandum. Fore enim ut Xerxes exercitum aduerſus
Græciam cum maximo ſtrepitu & ambitioſiſsimè duceret,
rurſuſq; pro ſeipſo ſolicitus, ad eundem locum fuga recurre
ret. Alterius quoq; ei prodigium, dum Sardibus foret, exhi
bitum eſt. Mula enim mulum edidit, ancipitia genitalia ha Mula mu-
bentem, maris & fœminæ, ſed maris ſuperiora. Quorum lum peperit.
prodigiorum utrunq; pro nihilo habens ire pergebat, comi
tantibus eum terreſtribus copijs, nauticis extra Helleſpon-
tum nauigantibus, ac terram legentibus, & è diuerſo atq;
terreſtres agentibus. Nam ipſi quidem ueſperum uerſus ad
promontorium Sarpedonis nauigabant: quò cum peruenis
ſent, iuſſi erant permanere. Illi uerò ad auroram & ſolis ex
ortum, iter faciebant per Cherſoneſum, dextrorſum haben-
tes ſepulchrum Hellæ filiæ Athamantis, ſiniſtrorſum Car-
diam urbem per medium oppidi, cui nomen eſt Agora, id
eſt, forum. Illinc deflectentibus ad ſinum nomine Melana,
hoc eſt, nigrum, fluuius, cui idem eſt nomen, nõ ſuffecit, ſed
alueum ſuum deſeruit. Hoc fluuio tranſmiſſo, à quo ſinus Melana
hic cognominatur, ad ueſperum uerſus contenderunt, Ae- fluuius:
non urbem Aeolidem & lacum Stendoridem prætereuntes Hellæ ſe-
dum ad Doriſcon peruentum eſt. Eſt autem Doriſcus Thra pulchrum.
ciæ littus pariter & campus ingens, quem grande flumen
Hebrus interfluit, ubi extructus eſt is murus, qui Doriſcus
appellabatur, cui impoſitum eſt Perſarum præſidium à Da
rio iam inde cum Scythis inferebat bellum. Cum igitur lo-
cus digerendis recẽſendiſq; copijs idoneus ei uideretur, Xer
xes ita ſibi faciendum putauit. Eius iuſſu nauarchi, cum eò

appulissent, omnes naues ad littus Dorisco contiguum recepe-
runt ubi Sala urbs, Samothracia & Zona sitæ sunt: cuius
ultimum promontorium Serrium nominatur, qui locus quon-
dam fuerat Ciconum. In hoc littus appulsa classe, ac subdu-
cta, qui in ea subducenda laborauerant, respirauêre. Per
hoc tempus apud Doriscũ Xerxes lustrabat exercitũ equi-
dem quantũ singuli attulerint copiarum, pro certo affirma-
re non possum: quoniam à nullis prorsus hominibus id re-
fertur. Constat autem terrestrium copiarum numerum fuis-
se 170. myriades, id est, decies septies centena millia. Quo-
rum numerum hoc modo inierunt: Contraxerunt unum in
locum myriadem, quæ sunt decem millia hominum: qua co
arcta quàm maximè poterant, circulum extrinsecus deseri-
pserunt loco circumscripto emissáq; illinc myriade, sepem
circumdederunt, eatenus excitantes, ut umbilico tenus per-
ungeret. Eum ubi fecêre, aliam subinde atq; aliam myriadẽ
introduxerũt, donec omnes connumerauerũt, cõnumeratos
autem nationatim digesserunt. Ex quibus qui militabant, hi
erant Persæ, hunc in modum ornati: Circa capita gestabãt
pilea, quæ uocant tiaras, impenetrabilia: circa corpus tuni-
cas, uarijs squamis è ferro consertas in similitudinem piscium.
Femoralia circa crura pro clypeis, gerra, id est, cetras pha-
retris subter pendentibus: hastas breues arcus grandes, sagit-
tas arundineas. Ad dextrum femur pugiones è balteo su-
spensos. Hi ducem habebant Otanem patrem Amastris,
quæ erat uxor Xerxis. Vocabantur autem quondam Persæ
à Græcis Cephenes: à se uerò ipsis atq; ab accolis, Artæi. Ve-
rùm posteaquàm Perseus, Danaes & Iouis filius, ad Cephe-
um Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam du-
xit uxorem, tulit ex ea filiũ, quẽ Persen appellauit: eumq; il-

Persarum ornatus.

NB.

Re

Perſarum no-
men unde.

lic reliquit: à quo (nam Cepheus carebat uirili prole) ce-
gnomen ſortiti ſunt Perſæ. Medi eodem ornatu inſtructi mi-
litabant. Nam hæc armatura Medica eſt, non Perſica. Ha-
bebant autem ducem Tigranem Achæmenidem. Ii quondã
ab omnibus uocabantur Arij: ſed ubi ad eos conceſſit ex A-
thenis Medea Colchis, immutauerunt & ipſi nomen: ita de
ſeipſis Medi commemorant. Ciſſij in militia cætero ornatu,
ut Perſæ ſunt armati, ſed pro pileis mitras ferunt. Eis duxe-
rat Anaphanes, Otanis filius. Hyrcani quoq; Perſica arma-
tura ornati, ducẽ habebãt Megapanũ, qui poſtea Babylonĩs
procurator fuit. Aſſyrij qui militabant, hunc habebant or-
natũ: Ferreas in capitibus galeas, barbarico quodam mo-
conſertas, non facilè penetrabiles: clypeos, haſtas, pugiones,
Aegyptiacis adſimiles: & præterea ligneas clauas ferro in-
ductas, ac lineos thoraces: Hi à Græcis Syrij uocabãtur: ſed
à Barbaris Aſſyrij ſunt uocati, inter quos Chaldæi ſunt. Is
præerat Hotaſpes, Artachæi filius. Bactrij capitis ornatu in
acie ſimilimo illi Medico muniti erãt, ſed more gentis, arm
dimeis arcubus, & haſtis breuibus. Sacæ, qui Scythæ ſunt, cri
ſtatas in capitibus caſſides geſtabant, in acutũ erectas, atq;
cõpactiles induti femoralibus: nec nõ arcus gentiles, atq; pu
giones, ad hoc dolabras, ac bipennes. Hos, cum ſint Scythæ
Amyrgij, Sacas appellãt, quòd cũctos Scythas Perſæ Sacas
appellant. Bactrijs, & Sacis præerat Hyſtaſpes Darij filius,
& Atoſſæ Cyri filiæ. Indi ueſtiti erãt amictu è lignis cõfecto:
arcus arundineos geſtabant, itẽq; arundineas ſagittas ferro
præfixas: ita inſtructi Indi, erant ſub duce Pharnazatre Ar-
tabatis filio. Arij Medicis arcubus muniti erãt, cæteris quem
admodũ Bactrij. Is pẽrat Siſamnes Hydarnis filius. Parthi,
& Choraſmij, & Sogdi, & Gãdarij, et Dadicæ, candẽ in acie

quam Bactrij armaturam gestabant. Quorum Parthis, & Chorasmijs præerat Artabaxus Pharnacis, Sogdis Axanes Artæi Gandarijs, & Dadicis Artyphius Artabani filius. Casspij sisyris, quod est genus penulæ, induti, arcus gentili more arundineos gestabant, & acinaces, ducem sui agminis habentes Ariomardum, Artyphij germanum. Sarangæ indumenta gestantes uersicoloria decori erant, caligasq; genuum tenus extentas, armaq habebant arcus, lanceasq; Medicas, duce Pherendate Megabazi filio. Pactyas, & ipsi sisyras ferebant & uernaculos arcus, atq pugiones: quorum dux erat Artayntes, Itramitis filius. Vtij, & Myci, & Paricanij, eodem modo quo Pactyes armati erant. Sub his ducibus, Vtij quidem, & Myci, sub Arsamene Darij, Paricanij uerò sub Siromitre Oebazi filio. Arabes succincti erant Ziras amiculi genus, arcuq; recuruos, habileq; gestabant. Aethiopes pardorũ pellibus, leonumq; amicti, arcus è palmarum spathis factos gerebant, quatuor nõ minus cubitis longos: & item prælongas ex arundine sagittas, pro ferro præfixas eo lapide acuminato, quo sigilla sculpũt: præterea hastas capreæ cornu præfixas, in modum spiculi acuminato, & clauas præferratas. Ii cum eunt in pugnam, dimidiatum corpus gypso, dimidiatũ minio illinunt. Arabum, Aethiopumq; qui trans Aegyptum incolunt, dux erat Arsames, Darij filius, & Aryστonæ, Cyri filiæ: quã Darius ex uxoribus maximè adamans, cum talarij ex auro tunicã effinxit: Arsames quidẽ Aethiopibus, q sunt trans Aegyptum, atq Arabibus præerat. Ii autem Aethiopes, qui sunt ab ortu solis (nam bifariam militabant) censebantur cum Indis, specie nihil admodum à cæteris differentes, sed sono uocis duntaxat atq capillatura. Nã Aethiopes, qui ab ortu solis sunt, promissos crines: qui ex Africa, crispissimos

simos inter omnes homines habent. Aethiopes, qui ex Asia simul cum Memnone arma quæ Indi gestabant, pelleśq; frontium equorum, cum auribus atq; iubis in capitibus, ut ipsæ iubæ pro cristis essent, & hirtæ aures equinæ rigerent. In lacũ clypeorum pelles gruum prætendebant. Pars corio armati iere cum iaculis præustis, duce Masange, Aorizi filio. Paphlagones capitibus gerebãt compactiles cassides, scuta exigua, hastas haud longas: præterea iacula, pugioneśq; pedibus caligas more gentis ad media crura subiectas. Eandem quam Paphlagones armaturam gestabant, Lygies, & Matieni, & Mariandini, & Syri. Hi Syri à Persis Cappadoces uocãtur. Paphlagonum, & Matienorum dux erat Dotus, Megasidi filius: Mariandinorum, & Lygium, & Syrorum, Gobryes Darij filius, & Artystonæ. Phryges simillimam Paphlagonicæ armaturam gerebant, paulum differentes: qui (ut Macedones aiunt) tam diu uocati sunt Bryges, quàm diu Europæ fuerunt Macedonũ accolæ transgressíq; in Asiã, unà cũ loco nomen immutauêre in Phryges. Armenij horum cultu armati erant, utiq; Phrygum coloni. His utrisq; præerat Artochmes, qui Darij filiam in matrimonio habebat. Lydi proximè ad Græcorum armaturam accedebant, olim Mæones uocati: pristinoq; nomine sublato, ab Lydo Atyis filio cognomen acceperũt. Mysi sup capita gentiles galeas ferebãt, scutula quoq;, ac præusta iacula. Sunt autem Lydorũ coloni, à monte Olympo Olympieni nominati. Horum utrisq; præerat Artaphernes filius, qui collega Datæ apud Marathonẽ conflixit. Thraces è pelle uulpina cassides gestabant, tunicis induti, & insuper circumdati uariis sagulis, pedibus, ac tibijs induit caliga è pellibus hinnulorum: ferentes præterea iacula, & peltas, & pugiunculos. Hi transgressi in Asiam, uocati

Artaphernes.

Thracum armatura.

Lauret. Myſi. cati ſunt Bithymi prius appellati (ut ipſi aiunt) Strymonij, quòd Strymonem accolerẽt: à ſuiſq; ſedibus exacti. Teucris, & Myſis, Thracibus, qui Aſiam incolũt, præerat Bagaſſaces Artabani filius, geſtantibus breuia è corio ſcuta, & bina ſingulis ueruta ad lupos conficiendos apta, in capitibus æreas caſſides, & ſup caſſides ex ære factas aures bouis, et cornua, impoſitis etiã criſtis, cruribus panno Phœniceo indutis. Martis oraculum apud hos homines eſt. Cabalees Mæones, quĩ Laſinij uocantur, eundem cultum geſtabant, quem Cilices: quem ego, dum ordine ad Cilices ueniam, indicabo. Milyæ lanceolas gerebant, & ueſtes fibulis ſubſtrictas, & eorũ nonnulli Lycios arcus, in capitibus galeas è pellibus factas. Horum omnium præfectus erat Badres Hyſtanis filius. Moſchi lineas circa capita caſſides gerebant, ſcutáq;, ac haſtilia breuia, ſed longa in haſtilibus ſpicula. Eodem quo Moſchi ornatu militabãt Tibareni, & Macrones, & Moſynœci, quos hi regebant: Moſchos, & Tibarenos Ariomardus, Darij filius, & Parmyis filiæ Smerdis filij Cyri. Macrones, & Moſynœcos Artayctes, Choraſmis filius, qui Seſti in Helleſpõto præſes erat. Mares in capitibus ligneas galeas gerebãt, ſcutulaq; è crudo bouis tergore, atq; lanceolas, præterea machæras, quibus atq; Colchis præerat Pherendates, Theaſpis filius. Alarodij, et Saſpires eodem, quo Colchi ornatu militabant, duce Maſiſtio, Siromitris filio. Inſulanæ gentes, quæ rubro è mari ſecutæ ſunt, ex ijs inſulis, ad quas tranſportare rex ſolet, quos è ſuis locis ſummouet, gerebant ſimillima Medis, & ueſtimẽta, & arma, quibus præerat Mardontes Bagæi, qui apud Mycalen dux altero anno in pugna oppetijt. Hæ erãt nationes, quæ per continentem ibant, ex quibus conſtabat pedeſter exercitus, quibus ij præerant, qui commemorati ſunt, quiq;

quiq; ordinârant milites, cõnumeraueranteq;, & chiliarchas, id eſt, tribunos, qui mille: & myriarchas, qui decem millibus præſunt, delegerunt, myriarchæ uerò cẽturiones, decanoſq; creauerunt. Erant & alij agminum, & gentiũ prætores: uerùm ij, qui nominati ſunt, duces. Horũ tamen & totius exercitus imperatores, Mardonius, Gobryis filius, & Triimtæchmes filius Artabani, qui diſſuaſerat bellum Græciæ inferendum, & Smerdones, Otanis filius, ambo hi fratrum Darij filij, Xerxis patrueles, & Maſiſtes Dario, & Atoſſa genitus, & Gerges Artagi, & Megabyzus Zopyri filius. Hi erãt imperatores omniũ copiarũ, præter delecta Perſarũ decem millia, quibus præerat Hydarnes, Hydarnis filius, qui uocabãtur immortales, ob hoc, quòd ſi quis eorum, aut nece, aut morbo numerũ imminueret, alius ſufficiebatur: nec unquã plures erant, pauciores ue decẽ millibus, præcipuo inter omnes cultu decori: & ijdem præſtantiſſimi omniũ, ut dictũ eſt, & præterea immenſo auro conſpicui, ducentes unà carrucas cũ pallacibus ac familia permulta, eaq; bellè ornata: nec nõ camelos, ac iumenta, præter cæteros milites, qui commeatũ ſupportabant. Equitant autem hæ nationes, ſed non omnes habebant equos, uerùm hæ ſolæ: Perſæ, qui eadem erãt, quæ peditatus armatura ornati, niſi quòd quidam eorum habebant in capitibus opera ex ære, ferroq; ductilia. Sunt quidã Nomades homines, qui Sagartij appellantur, & gente, & uoce Perſæ: ſed cultu inter Perſicum, & Pactycum, quĩ adduxêre equitatum octo millium equitum, armaturam neq; ahenea, neq; ferream aſſueti ferre, præter pugiones, utentes reſte è loris conſerta, qua freti in prælium eunt. Eſt aũt præliũ eorum hominum huiuſmodi: Vbi cum hoſte congreſſi ſunt, inĳciunt eis reſtes, in ſummo laqueos habentes, qui laqueis

Xerxis Imperatores.

Reſtibus inſtrũcta pugna.

laqueus, cum aut equum, aut hominem adeptus est, cũ ad se trahunt: ita illi illaqueati, conficiuntur. Talis horum pugna est, ijdemq; inter Persas censentur. Medi eadem equites quã pedites armaturam gerunt: & item Cisij. Indi quoq; eandẽ quam peditatus suus gestant armaturam. Cæterùm equos desultorios agebant, & currus, quibus curribus suberant, & equi, & asini agrestes. Bactrij eodem ornatu instructi erant equites quo pedites, & item Caspij. Pœni, & ipsi eandem quã pedites armaturam gerebant: curruum quoq; omnes agitatores. Itidem & Caspij, & Paricanij, ut pedites instructi erant. Nec non Arabes eo quo pedites ornatu vtebantur equitabãt camelot, nihilo inferiores equis pernicitate. Fuit fortè gentes erant equestres. Fuitq; numerus equitum octo myriadum, id est, octoginta millium, præter camelos, & currus. Et ipsi quidem equites in ordinem redacti erant. Arabes autem in vltimo locati, ob id postrem, ne equitatus conturbaretur, equis camelos nõ tolerantibus. Equitatui præfecti erant Harmamithres, & Tithæus filij Darij. Tertius horum collega Pharnuches, Sardibus erat relictus ægrotus. Nam cũ Sardibus proficisceretur, in calamitatem incidit insciens. Equitante enim eo, canis sub pedes equi intercurris: quo equus improuiso deterritus, atq; erectum sese attollens Pharnuchem excussit. Hic collapsus sanguinem euomuit: incidit q; in morbum, qui in phthisin, id est tabem euasit. Equo autem à casu statim domini, fecerunt famuli ut ille iusserat. Abducto namq; in eum locum, ubi dominum strauerat, crura cũ genibus abscinderunt. Itaq; Pharnuches à pfectura summotus est. Triremes inito numero fuêre mille ducentæ & octo, quas hi adduxêre. Phœnices cum Syris, qui Palæstinam incolunt, erecentas, hunc in modum ornati. Circa capita galeas Græ-

Equestrium Persarum copiarũ numerus.

tanicis

Phœnicis ſimillimas gerunt, induti thoracibus lineis cum ſcutis umbone carentibus, cumq; iaculis. Hi Phœnices (ut ipſi memorant) quondam mare rubrum accolebant: illinc tranſgreſſi, maritima Syriæ habitãt. Is tractus Syriæ, & quicquid Aegypto tenus eſt, Palæſtina uocitatur. Hi circa capita taſſides forcipiculatas gerunt conuexa ſcuta magnis umbonibus prædita, ac grandia pila nautica, & grandes bipennes. Eorum turba thoraces gerebat, ac magnos enſes. Hunc in modum hi armati erant. Cyprij centum quinquaginta naues, hoc modo armati. Reges eorum mitris redimiti erant: Reliqui tunicas geſtabant, cætera ut Græci. Quorum genus ſunt partim à Salamine, & Athenienſibus, partim ab Arcadia, partim à Cythno, partim à Phœnice, partim ab Aethiopia oriundi, ut ipſi Cyprij aiunt. Cilices centum naues. Hi circa capita ferebant gentiles galeas, pro ſcutis parmulas è crudo bouis corio factas, laneis ueſtibus induti: bina ſinguli iacula geſtantes, enſem machæræ Aegyptiacæ perſimilem, quondam Hypachæi appellati: ſed à Cilice Phœnicè Agenoris filio ita cognominati. Pamphilij triginta naues Græcanicis armis ornati, ab illis originem ducentes, qui cũ Amphilocho, & Calchante è Troia diſſecti fuerant. Lycij præbuerunt naues quinquaginta, thoracibus, ocreisq; armati, arcubus quoque è cornu factis, & arundineis ſagittis, ſine pennis, atque iaculis, gerentes ex humeris ſuſpenſas caprarum pelles, & in capitibus pilea pinnis coronata, quinetiam pugiones, & falces: è Creta oriundi, quondam Termilæ nominati, ſed à Lyco Athenienſi Pandionis filio, Lycij cognominati. Dores, qui ſunt ex Aſia, naues triginta. Ij Græca gerebant arma, uti è Peloponneſo propagati. Cares ſeptuaginta naues cætera Græco more ornari: ſed & falces, & pugiones gerebant: quos prius appellatus fuiſſe

Cyprierum uarium genus.

Cilices unde.

iſſe Hæetines, in ſuperioribus libris dictum eſt. Iones centum naues armati Græco ritu: qui quandiu in Peloponneſo regionem, quæ uocatur Achaia, incoluerunt. & ante aduentũ Danai, & Xuthij in Peloponneſum (ut Græci aiunt) uocabantur Pelaſgi Aegialees, id eſt, littorales: ſed ab Ione Xuthi filio, Ones ſunt appellati. Inſulam naues decem, & ſeptem armati, ut Græci, & ipſi Pelaſgica gens ſed mox Ionica, ob eandem cauſam, ob quam & duodecim oppida ſunt Ionicæ ab Athenienſib. appellata. Aeoles ſexaginta naues, ritu Græco armati, olim Pelaſgi (ut apud Græcos fertur) uocati. Hellеſpõtij centũ naues præter Abydenos: quibus mandatũ erat ab rege, ut circa locũ manerent ad pontes cuſtodiendos. Cæteri è Ponto erant, Græco more armati, Ionũ, ac Dorũ coloni. In omnibus aũt nauibus epibatæ erant Perſæ, & Medi, & Sacæ. Quarũ uelociſſimas attulêre Phœnices, & inter Phœnices optimas Sidonij. Harum ſingulis, & itẽ pedeſtribus eorũ copijs præfecti erant uirmaculi duces: quorũ ego (quia ratio hiſtoriæ non exigit neceſſariò) non faciam mentionem. Neq; enim ſingularum nationũ duces, digni memoria fuêre, quarum quot urbes, tot duces extitêre: ſed non ut ductores, uerùm ut ſerui, quemadmodum alij, qui ducebantur in militiam, uenêre: quoniam duces, penes quos ſumma imperij erat ut ſingularum gentiũ principes, quinam eorũ Perſæ fuerint, à me commemoratum eſt. Nauticis hi præfuêre. Ariabignes Darij, & Præxaſpes Aſpathinis. & Megabazus Megabatis, & Achæmenes Darij filius. Iadicæ quidem claſsi, & Cariæ Ariabignes, ex Dario, & filia Gobryis genitus: Aegyptiacæ aũt Achæmenes, Xerxis ex utroq; parẽte germanus: reliquæ autem claſsi reliqui duo. Porrò biremes lembos quinquaginta, aut triginta remorũ, & actuaria nauigia, & alia minuta

ornm appellatio.

cum

cum hyppagogis, quæ equos uehunt, contracta conflat ad trium millium peruenisse. Eorum qui in classe erant, secundum duces illustrissimi fuêre Sidonius Tetrannestus, Alesi filius, & Tyrius Mapen Sireni, & Aridius Nerbalus Arbali, & Cylix Cyennesis Horomedontis, et Lycius Cybernisceus Siccæ. Cyprij autem Gottus Chersius, & Timonax Timagoræ. Cariorum uerò Histiæus Timnis & Pygres Seldomi, & Damasithymus Candaulis filius. Aliorum nunc præfectorũ mentionem facere supersedeo, tanquam non necesse habens: Verùm Artemisiæ præcipua me tenet admiratio mulieris, expeditionem aduersus Græciam secutæ: quæ defuncto uiro ac pupilli filij principatum obtinens, nulla adacta necessitate, sed præstantia animi, atq; uirilitate in militiam concessit. Nomen ei erat Artemisiæ Lygdamis filiæ, paternum genus ex Halicarnasso, maternum è Creta. Imperans hæc Halicarnassęis, & Coïs, & Nisyrijs, & Calydnijs, quinq; cum nauibus unit omni copia instructis. Ita post Sidonias hæ naues fuerunt illustrissimæ. Eadem apud regem optimas inter omnes socios sententias dixit. Quas ciuitates recensui sub illius imperio fuisse, earum uniuersam genem aio Doricam esse, Halicarnassęorum quidem Trœzeniam, cæterorum autem Epidaurią. Hactenus de nautico exercitu. Xerxes inito copiarũ numero, militibus instructis, concupiuit illos lustrãdo oculis obire, quemadmodũ & fecit. Itaq; inscenso curru singulas nationes lustrans, quænam essent percontabatur: quarũ professionẽ scribæ excipiebãt, donec ad extremos equitũ, peditũq; peruentũ est. Hoc perfecto & nauib. in mare deductis, Xerxes è curru in nauim Sidoniã transcendit: residensq; sub aureo tabernaculo, præteruehẽsq; nauiũ proras, scisciabatur de singulis itidem, ut de terrestri exercitu fe-

erat, describiq; iubebat. Iam uerò nauarchi productas à lit tore quatuor ferè iugerum spacio, naues stabilierant, cõuersis à terra proris, & in unam frõtem digestis, epibatis quoq; id est propugnatoribus tanquam ad bellum armatis, quos Xerxes inter proras, & litus nauigans, conspicabatur. Vbi autem, & classem lustrauit, egressus naui, accersit Demaratum, Aristonis comitem, aduersus Græciã expeditionis, eiq; accersito, ita inquit: Demarate, iuuat nunc me, quæ cupio abs te interrogare, qui & Græcus es, & non ex minima ciuitate, ut audio, tàm ex te, quàm ex alijs Græcis, qui me alloquendi gratia adeunt. Nunc igitur hoc mihi expone, nunqd Græci sustinebunt manus contra me leuare? Nam (ut ego opinor) ne omnes quidem Græci, ac cæteri mortales, qui ad Hesperũ incolunt, si cõgregentur, pares fuerint nostris armis nec me inuadentẽ expectauerint: cũ nõ sint inter se cõcordes, libet tamen mihi abs te audire, quid de hoc dicas. His uerbis interrogauit. Demaratus excipiens: Vera, inquit, apud te rex utar, ueritate ne, an iucunditate? Ille ut ueritate uteretur, iubere. Neq; enim sibi ob id eum minus iucundũ fore, quã ante fuisset. Hoc ubi Demaratus audiuit: Quoniã, inquit, me iubes rex omninò ueritatẽ proloquũ, ea dicã, quæ nemo nisi mẽtiens apud te postea carpet: Græcia semp alumna fuit paupertatis, hospet uirtutis, quã à sapientia accitiit, & à seuera disciplina, quã usurpans Græcia, & paupertatẽ tuetur, & dominatũ. Ita laudo quidẽ oẽs Græcos, qui Dorica illa loca uel circà incolũt, sed nõ de cunctis eis uerba faciã, uerùm de Lacedæmonijs solis. Iam primũ nego fieri posse, ut tuã orationẽ admittant, afferentẽ Græciæ seruituteẽ. Deinde dico uenturos tibi obuiã ad pugnandũ, etiam si cæteri Græci omnes sentiant tecum. Neq; uerò de numero eorũ quæras, quot illi sint quũ

Xerxes ad Demaratũ

Demarati cũ Xerxe confabulatio.

Græciæ laudes.

Lacedæmoniorũ uirtus.

qui hoc facere possint. Nam si in exercitu eorum mille fuerint, ij tecum congredientur & item siue pauciores, siue plures. Hæc cum audisset Xerxes, sublato cachinno, inquit: Demarate, quod nam extulisti uerbum, mille omnino uiros cũ tanto exercitu cõgressuros? Agedũ dic mihi, nonne ipsum ais istorum uirorum fuisse regem? Vis ne igitur sine mora tu cum decem uiris dimicare? Quod si uestri populares omnes tales sunt, quales tu prædicas, profectò secundum uestra instituta debes tu, qui illorum es rex, duplum præstare, quã singuli eorum: qui si denis è meo exercitu pares sint, iure abs te posco, ut uigintis pares ita uerba, quæ dixisti, comprobabuntur. Atqui si tales sint illi, ac tanta statura, qualis quantusq; tu, ac cæteri Græci, qui in colloquium meum uenerũt, uidete ne cũ tantopere gloriamini, frustra id, insolenterq; faciatis. Nã age meliga quoq; argumẽto, undi fieri queat, ut mille, aut decem millia, atq; quinquaginta millia hominũ, qui præsertim sint omnes liberi, nec unius imperio subiecti, tanto exercitui obsistant, cum simus non plures, quam millenia singulos eorum si fuerint quinque millia. Nã sub uno (quemadodũ apud nos fit) imperatore milites, illius metu, etiam cõtra suam ipsorum naturam, meliores efficiuntur, adactiq; uerberibus, uel pauciores aduersus plures eunt: ijdẽ remisso libero sibi arbitrio, neutrum horum faciunt. Adeò opinor Græcos etiam pares numero Persis, ægrè cũ eis solis certaturos: quinimò istud apud nos solos est quod ais uerũ nõ ita multum, sed rarum. Sunt enim è Persis meis fortissimis, qui uelint cum ternis Græcis simul dimicare, quorum tu inexpertus, multa blateras. Ad hæc Demaratus: Intelligebam, inquit, rex ab initio, me uana dicentem, non incundũ tibi futurũ. Sed quia tu dicere me uerissima exegisti, dico quæ

Militares imperatores uirtute auctiores.

erat è dignitate Spartanorum. Quanquam ipse optimè intelligis, quantopere nunc illos ego amem, qui me honore, & dignitate paterna exutum, exorrem, profugumq; fecerunt: quē pater tuus exceptum, uictu, ac domicilio donauit. Quare non est credibile, uirum prudentem respuere beneuolentiam exploratam, sed maximè obseruare. Ego enim, neq; cū decem promittam me posse dimicare, neq; cum duobus, ac ne singulari quidem certamine uolens certauerim. At si necesse fuerit, aut uehemens discrimen institerit, libentissimè cum uno quolibet istorum omnium dimicarem, qui se singulos aiunt idoneos ad certandum cum ternis Græcorum. Etenim Lacedemonij pugnando cum singulis, non sint illi quidem cæteris deteriores uiris: at conserti, cunctorum uirorum sint excellentissimi. Nam licet sint liberi, non tamen sunt isq; quaq; liberi, quippe quibus præest domina lex, quā multò magis metuunt quam tui te. Faciunt ergo quæcunq; illa cogit. Cogit aūt idē semper, uetans semper eos ex acie fugere quantāuis hominū multitudinē, sed iubens, ut ordinē nō deserētes, aut uincāt, aut occumbant. Hæc ego loquē, si tibi blaterare uideor, uolo posthac in cæteris silentiū agere. Hactenus loqui coactus, ubi uerò ex sentētia cōtingat rex. Hæc locuto Demarato, Xerxes ad risum uersus, nulla indignatione motus est, sed comiter hominem remisit. Post Demarati colloquiū, ubi Doriseo præfecit prætorē Maſcamen, Megadostis filiū, amoto eo quē Darius præfecerat, ire cū exercitu aduersus Græciā pgit. Hic Maſcamen, quē illic relict Xerxes, uni tanq; omniū prætorū præstantissimo, quos aut ipse, aut Darius constituisset, dona quotannis mīsit: & itē eius posteris Artaxerxes filius Xerxis. Etenim ante hāc expeditionē, in Thracia, & ubiq; in Hellespōto prætores fuerant, qui

Lex dominā.

Maſcamis elogium.

omnes

omnes poſt eandem expeditionem à Græcis eiecti ſunt, & è Thracia & ex Helleſponto, præterq; è Doriſco. Vnde Maſcamen Græci permulta conati, tamen eijcere nequiuerunt. Ob id huic ab eo, qui in Perſis regnat, ſemp dona mittũtur. Eorũ uerò, qui à Græcis expulſi ſunt, neminẽ rex Xerxes uirum egregiũ eſſe dixit, præter unũ Bogem ex Eione, quem laudare non deſinebat, eiuſq; (qui ſuperfuêre) libros maximo inter Perſas honore proſequebatur. Siquidẽ magnis ferri laudibus Boges meruit, qui cũ Athenienſibus, & Cimone Miltiadis filio obſideretur, licereţ ei accepta fide egredi, & in Aſiam remeare, tamen abnuit, ne regi pro metu ſuperfuiſſe uideretur, ſed ad extremam uſq; pſtitit, atq; ubi nihil in mœnibus cõmeatus reliquũ fuit, accenſo ingenti rogo, interemit libros, coniugem, concubinas, familiã: eoſq; in rogum deiecit. Dehinc omne aurũ urbis, atq; argentum è muris diſperſit in Strymonem. His actis, ſemetipſe cõiecit in rogum. Ita hic merito à Perſis ad hoc uſq; tempus præconio celebratur. Xerxes è Doriſco in Græciam tendens, ut quoſq; populos adibat, ſecum militare cogebat. Erat autem (ut ſuperius à me expoſitum eſt) omnis ad Theſſaliam uſque tractus in ditionem redactus, et regi tributarius effectus à Megabazo, & inox à Mardonio. Digreſſus à Doriſco, præterijt primum Samothraces muros, quorũ ultimũ oppidũ ad ueſperam ſitũ eſt, nomine Meſambria, cui uicinum eſt oppidũ Thaſiorum, Stryma: quæ oppida interfluit amnis Liſſus, cuius aqua tũc non ſuffecit copijs Xerxis, ſed defecit. Hæc olim regio uocabatur Galaica, nunc autem Britanica: quæ tamen optimo iure Ciconũ eſt. Tranſmiſſo profluente Liſſi arefacto, Xerxes has Græcas urbes prætergreſſus eſt: Maronẽa, Dicæam, Abdera, eas inquã præterijt, & hos qui iuxta eas ſunt, famoſiſſimos

Boges.

Samothraces muri.

fissimos lacus. Ismeridem, qui Maroneam Strymamq; interiacet: Bistonidem Dicæe contiguum, in quem duo flumina ingrediuntur, Travus, & Compsatus. Qui iuxta Abderam sit, nullum nobilem lacum præterijt Xerxes, sed fluuiũ Nestum mare subeuntem. Post has regiones perrexit mediterraneas uersus urbes. In quarum una est lacus, triginta fermè stadiorum in circuitu, piscosus, & admodum salsus quē sola iumenta cum aquarentur, exiccauere. Huic urbi nomen est, Pissyrus. Has urbes & maritimas, & Græcas, sinistrorsum relinquens præterijt Xerxes. Per quas autem gẽtes Thraciæ prouinciæ iter fecit, hæ sunt: Pati, Cicones, Bistones, Sapæi, Dersæi, Edoni, Satræ. Quorum qui maritimi erant, nauibus secuti sunt: qui uerò mediterranei à me sunt commemorati, præter Satras. Cæteri omnes terrestri itinere sequi coacti sunt. Satræ nulli adhuc hominum, quantum nos scimus, fuêre subiecti: sed soli è Thracibus ad meam memoriam liberi semper perstitêre. Editos enim montes incolunt, omnigenis arboribus, ac niuibus obsitos: uiri in re bellica eximij: apud quos oraculum est Bacchi, idq; in editissimis mõtibus. Eorum, qui in illo templo Bacchi uaticinantur, sunt Besi. Antistes uerò, qui reddit responsa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis uariè. Peragrata quam dixi regione. Xerxes secundo loco transijt murum Pierum quorum unus nomen est Niphrage, alteri Pergamo. Hac iter præter eos montes faciebat, à manu dextra relinquens nbeum Pangæum magnũ atq; excelsum, in quo aurea sunt, & argentea metalla: quem cum Pieres, & Elodomanti, tum præcipuè Satræ exercent. Super Pangæũ ad aquilonem habitantes Pæones, Doberes, & Paoples prætergressus Xerxes ad uesperam uersus cõtendit, donec ad flumen Strymonem peruenit, & urbem Eionem,

Pierum muri.

BSB

nem,cuius prætor Boges (de quo paulò ante fecimus mẽtionem) adhuc uiuebat. Regio Pangæo monti circumiecta, nominatur Phillis. Hinc uersum uersus, porrecta ad flumen Angiten, quod Strymonem subit. Hinc meridiem uersus ad ipsum Strymonem, ad quem Magi mactatis equis candidis litauerunt. His, & alijs complurib⁹ medicamentis in flumẽ factis, per nouem uias Hedonorum iereiiuxta quas Strymonem paribus iunctum inuenêre. Audientes autem eum locũ nouem uias Hedonorum appellari, totidem illic pueros, ac uirgines puellarum indigenarum filios uiuos defoderunt. Perficien enim, defodere uiuentes. Nam & Amestrim Xerxis uxorem iam prouectæ ætatis, audio bis septem illustriũ Persarum liberos defodisse, ad referendã pro se gratiã deo, qui sub terra esse fertur. Vbi à Strymone progressus est exercitus, illic ad solis occasum uersus, est litus, in quo sitã urbem Græcã, nomine Argilũ præterijt. Hæc, & quæ super eã est regio, uocatur Bisaltia. Illic sinum Neptuni tẽpli â læua manu habẽs, prexit ad campũ, nomine Syleũ, præteriens Stagyrũ Græcã urbẽ, puenitq; Acanthũ, ducẽs unà singulas harũ gentiũ, & itẽ accolas mõtis Pangæi, & earũ quas superius commemoraui: ijs, qui maritimi erant, classe: qui procul à mari aberant, terrestri itinere sequentibus. Hanc uiam, qua Xerxes duxit exercitum, Thracès neq; confundunt, neq; serunt, sed ad mea usq; tẽpora magnopere uenerãtur. Posteaq; Acanthũ puenit Xerxes, præcepit Acãthijs, ut hospitalitatẽ exhiberẽt, eosq; Medica ueste donauit: laudãs quòd alacres cerneret esse ad bellũ, quoq; audiret fossã esse absolutã. Xerxe apud Acanthũ agente, cõtigit ut Artachæes. q fossæ faciũdæ pfuerat, morbo decederet, uir Xerxi spectatꝰ, genere Achæmenides, statura inter Persas procerissima, quippe cui 4.

Viuos defodere.

omninò digiti deerant, à longitudine quinq; regiorum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximum hominum fato functum, apparatissimè eum funerauit, exhibito etiam epulo, eiusq; tumulum omnis exercitus extruxit: cui tanquã heroi ex oraculo Acanthij sacrificant, nomine eum nuncupantes. Et rex quidem Xerxes amisso Artachæe, iacturam se fecisse existimabat. At ij Græci, qui exercitum excipiebãt, cum Xerxi cœnam præberent, in omnem miseriam deuenêre, adeò quidem, ut suis laribus efficerentur exorres. Dum Thasij pro suis, quæ in continente sunt, urbibus, Xerxianas accipiunt copias, Antipater, Orgis filius, elatus animo, uir inter populares illustris, erogauit in cœna quadringenta argenti perfecti talenta. Eam rem ubi accepere qui præerant, alijs circà urbibus (tale enim conuiuium ianpridem indictũ fuerat, & magni fiebat) hoc ubi accepere, præsertim præconibus passim prædicãtibus, tùm uerò oppidani frumentum, quod in urbibus erat, inter se distributũ molebãt, farinamq; triticeam, hordeaceamq; in complures menses faciebãt. Ad hæc excogitauêre ob preciũ optima quæq; pecora saginare, & altiles aues habere, terrestres, palustresq; in cortibus, & in uiuarijs ad accipiendũ exercitũ. Quinetiã aurea, argenteaq; pocula, & crateres faciebant, & cætera quæ mensæ imponũtur. Hæc omnia ipsi regi, & ijs, quĩ cum illo uescebantur, fiebant: cætero aũt exercitui, quæ ad esum duntaxat præcepta erant. Sub aduentũ exercitus, tabernaculũ ubi Xerxes ipse maneret, statuebatur, reliqui sub dio agebant. Vbi tempus cœnæ aderat, tunc cõuiuatores laborem sustinebant. Ii cum expleti noctem illic exegerant, postero die reuulso tentorio, & omni apparatu sumpto ita abscedebant, nihil relinquẽtes omnibus asportatis. Vnde Megacreontis uiri Abderitæ ele-

Megacreõtis dictũ.

gans

gans dictum extitit, qui suasit Abderitis, ut uniuersi, mares pariter, ac fœminæ, sua delubra adirent, supplicitérq; diis assidentes precarentur, ut posthac dimidium futurorum malorum à se propulsaretur. Nam de præteritis magnam se gratiam illis habere, quòd rex Xerxes non bis quotidie cibū capere consueſſet. Fore enim ut Abderitæ, si iuberentur, ut etiā prandium simile cœnæ instruerent, aut non præstolarentur Xerxem aduenientē aut præstolati, pessimè inter omnes homines affligerentur. Et eis quidem quanquā grauatè, tamen quod imponebatur, exequebantur. Xerxes uerò ex Acantho duces classis à se dimisit, iussos ad Thermam cum classe se opperiri. Est aūt Therma in Thermæo sinu sita, à qua ipse sinus habet cognomē. Hac enim compendiariam magis uiā esse audiebat. Nam è Doriſco ad Acanthum usq; ita instructus exercitus iter fecerat, tripartito diuisus omnis iussu Xerxis: ut una pars secundū mare iret unà cum classe, cui parti præerant, Mardonius, & Masistes: altera per mediterranea, cui præerāt Tritantechmes & Sergis: tertia inter has media, cū qua Xerxes ipse incedebat, ducibus Smerdone, & Megabyzo. Nauticus exercitus ubi à Xerxe discessit, fossam enauigauit in Atho depressam, ac perductam ad sinum, in quo Assa, & Pilorus, & Singus, & Sarga urbes sitæ sunt. Ex quibus sumpto commilitio, pergit ire ad sinū Thermæū: circūuectusq; Ampelon promontoriū Toronæū, præternauigauit has Græcas urbes, unde & naues, & cōmilitiū sumpsit, Toronam, Calipsum, Sermylam, Mecybernam, Olynthū quæ regio nunc Sitonia nominatur. Ab eo promontorio Amprii præcidens mare usq; ad promontorium Canastræum, totam ferè Pallenem præteruectus est. Illinc quoq;, & naues, & cōmilitium sumpsit ex Potidæa, ex Aphystis, Noua urbe, ex

Xerxis festiuū stratagema.

Aegea, ex Therambo, ex Sciona, ex Menda, ex Sana. Hæ sunt urbes sitæ in Pallena, Phlegra prius appellata. Præternauigant hanc regionẽ, ad præstitutũ locũ tendebat, sumens etiã milites è uicinis Pallenæ urbibus, ac Thermæo sinu cãterminis, quib. hæc nomina sunt. Lipaxus, Combrea, Lissæ, Gigonus, Camsa, Smila Aenea, quarũ regio adhuc Cressæa nominatur. Ab Aenea, in qua finis enumerandarũ urbium mihi factus est, iã ad ipsum Thermæũ sinũ cursus classis extitit, & ad terrã Mygdoniã, donec ad Therman, quò præceptũ erat, peruentũ est ad urbẽ Sindũ, & ad Calestrã, sup Axiũ sitã flumen, quod Mygdoniã terrã dirimit à Bottiæide: cuius terræ Bottiæidis arctum ad mare locũ obtinent urbes Ichnæ, & Pella. Hic nauales copiæ circa flumen Axiũ, & urbẽ Thermã, & alias in medio horũ urbes statiua habuêre, regẽ opperientes. Huc peruenire uolens Xerxes, Acanthо profectus cum terrestribus copijs per mediterranea incedebat, peragrans Paeonium agrum, atq; Crestonicum, super annẽ Chidorũ: qui è Crestonæis initio sumpto, per terrã Mygdoniam fluens, in paludem (quæ est supra Axium) euoluitur.

Leonum naturæ alicq; loca.

Hùc iter faciente Xerxe, leones impetum dederunt in camelos qui commeatum portabant. Sub noctem enim relictis locis consuetis eò descenderunt: nullo'q; alio neq; iumento, neque homine tacto in camelos grassati sunt. Cuius rei causam admiror, quòd leones, quoties alunde eis est quo indigent, abstinent ab inuadendis camelis, quod animal nunquam antea, nec experti fuerant illic, nec uiderant. Sunt autem per ea loca leones multi, & boues agrestes prægrandibus cornibus: qui ad Græcos ueniunt. Leonum terminus est Abderorum flumen Nestus, et Achelous, qui per Acarnaniam fluit. Nam nemo aut ad auroram trans Nestum usquam gentium uiderit

uiderit leonem in Europa, aut trans Acheloum ad Hesperũ in reliqua continente: sed in horum fluuiorum medio leones gignuntur. Postquam Therman uenit Xerxes ibi substitit, tantum maritimi spacij occupantibus castris, quantum est ab urbe Therma, & Mygdonia, usq; ad confluentem Lydiæ & Haliacmonis: ubi agrum Bottiaidem, Macedonicumq; disterminant. In his locis statim habuêre Barbari, quibus potamibus solus ex ijs (qui cõmemorati sunt) amnibus, Chidorus è Crestonaie fluens non suppetijt, sed defecit. Xerxes è Therma prospiciens Thessalicos montes, Olympum & Ossam, præcipuæ magnitudinis, audiensq; in medio eorum angustum esse, per quem fluit Peneus, & illic uiam esse, quæ in Thessaliam fert, cupidine captus est, nauigandi ad ostium Penei inspiciendum: quia superiorem uiam terrebos, præter Gonnum urbem. Nam hac tutissimũ iter esse audiebat. Atq; ut concupiuit, ita & fecit. Itaq; conscensa nauí Sidonia, quam semper conscendebat, quoties ei tale aliquid facere libebat, extulit signum cæteris nauibus proficiscendi relictis illic terrestribus copijs. Eò postquam peruenit, ostia Penei contemplantem ingens admiratio cum subiit, accitos uiæ ductores interrogauit, num flumen posset auerti, ut alibi mare ingrederetur? Narratur autem Thessalia quondam lacus fuisse, utpote concluſa undique præaltis montibus. Nam quod Thessaliæ ad auroram spectat, id Pelion, & Ossa iunctis inter se radicibus præcludunt: quod ad uentum aquilonem, id Olympus: quod ad Hesperum, id Pindus: quod ad meridiem, & uentum austrum, id Ochrys: quod inter hos montes medium id Thessalia est, ita deuexa, ut cum alij frequentes amnes in eam defluant, tum ij quinq; præci-

Chidori aquæ Xerxianis copijs non sufficit.

præcipuè, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, Pamisus: qui è montibus Thessaliam ingentibus in eam planiciẽ confluentes, per unum anfractum, & eum arctum in mare euadunt, in unam aquam omnes redacti: qui simul, ac confluentem fecerunt, Peneus retento suo nomine cæteros innominatos reddit. Fertur quondam, cum nõdum esset hic anfractus, per quem flumina mearent, hos fluuios, & præterea lacum Bœbeidem, non fuisse nominatos, quemadmodũ nũc & tamen non minus quam nunc fluxisse: sed suis fluentis omnem Thessaliam effeciisse pelagus. Ipsi quidẽ Thessali memorant Neptunũ feciisse conuallem, per quam meat Peneus, haud absurdè sentientes. Qui enim arbitratur Neptunum terram quatere, & quæ terræ motu discussa sunt, huius dei esse opera, ei cernenti hunc locũ uidetur Neptunus id feciisse. Nanq; diductio illa montiũ (ut mihi uidetur) terræmotus est opus. Xerxi interroganti, num alibi essent in mare ostia Penæi, ductores sui rem compertam habentes. Rex, inquũt, nulli sunt huic flumini alibi in mare tendentes exitus, quàm hic ipse. Cuncta enim undiq; montibus redimita Thessalia est. Ad hoc Xerxes dixisse fertur: Solertes sunt uiri Thessali, qui suæ sibi imbecillitatis conscij, iampridem cũ alia præuiderunt, tũ uerò hoc, quòd regionem habeant facilem occupatu, & maturè expugnabilẽ. Solũ enim hoc esset negociũ, flumen obstructo anfractu, auersóq; alueo, per quem meat, in eorũ terrã inducere, à quo omnis Thessalia præter mõtes aquis obduceretur. Hæc ita se habere Xerxes apud filios Alei dixit, quoniã Thessali è Græcis principes regi sese tradiderant, ratus id illos per totã nationẽ diuulgaturos. Hoc locutus, & locum contemplatus, Thermam renauigauit. Vbi cõplures dies circa Pieriam est cõmoratus (nam monte Macedonicum,

cedonicū, ut illac in Peræbos omnis transiret exercitus, tertia eius pars repurgabat) cōdē legati, qui dimissi in Græciā fuerant ad terrā petēdā, regressi sunt partim inanes, partim terram & aquam afferentes. Quam qui dederunt hi fuēre: Thessali, Dolopes, Enienses, Perebij, Locri, Magnetes, Melienses, Achai, Phthiotæ & Thebani, cæteriq; Bœotij præter Thespienses, & Platæenses: cū quibus ij Græci Peræbij pepcusserant fœdus qui bellū aduersus Barbarū sumpserāt Fœdus aūt ita habebat. Quicūq; Græci sese dedidissent Persæ, nō adacti necessitate, eorū decimū quemq. rebus bene cōstitutis se deo qui Delphis est deuoturos: ita apud Græcos iusiurandū habebat. Xerxes neq; Athenas, neq; Spartā legatos terrā petitū miserat: ob id, quod quos antè Darius ad hoc ipsum misisset, eorū alios illi in barathrū, alios in puteū deiecerant, iubēres eos illinc terrā, & aquā ferre ad regē. Hac de causa Xerxes nullos illuc ad petendū misit. Et Athienses quidē, quòd ita legatos tractarint, quid triste cōtigerit, non queo dicere, nisi quod eorū solum cū urbe uastatum est: quod tamen ipsum nō ea causa suspicor cōtigisse. Lacedæmonijs uerò ira Thalthybij, qui fuit Agamemnonis præco, incubuit. Est aūt Spartæ Thalthybij templū, cū eius posteris, qui Thalthybiadæ nommantur, quibus homos legationis Spartanorū semper tribuitur. Itaq; post eā rē Sparciatæ cū lata exta eis nō essent, idq; diu cōtingeret, perīasi huius calamitatis Lacedæmoniorum, cœtu frequenter coacto hoc edictum proposuēre. Si quis Lacedæmoniorum uelit pro Sparta occumbere. Tunc Sperthias Aneristi, & Bulis Nicolai filius, uiri Spartiatæ, & natalibus, et opibus inter primos, ultrò se obtulerunt ad satisfaciendum suæ pœna Xerxi, Darij filio, ob legatos apud Spartā interemptos. Ita hos Spartiatæ tanquam morituros, miserūt ad Medos. Digna

Legati Darij in puteū cōiecti.

Thalthybij ira.

gna admiratione tùm audacia horum uirorum, tùm uerba ab eis habita. Nã Susa tendentes, ad Hydarnẽ Persam Asiaticæ oræ maritimæ præuectũ uenerãt qui eos hospitaliter muniscrip acceptos, his uerbis interrogauit: Viri Lacedæmonij quid ita respuitis efficiamini regis? Cernite enim ex me, & meo statu, quã sciat honore prosequi rex uiros egregios, uos itidem honoraturos, si uosipsi ei dederitis. Videamini modò apud eũ esse uiri egregij: quoniã singuli uestrum rege donãte principatũ Græciæ obtinebunt. Ad hæc illi respõdentes: Hydarnes, inquiunt, nõ ex æquo consiliũ uũ ad nos spectat, atq; ad te, qui conditionis quam suades, expertus es, nostræ inexpertus. Nã seruitutem quidem nostri: libertatem autem nondum expertus es, utrum sit dulcis an non. Quæ si tibi experta foret, non uti hastis, sed uti securibus pro ea dimicaremus, nobis suaderes. Hæc Hydarni responderunt. Dehinc ut ascenderunt Susa, & in conspectum regis uenerunt, principiò iubentibus satellitibus, ac uim afferentibus, ut procũbentes regẽ adorarent, & p capita eos ad id agendũ impingentib. negauerunt, se unq; id esse facturos: neq; enim sibi esse cõsuetudinẽ hominem adorandi, neq; se ad id uenisse. Posteaq; in hoc repugnauerant, secũdo loco hæc illis & his similia dixêre: Rex Medorum, nos miserunt Lacedæmonij ad luendã pœnã pro ijs legatis, qui Spartæ interiêre. Hæc illis dicentibus, Xerxes præ magnanimitate negauit se fore Lacedæmonijs similem. Illos enim interimendis legatis, ius omnium hominũ cõfudisse: se uerò quod illis exprobraret, id non esse facturũ neq; eos occidendo, Lacedæmonios culpa soluturũ. Hac re per Spartiatas gesta, in præsens ira Thalthybij cessauit: etsi Spartam reuersis Sperthio, & Bule, longo deinde tempore interiecto, excitatũ est inter Peloponnenses, & Athenienses bellum, ut Lacedæmonij aiunt, quod mihi diuinitus maximè

Lacedæmoniorum deuotorum respõsum ad Hydarnem Persam.

Adorate regẽ.

Xerxis magnanimitas.

Legati non uiolandi.

maximè uidetur esse gestũ: quia ira Thalthybÿ nuncios corripuerit, nec prius quieuerit. Quod aũt ira inciderit in corũ, qui ad regem ascenderunt filios; Nicolaũ Bulis, & Aneristũ Sperchÿ filium, qui piscatores Tirynthios in naui oneraria plena uiris nauigantes cepit manifestũ est apud me diuinitùs id factũ esse, ex ira dei, quòd nunchÿ, qui in Asiã à Lacedæmoniis mittebãtur, proditi à Sitalce Tyrei Thracũ rege, & à Nymphodoro Pythei filio. Abderita, excepti sunt iuxta Bisanthem, quæ est in Hellespontο: & abducti in Atticã ab Athenienssib. necati sunt: cũq; ijs Aristeas Adimãti Corinthius Verũ hæc multis post regis expeditionem annis gesta sunt. Quæ expeditio, ut ad superiorẽ orationẽ redeã, nomine quidẽ tendebat cõtra Athenas, re tamen uera cõtra cunctã Græciã. Ea diu ante Græci cum audissent, nõ perinde oẽs affecti sunt. Nã ij, qui terrã & aquã dederãt Persæ, fiduciã animo psumebant, tanq; nihil ingratũ passuri â barbaro: qui nõ dederant magno in metu uersabantur: quippe cum nulla tanta classis esset in Græcia, quæ posset accipere inuadentẽ, præsertim pleriscq; bellũ detrectantib. & libenter ad partes Medorũ inclinantib. Hoc ego loco necesse habeo ferre sententiã apud multos quidẽ homines inuidiosam, nõ tamen quod mihi uidetur uerã, dissimulabo. Si Athenienses formidãtes periculũ quod impendebat, patriã deseruissent, aut nõ deserentes, sed pmanentes sese dedissent Xerxi nihil omninò aduersus regẽ in mari quisquam conatus fuisset. Quod si in mari nemo Xerxi restitisset, idem in continenti factum fuisset. Et quãuis multæ loricæ essent muris inductæ à Peloponnensibus g Isthmum, proditi à sociis Lacedæmonij, ijsq; non uolentibus sed per urbes à classe barbara occupatis deserti fuissent: desertiue ò, aut magna operi aggeresii generatè occubuissent

aut

aut uidentes iam alios Græcos cũ Medis sentiẽtes, cũ Xerxe depacti fuissẽt: atq; ita utriuq; sub Persis Græcia fuisset. Nã murorũ apud Isthmũ loricatorũ, quæna utilitas fuisset regem mari potiẽte, à nemine quiui audire. Nũc aũt si quis Atheniẽses Græciæ liberatores extitisse dicat, profectò nõ aberrauerit à uero. Nã utro se illi applicassent, hac parte erãt præpõderaturæ. Cũ uerò præstulerint Græciã præstare liberam, nimirũ ipsi fuêre, qui quicquid Græciæ reliquũ erat cũ Medis nõ sentiens, erexerũt: quiq; secundũ deos regẽ repulerũt: ne oraculis quidẽ horrẽdis, ac terribilibus, quæ è Delphis ueniebãt: inducti ad Græciã deserendã: sed persistentes cõstituerunt excipere hostem sua inuadentẽ. Siquidẽ cõsultoribus Delphos missis, uti oraculo parati erant & nuncij factis apud templum quæ ritus postulabat, adem ingressi consederunt. Quibus Pythia, cui nomẽ erat Aristonice ita respõdit:

Athenienses Græciæ liberatores.

Pythiæ oraculum ad Atheniẽses.

Quid stas miser? extrema relinquite terræ
Tecta fuga atq; urbis fastigia celsa rotundæ:
Nam caput, & corpus minimè syncera manebunt
Extremúr pedes poterunt superesse, manusúe:
Aut medium, sed ea ignis edax deformia reddet,
Et Mars acer equis urgens Asiægena curru.
Atq; alias pleraſq; tuas non solius arces:
Permultasq; deũm sæuis dabit ignibus ædes,
Quas ego prævidi iam nunc sudore madentes,
Atq; metu tremere, & de laquearibus altis
Nigrantem cogentes malo manare cruorem:
Ite, sed ex adyto, atq; malis effundite mentem.

His auditis Atheniẽsiũ cõsultores maxumo sunt mœrore affecti. Quib. inter sese agitãtib. tũ tristẽ respõsum, Timon Androbuli filius, uir apud Delphos illustris suasit hæc ferè, ut sumptis

Timon illustris

ut ſumptis oleæ ramis deintegro reuerterentur ad conſulendum ſuppliciter oraculum. Obtemperantes ei Athenienſes dixêre: O' princeps, redde nobis oraculum melius de patria in honorem horum palmarum, quos geſtantes ad te uenimus alioqui hinc abs te non abituri, ſed in hoc adyto ad obitum uſq; permanſuri. Hæc dicentibus, antiſtes iterum hoc modo reſpondit:

Pythiæ alterum oraculum ad Athenienſes.

Pallas Olympia cum multis hortatibus uſa,
Et precibus blandita Iouem placare nequiuit,
Hoc tibi fabor item reſponſum, adamantina fata.
Nam captis reliquit, quæ limes Cecropis oræ.
Intus habet, quodcunq; ſacer penetrale Cithæron,
Iupiter è ligneo dat mœnia facta Mineruæ:
Quæ tibi ſola tuisq; ferant inuicta ſalutem.
Tu uerò aduentum peditumq; equitumq; quietus,
Terreſtresq; acies ne præſtolare, ſed hoſti
Terga dato, ueniet tibi ſic tamen obuius ille.
Diuina Salamis mulierum pignora perdes,
Vſquam uel Cerere ſparſa, coëunte uel uſquam.

Hæc legati ut erant ita arbitrati prioribus nitiora, poſtquã conſcripſerunt, Athenas redière: reuerſiq; ad populum recitauêre: & cum aliæ multæ ſententiæ eſſent oraculum interpretantium. & eæ plurimum perplexæ: quidam è maioribus natu dixêre, uideri ſibi deum reſpõdere ſaluam fore arcem. Olim enim Athenienſium arcem præſeptam uallo fuiſſe. Et q̃ quidem interpretabantur uallum eſſe hunc ligneum murum. Alij uerò dicebant deum ſignificare naues: easq; cæterum omiſſis ædificare iubebant. Verùm hos, qui aiebant naues eſſe ligneum murum, fallebant, duo ultima Pythiæ dicta:

Diuina ô Salamis mulierum pignora perdes,
Vſquam uel Cerere ſparſa, coeunte uel uſquam.

Circa hos uersus confundebatur eorum sententia, qui classem uolebant esse ligneum murum. Nam oraculum qui interpretabantur in eam sententiam accipiebant, fore ut ipsi instructa classe ad Salaminem pugna nauali succumberẽt. Erat aũt inter Athenienses quidam, qui in primores recèns peruenerat, nomine Themistocles Neoclis filius: qui negabat interpretes omnia recta coniectare: quòd diceret, si clades, quæ prædicitur, ad Athenienses spectaret ullo modo, non ita placidè nobis deum fuisse responsurum: sed sic, ô Salamis misera, pro eo quod dixit, ô diuina Salamis, si circa eam suĩ incolæ forẽt oppetituri. Sed rectè coniectantib. sentiendum à deo contra hostes editum esse oraculum, non contra Athenienses. Itaq; suadebat ut sese instruerent tanquam prælio nauali certaturi, & tanquam hic esset ligneus murus. Hanc Themistoclis sententiam Athenienses potiorem esse censuerunt, quàm illorum, qui interpretantes oraculum, dissuadebant apparatum pugnæ naualis: sed hanc esse in summa sententiam dicebant, non letandam in hostem manum, sed ex Attica regione demigrandum, & aliam incolendam. Extitit & alia (ante hanc Themistoclis) sententia ad tempus egregia. Cum magna uis pecuniæ è prouentu metallorum, quæ sunt è Lauio, esset in ærario Atheniensium æquè diuidunda uiritim denis in singulos puberes drachmis: tunc Themistocles hanc dissuasit Atheniensib. distributionem, sed ex pecunia classem ducentarum nauium compararent ad Aegineticum bellum. Hoc enim bellum conflatum Græciæ salutem attulit, cogens Athenienses nauticos fieri. Et quanquã hæc classis in eũ usum, in quẽ cõparata fuerat, nõ uenit, tamen in utilitatẽ Græciæ cessit. Ipsa iã præparata cum præstò esset & alterã exædificari oporteret, placuit Atheniẽsib. inito post oraculũ consilio, barbarum Græciã inuadentem

Græcorum de conspirando consilium.

cum

cum nauib. opperiri uniuersos deo obsequentes unà cũ Græcorum uoluntatijs. Et hæc quidẽ oracula Atheniensib. sunt reddita. Coactis aũt in eundem locũ Græcis, qui per Græciã melius sentiebant inter se collocutis interposita fide ibi cõsilio habito uisum est ante omnia missas faciendũ pecunias debitas, & inimicias, & hostilitates. Erant aũ cũ alia aliorũ bella, tum uerò maximum inter Atheniensis & Aeginetas. Postquam Xerxem cũ exercitu Sardis esse audiere, Atheniensis decreuêre cum aliquot in Asiam mittendos ad res regis explorandas, tum nuncios partim Argos ad contrahendam aduersus Persam belli societatem, partim in Siciliam ad Gelonem Dinomenis filium: partim in Corcyrã, partim in Cretam, iubentes opem Græciæ ferri, eo animo, ut si fieri posset, omnis uis Græca unum esset: & ad idem agendũ omnes incumberent tanquam calamitate cunctis Græcis impẽdente. Ferebantur aũt res Gelonis magnæ esse: nec multò minores quã Græcorum. Vbi hæc eis placuêre, & in gratiam inter se redière, principio speculatores in Asiam tres uiros misêre. Qui cum Sardis uenissent, in speculando regis exercitu deprehensi sunt: & à ducib. pedestrium copiarũ torti deducebantur tanquam periturí, lata in eos mortis sententia. Id ubi Xerxes audijt, reprehensa ducum sententia mittit quosdam è satellitibus, iubens, ut si uiuos adipiscerentur speculatores, ad sese deducerent. Eos adhuc superstites, adeptũ satellites prehensos in regis conspectum adduxerunt. Scisciatus rex, qua de causa uenissent, præcepit satellitibus, ut homines circumducerent peditatum omnem equitatumq; ostentãtes: & eos ubi contemplando illa expleti fuissent sine noxa dimitterent quocunq; locorum ire libuisset. Hoc Xerxes ea ratione imperauit, quòd cogitabat fore, ut si speculatores necati fuissent, neq; Græci pẽsicerent potentiam suam

Xerxis fiducia.

esse fama maiorem, neq; quippiam ipse læderet hostes trib. uiris interemptis, sed ijsdem in Græciam regressos, Græci ut se opinari dicebat, auditis rebus suis antequam exercitum compararent, propriam libertatem traderent: atq; ita non oporteret suscipere molestiam de exercitu in eos ducendo. Hæc sententia Xerxis cum altera quadam congruit. Nam cum Abydi ageret Xerxes, uidit naues cursum tenentes per Hellespontum, quæ frumentum è ponto in Aeginam Peloponnesumq; portabant. Quas ubi audiêre eius assessores esse hostium, sese ad eas corripiendas accingebant, intuentes in regem, quando id agi præciperet. Xerxe eos interrogauit, quonam illæ tenderent: qui cum respondissent, ad hostes tuos domine, & frumento onustæ: Tunc Xerxes excipiens, inquit. Nonne eôdem quò isti, & nos nauigamus, tum rebus alijs, tum uerò frumento instructi? Quid igitur hi officiunt nobis, quibus commeatum portant? Ita speculatores rebus inspectis dimissi in Europam rediêre. Post quorum recessum Græci, qui contra Persam coniurârant, nuncios iterũ Argos miserunt. Quibus Argiui responderunt, res suas ita habere, audisse se iam inde ab initio Barbarum excitasse aduersus Græciam bellum: & cum accepissent intellexissentq; Græcos sese colligere, tentaturos Persæ obsistere, principes fuisse mittendi Delphos, qui deum consulerent, quid sibi optime facientibus esset euenturum. (Nuper enim sex millia fuisse interempta à Lacedæmonijs & Cleomene Anaxandridæ) eaq; de causa se misisse, & ijs qui missi fuerant interrogantibus, sic Pythiam respondisse:

Xerxis stratagema.

Argiuorũ oraculũ.

Finitimis inuise, deis dilecte beatis.
Interius tutamen habens impune maneto,
Et tutare caput, nam membra tuebitur illud.

Hæc illis Pythia prius respõderat. Postea uerò quàm nuncij Ar-

eij Argos uenerunt, senatumq; ingressi mandata retulerũt, Argiui responderunt ad ea quæ dicebantur se paratos esse in 30. annos pacificare cum Lacedæmonijs percusso fœdere: sed ea cõditione imperij, ut dimidiũ imperij penes se esset, quanquam ius imperandi ipsorum sit, tamen dimidio imperij sese esse contentos. Hoc aiebant suum senatum respondere, quamuis dissuadente oraculo societatem contrahere cum Græcis: quod etsi formidarent, tamen cupere ut fœdus 30. annorum feriretur, intra quos annos liberi sui in uirilem ætatem adolescerent: hac uidelicet ratione, ne si qua calamitas ad superiorem accederet in bello Persico nisi fœdera forent, in posterum subiecti Lacedæmonijs essent. His dictis à senatu, quidam è nuncijs Spartanorũ ita respondit: Quod ad fœdera quidem attineret, se ad eos qui plures essent, relegare: quod autem ad imperium, id uerò sibi demandatum esse, ut responderent, dicerentq; Spartanis duos esse reges, Argiuis unum, ideo non posse fieri, ut alterutro Spartæ regi abrogetur imperium: & nihil obstare quo minus cum ijs duobus rex Argiuus parem dignitatem obtineat. Ibi Argiui negare se perpessuros insolentiam, sed præoptare à Barbaro imperari sibi, quàm Lacedæmonijs cedere. Atq; ita edixerunt nuncijs, ut priusquam occideret sol, ex Agro Argiuo excederent, alioqui hostium loco futuri hoc ipsi Argiui sic se habere memorant. Aliter tamen per Græciam narratur, Xerxem antequam bellum Græciæ inferret, misisse Argos per caduceatorem: qui cum peruenit, ita fertur uerba fecisse: Viri Argiui, Xerxes rex hæc uobis inquit: Nos arbitramur Persen, ex quo nos progeniti sumus, fuisse filium Perfei Danaes filij ex Andromeda genitũ, quæ fuit Cephei filia: ita ex uobis oriundi sumus. Quod cum ita sit, nefas est, & nos propagatoribus nostris inferre bellum, & uos alij opẽ

Argiui Xerxi subdi mallunt, quàm Laced. esse inferiores.

ferendo nobis aduersarios fieri: sed potius domi ustræ uos considentes ocium tenere. Nam si mihi ex sententia succedit nullos pluris quàm uos faciam. Hæc Argiui cum audissent, rem confeciſſe dicuntur, & à principio dissimulantes quod actum esset, nihil popoſciſſe Græcos: sed cum ab illis reprehenderentur tunc partem imperij popoſciſſe, gnaros id Lacedemonios non concessuros, ut hoc prætextu ociũ agerent: cui rei cõpetit, quod quidã Græcorũ multis posteà annis gestũ fuisse memorant: Cũ Susis Mnonijs alterius negocij gratia essent Athenienſiũ nuncij Callias Hipponici filius, & collegæ qui unà ascenderant, contigit ut Argiui & ipſi per id tempus Susa mitterent nuncios, qui Artaxerxem filiũ Xerxis interrogarent, an amicitiam, quã cum Xerxe contraxiſſent, putaret adhuc durare, an ab illo pro hoſtibus haberentur. Quibus Artaxerxes, imò uerò maximè perdurare respõdit: nullamq; sibi ciuitatẽ amiciorem putare, quàm Argos. Verùm anteducatorem Xerxes Argos miserit ad ea discenda, & an Argiuorum nuncij qui Susa ascenderunt, Artaxerxem de amicitia interrogauerint, pro comperto dicere non possum: nec ullam de his aliam proferre sententiam, niſi quam Argiui proferunt. Id denum scio, si omnes homines domeſtica mala in medium contulissent, & cum uicinis mutare uolentes, mala uicinorum intuiti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea quæ ipſi attuliſſent. Ita non turpiſsimè ab Argiuis actum. Ego uerò quæ dicuntur dicere debeo, attamen non omninò omnibus credere: quod in uniuersum à me dictum sit: quoniam & hoc narratur, Argiuos extitiſſe, qui Persam in Græciam accersuerint, posteaquam cum Lacedæmonijs malè pugnaſſent, pro dolore præ

Argiuorũ cum Perſis affinitas.

senti

senti quiduis præoptantes: & de Argiuis quidem dictū est. In Siciliam aūt ad agendum cum Gelone, tum alij nuncij à socijs iêre, tum uerò à Lacedæmonijs Syagrus. Huius Gelonis progenitor fuit Oecetor: qui in Gela erat ex insula Telo, quæ ad Triopium sita: qui dum Gela conderetur à Lyndijs, qui erant è Rhodo & Antiophemo, assumptus non est. Interiecto tamen tempore, posteri eius deorum inferorum sacerdotes illic perseuerauerunt, oriūdi à Theline uno ex ea familia, qui eos illic collocauit hunc in modum: Quidam Geloni per seditionem eiecti, in Maclorium urbem (quæ sita est super Gelam) profugerunt. Hos Telines Gelam deduxit nullis uirorum copijs adiutus, sed horum deorum sacris: quæ unde acceperit an ipse possederit, id uerò dicere non possum. His sacris fretus, eò deduxit illos, ubi posteri sui deorum sacrificuli essent. Quæ res mihi admirationi fuit præter ea quæ audio, tantum opus Telinem effeciſſe: qualia opera non à quolibet uiro effici consueuerunt, sed ab eo qui sit casti ingenij, robustæq; præstantiæ. Quanquam fertur ab incolis Siciliæ, fuisse natura effœminatum, ac uiro molliorem. Hunc in modum ille dignitatem hanc adeptus est, Cleandro Patareo, qui septem annos Gelæ tyrannide potitus est, uita functo: à Sabyllo autem Gelone fuit interfectus. Ibi frater eius Hippocrates suscepit imperium. Quo tyrannidem obtinente, erat illic Gelo prognatus Teline uate cum alijs multis, quorum unus erat Aenesidemus Pataici, satelles Hippocratis. Hic diu pòst, ob uirtutem declaratus est totius equitatus præfectus. Nam quibus in bellis Hippocrates obsedit Callipolitanos, Naxios, & Zāclæos, & Leōtinos, pugnauitq; cum Syracusanis, & permultis Barbarorum, in ijs bellis Gelo extitit uir præstantissimus:

Gela opp.

adeò ut ulla omnium (quas retuli) ciuitatem effugerit Hippocratis dominationem, præter Syracusanos. Quos pugna ad flumen Elorum superatos, Corinthij Corcyraiq; liberauerunt: eò hac tamen conditione, ut Syracusani Camarinã quæ ipsorum quondam fuisset, Hippocrati traderent. Hippocrates cum totidem annos, quot frater Cleander tyranni dem obtinuisset, illato Siculis bello, ante urbem Hyblam periit. Ita Gelon per causam tuendi liberos Hippocratis, Euclidem & Cleandrum, ubi ciues quod abnuerent dicto amplios audientes esse, prælio uicit, ipse Gelonorum imperium adeptus est, liberis Hippocratis dominatu fraudatis. Post hoc commentum, quosdam Syracusanos qui Gamori uocabantur, à plebe suisq; seruis, qui Cyllyrij nominabantur, eiectos in patriam ex urbe Casmena reducendo, potius etiam est ipsis Syracusiis. Nam ei uenienti plebe Syracusana & urbem & seipsam dedit. Quam Gelo ubi accepit, Gelam aquã tenebat minoris faciens, Hieroni fratri demandauit, sibiq; Syracusas habuit, & quidem pro omnibus urbibus. Ideoq; ea ciuitas confestim aucta atq; propagata est. Nam deductis eò Camarinæis Gelo ciuitatem dedit, Camarina euersa. Itemq; dimidio & eò amplius Gelonorum itidem ut Camarinæis fecit. Necnon Megarensium qui sunt in Cilicia, cum obsessi ad deditionem uenissent, locupletissimos quosq; qui bellum ei intulerant, & ob id se interfectum iri putarent, Syracusas traduxit, ac ciuitate donauit. Nam plebem Megarensem, quæ belli mouendi fuerat expers, quæq; nihil mali se passuram spectabat, Syracusas adductam uenundedit, ex Sicilia asportandam. Idem hoc fecit Euboijs, q sunt in Sicilia proceres à plebe distinguens. Hoc ideò de uirisq; fecit, quòd arbitraretur contuberniũ plebis rẽ esse molestissimã.

Elorus flu.

Hybla urbs.

Ea

Ea ratione magnus tyrannus effectus est Gelo. Ad quẽ legati Græcorũ, posteaquã Syracusas, coramq; uenerunt, ita locuti sunt: Lacedæmonij, & unà Athenienses, eorũq; socij nos misêre ad te in societatem assumẽdũ aduersus Barbarũ, quem audisti prorsus bellũ Græciæ inferre, iuncto pontibus Hellesponto, hominem Persam, secum omnes Eous ex Asia copias ducentem, per simulationem belli Athenis inferendi, nos inuadentem, cum in animo habeat omnem Græciã redigere in suam potestatem. Tu igitur, cui magna potentia adest, nec minima Græciæ portio, Siciliæ princeps, ferre opẽ ijs, qui Græciã à seruitute uindicant, eamq; unà cum illis liberato. Coacta enim cuncta Græcia erimus magna manus, pugnaq; pares inuadentibus nos. Quod si è nobis alij proditores fuerint, alij ocioſi sedeant, id syncerum quod supererit Græciæ, exiguũ erit unde periculũ est, ne omnis Græcia pessum eat. Neq; enim speraueris Persam, si nos prælio superauerit, ad te nõ esse uenturũ: quinimò hoc ante caueris: nobis nãq; opẽ ferendo temetipsum tutaris. Rei consilio gestæ lætus plerunq; est exitus. Hæc legati dixêre. Quibus respõdens Gelo, multus in hac oratione fuit: Viri Græci, inquit, insolẽtem habetis orationẽ, qui ausi estis me adire hortantes ad inundã aduersus Barbarum societatẽ: cũ ipsi me oranté prius aduersus exercitũ Barbaricũ recusaueris socĩũ. Nã dũ mihi erat cũ Carthaginensib. certamen, incũbenti ad ultionẽ necis Doris Anaxandridæ de Aegestanis exigendã, offerebãq; me adiutorẽ ad liberãda emporia, unde uobis magna emolumenta, atq; uoluptates prouenerãt, uos uenire noluistis, neq; mei adiuuãdi gratia, neq; ultionis de nece Doriana exigendæ Iraq; quantũ in uobis est, oĩa hæc à barbaris possidẽtur. Verũ nobis hæc in melius recidêrũt. Nũc quoniã circũuenit

Græcorum legati ad Gelonẽ

Gelonis responſio.

Doris Anaxandrides.

uos, atq; attigit bellum, ita demum Gelonis memoria facta est. Sed cõtemptus à uobis, non ero uestri similis sed paratus ad opem ferendam ducentarum triremium, & uiginti millium armatorum, ac duûm millium equitum, totidẽq; ferentariorũ, totidẽq; leuis armaturæ totidẽ sagittariorũ, totidem funditorũ, ac rei frumentariæ cunctis Græciæ copijs suppeditaturæ, donec fuerit debellatũ. Hæc nr præstiturum recipio sed ea lege polliceor, ut ego sim aduersus Barbarũ Græcorũ imperator. Aliter neq; ipse ueniam, neq; alios mittam, ea Syagrus audiens non tulit: Sed ô quã eiularet, inquit, Pelopides Agamemnõ, si audiret Spartiatas imperiũ subdidisse Geloni, atq; Syracusanis. Tu uerò ne feceris huius rei mentionem amplius. Sed si tibi animus est opem ferendi Græciæ esto sub imperio Lacedæmoniorum. Si dedignaris subesse, non habes animũ opẽ ferendi. Ad hæc Gelo ubi uidit uerba Syagri uersa, hanc ad extremum protulit orationẽ Hospes Spartiata, contumeliæ homini factæ solent irritare indignationem. Verùm tu cõtumelioſit in me uerbis inuehens non tamẽ induxisti me ad uicẽ contumeliosè reddendã. Sed quãdo uos ita imperiũ amplectimini, multò me magis quam uos decet illud amplecti, qui multò maiorũ copiarũ, ac plurium nauium imperator sum. Cæterùm, quoniã ista oratio uestra in contrariũ nititur, nos aliquantum à superiore nostra oratione decedemus. Si uos terrestribus copijs præfueritis, ego nauticis præero. Sin uos mari imperitare iuuat, ego terrestribus copijs imperitare uolo. Ex quo oportet uos, aut alterutra harũ rerũ esse contentos, aut his socijs destitutos abscedere. Hãc Gelo conditionẽ offerrebat. Cui nuncius Atheniensis Lacedæmonios animaduertens, ita respõdit: Rex Syracusanorũ, Græcia nos ad te misit nõ imperatorũ indiga, sed

Gelonis magna imperandi libido.

Atheniensis nũcij responsio.

exercitus. Tu uerò præ te fers non missurum te exercitũ, nisi sit Græciæ imperator: uidelicet, ut illi imperes affectas. Itaq; quantum ad eam partem pertinet, quòd cuncto Græcorum exercitui præesse postulas, sufficerit nobis Athenensibus silentium agere, intelligentibus Laconẽ fore idoneum ad reddendam prouinciæ rationem. Quantũ ad illud attinet, quod poscis ut uniuersæ classi præsis, ita habeto: nos, etiam ut Laco permittat, nõ esse permissuros præesse te classi. nostrũ munus hoc est, nisi Lacedæmonij id uelint: quibus præesse classi uolentibus, non contradicemus, alteri uerò cõcedemus nemini. Nam alioqui frustra plus nauiũ quã cæteri Græci possideremus si Syracusanis imperiũ cederemus, qui sumus Athenienses, & antiquissimæ originis soliq; Græcorum, qui nunquam solum uertimus, è quibus uirum insignem, omnãdoq; exercitu apissimum Homerus uersificator ait liũisse, ut nõ sit dedecus nobis hæc commemorare. His Gelo iusta respondit: Hospes Athenensis, apud uos qui præsint habetis, qui subsint non habetis. Quocirca cum nihil cedere sed totum obtinere uelitis: quàm celerrimè hinc retrò abscedatis, renunciaturi Græciæ, uer ex anno illi exaruisse. Cuius dicti sensus hic est: Cum constet probatissimam anni partem esse uer, talem esse suum exercitum innuebat, quo Græcia prinatur, quasi quodam uere: quod illi exaresceret, non inita secum societate. Hoc responso Gelonis accepto, nuncij Græcorũ profecti sunt. Post hæc Gelo, timens quidẽ ille Græcis, ne impares Barbaro essent tamen indignũ, atq; intolerandum sibi ratus ut profectus in Peloponnesum subesset Lacedæmonijs, qui Siciliæ tyrannus esset, omissa hac uia, aliam iniit. Nam ubi primum audijt Persam transmisisse Hellespontum, misit cum tribus birembus Cadmum, Scythæ filium, Coum,

Athenienses nunquam solum uertisse.

Coum, multa cum pecunia, ac placidis uerbis, ad obseruandum, quò casura esset pugna: ut si Barbarus uinceret, ei pecuniam traderet, terramq; & aquam eorum locorum, quibus Gelo imperaret: sin uincerent Græci, rursus pecuniam reportaret. Hic Cadmus, ante id tempus, cum tyrannidem Coorum à patre accepisset satis ualidam, nullo aduerso casu, sed ob iustitiam sua sponte eam in media urbe deposuit, atq; in Siciliam abijt: ubi imò cum Samijs urbem Zanclam, cuius nomen in Messanam mutatum est, tenuit atq; incoluit

Cadmi felicia

Hunc Cadmum, atq; hūc in modum eò profectum, Gelo ob iustitiam quā illi ex alijs rebus adesse nouerat, Delphos misit: cuius hominis inter alia, quæ edidit opera iusta, hoc non in postremis ponitur, quòd tantum pecuniæ à Gelone commissum interuertere cum posset, noluit: sed posteaquàm Græci pugna nauali superiores extitêre, Xerxesq; cum exercitu abijt, & ipse in Siciliam redijt cum omni pecunia. Fertur autem & hoc ab ijs, qui Siciliā incolunt, Gelonem inducto ad obtemperandum Lacedæmonijs animo fuisse laturum Græcis auxilia, nisi Terillus, Crinnopi filius eiectus ex Himera, ubi erat tyrannus, à Therone, Aenesidemi filio, Agraganinorū principe, accersisset per id tēpus Phœnicū, & Pœnorū, & Iberorum, & Ligyorum, & Elisycorū, & Sardonum, & Cyrniorū trecenta millia, duce eorū Hamilcare, Hannonis filio Carthaginiensium rege: quos Terillus abduxerat, cùm persuasos hospitij necessitudine, tùm præcipuè prompta animi uoluntate Anaxilei, Critenei filio, Rhegini tyranni, qui filios suos Hamilcari obsides dedit, ulciscendi soceri causa. Habebat enim Anaxileus in matrimonio Terilli filiam, nomine Cydippam. Ita Gelonem, cum requiret auxilia Græcis ferre, Delphos misisse pecuniam. Prætera aiunt ijdem con-

contigisse, ut eodem die Gelo, & Thero Hæmilcarem Carthaginiensem in Sicilia superârint, quo Græci in Salamine Persam. Quinetiam Hamilcarem, qui à patre quidem Carthaginiensis, à matre uerò Syracusanus erat, & ob uirtutem Carthaginiensium rex, cum conflixisset prælio, uictũ è conspectu fuisse ablatum audio nec unquam gentium, aut uiuũ aut mortuum comparuisse. Omnia enim Gelonẽ indagando colluſtrasse. Apud ipsos autem Carthaginienses illius imaginem colentes, hæc fama est: Dum Barbari cum Græcis in Sicilia ab aurora ad crepusculum sine intermissione pugnarent (tamdiu enim extractum fuisse prælium) interea Hamilcarem in castris permanentem sacrificasse, atq; liuasse, solida corporá aggerentem in ingentem pyram: sed conspectis suis in fugam uersis, ut erat in faciẽdis sacris occupatus, sese in ignem misisse, atq; ita combustum è conspectu sublatum. Cui siue hoc modo, ut Phœnices, siue alio, ut Carthaginienses, & Syracusani memorant ex oculis ablato, nunc Carthaginienses sacrificant, extructis monumentis, cùm alibi in omnibus suis colonijs, tùm præcipuè in ipsa Carthagine. Hactenus, quæ ad Siciliam attinent. Corcyræi aliud nuncijs responderunt, aliud fecerunt. Nam cum eos ijdem nuncij, qui in Siciliam ierant, adissent, & eisdem, quibus Gelonem uerbis allocuti fuissent, polliciti sunt cõfestim se auxilia missuros, ac præsidio futuros, negantes sibi Græciam neglectui habendam de salute periclitantem. Quæ si collaberetur, nihil aliud sibi superesse quàm ut primo quoque die seruirent. Ideoq; sibi quoad possent, illam esse adiuuandam. Hæc illi aspectu speciosa responderunt. At ubi ferre opem oportuit, aliud habentes in animo, sexaginta naues instruxêre, egressi digressi, Peloponneso applicuêre, ac circa Pylon,

ac

ut mea fert opinio) Acragantini incolunt. Ad extremum cum neq; illam expugnare possent, neq; permanere fame enecti, ea relicta abijsse: & dum circa Iapygiam cursum tenerent ingenti eos tempestate adorta, in terram fuisse eiectos: lacerati sq; nauibus, cum nullus in Cretam receptus ostenderetur, illic subsidentes urbem Hyriam condidisse: & mutato nomine pro Cretibus Iapyges Messapios esse effectos, & pro insulanis continenticos: & ab urbe Hyria alias incoluisse. Quas diu pòst Tarentini cum euertissent, magnam in ruinam deuenêre, ut hæc maxima cædes omnium (quas nouimus) extiterit, tùm ipsorum Tarentinorum, tùm Rheginorum: qui à Micytho, Chœri filio. ad tria millia ciuium adacti opem ferre Tarentinis, interiêre. Ipsorum uerò Tarentinorum, qui cæsi sunt, numerus non est initus. Micythus, qui Anaxilei famulus erat, & procurator Rhegij relictus, ubi ex ea urbe excidit, Tegeam Arcadum incoluit: cõplureśq; statuas in Olympia consecrauit. Sed mihi Rheginorum, & Tarentinorum excessus ab oratione factus est. In Cretam igitur desolatam Præsij aiunt, cùm alios homines, tùm præcipuè Græcos immigrasse: tertiaq; ab excessu Minois ætate, res Troianas gestas fuisse, in quibus non deterrimos exuisse Cretenses Menelai defensores: & ob id eos Troia reuersos una cum suis ouibus fame, pestilentiaq; correptos, iterumq; desolatã Cretã cum reliquis, nunc à tertijs Cretensibus habitari. Harum rerum memoriam refricãdo, Pythia illos ad ferenda Græcis auxilia animatos cohibuit. Ad Thessali necessitate subacti, circa initia Medorũ partes fouerunt, cũ expectarent non placere illis, quæ Aleuadæ excogitassent. Nam cum primum audiêre, Persam traijcere in

Europam,

Europam, nuncios ad Isthmũ mittunt: ubi prouisores Græciæ delecti è ciuitatibus, coacti erant ad rebus Græciæ prospiciendum. Ad quos postquam uenêre nuncij Thessalorum ita uerba fecêre: Viri Græci, Olympiacum ingressum custodiri expedit, ut Thessaliæ pariter, atq; omni Græciæ sit belli uti amen. Nos equidem ad custodiendum præparati sumus, sed uos quoq; debetis multum illuc mittere copiarum: quas nisi mittatis, scitote nos pactionem inituros esse cum Persa. Neq; enim oportet nos adeò ante cæteram Græciam positos, pro uobis solos occumbere. Quibus ferre opem si recusatis, nullam poteritis iniungere necessitatem. Nulla namque fortior necessitas est, quàm imbecillitatis. Itaq; per nosmet aliqua ratione salutem nobis comparare conabimur. Hæc Thessali. Ob quæ Græci illuc mittendum decreuêre exercitum pedestrem ad maris ingressum custodiendũ. Exercitus ubi coactus est, per Euripum nauigat. Qui postquam ad Algas Achaiæ peruenit, egressus illic relictis nauibus, in Thessaliam contendit, & ad Tempe peruenit, ad ingressum, qui ab inferiore Macedonia Thessaliam fert, iuxta amnem Peneum, inter Olympum, & Ossam montes. Ibi castra posuêre Græci, ad decem millia armatorum coacti, quibus aderat Thessalorũ equitatus, ducibus è Lacedæmonijs quidẽ Euenero Carmi delecto ex polemarchis, quanq; nõ esset è regio genere ex Athenien sib. aũt, Themistocle, Neoclis filio. Verũ paucos illic dies morati sunt. Aduenerũt enim ab Alexãdro, Amyntæ filio, Macedone nuncij, suasum eis, ut illinc decederent, ne ingressu pstantes, ab exercitu irrumpente proculcarentur, uidelicet. multitudinem terrestrẽ, nauticãq; indicando. Horũ consilio Græci (nã & bene sibi cõsuli, & bono erga ipsos animo Macedo esse uidebatur) obtemperauerũt.

Quam-

Quanquam mihi uidentur meu quoq; id suasisse, quod audierant alium etiam esse in Thessaliam ingressum: per Perræbos, in superiori Macedonia, iuxta urbem Gonon, quàm & transiuit exercitus Xerxis. Ita Græci ad naues regressi, rursus ad Isthmum se receperunt. Hæc fuit in Thessaliam sumpta expeditio, dum rex in Europā ex Asia transiturus erat; sed Abydi iam agebat. Thessali à socijs deserti, iam nihil ambigentes, ita prompti ad Medos transiêre, ut in rebus gerendis sese regi præstiterint utilissimos. Græci ad Isthmum reuersi, ob ea quæ ab Alexandro dicta erant, consultabant & qua ratione bellum gerendum statuerent, & quibus in locis. Euicit q; hæc sententia, ut præsidio aditum Thermopylarum custodirent: quippe, qui uidebatur & angustior quàm ille Thessaliæ, & solus ipsorum terræ propinquior. Nam semitam qua Græci intercepti postea fuêre apud Thermopylas, haud nouerant prius, q̃ ducib. Trichinijs ad Thermopylas hostis peruenit. Hunc igitur aditum ut tuerentur decreuêre, ne Barbarus transiret in Græciam, utq; classis peruehe retur Hisliæotidem oram super Artemisium. Hæc enim loca inter se uicina sunt, ut audiri utrinq; possint, quæ apud alteros geruntur. quæ loca ita se habent: Artemisium quidem à pelago Thracio, ex laxitate in arctum cogitur traiectum, qui est inter insulam Sciathum & continentem Magnesiæ. Ab angustijs autem Euboiæ, iam Artemisium excipit litus, in quo est Artemidis, id est, Dianæ templum. Ingressus uerò in Græciam per Trichinum, ubi arctissimus, dimidij iugeri est, quanquam ad dexteram regionem non est hic locus arctissimus, sed ante postq; Thermopylas. Iuxta Alpenos tergo sitos, tantummodo ad agendum uehiculum patet: anterius iuxta flumen Phœnicem, propè urbem Anthelam, solũ

Hisliæotis ora.

agendo uehiculo ſufficit. Thermopylarum quod montis ad Heſperum uergit, inacceſſum eſt, & prælati præcipitij protentum uſq; ad Oetam. Quod aũt uiæ uergit ad auroram, id à mari excipitur, ac uadoſis. In hoc ingreſſu ſunt calidæ lauacra, quæ ollas indigenæ uocant: & deſuper ara Herculi extructa. Ad hos ingreſſus murus eſt ædificatus, ſuper quem olim portæ erant. Eum autem ædificauerant Phocenſes metu Theſſalorum, ex quo illi ex Theſprotis terram Aeolidem iêre habitatum, quam nunc poſsident. Et quia Theſſali conabantur eos ſubigere, præſidio impoſito tutabãtur: aquãq; calidam ingreſſuri induxêre, ut eſſet lacunoſus locus: omnia excogitantes, ne in ſuam terram Theſſali incurſarent. Hic tamen murus quondam extructus, maiori ex parte iam uetuſtate erat collapſus: quo rurſus excitato, uiſum eſt illis faciendum, ut illic Barbarum arcerent à Græcia. Eſt autem proximè uiam uicus nomine Alpeni, unde frumentari Græci ſtatuerant. Et hæc quidem loca uiſa ſunt Græcis opportuna. Cuncta enim rimati atq; ratiocinati ſunt, ut ubi Barbari neque multitudine, neq; equitatu uti poſſent, ibi illos Græciã inuadentes exciperent. Poſtea uerò quam Perſam in Pieria eſſe audiêre, ex Iſthmo digreſſi ſunt: pedites ad Thermopylas inſidendas, cæteri mare ad Artemiſium. Dum Græci (ut cuiq; præceptum erat) properè ad ſuccurrendũ tendunt, interea Delphi deum cõſuluere, de ſeipſis pariter, & de Græcia ſoliciti. His reſponſum eſt, ut uentos precarentur: illos enim maximos fore Græciæ auxiliatores. Delphi quod acceperè oraculum, cum ijs primum Græcis communicauêre, quibus libertas cordi erat: quo nuncio illos, quod Barbarũ magnopere timerent, immortali beneficio demeruêre. Deinde ſtatuta uentis ara in Thyia, ubi fanũ eſt Thyiæ Cephiſi filiæ.

Ventorum ara.

filiæ, à quæ & locus hic habet nomẽ, hostias illis immolauêre: propter quod oraculum etiam nunc Delphi uentos propiciant. Nauticus Xerxis exercitus ex urbe Therma mouens, decem ex omnibus nauibus uelocissimas recta misit in Sciathum, ubi erant tres præsidiariæ naues Græcorum, Trœzenia, Aeginetica, Attica: quæ præuisis Barbarorum nauibus in fugam se proripuerunt. Sed ex ijs Trœceniam, cui præerat Praxinus, insecuti Barbari, continuò excipiunt. Deinde strenuissimum quenq; propugnatorum eius ad portam adductum, deinceps mactant. Eorum qui capti mactatiq; sunt & primo & strenuissimo erat nomẽ leoni, quod nomen nonnihil fortasse nocuit. Aeginetica uerò, cuius trierarchus erat Asonides, nonnihil tumultus hostibus præstitit: quod eius epibata erat Pythius Ischenoi filius, uir eo die præstantissimus. qui capta naui, tamen cousq; pugnando restitit, donec totus dilaniatus est: quem collapsum non mortuum, sed spirantem, Persæ qui nauim ceperant; admiratione uirtutis, magnum operæprecium putauerunt ut seruarent, uulneribus myrra medentes, sindoneq; byssina & fascijs ea obligantes: ac rursus in castra sua reuersi, hominem uniuerso exercitui ostentabant admirabundi, ac probè obseruantes: tum alios quos in eadem iam naui cœperant, tanquam mancipia adseruarent. Duabus nauibus interceptis, tertia, cui præerat Phirmus uir Atheniensis, dum fugit ad hostia Penei, impacta est, qua sine uiris Barbari potiti sunt. Nam Athenienses simulatq; nauem impegerunt, ab ea desilierunt, & iter Thessaliã intenderunt, seq; Athenas receperunt. Huius rei per ignes è Sciatho editos facli certiores Græci, q ad Artemisium castra habebant, & ob id perterriti, illinc Chalcidem concesserunt ad Euripũ tutandum, relictis per edita

Euboiæ loca diurnis speculatoribus. Ex 10. Barbarorum nauib. tres ad Herma, quod est inter Sciathum & Magnesiã nomine Myrmeca, prouectæ sunt. Quem locum ubi tenuêre Barbari, lapideam illic columnam imposuêre. Qui ex Therma soluerunt, ubi litus oculos effugit, cum omni classe nauigabant nidieb. ex quo rex à Therma discesserat, inter se dissipati: sed eos Herma ducebat, quod erat in traiectu ferè Scyris Pannorum. Hinc totum diem nauigantes Barbari, orã Magnesiam tenuerunt super Sepiadem, & litus quod est inter urbem Casthanæam & orani Sepiadem. Ad hunc usq; locum Thermopylas, exors malorum Xerxis exercitus fuit: & adhuc classis, quãadmodũ ego supputãdo inuenio, mille ducentarũ septé et Asia nauiũ. In quib. à principio è singulis nationib. erãt millia ducẽta & quadraginta unũ ac quadringẽti duenos supputãdo uiros in singulis: & praterindigenas propugnatores, addendo Persarum Medorumq; ac Sacorũ tricenos epibatas. Reliquus autem hic exercitus constabat ex triginta sex millibus, ducentisq; ac decem. Adijciam huic & superiori numero eos qui sunt ex biremibus: in quarum singulis plures fecerim 80. potius quã pauciores uiros. Quarum nauium summa, ut superius dictum est, 3000. fuit. Erãt in eis fuerunt uirorũ 24. myriades, id est, ducenta & quadraginta millia. Hæc igitur erat classis ex Asia, unius & quinquaginta myriadum uirorum in uniuersum: & præterea septẽ millia sexcenti decẽ. Peditatus fuit decies septiescẽtena millia: equitũ 80000: quib. addo Arabes, q camelos: & Pœnos, qui currus agitabãt, quæ facio uiginti millia. Quæ copiæ classiariæ & terrestres in summã redactæ, fiũt ter & uicies centena, & præterea decem & septem millia, sexcenti & decem. Has copias ex ipsa Asia fuisse contractas dictum est,

Xerxiana classis.

Copiarum Xerxianarũ Summa.

fit, præter seruitia quæ sequebantur, & eos qui in frumentarijs nauib. uehebantur. Huic omni enumerato exercitui adiiciendus est ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Ii Græci, qui sunt è Thracia, ex insulis Thraciæ obiacentib. adduxerũt naues 120 quarũ uiri sunt 34000. Terrestres copias adduxerunt Thraces, & Pæones, & Eordi, & Bottiæi, & genus Chalcidicum, & Brygi, & Pieres, & Macedones, & Peræbi, & Enienses, & Dolopes, & Magnetes, & Achæi, & qui maritima Thraciæ habitabant. Harum nationum reor 300000. hominum fuisse, quæ myriades illis Asiaticis adiectæ, fiunt in summam uirorum pugnatium ducentæ sexaginta quatuor, & præterea mille sexcenti ac decem. Hoc tanto pugnatorum numero non pauciora, sed plura fuisse arbitror, q hos comitabãtur seruitia & eos q frumẽtarijs in nauigijs erãt. & alijs nauib. unà cũ militaribus uiris uehebantur: quos neq; plures neq; pauciores facio, sed totidem. Ita æquali numero pugnatorum, explebunt totidẽ myriadas: fientq; 528. myriades, & 3220. uiri, quos Xerxes Darij filius duxit ad Sepiadẽ, & usq; ad Thermopylas. Hic fuit uniuersus copiarum Xerxis numerus. Nam mulierum pinsentium, & pallacum & eunuchorum numerum, nemo pro comperto queat dicere: ac ne impedimentorum quidem aliorum'q; iumentorum sarcinariorum, neq; canum Indicorum exercitum comitãtium, præ multitudine quisquam inire numerum posit. Quo minus miror, proditum esse. Fluenta quædam non suppeditauisse: magis miror unde tot myriadibus cibaria suppetierint. Nam subducta ratione comperio. si singuli quotidie singulas frumenti chœnicas, id est, semodia non amplius accepissent, absumpta fuisse singulis diebus centum millia medimnorum, & trecẽtos, ac quadra-

ginta medimnos, qui singuli constant è senis modijs, haud annumerando mulieres eunuchosq́, & iumenta, atq; canes. In quo exercitu cum tot uirorum millia essent, nemo aut specie aut magnitudine corporis erat, qui cũ Xerxe ipso posset contendere, tanquã dignior qui illud imperium obtineret. Nauales copiæ, postquã è statione soluerunt, profectæq́ orã terræ Magnesiæ tenuerunt, quæ est inter urbem Castaneam & oram Sepiadem, primæ quæq́ naues ad terram habuêre stationem, aliæ deinceps in ancoris stetêre, ad octauum usq; ordinem intra mare procedentes, utpote angusti ore littoris quam ut classem caperet: atq; ita per noctem stetêre. Sub ipsum uerò diluculum, ex sereno cœlo & tranquillo, cũ mare efferuesceret, incidit in eam atrox tempestas, ac uehemens uentus subsolanus, quem Hellespontiam nuncupant, qui circa illa loca habitabant. Eum uentum quicunq; augescere animaduerterunt, & quibus per conditionem stationis licuit, ij tempestatem præuenerũt, reuulsisq; nauib. sese atq; illas incolumes præstiterunt. At quas naues uentus exteriores natus est, earum alias ad loca, quæ dicuntur furni, quæ sunt in Pelio extulit, alias in littus, alias in ipsam Sepiadem illisit, alias in urbem Castanæam, alias in Meliboeam expulit: erat enim intoleranda uis eius. Enimuerò feruntur Athenienses, Boream inuocasse ex oracuio alio, quod eis redditum est, ut generum suum ad sibi opitulandum inuocarent. Habet aũt (ut apud Græcos fertur) Boreas in matrimonio Orithyiam Atticam Erichthei filiam. Ex hoc coniugio, ut fama est, Athenienses inducti sunt ad coniectandum Boream sibi generum esse: & dum in Chalcide pro Europa excubarent, cum intelligerent augeri tempestatem, aut etiam antè, inuocaue ye Boream, cui prius sacrificauerant, & Orithyiam, ut sibi auxilio essent, & Barbarorũ naues corrumperent, quemadmodum

Formæ in Xerxe dignitas.

Hellespontiacus uentus.

modum prius fecerant circa Athon. Num ab id Boreas ingruerit in Barbaros apud stationē agentes, non queo dicere: certè Athenienses aiunt & ante fuisse sibi auxilio Boreā, & tunc illud effecisse. Atq; digressi illinc, delubrum Boreæ extruxêre ad amnem Ilisum. In hac tempestate, qui pauciss mas naues, ij non pauciores 400. periisse aiunt, uiros quoq; innumerabiles, ac uim pecuniarum immensam: ut Amnocli Cratineo Magneti maiorem in modum fuerit fructuosum hoc naufragium qui aliquantò pòst, dum circa Sepiadem humum fodit, multa pocula aurea ejecta, multa argenteq; percepit, thesaurosq; Persarum inuenit, assatimq; aliarum ex auro rerum lucratus est, & cum alioqui non essent fortunatus, ê rebus repertitijs mirificè est ditatus. uexebatur enim is quoq; ingrata quadam calamitate, uidelicet liberis orbatus. Nauium aūt onerariarū, aliorūq; nauigiorū quæ perierunt, numerus iniri non potest. Itaq; præfecti classis ueriti, ne sibi post acceptā calamitatem Thessali incursarent, excelsum sibi uallum è naufragijs circumdederunt. Triduo. n. tempestas perstitit. Quarto tandem die Magi incisiones faciendo, & ueneficijs incantando uentum, ad hæc Theti, ac Nereidib. sacrificando, tempestatem compescuerunt, siue alioquin tēpestas ipsa sua sponte cessauit. Theti aūt ideò Magi sacrificauêre, quòd ab Ionib. acceperant Thetim ex eo loco raptam fuisse à Peleo omnemq; eam oram Sepiadem illius esse, aliarumq; Nereidū. Et uentus quidē quarto die conquicuit. Atq; Græcis diurni sui speculatores, ex Euboicis uerticib. decurrentes, altero ab exorta tēpestate die indicārunt omnia q̄ circa naufragiū cōtigerāt. Quæ illi, ubi audiê re, fusi prio liberatori Neptuno libamētis celerrimè rursō ad Artemisiū reuehuntur, sperātes sibi paucas aliquas naues fore cōtrarias. Ita ad Artemisium prouecti, iterum stationem

Amnoclis fortuna.

Xerxis naues 400. submersæ.

Neptunus liberator.

habuêre ad templum Neptuni cognomine liberatoris: quod nomen ab illis inditum, ad hoc usq; tempus perdurat. Barbari, posteaquam uentus conquieuit, & fluctus constrati sunt, reuulsis nauibus ad continentẽ enauigabant, circumuehentesq; promõtorium Magnesiæ, rectum cursum in sinum, quĩ ad Pegasæa fert, tenebant. In hoc Magnesiæ sinu locus quidem est, in quo fertur Hercules, cum è naui Argo aquatum missus esset, derelictus fuisse ab Iasone atq; à socijs, dum in terram Colchidem ad uellus nauigarent. Illinc enim aquatii in pelagus erant abituri, eaq; de re nomen loco fertur esse Aphetæ, id est, dimissæ. Hoc in loco Xerxianæ naues statione habuerunt: quarum 15. quæ longæ ultimæ appellabantur. prospectis Græcorũ ad Artemisium nauibus, ratæ suas esse, in medium earum & ad hostes delatæ sunt, quarũ dux erat Sandoces Thaumasii filius, Cumæ Aeolidis præfectus: quem antè Darius ob hanc causam captum cruci affixerat, quòd cum è regijs iudicib. esset, iniquam sententiam ob pecuniam tulerat. Sed eius in cruce suspensi Darius reputans, plura peccatis esse beneficia, in domum regiam collata, hoc reperiens, agnoscensq; properantius se quã prudentius egisse, hominem soluit. Ita regem Darium elapsus, ac uitæ restitutus, tunc in Græcos delatus, non iterũ erat elapsurus. Hos ad se cursum tenentes Græci ubi uidere, cognito hominum terrore, aggressi repentè cepere. In quarum nauium unà captus est Aridolis, Alabandensium, qui sunt in Caria, tyrannus: in altera Penthylus Demonoi, dux Paphius, qui Papho duodecim naues cum duxisset amissis earum undecim tempestate, quæ ad Sepiadem exciterat, cum unà quæ superabat, tendens ad Artemisium, captus est. Hos Græci quæ uolebant de Xerxis exercitu scisciti, uinctos ad Corinthiorum Isthmum dimiserũt. Cætera Barbarorum classis, præ-

Hercules ab Iasone relictus.

Aphetæ locus.

ter

ter quindecim naues, quibus præfuisse Sandocē dixi, ad Aphetas peruenit. Xerxes cum terrestribus copijs per Thessaliam, & Achaiam iter faciens triduo, euasit in Melienses: cum in Thessalia certamen curule fecisset, suas equas experiendi gratia, quod illic optimas Græcarum equas esse audiebat. In eo certamine multo inferiores fuēre Græcæ. Fluuiorum qui sunt in Thessalia solus Onochonus potanti exercitui non suffecit. Xerxi ad littoralia Achaiæ tendenti, perductores sui cuncta referre cupientes, enarrabant id quod de templo Iouis Aphlystij ab indigenis enarratur: Athamantē, Aeoli filiū, inito cum Ino consilio, necē Phryxo machinatū. Deinde Achæos ex oraculo tale certamen illius posteris proposuisse, ut qui ex eo genere maximus natu esset, huic aditu curiæ, id est, prytanei (quē leitum Achæi uocāt) interdiceretur: ipsis excubias agentibus, si quis adisset, nō prius exire posset, quàm mactandus esset. Ita multos, cum iam mactandi essent, eo metu in aliam profugisse regionē. Interiecto deinde tempore, cum reuersi essent, & in prytaneū ingressi, si essent deprehensi, toto corpore cooperto & cū pompa deductos mactari consuesse. Hoc posteros Cytissori Phryxo geniti ob id pati, quod cum Achæi expiationem loci facientes, ex oracculo Athamantē, Aeoli filiū essent immolaturi, Cytissorus iste, cū è terra Colchide uenisset, illum liberauit: eoq; facto posteris eius irā dei fuisse iectā. Hæc cū audisset Xerxes, ubi ad lucū adfuit, & ipse ab eo abstinuit, & idē suis copijs imperauit: domūq; itē propugnatorū Athamantis, ac fanū uneratus est. Hæc in Thessalia, Achaiaq;, à quib. locis processit Xerxes in Melidē iuxta maris sinū, ubi totū diē æstus, atq; reciprocatio fluctuū fit. Huic sinui circunjectus est locus cāpester, alibi spacioſus, alibi arctus admodū. Et ipſa

Thessaliæ equæ.

Onochonus defecit Xerxi.

campo circumiecti montes editi, atq; inacceſsi, amnem Melia-
dem cingentes regionem, quæ petræ Trechiniæ nominan-
tur. Prima in ſinu urbs ab Achaia eũntibus eſt Anticyra, quã
amnis Spherchius præterlabẽs ex Eniẽſibus in mare defluit.
A quo alter amnis 20. fermè ſtadijs abeſt, cui nomẽ inditũ
eſt Dyras: quẽ fama eſt emerſiſſe ad ferẽdã Herculi opẽ. Ab
hoc totidẽ ſtadiorũ intercapedine alius amnis eſt, qui uoca-
tur Melas, id eſt, niger. Vnde urbs Trechis quinq; ſtadia ab-
eſt, ſita in ampliſsimo regionis ſpacio, à mõtibus ad mare, ut
pote duobus, & uiginti millibus iugerum planicie mõtis, qui
terrã Trechiniã circundat. Ad Trechinis meridiẽ anfractus
eſt, p quẽ Aſopus circa radices mõtis defluit: ad cuius meri-
diẽ alius nõ magnus amnis eſt, nomine Phœnix ex his mõti-
bus in Aſopũ defluens. Iuxta Phœnicẽ anguſtiſsimũ uiæ eſt:
quippe qua muri coartata modo, plauſtrũ igi poteſt. A flu-
mine Phœnice ad Thermopylas quindecim ſtadiorũ eſt in-
teruallũ, in quo uicus eſt, nomine Anthela: quẽ præterfluens
Aſopus, in mare inuoluitur: & ei locus ſpacioſus eſt circum-
iectus, ubi templũ Cereris Amphyctionidis extructũ uiſitur,
et ſedilia Amphictyonibus, et ipſius Amphictyonis delubrũ.
Rex Xerxes quidem in Trechinia Melidis caſtra habebat,
Græci uerò in tranſitu, qui locus à pleriſq; Græcorum uoca-
tur Thermopylæ: ab indigenis aũt, atq; accolis Pylæ. Hæc
erant utrorumq; caſtrorũ loca, Xerxe omnibus, quæ ad uen-
tum boreã ſpectant, uſq; ad Trechinem potito: Græcis, quæ
per hanc continentem ad auſtrum, & meridiem ferunt tenẽ-
tibus. Qui hoc in loco Perſam Græci opperiebantur, hi fu-
ẽre, Spartanorum trecenti armati, Tegæitarum, & Manti-
norum mille, totidem ex utr. ſq. Ex Orchomeno Arcadiæ,
centum uiginti, ex reliqua mille. Tot quidem ex Arcadia. A

Cereris Amphictyonidis fanum

Amphictyonũ ſedilia.

Græcorũ Perſam opperiendi cauſa enumeratio.

Co-

Corintho aũt quadringenti. A' Phlyunte ducenti, & Mycenæorum octoginta. Hi Peloponneſo aderant à Bœotijs: Theſpienſes ſeptingenti, Thebani quadringenti. Præter hos euocati erant Locrenſes Opuntij cum omni copia, & Phocenſium mille. Ipſi enim Græci eos euocauerunt, miſſis nuncijs, qui dicerent ſe quidẽ præcurſores aliorũ uenisſe, cæteros aũt ſocios propediem expectari: tutelam uerò maris eſſe in Athenienſium præſidio, Aeginetarumq́, & eorum, quibus res naualis iniuncta eſſet (nec ſibi quippiã eſſe formidoloſum. Non enim deum eſſe, qui bellum Græciæ inferret, ſed hominem: nec mortalem quempiam, aut eſſe, aut fore, qui ex quo natus eſt, mali exors ſit: & ut quiſq; maximus eſt, ita ei deberi maxima. Itaq; cũ mortalis ſit, qui bellũ inferat, ab opinione eſſe caſurũ. Hæc illi audientes, in Trechinẽ auxilio iêre. Erant hi cũ alij duces ſuæ quiſq; ciuitatis, tũ uerò penes quẽ ſumma imperij erat, quẽ maximè admirabantur Lacedæmonius Leonides Anaxandridæ filius, qui Leontis, qui Eurycratidæ, qui Anaxandri, qui Euryeratis, qui Polydori, qui Alcamenis, qui Teleeli, qui Archelai, qui Egeſilai, qui Doriagi, qui Leobotis, qui Echeſtrati, qui Hegeſis, qui Buryſthenis, q Ariſtodemi, qui Ariſtomachi, qui Cleonidai, qui Hilli, qui Herculis filius fuit, adeptus ex inopinato regnũ. Nã cũ duo forẽt ei fratres natu maiores, Cleomenes, & Doricus, aberat à cura regni. Verùm Cleomene ſine uirili ſobole defuncto, et Dorico iã nõ ſuperſtite, ſed & ipſo in Sicilia uita functo, ita regnũ ad Leonidẽ puenit, qui Cleombroto maior natu erat. Is enim nouiſsimus fuit Anaxandridæ liberorũ, habebatq; in matrimonio Cleomenis filiã: q dũ ſe ad Thermopylas cõtulit, delegerat trecentos è primoribus uiros, & quibus filij erant; aſſumpſeratq; eos Thebanos, quorum de numero

Leonidis regis Spartiatarum genealogia.

feci

feci mentionem, quorum dux erat Leontiades, Eurymachi filius. Hac de causa Leonides dedit operam, ut ex Græcis sumeret eos solos, quòd eos maximè insimulabat, quòd cũ Medis sentirent. Euocabat igitur eos ad bellum sciẽdi cupidus, an mà mitterent auxilia, an manifesto renũtiarent Græciæ societatem. Sed illi aliud sentientes, tamen auxilia miserunt. Eorum qui cum Leonide fuêre, primos miserunt Spartiatæ: ut his inspectis, alij socij in militiam proficiscerẽtur, neúe cũ Medis sentirent, si eos superari audirent. Ipsi autem celebratis Carnijs (hæc enim sacra morabantur eos) relictis Spartæ custodibus, erant cũ omni copia illuc celerrimè ituri auxilio. Reliqui etiam socij ad id agendũ itidem animati (nã tẽpus Olympiadis in hæc negocia inciderat) haud suspicati id cito apud Thermopylas bello decernendũ, præcursores miserant. Ita illi sibi faciendũ statuerant. At ij Græci, qui apud Thermopylas erãt, ubi ad ingressum Persa adsũtabat, metu perculsi, de decedendo consultabant. Cæteri Peloponnenses censebant faciendũ, ut reuersi in Peloponnesum, Isthmi custodiam agerent. Huic sententiæ cum infensi essent Phocenses, & Locrij, Leonides suadebat illic perstandũ, & nuncios ad accersendas subsidio ciuitates dimittendos, tanq̃ se paucioribus, quã ut Medorũ exercitũ arcerent. Hæc istis cõsultãtibus, Xerxes equitẽ quendã ad speculandũ, quot illi essent, & quid agerent, mittit. Audierat enim iam tũ cũ in Thessalia esset, eò loci contractã esse exiguam copiam, eiusq; duces esse Lacedæmonios, atq; Leonidẽ, è genere Herculis. Eques, ubi ad stationem Græcorũ successit, contemplatur, aspicitq; nõ ille quidẽ omnes milites (nã eos qui cõtra murũ quẽ excitauerant, excubabãt, intueri nequibat) sed eos qui extra murũ agebant. Erant aũt eo tempore, exterius manendi in La-

Garula festa.

cedæ-

ædæmoniorũ ſtatione uices. Eos animaduertit partim ſe lu
do gymnaſtico exercentes, partim comã pectentes. Hæc cũ
admiratione intuitus, eorũ numero, ac cæteris omnibus pla-
nè cognitis, per ociũ ſeſe recipit. Nemo enim illorũ inſeque-
batur, ſed hominẽ magno cõtemptui habebãt. Regreſſus ad
Xerxẽ, cũcta quæ inſpexerat refert. Quæ Xerxes audiẽs, nõ
poterat coniectare eos ad id ſeſe præparare: ut pro uirili, &
perirẽt, & pderent. Sed cũ ridiculã rẽ ſibi facere uiderentur,
accerſit ad ſe Demaratũ, Ariſtonis filiũ, qui in exercitu erat:
quem, ut uenit, interrogauit horũ ſingula, cupiẽs noſſe quid
ab Lacedæmoniis ageretur. Et ille: Audiſti, inq, antea me,
dũ aduerſus Græciam proficiſceremur, de his uiris. Et cum
audiſſes loquentẽ hæc, quæ euentura prouidebã, deriſui ha-
buiſti. Quanquã mihi ſummũ diſcrimen eſt aduerſus te rex
ueritatẽ tuenti, audias tamen nunc quoq; ueritatẽ: Hi uiri ad
nobiſcũ pugnandũ de ingreſſu uenêre, atq; hoc apparãt. Nã
ita ſeſe apud eos habet cõſuetudo: Quoties adituri ſunt ani-
mæ periculũ, capita comũt: ac ſcito ſi hos, & qui Spartæ mã
ſerũt, ſubegeris, nullã hominũ gentẽ aliã eſſe, quæ contra te
rex audeat tollere manus. Etenim nunc aduerſus regnũ in-
ter Græca pulcherrimũ atq; uiros præſtãtiſſimos tendis. Xer
xe, quòd hæc ei admodũ incredibilia uiderẽtur, interrogãte,
quo pacto tãtillæ copiæ cũ ſuis pugnaturæ eſſent: rurſus, in-
quit, pro tuano me ducas, niſi hoc tibi, ut ego annuo, uſu ue-
herit. Hæc dicens, tamen Xerxi nõ perſuaſit. Itaq; quatriduũ
Xerxes ſuperſedit, ratus eos illinc fugã eſſe facturos. Quin-
to die cũ putaret impudentiã illorum, atq; temeritatẽ eſſe in
permanendo, ira percitus, Medos in eos, ac Ciſſios mittit, im
perãs, ut illos caperẽt uiuos, & in conſpectũ ſuũ abducerent.
Medi, ubi facto impetu in Græcos impreſſionem fecerunt,

multã

multi cadebant, aliisq; superuenientibus nihil tamen promouebant, etsi uehementer ingruebant: palàm facientes, cùm aliis omnibus, tùm uerò ipsi regi, se quidem multos homines esse, at paucos uiros. Fuit autem hic pugnæ congressus interdiu. Post ubi Medi se ægrè tutabantur, tùm uerò ipsi se subduxêre: Persæq; subeuntes excepêre ij, quos immortales rex appellabat, quorum dux erat Hydarnes, tanquam facile hostem profligaturi. Vbi & hi cum Græcis congressi, nihilò plus quam Medi proficiebant, sed eodem modo pugnabant, utpote lõgioribus hastis quàm Græci utẽtes, & in locis angustis, ubi nullus multitudinis erat usus. Ibi Lacedæmonij dignam memoratu pugnã edebant, cùm alijs in rebus ostentantes se perire inter imperitos pugnare, tùm uerò quod quoties terga uertebant, conserti fugiebant. Quos Barbari, dum fugientes cernerent, cũ uociferatione, & strepitu ingruebant: At Græci rursus se cõuertentes, aduersis pectoribus eos excipiebant: ac tũ innumeram Persarũ multitudinem prostrauerunt cũ quidẽ ex Spartiatis quoq; pauci aliquot occubuêre. Persæ, posteaq; & cateruatim, & uniuersis copijs iter occupare conati, nihil tamen promouebant, iterũ sese receperunt. Fertur Xerxes, cũ ad spectaculũ adesset, in ipso cõgressu pugnandi ter è solio resilijsse, quòd uidelicet exercitui suo timeret. Postero die nihilo melius Barbari præliati sunt. Nã sperantes fore ut illi, qui pauci essent, & saucij, nequirẽt manus leuare ad pugnandũ, cũ cõflixissent, eos Græci excepêre, instructis ordinibus, & in suo quisq; loco, ac per nationes digesti, præter Phocenses, qui in mõte ad iter obsidendũ locati erant. Persæ ubi nihil aliud quã pridie agi uident, abscedũt. Ibi regẽ ancipitẽ, quidnã in re præsenti consiliũ capesseret, Epialtes, Euridemi filius allocuturus adijt, tanq; magna ali-

Persarum cum Lacedæmonijs congressio.

quã

qua re ab illo remunerandus. & indicauit ei tramitẽ, qui per monte ad Thermopylas ferebat: qua re Græcos, qui illic cõstiterãt euertit. Ipsi ea Lacedæmoniorũ metu in Thessaliã profugit, cuius profugi Pylagoræ Amphictyones apud Pylæã cõgregati, caput pecunia proscripserũt: qui interiecto deinde tẽpore, ab Athenade uiro Trechinio, Anticyræ (nam illuc redierat) interẽptus est. Quẽ etsi ob aliã causam, quam ego in sequentib reddã, Athenades hic interemit, nihilo tamẽ secius ab Lacedæmonijs præmio affectus est. Hũc in modũ Epialtes postea interijt. Est & alia quæ fertur fama: Oneteẽ, Phanagoræ filiũ, Carystiũ, & Corydalũ Anticyrẽsem, fuisse qui ea dixerint regi, & eiusdẽ mõtẽ Persas deduxerint: quod apud me prorsus fide caret. Nã hinc licet cõiectemus, primum, quod Græcorũ Pylagoræ, nõ Oneiæ, & Corydali, sed Epialtæ Trechini caput pecunia proscripserũt, quòd scã licet eũ cõpertissimũ haberẽt: Deinde quòd Epialtẽ ob hanc causam scimus se fuga proripuisse: Postremò, quod Onetes non erat Meliensis, ita demũ tramitẽ illũ nouisset, si in ea regione permultum diuersatus fuisset: ideoq; Epialtæ culpam ascribo, quod Persas per montem circunduxerit, & ad tramitem perduxerit. Xerxes ea, quæ Epialtes se confecturum spondebat probans, maiorem in modũ lætus, sine mora Hydarnem cum ijs, quibus præerat, copijs misit. Ille circa lucernarũ incensionẽ, id est, sub crepusculũ, è castris profectus est, & tramitẽ ingressus, quẽ tramitẽ indigenæ Melienses uestigauerunt: eoq; inuestigato Thessalos deduxêre aduersus Phocenses eo tẽpore, quo Phocenses interspto muris trãsitu, ad arcendũ bellum in præsidio erant. Extrinsecus nihil admodum præseptus transitus erat cũ nihil esset utilius Meliẽsibus. Etenim sic sese habet ille callis. Ab Æsopo fluuio, qui per

Thermopylarum callis.

montis

montis meat anfractum, incipit, cui monti, ac uiæ idem nomen est inditum Anopæa. Hæc Anopæa per dorsum montis extenta, desinit iuxta Alpenum urbem, quæ prima est ex Locridibus, Melienses uersus; ac iuxta lapidem nomine Melampygum, id est, nigrum fontem, ac iuxta malitiosorum sedes: ubi angustissimus calis est. Hac uia, atq; ita se habente, Persæ Asopo traiecto, iter tota nocte fecerunt, à dextra Oetæos montes, ad sinistram terram Trechiniorum habentes: ac sub exortũ auroræ in cacumen montis euaserunt: quo in loco (sicut superius ostensum est) mille Phocensium armatorũ præsidium excubabat, tùm ad suam terram, tùm ad uiam tuendam. Nam trãsitus inferior, à quibus dictum est custodiebatur. Illam uerò per montem uiam Phocenses sua sponte Leonidæ custodiebãt: atq; hoc modo Persas ascendisse animaduerterunt. Cũ eos illi toto monte conscendendo propter frequentiam quercuũ latuissent, tamen edito multo strepitu (ut res postulat) frondiũ subter pedes constratarum (erat enim cœli tranquillitas) Phocenses recurrerunt: & dum sibi arma indunt, confestim Barbari adfuêre: qui conspicati uiros arma sibi circundantes, obstupuêre. quippe qui (ut in exercitu ãsseruatũ fuerat) neminẽ sibi sperabant occursurũ. Ibi Hydarnes perterritus, ne Phocenses Lacedæmonij forẽt, Epialtem peontatus est, quisnã ille esset exercitus. Mox certior rei factus, Persas tãquã in aciem instruxit. Quorum missilibus multis, crebrisq; Phocenses cum ferirentur, fugam fecerunt in uerticem montis, gnari aduersum se ab initio illos uenisse, & se præparabant tanquã perituri. Ita illi sentiebant. Verùm eis spretis, ij qui circa Epialtẽ, & Hydarnẽ, erãt Persæ, rapidi de monte descendũt. At ij Græcis, qui apud Thermopylas erant, primum uates Megistiæ exta inspectis, indicauit

Megistiæ extispicia.

uit mortem illis pariter & sibi impédêre. Deinde transfugæ notum fecêre, Persas montem circuire: sed hi adhuc per noctis tempus. Tertio loco significauêre speculatores diurni, quia uerticibus montis decurrerunt iam die illucescente. Hic inter se consultantes Græci, sententijs discrepabant. Alij enim stationem non deserendam suadebant, alij ab eis dissidebant. Postea separati partim discedunt, dilapsíq; in suã quisque urbem se recipiunt: partim, qui cum Leonide erãt, ad illic perstandum se accingunt. Fertur aũt ipse Leonides eos qui abscessêre, dimisisse, de illorum uita solicitus. Se uerò & Spartiatas, qui adessent, non facturos è sua dignitate, si stationem desererent, ad quam tutandam ab initio uenissent. Cæterũm ego magis illi opinioni accedo, Leonidem postaquam animaduertit socios ignauos, & inuitos esse ad periculum subeundum, ueniam eis abeundi dedisse, sibi uerò decedere inhonestum putasse: permanenti autem illic, ingentem gloriam futuram, & Spartæ nunquam defuturam felicitatem speraſſe. Siquidem iam inde ab initio moti belli Spartiatis à Pythia redditum erat oraculum, fore, ut aut Sparta euerteretur à Barbaris, aut rex eius occumberet. Quod oraculum hexametris illa uersibus reddidit, in hæc uerba: Spartiatarũ oraculum.

Vobis, ampliuagæ colitis qui mœnia Spartæ,
Aut urbs clara dabit Persa uictore ruinam,
Aut si non erit hoc, oriundus ab Hercule quidam,
Flebitur extinctus rex in Lacedæmonis ora.
Nam neq; taurorum, neq; uim feret ille leonum:
Sed Iouis, & cuius reor haud tolerabile robur,
Alterum donec passim discerpserit horum.

Hæc reputantem Leonidem, cupidumq; gloriæ comparandæ, crediderim solum ex Spartiatis remisisse socios potius,

quam illos qui abierunt in sententijs dissidentes tam deformiter abisse. Cui rei nō minimo id mihi testimonio est, quod uatē Megistiā huius expeditionis comitē, qui ferebatur Acarnas esse, & à Melāpode oriūdus, prælo cutū ex extis ea, q̄ erāt euentura: noluit propalā Leonides dimittere, ne secum periret, sed ille noluit abscedere filium modò, qui ei unicus erat, unà militantem dimisit. Ita socij. quos Leonides remittebat, ei obtēperantes abiêre. Thespienses tantū atq; Thebani perstitêre cum Lacedæmonijs, Thebani quidem inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obsidum distinebat: Thespiēses uerò libentissimi, qui negauerunt se Leonide, & qui cum erant desertis, abscessuros: permanentesq; unà cum illo occubuerunt, quorum dux erat Demophilus Diadromei. Xerxes sub exortum solis libaminibus factis, tātisper moratus, dum tempus esset, quo forum solet maximè frequens esse hominibus, è castris mouit. Etenim ita ab Epialta erat mandatum. Nam descensus à monte erat compendiarius magis, ac breuioris multò spacij, quàm circuitus mōtis atq; ascensus. Barbari, qui circa Xerxem erant, ad Leonidem & ad Græcos, qui cum eo erant accessēre: & illi tanquam ad necem iam multò magis, quàm à principio fecerant, progressi sunt ad fauces miroitus laxiores. Nam munitiones muri eos tutabātur. Et cum superioribus diebus in loca arctiora prodeuntes dimicassent, tunc extra angustias facto concursu permulti Barbarorum cadebant. Nam duces à tergo sui quisq; agmis, uerberibus, quæ gestabant, unumquemq; cædebant; assiduè ad procedendum adhortantes. Multi eorum in mare decidentes, absumebantur, multò plures inuicem uiui proculcabantur, cum nulla pereuntis ratio haberetur. Cumq; scirent impendêre sibi necē ab ijs, qui montem circuirent, quod

Spartiatarum cædes ad Thermopylas.

roboris

roboris habebant, id omne in Barbaros ostendebãt, ingruẽtes, ac sese intrudentes. Quorum plerisq; cum iam lanceæ diffractæ essent, nonnulli gladijs Persas obtruncarent, tunc Leonides in hoc labore cecidit, nauata strenuissimè opera & cum eo alij insignes Spartani: quorum ego tanquam strenuorum uirorum nomina audiui, & quidem trecentorum omnium. Persarum quoq; illic cum multi alij tam celebres ceciderunt, quàm incelebres: tum uerò duo Darij filij, Abrocomes & Hyberanthes: quos Darius & Phratagunæ Ataarnis filia tulerat. Ataarnes autem erat Darij regis frater, Hystaspisq; Arsamæi filius: qui dum Dario filiam nuptum dedit, omnem insuper ei domum tradidit ut qui esset unicæ pater. Hi duo Xerxis fratres super cadauer Leonidæ pugnãtes occubuêre, adeò uehemẽti Persarum Lacedæmoniorũq; conflictu, ut Græci, ter hostibus in fugam uersis, cadauer Leonidæ uirtute subtraxerint: & eousq; persliterint, dum ij, qui cum Epialte erant, adfuêre: quos ubi audiêre Græci, tum uerò pugnandi ardor immutatus est. Nã ad angustias uiæ sese recepêre, & introgressi murum, tumulum quendam occupantes, addensati insedêre cũcti, præter Thebanos. Est aũt tumulus in ingressu, ubi nunc super Leonidem stat lapideus leo. Hoc in loco defensantibus sese gladijs, qui adhuc eis supererãt, Barbari circumfunduntur, & manibus, & uoceibus incessentes. Alij ex aduerso urgentes, & muntionem muri subruentes, alij undiq; circumuenientes ac circumstantes Lacedæmoniorũ atq; Thespiensium. cũ tales extiterint, præstãtissimus tamẽ extitisse fertur Dieneces Spartanus: quẽ antequã cum Medis confligeretur, hoc dixisse aiunt, cum à quodã Trachinio audisset Barbaros præ multitudine sagittarum, quas emitterent, solem obducere, tantam corũ esse

Leonidæ morti.

Græcorũ uictus.

Leo lapideus.

Dieneces præstantia.

copiam. adeò non expauefactus est, ut parui faciens Medorum turbam, responderit: Omnia sibi bona Trichinium hospitem nunciare: si Medi solem obducerent, se sub umbra cũ illis non in sole pugnaturos. Hæc & alia huiusmodi dicta memoratu digna, aiunt Dieneccem Lacedæmonium reliquisse. Secundum hunc è Lacedæmonijs duo fratres præstantissimi feruntur fuisse Alpheus & Maron, Orsiphanto genti. E' Thespiensibus Dithyrambus Harmatidei. His eo loco ubi ceciderunt sepultis, & ijs qui primus, quam socij à Leonide remissi sunt occubuerant, epigrammata his uerbis inscripta sunt:

Terdecies centum hic certârunt millibus olim
E' Peloponneso bis modò mille uiri.

Hæc uniuersis superscripta sunt, illa peculiariter Spartiatis:

Nos Lacedæmonijs refer hic peregrine iacentes,
Exhibito illorum uocibus obsequio.

Megistiæ epigramma.

Hoc Epigramma inscriptum est Lacedæmonijs, illud uatis:

Nobilis hoc bustum est (Medi occidêre) Megistæ,
Sperchion ad fluuium, non sed inultus obit.
Qui uates obitum quamuis præsciret adesse,
Spartæ haud sustinuit deseruisse duces.

Qui hos epigrammatis & cippis exornârunt, Amphictyones fuêre, præter epigramma uatis Megistæ, quod Simonidès Leoprepis filius, propter hominis familiaritatem inscripsit. Ex his trecentis duo Eurytus & Aristodemus, feruntur ob extremam lippitudinem è castris ab Leonida remissi, & in Alpenis decubuisse: & communicato inter se consilio, cum liceret aut salutem sibi parare Spartam uersus, aut si reuerti recusarent unà cum alijs occumbere, in neutro horum, quæ licebat eis facere nier se conuenisse: sed cum sententijs discreparent, Aristodemus quidem præ ignauia remansisse:

BSB

fisse: Eurytus uerò audita Persarum circuitione, petisse arma seq; eis indutum iussisse seruum, ut ad pugnantes deduceret. Ille ubi deduxit fugæ se mandauisse: hic dato in agmẽ impetu, occubuisse. Quod si uel Aristodemus solus redire Spartam neglexisset, aut si ambo reducti fuissent, uidentur mihi Spartiatæ nullam ijs pœnam irrogaturi fuisse. Nunc altero eorum extincto, in hunc, qui habens tandem occumbendi occasionem, tamen occumbere noluerit, necessariò deduisse magnoperè iratsci. Quidam hunc in modum, & ob hanc causam Aristodemum fospitem rediisse Spartã aiunt. Alij enim, cum ab exercitu pro nuncio mitteretur, & posset pugnæ fiebat adesse, tamen recusasse, sed moratum in uia, fuisse superstitem sociumq; eius, qui unà mittebatur, in pugnam profectum oppetisse. Aristodemus Lacedæmonem regressus, probro & ignominia notatus est probro, quòd eum nemo, neq; igni, neq; alloquio impertiuit: ignominia, quòd Aristodemus fugax appellatus est. Verùm hic omnem sibi obiectam culpam, in pugna apud Plataeas gesta deleuit. Fertur item alius ex eisdem trecentis superfuisse, in Thessaliam pro nuncio missus cui nomen erat Pantitæ: sed Spartam reuersus, cum opprobrio esset, sese strangulasse. Thebani, quorum dux erat Leontides, ui retenti aduersus regis copias, tamen à patribus Græcorum, è quibus erant, dimicauerunt. At ubi res Persarum superiores esse animaduerterunt, ibi à Græcis qui cum fuerant ad tumulum ire properantibus se dissociantes, manus ad Barbaros protenderunt, ad eosq; propius accesserunt, referentes (quod uerissimum erat) sese cum Medis sensisse, terramq; & aquam regi inter primos dedisse ac ui coactos ad Termopylas uenisse, & à culpa cladis illatæ abesse. Hæc regi allegantes, quorum etiam Thessalos testes habebant, seruati sunt: non tamen usquaque

Thebani manus protenduat.

fortunati. Nam Barbari, qui eos cæpêre, aliquot ut accede-
Thebanis stigmata regia inuruntur. *bant obiruncauerunt: pluribus iussu Xerxis regias notas in-*
usserunt, à duce Leontiadæ exorsi. Cuius filium Eurymachũ
postea Platæenses 400. Thebanorum ducem, quòd urbem
ipsorum occupasset, interemere. Hunc quidem in modum
Græci ad Thermopylas dimicauerunt. Xerxes autem accî-
tum Demaratum interrogauit, hinc orsus: Demarate, uirum
te bonum esse indicio ueritatis experior. Quæ enim dixisti,
ea omnia perinde euenêre. Nunc hoc mihi pandito, quot nã
sunt Lacedæmonij, quot ue eorum tales in re bellica, an &
uniuersi? Cui Demaratus: Multitudo rex inquit, Lacedæmo-
niorum omnium magna est & urbes multæ. Quod autem
discere uis à me, scies: Est in Lacedæmone urbs Sparta octo
millium fermè uirorum, qui omnes his qui hic pugnauêre
sunt similes: cæteri Lacedæmonij non illi quidem similes, sed
tamen uiri sunt strenui. Ad hunc Xerxes: Demarate, inquit,
agedum, expone, quo pacto hos uiros minimis cum difficul-
tate subiganus. Tu nanq; calles, quò tendant eorum consi-
lia, utpote quorum rex fuisti. Cui Demaratus: Cum tu, in-
quit, me rex libenter consulas, æquum est me tibi quod opti-
mum sit expromere. Id quod uis hoc pacto fiet, trecentas na-
ues cum suis propugnatoribus in oram Lacedæmonicam
miseris. Adiacet autem illi insula nomine Cythera, quã ob-
Cythera insula. *tui mari quàm extare conducibilius esse Lacedæmonijs Chi-*
lon aiebat, uir apud nos sapientissimus: uidelicet expectans
semper ab ea aliquid tale futurum, quale nunc ego expono:
non ille quidem tuam classem præuidens, sed quamcunque
similiter extimescens. Ex hac igitur insula profecti tui
Lacedæmonios territent. Ita illi domestica occupati bello,
neq; tibi erunt infesti: neq; cæteræ Græciæ, cum à tuis pede-

stribus

stribus copijs expugnabitur, auxilia ferent. Subacta reliqua Græcia, Laconici per se reddentur inualidi. Quod nisi feceris, hoc fore expecta: Est Peloponnesi arctus Isthmus, quo in loco Peloponnesibus omnibus coactis, alia tibi prælia superioribus atrociora futura prospicio. At si illud feceris, & Isthmus hic citra prælium, & cæteræ urbes ultrò tibi se dedēt. Post hunc Achæmenes Xerxis frater, classis præfectus, cum ei colloquio interesset, ueritus ne Xerxes ad id agendū induceretur: Animaduerto inquit te rex uerba admittere uiri, qui tibi prosperè agenti inuidet, aut etiā res tuas prodit. His enim moribus uti Græci gaudent, ut & fortunato inuideāt, & meliorem oderint. Quod si è præsenti conditione, cū naues 400. naufragiū fecerint, 300. alias è cætera classe miseris ad obeundam Peloponnesum, profectò fient nobis aduersarij pares ad decertandū. At si coniuncta classis fuerit, inexpugnabilis reddetur, & ante omnia nobis illi impares erunt: simulq; omnis exercitus nauticus terrestri, & inuicem terrestris unà iter faciēs, nautico erit auxilio. Quos si distraxeris, neq; tu illis usui eris, neq; illi tibi. Tu uerò tua ipsius bene cōstitueris, si aduersariorū res apud te nō agitaueris. Hic illi bellū sistēt, hæc agēt, tot numero sunt. Illi. n. per sese ad sibijpsis prospiciendū sufficiunt, & nos itidē ad prospiciendum nobis. Quod si Lacedæmonij aduersus Persas in pugnam ibunt, impendentē sibi cladē haudquam deuitabunt. Adhæc subijciens Xerxes: Rectè, inquit, Achæmenes uideris dicere, quod & faciam. Demaratus quod optimum illic qui dem mihi sperat esse, id suadet: eius tamen sententia à tua superatur. Neq; uerò illud admitto, eum nolle rebus meis bene consulum, ut ex ijs quæ antea ab hoc dicta sunt, &

Achæmenis consiliū.

Græcorum mores.

ex ipsa re coniecto. Quoniam ciuis quidem ciui in secundis eius rebus inuidet, eumq; malè odit: ac ne consulenti quidem se ciui, ciui ea subiecerit, quæ putat optima, nisi singulari uirtute præditus, quales pauci sunt. Hospes autem hospiti prospera fortuna utenti omnium est beneuolentissimus, eiq; cõsultanti optimè consulit. Quapropter ab insectatione, qua in Demaratum uteris hospitem meum, posthac abstinere te iubeo. Hæc Xerxes locutus, inter cæsos transijt, ubi erat Leonides: quem cum audisset Lacedæmoniorum regem eundẽq; ducẽ fuisse, iussit abscisso capite in crucẽ tolli: ut mihi cùm alijs multis indicijs, tũ hoc præcipuè manifestũ sit, regẽ Xerxem maximè omnium excanduisse in Leonidam uiuentem. Nam alioqui nunquam in defunctum hoc genere deliquisset: cum ex omnibus (quos ego noui) hominibus Persæ solent uiros in re militari præstantes, honore afficere. Illi quib. imperatum erat, id executi sunt. Redeo ad eam narrationẽ, unde mihi discessum est. Lacedæmonij primi regem aduersus Græciam tendere acceperunt, atq; ita Delphos ad oraculum miserunt. Vbi responsum est, id redditum, cuius paulò ante memini. Acceperunt autem mirum in modum. Demaratus enim Aristonis, qui profugit ad Medos, non ille quidem Lacedæmonijs beneuolus, ut & ego arbitror & ratio dictat: tamen hoc fecit, siue in hoc bene illis consultum uolebat, ut conijcere licet, siue quòd insultaret. Nam postea quam Xerxes statuit aduersus Græciam sumere expeditionem, id Demaratus, qui Susis erat, cum accepisset, censuit Græcis esse indicandum, sed cum aliter nequiret, quippe periculosum erat, ne deprehenderetur, hanc rem commentus est: Sumptis duarum tabellarum pugillaribus, cerã illinc eradit. Deinde in eorum ligno cõsilium regis exarat. Quod

Leonides in crucem tollitur.

Demarati pugillares.

literis

literis exaratum, rursus cera inducit, ne quid negocij apud uiarum custodes exhiberent pugillares, qui ferrentur. Qui ubi Lacedæmonem allati sunt, non poterant eos Lacedæmonij interpretari, antequàm (ut ego accipio) Cleomenis filia, eademq; Leonidæ uxor Gorgo, illos admonuit, ipsam rem interpretata iubens ceram effringi. Fore enim, ut literas in ligno reperirent. Ita ei auscultantes Lacedæmonij, literas repertas relegerunt, easq; deinde ad Græcos dimiserunt.

Literarum thesa occultatio.

HERODO
TI HALICARNAS
SEI HISTORIARVM
Liber *VIII.*

Qui *inscribitur*

VRANIA.

Græcorũ classis aduersus Xerxem.

ATque hæc quidem ita gesta dicuntur esse, Græci autem, quibus res classiaria delegata erat, hi fuêre: Athenienses, qui naues centum, uiginti septem præbuêre, iunctis sibi Platæensibus: qui etsi rei nauticæ inexperti, tamen strenuè, alacriterq; pro se illorum naues armauerant: Corinthij præbuêre naues quadraginta Megarenses uiginti: Chalcidenses totidem sibi ab Athenienſibus præbitas armauerũt: Aeginetæ undeuiginti: Sicyonij duodecim: Lacedæmonij decem: Epidaurij octo: Eretrienses septem: Trœzenij quinq; Styreenses duas: Chij totidem, cum totidẽ penteconteris, id est, nauigijs quinquagenũm remorum, quibus auxiliares erant Locri: Opunij cum septem penteconteris. Hæ naues ad Artemisium in statione erãt quarũ quot quiq; præbuerint, mihi dictum est. Vniuersarũ uerò, præter penteconteres, ad Artemisium coactarum numerus fuit ducentarum septuaginta unius. His ducẽ, penes quem summa imperij esset, Spartiatæ præbuerũt Eurybiadem Eurycliдæ filium. Nam socij negauerũt se, nisi Lacon esset imperator, secuturos esse Athenienses ductores, sed exercitum, qui futurus

turus erat soluturos. Etenim iam inde ab initio, antequàm in Siciliam ad societatem ineundam mitteretur agitatũ sermonibus erat, tanquam expediret rem nauticam Atheniensibus permittere. Cæterùm recusantibus socijs, cessere Athenienses, quòd magnifacerent Græciam supereſſe, quam intelligebant esse perituram, si de principatu contenderent, rectè sentientes. Nã intestina seditio tanto deterior est bello, quod concorditer geritur, quanto bellum deterius est pace. Hoc itaq; ipsum intelligentes, non repugnandum putauerunt, sed tantisper concedendum, quoad magnopere illis indigebant, quemadmodũ constituerant. Siquidẽ posteaq; expulso Persa iã de illius terra decertabãt, superbiã Pausaniæ causati, Lacedæmonios ducatu abdicauerunt. Verùm hæc posterius gesta sunt. Tunc aũt ij Græci, qui ad Artemisiũ se cõtulerant, ubi uiderunt & multũ nauiũ ad Aphetas esse contractũ, & omnia plena exercitu hostili, perculsi metu, quod præter opinionẽ suã, expectationemq; res Barbarorũ succederent, consultabant de facienda fuga ex Artemisio interiorem in Græciã. Quorũ consultatione cognita Euboi obsecrabant Eurybiadem, ut aliquantulum temporis præstolaretur, dum ipsi liberos, atque domesticos subducerent. Vbi non persuadent, ad ducem Atheniensium Themistoclem transgressi, pacisciuntur cum eo triginta talentis, ut tandiu ante Eubœam perstarent, donec pugna nauali decerneretur. Themistocles hac ratione Græcos retinuit. Eurybiadem ex hac, tanquam ex sua ipsius pecunia, quinque talentis impertit. Themistoclis corruptio.

Hoc persuaso, Adimantum Ocyti Corinthiorum ducem, qui solus reluctabatur, negans se permansurum, sed ab Artemisio profecturum. ita allocutus est iureiurando interposito: Tu uerò haudquaquam nos deseres, quem ego maioribus Adimantus.

ioribus donabo muneribus, quàm quæ rex Medorũ tibi mit-
teret socios deserenti. Hæc locutus, statim ad nauem, Admã-
ti tria misit argenti talenta. Illis pecunia corruptis, cùm Eu-
bœis gratificatus est Themistocles, tùm reliquũ pecuniæ quã
acceperat lucrifecit: quam eum intercertisse ideo latuit, qui
acceperant, quod putabant eam ab Athenienſibus ad hoc i-
psum uenisse. Ita in Eubœa perstitêre ac prælũ fecêre, quod
ita gestum est. Barbari cum ad Aphetas circa diluculum ue
nissent, cumq; id quod etiam ante audierant cernerent, pau-
cas Græcorum naues ad Artemisium stationem habere li-
bidine tenebantur aggrediendi, si fortè eos intercipere pos-
sent. Cæterùm, ex aduerso inuadendum non uidebatur, ne se
conspectis obuiam tendentibus Græci fugam capesserent,
noxq; fugientes exciperet. Sed euenire oportebat ut hi effu-
gerent, & illorum insidiãtium, ne ignifer quidem euaderet.
Igitur ad hanc rem transigendam hoc sunt machinati: Du-
centas ex omnibus nauibus delectas extra Sciathum circum
nguni, iuxta Caphareã, & Gerestum, ad Euripum, ne
circumuehentes Eubœam ab hoste cernerentur, sed cum
circumuenirent: ducentis quidem nauibus, quæ hãc
irent, uiam (quæ retrò ferebat) obsepientibus, reliquæ uerò
classe ex aduerso ingruente. Hoc capto consilio, quas con-
stituerant naues miserunt, non habentes in animo ipsi eo die
Græcos adoriri nec priusquam signum, quod conuenerat cũ
ijs, qui circumuehebantur, ab illis ederetur iam de suo ad-
uentu. His circumnussis nauibus, reliquarum apud Aphetas
numerum inibãt. In quibus recensendis dum occupati sunt,
Scyllias quidam Scyonæus, qui ijsdem in castris erat, omniũ
ea tempestate hominum optimus urinator: qui etiam in nau
fragio ad Pelium facto, multam pecuniam Persis seruauit,

Scyllias uri-
nator.

multa

multa & sibi lucratus est: hic Scyllias iampridem in animo habuerat ad Græcos transire sed cum ad eam diem non fuisset nactus occasionem, tunc ad Græcos transfugit, sed incertum quónam modo illinc transierit. Demiror tamen, si uerum est quod refertur. Refertur enim eum ex Aphetis mare subisset, non prius emersisse, quàm ad Artemisium peruenit, octoginta fermè maris stadia emensus. De hoc uiro, & alia memorantur, partim mendacijs similia, partim uera: de quo mihi ea probatur opinio eum nauigio ad Artemisium peruenisse. Is ubi eò peruenit Græcos certiores fecit, & naufragij facti, & nauium ad circumeundam Eubœam dimissarum. Hoc illi audito inter se collocuti sunt: & cum multæ essent sententiæ dictæ, illa euicit, ut cum diem illic manerentur, & in statione perstarentur: deinde media nocte soluentes proficiscerentur, & classi hostium quæ circumageretur, occurrerent. Postquàm hæc ubi nemo ex aduerso fert, obseruato diei crepusculo ipsi feruntur in Barbaros animo experiundæ fortunæ, cùm in pugnando, tùm in perrumpendo. Quos Xerxiani milites ducesq; paucis cum nauibus uementes in se conspicati, magnæ hoc illis dementiæ dantes, & ipsi naues educunt, sperãtes facilè se illos ire interceptũ. Meritò sanè sperãtes, quod uiderẽt paucas esse Græcorũ naues, suas uerò multò plures, atq; uelociores. Itaq; præ contemptu illos in medio cõcludunt. Ex Ionib. uerò ij, qui Græcis bene uolebãt inuiti militabãt: magnæ calamitatis loco ducẽtes, quòd uiderẽt circumueniri illos, quorũ nemĩ animaduerterẽt esse redituru. Adeò eis infirma res Græcorum esse uidebatur. At ij Iones, quibus id quod fiebat uoluptati erat, pro se quisq; adnitebatur, ut ipse primus aliqua naui Athenienſiũ capta donũ ab rege acciperet. Nã apud exercitum plurimus erat per hos de

Athenien-

Nauallis pugna Græcorum, cũ Persis.

Athenienſibus ſermo atq; reſpectus. Græci, ubi eis ſignum datum eſt, primum conuerſis in Barbaros proris, puppes in medium coëgerunt. Deinde ſecundo ſigno dato opus capeſſunt: quanquam in exiguo ſpacio deprehenſi: & à frẽte mox triginta Barbarorum naues excipiunt; in quibus & Philaonem Cherſis filium, Gorgi Salamminiorum regis germanum, & in eo exercitu uirum eximium. Græcorum autem primus nauem hoſtium cepit. Athenienſis Lycomenes Aeſchrei filius; idemq; palmam rei bene geſtæ retulit. In hac pugna, cum inuicem nunc hi, nunc illi ſuperiores eſſent, interuentu noctis diremti ſunt. & Græci quidem ad Artemiſium reuecti. Barbari uerò ad Aphetas, multò maius opinione ſua certamen experti. In hoc prælio ſolus è Græcis, qui cum rege erant, Antidorus Lemnius ad Græcos tranſfugit: quem Athenienſes ob eam rem tractu ſoli in Salamine donarunt. Vbi nox affuit (erat autem anni tempus mediæ æſtatis) immenſa uis aquarum extitit per totam noctem, & dira tonitrua à Pelio. Cadauera quoq;, ac naufragia ad Aphetas efferebantur, & circa nauium proras excipiebantur, & remorum palmulas perturbabãt. Hæc audientes, qui illinc erãt milites, metu cõſternebantur, credentes ſe eſſe utiq; perituros, ut qui in tantum malorum deueniſſent. Quippe quos antequàm reſpiraſſent è naufragio, & tempeſtate, quæ ad Pelion extiterat, excepiſſet atrox pugna naualis, ex pugna nauali uehemens imber, & uaſtidi aquarum in mare diſcurſus, ac dira tonitrua. Et iſtis quidem huiuſmodi nox contigit. At ijs, quibus negocium datum erat, ut Eubœam circumirent, quanquam eadẽ nox, tamen multò etiam atrocior erat: tanto quidem, quanto maius eſt, quod eos dum in pelago ferrentur inuaſit, & triſtis exitus fuit. Vt enim eos curſum tenentes tempeſtas, ac pluuia

Græcorum victoria.

pluuia adorta est, cum essent ad concaua Eubœæ, ac flatu ferrentur, ignari quo efferebantur, ad petras impingebãtur. Et id omne à Deo fiebat, quo Græcæ classi par redderetur id nauium quod supererat, nec multò plus foret. Atq; hi quidem circa Eubœæ concaua periêre. Barbari uerò, qui apud Aphetas erant, ubi ipsis libentibus dies illuxit, naues suas stabilierunt, satis habentes, cum malè rem gessissent, quietem agere in præsens. At Græcis auxilio trés, & quinquaginta naues Atticæ superuenêre: quæ suo aduentu illis tùm animũ addiderunt, tùm nuncium attulerunt, eos Barbaros, qui Eubœam circumuehebantur, tempestate illa, quæ extiterat, cunctos interisse. Itaq; Græci eadem, qua pridie obseruata hora profecti, naues Cilicũ inuasêre. Quas ubi corrupêre, & nox aduenit, iterũ se ad Artemisium receperunt. Tertio die Barbarorum duces, tùm indignè ferentes, à tantula se classe uexari, tùm à Xerxe supplicium timentes, non expectandum sibi amplius censuerunt, ut Græci priores pugnam capesserẽt, sed instructas naues circa meridiem eduxerunt. Contigit autem, ut per hos eosdem dies, & hæc naualia prælia, & illa in Thermopylis terrestria gererentur. Erat autem omne certamen his, in mari de Euripo, quemadmodum illis, qui cum Leonida erant, de transitu arcendo. Græci quidem sese adhortabantur, ne Barbaros intrare Græciam sinerent: Barbari uerò, ut Græcorum copijs profligatis, transitu potirentur. Procedente Xerxianorum classe in aciem ordinata, dum Græci se apud Artemisium immotos tenerent, tunc eos Barbari, ut comprehenderent, lunata classe circumdabant. Vbi Græci ex aduerso prodeuntes, conflixêre. Qua in pugna pari Marte pugnatum est: Nã Xerxiana classis prę magnitudine, & copia sua in se incidebat, perturbatis na-

tibus;

uibus, & mutuo incurſantibus: reſiſtebat tamen, neq; cede bat. Indigna enim res uidebatur, à paucis nauibus in fugam conuerti. Itaq; multæ Græcorum naues interibant, multi etiam uiri, ſed multo plures Barbarorum, & naues, & uiri: atq; ita dimicantes, utriq; ab alteris abſceſsêre. Hoc in prælio Xerxianos inter milites optimam Aegyptij nauauerunt operam, cùm alijs magnis editis operibus, tùm hoc quod quinq; Græcas naues cum ipſis propugnatoribus cepêre. Et Græcis eo die præſtantiſsimi extitêre Athenienſes, & inter Athenienſes Clinias Alcibiadis filius: qui domeſtico ſumptu ac propria naui, cum ducentis uiris militabat. Vbi utriq; libenter in diuerſum abiêre, ad ſuas ſtationes ſeſe recepêre. Græci dirempto prælio reuecti, etſi caſorum corporibus, ac naufragijs potiti erant, tamen quòd male affecti eſſent, præcipueq; Athenienſes, quorum dimidium nauium uulneratũ erat, de fugiendo in ulteriora Græciæ deliberabant. Themiſtocles reputãs ſi ab amicitia Barbari Ionas & Cares abduceret, fieri poſſe, ut reliquos ſuperarent: dũ Euboei pecora ad mare propellunt, illuc duces contraxit eiſq; dixit, ſe aſſutiam quandam habere, qua ſperaret, optimos quoſq; ſociorũ ab rege abductum iri. Hactenus rem enudauit, addidiq; ad eam tranſigendam hoc ab illis agendum eſſe, ut Euboicorũ pecorum quantum uellet quiſq; mactaret. Satius enim eſſe ſuorũ copijs illos potiri quàm hoſtẽ. Ac monuit, ut ſuis quiſq; popularibus præciperet ignem accẽdere: ſibi aũt de diſceſſu ſub tempus opportunum curæ fore, ut ſine noxa abirẽt. Hoc illis probatum cum eſſet, accenſis ignibus ad pecora eſt itũ. Nam Euboei contempto Bacidis oraculo, tanquam nihil dicente, neque exportauerant quicquam, neque importauerant, uelut impendente eis bello, res ſibi quoque ipſis detri-

Themiſtoclis commentum.

detrimentosas effecerant. Ita enim habebat de his oraculũ Bacidis:

Dum iuga Barbaricus canabacea iactat in æquor
Eubœa capræ mugientes fac procul absint.

His uersibus cum nihil illi niterentur, tameisi mala tum adèrant, tum impendebant, fiebat, ut in plerisq; aduersa fortuna uterentur. Dum hæc isti agebant, aduenit ex Trechinè speculator. Nam ut erat apud Artemisium speculator Polyas, genere Anicyrensis, cui datum erat negocium cum expedito nauigio actuario, ut renunciaret his, qui apud Thermopylas erant, an classis non discessisset. At Abronychus Lysiclis filius Atheniensis, apud Leonidam, paratus cum lembo ad nunciandum ijs, qui ad Artemisium agebant, si quid noui pedestribus copijs contigisset: hic inquam Abronychus aduenies indicauit ea, quæ circa Leonidam & eius exercitum gesta erant. Qua illi re audita, non iam sibi diffe rendum abitum putauerunt: sed ut quiq; locati erant abscessêrunt: primi Corinthij, postremi Athenienses. Quorum Atheniensium uelocissimis naub. delectis, Themistocles ad aquas potabiles se conferens, in lapidib. literas incidit: quas postero die Ionies ad Artemisium uenientes, legerunt in hæc uerba: Viri Iones, haud iustè facitis, militantes aduersus patres, & Græciam redigentes in seruitutem. Sed quod præcipuum fuerit, state à nobis. Sin hoc facere non potestis, saltẽ nunc sitis in medio: quod & ipsi facitè, & Cares nunc faciant obsecrate. Quod si horum neutrum agere licet, & maiori necessitate estis obstricti, quàm ut possitis desciscere, in re gerendâ, dum pugnam conserimus, sponte agatis instrenuè, memores à nobis uos esse oriundos, & inimicitiarum nobis cum Barbaro principium à uobis extitisse. Hæc Themistocles (ut arbitror) ancipiti consilio scripsit, ut si literæ

Literæ Themistoclis ad Iones lapidibus incisæ.

regem laterent, Ionas induceret ab rege ad se deficiendum, si
sin ad eum deferrentur, darenturq; crimini, infidos eidē re-
deret Iones. ut à prælijs nauálibus submouerentur. Postquā
hæc Themistocles inscripsit, extemplò uir quidam Histiæus
nauigio aduectus, Barbaris nūcium attulit, Græcos ab Ar-
temisio profugisse. Illi homine quid fidem non haberent, se-
uari iusso, naues ueloces ad rem explorandā miserunt. Qui
per illos renunciata, ita simulatq; reuulsit sol, omnit classis
addensata, ad Artemisium contendit. Vbi ad meridiem usq;
immorata, mox ad Histiæam processit. Eò appulsi, urbe Hi-
stiæorum politi sunt, & optimam portionem agri Histiæi,
maritimosq; uicos omnes percursauerunt. Dum illi hoc in
loco agunt, Xerxes præparatis, quæ ad cæsos pertinebant,
præconem ad classiarios mittit. Hæc autem præparauerāt:
Quicunq; è suo exercitu apud Thermopylas cæsi (erant aūt
10000.) eorum mille fermè relictis cæteros depressa fossa
humauit: & ne à classiario exercitu cerni possent, eam hu-
mum exagitauit, foliisq; constrauit. Præco ubi ad Histiæā
peruenit, facto totius exercitus cœtu, hæc dixit: Viri socij,
rex Xerxes dat ueniam cuicunq; libet, relictis ordinibus ire
uisum, quemadmodum pugnatur cum amentibus hominib.
qui se superaturos sperauerant copias regis. Hæc ubi denun-
ciauit præco, mox nihil infrequentius, quàm nauigia fuit, ita
multi uisere cupiebant. Profecti eò, omnes Lacedæmonios
os esse, ac Thespienses credebant, qui strati iacebant, cum
etiam seruos cernerent. Neq; uerò eos, qui eò transierant, la-
tuit quid Xerxes circa suorum cadauera fecisset. Etenim
ridiculum erat, quod mille iacentes extarent, cæteri uerò cō-
ferti eundem in locum quater milleni comportati sitiq; es-
sent. Atq; hunc quidem diem in spectaculo consumpserunt.

Histiæa urbs capitur.

Xerxis ridiculum.

Postero

Postero autem die classiarij Histiæam ad classem remeare iũt. Reliqui qui cum Xerxe erant, iter ingressi sunt, ad quos pauci quidam ab Arcadia perfuga uenerunt, uictus inopes & operam suam præstare cupientes, qui in conspectu regis adducti, interrogatiq; cum ab alijs Persis, tum uerò á quodam pcipuè de Græcis, quidnam illi agerent? responderũt, eos agere Olympia, & spectare certamẽ gymnicũ, atq; equestre. Rursus eodem percontante, quidnam illis præmiũ esset propositum, propter quod certarent? Oleaginam coronam inquiunt esse qua donarentur. Ibi Tigranes Artabani filius generosissimam dixit sententiam, quæ apud regem pro timida est habita. Audiens enim præmium illis coronam esse, nõ pecuniam, silentium tenere non potuit, quin coram omnib. diceret: papæ Mardoni, in quos uiros induxisti nos ad pugnandum qui non pecuniarum certamen agitent, sed uirtutis? Hoc ille dixit: Eo interim tempore post acceptam apud Thermopylas calamitatem, cõfestim Thessali caduceatores ad Phocenses mittunt, utpote ijs infensi, cum semper antea tum præcipuè post nouissimam cladem. Etenim non multis ante hanc regis expeditionem annis, cum ipsi Thessali & eorum socij omni cum copia bellũ Phocensibus intulissent, à Phocensibus fugati sunt ac malè mulctati. Nam cum ad Parnasium usq; processissent Phocenses, secũ habentes Telliam uaticinum illum Pleiæũ, ibi Tellias hic huiusmodi rem eis commentus est: Sexcentos uiros è Phocensibus præstantissimos gypso, tam ipsos, quàm arma illinit: eosq; sub noctẽ in Thessalos dimisit, dato præcepto, ut quemcunq; albicantem non cernerent, cum obtruncarent. Hos primum Thessalorum excubitores, aliud quoddam prodigium esse arbitrati, deinde ipse exercitus adeò exhorruerunt, ut tribus milli-

Olympicũ præmium Tigranis dictum.

Certamen non pecuniarum, sed uirtutis.

bus cæsorum atq; scutorum Phocenses potiti sint: quorum
Abæ 92. scutorum dimidium apud Abas, alterum dimidium apud
Delphos dedicauerunt: & ex decima pecuniarum huius pu-
gnæ factæ sunt statuæ grandes, quæ circa tripodem è regio
ne delubri Delphis usquntur: & alteræ eiusmodi, in Abis re-
positæ. Hoc Phocenses in peditatum Thessalorum, à quibus
obsidebantur, egerunt. Equitatum quoq; eorundem, qui in
finem agrum incursauerat, insanabili clade afflixerunt. Ad
mare enim, qui est iuxta urbem Hyampolim, depressa
ingenti fossa, amphoras illic inanes deposuerunt, humumq;
desuper iniecerunt, eamq; reliquo solo exæquauerunt. ubi ei
Thessali expectarent incursuros, in eos Thessali impetu da-
to, tam quam rapturi in amphoras inciderunt, ibiq; equorum
crura confracta sunt. Ob hæc ambo Phocensibus infensi
Thessali, magno caduceatore ita dicêre. Nũ dissimulatis am-
plius Phocenses agnoscere non estis uos nobis pares, qui &
Thessali ad Phocenses. antehac inter Græcos, quandiu partes illorum nobis placue-
runt semper uobis antecelsimus, & nunc apud Barbaros
adeò pollemus, ut pares nos sic & agro uos exuere, & in seruitu-
tem redigere? Quam facultatem cæpi obtinemus, tamen
iniuriarum non simus memores, nisi ut eo nomine, quo talen-
ta rependatis: & nos uobis recipimus, omnia nos ab agro ue-
stro damna auersuros. Hæc Thessali Phocensibus denuncia-
bant, quòd soli Phocenses inter eius loci homines cum Me-
dis non sentiebant: idq; nulla alia causa, ut ego coniecturam
comperio, quàm Thessalorum odio, partes Medorum, ut mi-
hi uidetur, secuturi, si Thessali partes Græcorum fouissent.
Hæc deferentibus Thessalis, negarunt se Phocenses pecu-
niam daturos: & sibi itidem ut Thessalis, facultatem esse sen-
Phocenses ad Thessalos. tiendi cũ Medis, si aliter sentire uellent: sed nequaquã fore,
ut sponte essent proditores Græciæ. His uerbis renunciatis,

adeò

adeò Thessali sunt in Phocenses indignatione percitti, ut Barbaro duces itineris extiterint, & ex Trechina Doridem regionem incursauerint. Nam eius regionis podion angustus illic, 80. non amplius stadia in latum protenditur. Inter Melidem ac Phocensem regiones situs urbis olim Dryopiæ erat, Hæc aũt regio, Dorũ, qui sunt in Peloponeso, metropolis est. Hanc igitur Doridem regionem ingressi Barbari, nihil admodum læserunt: cũ Medis n. etsi Thessalis non uidebatur, sentiebant. Posteaquã è Doride in Phocidem ingressi sunt Barbari, ipsos quidem Phocenses non sunt adepti. quorum nonnulli cacumina Parnasi conscenderant (qui uertex est iuxta urbem Neonẽ illic suam nomine Tithorea) eoq; se receperant: sed plures ad Locros Ozolas in urbem Amphissam, quæ supra Crisaũ sita est campũ: omnẽ tñ agrũ Phocensem incursauerunt (sic enim ducebantur à Thessalis) & omnia quæ nacti sunt, igni ferroq; uastarunt. Vrbes etiã ingressi, ignes in sacras ædes iniecerunt. Nam peragrãtes eã iuxta Cephissum amnem, cuncta populati sunt, & hinc urbẽ Drymon incenderunt, illinc Charadeam & Erochũ, & Tethronium & Amphicæam, & Neonẽ, & Pedicas, & Triteas, & Elatea, & Hyampolim, & Parapotamios id est, fluminis accolas, & Abas, ubi delubrum Apollinis erat locuples, & thesauris donarijsq; compluribus exornatũ: in quo ut tunc, ita nunc reddũtur oracula. Hoc delubrum posteaquã diripuêre, incenderunt. Phocensium etiã quosdam per montana insecuti ceperunt, & mulieres aliquot, quas præ multitudine stupratnũ extinxerunt. Prætergressi quoq; fluminis accolas peruenêre ad Panopeas. Vnde bifariam copiæ iam diuisæ fuerunt: quorũ plurima pars ac ualidissima, cum ipso Xerxe Athenas uersus tendens in Bœotios, in agrum Or-

Podion Doridis.

Crisæus campus.

Mulieres stuprando extinctæ.

chomeniorum ingressa est Bœotij cum Medis uniuersi sentiebant: quorum urbes uiri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro missi fuerant, seruauerunt, uolentes planum facere Xerxi, Bœotios sentire cum Medis. Et hi quidem Barbari hâc iter intenderunt Cæteri uerò cum suis ducibus Parnassum à dextra perstringentes, ad templum quod est Delphis processerunt, quicquid agri Phocensis nanciscebantur id omne fœdantes. Nam & Panopeorum oppidum euerterunt, & Dauliorũ, & Aeolidensiũ. Ideò aũt hãc ab alys se iuncti pergebant, ut direpto quod Delphis est, templo, pecunias repræsentarẽt Xerxi regi: qui omnia, quæ in eo templo erãt memoratu digna, melius norat (ut ego audio) quã quæ in ædib. suis reliquerat, permultis assiduè referentibus cum alia, tũ præcipuè Crœsi Halliattis filij donaria. Hoc Delphi cũ audissent, in extremam prorsus deuenêre formidinẽ. Quã attoniti, deum de sacra pecunia consultârunt, num eã humi defoderent, an alium in locũ transportarent? Eam deus illis interdixit, ne amouerent: se enim suffecturũ esse ad res suas tutandas. His auditis, Delphi de semetipsis curandum putauerunt, liberis uxoribusq; in Achaiam traiectis. Plerique uertices Parnassi superauerunt, & ad Corycium antrũ, quidam ad Amphissam Locridem se subduxerunt: denique omnes Delphi urbem deseruerunt præter 60. uiros, ac prophetam, id est, uaticinum. Postea uerò quã Barbari subeuntes, appropinquabant, templumq; cernebant, interim propheta cui nomen erat Aceratus inspicit ante delubrum sacra arma prolata è conclaui, quæ intus proposita fuerant, quæ ne fas erat cuiquam mortali contingere. quod ostentũ ijs Delphis qui aderant perrexit nunciatum. Vbi Barbari properantes peruenêre ad fanum Mineruæ, quod est ante templũ,

Aceratus propheta.

tum

tum uerò etiam maiora quã superius prodigia repræsentata sunt, re: prorsùs hæc ualdè miranda. Nã arma Martia, sua sponte extra delubrũ proposita apparuerunt. Quod tamen secundo loco actum est, ex omnibus miraculis, maxima est admiratione dignum. Cum enim Barbari ad sacellum Mineruæ, quod est ante templum accederent, interea è cælo fulmina in eos deciderunt: & à Parnasso duo abscisi uertices, magno cum fragore sunt deuoluti, permultosq; eorũ interceperunt. Atq; ex ipso sacello Mineruæ uociferatio iubilatioq; extiterunt. Quibus omnib. pariter ingruentibus, terror incussus est Barbaris, ut fugæ se mandarent. Ea re cognita, Delphi descendentes magnam eorum stragem edidêre. Qui superfuêre, rectà ad Bœotios effugerunt: & cum redissent, referebant (ut ego accipio) alia se præter ea quam dii miracula, uidisse duos armatos humana natura angustiores institisse, sibi cædem facientes atq; insequentes. Hos duos Delphi aiunt indigenas heroas esse, Phylacon & Autonoũ, quorum fana uisuntur Phylaci quidem, secũdum ipsam uiam super ædem Mineruæ: Autonoi uerò prope Castaliam sub Hyampeo uertice. Saxa, quæ à Parnasso deciderunt, ad hue ad nostram usq; memoriam integra extant in fano Mineruæ protemplaris locata, ad quod per Barbaros deuoluta peruenêre. Atq; hic receptus à templo horum uirorum fuit. Græcorũ classis ab Artemisio profecta, rogatu Athenie sũ ad Salam nẽ substitit. Quod ut facerent, ideò rogauerãt Athenienses, tum ut liberos atq; uxores ex Attica subducerent, tũ ut consulerent, quid sibi agendũ esset. Nam in rebus quæ cõtigerant, consilium capiendum habebãt, tanquã opinione frustrata: quippe qui putassent inuenturos se Peloponnenses, ad excipiendum Barbarum in Eubœa subsidem &c; horum nihil inuenerãt. sed audiebãt illos Isthmũ muro

Delphorum indigenæ heroes.

Protemplaris Mineruæ.

ſepire: hoc ante omnia curantes, ut ipſi ſupereſſent, & terrã ſuam obtinentes tutarentur, omiſſis cæteris. Hæc Athenienſes cum audiſſent, ita ſocios obſecrârunt, ut ad Salaminem ſiſterent claſſem. Quò alijs appulſis, Athenienſes in terram ſuam profecti propoſuêre edictum, ut qua quiſq; Athenienſium ratione poſſet, ſeruaret liberos atq; domeſticos ſuos. Ibi plurimi eorum ſuos in Trœzenem miſerunt, quidam in Aeginam, nonnulli in Salaminem, pro ſe quiſq; properantes ſua pignora exportare, quòd uellent oraculo obſequi: & ante omnia, quod Athenienſes aiunt, ingentem anguem arcis cuſtodem in templo fuiſſe obſeruatum. Et tanquam re uera eſſent quæ dicunt, ſerpenti menſtruã non ceſſant libamina proponere quæ ſint è melle confecta: quæ cum ſemper ſuperioribus temporibus depaſcerentur, tunc illibata manſerãt. Id cum ipſa templi antiſtes indicaſſet, eò magis Athenienſes eoq; promptius deſeruêre arcem, tanquam à deo etiam deſtitutam. Exportatis itaq; rebus omnibus, ad caſtra nauigauerunt. Poſteaquam eos qui ab Artemiſio ſoluerant, ad Salaminem ſubſtitiſſe audierant, reliqui claſſiarij, qui ad Trœzeniam erant eôdem confluxêre. Nam in Pogonẽ Trœzeniorum portum coiretur, erat edictum. Pluresq; multò contractæ ſunt naues, quàm ad Artemiſium decertauerãt: & à pluribus ciuitatibus eodem, quàm ad Artemiſium duce Eurybiade Euryclidis filio, uiro Spartiata, non tamen è genere regio quarũ multò plurimas ac maximè ueloces obtinebant Athenienſes: quæ claſſis ex his conſtabat: Ex Peloponneſo Lacedæmonij ſedecim naues præſtabant: Corinthij totidem quot ad Artemiſium præſtiterant: Sicyonij 15. Epidaurij 10. Trœzenij 5. Hermionenſes 3. Hi Dorici generis ac Macedoniæ gentis, Hermionẽſibus exceptis, ex Erineo, & Pindo, & Dryopide nouiſsimè profecti. Hermionenſes

Serpens Athenienſium cuſtos.

Pogon portus.

Quæ gentes Græcæ naues præbuerint ad claſſem.

ſes Dryopes ſunt, ab Hercule, & Melienſibus, è regione, quæ Doris nunc uocatur, abducti. Hæ copiæ Peloponnenſium erant. Eorum, qui ſunt in exteriore continente, Athenienſes ſupra quam cæteri naues præſtabant, ſoli centum octoginta quippe quibus non affuerunt in pugna ad Salaminem geſta Platæenſes ob hanc cauſam, quòd cum Græci ab Artemiſio digreſſi ſunt, ubi ad Chalcidem peruenerunt, Platæenſes deſcenderunt in ulteriorem regionem Bœotiæ, & ad recipiendos domeſticos ſuos ſe conuerterunt. Ita dum in ſuis conſeruandis occupantur, relicti fuêre Athenienſes ſub Pelaſgis, eam, quæ nunc Græcia nuncupatur, tenentibus. Pelaſgi erãt Cranai nominati: ſub rege uerò Cecrope, Cecropidæ cognominati. Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienſes appellati; deinde Ioues ab Ione Xuthi filio, qui dux extitit Athenienſis exercitus. Megarenſes tantundem copiarũ, quantũ ad Artemiſiũ attulerunt. Ampracij ſeptẽ cũ nauibus auxilio uenerunt: Leucadij cũ tribus, Doricæ gẽs, & à Corintho oriunda. Ex inſulanis Aeginetæ triginta naues exhibuerunt, quibus aliæ quoq; erant naues inſtructæ, ſed ijs oram ſuã tutabantur. Verùm cũ triginta omninò nauibus præcipuè uelocitatis, ad Salaminẽ dimicauerunt. Sunt autem Aeginetæ Dores, ab Epidauro. Cui inſulæ nomẽ antea fuerat Oenone. Poſt Aeginetas eaſdẽ, quas ad Artemiſiũ 20. naues Chalcidenſes, & 7. Eretrienſes, hi Ioues ſunt. Deinde Chij eaſdẽ adduxêre, gens ab Athenienſibus Ionica. Naxij naues adduxêre quatuor, quẽadmodũ & cæteri inſulani, à popularibus ad Medos dimiſſi: ſed illorũ iuſſa aſpernati, tranſiêre ad Græcos, diſceſſu Democriti, uiri inter ciues illuſtris, & tũc trierarchi. Naxij Ioues ſunt, ab Athenienſib. ducẽtes originẽ. Styreenſes quoq; eaſdẽ quas in Artemiſio naues

præbuêre. Cynthij unam omninò, & unũ penteconterem. Horum utriq; Dryopes sunt. Seriphij etiam, & Siphnij & Melij fuêre in partibus. Hi enim soli ex insulanis terram Barbaro, & aquam negauerunt. Intra Thesprotos hi omnes, & amnẽ Acherontem incolunt. Siquidem Thesproti cum sint contermini Ampraciotis ac Leucadijs, ex ultimis regionibus in militiam uenerunt. Eorum qui extra hos habitant, soli fuêre Crotoniatæ, qui Græciæ periclitanti auxilium unà naui tulêre. cui præerat Phayllus, is qui ter Pythico certamine uicerat. Sunt autem Crotoniatæ genere Achæi. Et cæteri quidem ex hac classe triremes præbuerunt. Melij aũt, & Siphnij & Seriphij penteconteres, id est, biremes: Melij duas, Siphnij Seriphijq; biremem utriq; Melij ab Lacedæmone genus ducentes: Siphnij, & Seriphij ab Atheniensibus Iones. Summa nauium præter biremes, fuit trecentæ, quinquaginta octo. Quæ posteaq; ex ijs, quas dixi, urbibus, ad Salaminem conuenerunt, inter earũ duces cõsultabatur, Eurybiade regẽte, ut qui uellent sententiã dicerent, ubinam ex ijs locis, quibus ipsi potirentur cõmodissimum foret pugna nauali decernere. Iã enim Attica pro derelicta erat: itaq; de cæteris deliberabatur. Pleræq; illorũ sententiæ in hoc congruebant ut profecti ad Isthmum, ante Peloponnesum decertarent, hac uidelicet ratione: quòd si malè pugnassent, ad Salaminem quidem sibi in insula obsessis nullũ subsidiũ ostendebatur: ad Isthmũ uerò, dabatur ad suos effugium. Hæc ratio cum à ducibus Peloponnesium redderetur, aduenit quidam Atheniensis, nunciatum iam Atticam Barbarum esse ingressum, eamq; omnẽ igne uastare. Nam copiæ, quæ cum Xerxe erant Bœotiã peragrantes, incensa tùm Thespiensium, qui in Peloponnesum discesserant, tùm Plataensium urbe, Athenas peruenerãt, & omnia

Nauium Græcarum summa ad Salaminẽ.

Thespis urbs uastatur.

BSB

omnia illa peruastabant. Ideo autem Thespiam, & Plataeã incenderunt, quòd à Thebanis acceperant illas ciuitates nõ consentire cũ Medis. A traiectu Hellesponti, ex quo iter ingredi cœpere Barbari, unum mensem triuêre transeundo in Europam, tres alios dũ in Atticam peruenêre, Calliade summum Athenis magistrate gerente: urbemq; desertam cepêre, paucis quibusdam Athenensibus in templo repertis, necnon quaestoribus aerarijs, & hominibus egenis, qui praesepta foribus, atq; lignis arce, subeuntes arcebant, qui non exierant illinc ad Salammem simul præ inopia uictus, simul opinione oraculi comprobandi, quod reddiderat eis Pythia, murum ligneum inexpugnabilem fore, id interpretantes ex oraculo effugium esse, non naues. Hos Persæ, castris ex aduerso arcis positis in prominenti colle, quem Areium pagum Athenienses uocant, hunc in modum obsederunt: Sagittas stupa circundatas, ubi incenderant, emittebant in illorum uallum. Athenienses, quanquam obsessi, & ad ultimum malorũ deducti, etiam conscenso uallo tamen resistebant: ac ne uerba quidem Pisistratidarum conditionem deditionis offerentiũ, admittebant: & cùm alia ad repugnandum excogitarunt, tùm uerò hoc, quod in Barbaros portis subeuntes deuoluebant saxa molaria adeò ut Xerxes perdiu inops consilij fuerit, quòd eos expugnare non posset. Tandem ex difficultatibus, accessus quidam apparuit Barbaris. Necesse enim erat secundum oraculum, omnem Atticam, quæ in cõtinente est, subijci Persis. Igitur à fronte arcis, à tergo autem portarum & ascensus, qua parte nemo excubabat, quáq; nemo credebat quempiam hominum ascensurum, hac parte (etsi loca prærupta) quidam conscenderunt iuxta templum Aglauriæ filiæ Cecropis. quos ubi in arcem ascendisse uiderunt Athenienses,

Athenienſium uirtus in propugnãda arce.

nienſes, partim è muro ſeſe præcipitauerũt, atq; extincti ſunt partim in ædem refugerunt. At Perſæ qui aſcenderunt, primum ad portas contendunt, eisq; patefactis ſupplices trucidant. Atq; ubi omnium ſtragem fecerunt, direpto templo arcem incendunt. Athenis omninò Xerxes potitus, equitẽ quẽdam Suſa ad Artabanum mittit, nunciatum res bene geſtas, ac præſentem ſtatum. Poſtero die quàm nuncium miſerat, conuocatis Athenienſium exulibus expeditionis ſuæ comitibus, iuſsit ut conſcenſa arce, hoſtias ſuo ritu immolarent: ſiue aliquo in ſomnijs uiſo, ſiue ſua ſponte facti pœnitẽs quòd templum concremaſſet. Exules Athenienſes id quod iuſſi erant, executi ſunt. Cuius rei cur mentionem fecerim, exponam. Eſt in arce hac Erechtheios (qui fertur fuiſſe terrigena) templum, in olea eſt, & mare, ut apud Athenienſes prædicatur, Neptuno & Mineruæ in teſtimonium poſita, quòd de regione decertaſſent. Hanc igitur oleam unà cum cætero templo contigit, ut Barbari exurerent, quam Athenienſes, qui ab rege iuſſi erãt rem diuinam facere, altero ab incenſione die, cum in templum aſcendiſſent, aſpexerunt frutticaſſe, edito à ſtipite uirgulto, cubiti inſtar. Et hæc quidem illi narrauerunt. At Græci qui apud Salaminem erant, ubi nunciatum eſt, uti res circa Athenienſium arcem haberent, eo perturbationis deuenêre, ut nonnulli è ducibus non expectarent, dum propoſitum negocium conſtitueretur, ſed in naues irruerent, ac uela tollerent tanquam profecturi. Cæteriq; qui relinquebantur, ſtatuerent ſibi ante Iſthmum prælio nauali decernendum. Et cum nox adfuiſſet, digreſsi è concilio, naues conſcenderunt. Ibi Themiſtoclem pergentẽ ad nauem ſciſcitatur Mneſiphilus, uir Athenienſis, quidnam ab ipſis decretum eſſet, & cum ab eo audiſſet decretum eſſe,

Athenarum arx incenſa.

Olea in arce Athenienſiũ.

ut ad

ut ad Isthmum proficiscerentur, & ante Peloponnesum dimicarent: Si isti, inquit, à Salamine proficiscantur, iã tu pro nulla amplius patria dimicabis. Ad suam enim quisque patriam remeabunt: ut nec Eurybiades, nec alius hominum quispiam cohibere possit, quo minus copiæ dilabantur: Græciaq; peribit consilij inopia. Quare si quid comminisci potes, age, quod decretum est, conare irritum reddere, & Eurybiadem à sententia reuocare, ut hic præstet. Themistocles, cum hæc admonita ei admodum probarentur, nullo reddito responso, ad Eurybiadis nauem perrexit. Vbi hominem conuenit, ait uelle se de negocio communi cum eo colloqui. Hũc ille in nauem ingressum iubet loqui, quæ uellet. Cui Themistocles assidens, quæcunq; à Mnesiphilo acceperat, tanq; à semetipso refert, & alia adijcit multa, donec Eurybiadem à sententia reuocduit: persuasisq; ut è naui prodiret, & duces ad consilium contraheret. Si posteaquam congregati sunt, priusquam ad eos Eurybiades referret id, cuius gratia ipsos congregarat. Themistocles multis agebat uerbis, prout magopere expediebat. Quem interfatus Corinthiorum dux Adimantus Ocyti. Themistocles, inquit, in certaminibus ij, qui ante alios mittunt, colaphis cæduntur. Eum refellens Themistocles: At qui, inquit, relqui non coronãtur. Comiter Corinthio cũ respondisset, ad Eurybiadẽ cõuersus, nihil eorũ dicebat, quæ dixerat prius: illos posteaq; à Salamine profecti fuissent, dilapsuros. Præsentibus enim socijs, nõ putabat sibi de eorum quempiã accusare: sed aliunde oratione sumpta: In te nunc, inquit, situm est seruare Græciam, si mihi accedens, nauale hic prælium facias, & non horum quibusdam credens, classem ad Isthmum abducas: utrunque cum audieris,

Adimanti dicti Themistoclis consilium.

audieris, inter se comparato. Si ante Isthmum confliges, in patenti pelago dimicabis, ubi nobis minimum expedit, naues habentibus, & grauiores, & numero inferiores. Ex quo etiamsi in alijs feliciter nobiscum agatur; tamen amittes Salaminem, & Megara, & Aeginam. Nam illos unà comitabitur suus pedester exercitus: atq; ita tu eos in Peloponesum ages, omnemq; Græciam in discrimen adduces. Sin autem id feceris quod suadeo, hæc in eo reperies commoda: Primum si in arcto conflixerimus nos paucæ naues cum multis, profectò si æqua belli contingent, multò superiores erimus: quoniam in arcto pugnare, pro nobis est: in spacioso, pro illis. Præterea Salamis seruatur, ubi nostri nunc liberi collocati sunt, & uxores. Est & alia hic causa, propter quam item debes præcipuè hic manere, quòd pro Peloponneso, & Isthmo pugnabis: quò caue (si sapis) ne istos ducas. Si id quod spero continget, ut classe uincamus, Barbari, neq; ad Isthmum nobis aderunt, neq; usquam longius ab Attica procedent sed nullo ordine abibunt: unde nobis lucrifacietis quæ seruauerimus Megara, Aeginamq;, atq; Salaminem, apud quam credibile est nos hostibus fore superiores. Credibilia enim suadentibus hominibus ferè prosperè cedit. Secus facientes, ne deus quidem uult adesse, & humanæ sententiæ indulgere. Hæc dicentem Themistoclem, rursus interpellans Adimantus, iubebat silere eum, cui patria non esset: quinetiam Eurybiadem non sinere uirum extorrem sententiam dicere: & ita demum id sinere, cum urbem Themistocles haberet: uidelicet exprobrans, quòd Athenæ captæ essent, teneremurq; ab hoste. Tunc Themistocles, & ille Corinthijs multa ingerens probra, ratione ostendit, sibi esse, & solum, & urbem multò maiorem, quàm illis, unde naues fermè ducentæ

Salamis Atheniensium profugium.

tentæ essent armatæ, quas nulli Græcorum inuadentes possent propellere. Hæc cum ratione significasset, ad Eurybiadem transiens, maiori cum acrimonia loquebatur, inquiens: Tu uerò si hic manes, uir eris egregius: sin minus, Græciæ euersor (totum enim belli momentum nobis naues sustinent) sed mihi crede, nisi hoc feceris, nos sicuti sumus ubi domesticos receperimus, in Sirin, quæ in Italia est, profecturos, quæ olim iam nostra est: quanquam (ut oracula aiunt) à nobis condi oportet. Vos autem talibus socijs destituti, meorũ uerborum reminiscemini. Hæc dicente Themistocle, Eurybiades edocebatur: & ob id edocebatur, ut mihi uidetur, quòd maximè formidabat, ne si ad Isthmum classem reduxisset, ab Atheniensibus desereretur, quibus deserentibus iã reliqui non essent in pugnando hostibus pares. Ita sententiam eam probauit, ut illinc permanentes, pugnã nauali decernerent. Quod ubi Eurybiadi placuit ij, qui altercationibus uelitati fuerant circa Salaminem, cum illic sese apparent, tanquam prælium nauale facturi, dies illuxit: & simul oriente sole, extitit terræ motus, & maris, propter quod uisum est faciendum, ut Aeacidas in auxilium inuocarent. Id ubi fecerunt, & omnibus qui illinc è Salamine sunt, dijs uota fecerunt, & Aiacem Telamonis filium inuocauerunt: nauemq; ad Aeacum, & ad alios Aeacidas inuocandos Aeginam miserunt. Narrabat autem Dicæus Theocydis, uir Atheniensis, atque idem exul, & apud Medos factus illustris, per id tempus, quo Attica regio Atheniensibus desolata, à pedestri Xerxis exercitu uastabatur, se fortè fuisse unà cum Demarato Lacedæmonio apud campum Thriasium, uidisseq; puluerem triginta ferè millium uirorum capacem ab Eleusine: & cum demirarentur, quorum'nam hominum

Aiax Telamonius.

Thriasius campus.

hominum esset ille puluis, statim se audisse uocem, quæ uox ipsi uideretur Iacchus mysticus: & Demaratum, ut qui esset sacrorũ quæ fierent in Eleusine ignarus interrogasse quid'nam esset quod ita sonaret: seq; dixisse: Demarate, nõ aberit quin grandis aliqua clades contingat regis copijs. Hoc autẽ palam est, cum Attica sit desolata, numen ab Eleusine resonans, uenire auxilio Athenensibus, ac socijs. Quod si in Peloponnesum incumbat, periculũ regi erit. eiusq; copijs, quæ sunt in continente: sin ad classem, quæ ad Salaminẽ est cõuertetur, periculũ adibit rex, ne nauticũ amittat exercitũ. Hæc solennia Athenenses quotannis celebrant Cereri atq; Proserpinæ: & his sacris, quicũq; uult, & Athenensiũ, & aliorũ Græcorum, initiatur: & uox quã audis, est in hoc festo Bacchantium. Et ad hæc dixisse Demaratũ, si le, neũe alteri cuiquam hoc uerbum dixeris: quod si ad regem referatur, capite plectaris, ut nec ego te, nec alius quisquã hominũ queat eripere. Quamobrẽ tene silentiũ de hac expeditione: diis curæ erit. Hoc Demaratũ admonuisse aiebat. Ex illo aũt puluere ac uoce factã esse nubem, eamq; in sublime elatam, Salaminẽ uersus ad Græcorũ exercitũ fuisse delatã. Ita se didicisse, nauticas Xerxis copias esse perituras. Hæc dicens Theocydis filius referebat, Demaratum atq; alios testes citens.

Bacchantium uox.

Classiarij aũt Xerxis copiæ, ubi conspecta strage Laconicorum, ex Trechinia in Histiæam traiecerunt, triduũ ibi moratæ, per Euripũ nauigabant. totidemq; diebus ad Phalerum præsto fuerunt. Nec enim minori, ut mihi uidetur, numero, uel pedestres copiæ uel nauticæ Athenas promotæ sunt, quàm ad Scipadé atq; Thermopylas. Nã in supplementũ eorũ, qui aut tempestate ad Thermopylas, aut in nauali bus ad Artemisium prælijs interierant, eos substituta, qui

nondum

ñondum regem assecuti fuerant, Melienses, Dorienses, Locros, Bœotios: qui cũ omni copia aduenerunt, exceptis Thespiensibus & Platæensibus: necnon Carystios, Andrios, Tenios, ac cæteros omnes insulanos, præter quinq; ciuitates, quarum nominum superius habui mentionem. Nam quo magis penetrabat in Græciam Persa, eò plures eum nationes sequebantur. Qui omnes, exceptis Parijs, postquam Athenas uenêre, & ad Phalerum (Parij autem in Cyclno relicti, quò bellum caderet, speculabant) ibi Xerxes ipse ad classem descendit, animo cœtum classiariorum faciendi, & eorum audiendi sententias. Eò profectus ubi præsedit assidentibus, qui accitu eius aderant, suæ quoq; gentis tyrannis, ac nauium præfectis, ut cuiq; rex honorem dederat, quibꝰ primum erat Sidonius rex, tum Tyrius, deinceps alij gradatim; misit ad eos Mardonium tentandi gratia, scisciatum singulos, præliũ nauale faceret, necne? Posteaquã Mardonius à Sidonio exorsus, singulos circumiens interrogauit, cæteri quidem eandem dixêre sententiam, iubentes fieri prælium. Artemisia uerò: Hæc, inquit, Mardoni quæ dico regi refer̃as, me neq; in prælijs ad Eubœam gestis ignauissimam extitisse, neq; minima contulisse in te domine. Ideò cum talis sim, æquum esse ea quæ in rem tuam maximè esse sentio, demonstrare. Itaq; hoc tibi suadeo, ut nauibus parcas, nec prælium nauale facias cum ijs uiris, qui tanto sunt tuis in mari præstantiores, quantò fœminis uiri. Quid enim necesse habes omninò uenire in discrimẽ pugnæ naualis? Nonne Athenas habes, quarum gratiam in expeditionem sumpsisti: non ne reliquam Græciam? Nemo tibi obstitit. Qui tibi obsistebant, ita sunt moti, ut eos deceat. Quo autem ego recasuras hostium res arbitrer, id exponam. Si non instabis pugnæ nauali committendæ, sed classem pergès hic continere

Sententia Xerxis de classiariorum pugna.

Artemisiæ consilium.

ad terram, & tendere ipse in Peloponnesum, tunc tibi domine succedent ea quorum gratia uenisti. Neq; enim diu tibi resistere Græci possunt, sed dilabentur, & abs te ad suas quisq; urbes defugient. Quorum neq; commeatus est eis in hac insula, ut ego audio, neq; esse credibile est: neq; si tu in Peloponnesum pedestres copias duces, hic eos præstituros, qui illinc huc aduenerunt, neq; de pugna pro Athenien sibus facienda curaturos. Quod si pugnam naualē gerere approperabis, uereor ne copiæ nauticæ malè re gesta, pedestrib. sunt exitio. Præterea hoc etiam rex in animum dimitte, usu uenire, ut bonis quidem hominibus mali serui sint, malis autem boni. Ideoq; tibi (qui uirorū est optimus) serui sunt malī qui numero sociorū censentur Aegyptij, Cyprij, Cilices, Pamphylij, è quibus nulla utilitas est. Hæc loquente Artemisia, quicunq; ei beneuolebant, noxiam illi rebantur ipsius orationem, tanquam aliquid mali passuræ ab rege, quem uetaret pugnam facere nauale m. At ij quidem qui malè ei consulum uolebant, inuidebantq;, utpote cui inter primos sociorum omnium honos haberetur, gaudebant eius (quam dixerat) sententia, tanquam perituræ. Xerxes, postquam ad eum sunt relatæ sententiæ, magnoperè delectatus est Artemisiæ sententia: & cum iam antea officiosam esse sensisset, tunc multò impensius collaudauit. Nihilominus ut pluribus starētur, iussit, ratus ad Eubœam sua spōtè malè pugnasse, quòd uidelicet ipse abfuisset. Itaq; constituit spectaculo pugnæ naualis interesse. Classiarij, ubi nunciatum est illinc esse soluēdum, classem Salaminem uersus ducunt & per ocium in aciem sunt digesti: Sed eū eos dies defeciisset, quo minus prælium committerent (nox enim interuenit) in posterum diem sese instruebant; cum interim Græcos metus formidoq; cæpit,

Sententiæ plures ita cunt meliores.

pit, cum álios, tum uerò Peloponnenſes: quod ipſi deſidentes in Salamine, pro Athenienſium terra eſſent certaturi. Qui, ſi ſuperarentur, in inſula deprehenſi forent obſidendi, ſua terra ſine præſidio relicta. Per eandem noctem pedeſter exercitus Barbarorum contendebat in Peloponneſum: quanquã cuncta quæ poterant, excogitata erant, ne Barbari per continentem ingrederentur. Nam ubi Leonidam cum ſuis apud Thermopylas occubuiſſe accepêre Peloponnenſes, celerrimè ex urbibus concurſu facto, Iſthmum inſederunt, duce Cleõbroto Anaxandridæ filio, Leonidæ fratre. Ibi conſidentes, primùm uiam Scironidem obſtruxerunt: deinde conſilio inito Iſthmum muro inædificabant, opuſq; perficiebant: quippe nemine (cum tot millia uirorum eſſent) ceſſante. Nam & lapides & lateres, & ligna, & ciſtas ſabulo plenas afferebãt; nullo temporis momento opus intermittentes, neq; diurno, neq; nõcturno. Qui à Græcis ad Iſthmum auxilia cum omni copia uenerunt, hi fuêre Lacedæmonij, & Arcades, & Hẽlei, & Corinthij, & Sicyonij, & Epidaurij, & Phliaſii & Træzenij & Hermionenſes: Hi fuerunt, qui auxilio uenerũt metuentes periclitanti Græciæ. Cæteris enim Peloponnenſibus id nihil admodum curæ erat, & Olympia iam & Carnia præterierãt. Incolunt aũt Peloponneſum gentes ſeptẽ: quarum duæ indigenæ, eundem quem habitârunt olim locum nunc habitant, Arcades, & Cynurij. Vna Achaia, quæ nunquam quidem è Peloponneſo exceſſit, ſed priſtino loco egreſſa, alienum incolit. Reliquæ quatuor è ſeptem aduenitiæ ſunt, Dorienſes, Aetoli, Dryopes, Lemnij. Dorienſium multæ ſunt & inſignes ciuitates: Aetolorum ſola Helis: Dryopum Hermiona, & Aſina, quæ ante Cardamy-

Cleombrotus. Scyronis uia.

Peloponneſi gẽtes ſeptem.

lam Laconicam ſita eſt. Lemniorũ omnes paroreitani. Cynurij, cum ſint indigenæ, ſoli putantur Iones eſſe, ſed effecti ſunt Dores, ipſa die ſub imperio Argiuorũ impoſiti, cũ eſſent Orneatæ & Pericæi. Harũ igitur ſeptẽ gentiũ, cæteræ pter eas, quas recenſui, è medio ceſſerunt. Et, ſi ingenuè loqui fas eſt in medio ſedentes cũ Medis ſentiebãt. Apud Iſthmũ quidem in tali labore iſti occupati erant, utpote pro omni iam curſu, quòd nulla ſpes è claſſe effulgeret, currentes. Quæ audientes illi, qui in Salamine erant, formidine afficiebantur, non tam pro ſeipſis, quàm pro Peloponneſo ſoliciti: adeò ut alius alium audiens ſummiſſa uoce admiraretur in Eurybiade conſilij inopiam. Tandem res erupit in medium, conciliuḿꝙ contractum eſt, & multa de hoc ipſo dicebantur, ab his quidem oportere in Peloponneſum nauigare, & pro illa adire periculum, non autem pro regione captiua manentes pugna nauali decernere. Ab Atheniẽſibus uerò, & Aegineticis, & Megarenſibus ſatius eſſe illic manẽtes dimicare.

Themiſtoclis commentum.

Ibi Themiſtocles, poſtquam ſententia Peloponnenſium euicit, clanculum è concilio egreſſus, miſit ad claſſem Medorũ nauigium, cum quodam iuſſo dicere quæ oporteret, cui nomen erat Sicino, contubernali ſuo, atq; eodem pædagogo liberorum ſuorum: quem poſt has res geſtas ipſe Theſpienſem fecit (ubi Theſpienſes in ciuitatem ſunt recepti) atq; locupletem. Is tunc nauigio ad duces Barbarorum proiectus hæc inquit: Dux Athenienſium, quod partibus regis fauet, præoptatq; res ueſtras quàm Græcorum eſſe ſuperiores, miſit me iam clàm alijs Græcis indicatum uobis illos metu perculſos fugam facere uelle, & nunc offerri uobis occaſionem exequendi rem omnium præclariſſimam, niſi per negligentiam eos dilabi ſinatis. Nam neq; inter ſe conſentiunt, neq;

uobis

uobis amplius obſiſtent, quum cernatis inter ſe dimicantes eos qui uobiſcum, & eos qui contra uos ſentiunt. Hac re Sicinus indicata, ab illis abſceſſit. Cui fidem habentes Barbari tum in inſulam paruam nomine Pſyttaleam, quæ inter Salaminem & continentem ſita eſt, multos Perſarum traijciunt: tum mediam circa noctem cornu quod ad ueſperã ſpectabat, producunt Salaminem uerſus, eam circumituri. Producunt item, quæ circa Ceon & Cynoſuram inſtructa erãt, occupantes omne fretum Munychia tenus. Ideò autem & naues producebant, ne qua Græcis liceret effugere: ſed circumuenti pœnas darent præliorum ad Artemiſium geſtorũ. Ad inſulam uerò Pſyttaleam traijciebant aliquot Perſas, ut commiſſo nauali certamine, cum plurimum & uirorum, & naufragiorum eò efferretur (erat enim inſula in traiectu pugnæ futuræ ſita) ij uerſæ ſuos ſeruarent, alios interimerent. Hoc ne hoſtis ſentiret, clanculum egere, nulla noctis parte conceſſa ſomno. In has ego res intuens, non habeo ad uerſari oraculis tanquam non ueris uolens euidenter loquẽtia conari refellere:

Baeidis oraculũ.

Auricomæ poſtquam Dianæ littora iungent
Nauales pontes cum littoribus Cynoſuræ,
Spe ſtolida fortes, quod Athenas Marte ſubegit,
Compeſcet iuuenem meritiſsima pœna ſuperbum,
Inſtinctum furijs ſibi cedere cuncta putantem.
Nam miſcebitur æs æri, Mars ſanguine pontum
Inficiet: Graijs tunc libera tempora reddet
Saturno genitus, ſimul & uictoria pollens.

Cum ita euidenter in his à Baeide dicatur, profectò neque ipſe de fide oraculis deroganda auſim dicere, neq; ab alijs dici ſuſtineam. Inter duces, qui in Salamine erant, ingens conflatus eſt tumultus nondum ſcientes à Barbarorum nauibus

bus circumueniri. Vbi aũt orto sole inspexerunt hostem instructum, censuerunt ibidem sibi manendum. Quibus congregatis, applicuit ex Aegina Aristides Lysimachi filius Atheniensis quidem sed in exilium à populo eiectus, quem ego; ut eius mores accepi, uirum optimum Athenis atq; iustissimum fuisse censeo Hic uir concilio assistens, Themistoclem euocauit, non amicum sibi, sed in primis inimicum. Verùm præ magnitudine præsentium malorum oblitus simultatum, euocauit hominem colloquendi gratia: præsenserat enim Peloponnenses maturare ad Isthmum classem reducere. Qui cum prodisset Themistocles, ad eum inquit: Nos & alio tempore, & hoc ipso contendere debemus inter nos hac de re, uter nostrùm de patria præclarius mereatur Te uerò certiorem facio, peraquè esse Peloponnensibus multa uerba facere, aut pauca, de abducendis hinc nauibus. Ego tibi quod ipsemet uidi, refero: nunc, ne si uelint quidem, Corinthios atq; ipsum Eurybiadem enauigare posse, quoniam circumdati ab hostib. undiq; sumus. Quare ingressus ad eos, hoc indicato. Cui respondens Themistocles: Iucunda sanè (inquit) iubes, bonum afferens nuncium. Nam quod ego precabar, ut fieret, id ipse tu conspicatus fieri, uenisti nuncians. Vt enim scias, quæ fiunt à Medis, propter me fiunt: quoniam opus facio fuit, ut Græci, qui nolebant sua sponte ad pugnam descendere, descenderent inuiti. Tu uerò, quandoquidem iucunda nunciatum uenisti. per teipsum nuncianto. Quæ si ego retulero, uidebor rem commentitiam dicere, nec ipsis persuadebo, tanquam non hoc agentibus Barbaris. Itaq; tutè ingressus, uti res habet, ipse referas. Quod ubi feceris, si tibi fidem habebunt, optimè habet: sin minus, perinde nobis erit. Neq; enim si undiq; circumdati sumus, ut iu-

Themistocles cum Aristide familiaris & colloquium.

ait,

cit, amplius isti defugient. Aristides concilium introgressus, eadem retulit, dicens se ex Aegina uenisse, & agrè elapsum, quod latuerit statione hostium. Omnẽ enim classem Græcorũ, à Xerxis classe circumuentam. Ideóq; hortari se, ut ad defensionem sui, illi sese præpararent. Hæc locutus Aristides, retrò abijt. Rursus inter duces altercatio orta, plerisq; eorum fidem nuncio non habentibus: quibus non credentibus, aduenit triremis transfuga Teniorum, cui præerat Panetius Sosimonis filius, quæ omnem ueritatem attulit Cuius facti nomine, Tenij in tripode, qui Delphis dedicatus est inter eos, qui Barbarum debellárunt, scripti fuêre. Ex hac naui, quæ ad Salaminem, & altera, quæ ad Artemisiũ transfugit, expleta est Græcorum classis 380. nauium. Duæ nanque prius ad explendum numerum defuerant naues. Græci, ubi eius uerba Teniorum fecerunt fidem, sese apparuerũt tanquam dimicaturi. Et sub diluculum cum propugnatorũ cœtum fecissent, Themistocles ex omnibus quæ expedirent, præcipiebat: cuius orationis summa erat, meliorum cũ peioribus comparatio, quæcũq; in hominis natura atq; industria exijstunt, exhortatus, ut meliora eligerent. Vbi perorauit, iussit illos ingredi naues. Quib. ingressis, redijt ab Aegina triremis, quæ profecta ad Aeacidas erat Mox́q; omnes naues Græci soluerunt In quos mouentes, continuò Barbari sunt inuecti. Ibi cæteri quidem Græci cum inhiberent remos, cessiḿq; irent, Amnias Pallenius uir Atheniensis, euectus nauĩ in hostilem incurrit: cui implicitus cum hæreret, nec abstrahi posset, ita cæteri uenientes auxilio conserti sunt. Hunc in modum aiunt Athenienses extitisse initium pugnæ,

Græcorum classis summa.

Pugnæ initium ad Salaminē.

Aeginetæ uerò nauim, quæ ad Aeacidas abierat, feciſſe initium. Quanquam etiam refertur, ſimulachrū mulieris fuiſſe eis obiectum: & eum apparuiſſet, ita illos exhortatum, ut omnis Græcorum exercitus exaudierit, ſed prius his uerbis conuitiatum: Heus uos, quouſq; remos inhibebitis? Aduerſus Athenienſes inſtructi erant Phœnices. Nam ij cornu tenebant, quod ad Eleuſinam heſperum'q; uergebat. Aduerſus Lacedæmonios inſtructi erant Iones. Hi cornu tenebāt, quod ad auroram ſpectabat & Piræum, quorum pauci admonitu Themiſtoclis, de induſtria ignauiter agebant, plerique minimè. Enimuerò complurium trierarchorum nomina commemorare poſſem, qui Græcas naues expugnauêre, ſed neminem nominabo præter Theomeſtorem Androdamantis, & Phylacon Hiſtiæi filium ambos Samios. Quorū duntaxat ideò mentionem non facio, quod Theomeſtor ob hāc nauatam operam à Perſis Sami creatus; Phylacus, inter bene de rege meritos aſcriptus eſt, & multo tractu ſoli donatus. Benemeriti autem de rege, Perſica lingua Oroſangæ uocantur. De his quidem ita res habet: Multitudo autem regiarum nauium ad Salaminem expugnabatur, partim ab Athenienſibus corrupta, partim ab Aeginetis, utpote Græcis ſeruato ordine ac loco certantib. Barbaris & incōpoſitè & inconſultè agentib. ut non mirū fuerit talem eis rem contingere, qualis contigit: quanquā eo die fuerunt atq; extiterunt longè ſeipſis præſtantiores, & quā ad Euboeam extiterant, pro ſe quiſq; aduitentes, ac Xerxē reformidantes, quod ab eo ſinguli conſpici arbitrabantur. Et de alijs quidem uel Barbarorum, uel Græcorum ſingulatim, quomodo dimicauerint, non poſſum pro comperto referre. circa Artemiſiam uerò hoc rei geſtum: Ex quo impenſius illa regi commen-

data

data.est (nam posteaquam regiæ res in multum tumultuationis deuenerant, hoc interim tempore Artemisia, cum naue eius Attica insequeretur, nullum habens effugium, quia ante ipsam naues amicorum, sua uerò proxima hosti erat) hoc sibi putauit faciendum, quod & fecisse profuit. Nam ut fugiebat Atticam nauem, in nauem sociam, quæ erat uirorum Calyndensium, impegit, quáq; rex Calyndensium Damasithymus uehebatur. Cum quo, etsi huic iam inde, dum essent in Hellesponto, contentio intercesserit, tamen incertum, an consultò id fecerit, an fortuitò nauis Calyndensium oblata fuerit. Eam Artemisia, ubi incurrit, pariter demisit, prospero casu usa, & duplex hinc sibi bonum adepta. Nam trierarchus Atticæ nauis eam conspicatus incurrisse Barbarorum nauem, existimans, hanc aut Græcam esse nauem, aut è Barbaris profugisse, & à Græcis pugnare, ab hac ad alias se conuertit. Ita ex hoc facto contigit Artemisiæ, tùm ut pestem euitaret, tùm ut è malo opere præcipuè se probatam Xerxem redderet. Si quidem fertur, cum rex speculans animaduertisset hanc nauem alteri incurrisse, quendam eorum qui aderant dixisse: Cernis Artemisiam domine, ut bene prælietur, utq; nauem hostilem deprcssit. Et regem interrogasse, nunquid uerè id opus Artemisiæ esset: & illos, qui planè nossent insigne nauis Artemisianæ, ita rem habere adfirmasse, ratos eam nauem, quæ corrupta esset, hostilem fuisse. Nam præter cætera, quæ mulieri (ut dictum) prosperè cesserunt, hoc quoque accesit, quod è naui Calyndensi nemo seruatus est, qui existeret accusator. Vnde Xerxem ferunt, ad ea quæ narrabantur, dixisse: Viri quidem extiterunt mihi fœminæ, fœminæ autem uiri. Hæc aiunt dixisse Xerxem. In eo prælio, cum alij multi, & illustres uiri, tam Persarum, Medorumq;,

Artemisiæ pugna gloriosa.

rumq. quàm aliorum sociorũ occubuêre, tùm uerò dux Ariabignes Darij filius, Xerxiq frater, è Græcis pauci. Quippe qui gnari erant natandi, cum suæ naues corruptæ essent, nec ipsi pugna perissent, ad Salaminem enatabant: cuius rei quia imperiti erant Barbarorum pleriq, in mari periêre. Postea quam eorum primæ naues in fugam uersæ sunt, tùm uerò plurimæ corrumpebantur. Nam quæ in posterioribus locatæ erant, dum earum propugnatores conantur præterire, ut & ipsi aliquam operam regi nauarent, undiq in suorum naues incidebant. Quo in tumultu etiam hoc actum est, ut quidam Phœnices quorum naues corruptæ fuerant, regem adeuntes, insimulauerint Ionas tanquam proditores, quòd propter eos amissæ naues essent. Vnde id contigit, non ut Ionum duces interficerentur, sed ut ij Phœnices, qui illos insimulabant, eam acciperent mercedem. Etenim illic adhuc ea loquentibus, Samothracia nauis Atticæ impacta, eam demersit: & in hanc Aeginetica impulsa, ipsam depressit. Verum Samothraces, ut qui iaculatores essent, epibatas nauis, quæ suam depresserat, iaculorum ictibus deturbarunt: eorumq conscensa naui potiti sunt: quod factũ Ionas liberauit.

Ionum præstantia.

Nam Xerxes, ubi id egregium factum Ionum aspexit, conuersus ad Phœnices, ut erat supra modum mœstus, & omnes arguens, iussit eorum capita præcidi, ne cum ipsi imbelles essent, meliores criminarentur. Quoties autem suorum quempiam aliquod opus edentem cernebat, de eo homine percontabatur, sedens sub monte, qui est è regione Salaminis, nomine Aegaleo, & scribæ trierarchum illum, à familia, & urbe scripto annotabant. Et cladi Phœnicum, qui aderant, additus est Ariaramnes Persa, quanq amicus regis. Et illi quidẽ in Phœnices conuertebantur. Barbaris aũt in fugã uersis, &

ad

ad Phalerum elabentibus, Aeginetæ in freto subsistentes, operam memoratu dignam ediderunt. Nam Athenienses quidem in tumultuatione naues sibi obsistentes, fugientesq; expugnabant. Aeginetæ uerò eas, quæ elabebantur: ac quoties aliqua effugiebat Atheniensis, eo ipso cursu in Aeginetas incidebat. Cum interim conflixerunt naues duæ, una Themistoclis insequens aliam, altera Polyeriti Crio genitii, Aeginetæ, dum nauim Sidoniam inuadit, illam uidelicet, quæ speculatoriam in Sciatho Aegineticam ceperat, qua uehebatur Pytheas Ischenis: quem Persæ seminecem plagis, tamen admiratione uirtutis seruatum in naui habebant: Sidonia quæ hunc circumferebat nauis, una cum Persis est intercepta, ut Pytheas ita sospes redierit in Aeginetam. Polycritus ubi inspexit Atticam nauem, agnito signo nauis imperatoriæ, inclamans Themistoclem, iocatus est, exprobrans Aeginetis, quod cum Medis sentirent. Hoc Polycritus sua naui incurrens, in Themistoclem iaculatus est. Barbari, quorum naues superarant, fuga se proripuerunt in Phalerum ad pedestres copias. In hac pugna nauali è Græcis optimè audierunt Aeginetæ secundo loco Athenienses: è uiris Polycritus Aeginetæ, Atheniensis & Eumenes Anagyrasius, & Aminias Pallenæus, qui & Artemisiam est insecutus, non prius desiturus, quàm aut illam cepisset, aut ipse captus esset, si Artemisiam ea naui uehi animaduertisset. Quippe trierarchis Atheniensium præceptum erat ut eam caperet: propositumq; præmium decem millium drachmarum ei, qui uiuam cepisset. Indignè enim ferebant mulierem aduersus Athenas militare. At illa (antea dictum est) aufugit. Fuerunt & alij quorum naues incolumes in Phalerum euaserunt. Adimantum Corinthiorum ducem, Athenienses ferunt statim in-

Aeginetarum laus.

Præmium capiendæ Artemisiæ.

ter

ter initia concursus nauium expauefactum, atq; perterritũ sublatis fugæ se dedisse: Corinthiosq; inspecta fuga nauis imperatoriæ, itidem abijsse. Et cum fugiendo uenissent ad templum Mineruæ Sciradis, quæ est in Salamine, occurrisse eis cœlocem diuina cum pompa: quem quisnam misisset, cum non constaret, scirentq; neminem suæ classis ad ipsos misisse, eos ob id coniectasse rem diuinam esse: & illos, qui in cœloce erant, ubi propiores fuerunt, ita locutos fuisse; Adimante, tu quidem conuersis in fugam nauibus abscedere uis Græcorum proditor, at illi quantum uotis conceperunt, uictores hostium euadent. Et cum his uerbis fidem non haberet Adimantus, hæc iterum dixisse: ipsos posse pro obsidibus ductos mortem obire, nisi constaret Græcos esse uictores: ita conuersa naui, Adimantum cum cæteris ad classem suorum, re iam ab alijs nauata, uenisse. Hic de illis apud Athenienses rumor extitit, quod ipsi Corinthij negant, seq; inter primos pugnatores extitisse affirmant, pro quibus testimonium dicit reliqua Græcia. Aristides Lysimachi filius, Atheniensis, cuius paulo antè, ut uiri optimi, mentionem feci, per eum tumultum, qui circa Salaminem fiebat, hoc rei gessit: Permultis eorum, qui ad littus Salaminis locati erant sumptis, genere Atheniensibus, & in Psyttaleam insulam traductis, omnes Persas, qui in ea insula erant, interemit. Defuncti naturali pugna Græci, reductis in Salaminem nauibus, potiti sunt naufragijs, quæ illic supererant: parati ad aliam dimicationem, quod sperarent regem ijt, & quæ ei reliquæ erant, nauibus usurum. Porrò naufragiorũ pleraq; uentus zephyrus ex Attica moliens, asportauit in oram nomine Coliadẽ: ut impletum sit oraculum, cùm de cæteris, quæ ad pugnam nauale pertinent, faciens mentionem, tùm uerò de naufra

Sciradis Mineruæ templum.

Aristidis tabulæ.

gijt

gijs illuc euectis, à Bacide, & Musæo multis annis antea prædictum, ac redditum Lysistrato Atheniensi, uiro sonilego, quod omnes Græcos lauerat:

Horrebunt remis mulieres Coliadenses.

Hoc aũt futurum erat in expeditione regis. Cognita sua clade Xerxes, ueritus, ne quis Ionum à Græcis subornatus, aut sua sponte, ad soluendos pontes in Hellespontum nauigaret, unde ipse in Europa deprehensus, de salute periclitaretur, de fugiendo cõsultabat: nolens tamen, neq; à Græcis, neq; à suis detegi, aggerẽ in Salamine tentabat educere, naucsq; Phœnicũ onerarias, ut pro rate, ac muro essent, innectebat: & se tanquam aliam pugnã nauale facturus, ad bellum instruebat. Quæ agentem uidentes cæteri, pro certo habebant eũ manendi animo, atq; bellandi illa apparâre: sed nihil eorum Mardonium latebat, ut probè gnarum ingenij illius. Xerxes & hæc fecit, & simul in Persidem misit, qui præsentem cladẽ nunciarent. His nuncijs nihil pernicius transcurrit in rebus humanis, quod negocium hunc in modum est à Persis excogitatum. Quot ex diebus tota uia constat, totidem equos, ac uiros ferunt esse distinctos ad singulorum dierum iter faciendum, quos neq; uis niuium, neq; imber, neq; æstus, neq; nox distinet, quin propositum sibi cursum celerrimè conficiant. Quorum cursorum primus mandata tradit secundo secundus item tertio & ita deinceps illa mandata in alium, atque alium pertranseunt, quemadmodum apud Græcos fax, quã Vulcano per uices ferre cursores perseuerant. Hanc equorum cursitationem Persæ angareion appellant. Et primus quidem nuncius Susa perlatus, Xerxem Athenis potitum esse, tãta Persas qui relicti erant, uoluptate affecit, ut omnes uias myrto constrauerint, & per eas odores incenderint, &

Tabellionũ Persarum cursus, & modus.

Fax Vulcani.

ipsi

ipſi in ſacrificijs, ac gaudijs uerſarentur. Secundùs autem ita eos conſternauit, ut uniuerſi ueſtes dilaniarent, uociferationis nihil, & eiulatu irrequieto uterentur, culpam in Mardonium refundentes, non tam de claſſe, quàm de ipſo Xerxe ſolicitis: idq; tamdiu, dum Xerxes illos ita affectos redeundo ſedauit. Mardonius cum uideret Xerxem magnam è pugna nauali iacturam feciſſe, ſuſpicans agitare fugam ex Athenis pro ſe ipſo anxius erat, tanquam pœnas daturus qui regi perſuaſiſſet inferre Græciæ bellum: putabatq; ſibi conducibilius eſſe pericliari, aut ſubigere Græciam, aut magna opera aggreſſum honeſtè uita defungi: quanquam opinio eius de ſubigenda Græcia propenſior erat. Hoc cum ſecum agitaſſet, regem hac oratione eſt allocutus: Domine, noli mœrorem ob hanc rem geſtam capere, aut pro ita magna hoc iactura ducere. Nõ enim certamen, quo omnia noſtra conſtant, in lignis eſt, ſed in uiris, & equis. Itaq; nemo tibi aut horum, qui tibi uidentur omnia confeciſſe, egreſſus è nauibus, conabitur obuiam ſe ferre, aut ex hac continente: unde qui ſe obuios tulêre, pœnas dedêre. Quod ſi tibi uidetur faciendum, ut Pelopponneſum tentemus, continuò tentemus: ſin uidetur ſuperſedendũ, ſuperſedeamus licet, nec animo conſterneris. Neq; enim ulla poſſunt ratione ſubterfugere Græci, quo minus rationẽ dent eorũ quæ & nunc, & antea perpetrarũt, tuiq; ſinè ſerui. Et hoc quidẽ præcipuè tibi agendũ puta. Quod ſi tibi conſtituũ eſt, ut ipſe cũ exercitu reuertaris, aliud quoq; habeo ex hac re conſiliũ: Rex, ne cõmittas tu, ut Perſæ Græcis ludibrio fiant: Nõ enim res Perſarũ afflictæ ſunt: neq; tu, ubi nam uiri fuerimus ignaui dicere potes quales ſi Phœnices, et Aegyptij, & Cyprij, & Cilices fuêre, nihil iſta ad Perſas attinet culpa. Quare, quoniam Perſæ huius rei inſontes ſunt,

iam

iam mihi credito. Si tibi non uidebitur permanendũ, remea ipſe ad ſolum natale cum pleraq; parte copiarum. Ego cum delectis de exercitu trecentis millibus miliũ, debeo Græciã in tuam redigere ſeruitutẽ. His auditis Xerxes, ut ex malis, gauiſus eſt, uoluptatẽq; cepit: & ad Mardoniũ inquit, ſe, ubi ad conciliũ retuliſſet, reſponſurũ, utrũ eorum eſſet facturus. Et cum in concilium uocaſſet delectos Perſarum proceres, placuit ei Artemiſiam quoq; ad conſultandum accerſi: quã ſolam cõſtabat antea quæ facienda eſſent intellexiſſe. Quæ ubi aduenit, eam Xerxes ſummotis alijs Perſarum conſiliarijs, atq; ſatellitibus hunc in modum allocutus eſt: Xerxes ad Artemiſiam.

ubet me Mardonius hic permanere ad tentandũ Lacedæmonem, negans ullam culpam huius damni eſſe penes Perſas, atq; pedeſtres copias, ſed eis uolentibus hoc tentari debere. Itaque aut hoc me facere hortatur, aut ſibi tradere trecenta millia delectorum militum, ad ſubigendam mihi Græciam me uerò ad patrias ſedes cum reliquo exercitu reuerti. Tu igitur, quæ de pugna nauali non gerenda probè conſuluiſti, utram mihi ſuades horum, quod eligendo bene mihi conſuluero. Hæc Xerxi conſulenti reſpondens Artemiſia: Arduum, inquit, rex, me dicentem tibi optima, proſperum conſilium dare. tamen à ſtatu rerum præſentium mihi uidetur eſſe faciendum, ut tu ipſe domum remees: Mardonium uerò hic relinquas cum ijs quos uult, ſi modò uelit ille, atq; recipiat ſe iſta facturum. Nam ſiue ea, quæ dit ſe uelle ſubegerit, & hæc ei ex animi ſententia ſuccedant, tua res domine agitur, quia id tui ſerui effecerint: ſiue Mardonio contra opinionem ſuam contingat, non magna ſanè calamitas erit, ſaluo, & te & rerum domeſticarum ſtatu. Etenim ſi incolumis es, & domus tua, profectò Græci ſæpenumerò pro ſeipſis multa cer- Artemiſiæ conſilium.

tamina cursitabunt. At si quid contingat Mardonio cladis, id nullius erit momenti, Græciq; uincendo non uicerint, seruo tuo interempto. Tu uerò Athenis incensis (cuius rei gratia expeditionem sumpsisti) reuerteris. Delectatus eo consilio Xerxes, quod idem illa suasisset, quod ipse haberet in animo: quippe qui (ut ego opinor) non remansisset, si uel cuncti, atq; cunctæ id ei suasissent, adeò perterritus erat: Artemisiam laudatam dimisit, ducentem secũ liberos regios Ephesum. Nam aliquot eũ filij nothi comitabantur, cũ quibus ad eorum custodiã misit Hermotimũ, genere quidem Pedasensem, sed apud regem inter eunuchos nulli secundũ. Incolunt aũt Pedasenses super Halicarnassum: apud quos hoc rei fertur contingere, ut quoties Amphictyensibus (qui circa eam urbem habitant) aliquid aduersi certum intra tempus est euenturũ, tunc antistiti, quæ illic Mineruæ est, grandis barba nascatur: quæ res bis apud eos accidit. Ex his Pedasensibus Hermotimus erat, cui maxima ex omnibus (quos quidem ipse nouimus) ultio contigit acceptæ iniuriæ. Siquidem cum captũ ab hostibus, ac uenalem mercatus est Panionius Chius, ex hoc impurissimo quæstu, quem factitabat, uitam ducens: Nam quos pueros forma præditos coëmerat, eos castrabat: ductosq;, aut Sardis, aut Ephesum, magna pecunia uenundabat. Apud Barbaros enim præciosiores eunuchi sunt, quã qui non sunt castrati, in omni genere fidei grauã. Atq; ut alios permultos, ita hũc quoq; Panionius exercuit, ut q ex hac re uitam toleraret. Sed nõ ut p quaq; infelix Hermotimus, è Sardibus ad regem cum alijs muneribus deductus est, progressuq; temporis ex omnibus eunuchis maxime in honore apud regem Xerxem est habitus. Cum autem rex aduersus Athenas moueret è Sardibus, per id tempus Hermotimus cuiusdam

Xerxis libert.

Barba sacrificæ ominosa.

Eunuchi in pretio habiti.

cuiusdam negocij gratia descendit in agrum Mysium, qui à Chijs incolitur, sed Atarneus uocitatur. Ibi inuentum Panionium atq; agnitum allocutus est, & multis & communibus uerbis primum recensens ei, quòd per illum esset assecutus bona, deinde pollicens, quam gratiam illius meriti foret relaturus, si homo cum domesticis illuc commigrasset. Ea oratione libenter audita, Panionius contulit se illuc cum uxore & liberis. Quem posteaquam cum omni re familiari adeptus est Hermotimus, his uerbis affatus est: O' omnium post homines natos sceleſtissimè, qui ex nefandissima negociatione quæstum facis: quid aut ipse ego, aut meorum quispiam, uel tuorum cuipiam mali fecit, quòd ex uiro neutrum me reddidisti? putabas fore, ut quæ nunc machinabaris, laterent deos? qui iusta lege utentes, te infandorum opificem tradiderunt in manus meas, ut de pœna à me tibi irroganda quæri non possis. Hæc ubi exprobrauit homini, filijs in conspectum eius adductis, qui quatuor erant, coegit patrem, illorum genitalia recidere: quod cum coactus fecisset, filij eius adacti sunt eius uirilia abscindere. Ita supplicium ab Hermotimo in Panionium rediit. Xerxes filiorũ Ephesum deducendorum negocio Artemisiæ demandato, accitũ Mardonium iussit è copijs, quas liberet eligere, ut consentanea uerbis facta exequi experiretur. Hactenus eo die est actum. Noctu autem, regis iussu præfecti classis è Phalero profecti petrò Hellespontum uersus abierunt, pro se quisq; acceleranter ad custodiendas rates, quibus rex pertransiret. Qui cum ad Zosterem aduentaret, minuta quædam continentis protenta promontoria, Barbari suspicati nauigia esse, perdiu illinc aufugerunt.

Deorum uindicta.

Tepore deinde edocti nõ nauigia esse, sed promõtoria, in sinum sese receperũt. Vt dies illuxit, Græci cernentes ibidẽ

pedestres copias hostium prestare, rati classem quoq; circa Phalerum esse, ac pugnã nauali cõmittendam, sed arcessendum apparebant. Sed cognito illã uela fecisse, cõfestim insequendã sibi censebant: itaq; eam insecuti Andro ictum, cernere cum nequissent ad Andrum profecti consultabant. Quibus Themistocles suadebat, ut insulas uersus profecti, classem hostium insequenti, rectà ad Hellespontũ nauigarent, soluturi pontes. Huic contrariam Eurybiades opponebat sententiam, quòd diceret fore, ut si dissoluerent rates, maxima ob id calamitate afficerent Græciam. Persarum enim si deprehensus in Græcia manere cogeretur, non quietum, quòd ibi ociũ quidem agenti, nec ulla res posset procedere nec ullì retrò ostenderentur receptus, & exercitus eius fame conficeretur procedenti. At rebus gerendis operã danti, omnia possent per Europã succedere, tũ in turbidis cum nationibus, quæ uel caperentur, uel ante se dederent: quin etiam rem frumentariam habiturum ex annuis semper fructibus Græcorum: nunc aũt uideri illum, utpote uictum nauali prælio, non perstiturum in Europa: ideoq; permittendũ fugere, dum in terram suam fugiendo perueniat, de qua terra deinde certamen iam fieri iubebat. Huic sententiæ aliorũ Peloponnensium ducet assentire. Themistocles postquã animaduertit se non posse pleriscq; persuadere, ut ad Hellespontum nauigarent, adijt Atheniensis, qui præcipuè indignabãtur hostem effugere, animatiq; erant ad nauigandũ in Hellespontum, etiam per seipsos, si cæteri recusassent. Eosq; ita est allocutus: Et ipse multis iam huiusmodi casibus interfui & de multo pluribus audiui talia contigisse, uiros ad necessitatem redactos prælium instaurare, & superiorem quam accepissent calamitatem emendasse. Itaq; nos, quoniam inuenimus quo pacto & nosipsos, & Græciam tueremur, re-

Græcorũ de insequẽdo Persa cõsultatio.

pulsa

pulsa tanta hominum nube, non insequamur eos fugientes? neq; enim nos hoc efficimus: sed dij pariter ad heroes, qui iniuerunt unum esse uirum, & Asiæ regem & Europæ, quī sit impijssimus atq; sceleslus: qui sacra perinde atq; propha-na habens, utraq; incendit, deorumq; simulachra subuertit: qui & mare cecidit flagellis, & cōpedes in illud deiecit. Sed bene nobiscum in præsens tempus agitur. Ideoq; nunc quidē ut & nostri ipsorum, & nostrorum domesticorum curam ge-ramus, & ut spacium quis ad resiciendas ædes faciendamq; sementem habeat, in Græcia maneamus. Barbaro prorsus ejecto Cum autem uer appetet, tunc in Hellespontū & Ioni-am nauigemus. Hæc dicebat Themistocles animo sibi apud Persam subsidiū comparandi: ut si quid apud Athenienses accideret aduersi, sibi haberet, quò se conuerteret, prout & contigit. Hæc dicenti Themistocli Athenienses, cum tamen ab eo decipcrentur, assensi sunt. Themistoclis nastitas.

Nam cū antea prudens habitus fuisset, posteà uerò pru-dēs ac bona consulens cōperius esset. prorsus ad ei assentien-dum prompti fuêre. Ille, ubi Athenienses ipsius sententiam probauêre, misit euestigiò uiros quosdam cum nauigio, ad exponenda regi mandata, iussos tacere, etsi in omne tormen-tum deuenirent: quorum unus erat Sicinus eius contuber-nalis. Hi postcaquam ad Atticam peruenêre; cæteris apud nauigium remanentibus, ipse ad regem ascendit, atq; ita ei allocutus est: Themistocles Neotlis filius, dux quidem Athe-nensium. sed inter omnes socios uir optimus ac sapientissi-mus, misit me tibi denunciatum, gratia tibi inferendi, se retinuisse Græcos, classem tuam insequendi cupidos, pon-tesq; qui sunt in Hellesponto soluendi. Itaq; nunc magno cū silentio re illuc recipias. Hæc renunciata, illi abiêre Græci,

posteaquam decreuerunt, neq; persequendam sibi ulterius Barbarorum classem, neq; nauigandum in Hellespontum ad soluendum traiectum, Andrum obsederunt, animo illam delendi. Nam primi ex insulanis Andrij pecunias poscenti Themistócli denegauerant, eiq; alliganti Athenienses illuc ire duobus magnis numinibus fretos, Suadela & necessitate, & ita sibi dandas utiq; esse pecunias, respondērāt Athenas proportione magnas esse atq; felices, & dijs propicijs bene processisse. Nam se ad maximam soli tenuitatē redactos, Andriorumq; insulam totidem propitia numina nunquam derelinquere sed semper incolere Inopiam & Impossibilitatem: quib dijs obnoxios Andrios pecuniā non daturos. Nunquam enim Andriorum impossibilitate ualidiorem fore Athenienssium potentiam. Hæc illi cum respondissent, nec pecuniam dedissent obsidebantur Themistocles uerò (neq; enim unquam acquirendo cessabat) ad cæteras insulas minacia uerba mittens, pecuniam flagitabat, eisdem nuncijs, eisdemq; uerbis utens, quibus apud Andrios fuerat usus: nisi pecuniam darent quam poscerentur, exercitum se Græcorū illuc adducturum, & eam insulam obsessam deleturū. Hæc dicendo ingentem pecuniæ uim coëgit à Caryssijs atq; à Parijs: qui audito tum Andrum obsideri, quòd cum Medis sensissent, tum Themistoclē maximo in honore inter duces esse, hoc metu pecuniam misêre. Aliarum aūt insularum aliqua pecuniam dederit, necne, affirmare nequeo. Reor tamen aliquas quoq; dedisse, non has solum. Quanquam Caryssijs ne hac quidem re contigit effugere cladem ut Parijs, qui Themistocle pecunia delinito, hostem deuitārunt. Ita Themistocles ex Andro profectus, clàm cæteris ducibus exegit pecunias ab insulanis. At copiæ Xerxis illic aliquot post pu-

gnam

gnam dies immoratæ, mouerunt in Bœotios, eadem qua uenerant uia. Quippe Mardonio uisum est simul regem præmittere: intempestiuum enim propter anni tempus belligerari, simul in Thessalia satius esse hybernare, & deinde ineunte uere tentare Peloponnesum. Is ubi in Thessaliam peruenit, ibi ante omnia decem millia Persarum (qui immortales uocãtur) elegit, excepto eorum duce Hydarne, qui negauit se regem esse relicturum. Item de alijs Persis toracatos, & mille equites: adhæc Medorum, Sacarum, Indorum peditatum equitatumq; Has nationes sibi totas desumpsit: ex alijs autem socijs paucos, quorum duntaxat aut speciem animaduertebat, aut aliquod egregium facinus cognouerat: sed plurimos ex una gente Persarum delegit torquatos & armillatos. Secundo loco Medos, qui non numero Persis inferiores erant sed robore: ita, ut uniuersi, 300000 unà cũ equitib. essent. Hoc interim tempore, quo Mardonius habet delectum copiarum & Xerxes circa Thessaliam agit, oraculum è Delphis ad Lacedæmonios uenit, ut Xerxem pœnas necis Leonidæ reposcerent, & quod daretur, ex eo reciperẽt. Mittunt igitur quàm citissimè Spartiatæ caduceatorem. Is adhuc in Thessalia Xerxis exercitum, ubi in conspectũ Xerxis uenit, in ita uerba fecit: Rex Medorum, Lacedæmonij te & Heraclidæ (qui è Sparta sunt) pœnas cædis reposcũt, quorum regem ipsorũ interemisti, dum Græciam protegit. Ad ea Xerxes cachinnos tollit, ac diu responso nõ reddito: Hic, inquit, monstrato Mardonio, ut ei assistebat Mardonius, pœnas tales dabit, quales illos decet. Caduceator hoc responso accepto, discessit. Xerxes Mardonio in Thessali relicto, ipse ad Hellespontũ ire maturabat: intrà q; 45. dies ad

Leonidæ cædis ultio dicta.

traiectum peruenit, nullâ propemodum partem copiarũ du cens: quæ quocunq; ueniebant, & adquoscunq; homines, eo rum direptis fructibus uescebantur. Vbi nihil fructuum re periebant, ipsa herba, ut è solo germinabat, nõnulli delibra tis corticibus, & strictis frondibus arborum, tam agrestium quàm mansuetarum, nihil omninò relinquenter, hoc præ fa me facere coacti. Quos deinde pestilentia excipiens ac dy senteria, id est, torming. inter uiam extinguebant. Eorum non multos Xerxes ægrotos reliquit, iniungens ciuitatibus, ut in quãq; ueniebat, uti illos curarent & pascerent: quosdã etiam in Thessalia, & aliquot in Siri Pœoniæ, & in Mace donia: ubi sacrum Iouis currum, quem in Græciam tendẽs, reliquerat, reuersus non offendit. Eum Pœones Thracibus cum dedissent, tamen reposcenti Xerxi dixêre, unà cũ equis interpascendum fuisse abactum à Thracibus, qui superiora Strymonis circa fontes incolerent. Quo in loco rex Bisal teorum, ac terræ Crestonicæ Thrax facinus eximium fecit. Hic & se uolentem negauit Xerxi seruiturum: eoq; in edita montis Rhodopæ abijt. & filius uetuit, ne aduersus Græciã militarent, illi patre contemptui habito, siue alioqui belli li bidine inspiciundi, militauere cum Xerxe. Qui, postquam incolumes reuerterunt, omnibus pater (erant aũt sex) ob eã causam oculos effodit Et illi quidem hanc mercedem acce perũt. Persæ autem, ubi citato itinere ad traiectum peruenê re, Hellespontum nauibus traiecêre ad Abydum. Non enim intentas iam rates inuenêre, sed tempestate dissolutas. Ibi co piosiorem quàm in itinere commeatum adepti, nulla mode stia sese reficientes, ac mutatis aquis, permulti interibant ex ijs, qui de exercitu superfuerant. Cæteri cum Xerxi Sardis peruenêre. Narratur aũt & aliter hæc res Xerxem, postea-

Pestilentia Xerxis cõpias exci pit

quam

quem Athenis profectus est ad oram super Strymonem, illic non amplius iter fecisse sed exercitu Hydarni permisso, quē ad Hellespontū deduceret, ipsum nauem Phœnissam conscendisse, ut in Asiam se reciperet: & dum cursum tenet à Strymonia, ingenti uento fuisse exceptum: & eò uehementius tempestate uexatū, quòd nauis referta nectoribus erat, adeò quidē, ut super conuabulationes essent frequentes Persæ, qui cum Xerxe uehebantur. Ibi metu perculsum regem, cum clamore interrogasse gubernatorem; num qua salus eis esset? Et cum ille respondisset: Here, nulla admodum est, ni si horum tot nauigantium fiat aliqua exoneratio tum Xerxem eo audito ita locutū Viri Persæ, nūc aliquis uestrūm declaret se curam habere regis In uobis enim uidetur sita esse salus mea Hæc ubi dixit Xerxes, illos eo adorato desiliisse in mare, atq; ita leuata naui, Xerxem incolumem in Asiam peruenisse. Et ubi primum in terram egressus est, hoc egisse gubernatorem, quòd regis quidem animam seruasset aurea corona donasse: quòd autem multos Persarū perdidisset, decolasse. Hic alter modus, qui narratur reuersionis Xerxis, haudquaquam fidem apud me habet, cum propter alia, tum propter obitum Persarum. Nam si id rege à gubernatore dictum est, tamen ex infinitis rationibus, uel ob hanc unam, cui repugnari non potest, negarim hoc regem fuisse facturū: quin potius Persas iussurū e tabulatis in uentrem nauis descendere utiq; primores Persarum: & remiges Phœnices, nequaquā Persis numero pares, in mare deiecturū Sed eum (ut dictū est superius) itinere pedestri cum reliquo exercitu in Asiam reuertisse Cuius rei id quoq; magno est testimonio, quod constat Xerxem cū rursus in Asiam reuerteret se, Abdera peruenisse, adhibuisseq; conuiuio Ab-

De Xerxis reditu narratur.

deritas, & acinace aureo eos, ac tiara auro intexta donasse: & (ut ipsi oppidani aiunt) illum postquam ex Athenis retrò fugit (quod apud me fide careat) illic primum zonã resoluisse: adeò fuerat terrore correptus. Sunt autem sita Abdera ad Hellespontum, uel potius ad Strymonẽ, atq; ad litus, ex quo nauim ille conscendisse fertur. Græci posteaquã Andrũ expugnare nequeunt, conuersi in Carystum, uastato illorum agro, redière Salaminem. Ibi ante omnia dijs primitias segerunt cũ aliarum rerum, tum Phœnissarum triremiũ tres: quarum una reportaretur apud Isthmum, quæ ad meã usq; memoriam extabat, altera apud Sunium, tertia Aiaci illic apud Salaminẽ. Secundo loco prædam inter se dispertière, ex qua primitias Delphos misêre. Vnde statua effecta est lõgitudine cubitorum decem, truncam nauis partem manu sustinens: eodem in loco stant, ubi Alexander Macedo aureus. Missis Delphos primitijs, Græci publicè deũ percontati sunt nunquid perfectas & acceptas primitias accepisset? Quibus ille respondit, habere se quidem à Græcis alijs, uerũ non ab Aeginetis: sed reposcere donum optimè nauatæ ad Salaminem operæ in pugna nauali. Id cum audissent Aeginetæ, aureas stellas tres dedicauerunt: quæ super malum nauis æreum stant apud angulum, proximè Cræsi craterem. Post dispertitam prædam, Græci ad Isthmum nauigauerunt, daturi præcipuum præmium Græcorum meritissimo, qui in hoc bello præclarissimè rem gessisset. Eò ubi peruentum est duces Græci in aram Neptuni suam quisq; sententiam scriptam detulêre, quemnam ex omnibus primum, & quem secundum iudicarent. In ea autem suum quisq; nomen inscripsit, se illum qui præstantissimus extitisset, existimans: sed in secundis partibus Themistocli adiudicandis, plerique

congrue-

congruerunt. Ita cum singuli in primo loco singulos calculos haberent, in secundo Themistocles multò superior extitit. Et licet hanc rem Græci liuore quodam supersederint indicare, in suam quisq; patriam reuecti, tamẽ Themistocles, & habitus est, & celebratus per uniuersam Græciam omniũ Græcorum longè prudentissimus. Ipse, quia non fuisset honore affectus ab ijs, qui ad Salaminem dimicassent, ut honore afficeretur, Lacedæmonem se contulit. Eum Lacedæmonij, & splendidè exceperunt, & magnificè honorauerunt. Et primas quidem partes rei bene gestæ Eurybiadæ, solertiæ uerò, ac dexteritatis Themistocli dederunt, & uriq; oleaginam coronam donarunt. Præterea hunc biga (quæ apud Spartam erat) præstantissima: laudatumq; uerbis amplissimis, trecenti ex primoribus Spartiatarum, qui equites uocãtur, discedentem ad Tegeaticos usq; fines comitati sunt. Hũc solum ex omnibus, quos nouimus, hominibus Spartiatæ abeuntem deduxerunt. Eidem, postquam ex Lacedæmone Athenas uenit, ibi Timodemus, unus ex inimicis eius, alioquĩ non è claris uiris, liuore insaniens, crimini dabat itionem in Spartam: dicens illum Athenarum respectu non sui, ab Lacedæmonijs honores assecutum. Et cũ nõ faceret finem talia dicendi, inquit ei Themistocles: O' homo, ita res habet, neq; ego si Belbinitanus forẽ, sic à Spartanis honoratus fuissem: neq; tu, etsi Atheniẽsis. Atq; hæc hactenus. Artabazus Pharnacis, uir inter Persas cũ antea illustris, tũ ex rebus Platæenssibus factus illustrior, regẽ deducebat ijs sexaginta millibus, quæ Mardonius delegerat: quẽ ubi traiectu tenus comitatus est, & iã esse in Asia sciuit, regressus circa Pallenen agebat, utpote Mardonio p Thessaliã, Macedoniãq; hybernãte, nec ꝙlias copias obire curãte. Nec è sua dignitate æstimabat nõ

diripere rebelles Potidæatas, in quos casu incidisset. Etenim Potidæatæ, postquam rex præterijt, & classis Persica à Salamine fugiens abijt è cõspectu, à Barbaris defecerant: mox alij quoq; ijs qui Pallenen incolebant rebellantibus Tunc uerò Artabazus Potidæam obsedit: suspicatus etiã Olynthios ab rege defecturos, & ipsos obsedit. Eã autem urbem tenebant Bottiæi, quæ è sinu Thermæo fuerant à Macedonibus ejecti. Hos Artabazus postquam obsidione cepit in paludem deductos trucidauit, urbemq; administrandam Critobulo Toronæo tradidit à genere Chalcidensi, ita Chalcidẽses Olynthũ obtinuêre. Expugnata Olyntho Artabazus Potidææ obsidendæ impensius incumbebat. Hoc faciens cũ Timoxeno Scionæorum duce de faciẽda proditione transegit, incertum mihi quónam modo ab initio. Neq; enim traditur. Ad extremum ita actum est Quoties exaratum libellũ, aut Timoxenus ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum mittere uolebat, eũ sagittæ extremo inuoluebat: adaptatisq; desuper pennis ad locum, de quo conuenerat, sagittam emittebat Sed Timoxenus, qui Potidæam prodebat, proditionis compertus est. Nam Artabazus ad conuentum locum sagittam dirigens, frustrante iactu humerũ cuiusdam Potidæatæ percussit. Ad quem saucium turba (ut assolet in bello fieri) cum concurrisset, subitò reuulsa sagitta, animaduertens libellum detulit ad magistratus. Aderat autem & cæterorum Pallenensium commilitium. Perlecto libello magistratus, & cognito proditionis autore, non tamen censuerunt Timoxenum esse plectẽdum, Scionææ ciuitatis gratia: ne in posterũ semper Scionæi pro proditoribus haberentur. Atq; hũc quidem in modũ Timoxenus proditionis manifestus fuit. Artabazũ uerò tres iam menses obsidentem, ingens æstus maris excepit,

Literarum per cagittã transmissio.

Retinendi mos

excepit, & is diutius. Itaq; Barbari uidentes locum factum lacunosum, in Pallenen concesserunt. Quorum cum duæ partes permeassent illuuiẽ, tres aliæ supererant: quas ubi pertransissent, oportebat intrare Pallenen. Sed eas tanta maris æstuatio inuasit, quanta nunquam extiterat, ut indigenæ aiunt, cum ea frequenter illic accidat. Eorum, qui nandi erãt ignari, interiêre. Qui erãt gnari, eos Potidæatæ nauigijs adorti, trucidauêre. Huius æstus, ac restagnationis, & cladis Persarum ferunt Potidæatæ hinc causam extitisse: quòd illi è Persis, qui sunt à mari oppressi, in templũ Neptuni, & eius simulacrũ, quod situm est in suburbijs, impiè gesserant. Hãc fuisse causam illi uidentur uerè dicere. Eos qui superauêre Artabazus in Thessaliam ad Mardonium duxit. Et cum ijs quidem, qui regem reduxerunt, ita est actum. Classiarios autem Xerxis exercitus, qui superfuerat, ubi à Salamine fugiens attigit Asiam, rege cum alijs copijs è Chersonneso Abydum traducto, hyemauit apud Cumam. Idem primo statim uere Samum conuenit, ubi nonnullæ naues hyemauerant. Eius classis plerisq; nauigatores erant ex Persis, & Medis, duces q; superuenerant Mardones Bagæi, & Artayntes Artachæi filius, cuius patruelis Amitres ab eodem ascitus erat illorum collega. Hi utpote magnopere percussi, non audebãt occasum uersus procedere, ne unus quidem: sed apud Samũ subsidentes Ioniam à rebellando prohibebant, trecentas naues cũ Iadibus habentes, neq; expectantes fore, ut Græci in Ioniã irent: sed ut sua tutari contenti essent ducta ex hoc cõiectura, quod ipsos è Salamine fugientes non fuissent insecuti, sed libenter abscessissent. Atq; ut se uictos mari, ita longè superiorem terra Mardonium futurum arbitrabantur. Qui dũ apud Samũ erant, simul cõsultabant, si quid mali possent facere

Neptuni templum apud Potidæatas.

facere hostibus, simul subauscultabant, quónam res Mardonij caderent. At Græcos excitabat, tùm ueris aduentus, tùm Mardonius in Thessalia agens. Et eorum quidem exercitus pedestris nondum cogebatur: naues autem in Aeginam abierant numero centum, ac decem, præfecto, atq; nauarcho Leutychide, qui fuit Menaris, qui fuit Gesilei, qui fuit Hippocratidæ, qui fuit Leutychidæ, q fuit Anaxilei, qui fuit Archidemi, qui fuit Anaxãdridæ, qui fuit Theopompi, qui fuit Nicandri, qui fuit Charili, qui fuit Eunomi, qui fuit Polydectis, qui fuit Prytanis, qui fuit Euryphontis, qui fuit Proclis, qui fuit Aristodemi, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli, qui fuit Herculis filius, ex altera ab regia familia. Horum omnes, qui prius commemorati sunt, præter duos post Leutychidem reges Spartæ fuerunt. Athenienſiũ autem duce Xantippo Ariphronis filio, hac omni classe Aeginam profecta, aduenium eò nuncij Ionum ijdem, qui nup ierant ad orandos Lacedæmonios, ut Ioniã liberarent, quorum onus fuit Herodotus Basilidis filius, septem ab initio, q coniuratione inter se facta de occidendo Stratte Chiorum tyranno: postea conspiratione patefacta per unum eorũ, qui rem detulerat, cæteri, qui sex erant, è Chio se subduxerunt, Spartamq; contulerunt, & tunc Aeginam, oraturi Græcos, ut in Ioniam nauigarent: ægreq; exoratos Delon usq; perduxêre. Nam ulteriora omnia Græcis formidolosa erant, tùm locorum ignaris, tùm plena hostium esse credentibus, & tantundem abesse Samum, quantum Herculis columnas. Contigitq; id rei, ut neq; Barbari supra Samum Hesperum uersus nauigare auderent, metu perterriti: neque Græci Chiorum rogatu auroram uersus ultra Delon. Ita timor medium eorum tenebatur. Dum Græci nauigauêre in Delum,

Leutychidis genealogia.

Stratte Chius.

Mar-

Mardonius, qui in hybernis ad Theſſaliam erat, inde mouẽt miſit ad oraculum quendam genere Europeum, nomine Murem, iubens, ut quantumcunq; ſibi liceret, peruaderet ad oraculum conſultandum: edocuitq;, quid uellet ab oraculis ſcire. Quod autem fuerit, haud compertum habeo, non enim memoratur. Opinor nihil aliud, quàm de rebus præſentibus fuiſſe. Conſtat hunc Murem in Lebadiam uenisse: & mercedè corrupto quodam indigena ad Trophonium deſcendiſſe & ad Abas Phocenſium, & illinc ad oraculum, quinetiam priùs Thebas adiſſe. Ibiq; tùm Apollinem Iſmenium conſuluiſſe, quod illic, quemadmodum in Olympia fas eſt in templis ſciſcitari oracula: tùm quodam non Thebano, ſed hoſpite pecunia corrupto in delubro Amphiarai obdormiſſe. Ideo autem nemini Thebano licet eo in loco uaticinum eſſe, quod cum Amphiaraus optionem eis dediſſet, utrum mallent uate uti ſe, an auxiliatore, Thebani ſibi auxiliatorem eum maluerunt. Ea propter ne fas eſt ulli Thebano illic obdormiſcere. Tunc autem maximum extitiſſe miraculum, ut à Thebanis mihi narratur: Murem Europeum perueſtigatis omnibus oraculis, iſſe etiam ad fanum Apollinis Proi. Vocatur autem id fanum ita: ſed ipſorum Thebanorum eſt, ſitum ſupra paludem Copaidem, ante montem, proximè urbem Acræphiam. Ad hoc templum poſtquã peruenit, is qui Mus appellaretur, ſecutos eum tris uiros publicè delectos ad deſcribenda ea, quæ homini reſponderentur. Et ſtatim antiſtitem Barbara lingua uſum: & qui eos ſubſequebantur ſtupuiſſe, audientes Barbaram linguam pro Græca. Cumq; neſcirent quid in præſenti negocio ageret. Murem Europeum pugillares ab eis, quos ferebant abſtuliſſe & in illis ea, quæ dicerẽtur à propheta, exataſſe, idq; ut dicebat, lingua Caria:

Amphiarai oraculum.

Acræphiæ oppidum.

& ubi

& ubi illa scripsisset, digressum in Thessaliam abijsse. Ed Mardonius intelligés quid dicerent, nunciũ dehinc Athenas mittit Alexandrũ Macedonem Amyntæ filiũ: tũ quia in eũ propensi erant Persæ (quippe cuius sororem Gygæã Amyntæ filiam in matrimonio habebat Bubares Persa, ex qua genuit Amyntam in Asia, aui materni ferentem nomen, cui ab rege Phrygiæ data est incolenda urbs Alabanda) tum quia Alexandrum Mardonius audiebat ipsorum esse hospitem; ac de ipsis bene meritum, mittendum duxit, hac præcipuè ratione arbitratus se conciliaturum sibi Athenienses, populũ, & multum, & strenuum esse audiens, & qui cladis Persicæ in mari acceptæ præcipuus autor extitisset. Quibus sibi conciliatis spem concipiebat facilè potiundi maris, prout etiam contigisset. Nam terrestribus copijs longè sibi superior esse uidebatur. Ita colligebat suas res fore superiores rebus Græcorũ. Cui fortasis oracula illa reddita suadebant, ut Atheniensem sibi socium asciscéret. His obtemperans, Alexandrũ hunc mittebat septimum à Perdicca, qui Perdiccas Macedonum tyrannidem obtinuit hunc in modũ: Tres fratres à Temeno oriundi, Gaudnes, Aëropus, Perdiccas ex Argo in Illyrios profugerunt & ex Illyris transgressi, superiorem Macedoniam, peruenerunt ad urbem Lebæam. Ibi se ad mercenariam operam regi locauerunt, unus quidem equis, alter uerò bobus, minimus aũt natu minutis pecoribus pascendis. Erãt autem priscorum hominum tyrannides in re nummaria exiles, non solum populares facultates, adeò ipsi regi sua uxor coquebat cibaria. Hæc cum animaduertisset panẽ pueri Perdiccæ mercenarij dũ coqueretur, effici duplũ quàm erat, idq; semper contingere, indicauit marito. Ille re audita ilicò ingressus est, ut ostenũ cerneret, quónam modo quid maius

Perdiccæ tyrãni dię origo.

excre-

ẽtereſceret. Moxq́ accitis mercenarijs, ut à ſua domo diſcederent, imperauit. Et cum illi dicerent, ita demum ſe abſcedere iuſtum eſſe, ubi mercedem accepiſſent, tunc rex mercedem nominari audiens hunc, inquit, ſolem oſtendens, in dcũ contumelioſus, dignam uobis mercedem reddo. Immeabat autem in ædes per fumarium ſol. Hoc audientes maiores natu Gyanes, & Aëropus, ſtetêre attoniti. At adoleſcens, accipiens rex quæ dat præloquitur, gladioq́ (nam gladiũ gerebat) circumſcripſit in pauimento domus ſolem: circumſcripſitq́ cum cer in ſinum ſuum hauſiſſet, abijt cum cæteris. Quale autem eſſet; id quod faciebat puer, & quòd data cũ illorum aſſenſu accipiebat minimus natu, renunciauit quidã aſſeſſorum regi. Hoc audito rex ira perciitus equites, ad eos interimendos mittit. Eſt autem in ea regione amnis, cui tanquam liberatori immolant poſteri illorum, qui ab Argo erant. Hic amnis poſteaquam eum Temenidæ tranſierant, ita uehemens effectus eſt, ut ab equitibus tranſiri nequierit. Temenidæ in aliam Macedoniæ plagam tranſgreſſi, habitarũt propè hortos qui ferebantur eſſe Midæ Gordio geniti. Quibus in hortis ſua ſponte naſcuntur roſæ ſexagenũm foliorũ fragrantiori odore quàm cæteræ: & in quibus (ut fertur à Macedonibus) Silenus fuit exceptus. Super eos ſitus eſt mõs nomine Bermius, per hyemem inacceſſus. Hinc egreſſi, poſtquam eam plagam obtinuerunt Temenidæ, cæteram Macedoniam ſubegerunt. Ab hoc Perdicca hunc in modum Alexander oriundus eſt: Amyntæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ: pater Alcetæ fuit Aëropus, Aëropi Philippus, Philippi Argæus, huius Perdiccas, qui parauit imperium. Ita Amyntæ fuit Alexander filius: qui ubi Athenas uenit, à Mardonio miſſus, ita uerba fecit: Viri Athenienſes, Mardonius

Sol pro mẽſa cede.

Roſæ ſexagẽ. num folior. mõs

Mardonij postulata.

donius, hæc inquit: Nuncius mihi ab rege uenit in hæc uerba Athenienſibus iniurias, quas mihi intulerunt, omnes remitto. Nunc autem Mardoni ita facito: Suam eis regionem reddito: præterea aliam pro ſuo arbitratu eligant, ſuáq; libertate potiantur. Quinetiam eorum templa, ſi mecũ fœdus inire uolent, omnia quæ ego incendi, reſtituito. Hic nuntius, cũ mihi allatus ſit, neceſſe habeo hæc exequi, niſi p uos ſteterit. Ego uerò hæc uobis duco dicẽda: quid inſanitis bellũ regi inferentes, quem nec unq; ſuperare, nec ſemper reſiſtere poteritis? Noſtis enim Xerxis & copias & facta: auditis quoq; nunc de exercitu, qui mecũ eſt, quẽ ſi ſuperaueritis atq; uicerítis (cuius quidem nulla uobis ſi ſapitis ſpes eſt) alius multò maior aderit. Nolite igitur æqui parãdo uos regi, priuari ſolo ueſtro, & pro uobiſipſis aſſiduè diſcurrere: imò potius his moleſtijs uos explicate, cũ adſit uobis pulcherrima explicãdi facultas, quod ab rege prouocati ut ſocietatem belli nobiſcũ ineatis, circa dolum, & fraudem liberati eritis. Hæc me iuſſit Athenienſes apud uos Mardonius dicere. Ego uerò de mea

Alexandri adhortatio.

in uos beneuolentia nihil cõmemorabo. Neq; enim nunc primum eam cognouiſtis. Obſecro tamen, ut Mardonio morem geratis, quos animaduerto nõ ſemper ualidos fore ad gerendum cum Xerxe bellum: quales ſi animaduerterem eſſe, nequaq; huc cũ his mandatis ueniſſem. Quippe regis uires ſupra hominẽ ſunt, & manus prælonga. Quod niſi properè aſſentiamini magna pollicentibus, quippe ex æquo fœdus facere uolentibus, timeo ueſtram uicem, qui ex omnibus ſocijs, & maximè in uia habitatis; & ſoli ſemper præcipuam cladem accipitis, poſſidentes terram inter diuerſas acies poſitam. Itaq; inducite in hoc animum, quod magnopere eſt è ueſtrâ dignitate, cùm rex magnus uobis Græcorũ ſolis iniurias remittens,

Longæ regum manus.

mittens, cupiat effici amicus. Hæc Alexander. Quem Athenas euntem ad inducendos in Barbari societatem Atheniẽses, cum audissent Lacedæmonij, id ne fieret uehementer extimuerunt, reminiscentes oraculorum fatale esse ut ipsi cum cæteris Doriensibus è Peloponneso ejicerentur à Medis pariter & Atheniensibus. Idcoq; sine mora mittendos illuc censuêre legatos. Et sanè contigit, ut concioni adessent Lacedæmonij. Extraxerunt enim Athenienses tempus, probè scientes fore ut Lacedæmonij audirent uenientem à Barbaro nuncium ad societatem contrahendam. Quare de industria id fecêre ad declarandam Lacedæmonijs sententiam suam. Vbi dicendi finem fecit Alexander, excipientes nuncij Spartanorum ita locuti sunt: Nos uerò miserè Lacedæmonij oratum uos, ne quid noui in Græciam agatis: neq; uerba, quæ afferuntur à Barbaro admittatis, quod neq; iustum sit ullo modo, neq; decorũ cum alijs Græcis, tum præcipuè uobis, idq; nullis de causis. Vos enim hoc bellum excitastis etiam nobis inuitis, & propter imperium uestrum est decertatum, quod certamen nũc in uniuersam Græciam emanauit: cuius totius uos præcipui autores fuistis, & Græcis causa seruitutis, res nullo pacto toleranda: cum præsertim constet, Athenienses semper & iam inde à priscis temporibus uindicasse permultos homines in libertatem: & tristem quidem conditionem uestram dolemus, quod iam bis prouentu frugum fraudati estis, & iam domibus quæ dirutæ sunt caretis. Quo nomine Lacedæmonij uobis ac cæteri socij spondent se uxores uestras & omnia ad bellũ inutilia proximè domesticos suos, quoad bellum hoc stabit, alituros. Neq; uerò uos Alexander Macedo seducat, commendans Mardonij orationem. Facit quod ei faciendũ est,

quippe qui tyrannus tyranno operam præstat. Sed non idem uestra facere interest, si rectè sapitis, qui scitis nihil Barbaris esse, neq; fidum, neq; uerum. Hæc cum nuncij dixissent, Athenienses Alexandro ita responderunt: Et ipsi cognitum habemus hoc, uires Medorum etiam atq; etiam maiores esse quàm nostras, ut id nihil interfit exprobrare nobis. Attamẽ in tutãda libertate eatenus resistemus, quatenus ualebimus. Vt autem societatem cum Barbaro contrahamus, neq; tu persuadere tentes, neq; nos si tu tentaueris, persuadebimur. Tu uerò renuncia Mardonio Athenienses dicere quoad sol eodem itinere meabit, quò nunc meat, eousq; se nunquam cum Xerxe societatem inituros, sed se protegendo propulsaturos eum fretos ope deorum atq; heroum, quorum ille nihil pensi habens, & templa, & simulachra incẽdit. Tu quoq; posthac cum istiusmodi oratione ne committas, ut Athenas uidearis, neúe per speciem emolumentorum infanda nos facere suadeas. Nolumus enim te ingratũ quippiam ab Athenienses pati, quibus & hospes & amicus es. Hæc Alexandro responderunt: nuncijs autem Spartiatarum illa, Lacedæmonios uereri ne fœdus ineamus cum Barbaro, sanè humanum est, neq; hoc uerentes eos turpè est uenisse, quibus mens Athenienſium inexplorata esset: quoniam neq; tantum auri usq; gentium est, neq; regio ulla specie & bonitate ita præstans, ut nos uelimus eius adipiscendæ gratia, cum Medis semiendo Græciam in seruitutem redigere. Quod ne faciamus etsi uelimus, multa & magna nos adhortantur. Primum atq; idem maximum, quod deorum ædes effigiesq; incensæ pariter & obrutæ sint, quas nos in primis ultum ire necesse est potius, quàm cum ijs fœderari, qui ista fecerunt. Deinde quòd sumus Græci eiusdem & sanguinis & linguæ, quorum & fana & sacrificia communia sunt, & mores assimiles.

Athenienſium responsum.

similes, quorum praditores fieri Athenienses, non bene haberet. Itaq; si nesciebatis, nunc ita accipiatis, dum uel unus Athenienſium ſupererit, nunquam nos conuenturos esse cũ Xerxe. Vestram tamen erga nos prouidentiam, quod cõsulitis nobis domo carentibus, ita ut domesticos nostros alere uelitis, gratam habemus: & uestrum quidem beneficium cumulatum est: nos tamẽ ita tolerabimus, ut nihil uobis molestiæ afferamus. Quod cum ita sit, copias primo quoq; tempore emittendas curate. Nam ut nos coniectamus, non diu differet Barbarus ingredi regionem nostram: sed simulatq; acceperit nunrium nos nihil eorum esse facturos, quæ decrauit, aderit. Qui antequam adsit in Attica,

tempus est nos in Bœotiam auxilio ire.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARVM Liber IX.

Qui inscribitur CALLIOPE,

Mardonius Athenas proficiscitur.

OC ab Athenienſibus reddito reſponſo, Lacedæmonij Spartam reuerterunt. Mardonius poſteaquam regreſſus ad eum Alexander Athenienſium reſponſa indicauit, profectus è Theſſalia citato agmine Athenas ire contendit, quacunq; iter faciebat, illinc uiros ad bellum ſumens. Theſſalis ducibus: quos adeò non pœnitebat eorum quæ hactenus egerant ut etiam multò ſtudioſius Perſani inducerent. E' quib. Thorax Lariſſæus & Xerxem effugientem deduxerat, & tunc Mardonium propalàm deducebat in Græciã. Mardonium ubi cũ exercitu Thebas peruenit, Thebani cũ offendiſſent, ſuadendo non ſinebant progredi longius, quòd negarent illum locum ponendis caſtris opportuniorem eſſe, quàm illũ, ubi ſubſidens conſequeretur, ut omnem Græciam ſine prælio ſubigeret. Arduum enim eſſe etiam uniuerſis hominibus, uti ſubigere Græcos inter ſe conuenientes: quod & antea cognouiſſent. Si uerò feceris (dicebant) quod nos ſuademus, occupabis nullo negocio ualidiſſima quæq; illorum conſilia. Mitte pecuniam ad eos qui præpotentes ſunt in ciuitatibus. Miſſa pecunia Græciam ad factionem rediges. Hinc eos,

qui

qui tecum non sentient, admotis copijs. facilè expugnabis. Hæc Thebani suadebant, quib. ille obtemperandum nõ putauit, partim animi fastu, partim acri quadã libidine Athenas iterum occupandi, præsertim sperans incensis per insulas ignibus declaraturum se regi Sardibus agenti, Athenas ab ipso teneri. Igitur in Atticam profectus, cum illic Athenienses ne tunc quidem inuenisset, sed plerosq; eorum in classe ad Salaminem esse audiret, urbem cepit desertã decimo mense quàm fuerat iterum à regе capta. Eò postquàm uenit, mittit ad Salaminem Murichidem quendam Hellespontium, cum eisdem mandatis quæ Alexander Macedo pertulisset. Mittebat autem eadem mandata, gnarus ille quidem non beneuolo erga ipsum animo esse Athenienses: sed sperans contumaciam deposituros, tanquam subacta omni Attica regione, & sub ipsius imperio posita. Hac de causa Murichidem misit in Salaminem. Is ubi in senatum uenit, Mardonij mandata exposuit. Et senatoribus Lycidas sententiam dixit, satius uideri sibi esse, ut ea quæ Murichides apud senatum diceret, ipsi accepta ad populum referrent. Hæc ille dicebat, siue quod pecuniã à Mardonio accepisset, siue quod id ei probaretur. Quòd si multaq; audiêre Athenienses, tam ij, qui ex concilio, quàm qui extra concilium erant indignè ferentes. Lycidam circumsteterunt, lapidibusq; intereme- Lycidas lapidatus.
runt. Hellespontium uerò Murichidem dimiserunt illæsum. Murichides.
Excitato de Lycida apud Salaminem rumore, & cognito, quod gestum erat, Atheniensium uxores alia aliam exhortantes, atq; prehendentes ultrò domum Lycidæ adiêre, hominisq; uxorem ac liberos lapidauerunt. Hunc in modum Athenienses in Salaminem transierunt. Quam diu ipsi co-

pias è Peloponneſo uenturas ſibi auxilio expectabant, tamdiu hoſtes in Attica habuere ſtatiua. At ubi & ſocij tardius ſegniuſq; agunt & Mardonius aduentans iam eſſe in Bœotia audiebatur, ita ſupportatis omnibus rebus, & ipſi in Salaminem traiecerunt, nunciosq; in Lacedæmonem miſerunt conqueſtum de Lacedæmonijs, qui neglectui haberent Barbarum eſſe Atticam ingreſſum, neq; cum ipſis ei in Bœotia occurriſſent: tum admonitum eorum quæ ſibi, ſi ad eum deficere uellent, Mardonius ſpopondiſſet: tum prædictum, niſi præſidio ipſis eſſent, ſe aliquod per ſenet remedium inuenturos. Agebant autem per id tempus Lacedæmonij ſolennia quæ uocantur Hyacinthia, quæ feſta dei celebrare plurimi faciebant. Adhæc, murum ſibi in Iſthmo extruebant, qui iã pinnas acceperat. Ad hos poſteaquam nuncij Athnienſium Lacedæmonem uenerunt, ducentes ſecum Megarenſium ac Platæenſium legatos, Ephoris aditis, ita locuti ſunt: Athenienſes ad hæc nos referenda miſerunt: Regem Medorum tum noſtram nobis regionem reddere uelle, tum ſocietatem nobiſcum æquis conditionibus inire citra fraudem & dolũ, tum aliam regionem noſtræ addere, quam ipſi noſtro arbitrio optauerimus. Nos tamen pudore Græci nominis, & pro magno flagitio ducentes prodere Græciam, annuere nolle, ſed recuſare, quãuis iniuria affectos à Græcis, ac proditos. Qui etſi non ignorenus conducibilius eſſe nobis ſocietatẽ inire cum Perſa quã bellum gerere: tamen ſponte noſtra ſocietatem non inibimus. Et hæc quidem noſtra ſunt (quæ in Græcos præſtamus) officia. At uos qui tunc in omnem metum deueneratis, ne paciſceremur cum Perſa, poſteaquam compertam habuiſtis ſententiam noſtram, nequaquam prodendi Græciam, & murum quẽ in Iſthmo inædificatis abſoluiſtis,

Athenienſium legatio ad Lacedæmonios.

soluistis, nullam habetis Atheniensium rationem. Et cum conueneritis nobiscum de occurrendo Persæ ad Bœotiam, desertos extitistis, pro nihilo ducentes Barbarum Atticam esse ingressum. Itaq; uobis Athenienses in præsens usq; succensent quòd non estis officio functi. Quod superest, ut primo quoq; tempore nobiscũ copias mittatis, iubent quo Barbarum in Attica quoniã in Bœotia defecimus, excipiamus nostra in terra: ubi campus Thriasius appositissimus erit ad dimicandum. Hæc ubi accepêre Ephori, responsum in diẽ posterum distulerunt. Postero die in alterum, idq; in decem dies fecerunt, diem de die extrahentes: intra quod tempus uniuersi Peloponnenses magno studio incumbentes, Isthmũ muro incluserè, ad finẽq; perduxêre nec possum dicere causam cur illi tantoperè soliciti fuerint, cum Alexander Macedo Athenas pergebat, ne Athenienses Medorum partes sequerentur: nunc autem nihil aliud curarint, quam ut sibi Isthmus mædificaretur, putantes se non amplius quicquam Atheniensibus indigere. At sub aduentum Alexandri in Atticam muro (quem extruebant) nondum perfecto, Persas uehementer extimescebant. Tandem & responsum, & exitus fuit huiusmodi: Pridie quàm iam ultimum concilium fieret, quidam Tegeata nomine Chileus, apud Lacedomonios maxima inter hospites potentia, cum audisset ab Ephoris omnia quæ Athenienses dixissent, his uerbis eos allocutus est: Ita se habet uiri Ephori, si Athenienses non sentiunt nobiscum, sed cum Barbaro, quamuis ualido muro sit Isthmus ædificatus, tamen magnæ fores patefactæ sunt Barbaro in Peloponnesum. Quare prius audiatis, quàm aliquid decernant quod cladem Græcia adferat. Hoc Chileus consilium dedit. Quod in animum admittentes Ephori, confestim ni-

hil collocuti cum nuncijs, qui à ciuitatibus uenerant, quin-
q; millia Spartiatarum cum adhuc nox esset dimiserunt, præ-
posito eis Pausania Embroti filio. Quæ præfectura erat
quidem Plistarchi Leonida geniti. Sed cum is puer esset,
Pausanias præfectus est: qui eius patruelis erat, & idem tu-
tor. Nam Cleombrotus Anaxandridæ filius, pater Pausa-
niæ iam non supererat, non diu pòst, quàm copias quæ mu-
rum extruebant in Isthmo reduxerat, uita functus. Reduxe-
rat autem ab Isthmo copias Cleombrotus ob eam causam,
quòd ipsi inter sacrificandum aduersus Persam, sol in cœlo
obscuratus esset. Elegit autem Pausanias sibi collegam Bu-
rianactem Doris filium suum gentilem. His copijs à Sparta
cum Pausania profectis nuncij de illarum profectione igna-
ri, ubi dies illuxit, Ephoros adeunt, habentes in animo abi-
re in suam quisq; urbem. Vbi adierunt, ita uerba fecêre: Vos
quidem Lacedæmonij desidentes hic Hyacinthia agitis, ac
luditis socijs proditis. Athenienses uerò, ut à uobis læsi ob
penuriam sociorum ita ut poterunt cum Persa transigent.
Soluta autem societate uobiscum, palàm est nos, si regis fue-
rimus socij, militiæ comites futuros, in quamcunq; regionẽ
nos illi educent. Inde uos discetis quidnam uobis ex ea re sit
euenturũ. Hæc locutis nuncijs, Ephori iureiurando interpo-
sito, dixêre se copias putare in Orestio esse, tendentes aduer
sum peregrinos. Peregrinos enim Barbaros appellabãt. Hoc
illi non intelligentes, quid diceretur, sciscitabantur. Sciscita
ti & rem omnem edocti atq; stupefacti, quàm celerrimè abi
re ad illos insequendos, & cum ijs 5000. finitimorum La-
cedæmoniorum delecta. His Isthmum uersus ire maturanti
bus, Argiui, ubi primum audiêre copias è Sparta cum Pau
sania profectas, præconẽ quẽ optimum è diurnis cursoribus

Sol obscuratus.

Burianactem.

inue-

inuenerunt in Atticam mittunt ad Mardonium: qui uideli-
cet antea receperũt ſe futuros impediméto, quò minus Spar-
tiata egrederetur. Præco ubi Athenas peruenit, Mardoni,
inquit, miſerunt me Argiui nunciatum, ubi inuentum è La-
cedæmone eſſe progreſſam, ſeq; ne illa progrederetur, præ-
ſtare nequiſſe. Ad hæc tu bonum conſilium adhibe. Hoc il-
le locutus, retrò abſceſſit. Quo audito, Mardonius iam non
fidebat amplius perſtare in Attica: ubi ideo hactenus immo
ratus fuerat, quod audire cuperet, ac ſcire, ab Athenienſi-
bus, quid ageretur, neque populans, neque lædens Atticum
agrum, aſſiduè ſperans fore, ut ſecum illi paciſcerentur.
Quod ubi deſperauit re comperta priuſquam Pauſanias cũ
copijs iſthmũ egrederetur, ſubduxit exercitum incenſis A-
thenis, ſi quid aut murorum, aut ædium priuatarum, ſacra-
rumq; extabat, eo omni diruto, atq; obruto. Ideo autem ex-
cedendum ſibi putauit, quod neq; adequitabilis eſſet Attica
regio: neq; ſi ipſe malè pugnaſſet, euadi poterat, niſi per an-
guſtias, ubi à paucis tranſitu prohiberi poſſet. Statuit igitur
recedere illinc Thebas, tùm urbem amicam, tùm regionem
equitibus opportunam. Profecto illinc Mardonio, & iã iter
facienti, perfertur nuncius properans, alium exercitum mil-
le Lacedæmoniorum Megara iter habere. Eo audito, con-
ſultabat, ſi quo pacto hos primum poſſet excipere. Itaq; con-
uerſum exercitum ducebat Megara, præmiſſo equitatu, quĩ
omnem oram Megaridem incurſaret. Hucuſq; Europæ ad
ſolem occidentẽ uerſus longiſſimè proceſſit, hæc Perſica ex-
peditio. Poſt hæc nuncius ad Mardonium uenit, Græcos in
Iſthmo coactos eſſe, ita retroceſſit per Deceleam. Magiſtra-
tus enim Thebani accolas Aſopiorum accerſierant, q Mar-
doniũ in Sphendaleas, & illinc in Tanagrã duces itineris de-

Athenarum incendium.

duxerunt. In Tanagra noctem moratus Mardonius, postero die in agri Thebani Scolon transuersis tramitibus peruenit: Ibi Thebanorum rura tametsi Medicas partes fouentium uastauit non illorum odio, sed ingenti necessitate adactus, quod uellet, tum castra communire, tum si sibi in acie non cederet, ex sententia effugium comparare. Exporrexit autem castra sua ab Erythræis secundum Hysias Platæensi tenus agro, iuxta flumen Asopum muro communita: sed non pro magnitudine castrorum, uerum per singulas fronteis dena stadia habenti. Hoc in opere Barbaris occupatis, Attaginus Phrynonis filius Thebanus, conuiuio magnifice apparato Mardonium ipsum, & Persarum honoratissimos quinquaginta inuitauit Fiebat autem cœna Thebis. Inuitati illi hominem sunt secuti. Cætera quæ referam, ex Thersandro accepi, homine quidem Orchomenio. sed Orchomeni inter primos honesto: qui se quoq; aiebat ad hanc cœnam ab Attagino inuitatum cum quinquaginta Thebanis, nec utroſq; seorsum discubuisse, sed in singulis lectis alternos, Persam, & Thebanum. Secundum cœnam cum potionem daretur opera, Persam, qui eodem toro recumbebat, Græcè ipsum interrogasse cuias esset: se uerò respondisse Orchomenium esse: tum illum dixisse: Quoniam tu mihi mensæ consors, & libaminũ effectus es, uolo tibi relinquere sententiæ meæ monumentũ, ut ipse quoq; præscius huius rei, quàm tibi consulere. Cernis hos Persas in conuiuium acceptos, & copias quæ ad flumen in castris relictæ sunt. Horum omnium paruo pòst tempore pauculos cernes superstites. Et inter dicendum multas lachrymas Persam effudisse: admiratumq; se oratione, ad illum dixisse: Nónne hæc Mardonio expedit dicere, & ijs Persis, qui secundum eum in honore

nore sunt? Et illum subiecisse, Hospes, quicquid ex Deo fieri oportet id homini ineuitabile est. Nam ne credibilia quidem dicentibus credere quisquam uult. Hoc permulti Persarum cum sciamus, tamen Mardonium sequimur illigati necessitate. Est enim hoc in hominibus acerbissimum, cum qui multum sapit, minimè potentem esse. Hæc ego ex Orchomenio Thersandro audiebam, & ideo ipsum hæc statim alijs enarrasse prius, quàm prælium ad Plataeas factum est. Mardonio in Bœotio statiua habenti, adduxerunt copias cæteri circà Græci, qui cum Medis sentiebant, & ad Athenas congregati sunt præter Phocenses. Nam & illi uehementer partibus Medorum studebant, non tamen uoluntarij sed coacti. Iidem non multis pòst diebus quàm Thebas itum est, & ipsi aduenere mille armati, duce Harmocyde inter populares spectatissimo. Eos Mardonius ubi Thebas peruenêre, missis equitibus iussit scorsum in campo subsidere: quod cum fecissent, protinus affuit uniuersus equitatus. Vnde postea rumor exercitui Græcorum, qui cum Medis erant, persuasit Phocenses ab equitatu iaculis confodi: quinetiam per ipsos Phocenses idem diuulgatum est, quos tunc dux suus Harmocydes his uerbis adhortabatur: O Phocenses palàm est hos homines certè nos neci destinasse, accusatos (ut opinor) à Thessalis. Quare unumquenq; uestrûm oportet egregium uirum esse, potius quã dedentes nos fœdissima morte trucidari. Ipsi quoq; intelligãt se Barbaros esse inter Græcos, quibus mortem intulerunt. His suos Harmocydes hortabatur. Quos ubi concluserè equites, inuehebantur tanquam ad eos occidẽdos, telis intentis ueluti emissuri: nonnulliq; emiserunt. Phocenses ex aduerso stantes facto orbe quoquò uersus cũ sese opponerẽt, ibi equites digressi retrò abiere, incertum

Sapientes non esse potentes. acerbum est.

certum an ad hos interficiendos rogatu Thessalorum ierint equites: & posteaquam animaduerterunt eos ad defendendum se conuertere, ueriti ne ipsi uulnerarentur, ita retrò abscesserunt, tanquam à Mardonio iussi, experiri uoluerint, nũ quid illi præstãtiæ haberent. Post abscessum equitatus missso ad eos præcone, Mardonius ita inquit: Bono estote Phocenses animo: uiros enim uos esse dedistis specimen, non tales, quales ego audieram. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellum. Non enim aut me beneficijs, aut regem uincetis. Hactenus, quæ circa Phocenses sunt gesta. Lacedæmonij, ubi ad isthmum uenere, illic castra communire. Quod audientes cæteri Peloponnenses, utiq; ij, quibus meliora cordi erant, cernentesq; Spartiatas egredi uolentes, indignum se putauerunt, à Lacedæmonijs se in exeundo superari. Itaq; cum pulchrè litatum esset, cuncti ex isthmo profecti sunt, & in Eleusinem peruenerunt. Vbi cum pulchra etiam fuissent exta, ire perrexerunt. Quibus Athenienses è Salamine profecti, in Eleusine admixti sunt. Illi postquam ad Erythras Bœotiæ uenêre, cognito Barbaros ad Asopum castra habere: inito de hac re concilio, è regione tetenderunt sub Cithæronis radicibus. In quos Mardonius, quod in campum non descenderent, omnem immittit equitatum, cui præerat Masistius, à Græcis Macistius dictus, uir apud Persas inclytus, Nysæo equo insidens, aureo freno, & alijs insignibus exornatê ornato. Equites ubi promouere ad Græcos, per turmas egressi, multum detrimenti inferebant, fœminas eos cõpellando. Erant fortè Megarenses ea parte collocati, qua parte nulla alia magis oppugnari, nullaq; magis ab equis adiri poterat. Hac impressione equitum Megarenses quia premebantur, mittunt ad duces Græcorum præconem, qui

ita

ita cum uenit, uerba fecit: Megarenſes aiunt, uiri ſocij, nos ſoli excipiendis hoſtibus impares ſumus: qui tenemus eandem, in qua collocati ſumus à principio, ſtationem. Ibi hactenus, tametſi ægrè, tamen ſtrenuè, fortiterq; reſiſtimus. Nunc niſi alios nobis ſubſtituatis, ſcitote nos ab acie diſceſſuros. Hæc ubi præco renunciauit, Pauſanias expediri fecit Græcos, ſi qui alij ultrò ad locum irent, ut Megarenſibus ſuccederent. Recuſantibus cæteris, Athenienſes ſuſcepere hoc munus, uidelicet, eorum trecenti delecti: quibus præerat Olympiodorus, Lamponis filius. Hi fuêre, qui præ omnibus Græcis ad Erythras caſtra habentibus inſtructi ſucceſſere, ſagittarijs ſibi aſſumptis. Qui cum aliquandiu pugnaſſent, hic fuit pugnæ exitus: impreſſionem faciente per turmas equitatu, equus, Maſiſtij ut erat præ alijs eminens, ſagitta per latus ictus eſt: quo dolore in pedes erectus, Maſiſtrum excuſſit. Collapſum confeſtim Athenienſes circunſiſtunt, equo prehenſo, hominemq; ſeſe defenſantem interimunt, cum aliquandiu non potuiſſent. Ita enim fuerat armatus, quod, ſcilicet, intus gerebat thoracem, aureis ſquamis conſertum, deſuper Phœniceum paludamentum. Eius thoracem cum ferirent, non prius aliquid proferunt, quàm quidam re animaduerſa illum percuſsit in oculo. Ita Maſiſtius collapſus interijt, quæ res latebat alios equites. Non enim cum aut ab equo cadentem uiderant, aut occumbentem. At ne tùm quidem, cùm ſe recipiebant, quod actum erat cognouere: ſed poſtquam conſtitere, quia nemo ipſis imperabat, ſtatim deſiderauerunt ducem: cognitóq; (quod geſtum erat) mutuo ſe adhortari, omnes in hoſtem equos admiſere, ut mortuum eriperent. Eos conſpicati non iam turmatim, ſed uniuerſos pariter irruere, cæterum exerci-

Maſiſtius cadit.

tum

tum inclamauerunt. Dum omnis peditatus auxilio ueniebat, interea cietur acre prælium de cadauere. At ubi præsidio uenere copiæ, non amplius perstitere equites: ita nec mortuum eripere potuerunt, & alios super illum è suis amisere. Digressi illinc duo circiter stadia, consultantes quid facto opus esset, decreuere sibi carentibus præfecto eundũ ad Mardonium. Vbi in castra rediere ingens luctus, cùm omnem exercitum, tùm uerò Mardonium cepit extincti Masistij uiri secũdum Mardoniũ honoratissimi, tàm apud Persas, quàm apud regem: ita ut eiulatus eorum omnem Bœotiam pernaserit, & seipsos, & equos, & iumenta totonderint. Et Barbari quidem suo more Masistium defunctum honorabant. Græci autem postquam equitatum inuadentium excepere, & exceptum repulere, multò sunt audaciores effecti, & ante omnia cadauer plaustro impositum per stationes circumtulerunt. Erat autem spectaculo digna proceritatis, ac formæ gratia. Quod ideo faciebant, quia cuncti relictis stationibus ad intuendum Masistium pergebant. Dehinc censuerũt ad Plateas descendendum, quod sibi Plataensis ager multò esset opportunior habendis castris quàm Erythræus, cùm propter alia tùm propter aquandi commoditatem. Vbi uisum est in eum locum, & ad fontem Gargaphium, qui ibidem est, satius abire, & dispositis stationibus illic habere castra, sumptis armis abierunt per radices Cithæronis secundum Hysias in agrum Plataensem. Eò cum peruenere, stationes nationatim communierunt, proximè fontem Gargaphium, & fanum Androcratis herois, per non editos tumulos, & locum planum. Ibi in distinguendis nationibus magna sanè altercatio extitit inter Tegeatas, & Athenienses, utrosque se dignos, qui alterum cornu tenerent arbitrantes;

Androcratis fanum.

&

& *sua facinora præclara, tùm recentia, tùm prisca referentes. Dicebant his uerbis Tegeatæ: Hoc nos semper dignè honore â socijs omnibus habiti sumus, quotiescunq; à Peloponnensibus communiter in externas peregrinationes itum est, & proximè, & quondam iam inde, ex quo Heraclidæ post mortem Eurysthei sunt conati in Peloponnesum redire: quo tempore hanc dignitatem assecuti sumus, ob hanc rem gestam: Posteaquam cum Achæis, & Ionibus, qui tunc Peloponnesum incolebant, nos auxiliarij in isthmum profecti consedimus aduersus eos, q redire conabantur, tunc Hyllus orationem habuit, non expedire, ut uterq; exercitus confligendo periclitaretur: sed ut alijs quiescentibus secum singulari certamine dimicaret is, quem Peloponnenses iudicarent è suo exercitu præstantissimum. Accepta conditione Peloponnenses fœdus in hæc uerba percusserunt: Si uincet Hyllus Peloponnensium ducem, ut Heraclidæ in paterna reuertantur: sin uictus fuerit, retrò Heraclidæ cedant, & exercitum abducant, neúe per annos centum de redeundo in Peloponnesum agitent. Omnibus socijs ad eam rem uoluntarijs, electus est dux, atque idem rex noster Echenus, Eropi filius, Phegeos nepos, qui singulari congressus certamine Hyllum interemit. Ex quo facto nos cùm alia decora inter Peloponnenses assecuti sumus, quæ adhuc obtinemus: tùm hoc ut alteri cornu præessemus, quoties cõmuniter itur in expeditionẽ. Et uobis quidẽ Lacedæmonij nõ aduersamur, sed optionẽ cedimus utri cornu ẽsse malitis. Alteri uerò cornu ut præsimus nobis uẽdicamus, quemadmodũ fecimus ad hoc tẽpus etiã citra hoc factũ, quod narrauimus. Athenienſibus digniores, qui hanc dignitatem obtineamus: quippe quẽ*

Athe. & Tegeatarum de loci dignitate altercatio.

pro-

prosperè, & multa uobiscum, uiri Spartiatæ, certamina decertauimus, & multa cum alijs. Quo fit, ut equius sit nos alterum cornu tenere, quã Athenienses, à quibus non tales gestæ res sunt, quales à nobis, neq; recentes neq; uetustæ. Hæc Tegeatæ. Ad quæ hunc in modum respondere Athenienses: Etsi scimus has copias pugnandi cum Barbaro, non alterandi gratia esse contractas, tamen quoniã Tegeata referre cõstituit præclara facinora, tùm uetusta, tùm noua, quæ per omne tẽpus utriq; fecerũt: necesse habemus, & nos exponere apud uos, unde nobis patriũ sit, q̃ semper egregij fuimus, esse primos potius, quàm Arcadibus. Heraclidas, quorũ ducem isti apud isthmum se prædicant interfecisse, nos soli excepimus, ejectos prius ab omnibus Græcis, quos illi Mycæneorũ seruitutem fugientes adibant: & Eurysthei iniuriam unà cũ eisdem pugnando propulsauimus, uictoriaq; potiti sumus de ijs, qui tum Peloponnesum tenebant. Præterea Argiuos, qui aduersus Thebas cum Polynice militauerãt, uita defunctos, & insepultos, ducta in Cadmeos expeditione à nobis receptos fuisse dicimus, & in nostra terra apud Eleusinẽ humatos. Iam uerò nostrũ præclarum facinus extat in Amazonidas: quæ à flumine Thermodonte aliquando in nostrã terrã excurrere. Ac ne in heroum quidem laboribus, qui ad Troiã bellauerunt, fuimus in postremis. Sed nihil admodum pertinet horũ facere mentionẽ. Etenim siue, qui tũc egregij fuêre, nunc instrenui sunt, siue tunc instrenui, nunc egregij sunt, satis sit de rebus priscis hæc dixisse. Vt nullæ res aliæ à nobis gestæ sint, quæ multæ, & præclarissimæ sunt, si ab ullis alijs Græcis, certè ob rẽ in Marathone à nobis gestã digni sumus qui hoc decus, & alia insuper obtineamus: qui soli Græcorũ & nos cũ Persa dimicauimus, & rẽ tantã aggressi uictores euasimus.

Athen. in Marathone uictoria.

uasimus sex & quadraginta nationibus superatis Quo solo nomine digni sumus, ut hunc loci honorem consequamur. Verùm non decet hac rerum conditione de loci conditione contendere: ubicunq; & iuxta quoscunq; uobis Lacedamonij iudebitur, appositissimum nos stare, illuc euntes obtempe rabimus. Vbicunq; loci non collocati fuerimus, conabimur strenui existere: itaq; educite nos tãquam obtemperaturos. Hæc cum pro sua parte dixissent Athenienses cunctus Lacedæmoniorum exercitus sacclamauit dignioresq; qui cornu tenerent Athenienses quàm Arcades. Ita Athenienses Tegeatis superiores habuere cornu, mox hunc in medium instructi sunt, & qui superuenêre Græcorum, & qui à principio uenerant. Dextrum cornu tenebant Lacedæmoniorum decem millia, quorum quinq; millia erant Spartiatarũ, quos custodiebant leuiter armata triginta quinq; millia seruorũ, septenis seruis circa singulos Spartiatas collocatis. Appli cauerant sibi Spartiatæ, & honoris, & uirtutis ergò, Tegeá tas numero mille & quingentos armatos. Secundum hos sta bant Corinthiorum quinq; millia, præter hos inueniebãtur apud Pausaniam stantes trecenti Potidæatæ eorum, qui e rant ex Pallene Iuxta hos stabant Arcadum Orchomænio rum sexcenti iuxta hos Sicyonum tria millia. Hos sequebã tur Epidauriorum octingenti, super hos locati erant Træ cenij mille. Iuxta Træzenios totidem Lepreatæ. Post hos Mycenæorum, & Tyrinthiorum 400. Secundum hos mille Philesij: dehinc Hermionẽses 300. Iuxta Hermionem Ere trienſium & Styreorũ 600. Iuxta hos Chalcidensiũ 400: Post hos Apratiatarum 500. Post eos Leucadiorum & A thacioriorum 800. Hos sequebantur Pallenensium, qui sunt

ex Cephalenia, ducenti. Post hos instructi Aeginetarũ 5000. Iuxta hos Megarensium tria millia, quos sequebantur Platæensium sexcenti. Vltimi & ijdem primi stabant Athenienses, læuum tenentes cornu, octo millia, duce Aristide, Lysimachi filio. Hi omnes, præter eos qui septem circa singulos Spartanos stabant, fuerunt numero triginta octo millia & septingenti, omnes grauis armaturæ aduersus Barbarum contracti. Leuiter uerò armati, triginta quinq; millia, septẽ circa singulos Spartiatas collocati, unusquisq; ad pugnandum instructus. Circa cæteros Lacedæmonios ac Græcos singuli fermè leuiter armati numero triginta quatuor millia quingenti. Summa totius leuis armaturæ, quæ pugnare posset, sexaginta millia quingenti. Totus autẽ Græcus exercitus qui ad Plataeas conuenit pugnæ aptus, tàm leuis, quàm grauis armaturæ, fuit centum, octo millia ducenti. Sed numerum centum decem expleuere Thespienses, qui aderant ad mille & octingentos qui nec ipsi arma habebant. Et hi quidem Græci ad flumen Asopum castra distributi communierant. Barbari uerò qui cum Mardonio erant, postea quam Masistium luxerunt, cognito Græcos apud Plataeas esse, & ipsi ad Asopum, qui illac fluit, è regione sunt à Mardonio collocati, aduersus Lacedæmonios Persæ, qui numero antecedebant, eorum acies, quæ multæ erant usq; ad Tegeatas opponebantur ita ut quod robustissimum in exercitu erat, id omne contra Lacedæmonios: quod infirmius, id contra Tegeatas esse. Hæc faciebat Mardonius Thebanorum indicio atq; admonitu. Iuxta Persas idem collocauit Medos, ut ex aduerso essent Corinthijs & Potidæatis, & Orchomenijs, & Sicyonijs. Post Medos collocauit Bactrios ex aduerso Epidauriorum, & Trazeniorum, & Lepræatarum

Græcorũ ad Platæas exercitus summa.

Persæ ad Platæam copiarum ordo.

tarum, ac Tyrinthiorum. Mycenæorumq. & Phliasiorum. Secundum Bactrios collocauit Indos ex aduerso Hermionensium, & Eretricorum, Styreorumq;, & Chalcidensium. Post Indos statuit Sacas oppositos Ampraciotis, & Anactorijs, & Leucadijs, & Pallenensibus, & Aginetis. Post Sacas posuit, ex aduerso Athenienſium, Plataensiumq;, ac Megarensium, Bœotios, & Locros, & Melienses, & Thessalos, & mille Phocensium. Non enim Phocenses omnes à partibus Medorum stabant, sed eorum nonnulli cum Græcis sentiebant apud Parnasum deprehensi, & illic uexabant uastabantq; Mardonij copias pariter & Græcorum, qui cum illo erant. Contra Athenienses item posuit Macedonas, Thessalicosq; accolas. Hæ nationes à Mardonio in aciem instructæ erant maximè celebres, maximeq; insignes, & præcipuè mentione dignæ nec non ceterarum quoq; gentium uiriamemorandi erant aliarum, tum Phrygum, Mysorum, Thracũ, Paeonum. Quoetiam Aethiopum & Ægyptiorũ, qui Hermotybies & Calasiries nominantur, gladio cincti: qui soli sunt ex Ægyptijs pugnaces, à Mardonio, cum adhuc esset in Phalero, è nauibus, in quibus hi nauigantes erant, in terram translati. Nam cum pedestribus copijs, quæ cũ Xerxe Athenas ierant, Ægyptij censi fuerant. Barbarorum, ut etiam superius ostensum est trecenta millia fuêre. Græcorum uerò Mardonij auxiliariorũ nemo numerum (neq; enim numerati fuerunt) nouit. Vt autem coniectura colligi licet, ad quinquaginta millia fuisse coniecta. Tot fuêre ex aduerso instructi pedites. Equitatus uerò seorsum erat collocatus: ita dispositi nationatim, manipulatimq;, utriq; postero die sacrificauerũt. Apud Græcos haruspex erat Tisamenus, Antiochi filius. Is.n. hũc exercitũ uates comitabatur, Ite-

leus quidem, & ex genere Iamidarum Clytiades, sed à Lacedæmonijs ciuitate donatus. Nam consultanti uaticinium apud Delphos de prole, respondit Pythia quinq; ipsum maximas palmas è certaminibus reportaturum. Oraculo non intellecto, Tisamenus gymnasijs operam dabat, tanquam gymnicas victorias adepturus. Cumq; se exerceret ad quinque certamina, in uno dum currit Olympia, uenit in contentionem victoriæ cum Hieronymo Andrio Lacedæmonij interpretantes non ad gymnica certamina spectare Tisameni oraculum, sed ad bellica, conabantur eum mercede conducere, ut unà cum Heraclidis bellorũ dux regibus foret. Hic animaduertens Spartiatas plurimi facere ipsius amicitiam, abnuebat: quòd negaret se alio precio id facturum, quàm si Spartiatam se ciuem facerent, omnia iura ciuitatis imperacientes. Id Spartiatæ cum audissent ab initio ferentes indigne, oraculum missum fecerunt. Tandem imminente hoc ingenti Persici exercitus metu annuebant. impertirèq; hominolebant. Eos ille immutatos intelligens, negare iam se eo solo esse contentum: sed oportere fratrem suum Hegiam etiam fieri Spartiatam, eadem conditione, qua & ipse fieret. Hoc dicens imitabatur, ut coniectare licet, Melampodem, regnum pariter & ciuitatem deposcens. Etenim Melampûs cum ab Argiuis mercede conduceretur è Pylo, ad compescendum morbum furoris mulierum Argiuarum, deposcebat pro mercede dimidium regni. Recusantibus id Argiuis atq; digressis, cum plures è mulieribus insanirent, ita obtemperantes quod Melampûs poposcerat dauri. reuerterũt. Ibi ille cernens hos esse immutatos, plura optauit, negans se indulturum quæ uellent: nisi & fratri suo Bianti tertiam partem regni donassent. Argiui in arctum redacti, hoc

quoq;

quoq; annuerunt. Ita Spartiatæ Tisameno, quo maiorem in modum egebant, prorsus assenserunt, & concessu istorum Tisamenus Helcus, Spartiata effectus, quinq; maxima certamina ex oraculo illis obtinuit. Hi duo ex omnibus hominibus soli sunt à Spartiatis ciuitate donati. Quinq; autem certamina hæc fuere. Vnum & id primum hoc, quod pugnatum est ad Platæas Alterum, quod in Tegea cum Tegeatis atq; Argijs. Tertiũ, quod in Dipæensibus cum uniuersis Arcadibus, præter Mancineos. Quartum quod cum Messenijs ad Isthmũ. Vltimum, quod in Tanagra cum Athenienſibus & Argiuis. Hoc ultimum consummauit quinq; certamina. Tisamenus igitur Spartiatarum tũc ductor, uaticinatus est Græcis in agro Platæensi, Et apud Græcos quidem pulchrè litatum est, si se defenderent, non si Asopum transgressi pugnam inciperent. Mardonio autem incipiẽdæ pugnæ auido non extitêre pulchra exta nisi & ipse seſe defenderet. Nam is quoq; Græcis sacrificijs utebatur, haruspicem habens Hegesistratum Helcium, & Telliadeorum præstantissimum. Hunc ante ea tempora Spartiatæ cum cepissent, in uincula coniecerant morte affecturi, ut à quo multa intoleranda perpessi fuissent. Hegesistratus in calamitate positus, ut pro anima solicitus, & qui ante mortem multa ac tristia foret passurus, rem perpetrauit fide maiorem. Nam ut erat ligneis atq; ferratis soleis uinctus, ferramento quodam potitus, cõfestim excogitauit opus omniũ (quæ nos nouimus) animosissimum. Commensus qua ratione reliquũ pedis educeretur, præcidit sibi calcem. Hoc acto cum ab excubitoribus obseruaretur, subruto muro profugit Tegeam uersus, noctu iter faciẽs, interdiu syluis se abdẽs atq; immorãs, ut trinoctio Te-

Tisameni certamina.

geam peruenerit, Lacedæmonijs eum passim perscrutantibus, admirantibusq; magnoperè hominis audaciam, cuius dimidiatũ pedẽ iacentẽ cernebant, ipsum non inuenire possent. Ita Hegesistratus Lacedæmonijs elapsus, in Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmonijs, transfugit. Sanato uulnere, & ligneo pede affecto, ex professo Lacedæmonijs, hostis extitit. Sed non ad postremum ei protractum, in Lacedæmonios odium profuit. Nam in Zacyntho cum uaticinaretur, ab his captus atq; interemptus est. Verũ hic Hegesistrati interitus posterior rebus Plataensibus fuit. Tunc autem is à Mardonio non exigua summa conductus, cupidè sacrificabat, tum in Lacedæmonios odio, tum lucri gratia. Cum igitur exta non essent pulchra ad pugnam cõmittendam, neq; ipsis Persis, neq; Græcis, qui cum illis erant (habebant enim & Græci suum haruspicem quendam Leucadium Hippomachum) cumq; dilaberentur multi Græci, suasit Mardonio Timogenides Harpyi filius, Thebanus, ut exitus Cithæronis custodiendos curaret, quod diceret asci-

Hegesistrati interitus.

duè Græcos ad hostem quotidie transire, seq; complures deprehendisse. Iam dies octo abierant positis è regione castris, cum ille Mardonio hoc consilio dedit. Mardonius admoneri se probè intelligens, primis tenebris equitatũ mittit ad ingressus Cithæronis, qui Plataeas ferunt: quæ Bœotij tria capita Athenienses capita quercus appellãt. Equites missi non frustrà peruenêre. Nacti enim ingredientia cãpum quingenta iumenta, quæ commeatum è Peloponneso ad exercitũ suburhebant, diripiunt: & eos, qui iumenta sequebantur immisericorditer trucidant, neq; iumentis, neque hominibus parcentes. In quibus occidendis postquam sa-

Tria capita. Capita quercus.

tis

tis sunt grassati, cum cæteris quæ eripuerant, ad Mardoniũ sunt & ad exercitum reuersi. Post hanc rem gestam biduum assumptum est, neutris pugnam lacessere uolentibus. Nam etsi Asopo tenus Barbari processerant irritãdi Græcos gratia, neutri tamen sibi transeundum statuebant. Equitatus modo Mardonij progrediebatur, & Græcos molestia afficiebat: quia Thebani in amorem Medorum uehementer propensi ferebant alacriter bellum, & assiduè prouchebantur usq; ad prælium. Deinde excipientes Persæ pariter ac Medi, præcipuè præclara facinora edebant. His amplius ad decem usq; dies nihil est actum. Vbi undecimus dies illuxit cum & Græci multo plures efficerentur ad Plataeas castris è regione positis, & Mardonius stationem grauaretur, ibi uenêre in colloquium Mardonius Gobryis & Artabazus, Pharnacis filius, uir apud Xerxem inter paucos Persarum uirtutis expertæ. Quorum consultantum hæ fuêre sententiæ: Artabazi quidem expediens esse contractis quamprimũ copijs ire ad mœnia Thebana, quò multum rei frumentariæ ipsis, multumq; pabuli iumentis compararent, atq; ibi considentes per ociũ rem conficerent, uidelicet cum multũ auri, tum signati tum non signati haberent, multum etiam argenti ac poculorum, ne parcerent illis, sed ea ad Græcos mitterent, eos præcipuè qui ciuitatibus præsiderent. Fore enim, ut illi suam traderent libertatem, neq; oportere pugnandi adire discrimẽ. Eadem Thebanorũ quæ illis sententia erat, tanquam aliquid ultra hoc prospicientis. Mardonij autem sententia ferocior pertinaciorque, & nullo modo cedens: quippe opinantis meliorem suum esse, quàm Græcorum exercitum: Satius primo quoque tempore confligere, quàm committere, ut plures, quàm

Artabazi & Mardonij de ineundo prælio.

coacti erant Græci, cogerentur. Hegesistrati uerò auspicia ualere sinere, nec eis uim afferre: sed Persarum more seruato debere confligere, Mardonio ita opus facto esse censenti, nemo contradicebat. Qui ubi sententia sua uicit, accitis cohortium præfectis, & qui secum erant ducibus Græcorum (penes eum nanq; erat summa imperij, non penes Artabazum) percontabatur, num quod oraculum scirent de Persis tanquam perituris in Græcia. Silentibus euocatis, partim quòd ignorarent oracula, partim quòd haud tutum putarent proferre quod scirent, inquit ipse Mardonius: Quoniã uos aut nihil nostis, aut promere non audetis, ego rem proferam, ut bene cognitam habens: Est oraculum Persis fatale esse, ut in Græciam profecti diripiãt templum, quod Delphis est, utq; direpto templo omnes intereãt. Quocirca cum hoc sciamus, neq; diripere conabimur, neq; adhibimus templum, itaq; interitum deuitabimus. Quo nomine quicunque uestrũm bene Persis uolunt, uoluptatem capiant, tanquam Persis Græcos superaturis. Hæc locutus secundo loco signũ dedit, ut omnia appararent, & corpora curarent, ueluti sub lucis exortum prælio futuro. Oraculum autem, quod ad Persas aiebat spectare Mardonius, id ego scio non Persis redditum esse sed Illyrijs, & Encheleorum copijs. Quod autem de hoc prælio redditum est à Bacide, id uerò hoc fuit:

Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis,
Barbaricæ Graij acies clamore coibunt.
Hic multi occumbent defuncti munere uitæ,
Quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.

Hæc ego, atque alia his similia è Musæo noui ad Persas spectauisse. Fluuius autem Thermodon Tanagrai, ac Glisantem interfluit. In sequẽti nocte, quã Mardonius

nius de oraculis interrogauit, exhortatusq; suos est, excubitores dispositi fuêre. Eius noctis cum multum processisset, conticiniumq; in exercitu esset, & tempus concubium, tunc Alexãder, Amyntæ filius, dux & idem rex Macedonum, ad excubias Atheniẽsium adequitauit, petijtq; ut cum ducibus colloqueretur. Id audientes excubitores, plærique remanserunt: nonnulli ad duces concurrerunt: quibus aditis, inquiunt, quendam equo aduectum esse è castris Medorum: qui nihil aliud proloqueretur, nisi nominatim appellans Athenienſium duces uelle se in colloquium illorum uenire. Duces hoc audito, confestim ad locum excubiarum secuti sunt. Quos Alexander ubi uenêre, his uerbis allocutus est: Viri Athenienses, hæc ego uobis uerba depositio trado, ne cui efferatis, nisi Pausaniæ: ne ob id me perditum eatis. Quod haudquaquam dicerem, nisi cum uniuersa Græcia solicitus essem: quippe qui uetusta origine Græcus sum, nec uellem uidere Græciam pro libera seruientem. Itaq; uos certiores facio, Mardonium, atq; exercitum litare non posse: alioqui olim iam conflicturum. Is nunc sacrificia ualere sinere constituit. & ubi primum illuxerit uobiscum confligere, extimescens admodum (quantum ego conijcio) ne plures ad copias uestras accedant. Ad hæc parati estote. Quod si differret Mardonius, nec cõmittet certamen, uos perseuerate hic manere: paucos enim dies eis suppeditat cõmeatus. Sin hoc bellũ uobis ex sententia finietur, debebit aliquis uestrum remi- Alexander ad Athenienses.
niſci mei: meæq; libertatis: qui Græcorum causa, rẽ adeò temerariã, libenter tamen feci, ut ad uos consiliũ Mardonij deferrẽ: ne Barbari ex improuiso uos adorirẽtur. Ego aũt sum Alexander Macedo. Hæc locutus Alexander, ad exercitum

se recepit, ad suam q; stationem. Duces Atheniensium ad cornu dextrum profecti, quæ ab Alexandro audierant, Pausaniæ retulere. Hac ratione Pausanias in rectum Persarum adductis: Quoniam inquit, sub auroram prælium fiet, expedit uos Athenienses stare in acie aduersus. Persas uobis cognitos, ut qui cum Medis in Marathone pugnastis; nos uerò, qui eorum sumus inexperti, atq; ignari (nemo enim Spartiata Medorum periculum fecit) contra uobis oppositos Bœotios, & Thessalos: quorum sumus experti, horum Græcorum gratia. Itaque opus est, sumptis armis uos in hoc dextrum, nos in sinistrum cornu transire. Ad hæc ita respondere Athenienses: Nobis quoque olim iam inde ab initio, posteaquam aspeximus Persas aduersus nos esse instructos, fuit in animo istud dicere, quod uos dicere occupastis: sed uerebamur, ne non grata esset uobis oratio. Nunc quandoquidem ipsi feciſtis huius rei mentionem, & nobis iucunda oratio est, parati sumus istud exequi. Vbi hoc utrisque complacitum est, & loca permutauerunt, sub auroram rem aduertentes Bœotij ad Mardonium detulerunt. Ea audita Mardonius extemplò, & ipse conatus est Persas contra Lacedæmonios transferre. Pausanias hoc fieri intelligens, nec latêre factum suum, rursus in dextrum cornu Spartiatas reduPausaniæ exercitus ordo.

cit. At ubi Mardonius, & ipse suos in sinistrũ duxit, & acies pristino in loco stetêre, misso caduceatore ad Spartiatas, Mardonius ita inquit: Lacedæmonij, uos uerò fama fert omnium (qui istic sunt) esse præstantissimos: qui neq; è bello fugiatis, neq; ordines deseratis: perstantes, aut interficiatis hostes aut ipsi occumbatis. Horum nihil admodũ ueri est. Quippe antequàm manus conserantur, uos cernimus fugi-

Mardonij in Lacedæmonios obiurgatio.

entes,

ntes, aciemq; deferentes: & relegato Atheniensibus periculo, consistentem ex aduerso nostrorum seruorũ quod neutiquam est factum præstantium uirorum. Ex quo plurimũ de nobis nos fefellit opinio, quos expectabamus ex nominis gloria missuros uestra sponte caduceatorem nos prouocatum, quòd cum solis Persis, tanquam huic rei sufficientes pugnare uelletis. At nihil tale inuenimus, quale ferebatur: sed potius esse uos metu perterritos. Nunc igitur, quoniam ipsi non occupastis hoc decere, occupamus. Vt quandoquidem uos inter Græcos præstantissimi esse existimamini, & nos inter Barbaros, dimicemus totidem, utrique numero. Etsi uideatur, ut cæteri quoque itidem, & illi postmodũ pugnent. Sin hoc non uideatur, sed satis esse, nos solos decernere, nos soli decernamus, & utri è nobis uicerint, ij totum exercitum uicisse censeantur. Hæc fatus caduceator, cum aliquandiu expectassent, nemine quippiam respondente, retrò abijt, & rem Mardonio retulit. Ille maiorem in modum lætatus, & frigida uictoria elatus equitatum in Græcos immisit. Equites in Græcos inuecti, omnem illorum exercitum perturbabant, iaculis, sagittisq; incessentes. Qui cum essent equites sagittarij, cominus pugnare insueti, fontem Gargaphium unde cunctus Græcorum aquabatur exercitus, confuderunt, obstruxerunq;. Eum iuxta fontem soli Lacedæmonij stationem habebant: cæteri Græci, ut quiq; stationes habebãt, procul illinc aberant. Erat quidam Asopus in propinquo: sed aquarĩ ex eo ab equitibus, missilibusq; prohibiti, ita ad fontem itabant. Hunc in modum aqua exercitus exutus cum esset, & ab equitatu perturbaretur, duces Græcorũ tùm his, cum alijs de causis frequẽtes ad Pausaniã in dextrũ

Gargaphius fons.

cornu

cornu ueniunt. Qui etsi tales essent rerum status, tamen ob id præcipuè angebantur, quòd iam re frumentaria deficiebantur, cum ipsorum serui in Peloponnesum missi frumentatum, intercluderentur ab equitatu, quo minus ad castra reuerterentur. De hoc deliberantibus ducibus usum est, si Persæ eo die supersederent committere prælium, esse eundum in insulam, quæ ab Asopo, & à fonte Gargaphio, ubi castra habebant, decem stadijs abest ante oppidum Plataense sita in continente, hunc in modum: Fluuius supernè è Cithærone delabens in campum diuortia facit: rursusq; intercapedine trium fermè stadiorum sua fluenta commiscet. Huic insulæ nomen est Oeroe: quam Asopi filiam esse indigenæ aiunt. In hunc locum Græci transire decreuerant, ut & affatim aquæ ad usum haberent, neq; ab equitatu, sicuti cum ex aduerso erant, infestarentur. Et decreuerunt transire nocte secunda uigilia, ne ipsos proficiscentes conspicatis Persis, insequente equitatu, in tumultum uenirent. Quin etiam cum ad eum locum uentū esset, ubi Asopi filia Oeroe diuortio aquarum è Cithærone cingitur, mitterent sub noctem dimidium copiarum in Cithæronem, ad recipiēda seruitia, quæ frumentatum conceſſerant. Erant enim illa in Cithærone intercluſa. Hæc ubi statuerunt, totum illius diē incessente equitatu immensum laborem pertulerunt. Sub exitum diei digressis equitibus ea noctis hora, qua de abeundo conuenerat, plærique sumptis utensilibus abscesserunt, non habentes in animo, quem ad locum ut irent, conuenerant. Nonnulli, ut moueri cœptum est, iter Plataensem ad urbem intendunt, cupidi equitatum effugere, in templumq; Iunonis fugiendo peruenerunt, quod situm est ante urbem, à fonte Gar-

Oeroë insula.

Iunonis templum.

Gargaphio uiginti ſtadijs diſtans. Quò ubi peruenere, poſitis pro templo armis, circa templum ipſum caſtra poſuêre. Hos Pauſanias cernens ab exercitu digreſſos, præcipit, & ipſe Lacedæmonijs, ut ſumptis armis irent, quà cæteri præcederent, ratus illos tendere ad locũ conſtitutum. Ibi ad obtemperandum Pauſaniæ, cæteri præfecti parati cum eſſent, Amompharetus Poliadæ tribunus cohortis Pitanetarũ negare ſe fugiturum peregrinos, nec ultrò dedecoraturũ eſſe Spartam. quinetiam mirari id, quod fieri cerneret, quippe q̃ colloquio ſuperiori interfuiſſet. Pauſanias aũt, & Euryanax, cũ indignè ferentes, nõ parêre ſibi illum, tũ indignus cohortem Pitanetam reclictũ iri tribuno repugnãte, quod erat futurum, ſi ipſi eos miſſos facerẽt, gratia exequenda ea, quæ cũ alijs Græcis conſtituiſſent: hoc reputantes ſubſiterũt cũ Laconicis copijs conabanturq; perſuadere hominũ nõ id facto opus eſſe: & alij quidem hortabantur ſolum Amompharetum à Lacedæmonijs, ac Tegeatis relinqui Athenienſes autem hoc ſibi faciendum putarunt, ut ubi collocati erant, ibi perſiſterent, intelligentes Lacedæmoniorũ ingenia aliud ſentientium, aliud dicentium. Itaq; ubi exercitus mouere cœpit, equitem è ſuis miſerunt ſpeculatum, nunquid Spartiatæ tentarent abire, & abire prorſus in animo haberent, ſciſcitatumq; à Pauſania quidnam facere oporteret. Præco ubi peruenit ad Lacedæmonios, cernit in loco inſtructos, eorumq; primores tendere ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum Euryanacte, & Pauſania ne Lacedæmonios, qui ſoli remanebant, in periculum traheret: nec dum perſuadentibus, donec uentũ eſt ad iurgia. Interuenit præco Atheniẽſis, Amõphareto inter altercãdũ ſumẽte ambabus manib. ſaxũ,

&

& illud ante pedes Pausaniæ ponente, ac dicente, se illo calculo sententiæ suæ calculũ dare, non fugiendos esse peregrinos, appellans Barbaros. Eum Pausanias insanum, nec potentem mentis uocans, ad præconem Athenensium, quæ iussus erat percontantem respondit, ut illis referret præsentem rerum suarum statum, obsecrans eos ad se uenirent, & de discessu eadẽ, quæ ipsi agerent. Præcone ad Athenienses reuerso, hos inter se altercantes aurora deprehendit. Ad id tẽpus Pausanias moratus, dato signo cæteros omnes Lacedæmonios Tegeatis sequentibus p̃ editu abduxit, ratus Anompharetum non desertarum alios, prout & contigit. Horum itinere rursus instructa acie Athenienses iere. & quia Lacedæmonij prærupta occupauerant, & Cithæronis radices, metu equitatus ipsi deorsum ad campum deflexêre. Anompharetus nõ credens ausurum ipsos relinquere Pausaniam, circuire eos, qui manebant ne desererent ordinem. At ubi ij qui cum Pausania erãt, iam abibant, tunc ratus è disciplina militari se deseri sumptis armis cohortem suam lento gradu ducere ad agmẽ, quod decem circiter stadia progressum ad amnem Meloëntem, in loco, qui dicitur Argiopius, ubi situm est templum Cereris Eleusinæ substiterat: opperiens Anomphareti cohortem, eo consilio, ut si Anompharetus cum sua cohorte non discederet loco, in quo instructa erat, sed in eo persisteret, retrò ad hominem suppetias iret. Itaq; & Anompharetus cum suis ad cæteros peruenit, & omnis Barbarorũ equitatus ingruebat, agens pro sua consuetudine. Nam cum inspexisset locum, ubi superioribus diebus habuerant Græci castra, uacuum, admissis equis assiduè insequi pergens, illos assequutus urgebat. Mardonius quoq; cognito hostium nocturno

Eturno abitu inſpectoq; loco deſerto, accitis Thorace Lariſ-
ſæo, & fratribus eius Eurypylo, & Thraſydio, inquit: Filij
Aleuei, quidnam dicetis adhuc, cum hæc deſerta cernatis à
Lacedæmonijs, quos negabatis uos finitimi ex acie fugere,
ſed uiros ſummos eſſe in re bellica, qui & primi, ut omnes ui-
dimus, locum in acie immutauerunt, & nunc proxima nocte
ſe fuga proripuerunt? Proripuerunt autem, quia neceſſe eis
erat cum his prælio decernere, qui non falsò ſunt hominum
præſtantiſsimi quo facto nullius eſſe ſe precij inter Græcos,
& ipſos nullius precij uiros, oſtenderũt. Cæterùm uobis Per-
ſarum inexpertis, ſanè quàm ignoſcebam laudantibus iſtos
uobis expertos. Artabazum autem uehementius admirabar
formidare Lacedæmonios, & præ formidine ſententiam di-
cere ignauiſsimam expedire ex his caſtris nos in urbem The-
banorum concedere obſidendos. Quam ſententiam rex an-
tea alitunde quàm ex me audiet. Sed de hoc aliàs dicetur.
Nunc autem iſtis ita facientibus nõ eſt remittendum, ſed in-
ſtandum, donec intercepti nobis dent pœnas eorum, quæ in
Perſas perpetrarunt. Hæc locutus, Perſas Aſopo tranſmiſ-
ſo curſim ducit contra Græcorum agmen, tanquam fugam
capeſſentium Lacedæmoniosq; ſolos, ac Tegeatas animad-
uertebat. Nam Athenienſes tranſuerſis tramitibus ſubter
prærupta in planum digreſſos non cernebat, Cæteri Barba-
rorũ agminũ præfecti Perſas mouentes ad Græcos inſequen-
dos conſpicati, & ipſi ſignis cunctis inſequuntur, pro ſe quiſq;
maturantes incompoſitè, & nullo ordine uiã ingreſſi. Et illi
quidem uociferatione, ac tumultu inſtabant Græcis, tanquã
excepturi. Pauſanias autem, ubi equitatu premi cœpit,
equitem ad Athenienſes mittit, qui hæc diceret: Viri Athe-

Thorax Lariſſæus.

Barbarorum uociferatio.

nienſes,

nienſes, propoſita dimicatione maxima, ut aut libera Græcia ſit, aut ſeruituti obnoxia, proditi ſumus à ſocijs noctu elapſis, & nos Lacedæmonij, & uos Athenienſes. Quod reliquum eſt, ita nobis uidetur eſſe faciendum, ut quàm ſtrenuiſſimè poſſumus noſmetipſos defenſantes, mutuò ſimus auxilio. Si in uos priores impetum dediſſet equitatus, è noſtra dignitate erat, & Tegeatarum, qui nobiſcum Græciam nõ prodiderunt, ſubſidio uobis uenire. Nunc, quoniam totus in nos equitatus contendit, debetis uos ad partem maximè laborantem ſuppetias ferre. Quod ſi uobis aliquo diſcrimine occupatis, fas non eſt ſubſidio uenire, ſaltem hoc gratificamini nobis, ut ſagittarios mittatis, qui uos agnoſcimus longè omniũ (qui in hoc bello ſunt) promptiſſimos eſſe ad nos exaudiendos. Hæc ubi audiere Athenienſes, cũ moueret ad ferendã ſtrenuè opẽ, & iã aduentarent, ibi In eos ij Græci, q partes regias ſequebantur, ex aduerſo inſtructi inuadunt. Quo factũ eſt, ut Athenienſes ijs urgentibus auxilium ferre nõ poſſent, ægrè admodum id ferentes. Ira deſtituti Lacedæmonij, numero cũ leui armatura quinquaginta millia & Tegeatæ numero tria millia (hi enim nuiq̃ ab Lacedæmonijs dirimebãtur) ſacrificauerunt tanq̃ cõflicturi cũ Mardonio, præſentibuſq; copijs: & cũ litare non potuiſſent, multi eorũ interea cadebant, multò plures uulnerabantur. Confertis enim gerris, Perſæ ingentẽ uim ſagittarũ emiſerunt, adeò inſtanter, ut laborantibus Spartiatis, & quia litare nõ poterãt, reſpiciens ad templum Iunonis Platæenſium Pauſanias, implorauerit q; deam, obſecrauerit q;, ne ſpes ſua ipſos omninò fruſtraretur Adhuc eo deam his uerbis inuocante, Tegeatæ prius exurgentes in Barbaros tendunt: ſtatim q; poſt Pauſa-

Getæ ſe Perſæ.

nię preces ſacrificantibus Lacedæmonijs exta pulchra extitere, qui aliquantò pòſt & ipſi in Perſas eunt. Perſæ omiſſis arcubus ex aduerſo ſtetere. Ad quorum gerra, primũ pugna atrox commiſſa eſt iuxta ipſum Cereris templum, eáq; pertinax, donec ad propulſionem uentum eſt. Siquidem Barbari prehenſantes lanceas confringebant, nec audacia, nec robore inferiores: ſed inermes erant & imperiti, nec hoſtib. prudentia pares: qui etſi dem pluresúe aut pauciores in ſingulos irruebant, tamen quia confuſi incidebant, à Spartiatis conficiebantur. Mardonius qua parte ipſe ex equo albo ciebat pugnam, mille delectis Perſarum præſtantiſsimis ſti patus, ea maximè parte hoſtem urgebat. qui quandiu ſuperfuit tandiu Perſæ reſiſtẽtes, ſeſéq; defenſantes, ſtrauêre multos Lacedæmoniorum. Poſteà uerò quàm Mardonius & agmen, quod circa illum robuſtiſsimum erat, occubuit, tum demum alij quoq; terga uertentes ceſſere Lacedæmonijs, plurimum enim eis officiebat ueſtis, armis uacãt Inermes enim cum armatis prælium faciebant. Ibi & ultio necis Leonidæ de Mardonio peracta eſt, ſecundum oraculum Spartiatis redditum: & uictoria omnium (quas unquã nouimus) ſpecioſiſsima potitus eſt Pauſanias, Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Horũ ſuperiora maiorum nomina in Leonida recenſui, qui & Pauſaniæ maiores fuêre. Oppetijt autem Mardonius ab Aimneſto, uiro inter Spartiatas eximio: qui aliquandiu poſt bellum Medicum trecentos uiros ſecum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Meſſenijs, quibus cum erat bellum, conflixit, ubi ipſe & trecenti occubuêre. Ad Plateas autem Perſæ poſtquàm à Lacedæmonijs in fugam uerſi ſunt, nullo ordine ad caſtra ſua contendunt, & ad

Pauſaniæ victoria. Mardonij cædes.

murum ligneum, quem fecerant in parte quadam agri Thebani. Tenet me admiratio cum iuxta lucum Cereris dimicaretur, ne unum quidem Persarum uisum esse intrasse fanũ, neq; circa templum occubuisse, sed plerosq; in profano: opinor (si quid de rebus diuinis opinari oportet) deam ipsam eos non recepisse, quia templum quod est in Eleusine, Anactorium concremauerant. Hactenus pugna hæc gesta est. Artabazus Pharnacis filius, cui iã inde ab initio displicuerat, Mardonium relinqui à rege in Græcia, quiq; multis uerbis in pugnam dissuadens, nihil profecerat, hoc sibi agendũ putauit: Is quod sibi non placerent, quæ à Mardonio fiebãt, eos quibus præerat (præerat autem non paruis copijs) ad quadraginta millia hominum ducebat instructos, dum prælium fiebat, quid futurũ esset è prælio probè intelligens, iusseratq; omnes ire confertos quacunq; ipse duceret, & qua uiderent ipsum festinantem. Sic iussas tanquam ad pugnam copias ducens, cernit Persas fugientes. Ita non seruato amplius eodem ducendi ordine, sed repentè effuso cursu fugæ se dedit, non ligneum murum uersus, aut Thebana mœnia, sed ad Phocenses, animo celerrimè perueniendi ad Hellespontum. Et ij quidem hõrsum iter intenderunt. Cæteris autem Græcis, qui stabant à regis partibus ignauiter de indistria agentibus, Bœotij tamen perditu cum Atheniensib. decertauerunt. Nam ex Thebanis (qui cum Medis sentiebant) hi non parum strenuos se præstiterunt, qui nolentes ultrò ignauiter agere ita dimicarunt, ut trecenti primores eorum, ac fortissimus quisq; illic sub Atheniensibus occubuerint. Vbi & illi terga dederunt, non quò Persæ & alia multitudo.

Mardonius ligneum Persarum.

Atheniensium uictoria.

do, quæ aut cum nemine pugnauerat, aut nõ expectauerat, sed Thebas uersus fugerunt. Omnem rem perpendisse à Persis, quanquam & ipsorum quidam antè quàm cum hoste congrederẽtur, fugæ se mandauerunt, apud me fidem fecit, quod ad Persas intuebantur atq; ita cuncti illis uictis fugam capessserunt, præter equitatum tum alium, tum Bœotiorum: qui hactenus profuit fugientibus, ut ãssiduè adhærens hosti, arceret eum ab amicis, quos Græci insequebantur. Insequebantur enim Græci uictores, urgendo Xerxianos atq; interficiendo. Inter hunc tumultum nunciatur Græcis, qui circa templum Iunonis instructi à prælio aberant, geri prælium & Pausanianos uincere. Ea re audita, Corinthij, Megarenses, & Phliasij nullo ordine eunt Corinthij rectà per colles qua itur ad Cereris templum: alij per campum, quæ planissima uiarum est. Quos iam hosti propinquos, nullo ordine irruere conspicati Thebani equites quorum præfectus erat Asopodorus Timandri, equos in illos incitauerunt, eosq; adorti sexcentos strauerunt. Cæteros ad Citharonem usq; persecuti, terga ceciderunt. Et si quidem Megarenses atq; Phliasij nulla cum laude perierunt. At Persæ cæteraq; multitudo postquam ad lignеum murum effugerunt, turres antequàm Lacedæmonij aduenirent, ascendere occupant. Illis conscensis, quàm commodissimè possunt murum præstruunt. Ex quo subeuntibus mox Lacedæmonijs, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quo ad Athenienses abfuêre, non modò sese Barbari defensabant, sed etiam Lacedæmonijs antecellebant, utpote ignaris murorum oppugnatorum. Vt uerò Athenienses superuenêre, tum atrox muri oppugnatio propugna-

Muri Persarum expugnatio.

tioq; extitit: eaq; permagno temporis spacio, tandem uirtute & pertinacia Athenienses murũ transcenderunt, subruerunt q; atq; ea parte se Græci infuderunt, quorum Tegeatæ introire principes: ijdem tentorium Mardonij diripuerunt, & ex eo cum alia, tum uerò equorum præsepe Mardonij ex ære totum spectatu dignum, quòd præsepe Mardonij, Tegeatæ in templo Aleæ Mineruæ reposuerunt. Nam cætera quæ cepêre,, in unum cum cæterorum Græcorum præda cõtulerunt. Proruto muro, Barbari non amplius cateruam cogere, nemo strenuitatis memor esse, uidelicet oppressi intra exiguum tempus, & tot hominum millibus interceptis exterriti. Quos tanto studio Græci trucidabant, ut ex trecentis millibus, exceptis quadraginta millibus, cum quibus Artabazus aufugit, ne tria quidem millia hominum cædi superfuerint. E' Lacedæmonijs, qui Spartani essent, unus & triginta sunt omninò desiderati. Tegeatarum sedecim, Athenensium duo & quinquaginta. Inter Barbaros strenuissimi extiterunt è pedestribus quidem Persæ, ex equitibus autem Sacæ, è uiris uerò Mardonius. Inter Græcos cum Tegeatæ Athenienses q; multum eminuerunt, tum multò plus Lacedæmonij. Quod nulla alia re possim ostendere, nisi quòd omnes ij, eos qui sibi oblati sunt iuerunt. Lacedæmonij uerò (quod robustissimum fuit) hostileis exercitus superauerunt. Quorũ longè præstantissimus extitit mea sententia Aristodemus, is qui solus trecentorum ex Thermopylis quod euasisset, dedecus, ignominiam q; acceperat. Secundum hunc nauauere operam Posidonius, & Philocion, & Amompharetus Spartiata. Quanquam cum sermo haberetur, quisnã præstantissimus extitisset, ij Spartiatæ qui adfuêre, censuerunt

En traden da hac Barbarorum cæde, dissentiunt nonnihil autores.

runt Aristodemum, etsi præclara facinora edidisset, tamen ad eluendam eam, quam contraxerat inuidiam, ordinem de seruisse, & propalam mori uoluisse: Posidonium uerò, qui perire noluisset, ob id extitisse tanto præstabiliorem uirum. Verùm id fortasse liuore dixerunt. Qui hac in pugna mortem oppetiêre, omnes honore affecti sunt, præter Aristodemum: qui ideo caruit honore, quod ob causam prædictam sibi occumbendum putauit. Hi sunt, qui ad Plataas nobilissimi extitêre. Nam Callicrates extra prælium occubuit: quo nemo tunc in castra Græcorum præstantior uenerat, non modò Lacedæmoniorum, sed etiam aliorum Græcorũ. Hic, cum Pausanias sacrificasset, sedens in ordine, sagitta per latera ictus est: & cùm alijs pugnantibus ipse exportaretur, sed morientem miserabatur, ad Aimnestum uirum Plateensem, inquiens, non sibi dolere, quod pro Græcia periret, sed quod nihil manu usus esset, nullamq; operam nauasset dignam se & sua cupiditate nauandi. Ex Athenensibus eminuisse fertur Sophanes Eutychidis filius, è tribu Decelensi. Decelenses autem rem aliquando gesserunt, ut ipsi Athenienses aiunt, in omne æuum fructuosam. Siquidem cum olim ad inuestigandam Helenam Tyndaridæ cum magnis copijs oram Atticam inuasissent, & populos è sedibus suis ejicerent, ignari quo nam loci subducta Helena esset, tunc Decelenses feruntur; & ut quidam uolunt, ipse Deceleus, tum dolore contumeliæ, quæ Theseo fieret, tum metu totius Atheniensium soli, ne uastaretur, exposuisse illis omnem rem gestam: coq; deduxisse ad Aphidnas quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelen-

sibus permansit ad hanc usq; memoriam in Sparta immunitas uectigalium, & dignitas præsidendi: adeò quidem, ut bello quod multis postea annis inter Athenienses atq; Peloponnenses gestum est, Lacedæmonij cum cæteram Atticā popularentur, à Decelea temperauerint. Ex hoc populo ortus Sophanes & præclarissimè inter Athenienses nauata opera, ancipiti sermone celebratur. Vno fertur gestasse ferreā ancoram è balteo thoracis catena alligatam: quam quoties aduentantibus hostibus propinquus erat, obijciebat: ne illi irruentes ipsum ex ordine summouere possent. Rursus eisdē in fugam reuertentibus, resumpta ancora in fugientes insequebatur. Altero sermone à superiori differente fertur gestasse ancoram non ferream ex balteo alligatam, sed insignatam in scuto, quod nunquam acquiescens assiduè rotabatur. Extat & alterum Sophanis præclarum facinus, quod obsidentibus Aeginam Atheniensibus, Eurybiadem uirum Argiuum quinq; certaminum victorem ex prouocatione interemit. Sed aliquanto pòst hoc bellum, in quo uir egregius extitit, dum Atheniensium unà cum Leagro Glauconis dux esset, & de metallis aureis decertaret, contigit, ut ab Hedonibus apud Daton occubuerit. Post Barbarorum stragem ad Plataeas editam, transfugit illuc ad Græcos mulier quædam, quæ erat pallaca Pharandatis filij Theaspis Persæ. Hæc cum accepisset Persas fusos esse, Græcos victores, tum multo auro ornata inter ancillas, & ipsas exornatas eū uestē specioſissima carpento aduenit: ex eóq; descendens, pergit ad Lacedæmonios adhuc in cæde occupatos: & intuita Pausaniam illa omnia administrantem, agnouit hominem:

Sophanis tertium.

cuius

uius & nomen iampridem & patriam didicerat. Eius genua amplectens, Spartæ rex, inquit, libera me supplicem captiuitatis: seruitute, quã etiam hoc facto demeritus es quod istos extinxisti, neq; dæmonum, neq; deorum respectum habentes. Equidẽ genere sum Coa, Hagetoridæ Antagoridæ filia: ui raptam ex Co Persa quidam habuit. Huic respondens Pausanias: Bono, inquit, animo esto, tum quia supplex tum quia loqueris uera. Num filia es Hagetoridæ Coi, mihi inter omnes (qui illa circa loca incolunt) hospitis summi. Hæc locutus, eam in præsentia Ephoris qui aderãt, commẽdauit. Postmodum in Aegimã, quò illa uoluit, ducendã curauit. Post huius mulieris digressum continuò Mãtinei superuenerunt re iã confecta, qui se animaduertentes uenisse serò ad pugnã, magnæ iacturæ loco id sibi esse putauerunt, sed idoneos se esse ad sumendas de se pœnas dixêre. Itaque cognito Medos, qui cum Artabazo erãt, fugæ se mãdasse, eos in Thessaliã usq; persequuti sunt, etsi uetantibus Lacedæmonijs insequi fugientes. Iidem postea domum reuersi, duces duos exilio mulctauerunt. Post Mãtineos aduenêre Helei, qui itidem ut Mãtinei magno id sibi detrimento existimãtes, domũ regressi sunt, suosq; & ipsi duces exilio mulctauerunt. Hactenus de Mãtineis & Heleis. Erat ad Platæas in exercitu Aeginetarum è primoribus Lãpon Pythei filius: qui Pausaniã aggressus, infãdissima usus est oratione, inquiens: Fili Cleombroti, rem tu mirificam & magnitudine & fulgore gessisti, cui dij tribuerunt, ut liberata Græcia omnes quos nouimus, Græcos gloria supergrederetis. Quod superest in hac re agas ita, ut & tu maiore

Lamponis consilium.

fama celebreris, & aliquis Barbarorum posthac caueat ne fanda facinora perpetrare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interempti reciso capite, Mardonius, ac Xerxes truncum in crucem fustulerunt. Quibus si uicem reddes, laudem nanciscēris primum ab omnibus Spartiatis, secundo loco ab uniuersis Græcis. Siquidem suffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris ultus. Hæc Lampon gratiam se initurum ratus apud Pausaniam dicebat. Cui

Pausaniæ responsum ad Lamponem.

respondens Pausanias: Tuam, inquit, hospes Aegineta benevolentiam atq; prouidentiam amplector, tamen ab æquitate iudicandi deerras. Nam me, & patriam, quos in altum extulisti, ob hæc gesta ad nihilum redigis, cum suades mihi sæuire in mortuum. aisq; me auditurum melius, si istud fecero, quod Barbaros decet potius facere quàm Græcos, quodq; illis exprobramus. Quare ego neq; Aeginetis, neq; iis quibus ista probantur assentior: contentusq; sum Spartiatis placere, ut piè agam, pieq; dicam. Leonidæ uerò, cui me iubes parentare, affirmo & ipse, & cæteris, qui apud Thermopylas occubuerunt magnificè esse parentatum innumerabilibus horum muneribus. Tu uerò posthac ad istud consulendum, ne me audieris, quod tibi impunè esse, loco beneficij penas. Hoc cum ille audisset, abijt. Pausanias edicto proposito, ne quis de præda quid tangeret, iussit seruos omnem cõportare pecuniam. Illi per castra dispersi inueniunt tentoria auro, & argento referta, lectosq; auro & argento constratos: crateras etiam aureos, phialasq;, & alia uasa potoria, necnon saccos super plaustra interlucentibus, intus inclusis ex auro & argento lebetibus. Quinetiam è cæsorum cadaueribus exuebant armillas, & torques, & acinaces

Præda Græcorũ è Persarũ clade.

aureos.

aureos. Nam uarij generis ueſtimenta nullius momenti habebantur. Earum rerum multum furto ſubtrahentes ſeruĩ Aeginetis uenundabant, multum quod occultare non poterant, repræſentabant. Vnde principium extitit in gentiũ diuitiarum Aeginetis, utpote aurum à ſeruis pro ære mercantibus: ac collata pecunia decimam ſelegerunt, ex qua tùm deo, qui Delphis eſt, tripes aureus ibi repoſitus eſt, inſiſtens ſuper tricipiti ex ære colubro, proximè aram, tùm deo, qui eſt in Olympia. Iupiter æreus decem cubitorũ, tùm deo, quĩ eſt apud iſthmum, Neptunus æreus ſeptem cubitorum. Hac parte ſelecta, cæterat inter ſe diſtribuerunt, pro ſuo quiſque merito accipientes. Iemq; pallacas Perſarum, & aurum, & argentum, & reliquam pecuniam cum iumentis. Quæ autẽ peculiariter data ſunt, qui optimam operam nauauerunt ad Plataeas, refertur ĩnemune, data tamẽ fuiſſe arbitror. Certè Pauſaniæ ſunt ex omnibus dena, & ea delecta dono data, ex ex mulieribus, equis, talentis, camelis, & item ex cæteris rebus. Ferũtur autem hæc quoq; acta eſſe, & Xerxem, dum è Græcia fugit, omnem apparatum ſuum ex auro, argentoq;, & peripetaſmatis Mardonio reliquiſſe, & Pauſaniam, dum eum apparatum uĩ ĩit, iuſſiſſe piſtores, & coquos cœnam ſibi, quaſi Mardonio inſtruere. Perſarum luxus. *Quod cùm illi feciſſent, tùm Pauſaniã lectos intuentẽ aureos, argẽteoſq; probè inſtratos, menſas etiam aureas, ac argenteas, magnificumq; cœnæ apparatum, propoſitis bonis ſtupefactum, imperaſſe per iocum ſuis miniſtris, ut Laconicam inſtruerent cœnam. Id cum illi feciſſent, & multum intereſſet, ibi eundem cachinnantem accerſiſſe Græcorum duces, eiſq; ibi conuenerunt, inter oſtendendum uiriuſque cœnæ apparatum dixiſſe: Viri* Lacedæmoniorum frugalitas.

Græci, hac ego uos de causa conuocaui, quòd uolebam uobis amentiam Medorum ducis ostendere: qui cum talem uitam duceret, ad nos subigendos uenit, qui tam miserè uictitamus. Hæc Pausanias apud Græcorum duces dixisse fertur. Interiecto deinde tempore, complures Platæensium repererunt loculos auri, argentiq; & aliarum pecuniarũ. Hoc quoq; rei apparuit postmodum in his mortuis carne nudatis, ut cum eorum ossa comportarent unum in locum Platæenses, inuentum sit caput nullam futuram habens, sed ex uno osse solidum. Item maxilla cum eo quòd super maxillã est, habens dentes etsi distinctos, tamen ex uno osse uniuersos tàm meliores, quàm cæteros. Quinetiam ossa uiri quinq; cubitorum. Postero die Mardonij cadauer non exiit, incertum à quibus hominibus subtractum. Audiui tamen iam diuersos illum sepelisse: & ob id permultos scio ingentia dona ab Artonte, Mardonij filio, accepisse. Quis curam susceperit cadaueris Mardonij humandi, pro comperto nã potui audire: habet tamen huius rei nonnihil famæ Dionysiophanes Ephesius. Mardonius quidem hoc modo tumulatus est. Græci uerò, posteaquam prædam dispertierunt, cæsos separatim quisque suos tumularunt. Lacedæmonij tribus sepulchris effectis, in eorum uno sacerdotes, è quibus fuêre Posidonius, & Amompharetus, & Philocyon, & Callicrates: in altero reliquos Spartiatas, in tertio seruos humauerunt. Hunc in modum Lacedæmonij sepulti sunt. Tegeatæ uerò, & Athenienses suos utrique promiscuè condiderunt: nec non Megarenses, atque Phliasii suos ab equitatu interemptos. Horum omnium sepulchra fuerunt plena. Nam aliorum sepulchra, quæ ad Platæas ostenduntur, ea sunt

Caput sine futura. Ossa quinq; cubitorum.

(quantum

Græcorum sepulchra.

(quantum ego accipio) ab ijs excitata, qui erubescebant se à pugna abfuisse, cum sero superuenissent. Quippe tumulus illic uisitur, qui dicitur Aeginetarum: quem ego audio, decem post hanc pugnam annos rogatu Aeginetarum ab Cleade, Autodici filio, Platæensi illorum hospite, excitatum fuisse. Græcis statim à cæsorum humatione in agro Platæensi inito consilio uisum est bellum Thebis inferendum, petendumq; eos, qui cum Medis sensissent: & in primis Timegenidem, & Attaginum, qui principes factionis extitissent: & in eos dedidissent, non prius ab urbe discedendum, quàm eam euertissent. Hoc ubi decreuere, undecimo à pugna die mouentes, obsedere Thebanos, iussos dedere quos dicimus uiros: Abnuentibus dedere Thebanis, agrum eorum populabantur, murumq; adoriebantur. Quibus ab agro uastando non discedentibus, uicesimo die Timegenides ad populares ita inquit: Viri Thebani, quandoquidem Græcis ita constitutum est, non prius abscedere ab oppugnatione Thebarum, quam aut eas expugnauerint, aut nos dedideritis, absit, ut nostra causa Thebanus ager amplius uexetur. Sed siue per causam deposcendi nos, pecunias cupiunt, pecunias eis de publico denus. Nam & publicè cum Medis sensimus: non autem nos soli. Siue re uera deposcentes nos urbem obsident, nosipsi nos in disceptationem exhibemus. Eum Thebani sanè probè, & opportunè locutum arbitrantes, euestigiò caduceatorem ad Pausaniam misêre, uelle se uiros dedere. Ea re inter eos conuenta, Attaginus ex urbe profugit, cuius liberos ad se Pausanias adductos culpa absoluit, negans pueros factionis Medicæ esse principes. Cæteri, quos Thebani dedidêre, ipsi quidem purabant, se

crimen

crimen refutaturos, ac pecunia elapsuros. Pausanias autem hoc ipsum suspicans, fortè ubi illos accepit, dimissis omnibus sociorum copijs, Corinthum deductos supplicio affecit. Hæc hactenus, quæ ad Plataeas, & ad Thebas gesta sunt.

Artabazi fuga. Artabazum, Pharnacis filium, ut è Plataeis fugiens, porrò se propripuerat, Thessali, cum ad ipsos uenisset, hospitio inuitatum, interrogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Plataeas gestæ. Ille intelligens, si omnẽ ueritatem pugnæ referret, aditurum se uitæ discrimen cum suo exercitu (fore enim, ut omnes cognita re ipsum adorirẽtur, ideoq; ne apud Phocenses quidem retulerat quippiam) ad Thessalos ita locutus est: Equidem uiri Thessali mauro (ut cernitis) quàm celerrimè peruenire in Thraciam, missus cum hac exercitus parte ad quoddam negocium transigendum. Mardonius ipse cum suo exercitu aderit, nostris uestigijs insistens, cui hospitium, & officium præstate. Hæc enim uos interim præstitisse non pœnitebit. Hæc fatus, copias festinabundus per Thessaliam, Macedoniamq; agebat, rectà Thraciam uersus, tanquam uerè properans, ac regionem mediterraneam præcidens, peruenit Byzantium, permultis sociorum in itinere relictis, qui à Thracibus obtruncati sunt, quod fame atque labore erant enecti. Ex Byzantio nauigijs transmisit in Asiam. Hunc in modum ille redijt. Quo autem die ad Plataeas pugnatum est à Persis, eo die contigit hoc apud Mycalem Ioniæ geri. Cum apud Delon Græci considerent, ij, qui unà cum Leutychida Lacedæmonio nauibus uenerant, eò appulsi sunt è Samo legati. Lampon, Thrasyclei. Athenagoras. Megestratus. Thrasyclus, & Athenagoras, Archestratidæ, & Hegesistratus, Aristagoræ filius, missi à Samijs clam Persis, ac tyranno

Theo-

Theomneſtore, Androdamantis filio, quem Perſæ tyrannum Sami conſtituerant. Hi cum adierunt ducem, uerba fecit Hegeſiſtratus multa, & uaria: Fore enim, ut ſi tantummodò hos uiderent Iones, à Perſis deficerent, nec Barbari expectarent: etiam ut expectarent, tamen non aliam prædam talem illi reperirent. Præterea deos inuocans obſecrabat, ut Græcos Græci liberarent, ulciſcerenturq; Barbarum: quæ facilia dicebat factu eſſe, quia naues illorum ſegnes eſſent ad curſum, nec pares Græcis ad prælium. Si quid uerò apud hos ſuſpicionis ſubeſſet, ne dolo deducerentur, dicere paratos eſſe ſe, ut in horum nauibus pro obſidibus agerentur. In his obſecrandis, cum multus eſſet hoſpes Samius, ſciſcitabatur eum Leutychides, ſiue hominis gratia, uolens audire nomen, ſiue caſu, id deo agente: Samie hoſpes quod eſt tibi nomen? Ille reſpondet. Hegeſiſtrato. Leutychides interpellata reliqua eius oratione, ſi quam inſtituerat: Accipio, inquit, pro augurio Hegeſiſtratum. Hoſpes Samie, effice tu nobis, ut, & tu, & tui iſti comites nobiſcum nauigetis data fide, Samios promptos eſſe ad ineundam nobiſcum ſocietatem. Hæc locutus, & rem pariter exequi aggreſſus eſt. Nam cum Samij extemplò fidem, interpoſito etiam iureiurando, dediſſent, de ſua ſocietate cum Græcis. Leutychides dimiſſis domum cæteris legatis, iuſſit eum, cuius nomen pro augurio acceperat ſecum nauigare. Græci, cum illic diem commorati, poſtridie pulchrè lauere, haruſpice Deiphono, Euenij filio, Apolloniata, ex Apollonia, quæ eſt in ſinu Ionico. Huius patri Euenio res huiuſmodi contigit: Sunt in hac Apollonia ſacræ Solis oues, quæ interdiu ſecundum flumen paſcuntur, quod è monte Lac-

mone,

mone, per Apolloniatem agrum fluit in mare, iuxta Oni-
cum portum. Eas noctu stabulantes in antro, non procul
ab urbe, custodiunt delecti uiri, diuitijs, & genere, inter po-
pulares suos splendidissimi, singulis annis singuli, quod ex
oraculo quodam Apolloniatæ eas oues permagni faciant.
Ibi Euenius hic, cum aliquando delectus, ad custodiendas
oues non excubaret uigilans, sed obdormisset, ingressi an-
trum lupi, circiter sexaginta oues trucidarunt. Id ubi ille
animaduertit, rem suppressit, neminiq; aperuit, habens in a-
nimo totidem mercari, quas substitueret. At Apolloniatæ,
ubi id acceperunt (neque enim eos, quod gestum erat, latuit)
adductum in iudicium, Euenium condemnauerunt, ut quia
Euenius ex- uigiliam edormisset, uisu priuaretur. Quem posteaquam
cæcatur. excæcauerunt, mox eis neque pecora sœtificare, neque hu-
mus pro consuetudine fructum ferre. Erant autem illis pe-
cora, & in Dodona, & in Delphis. Interrogati prophetæ
causam mali præsentis, respondérunt causam esse, quia cu-
stodem sacrarum ouium Euenium iniquè luminibus orbas-
sent (se enim immisisse lupos) nec prius ab illius ultione ces-
saturos, quàm ei satis fecissent ex ijs, quæ in eum perpetras-
sent, ut ipse sibi suo arbitrio satisfactum putaret. His per-
fectis, daturos se Euenio tale donum, quod habentem plæ-
rique hominum putarent beatum. Hæc Apolloniatis sunt
reddita oracula. Quæ Apolloniatæ silentio supprimentes,
quibusdam è ciuibus exequenda delegauerunt. Illi hunc in
modum putarunt exequenda: Euenium in statione seden-
tem adeunt, eique assidentes, alijs de rebus uerba faciunt,
donec deuenerunt ad miserandam hominis calamitatem. Ita
introducta eius rei mentione, percontantur quam mulctam

optaret,

optarst, si eam uellent pendere Apolloniatæ. Hic qui oraculum non audisset, se optare dixit duo prædia ciuium, quos nominabat, quorum patrimonia omnium Apolloniatarum putabat esse pulcherrima, & præterea domicilium, quod in urbe sciebat esse optimum. Horum si compos effectus esset, non insensum se posthac fore dicebat, sed hac satisfactione contentum. Hoc cùm respondisset Eueniur, tùm ij, qui ei assidebant excipientes: Eueni, inquiunt hanc tibi satisfactionem Apolloniatæ pro ereptis oculis, tibi rependunt, ex oraculo eis reddito: Eueniur, ubi omnem rem audiuit, indigno animo tulit sese fuisse deceptum. Ciues ea prædia à dominis mercati, huic, qui illa opsassет, dedere, qui mox deinde insitam diuinationem obtinuit, unde celebratissimus euasit. Huius Eueniy filius fuit Deiphonur, qui ductus à Corinthijs exercitui uaticinabatur. Quanquam illud quoque audiui, Deiphono negocium in Græcia fuisse exhibitum: quòd se filium Eueniy, cuius non esset, nuncuparet. Postquam litauere Græci, classèm è Delo Samum uersus soluerunt: quam cum Samum applicuissent, ad templum Iunonis eam locauere, sese ad prælium nauale apparantes. Eorum cursum ad se esse Persæ audientes, & ipsi cæteras naues ad continentem reducunt, præter Phœnissas, quas abire permiserant. Non enim censebant, pugnam naualem sibi esse capessendam, cum pares hosti non esse sibi uiderentur. In continentem autem ideo nauigabant, ut essent sub suo peditatu, qui apud Mycalem agebat, præcepto Xerxis ab alijs copijs relictus, ad Ioniam tutandam, numero sexaginta millia, duce Tigrane, omnium Persarum, & specie, & statura eminentissimo.

Euenius uates.

Delphonus uates.

Ad

Ad hunc exercitum constituerant refugere duces Persicæ classis, subductisq; nauibus, munimenta ualli circundare, in illarum, suumq; præsidium. Hoc inito consilio, profecti sunt ad Potniensium templum Mycales, prætereuecti ad Gæsonem, & Scolopoëtem, ubi Cereris Eleusinæ cernitur templũ, Neleus Codri. *quod Philistus, Pasiclis filius condidit, sectans Neleum Codri filium in colonia Mileti locanda. Ibi subductas naues munimento circundederunt: & è saxis, stipitibusq; felicium arborum, quas ipsi exciderunt: & circum munitiones depactis sudibus se instruxerunt, tanquam, & obsidendi, & uictoria potituri. In utrunq; enim casum ratione inita sese apparabant. Hos abijsse in continentem postquam accepere Græci, tanquam eos Barbari effugissent ægrè ferebant, incerti quid agerent, retróne se reciperent, an tenderent in Hellespontum. Tandem neutrum horum uisum est esse faciendũ, sed porrò eundum in continentem. Præparatis igitur ad pugnam naualem tabulatis, alijsq;, quibuscunq; opus erat, ad Mycalem nauigant: & cum proximè castra hostium uenere, neminem ex aduerso obuiam ferri uident, sed naues intra murum subductas, & magnam uim peditatus pro littore dispositam. Ibi primum Leutychides nauem littori applicãs,* Leutychidis stratagema. *quam maximè appropinquare poterat, Iones per præconem compellabat, inquiens: Viri Iones, quicunq; è uobis me exauditis, intelligite quæ dico. Nihil enim horũ, quæ uobis mando, intelligunt Persæ? ubi pugnam conseruerimus, debetis ante omnia reminisci libertatis. Deinde tesseræ Hebes. Hoc qui è uobis non audijt, ab eo qui audijt, discat. Huius facti eadem mens fuit, quæ Themistoclis ad Artemisium: quod uidelicet hæc uerba, si lateret Barbaros, inductura ad obse-*

obsequendum Ionas essent, sin delata ad Barbaros essent, redderent eis Græcos suspectos. His per Leutychidem admonitis, secundo loco Græci naues littori admouent, & ex illis in littus egressi, sese ad pugnandum instruebant. Quod facitèes cũ cernerent Persæ, & scirẽt Samios fuisse adhortatos, arma Samijs adimunt, suspicati illos sentire cum Græcis. Quippe, Samij exceptos, circa Atticam Athenienses à Xerxe, & illuc classe Barbarorum deuectos, redemerant omnes, Athenasq; cum uiatico remiserant Quo nomine nõ in minimam suspicionem uenerant, quod 500. hominum ea pitá hostium Xerxis liberassent. Præterea Milesiis tanquam maximè locorum gnaris, Persæ imperant, ut compita, quæ ad cacumina Mycales ferunt, custodiant eo consilio facientes id, ut Milesii ab exercitu abessent. Hunc in modum ab ijs Ionibus, qui aliquid rerum nouarum molituri uidebantur, si facultatem nacti essent, Persæ sibi præcauerunt. Idẽ facta ex gerris testudine, se constipauerunt. Græci ubi instructi fuêre, ire in Barbaros tendunt quibus ineuntibus, ad nolauit in uniuersum exercitum rumor, caduceumq; supra fluctus positum apparuit. Rumor autem huiusmodi ad eos ferebatur: Græcos acie in Bœotijs superasse Mardonij copias: Multis autem signis res quæ diutiùs fiunt, declarantur, etsi nunc eodẽ die contigit utraq; clades, ea quæ ad Plateas accepta, & quæ ad Mycalem accipienda erat. Fama quæ huc ad Græcos uenit, reddidit eos multò ferociores, & ad subeundum ultrò periculum alacriores. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, ut ad utranq; pugnam essent Cereris Eleusinæ templa Nam apud ipsum Cereris fanum (ut à me superius demonstratum est) in agro Platæensi pu-

Res diutiùs futuræ signis declarãtur.

gna commissa est, & item in Mycale, iuxta Cereris delubrũ pugna erat committenda: ut non ab re uenerit ad istos fama uictoriæ Pausaniæ atq; Græcorum. Nam pugna ad Plataeas diluculo dieì gesta est, apud Mycalem uesperi. Quarum utranq; eodem eiusdem mensis die gestam esse, non diu pòst ab his rem repetentibus, declaratum est. Ante rumoris aduẽtum subibat istos timor, non tam de seipsis, quam de Græcia ne Mardonio subiicerentur. At ubi fama hæc aduolauit, impensius atq; properantius ad congrediendum processerunt: tanto animo Græcis ac Barbaris in pugnam tendentibus, tanquam insulæ eis & Hellespõtus proposita præmio essent. Athenienses, & qui iuxta erant, instructi penè ad dimidium copiarum, iter tenebant per littus atq; planiciem. Lacedæmonij autem, & deinceps collocati, per confragosa & montes. Quæ dum Lacedæmonij circuibant, interim Athenienses in altero cornu præliabantur: Persæ, quoad eis gerra mãsere recta, sese defensauêre, nihilo inferiores hostibus. Postea uerò quam Atheniensium, & eorum qui cum Atheniensibus erant, copiæ adnixæ sunt, uehementius se mutuò adhortantes, ut laus operis ipsorum esset, non Lacedæmoniorum, tum commutari iam res, & deiectis gerris Græci cõferti impressionem facere in Persas: illi accepto impetu perdin resistere. Ad postremum in munitiones refugere, eum quibus pariter irruperunt Athenienses, & Corinthij, & Sicyonij, & Træzenij: ita enim erant in acie collocati. Vbi uerò & murus captus est, ibi Barbari non roboris memores esse, sed fugæ, præterquam Persæ. Hi soli ad paucos redacti pugnabãt Græcis assiduè in murum irruentibus. Quorum duo duces, Artayntes,

Plataearum pugna. Mycales pugna.

Artayntes,& Ithramitres,classiarij exercitus duces effugerunt: totidem pugnantes occubuerunt, Mardontes & pedestrium copiarum dux Tigranes. Adhuc dimicantibus Persis, superuenêre Lacedæmonij ac socij, qui eos, qui supererãt trucidauerunt. Ipsorum quoq; Græcorum complures illic ceciderunt, & cùm alij ex Sicyonijs, tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Samij qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta arma fuerant, ut uiderunt statim ab initio pugnam pertinaciorem, quoad poterant Græcis suppetias ire. Quos inchoasse cernentes alij Iones, ita & ipsi à Persis desciscentes, adorti sunt Barbaros. Milesijs præceptum erat, ut exitus uiarum custodirent, Persarum salutis gratia, ut si qui casus (quemadmodum accidit) eos deprehendissent, Milesijs ducibus salutem sibi ad Mycales cacumina compararent. Huius quidem rei causa Milesij illic collocati fuerant, neue si pugnæ adessent, aliquid innouarent. At illi è contrario prorsus quàm iussi fuerant, fecêre: alijsq; quæ ad hostem ferebant uijs, in Barbaros ingruere, & ad extremum in eis manibus omnium extitêre hostilissimi. Hunc in modum Ionia iterum defecit à Persis In hoc prælio præclarissimam inter Græcos operam nauauerunt Athenienses & ex Athenensibus Hermolycus Euthœni filius, uir in Pancratio celeber: cui postea contigit, ut bello Athenienses, & Carystios in pugna apud Cyrnium agri Carystij facta, cæsus in Geræstio iacuerit. Secundum Athenienses egregij extitêre Corinthij Trœzenijq; ac Sicyonij. Græci quidem multis Barbarorũ alijs in pugna, alijs in fuga interfectis eorum naues incenderunt, totumq; murum, egesta illinc in littus præda, &

Ioniæ rursus Græciæ restitutã.

quibusdam pecuniarum thesauris repertis. Vbi castra atq; naues cremauere uela fecerunt. Et cum Samum appulsi essent, cōsultabat de gente Ionica transferenda, & ubinam in Græcia illam locari oporteret, cuius ipsi imperium obtinerent. Neq; enim uidebatur eis fieri posse, ut per omne tempus Ionibus tutandis præessent: aut si non præessent, sperandum esse, ut Iones à Persis rebellasse gauderent. Adhæc magistratus Lacedæmoniorum censebant emporia nationum Græcarum, qui cum Medis sensissent; eiectis incolis danda cū territorio Ionib. habitanda. Athenienses è cōtrario, non esse principium Ioniæ summouendū, nec Lacedæmonijs de ipsorum coloniis consultandum. Et cum hoc contenderunt Athenienses libenter eis cessere Peloponnenses, atq; ita Samios, & Chios & Lesbios, ac cæteros insulanos, qui secum militabant, ad societatis fœdus adegerunt: data acceptaq; fide cum iureiurando, se permansuros in societate, nec ab ea decituros. Hoc iureiurando accepto ad pontes soluendos nauigauerunt, rati adhuc illos intentos se esse inuenturos. Et illi quidem in Hellespontum nauigabant. Si uerò Barbari, qui profugerant non ita multi, cum ad cacumina Mycales peruenissent se Sardis recipiebant. Qui dum iter faciunt, Masistes Darij filius, qui pugnæ malè gestæ affuerat, conuiciari Artayntæ cum alijs multis probris tum uerò dicere, illum muliere fuisse ignauiorem, ita illam præfecturam administrasse, dignumq; omni malo esse qui de regia domo malè meritus esset. Apud Persas summo opprobrio datur, audire se muliere esse ignauiorem. Artayntes ubi multa audijt indignè ferens acinacem in Masistem stringit interficiendi animo: quem irruentem cernens Xenagoras Praxilai filius,

Ionię translatio.

Muliere ignauior.

Halis

Halicarnasseus, ut stabat à tergo, hominem medium arripit, sublatum humi allidit, intereáq; satellites Masistem adiuêre. Eo facto Xenagoras & ipsius Masistis gratiam iniit, & Xerxis, cuius fratrem seruasset. Quippe ab eo ob hanc rem totius Ciliciæ præfectura donatus est. Nihil hoc amplius inter uiros Barbari egerunt, Sardisq; peruenerunt, ubi rex erat, ex eo tempore quo prælio nauali malè gesto Athenis, illuc profugerat. Sardibus autem tunc agens, adamabat uxorem Masistis, quæ & ipsa illic erat. Ea cum potiri nõ posset, neq; domis misitandis, neq; ui, quam afferre nolebat fratris Masistis respectu: quæres & mulierem retinebat, probè gnarum, non se coactum iri ui: ubi Xerxes cætera prohibitus huc euasit, ut filio suo Dario in matrimonium daret filiam huius mulieris ac Masistis: existimans, si hoc feciisset, commodius se illa potiturũ. Contracto matrimonio, aliisq; ex consuetudine celebratis, Susa profectus est. Eò postquam peruenit, & uxorem Dario domum duxit, ita demum ab uxore Masistis amore cessauit, adamata ex familiaritate mutua Masistis filia cui nomen erat Artaynæ. Qua cum potiretur, processu temporis res patefacta est, hunc in modum: Amestris uxor Xerxis, amiculum quod ipsa texuerat, grande atq; distinctum, & spectatu dignum, uiro donauit. Quo ille delectatus atq; amictus, ad Artayntam se confert, atque ubi se oblectauit cum ea, iussit à se petere mulierem, quæ optaret sibi fieri in remunerationem obsequij. Omnia enim quæ peteret, impetraturam. Ad hoc ille respondens (diebatur enim toti familiæ infortunium) Dabisne inquit, mihi quicquid à te petiero? Xerxes omnia alia potius eam petituram ratus, cum iureiurando promisit. Qui postquam iurasset,

Xenagoras Praxilai.

Xerxis amores.

ratit, mulier intrepidè amictum popoſcit. Xerxes enimuerò recuſare non ob aliud, quã quòd uereretur Ameſtrin: ne ſic illa rem, quæ agebatur, iampridem ſuſpicata prehenderet: offerre & urbes, & immenſam uim auri, & copias militum, quibus nemo præter illam eſſet præfecturus. Eximium autẽ donum eſt apud Perſas, exercitu donari. Verùm cùm non poſſet perſuadere mulieri, amiculum dedit. Quo dono illa ſupra modum læta, eo geſtando geſticbat. Ameſtris ubi mulierem habere amiculum ſciuit, & rem geſtam, non in puellam concepit odium, ſed in illius matrem, penes quam culpã & quam huius rei autorem eſſe credebat, exitium machinatur. Obſeruato itaq; tempore, quo uir ſuus Xerxes regalem inſtrueret cœnam, quæ cœna ſemel quotannis eo die, quo rex creatus eſt, inſtruebatur. Cœnæ nomen Perſicè Tyſta, Græcè τέλεια, id eſt, perfecta: in qua rex ſolùm caput ornatur, Perſaſq; ſtrenis donat. Hoc die obſeruato, Ameſtris à Xerxe petijt, ut ſe Maſiſtis uxore donaret. Xerxis id indignũ factu nefariumq; arbitrari, uxorẽ germani dono dari: eamq; inſontem negocij illius, cuius cauſa uxor ſua eam flagitaret. Tandem huius precibus euictus & inſtituto, quo nefas eſt, regia cœna propoſita orantem non exorare, inuitus adnodũ annuit, tradensq; uxori, ac iubens facere, quod liberet, germano ad ſe accerſito, ita inquit: Maſiſta, tu Darij filius es, idemq; mihi frater, præterea uir eximius, tamen cum iſta muliere, cum qua contubernium habes, noli habere: in cuius locum dabo tibi filiam meam, cum qua contubernium habeas. Iſtam autem, quam in matrimonio habes (non enim mihi uidetur habenda) miſſam facias.

Exercitu donari apud Perſas eximium.

Tyſta cœna. Telion cœna.

Xerxes Maſiſti iubet ut uxorem repudiet.

facias. His uerbis ſtupefactus Maſiſtes: Domine, inquit, quã tu mecum orationem habes importunã, qui uxorem, ex qua liberi mihi ſunt adoleſcentes, & filiæ, quarum unam tu filio tuo duxiſti uxorem, iubes me relinquere, quæ mihi eſt ex animi mei ſententia, ut filiam tuam in matrimonio ducam? Equidem rex, etſi magnifacio me dignari coniugio filiæ tuæ, tamen neutrum iſtorum faciam: Tu uerò, qui nequaquam neceſſe habes, noli me cogere: alius non inferior me exiſtet maritus filiæ tuæ, ſine me meæ uxoris conſuetudine frui. Hæc ille cum reſpondiſſet, percitus ira Xerxes: Atqui, inquit, ita tecum Maſiſta agetur, ut neq; iam tibi filiam meam nuptum dem, neq; tu conſuetudine tuæ diutius fruaris, ut diſcas accipere oblata. Maſiſtes his auditis, extra abijt, hactenus locutus, domine nondum interemiſti. Hoc interim tempore dum Xerxes cum fratre colloquitur, Ameſtris accitis ſatellitibus Xerxis, uxorem Maſiſtæ excarnificat, mammillas præcidit, easq; canibus abijcit: præcidit nares, aures, labra, linguam, atque ita excarnificatam remittit domum. Horum rerum cum nihil audiſſet Maſiſtes, metuens tamen aliquid ſibi eſſe mali, curſu ſe domum propipiebat. Vbi uerò mutilatam uxorem uidit, confeſtim inito cum liberis conſilio, abijt Bactra cum illis, & alijs quibuſdam, tanquam prouinciam Bactriam ad defectionem inducturus, & plurimum mali regi facturus: quod & contigiſſet (ut mihi uidetur) ſi occupaſſet ad Bactrios, & ad Sacas aſcendere. Etenim præfectus erat Bactriorum, à prouincialibuſq; diligebatur. Sed hæc cum perpetraturum Xerxes audiens, miſſis aduerſus hominẽ copijs, & ipſum, & liberos, et copias in itinere trucidauit. De amore Xerxis, & nece Maſiſtæ hæc hactenus.

Ameſtris crudelitas in Maſiſtæ uxorem.

pus. Græci à Mycale profecti Hellespontum uersus, primum circa Lecton stationem habuerunt, à uentis intercepti. Inde soluentes, Abydon tenuerunt, pontesq; quorũ præcipuè causa illuc ierant credentes se adhuc eos intentos esse inuenturos, cum reperissent solutos deliberabant. Leutychidi, & qui cum eo erant Lacedæmonijs, uidebatur in Græciã redeundum: Atheniensibus autem, & eorum duci Xanthippo, illic manendum, ut Chersonesum tenuarent. Itaq; Peloponnenses quidem abiêre: Athenienses uerò ab Abydo in Chersonesum traijciunt, ac Sestum obsident. Huc, postquam auditum est Græcos in Hellesponto adesse, tanquam ad omnium eius tractus urbium ualidissimo muro præditam, conuenêre, cùm alij ex alijs circa oppidis, tùm ex Cardia, Oebazus, Persa, qui arma è pontibus illuc comportauerat. Tenebant autem id oppidum indigenæ Aeoles, iunctis Persis pariter, & magna sociorum frequentia. Tyrannidem illius prouinciæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes, ille quidem Persa, sed dirus tamen, & facinorosus, qui Xerxem Athenas tendentem ex Eleunte circumuenit, petitis Protesilai Iphiclo geniti pecunijs. Etenim est in Eleunte Chersonesi Protesilai sepulchrum, & ei fanum circumiectum, ubi inerat ingens uis pecuniæ, nec non phialæ aureæ, argenteaq;, & æs, & uestis, aliaq; donaria, quæ Artayctes rege donante compilauit, cum his uerbis eum circumueniisset. Here, est hoc in loco domus uiri Græci: qui cum militum copijs terram tuam adortus, meritas morte pœnas dedit, eius mihi domum dato, ut discant alij non militare aduersus regionem tuam. Hæc dicendo facilè erat persuadere Xerxi, ut largiretur sibi domum eius uiri, à quo nihil suspicabatur illum

Sestus obsidetur.

ea

ea sentire. Enimuerò sentiebat Artayctes Protesilaum in prouinciam regis militasse, quod uidelicet Persæ omnem Asiam suam esse arbitrabantur, & eius semper qui potitur regno. Elic postquam pecunijs ab rege donatus est, eas ab Eleunte ad Sestou exportauit, fanumq; conseuit, & coluit: & quoties Eleuntem ibat, in penetrali cum mulieribus concumbebat. Tunc autem ab Athenienſibus obsidebatur nullis rebus præparatis, quæ pertinerent ad tolerandam obsidionem, quam non expectauerat, ex improuiso à Græcis inuasus. Illi, posteaquam sibi obsidentibus aduenerat autumnus, grauari peregrinam à patria expeditionem, quoniam murum expugnare non possent. Itaq; orare duces suos, ut se illinc reducerent. Duces negare se prius id facturos, quàm aut murum expugnassent, aut ipsos respublica Athenienſium accersisset. Adeò res illa eis cordi erat. At ij, qui cum Artyacte intra muros erant, in omnem adducti sunt calamitatem, adeò, ut funibus lectorum elixis uescerentur: ubi iam ne hæc quidem habebant ita sub noctem capesserunt fugam cùm alij Persæ tùm Artayctes, & Oebasus, delapsi à posteriori murorum parte, quæ præcipuè destituta ab hostibus erat. Postquam illuxit, Chersonitani è turribus rem indicauêre Athenienſibus portasq; patefecêre. Athenienſium pleriſq; fugientes Persas persequentibus, alij urbem tenuêre. Oebazum in Thraciam fuga elapsum, Thraces Absinthij exceptum, Plestoro indigenæ deo ritu suo immolauerunt: cæterùm eius comites aliter interfecerunt. Artyactes autem cum suis inita posterius fuga, cum pauci essent, super Aegos fluenta circumuenti, cum diu seſe defensassent, partim occubuerunt, partim uiui sunt capti. Quos Græci alligatos

Fames misa.

Plestorus Thracum deus.

Sestum duxerunt, interq; eos Artayctem cum filio suo. Pe-
tur à Chersonitanis uni eorum, qui illos seruabant, dum car-
Salsure offa nem salsam torret, tale ostentum extitisse: Offa illa salsurę
resilijt. prius imposita resilijt, palpitauitq;, quemadmodum pisces
recens capti. Qua de re cum circumfusi admirarentur, Ar-
tayctes ostentum ut uidit, accito uiro, qui salsuram coque-
bat; Hospes, inquit, Athenicnsis, non est quod hoc metuas
ostentum, quod nō tua causa extitit, sed meą. Protesilao qui
est apud Eleuntem signum dante, qui mortuus, ac sale con-
ditus, habet à dijs potestatem, eum, à quo iniuriam excepit,
uexandi. Nunc igitur ei donaria restituêre in animo habeo.
Pro pecunijs quidem, quas è templo sustuli huius dei, cen-
tum talenta pendam: pro mea uerò ipsius salute, ac filij, du-
centa. Hæc pollicens, Xanthippo Athenicnsium duci non
persuasit, tùm sua sponte animato, tùm ab Eleuntinis exo-
rato, quo Protesilaum ulciscerentur, ut hominem interime-
ret. Itaq; adductum hunc in littus, in quo Xerxes traiectum
iunxerat, ut alij aiunt in tumulum urbi Madyta imminen-
tem, depacti humi asseribus suspenderunt, filio eius ante pa-
tris oculos lapidibus obruto. His actis, Athenienses in Grę-
ciam remeauerunt, portantes tùm alias pecunias, tùm uerò
arma pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec aliud
Artayctes su- præterea quidpiam gestum est per eum annum. Huius Ar-
spensus. tayctæ, qui suspensus est, auus paternus fuit Artembares, qui
Artembares. orationem quandam habuit apud Persas, quam orationem
excipientes Perse ad Cyrum detulerūt, in hæc uerba. Quā-
doquidem Persis Iupiter principatum dedit, & ex uiris tibi,
Cyre, Astyage deiecto, agedum demigrantes ex hac regio-
ne, quam exiguam habemus, & asperam, obtineamus meliō-
rem

rem aliam. Multæ sunt nobis confines urbes, multæ longinquæ: quarum unam incolentes, efficiemur admirabiliores apud plerosq. Decet autem hoc eos uiros facere, qui possunt. Nam quando facultas nobis præstabitur melior, quàm dum multorum hominum imperium habemus, & uniuersæ Asiæ: Hac oratione audita, Cyrus haudquaquam admiratus, iussit eos illud facere, sed ita, ut iubendo admoneret, se post hæc præparârent non ad imperandum alijs amplius, sed alijs parerendum. Natura enim comparatum esse, ut è mollibus regionibus molles uiri existant, neq; ex eadem terra admirandæ fruges, & egregij bello uiri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, à sua destiterunt: præoptaruntq;

exile solum incolentes imperare alijs,
quàm campestre colentes,
alijs seruire.

Cyri sententia.

Molles uiri ex regionibus mollibus.

HERODOTI HALICARNASSEI
historiarum libri noni, & ultimi
FINIS.

BASILEAE,

EX OFFICINA HENRICPE-

trina, Mense Martio, Anno

M. D. LXXIII.